

OR. 4838.

Bought of Messrs Heller & Weiss
Nov. 14. 1894

הלך לבית עולמו בארבעה עשר בשבט
שמנ״ל יסת״ל ולכל ישראל אכי״ר

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ׃ בקדמין ברא יי׳ ית
שמיא וית ארעא׃ אול מא כ׳לק אללה אלסמאואת ואלארץ׃ והארץ היתה תהו
ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלהים מרחפת על פני המים׃ וארעא הות
צדיא וריקניא וחשוכא על אפי תהומא ורוחא מן קדם יי׳ מנשבא על
אפי מיא׃ ואלארץ כאנת גאמרה מסתבחרה ואלט׳לאם עלי וג׳ה אלגמר
וריאח אללה תהב עלי וג׳ה אלמא׃ ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור׃ ואמר
יי׳ יהי נהורא והוה נהורא׃ שא אללה אן יכון נור פכאן נור׃ וירא אלהים
את האור כי טוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך׃ וחזא יי׳ ית
נהורא ארי טב ואפריש יי׳ בין נהורא ובין חשוכא׃ פלמא עלם
אללה אן אלנור ג׳יד פצל בין אלנור ואלט׳לאם׃ ויקרא אלהים לאור יום
ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד׃ וקרא יי׳ לנהורא
יממא ולחשוכא קרא ליליא והוה רמש והוה צפר יום חד׃ וסמא אללה
אוקאת אלנור נהארא ואוקאת אלט׳לאם לילא למא מצ׳א מן אלליל
ואלנהאר יום ואחד׃

רשי ז״ל

בראשית אמר ר׳ יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישרא׳ ומה טעם פתח בבראשית משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים. שאם יאמרו א״הע לישרא׳ לסטים אתם שכבשתם ארצות ז׳ גוים הם אומרים להם כל הארץ של הקב״ה היא הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו. בראשית ברא אין המקרא הזה אומר אלא דרשני כמו שדרשוהו רז״ל בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו ובשביל ישרא׳ שנקראו ראשית תבואתו. ואם באת לפרשו כפשוטו כך פרשהו בראשית בריאת שמים וארץ והארץ היתה תהו ובהו וחשך ויאמר אלהים יהי אור. ולא בא המקרא להורות סדר הבריאה לומר שאלו קדמו. שאם בא להורות כך היה לו לכתוב בראשונה ברא את השמים וגו׳ שאין לך ראשית במקרא שאינו דבוק לתיבה של אחריו כמו בראשית ממלכת יהויקים ראשית ממלכתו ראשית דגנך. אף כאן אתה אומר בראשית ברא אלהים וגו׳ כמו בראשית ברוא. ודומה לו תחלת דבר יי׳ בהושע כלומר תחלת דבורו של הקב״ה בהושע ויאמר יי׳ אל הושע וגו׳. ואם תאמר להורות בא שאלו תחלה נבראו. ופירושו בראשית הכל ברא אלו ויש לך מקראות שמקצרים לשונם וממעטים תיבה א׳ כמו כי לא סגר דלתי בטני ולא פי׳ מי הסוגר וכמו ישא את חיל דמשק ולא פי׳ מי ישאנו. וכמו אם יחרוש בבקרים ולא פי׳ אם יחרוש אדם בבקרים וכמו מגיד מראשית אחרית ולא פי׳ מגיד מראשית דבר אחרית דבר. א״כ תמה על עצמך שהרי המים קדמו שהרי כתיב ורוח אלהים מרחפת על פני המים. ועדיין לא גלה המקרא בריאת המים מתי היתה הא למדת שקדמו המים לארץ. ועוד שהשמים מאש ומים נבראו. ע״כ לא לימד המקרא בסדר המוקדמים והמאוחרים כלום. ברא אלהים. ולא אמר ברא יי׳ שבתחלה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין והיינו דכתיב ביום עשות יי׳ אלהים ארץ ושמים. תהו ובהו. תהו ל׳ תמה ושממון שאדם תוהא ומשתומם על בהו שבו. בהו ל׳ ריקות וצדו. על פני תהום. על פני המים שעל הארץ. ורוח אלהים מרחפת. כסא הכבוד עומד באויר ומרחף על פני המים ברוח פיו של הקב״ה ובמאמרו כיונה המרחפת על הקן. וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל. אף בזה אנו צריכין לדברי אגדה ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים והבדילו לצדיקים לעתיד לבא. ולפי פשוטו כך פרשהו ראהו כי טוב ואין נאה לו ולחשך שיהיו משתמשים בערבוביא וקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה. יום אחד. לפי סדר לשון הפרשה הי״ל לכתוב יום ראשון

כמו

ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין
מים למים׃ ואמר ייי יהי רקיעא במציעות מיא ויהי מפריש בין מיא
למיא׃ ושא אלה אן יכון גלד פי וסט אלמא ויכון פאצלא בין אלמאיין׃
ויעש אלהים את הרקיע ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים
אשר מעל לרקיע ויהי כן׃ ועבד ייי ית רקיעא ואפריש בין מיא דמלרע
לרקיעא ובין מיא דמעל לרקיעא והוה כין׃ פצנע אלה אלגלד ופצל בין
אלמא אלדי מן דונה ואלמא אלדי מן פוקה פכאן כדאך׃ ויקרא אלהים לרקיע
שמים ויהי ערב ויהי בקר יום שני׃ וקרא ייי לרקיעא שמיא והוה רמש
והוה צפר יום תנין׃ וסמא אלה אלגלד סמאא למא מצא מן אליל ואלנהאר
יום תאני׃

ויאמר אלהים יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה
ויהי כן׃ ואמר ייי יתכנשון מיא מתחות שמיא לאתר חד ותתחזי יבשתא
והוה כין׃ ושא אלה אן יגתמע אלמא אלי מוצע ואחד ויצהר אליבאס פכאן כדאך׃

רשי

כמו שכתוב בשאר ימים שני שלישי רביעי למעה כתב אחד לפי שהיה הקב״ה יחיד בעולמו שלא נבראו המלאכים
עד יום שני כך מפורש בב״ר׳׳ יהי רקיע יחזק הרקיע אעפ״י שנבראו שמים ביום ראשון עדיין לחים היו וקרשו בשני
מגערת הקב״ה באומרו יהי רקיע וזהו שכ׳ עמודי שמים ירופפו כל יום ראשון ובשני יתמהו מגערתו כאדם שמשתומם
ועומד מגערת המאיים עליו׳׳ בתוך המים באמצע המים שיש הפרש בין מים העליונים לרקיע כמו בין הרקיע
למים שעל הארץ׳ הא למדת שהם תלויים במאמרו של מלך׳׳ ויעש אלהים את הרקיע תקנו על עמדו והיא
עשייתו כמו ועשתה את צפרניה׳׳ מעל לרקיע על הרקיע לא נאמר אלא מעל לרקיע לפי שהן תלויים באויר ומפני
מה לא נאמר כי טוב ביום שני לפי שלא היה נגמר מלאכת המים עד יום שלישי והרי התחיל בה בשני ודבר שלא
נגמר אינו במלואו וטובו ובשלישי שנגמר מלאכת המים והתחיל וגמר מלאכה אחרת כפל בו כי טוב שני פעמים׳
א׳ לגמר מלאכת השני וא׳ לגמר מלאכת היום׳׳ ויקרא אלהים לרקיע שמים שא מים שם מים אש ומים שעירבן זה
בזה ועשה מהם שמים׳׳ יקוו המים שהיו שטוחין על פני כל הארץ והקוום באוקיינוס הוא הים הגדול שבכל הימים׳׳
קרא ימים׳ והלא ים אחד הוא אלא אינו דומה טעם דג העולה מן הים בעכו לדג העולה מן הים באספמיא׳׳ תדשא
הארץ דשא עשב׳ לא דשא לבד ולא עשב לבד ולא היה לשון המקרא לומר תעשיב הארץ שמיני דשאים
מחולקין כל אחד לעצמו נקרא עשב פלוני ואין לשון למדבר לומר דשא פלוני שלשון דשא הוא לבישת הארץ
כשהיא מתמלאת בדשאים׳׳ תדשא הארץ תתמלא ותתכסה לבוש עשבים בל׳ דשא וכולן בערבוביא וכל שרש לעצמו
נקרא עשב׳׳ מזריע זרע שיגדל בו זרעו לזרוע ממנו במקום אחר׳׳ עץ פרי שיהא טעם העץ כטעם הפרי והיא לא
עשתה כן אלא ותוצא הארץ עץ עושה פרי ולא העץ פרי לפיכך כשנתקלל אדם על עונו נפקדה גם היא על עונה
ונתקללה׳׳ אשר זרעו בו הן גרעיני כל פרי שמהן האילן צומח כשנוטעין אותו׳׳ ותוצא הארץ וגו׳ אעפ״י שלא נאמר
למינהו בדשאים בצוויהן שמעו שנצטוו האילנות על כן ונשאו ק״ו בעצמן כדמפורש באגדה בשחיטת חולין׳׳ יהי
מארת וגו׳ מיום נבראו וברביעי צוה עליהם להתלות ברקיע וכן כל תולדות שמים וארץ נבראו ביום ראשון וכל
א׳ וא׳ נקבע ביום שנגזר עליו הוא שכתוב את השמים לרבות תולדותיהם ואת הארץ לרבות תולדותיה׳׳ יהי מארת
חסר ו״ו כתיב על שהוא יום מארה ליפול אסכרה בתינוקות הוא ששנינו ברביעי היו מתענין על אסכרה שלא תפול
בתינוקות׳׳ להבדיל בין היום ובין הלילה משנגנז האור הראשון אבל בשבעת ימי בראשית שמשו האור והחשך
הראשונים יחד בין ביום ובין בלילה׳׳ והיו לאותות כשהמאורות לוקין סימן רע לעולם שנ׳ מאותות השמים אל תחתו
בעשותכם רצון הקב״ה אין אתם צריכין לדאג מן הפורענות׳׳ ולמועדים על שם העתיד שעתידין ישרא׳ להצטוות על

המועדות

ויקרא אלהים ליבשה ארץ ולמקוה המים קרא ימים וירא אלהים כי טוב· וקרא
ייי ליבשתא ארעא ולבית כנישת מיא קרא ימי· וחזא ייי ארי טב· פסמא אלה
אליבאס ארצא ומלאם אלמא בחארא למא עלם אלה אן דלך גייד· ויאמר אלהים
תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עשה פרי למינו אשר זרעו בו
על הארץ ויהי כן· ואמר ייי תדאית ארעא דתאה· עסבא דבר זרעיה מזדרע·
אילן פירין עביד פירין לזניה· דבר זרעיה ביה על ארעא והוה כין· פשא אלה
אן תכלא אלארץ כלאא ועשבא דו חב ושגר דו תמר לאצנאפה מא גרסה מנה
עלי אלארץ פכאן כדאך· ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע למינהו ועץ עשה
פרי אשר זרעו בו למינהו וירא אלהים כי טוב· ואפיקת ארעא דתאה· עסבא
דבר זרעיה מזדרע לזנוהי· ואילן עביד פירין· דבר זרעיה ביה לזנוהי· וחזא
ייי ארי טב· פאכרגת אלארץ כלאא ועשבא דו חב לאצנאפה ושגר דו תמר
מכרג תמר לאצנאפה למא עלם אלה אן דלך גייד· ויהי ערב ויהי בקר יום
שלישי· והוה רמש והוה צפר יום תליתי· ולמא מצא מן אלליל ואלנהאר
יום תלת:

ויאמר אלהים יהי מארת ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה
והיו לאתת ולמועדים ולימים ושנים· ואמר ייי יהון נהורין ברקיעא דשמיא
לאפרשא בין יממא ובין ליליא· ויהון לאתין ולזמנין· ולממני בהון יומין
ושנין· פשא אלה אן יכון אנואר פי גלד אלסמא תפצל בין אלנהאר ואלליל
ויכונאן איאתא ואוקאתא ואיאמא וסנינא· והיו למאורת ברקיע השמים
להאיר על הארץ ויהי כן· ויהון לנהורין ברקיעא דשמיא לאנהרא

רשי

המועדות והם נמנין למולד הלבנה· ולימים· שמוש החמה חצי היום ושמוש הלבנה חציו הרי יום שלם· ושנים· לסוף
שס"ה ימים יגמרו מהלכתם בשנים עשר מזלות המשרתים אותם והיא שנה· והיו למאורות· עוד זאת ישמשו שיאירו
לעולם· המאורות הגדולים· שוים נבראו ונתמעטה הלבנה על שקטרגה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו
בכתר אחד· ואת הכוכבים· על ידי שמיעט את הלבנה הרבה צבאיה להפיס דעתה· נפש חיה· נפש שיהא בה
חיות· שרץ· כל דבר חי שאינו גבוה מן הארץ קרוי שרץ· בעוף כגון זבובים· בשקצים כגון נמלים וחפושית
והולעים· בבריות כגון חולד ועכבר וחומט וכיוצא בהם וכל הדגים· התנינים· דגים גדולים שבים ובדברי אגדה
הוא לויתן ובת זוגו שבראם הקב"ה זכר ונקבה והרג את הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבוא שאם יפרו וירבו
לא יתקיים העולם בפניהם· נפש חיה· נפש שיש בה חיות· ויברך אותם· לפי שמחסרין אותם וצדין מהם ואוכלים
אותן הוצרכו לברכה ואף החיות הוצרכו לברכה אלא מפני הנחש העתיד לקללה לכך לא בירכם

על ארעא והוה כין: ותכון אלאנואר פי גלד אלסמא לתצי עלי אלארץ פ
פכאן כדאך: ויעש אלהים את שני המארת הגדלים את המאור
הגדל לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ואת
הכוכבים: ועבד יי ית תרין נהוריא רברביא ית נהורא רבא למשלט
ביממא וית נהורא זעירא למשלט בליליא וית כוכביא: פצנע אללה
אלניירין אלעטימין אלניר אלאכבר לאצאה בנהאר ואלניר אלאצגר לאצאה
באליל ואלכואכב: ויתן אתם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ: ויהב
יתהון יי ברקיעא דשמיא לאנהרא על ארעא: ו[illegible] אללה פי גלד
אלסמא לתצי עלי אלארץ: ולמשל ביום ובלילה ולהבדיל בין
האור ובין החשך וירא אלהים כי טוב: ולמשלט ביממא ובליליא
ולאפרשא בין נהורא ובין חשוכא וחזא יי ארי טב: וללאצאה פי אלנהאר
ואליל ותפרז בין אלנור ואלצלאם למא עלם אללה אן דלך גייד: ויהי ערב
ויהי בקר יום רביעי: והוה רמש והוה צפר יום רביעי: ולמא מצא מן
אליל ואלנהאר יום ראבע:

ויאמר אלהים ישרצו המים שרץ נפש חיה ועוף יעופף על הארץ
על פני רקיע השמים: ואמר יי ירחשון מיא רחיש נפשא חיתא
ועופא יפרח על ארעא על אפי רקיע שמיא: פשא אללה אן יסעי מן
אלמא סאע דו נפס חיה וטאיר יטיר עלי אלארץ קבאלת גלד אלסמא: ויברא
אלהים את התנינם הגדלים ואת כל נפש החיה הרמשת אשר שרצו
המים למינהם ואת כל עוף כנף למינהו וירא אלהים כי טוב: וברא יי
ית תניניא רברביא וית כל נפשא חיתא דרחשא דארחישו מיא לזניהון וית
כל עופא דפרח לזנוהי וחזא יי ארי טב: פכלק אללה אלתנאנין אלעטאם
וסאיר נפוס אלחיה אלדאבה אלתי סעת מן אלמא לאצנאפהא וכל טאיר דו

בירכן שלא יהא הוא בכלל פרו לשון פריכלומי שדו פירות (תוספתא) ורבו אם לא אמר אלא פרו היה אחד מוליד
אחד ולא יותר ובא ורבו שאחד מוליד הרבה עכ׳ תוצא הארץ הוא שפירשתי שהכל נברא מיום ראשון ולא
הוצרכו אלא להוציאם נפש חיה נפש שיש בה חיות ורמש הם שרצים שהם נמוכים ורומשין על הארץ
ונראין כאלו נגררין שאין הלוכן ניכר כל לשון רמש ושרץ בלשונינו קונמובריש ויעש תקנן בצביונן
בקומתן נעשה אדם ענותנותו של הקב״ה למדנו מכאן לפי שהאדם בדמות המלאכים ויתקנאו בו לפיכך
נמלך בהם ותהלה וכשהוא דן את המלאכים הוא נמלך בפמליא שלו שכן מצינו באחאב שאמר לו

מיכה
ראיתי

כנואה לאצנאפה למא עלם אלה אן דלך גייד: ויברך אתם אלהים לאמר
פרו ורבו ומלאו את המים בימים והעוף ירב בארץ: ובריך יתהון יי׳ ל
למימר פושו וסגו ומלו ית מיא בימיא ועופא יסגי בארעא:
פבארך אלה פיהם וקאל תנאמוא ואכתרו ואמלו אלמא אלדי פי
אלבחאר ואלטאיר יכתר פי אלארץ: ויהי ערב ויהי בקר יום חמישי: והוה
רמש והוה צפר יום חמישי: ומצא מן אליל ואלנהאר יום כאמס:
ויאמר אלהים תוצא הארץ נפש חיה למינה בהמה ורמש וחיתו ארץ
למינה ויהי כן: ואמר יי׳ תפיק ארעא נפשא חיתא לזנה בעיר ורחיש
וחיות ארעא לזנה והוה כין: ושא אלה אן תכרג אלארץ נפוס חיה אצנא
פהא בהאימא ודביבא ווחש אלארץ לאצנאפהא פכאן כדאך: ויעש א
להים את חית הארץ למינה ואת הבהמה למינה ואת כל רמש
האדמה למינהו וירא אלהים כי טוב: ועבד יי׳ ית חיות ארעא
וית בעירא לזנה וית כל רחשא דארעא לזנוהי וחזא יי׳ ארי טב
פצנע אלה וחש אלארץ לאצנאפה ואלבהאים לאצנאפהא וסאיר דביב
אלארץ לאצנאפה למא עלם אלה אן דלך גייד: ויאמר אלהים נעשה
אדם בצלמנו כדמותנו וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה
ובכל הארץ ובכל הרמש הרמש על הארץ: ואמר יי׳ נעביד אנשא
בצלמנא כדמותנא וישלטון בנוני ימא ובעופא דשמיא ובבעירא
ובכל ארעא ובכל רחשא דרחיש על ארעא: תם קאל אלה נכלק אנסאנא
בצורתנא כשבהנא מסלטא יתסלטון עלי סמך אלבחר וטאיר אלסמא
ובהאים אלארץ וסאיר אלדביב אלדאב עלי אלארץ: ויברא אלהים את האדם
בצלמו בצלם אלהים ברא אתו זכר ונקבה ברא אתם: וברא יי׳ ית אדם
בצלמיה בצלם יי׳ ברא יתיה דכר ונוקבא ברא יתהון: פכלק אלה אדם בצורתה

מיכה ראיתי את יי׳ יושב על כסאו וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו וכי יש ימין ושמאל לפניו
אלא שמימינים לזכות ושמשמאילים לחובה וכן בגזירת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאילתא אף כאן
בפמליא שלו נטל רשות אמר להם יש בעליונים כדמותי אם אין כדמותי בתחתונים הרי יש קנאה במעשה בראשית
נעשה אדם אעפ״י שלא סייעוהו ביצירתו ויש מקום לאפיקורסים לרדות לא נמנע הכתוב מללמד דרך ארץ ומדת ענוה שיהא
הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן ואם כתב אעשה אדם לא למדנו שיהא מדבר עם בית דינו אלא עם עצמו
ותשובתם כתב בצדו ויברא את האדם ולא כתב ויבראו״ בצלמנו בדפוס שלנו כדמותנו להבין ולהשכיל״

וירדו בדגת הים׳

מפלטא כלקה דכר ואנתא כלקהמא׃ ויברך אתם אלהים ויאמר להם
אלהים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה ורדו בדגת הים ובעוף השמים
ובכל חיה הרמשת על הארץ׃ ובריך יתהון יי׳ ואמר להון יי׳
פושו וסגו ומלו ית ארעא ותקופו עלה ושלוטו בנוני ימא ובעופא
דשמיא ובכל חיתא דרחשא על ארעא׃ ובארך עלה פיהמא וקאל
להמא אתמרו ואכתרו ועמרו אלארץ ואמלכוהא ואסתולו עלי סמך אלבחר וטאיר
אלסמא וסאיר אלחיואן אלדאב עלי אלארץ׃ ויאמר אלהים הנה נתתי לכם את כל
עשב זרע זרע אשר על פני כל הארץ ואת כל העץ אשר בו פרי עץ זרע
זרע לכם יהיה לאכלה׃ ואמר יי׳ הא יהבית לכון ית כל עסבא דבר זרעיה
מזדרע לכון יהי למיכל׃ וקאל אלה הודי קד אעטיתכם כל עשב דו חב
יזרע עלי וגה גמיע אלארץ וכל שגר פיה תמר דו חב יכון לכם מאכלא׃
ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים ולכל רומש על הארץ אשר בו
נפש חיה את כל ירק עשב לאכלה ויהי כן׃ ולכל חיות ארעא ולכל עופא
דשמיא ולכל דרחיש על ארעא דביה נפשא חיתא ית כל ירוק עסבא
למיכל והוה כין׃ ולגמיע וחש אלארץ וטאיר אלסמא וסאיר מא ידב עלי
אלארץ אלדי פיה נפס חיה לאן גמיע כצר אלעשב מאכלא פכאן כדאך׃ וירא
אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד ויהי ערב ויהי בקר יום הששי׃ וחזא
יי׳ ית כל דעבד והא תקין לחדא והוה רמש והוה צפר יום שתיתאי׃ פעלם אלה
גמיע מא צנעה פאדא הו גיד גדא ולמא מצא מן ליל ונהאר יום סאדס׃
ויכלו השמים והארץ וכל צבאם׃ ואשתכללו שמיא וארעא וכל חיליהון׃
פכמלת אלסמאואת ואלארץ וכל גיושהם׃ ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו
אשר עשה וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה׃ ושיצי יי׳

דעל אפי כל ארעא
וית כל אילנא דביה
פירי אילנא דבר
זרעיה מזדרע

כל ימי בראשית
נאמר בהן ויהי ערב
הששי יתרה ה׳ כ׳
שחמשה תנאים הת׳
הב״ה עם בריותיו התנ׳
על האש שלא תליכן
ליחבלהם ולחכריה
מישאל ועזריה והתנה
עם הים שיקרע והתנה
עם אתון בלעם ש
שתדבר והתנה עם
העורבים שיכלכלו
לאליהו והתנה עם
האריות שלא יזיקו
לדניאל ויכל אלהים
תלגום ירושלמי וחמד
זהו שאמרנו וחמדת
ימים אותו קראת

ורדו בדגת הים. יש בלשון הזה לשון רדוי ולשון ירידה זכה רודה בחיות ובבהמות לא זכה נעשה ירוד לפניהן והחיה
מושלת בו׃ ויברא אלהים את האדם בצלמו. בדפוס העשוי לו שהכל נברא במאמר והוא נברא בידים שנ׳ ותשת עלי
כפכה. נעשה בחותם כמטבע העשויה על ידי רושם שקורין קוני״ו ובלע״ז ותתהפך כחומר חותם. בצלם אלהים ברא
אותו. פירש לך שאותו צלם המתוקן לו צלם דיוקן יוצרו הוא. זכר ונקבה ברא אותם. ולהלן הוא אומר ויקח אחת מצלעותיו
וגו׳ ומדרש אגדה שבראו שני פרצופים בבריאה ראשונה ואחר כך חלקו. ופשוטו של מקרא כאן הודיעך שנבראו
שניהם בששי ולא פירש לך כיצד בריאתן ופירש לך במקום אחר׃ וכבשה. חסר וי״ו ללמדך שהזכר כובש
את הנקבה שלא תהא יצאנית. ועוד ללמדך שהאיש דרכו לכבוש שהוא מצווה על פריה ורביה ולא האשה׃

לכם יהיה לאכלה

ביומא שביעאה. עבידתיה דעבד ונח ביומא שביעאה. מכל עבידתיה
דעבד: ואכמל אללה פי אליום אלסאבע כלקה אלדי צנע ועטל פיה אן יכלק
שיא מן מתל כלקה אלדי צנעה: ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אתו:
כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות: ובריך יי׳ ית יומא
שביעאה וקדיש יתיה. ארי ביה נח מכל עבידתיה. דברא יי׳ למעבד: ובארך
אללה פיה וקדסה אד עטל פיה אן יכלק שיא מן מתל כלקה אלדי
צנעה:

אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות יהוה אלהים ארץ לב
ושמים: אלין תולדת שמיא וארעא כד אתבריאו ביומא דעבד יי׳ א
אלהים ארעא ושמיא: הדי שרח נואשי אלסמא ואלארץ אד כלקן פי וקת
צנע אללה אלארץ ואלסמאואת: וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל
עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר יהוה אלהים על הארץ ואדם
אין לעבד את האדמה: וכל אילני חקלא עד לא הון בארעא וכל עסבא
דחקלא עד לא צמח ארי לא אחית יי׳ אלהים מטרא על ארעא. ואנש
לית למפלח ית אדמתא: וגמיע שגר אלצחרא קבל אן יכון פי אלארץ וגמיע
עשבהא קבל אן ינבת אד לם ימטר אללה עליהא ולא אנסאן כאן
יפלחהא: ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה: ועננא
הוה סליק מן ארעא ומשקי ית כל אפי אדמתא: ובכאר כאן יצעד
מנהא פיסקי גמיע וגההא: וייצר יהוה אלהים את האדם עפר מן
האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה: וברא יי׳ אלהים
ית אדם עפרא מן אדמתא ונפח באפוהי נשמתא דחיי והות באדם
לרוח ממללא: פכלק אללה אדם תראבא מן אלארץ ונפך פי אנפה נסמה

בהבראם אותיות באברהם בזכות אברהם נבראו שמים וארץ

וייצר בשני יודין שתלו שני יצרים יצר הרע ויצר הטוב
האדם לנפש חיה לתחתה שהיה חברתו משנשם

לכם יהיה לאכלה׳ ולכל חית הארץ׳ השוה להם בהמות וחיות למאכל ולא הרשה לאדם ולאשתו להמית בריה
ולאכול בשר אך כל ירק עשב יאכלו יחד כולם ובשבאו בני נח התיר להם בשר שנ׳ כל רמש אשר הוא חי וגו׳ –
כירק עשב שהתרתי לאדם הראשון נתתי לכם את כל׳׳ יום הששי׳ הוסיף ה״א בששי בגמר מעשה בראשית
לומר שהתנה עמהם על מנת שיקבלו ישראל עליהם חמשה חומשי תורה ׳׳ד״א הששי׳ כולם תלויים ועומדים
עד יום הששי הוא ששה בסיון המוכן למתן תורה׳׳ ויכל אלהים ביום השביעי׳ רבי שמעון אומר בשר ודם שאינו
יודע עתיו ורגעיו צריך להוסיף מחול על הקדש׳׳ הקב״ה שיודע עתיו ורגעיו נכנס בו כחוט השערה ונראה כאלו
כלה בו ביום ׳׳ ד״א מה היה העולם חסר מנוחה באתה ונגמרה המלאכה׳׳ ויברך ויקדש׳ ברכו במן שכל ימות
השבוע יורד להם עמר לגלגלת ובששי לחם משנה וקדשו במן שלא ירד כלל והמקרא כתוב על העתיד׳׳
אשר ברא אלהים לעשות׳ המלאכה שהיתה ראויה לעשות בשבת כפל ועשאה בששי כמו שמפורש בב״ר

מה היה העולם חסר מנוחה באת שבת באת מנוחה כלה

אלה תולדות
האמורים

לחיוה פצאר אדם נפסא נאטקא: ויטע יהוה אלהים גן בעדן מקדם וישם
שם את האדם אשר יצר: ונצב ײ אלהים גנתא בעדן מלקדמין ואשרי
תמן ית אדם דברא: ופרש אלה גנאנא פי עדן שרקי ואציר תם אדם
אלדי כלקה: ויצמח יהוה אלהים מן האדמה כל עץ נחמד למראה וטוב
למאכל ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע: ואצמח ײ אלהים מן
ארעא כל אילן דמרגג למחזי וטב למיכל ואילן חייא במציעות גנתא
ואילן דאכלי פירוהי חכמין בין טב לביש: ואנבת אלה פי אלארץ כל
שגרה חסן מנצרהא וטיב מאכלהא ושגרת אלחיוה פי וסט אלגנאן
ושגרת אלמערפה באלכיר ואלשר: ונהר יצא מעדן להשקות את הגן
ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים: ונהרא הוה נפיק מעדן לאשקאה
ית גנתא ומתמן מתפרש והוי לארבעה רישי נהרין: וכאן נהר יכרג מן
עדן ליסקי אלגנאן ומן תם יתפרק פיציר ארבעה רוס: שם האחד
פישון הוא הסבב את כל ארץ החוילה אשר שם הזהב: שום חד פישון
הוא דמקיף ית כל ארע חוילה דתמן דהבא: אסם אחדהמא אלניל וה
אלמחיט בגמיע בלד זוילה אלדי תם אלדהב: וזהב הארץ ההוא טוב שם הבדלח
ואבן השהם: ודהבא דארעא ההיא טב תמן בדולחא ואבני בורלא:
ודהב תלך אלבלד ג׳יד תם אללולו וחגארה אלבלור: ושם הנהר השני גיחון
הוא הסובב את כל ארץ כוש: ושום נהרא תנינא גיחון הוא דמקיף ית
כל ארע כוש: ואסם אלנהר אלתאני גיחון הו אלמחיט בגמיע בלד אלחבשה:
ושם הנהר השלישי חדקל הוא ההלך קדמת אשור והנהר הרביעי הוא
פרת: ושום נהרא תליתאה דגלת הוא דמהליך למדנחא דאתור ונהרא
רביעאה הוא פרת: ואסם אלנהר אלתאלת אלדגלה והו אלסאיר פי שרקי
ג אלמוצל ואלנהר אלראבע הו אלפראת: ויקח יהוה אלהים את האדם וינחהו
בגן עדן לעבדה ולשמרה: ודבר ײ אלהים ית אדם ואשריה בגנתא

אלה׳ האמורים למעלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ײ׳ למדך שכולם כבראו
בראשון ר״א בהבראם בה״א בראם שנ׳ כי ביה ײ׳ צור עולמים בשתי אותיות הללו שלשם יצר שני
עולמים ולמדך כאן שהעולם הזה נברא בה״א רמז שירדו למטה לראות שחת כהה״א זאת שסתומה
מכל צדדיה ופתוחה למטה לרדת דרך שם טרם יהיה בארץ כל טרם שבמקרא לשון עד לא הוא
ואינו לשון קודם ואינו נפעל לומר הטרים כמעל הקדים וזה מוכיח ועוד אחד כי טרם תיראון ערין

לא תיראון

רשדן למפלחה ולמטרה: תם אכד אללה אדם פאסכנה פי גנאן עדן ליכדמה
ויחפטה: ויצו יהוה אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל:
ופקיד יי׳ אלהים על אדם למימר מכל אילן גנתא מיכל תיכול: ואמרה
אללה קאילא מן גמיע שגר אלגנאן גאיז אן תאכל: ומעץ הדעת טוב
ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות: ומאילן דאכלי
פירוהי חכמין בין טב לביש לא תיכול מניה ארי ביומא דתיכול מניה
ממת תמות: ומן שגרת מערפת אלכיר ואלשר לא תאכל פאן פי יום
תאכל מנהא תסתחק אן תמות: ויאמר יהוה אלהים לא טוב היות
האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו: ואמר יי׳ אלהים לא תקין דיהי אדם
בלחודוהי אעביד ליה סמך כקבליה: תם קאל אללה ליס כיר פיבקא אדם
וחדה אצנע לה עונא חדאה: ויצר יהוה אלהים מן האדמה כל חית
השדה ואת כל עוף השמים ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו
וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו: וברא יי׳ אלהים מן
ארעא כל חית ברא וית כל עופא דשמיא ואתי לות אדם למחזי מא
יקרי ליה וכל דהוה קרי ליה אדם נפשא חיתא הוא שמיה: פחשר
אללה מן אלארץ גמיע וחש אלצחרא וטאיר אלסמא ואתי בהא אלי אדם
ליריה מא יסמיה פכל מא סמאה אדם מן נפס חיה הו אסמה אלי אלאן:
ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים ולכל חית השדה
ולאדם לא מצא עזר כנגדו: וקרא אדם שמהן לכל בעירא ולעופא
דשמיא ולכל חית ברא ולאדם לא אשכח סמך כקבליה: פלמא סמא
אדם אסמא לגמיע אלבהאים וטאיר אלסמא ווחש אלצחרי ולם יגד לנפסה:

לא תיראון ואף זה תפרש עדיין לא היה בארץ כשנגמרה בריאת עולם בששי קודם שנברא אדם וכל
עשב השדה עדיין לא צמח ובשלישי שכת׳ ותוצא הארץ על פתח קרקע עמדו עד יום ששי: כי לא המטיר
ומה טעם לא המטיר לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר בטובתן של גשמים וכשבא אדם
וידע שהם צורך לעולם ונתפלל עליהם וירדו וצמחו האילנות והדשאים: יי׳ אלהים: יי׳ הוא שמו אלהים
שהוא שליט ושופט על הכל וכן פירוש זה בכל מקום לפי פשוטו: יי׳ שהוא אלהים: ואד יעלה לענין
בריית של אדם העלה התהום והשקה ענים לשרות העפר ונברא אדם כגבל זה שנותן מים ואחר כך
לש את העיסה אף כאן והשקה ואחר כך וייצר: וייצר שתי יצירות יצירה לעולם הזה ויצירה לתחיית
המתים אבל בבהמה שאינה עומדת לדין לא נכתב בה ביצירתה שני יודין: עפר מן האדמה צבר
עפרו מכל האדמה מארבע רוחות שבכל מקום שימות שם תהא קולטתו לקבורה: ד״א נטל עפרו ממקום
שנאמר מזבח אדמה תעשה לי הלואי תהא לו כפרה ויוכל לעמוד: ויפח באפיו עשאו מן התחתונים ומן העליונים

גוף מן התחתונים

עזנא חואה: ויפל יהוה אלהים תרדמה על האדם ויישן ויקח אחת מצלעתיו
ויסגר בשר תחתנה: ורמא יוי אלהים שינתא על אדם ודמוך ונסיב חדא
מעלעוהי ומלי בסרא תחותה: פאוקע אללה סבאתא עלי אדם פנאם ואכד
ואחדא מן אצלאעה וסד מכאנהא בלחם: ויבן יהוה אלהים את הצלע
אשר לקח מן האדם לאשה ויבאה אל האדם: ובנא יוי אלהים ית עלעא
דנסיב מן אדם לאתתא ואיתיה לות אדם: ובנא מנהא אמראה ואתא
בהא אלי אדם: ויאמר האדם זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי
לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת: ואמר אדם הדא זמנא גרמא
מגרמי ובסרא מבסרי לדא יתקרי אתתא ארי מבעלה נסיבא דא:
פקאל אדם הדה אלמרה שאהדת עצמא מן עצאמי ולחמא מן לחמי
וינבגי אן תסמא אמראה לאנהא מן אמר אכדת: על כן יעזב איש
את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד: על כין ישבוק גבר
בית משכבי אבוהי ואמיה וידבוק באתתיה ויהון לבסרא חד: לדלך יתרך
אלרגל אבאה ואמה וילאזם זוגתה פיכונא גסמא ואחדא: ויהיו שניהם
ערומים האדם ואשתו ולא יתבששו: והוו תרויהון ערטלאין אדם
ואתתיה ולא מתכלמין: פכאנא גמיעא עריאנין אדם וזוגתה ולם יחתשמאן
דלך: והנחש היה ערום מכל חית השדה אשר עשה יהוה אלהים ויאמר
אל האשה אף כי אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן: וחויא הוה חכים
מכל חית ברא דעבד יוי אלהים ואמר לאתתא בקשטא ארי אמר יוי לא
תיכלון מכל אילן גנתא: ואלתעבאן צאר חכימא מן גמיע חיואן אלצחרי
אלדי כלקה אללה פקאל ללאמראה איקינא קאל אללה לא תאכלו מן גמיע שגר

גוף מן התחתונים ונשמה מן העליונים לפי שביום ראשון נבראו שמים וארץ׳ בשני ברא רקיע לעליונים׳
בשלישי תראה היבשה לתחתונים׳ ברביעי ברא מאורות לעליונים׳ [redacted] בחמישי ישרצו המים לתחתונים׳
הוזקק הששי לבראות בו בעליונים ובתחתונים ואם לאו יש קנאה במעשה בראשית שיהיו אלו רבים על אלו—
בבריאת יום אחד׳ לנפש חיה׳ אף בהמה וחיה נקראו נפש חיה אך זו של אדם חיה שבכולן שנתוסף
בה דעה ודבור׳ מקדם׳ במזרחו של עדן נטע את הגן׳ ואם תאמר הרי כתב ויברא את האדם וגו׳ ראיתי
בברייתא שלל״ב מדות שהתורה נדרשת בהן וזו אחת מהן כלל שאחריו
מעשה הוא פרטו של ראשון׳ וכן אצל הבהמה חזר וכתב ויצר ה׳ מן האדמה כל חית השדה כדי לפרש
ויבא אל האדם לקרות שם ולכתוב של העופות שנבראו מן הרקק׳ ויצמח׳ לענין הגן הכת׳ מדבר׳
בתוך הגן׳ באמצע׳ פישון׳ הוא נילוס נהר מצרים ועל שם שמימיו מתברכין ועולין ומשקין את
הארץ נקרא פישון כמו ופשו פרשיו׳ ד״א פישון שהוא מגדל פשתן של ביעטיה׳ אצל כוש ובוש עובדי

ויביאה כתם
ועולה כר
שק שנה צער
קישוטין
והביאה לוים׳

ויברא את האדם וגו׳
כלל כתם בריתו להיכן
וקהם מעשין חזר ופירש
וייצר ה׳ אלהים ויצמח
בו בגן בעדן ויניחהו
בגן עדן ויפל עלין תרדמה
[redacted]
השומע סבור שהוא מעשה
אחר ואינו
פעתים גיחון
אלא פרטו של
ראשון׳ וכן

לגנאן׃ ותאמר האשה אל הנחש מפרי עץ הגן נאכל׃ ואמרת אתתא
לחויא מפירי אילן גינתא ניכול׃ פקאלת לה מן תמר שגר אלגנאן נאכל׃
ומפרי העץ אשר בתוך הגן אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו
פן תמתון׃ ומפירי אילנא דבמציעות גנתא אמר יי׳ לא תיכלון מניה ולא
תקרבון ביה דלמא תמותון׃ לכן מן תמר אלשגרה אלתי וסט אלגנאן קאל
לא תאכלו מנהא ולא תדנו בהא כלא תמותון׃ ויאמר הנחש אל האשה
לא מות תמותון׃ ואמר חויא לאתתא לא ממת תמותון׃ קאל להא לא מות
תמותון׃ כי ידע אלהים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם
כאלהים ידעי טוב ורע׃ ארי גלי קדם יי׳ ארי ביומא דתיכלון מניה ויתפתחן
עיניכון ותהון כרברבין חכמין בין טב לביש׃ לאן אללה עאלם אנכם פי יום
תאכלו מנהא תנפתח עיונכם ותכונו כאלמלאיכה עארפי אלכיר ואלשר
בזיאדה׃ ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים ונחמד
העץ להשכיל ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל׃ וחזת
אתתא ארי טב אילנא למיכל וארי אסו הוא לעינין ומרגג אילנא
לאסתכלא ביה ונסיבת מאביה ואכלת ויהבת אף לבעלה עמה ואכל׃ פלמא
ראת אלמראה אן אלשגרה טייבת אלמאכל שהייה אלמנט׳ר מנאא ללעקל
אכדת מן תמרהא ואכלת ואעטת בעלהא איצא מעהא פאכל׃ ותפקחנה
עיני שניהם וידעו כי עירמם הם ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם
חגרת׃ ואתפתחא עיני תרויהון וידעו ארי ערטלאין אנון וחטיטו
להון טרפי תינין ועבדו להון זרזין׃ פאנפתחת עיונהמא פעלמא אנהמא

פעמים״ גיחון׃ שהיה הולך והומה והמייתו גדולה מאד כמו כי יגח שמנגח והולך והומה״ חדקל׃ שמימיו
חדין וקלין״ פרת׃ שמימיו פרין ורבין ומבריאין את האדם״ כוש ואשור עדין לא היו וכתב המקרא על
העתיד״ קדמת אשור׃ למזרחה של אשור״ הוא פרת׳ החשוב על כולם הנזכר על שם ארץ ישראל״ ויקח׳ לקחו
בדברים נאים ופיתהו ליכנס״ לא טוב היות האדם לבדו׃ שלא יאמרו שתי רשויות הן הקב״ה בעליונים יחיד בעליונים
ואין לו זוג וזה בתחתונים ואין לו זוג״ עזר כנגדו׃ זכה עזר׳ לא זכה כנגדו להלחם״ ויצר מן האדמה׃ היא
יצירה היא עשייה האמורה למעלה ויעש אלהים את חית הארץ וגו׳ אלא בא ופירש שהעופות נבראו מן
הרקק לפי שאמר למעלה מן המים נבראו וכאן אמר מן הארץ נבראו׳ ועוד למדך כאן שבשעת יצירתן מיד
בו ביום הביאן אל האדם לקרות להם שם״ ובדברי אגדה יצירה זו לשון רדוי וכבוש כמו כי תצור אל עיר ימים רבים
שכבשן תחת ידו של אדם״ וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה וגו׳ סרסהו ופרשהו כל נפש חיה אשר יקרא לו
האדם שם הוא שמו לעולם״ ולאדם לא מצא עזר׳ ויפל יי׳ אלהים תרדמה׳ כשהביאן הביאן לפניו כל מין ומין זכר
ונקבה אמר לכולם יש בן זוג ולי אין בן זוג מיד ויפל״ מצלעותיו מסטריו כמו ולצלע המשכן זהו שאמרו שני פרצופין
נבראו״ ויסגר׳ מקום החתך״ ויישן ויקח׳ שלא יראה חתיכת הבשר שממנו נבראת ותתגנה עליו״ ויבן׳ כבנין

ד עריאנין פכ׳יטא מן ורק אלתין ועמלא להמא מיאזרא׃ וישמעו את
קול יהוה אלהים מתהלך בגן לרוח היום ויתחבא האדם ואשתו מפני
יהוה אלהים בתוך עץ הגן׃ ושמעו ית קל מימרא דיי אלהים מהליך
בגנתא למנח יומא ואטמר אדם ואתתיה מן קדם יי אלהים בגו אילן גנתא׃
פסמעא צות אללה מאר פי אלגנאן ברפק בחרכה אלנהאר פאכתבא אדם
וזוגתה חיא מן בין ידי אללה פי מא בין שגר אלגנאן׃ ויקרא יהוה
אלהים אל האדם ויאמר לו איכה׃ וקרא יי אלהים לאדם ואמר ליה
אן את׃ פנאדא אללה באדם וקאל לה מקררא אין אנת׃ ויאמר את קלך
שמעתי בגן ואירא כי עירם אנכי ואחבא׃ ואמר ית קל מימרך שמעית
בגנתא ודחילית ארי ערטלאי אנא ואטמרית׃ קאל אני סמעת צותך
פי אלגנאן פאתקית אד אנא עריאן פאכתבית׃ ויאמר מי הגיד לך כי
עירם אתה המן העץ אשר צויתיך לבלתי אכל ממנו אכלת׃ ואמר
מן חוי לך ארי ערטלאי את המן אילנא דפקידתך בדיל דלא למיכל
מניה אכלתא׃ קאל מן אכברך אנך עריאן אמן אלשגרה אלתי אמרתך
אן לא תאכל מנהא פאכלת׃ ויאמר האדם האשה אשר נתתה עמדי
הוא נתנה לי מן העץ ואכל׃ ואמר אדם אתתא דיהבת עמי היא
יהבת לי מן אילנא ואכלית׃ קאל אדם אלמראה אלתי געלת מעי הי
אעטתני מן אלשגרה פאכלת׃ ויאמר יהוה אלהים לאשה מה זאת
עשית ותאמר האשה הנחש השיאני ואכל׃ ואמר יי אלהים לאתתא
מא דא עבדת ואמרת אתתא חויא אטעיני ואכלית׃ פקאל אללה ללמראה

רחבה מלמטה וקצרה מלמעלה לקבל הולד כאוצר של חטים שהוא רחב מלמטה וקצר מלמעלה. שלא יכביד משאו על קירותיו׳ ויבן את הצלע לאשה׳ להיות אשה׳ כמו ויעש אותו גדעון לאפוד׳ להיות אפוד׳ זאת הפעם׳ מלמד שנזדווג אדם לכל בהמה וחיה ולא נתקררה דעתו בהן׳ לזאת יקרא אשה כי מאיש וגו׳ לשון נופל על לשון מכאן שנברא העולם בלשון הקדש׳ על כן יעזב איש׳ רוח הקדש אומרת כן לאסור על בני נח העריות׳ לבשר אחד׳ הולד נוצר על ידי שניהם ושם נעשה בשרם אחד׳ ולא יתבוששו׳ שלא היו יודעין דרך צניעות להבחין בין טוב לרע ואע״פ שניתנה בו דעה לקרא שמות לא ניתן בו יצר הרע עד אכלו מן העץ ונכנס בו יצר הרע וידע מה בין טוב לרע׳ והנחש היה ערום׳ מה ענין זה לכאן היה לו לסמוך ויעש יי׳ אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם אלא ללמדך מאיזו עצה קפץ עליהם הנחש ראה אותם ערומים עסוקים בתשמיש לעין כל ונתאוה להם׳ ערום מכל׳ לפי ערמתו וגדולתו היתה מפלתו ערום מכל ארור מכל׳ אף כי אמר וגו׳ שמא אמר לכם לא תאכלו מכל ואע״פ שראה אותם אוכלים משאר פירות הרבה עליה דברים כדי שתשיבנו האשה ויבא לדבר באותו העץ׳ ולא תגעו בו׳ הוסיפה על הצווי לפיכך באה לידי גרעון הוא שנאמר אל תוסף על דבריו׳ לא מות תמותון׳ דחפה עד שנגעה בו אמר לה כשם שאין מיתה בנגיעה כך אין מיתה באכילה׳ כי יודע׳ כל אומן שונא את בני אומנותו מן העץ אכל וברא את העולם׳ והייתם כאלהים יוצרי עולמות׳ ותרא האשה׳ ראתה דברי של נחש והנאו לה והאמינתו׳ כי טוב העץ׳ להיות כאלהים׳ וכי תאוה הוא

מא רא צנעת קאלת אלתעבאן אגואני פאכלת ויאמר יהוה אלהים אל הנחש כי
עשית זאת ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה על גחנך תלך
ועפר תאכל כל ימי חייך ואמר יי אלהים לחויא ארי עבדת דא ליט את
מכל בעירא ומכל חית ברא על מעך תיזיל ועפרא תיכול כל יומי חייך
פקאל אללה ללתעבאן אד צנעת הדי בעלם פאנת מלעון מן גמיע אלבהאים
וגמיע והש אלצחרא ועלי צדרך תסלך ואלתראב תאכל טול איאם
חיאתך ואיבה אשית בינך ובין האשה ובין זרעך ובין זרעה הוא
ישופך ראש ואתה תשופנו עקב ודבבו אשוי בינך ובין אתתא ובין
בנך ובין בנהא הוא יהי דכיר מא דעבדת ליה מלקדמין ואת תהי
נטר ליה לסופא ועדאוה אגעלהא בינך ובין אלמראה ובין נסלך ונסלהא
הו ישדכך אלראס ואנת תלדגה אלעקב אל האשה
אמר הרבה ארבה עצבונך והרנך בעצב תלדי בנים ואל אישך תשוקתך
והוא ימשל בך לאתתא אמר אסגאה אסגי עקרכי ועדוייכי בצער
תלידין בנין ולות בעליך תהי תיובתיך והוא ישלוט ביך וקאל ללמראה
לאכתרן משקתך וחמלך במשקה תלדין בנין ואלא בעלך יכון
קיאדך והו יתסלט עליך
ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך ותאכל מן
העץ אשר צויתיך לאמר לא תאכל ממנו ארורה האדמה בעבורך בעצבון
תאכלנה כל ימי חייך ולאדם אמר ארי קבילתא למימר אתתך

למינים כמו שאמר לה ונפקחו עיניכם ונחמד להשכיל כמו שאמר לה יודעי טוב ורע ותתן גם לאישה
שלא תמות היא ויחיה הוא וישא אחרת גם לרבות שאר בהמה חיה ועוף ותפקחנה לענין החכמה דבר הכת
ולא לענין ראייה ממש וסוף המקרא מוכיח וידעו כי ערומים הם אף הסומא יודע כשהוא ערום אלא מהו וידעו
כי ערומים הם מצוה אחת היתה בידם ונתערטלו הימנה עלה תאנה הוא העץ שאכלו ממנו בדבר שנתקלקלו
בו ניתקנו אבל שאר העצים מנעום מליטול עליהם ומפני מה לא נתפרסם העץ שאין הקב"ה חפץ להונות בריה שלא
יכלימוהו ויאמרו זהו שלקה העולם על ידו מדרש ר' תנחומא וישמעו יש מדרשי אגדה רבים וכבר סדרום
רבותי על מכונם בב"ר ובשאר מדרשות ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ולאגדה המיישבת דברי המקרא
דבר דבור על אופניו וישמעו שמעו את קול הקב"ה שהיה מתהלך בגן לרוח היום לאותו רוח שהשמש באה
משם וזו היא מערבית שלפנות ערב חמה במערב והם סרחו בעשירית איכה יודע היה היכן הוא אלא
ליכנס עמו בדברים שלא יהא נבהל להשיב אם יענישהו פתאום וכן בקין אמר אי הבל אחיך וכן בבלעם
מי האנשים האלה עמך ליכנס עמהם בדברים וכן בחזקיה בשלוחי מרודך בלאדן מי הגיד לך מאין לך
לדעת מה בושת יש בעומד ערום המן העץ בתמיה אשר נתת עמדי כאן כפר בטובה השיאני הטעני
כמו אל ישיא אתכם חזקיהו כי עשית זאת מכאן שאין מהפכין בזכותו של מסית שאלו למה עשית זאת היה

ת"א ובתך
נ"א

בעצבון תאכלנה
ל' לוי ול' יצחק ז"ל
שמוש ל' לוי אומר
קשה היא הפרנסה
שהיא שקולה כפליים
בלידה שנ' בילדת
ולדת בעצב תלדי
בנים ובפרנסה כתי'
בעצבון תאכלנה ל'
יצחק אומר קשה היא
הפרנסה שהיא ש'
שקולה כקריעת ים
סוף שנ' לגוזר ים
סוף לגזרים וכתי'
בתריה נותן לחם
לכל בשר ל'
שמואל אומר קשה
יציאתה כקריעת
ים סוף שנ' מיהר
צועה להפתח
וכתי' בתריה ואנכי
יי' אלהיך רגע
הים ויהמו גליו

ואכלת מן אילנא דפקידתך למימר לא תיכול מנה ליטא ארעא
בדילך בעמל תיכלנה כל יומי חייך: וקאל לאדם אד קבלת קול זוגתך
ואכלת מן אלשגרה אלתי אמרתך קאילא לא תאכל מנהא מלעונה
אלארץ בסבבך במשקה תאכלהא טול איאם חיאתך: וקוץ ודרדר
תצמיח לך ואכלת את עשב השדה: וכובין ואטטין תצמח לך ותיכול ית
עסבא דחקלא: ושוכא ודרדרא תנבת לך ותאכל עשב אלצחרי:
בזעת אפיך תאכל לחם עד שובך אל האדמה כי ממנה לקחת כי עפר
אתה ואל עפר תשוב: בזיעתא דאפך תיכול לחמא עד דתתוב לארעא
דמנה אתבריתא ארי עפרא את ולעפרא תתוב: בערק וגהך תאכל אל
טעאם אלי רגועך אלי אלארץ אלדי אכדת מנהא לאנך תראבתי אלתראב תרגע:
ויקרא האדם שם אשתו חוה כי הוא היתה אם כל חי: וקרא אדם שום
אתתיה חוה ארי היא הות אמא דכל בני אנשא: וסמא אדם אסם זוגתה
חוה לאנהא כאנת אם חי נאטק: ויעש יהוה אלהים לאדם ולאשתו כתנות
עור וילבשם: ועבד יי אלהים לאדם ולאתתיה לבושין דיקר על משך
בסרהון ואלבישנון: וצנע אללה לאדם וזוגתה תיאב כרן ואלבסהמא:
ויאמר יהוה אלהים הן האדם היה כאחד ממנו לדעת
טוב ורע ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם: ואמר
יי אלהים הא אדם הוה יחידי בעלמא מניה למדע טב וביש וכען
דלמא יושיט ידיה ויסב אף מאילן חייא וייכול וייחי לעלם: תם קאל
אללה הודי אדם קד צאר כואחד מנא פי מערפת אלכיר ואלשר ואלאן כלא
ימד ידה ויאכד מן שגרת אלחיוה איצא ויאכל ויחיא אלי אלאבד: וישלחהו
יהוה אלהים מגן עדן לעבד את האדמה אשר לקח משם: ואשלחה יי

ואתמרין
נח

בזעת אפיך
נוטריקון בכל
זמן עסוק
תורה אם
פנוי יתחייב
כל״ה ע״ש

כתנות עור רב
ושמואל חד אמר
דבר הבא מן העור
וחד אמר דבר
שהעור נהנה ממנו
ר׳ מאיר הוה מן ה׳
העוף שפסק נחש
לקח ובא
ה׳ ועשה כתנות
עור לאדם
ולאשתו ע״ש

בולהשיב דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין מכל הבהמה ומכל חית השדה אם מבהמה
נתקלל מחיה לא כל שכן העמידו רבותי מדרש זה במסכת בכורות ללמד שימי עיבורו של נחש ז׳ שנים
על גחונך תלך רגלים היו לו ונקצצו ואיבה אשית אתה לא נתכוונתה אלא שימות אדם שיאכל הוא ותחלה
ותשא את חוה ולא באת לדבר אל חוה תחלה אלא לפי שהנשים קלות להתפתות ויודעות לפתות את בעליהן
לפיכך ואיבה אשית ישופך יכתתך כמו ואכת אתו טחון ותרגו׳ ושפית יתיה ואתה תשופנו עקב לא
יהיה לך קומה ותשופנו בעקיבו ואף משם תמיתנו ולשון תשופנו כמו נשף בהם כשהנחש בא לנשוך
הוא נושף כמין שריקה ולפי שהלשון נופל על הלשון כתב לשון נשיפה בשניהם עצבונך זה צער גדול בנים
והרונך זה צער העיבור בעצב תלדי בנים זה צער הלידה ואל אישך תשוקתך לתשמיש ואעפ״כ אין

[illegible]ן
לתכנו

אלהים מגנתא דעדן למפלח ית ארעא דאתברי מתמן: פטרדה אלהים
מן גנאן עדן ליפלח בארץ אשר אכל מנהא: ויגרש את האדם
וישכן מקדם לגן עדן את הכרבים ואת להט החרב המתהפכת לשמר
את דרך עץ החיים: ותריך ית אדם ואשרייה מלקדמין לגנתא דעדן
ית כרוביא וית שנן חרבא דמתהפכא למטר ית אורח אילן חייא: ולמא
טרד אדם אמכן שרקייא מן גנאן עדן מלאיכה ולמע סית מתקלב
ליחפץ טריק שנברת אתיוהי:
והאדם ידע את חוה אשתו ותהר ותלד את קין ותאמר קניתי איש ד
את יהוה: ואדם ידע ית חוה אתתיה ועדיאת וילידת ית קין ואמרת
קניתי גברא מן קדם יי: ואן אדם ואקע חוה זוגתה פחמלת וולדת קין
וקלת קד רזקת לגברא מן עבד אלה: ותסף ללדת את אחיו את הבל
ויהי הבל רעה צאן וקין היה עבד אדמה: ואוסיפת למילד ית אחוהי ית
הבל והוה הבל רעי ענא וקין הוה פלח בארעא: פעאודת איצא
וולדת אכיה הבל פכאן הבל ראעי גנם וקין כאן יפלח בארץ: ויהי
מקץ ימים ויבא קין מפרי האדמה מנחה ליהוה: והוה מסוף יומין
ואיתי קין מאבא דארעא תקרובתא קדם יי: פלמא כאן בעד איאם
אתי קין מן תמר בארץ הדייה ללה: והבל הביא גם הוא מבכרות
צאנו ומחלבהן וישע יהוה אל הבל ואל מנחתו: והבל איתי אף
הוא מבכירי ענה ומשמיניהון והות רעוא מן קדם יי בהבל ובקרבניה:
והבל אתי הו איצא מן בכור גנמה ומן סמאנהן פקבל אלה הבל
והדייתה: ואל קין ואל מנחתו לא שעה ויחר לקין מאד ויפלו פניו:
ובקין ובקרבניה לא הות רעוא ותקיף לקין לחדא ואתכבישו אפוהי:

בדפוס כבור
רעה ובבתי בת
היד נקורדעה

ויהי מקץ
ימים תמא
כיון שהגיע
ביל פסח קרא
אדם לבנו אב
להן בני הזה
היום עתידין
ישרן להקריב
קרבן פסחים
לבור או הקריבו
אף אתם
לבוראכם
קרבן והביא
קין ממותר
שאכלו קליות
וזרע פשתן
דבר מאוס
והקריבו
מנחה לי׳ על
אותו המזבח
שהקריב עליו
אדם הראשון
והבל הביא
גם הוא
מבכרת צאנו
ומחלביהן
מכבשים
שלא נגזזו
ולא נמרדו״

אין לך מנח לתבעו בפה שא הוא ימשל בך הבל ממנו ולא ממך״ תשוקתך תאוותך כמו כפש״
שוקקה״ ארורה האדמה בעבורך״ מעלה לך דברים ארורים כגון זבובים ופרעושים ונמלים משל ליוצא
לתרבות רעה והבריות מקללין שדים שינקו מהם״ וקוץ ודרדר תצמיח לך הארץ כשתזרענה מיני זרעים
תצמיח קוץ ודרדר קונרס ועכביות והן נאכלין ע״י תיקון״ ואכלת את כל עשב השדה״ ומה קללה היא והלא
בברכה נאמר לו הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע וגו׳ שא מה אמור כאן בקוש העשן ארורה האדמה
בעבודך בעצבון תאכלנה ואחר העצבון וקוץ ודרדר תצמיח לך כשתזרענה קטנות ואירקות גנה היא
תצמיח לך קוצים ודרדרים ושאר עשבי השדה על כרחך תאכלם״ בזעת אפיך לאחר שתטרח בה הרבה״
ויקרא האדם חזר הכתוב לענינו הראשון ויקרא האדם שמות ולא הפסיק שא ללמדך שעל קריאת שמות
נזדווגה לו חוה כמו שכת׳ ולאדם לא מצא עזר כנגדו לפיכ׳ ויפל יי׳ אלהים תרדמה ועי׳ שבת ויהיו שניהם ע

ערומים שמקט

וקין והדייתה לא יקבל ואתקיף לקין לחדא ואתכבישו אפוהי: ויאמר יהוה אל קין למה חרה לך ולמה נפלו פניך: ואמר יי׳ לקין
למא תקיף לך ולמא אתכבישו אפך: פקט אלה לקין לם אשתד
עליך ולם וקע וגהך: הלוא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח
חטאת רבץ ואליך תשוקתו ואתה תמשל בו: הלא אם תוטיב
עובדך ישתביק לך ואם לא תוטיב עובדך ליום דינא חטאך נטיר
עתיד לאתפרעא מנך אם לא תתוב ואם תתוב ישתביק לך: שא אן
גדת קבלת ואן לם תגוד פשא אין מא אתנהת כטאך ראבץ ואליך
קיאדה ואנת שמסלט עליה בשא אכתיאר: ויאמר קין אל הבל אחיו
ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו: ואמר קין להבל אחוהי
והוה במהויהון בחקלא וקם קין על הבל אחוהי וקטליה: תם האול קין הבר
אכיה פלמא כאנא פי צחרי׳ קאם קין עלי הבל אכיה פקתלה: ויאמר
יהוה אל קין אי הבל אחיך ויאמר לא ידעתי השמר אחי אנכי: ואמר
יי׳ לקין אן הבל אחוך ואמר לא ידענא הנטר אחי אנא: פקט אלה לה
מקרדא אין הבל אכיך קט לם אעלם אחאפץ אכי אנא: ויאמר מה
עשית קול דמי אחיך צעקים אלי מן האדמה: ואמר מא עבדתא קל
דם זרעין דעתידין למפק מן אחוך קבלן קדמי מן ארעא: קט מא
צנעת צות דם אכיך יצרך אלי׳ מן אלארץ: ועתה ארור אתה מן
האדמה אשר פצתה את פיה לקחת את דמי אחיך מידך: וכען ליט את

ויאמר קין אל
הבל אחיו נסה.
אמר לו נחלוק
את העולם ואני
בבכור אטול
פי שנים אמר
הבל אלא אלחם כנגד
שנטל יותר על
חלקי מקום זה
שנתקבל קרבני
בו אמר קין לא
תטול ועל דברים
נפל קטטה
ביניהם דכתי׳
ויהי בהיותם
בשדה ולהבין
כתיצין שדה
תחרש — קול
דמי אחיך
מהיה דמו
מפוזר על
העצים ועל
האבנים

ערומים סמך לו פרשת הנחש להודיעך שמתוך שראה ערותה וראה אותם עסוקים בתשמיש נתאוה
לה ובא עליה במחשבה ובמרמה: חוה. נופל על לשון חיה שמחיה את תולדותיה כאשר תאמר מה הוה לאדם
בלשון היה: כתנות עור. יש דברי אגדה אומרין חלקים כצפורן היו מדובקין על עורן. ויש אומרין דבר
הבא מן העור כגון צמר הארנבים שהוא רך וחם ועשה להם כתנות ממנו: היה כאחד ממנו. הרי הוא
יחיד בתחתונים כמו שאני יחיד בעליונים ומה היא יחידתו לדעת טוב ורע מה שאין כן בבהמה וחיה:
ועתה פן ישלח ידו. ומשיחיה לעולם הרי הוא קרוב להטעות הבריות אחריו ולומר אף הוא אלוה. ויש מדרשי
אגדה אבל אין מיושבין על פשוטו: מקדם לגן עדן. במזרחו של גן עדן חוץ לגן: את הכרובים.
מלאכי חבלה: וחרב מתהפכת ולה להט לאיים עליו מליכנס עוד לגן. תרגום להט שנן כמו שלף
שננא בסנהדרין ובלשון לעז לאמ״ה ומדרש אגדה יש ואני איני בא אלא לפשוטו: והאדם ידע. כבר
קודם ענין שלמעלה קודם שחטא ונטרד מגן עדן וכן ההריון והלידה שאם כתב וידע אדם
משמע שלאחר שנטרד היו לו בנים: קניתי את יי׳. כמו עם יי׳ כשברא אותי ואת אישי לבדו
בראנו אבל בזה שותפין אנו עמו: את קין את אחיו את הבל. שלשה אתים רבויין הם מלמד שתאומה
נולדה עם קין ועם הבל נולדו שתים לכך נאמר ותוסף: רועה צאן. לפי שנתקללה האדמה פירש לו מעבודתה:
מפרי האדמה. מן הגרוע. ויש אגדה שאומרת זרע פשתן היה: וישע. ויפן וכן לא שעה אל מנחתו. לא פנה. וכן

ישעו׳ יפנו

מן ארעא דפתחת ית פומה וקבילת ית דמא דאחוך מן ידך: ו ואלאן
אנת מלעון מן אלארץ אלתי פתחת פאהא וקבלת דם אכיך מן ידך:
כי תעבד את האדמה לא תסף תת כחה לך נע ונד תהיה בארץ: ארי
תפלח ית ארעא לא תוסיף למתן חילה לך מטלטל וגלי תהי בארעא:
באן תפלחהא לא תעאוד תעטיך קואהא נאיהא וכאידא תכון פי אלארץ:
ויאמר קין אל יהוה גדול עוני מנשא: ואמר קין קדם יי סגי חובי מלמשבק
פקד קין בין ידי אללה אן דנבי אעט׳ם מן אן יגפר: הן גרשת אתי היום
מעל פני האדמה ומפניך אסתר והייתי נע ונד בארץ והיה כל מצאי
יהרגני: הא תריכתא יתי יומא דין מעל אפי ארעא ומן קדמך לית
אפשר לאטמרא ואיהי מטלטל וגלי בארעא ויהי כל דישכחינני
יקטלנני: פאן טרדתני אליום ען וגה אלארץ באן כל מן וגדני קתלני:
ויאמר לו יהוה לכן כל הרג קין שבעתים יקם וישם יהוה לקין אות לבלתי
הכות אתו כל מצאו: ואמר ליה יי לכן כל קטול קין לשבעה
דרין יתפרע מנה ושוי יי לקין אתא בדיל דלא למקטל יתיה כל
דישכחניה: קאל אללה לה לדלך כל מן יקתל קין יקאד בה כת׳ירא פגעל
אללה לקין איה ללא יקתלה כל מן וגדה: ויצא קין מלפני יהוה וישב
בארץ נוד קדמת עדן: ונפק קין מן קדם יי ויתיב בארע גלי ומטלטל

שענו על יפנו. וכן שעה מעלין. פנו מעליו. וישע׳ ירדה אש מן השמים ולחכה מנחתו. הלוא אם תיטיב. כתרגו׳
פירושו. לפתח חטאת רובץ. לפתח קברך חטאך שמור. ואליך תשוקתו. של חטאת הוא יצר הרע תמיד שוקק
ומתאוה להכשילך: ואתה תמשל בו. אם תרצה תתגבר עליו. ויאמר קין. נכנס עמו בדברי ריב ומצה
להתעולל עליו להרגו. ויש בזה מדרשי אגדה אך זהו ישובו של מקרא. אי הבל אחיך. להיכנס עמו בדברי
נחת אולי ישיב ויאמר אני הרגתיו וחטאתי לך. לא ידעתי. נעשה כגונב דעת העליונה. השומר אחי.
לשון תימה הוא וכן כל הא׳ הנקודה בחטף פתח. דמי אחיך. דמו ודם זרעותיו. ד״א שעשה בו פצעים
הרבה שלא היה יודע מהיכן נפשו יוצאה. מן האדמה. יותר ממה שנתקללה היא כבר בעונה וגם בזו
הוסיפה לחטוא. אשר פצתה את פיה לקחת את דמי אחיך וגו׳ והנני מוסיף לה קללה אצלך לא תוסף תת
כחה. נע ונד. אין לך רשות לדור במקום אחר. גדול עוני מנשוא. בתמיה. אתה טוען עליונים ותחתונים
ועוני אי אפשר לטעון. לכן כל הורג קין. זה אחד מן המקראות שקצרו דבריהם ורמזו ולא פירשו. לכן
כל הרג קין לשון גערה. כה יעשה לו כך וכך עונשו ולא פירש עונשו. שבעתים יקם. איני רוצה להנקם
מקין עכשיו לסוף שבעה דורות אני נקמתו ממנו שיעמוד למך מבני בניו ויהרגהו. וסוף המקרא מוכיח נוקם
שאמר שבעתים יקם והיא נקמת הבל מקין למדנו שתחלת המקרא לשון גערה היא שלא תהיה בריה
מזיקתו. וכיוצא בו ויאמר דוד כל מכה יבוסי ויגע בצנור ולא פירש מה יעשה לו אבל דבר הכת׳ ברמז
כל מכה יבוסי ויגע בצנור ואת העורים ואת הפסחים וגו׳ ובם אותם יכה שבא אמרו העור והפסח לא
יבא על תוך הבית המכה את אלו אני אעשנו ראש ושר כאן קיצר דברו ובדברי הימים פירש יהיה לראש ושר

ולשר ׳ וישם י״י

דהות חשיבא עלוהי מלקדמין כגנתא דעדן׃ פכרג קין מן בין ידי אללה
ואקאם פי בלד נוד שרקי עדן׃ וידע קין את אשתו ותהר ותלד את חנוך
ויהי בנה עיר ויקרא שם העיר כשם בנו חנוך׃ וידע קין ית אתתיה
ועדיאת וילידת ית חנוך והוה בני קרתא וקרא שמה דקרתא כשום בריה
חנוך׃ פואקע קין זוגתה פחמלת וולדת חנוך פבנא קריה וסמאהא באסם
ולדה חנוך׃ ויולד לחנוך את עירד ועירד ילד את מחויאל ומחייאל
ילד את מתושאל ומתושאל ילד את למך׃ ואתיליד לחנוך ית עירד
ועירד אוליד ית מחויאל ומחייאל אוליד ית מתושאל ומתושאל אוליד ית
למך׃ תם ולד לחנוך עירד ועירד אולד מחויאל ומחייאל אולד מתושאל
ומתושאל אולד למך׃ ויקח לו למך שתי נשים שם האחת עדה ושם
השנית צלה׃ ונסיב ליה למך תרתין נשין שום חדא עדה ושום תנייתא
צלה׃ ואתכד לה למך זוגתאן אסם אחדהמא עדה ואלאכרא צלה׃
ותלד עדה את יבל הוא היה אבי ישב אהל ומקנה׃ וילידת עדה
ית יבל הוא הוה רבהון דיתבי משכנין ומרי בעיר׃ פולדת עדה יבל
הו כאן אול מן סכן אלאכביה ומלך אלמאשיה׃ ושם אחיו יובל הוא
היה אבי כל תפש כנור ועוגב׃ ושום אחוהי יובל הוא הוה רבהון דכל
דמנגן על פום נבלא ידעי זמר כנורא ואבובא׃ ואסם אכיה יובל
הו כאן אול מן חמל אלטנבור ואלקיתאר׃ וצלה גם הוא ילדה את תובל
קין לטש כל חרש נחשת וברזל ואחות תובל קין נעמה׃ וצלה אף היא
ילידת ית תובל קין רבהון דכל דידעי עבידת נחשא וברזלא ואחתיה׃

ולשר׃ וישם יי׳ לקין אות׃ חקק לו אות משמו במצחו׃ ויצא קין׳ יצא בהכנעה כגונב דעת העליונה׳ בארץ נוד׳ בארץ שכל
הגולים נדים שם׳ קדמת עדן׳ שם גלה אביו כשגורש מגן עדן שנ׳ וישכן מקדם לגן עדן׳ לשמור את דרך מבוא הגן שיש לנטור
שהיה אדם שם׳ ומצינו רוח מזרחית קולטת בכל מקום את הרוצחים שנ׳ אז יבדיל משה וגו׳ מזרחה שמש׳ ד״א בארץ נוד
כל מקום שהולך היתה הארץ מזדעזעת מתחתיו והבריות אומרים סורו מעליו זהו שהרג את אחיו׳ ויהי קין בונה עיר
ויקרא שם העיר לזכר בנו חנוך׳ ועירד ילד׳ יש מקום שהוא אומר בזכר הוליד ויש מקום שהוא אומר ילד שהלידה
משמשת שתי לשונות לידת האשה וזריעת הולדות האיש׳ כשהוא אומר הוליד בל׳ הפעיל מדבר בלידת האשה פלוני
הוליד את אשתו בן או בת׳ וכשהוא אומר ילד מדבר בזריעת האיש׳ ויקח לו למך שתי נשים׳ לא היה לו לפרש כל זה אלא
ללמדינו מסוף הענין שקיים הקב״ה הבטחתו שאמר שבעתים יקם קין עמד למך לאחר שהוליד בנים ועשה דור שביעי
והרג

דתובל קין נעמה׃ וצלה הי איצא ולדת תובל קין והו כאן אול ציקל גמיע
צנעה׳ אנחאס ואחדיד וכאן אסם אכתה נעמה׃ ויאמר למך לנשיו עדה
וצלה שמען קולי נשי למך האזנה אמרתי כי איש הרגתי לפצעי וילד לחברתי׃
ואמר למך לנשוהי עדה וצלה שמעא קלי נשי למך אציתא למימרי לא
גוברא קטילית דבדיליה אנא סביל חובין למחת ואף לא עולימא חבילית
דבדיליה ישתיצי זרעי׃ פקאל למך לנסאיה ואתקא יא עדה ויא צלה אסמעא
צותי ויא נסא למך אנצתן מקאלתי אתרי קתלת רגלא בשגתי או צבי בגראחתי׃
כי שבעתים יקם קין ולמך שבעים ושבעה׃ ארי לשבעא דרין אתליאו לקין
הלא ללמך בריה שבעין ושבעא׃ פאן כתיר יקאד בקין פבלמך אכתר ואכתר׃
וידע אדם עוד את אשתו ותלד בן ותקרא את שמו שת כי שת לי אלהים
זרע אחר תחת הבל כי הרגו קין׃ וידע אדם עוד ית אתתיה וילידת בר
וקרת ית שמיה שת ארי אמרת יהב לי ייי בר אחרן חלף הבל דקטליה קין׃
ואן אדם ואקע זוגתה פולדת אבנא ואסמתה שת קאלת קד רזקני אלה אבנא
אכרא בדל הבל אד קתלה קין׃ ולשת גם הוא ילד בן ויקרא את שמו אנוש
אז הוחל לקרא בשם יהוה׃ ולשת אף הוא אתיליד בר וקרא ית שמיה אנוש
בכין ביומוהי חלו בני אנשא מלצלאה בשמא דייי׃ וולד לשת איצא אבנא
וסמאה אנוש חיניד תבדלת אלדעוה באסם אלה׃

זה ספר תולדת אדם ביום ברא אלהים אדם בדמות אלהים עשה אתו׃ דין
ספר תולדת אדם ביומא דברא ייי אדם בדמות אלהים עבד יתיה׃ הדא שרח

והרג את קין זהו שאמר כי איש הרגתי לפצעי וגו'׃ שתי נשים. כך היה דרכן של דור המבול. אחת לפריה ורביה. ואחת לתשמיש. זו שהיא לתשמיש משקה אותה כוס של עקרין כדי שתיעקר ומקושטת ככלה ומאכילה מעדנים. וחברתה נזופה ואבילה כאלמנה. זהו שפירש איוב רועה עקרה לא תלד ואלמנה לא ייטיב. כמו שמפורש באגדת חלק׃ עדה. היא של פריה ורביה על שם שמגונה עליו ומוסרת מאצלו. עדה תרגום של סורה׃ צלה. היא של תשמיש על שם שיושבת תמיד בצלו. דברי אגדה הם בב"ר׃ אבי יושב אהל ומקנה. הוא היה הראשון לרועי בהמות במדברות ויושבי אהלים חדש כאן וחדש כאן בשביל מרעה צאנו. וכשכלה המרעה במקום זה הולך ותוקע אהלו במקום אחר. ומדרש אגדה בונה בתים לע"ז כד"א סמל הקנאה המקנה. וכן אחיו תופש כנור ועוגב לזמר לע"ז׃ תובל קין. תובל אומנותו של קין. תובל ל' תבלין. תיבל והתקין אומנותו של קין לעשות כלי זיין לרוצחים׃ לוטש כל חורש נחשת וברזל. מחדד אומנות נחשת וברזל כמו ילטוש עיניו לי׃ חורש אינו לשון פועל אלא לשון פועל בצירי שהוא נקוד קמץ קטן וטעמו למטה מחדד ומצחצח כל כלי אומנות נחשת וברזל׃ נעמה. היא אשתו של נח. בבראשית רבה׃

שמען

כתאב תואיד אדם כמא אנה פי יום כלקה אלה בשבהה מסלטא צנעה: זכר
ונקבה בראם ויברך אתם ויקרא את שמם אדם ביום הבראם: דכר
ונוקבא ברנון ובריך יתהון וקרא ית שומהון אדם ביומא דאתבריאו:
נר ואנתא כלקהמא ובארך פיהמא וסמאהמא אדם פי יום כלקהמא:
ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו כצלמו ויקרא את שמו
שת: וחיא אדם מאה ותלתין שנין ואוליד בדמותיה דדמי ליה וקרא
ית שמיה שת: פלמא עאש אדם מאיה ותלאתין סנה אולד אבנא
בשבהה כצורתה וסמאה שת: ויהיו ימי אדם אחרי הולידו את שת
שמנה מאות שנה ויולד בנים ובנות: והוו יומי אדם בתר דאוליד ית
שת תמני מאה שנין ואוליד בנין ובנן: פעאש בעד דאך תמאן מאיה סנה
אולד פיהא בנין ובנאת: ויהיו כל ימי אדם אשר חי תשע מאות שנה
ושלשים שנה וימת: והוו כל יומי אדם דחיא תשע מאה ותלתין שנין ומית:
פצאר גמיע עמרה תסע מאיה ותלאתין סנה ומאת:

ויחי שת חמש שנים ומאת שנה ויולד את אנוש: וחיא שת מאה וחמיש
שנין ואוליד ית אנוש: ולמא עאש שת מאיה וכמס סנין אולד אנוש: ויחי שת
אחרי הולידו את אנוש שבע שנים ושמנה מאות שנה ויולד בנים ובנות: וחיא
שת בתר דאוליד ית אנוש תמני מאה ושבע שנין ואוליד בנין ובנן: ועאש
בעד דאך תמאן מאיה וסבע סנין אולד פיהא בנין ובנאת: ויהיו כל ימי שת
שתים עשרה שנה ותשע מאות שנה וימת: והוו כל יומי שת תשע מאה ותרתא
עסרי שנין ומית: פצאר גמיע עמרה תסע מאיה ואתני עשר סנה ומאת:

שמען קולי. שהיו נשיו פורשות ממנו מתשמיש לפי שהרג את קין ואת תובל קין בנו שהיה למך סומא ותובל קין
מושכו וראה את קין ונדמה לו כחיה ואמר לאביו למשוך בקשת והרגו. וכיון שידע שהוא זקנו הכה כף אל כף וספק את
בנו ביניהם והרגו. והיו נשיו פורשות ממנו והוא מפייסן: שמען קולי. להשמע לי לתשמיש. וכי איש אשר הרגתי לפצעי
הוא נהרג. וכי אני פצעתיו מזיד שיהא הפצע קרוי על שמי. וילד אשר הרגתי לחבורתי הוא נהרג. כלומר ע״י חבורתי
בתמיה. והלא שוגג אני ולא מזיד לא זהו פצעי ולא זהו חבורתי: פצע. מכת חרב או חץ: כי שבעתים יקם קין. קין שהרג
מזיד נתלה לו עד שבעה דורות. אני שהרגתי שוגג עאכ״ו שיתלה לי שביעיות הרבה: שבעים ושבעה. ל׳ רבוי שביעיות
אחז לו כך דרש ר׳ תנחומא. ומדרש ב״ר לא הרג למך כלום ונשיו פורשות ממנו משקיים פריה ורביה לפי שנגזרה גזרה
לכלות זרעו של קין לאחר ז׳ דורות אמרו מה אנו יולדות לבהלה למחר המבול בא ושוטף את הכל והוא אומר להן וכי איש

ויחי אנוש תשעים שנה ויולד את קינן׃ וחיא אנוש תשעין שנין
ואוליד ית קינן׃ ולמא עאש אנוש תסעין סנה אולד קינן׃ ויחי אנוש אחרי
הולידו את קינן חמש עשרה שנה ושמנה מאות שנה ויולד בנים ובנות׃ וחיא
אנוש בתר דאוליד ית קינן תמני מאה וחמיש עסרי שנין ואוליד בנין ובנן׃
ועאש בעד ד׳לך תמאן מאיה וכמסה עשר סנה אולד פיהא בנין ובנאת׃ ויהיו
כל ימי אנוש חמש שנים ותשע מאות שנה וימת׃ והוו כל יומי אנוש תשע
מאה וחמיש שנין ומית׃ פצאר גמיע עמרה תסע מאיה וכמס סנין ומאת׃
ויחי קינן שבעים שנה ויולד את מהללאל׃
וחיא קינן שבעין שנין ואוליד ית מהללאל׃ ולמא עאש קינן סבעין סנה אולד
מהללאל׃ ויחי קינן אחרי הולידו את מהללאל ארבעים שנה ושמנה מאות
שנה ויולד בנים ובנות׃ וחיא קינן בתר דאוליד ית מהללאל תמני מאה וארבעין
שנין ואוליד בנין ובנן׃ ועאש בעד ד׳לך תמאן מאיה וארבעין סנה אולד פיהא
בנין ובנאת׃ ויהיו כל ימי קינן עשר שנים ותשע מאות שנה וימת׃ והוו כל
יומי קינן תשע מאה ועסר שנין ומית׃ פצאר גמיע עמרה תסע מאיה ועשר
סנין ומאת׃ ויחי מהללאל חמש שנים
ושישים שנה ויולד את ירד׃ וחיא מהללאל שתין וחמיש שנין ואוליד
ית ירד׃ ולמא עאש מהללאל כמסה וסתין סנה אולד ירד׃ ויחי מהללאל
אחרי הולידו את ירד שלשים שנה ושמנה מאות שנה ויולד בנים ובנות׃
וחיא מהללאל בתר דאוליד ית ירד תמני מאה ותלתין שנין ואוליד בנין ובנן׃

הרגתי לפצעי וכי אני הרגתי את הבל שהוא איש בקומה וילד בשנים שיהא זרעי כולה באותו עון׳ ומה קין שהרג נתלה לו ז׳ דורות אני שלא הרגתי עאכו״ שיתלו לי שביעיות הרבה׳ וזהו ק״ו של שטות אם כן אין הקב״ה גובה את חובו ומקיים את דברו״ וידע אדם וגו׳ באו לו למך אצל אדם הראשון וקבל על נשיו׳ אמר להם וכי עליכם לדקדק על גזירתו של מקום אתם עשו מצותכם והוא יעשה את שלו׳ אמרו לו קשט עצמך תחלה והלא פרשת מאשתך זה ק״ל שנה משנקנסה מיתה על ידך׳ מיד וידע אדם עוד את אשתו׳ ומהו עוד מלמד שנתוספה לו תאוה על תאותו בבר״ אז הוחל לקרא׳ את שמות האדם ואת שמות העצבים בשמו של הקב״ה לעשותן אלילים ולקרותן אלוהות״ זה ספר תולדות אדם׳ זוהי ספירת תולדות אדם ומדרשי אגדה יש רבים״ ביום ברוא וגו׳ מגיד שביום שנברא הוליד״ שלשים ומאת שנה׳ עד כאן פירש מן האשה׳ ויתהלך חנוך׳ צדיק היה וקל בדעתו לשוב להרשיע׳ לפיכך מיהר הקב״ה וסלקו קודם זמנו והוא ששינה הכתוב במיתתו לכתוב ואיננו בעולם למלאת שנותיו״ כי לקח אותו׳ לפני זמנו כמו הנני לוקח ממך את מחמד עיניך״ ויולד בן׳ שממנו נבנה העולם״ זה ינחמנו׳ ינח ממנו את עצבון ידינו׳ עד שלא בא נח

בא

ועאש בעד דלך תמאן מאיה ותלאתין סנה אולד פיהא בנין ובנאת: ויהיו
כל ימי מהללאל חמש ותשעים שנה ושמנה מאות שנה וימת: והוו כל
יומי מהללאל תמני מאה ותשעין וחמיש שנין ומית: פצאר גמיע עמרה
תמאן מאיה וכמסה ותסעין סנה ומאת:
ויחי ירד שתים וששים שנה ומאת שנה ויולד את חנוך:
וחיא ירד מאה ושתין ותרתין שנין ואוליד ית חנוך: ולמא עאש ירד
מאיה ואתנין וסתין סנה אולד חנוך: ויחי ירד אחרי הולידו את חנוך
שמנה מאות שנה ויולד בנים ובנות: וחיא ירד בתר דאוליד ית חנוך תמני
מאה שנין ואוליד בנין ובנן: ועאש בעד לדך תמאן מאיה סנה אולאד
פיהא בנין ובנאת: ויהיו כל ימי ירד שתים וששים שנה ותשע מאות
שנה וימת: והוו כל יומי ירד תשע מאה ושתין ותרתין שנין ומית: פצאר
גמיע עמרה תסע מאיה ואתנין וסתין סנה ומאת:
ויחי חנוך חמש וששים שנה ויולד את מתושלח: וחיא חנוך
שתין וחמיש שנין ואוליד ית מתושלח: ולמא עאש חנוך כמסה וסתין
סנה אולד מתושלח: ויתהלך חנוך את האלהים אחרי הולידו את מתושלח
שלש מאות שנה ויולד בנים ובנות: והליך חנוך בדחלתא דיי בתר דאוליד
ית מתושלח תלת מאה שנין ואוליד בנין ובנן: ומלך חנוך פי טאעת אלה
בעד מא אולד מתושלח תלאת מאיה סנה אולד פיהא בנין ובנאת: ויהי
כל ימי חנוך חמש וששים שנה ושלש מאות שנה: והוה כל יומי חנוך
תלת מאה ושתין וחמיש שנין: וצאר גמיע עמרה תלאת מאיה וכמסה וסתין
סנה: ויתהלך חנוך את האלהים ואיננו כי לקח אתו אלהים: והליך חנוך
בדחלתא דיי וליתוהי ארי לא אמית יתיה יי: ולמא סלך חנוך פי טאעת
אלה לם תופא בל קבצה אלה:

ואיננו כי לקח אותו אלהים תאנא גנזו ונקטנו. במדרש נאמר חנוך ומשה ואליהו

לא היה להם כלי מחרישה והוא הכין להם מחרישה והיתה הארץ מוציאה קוצים ודרדרים כשזורעים חטים מקללתו של אדם הראשון ובימי נח נחה וזהו ינחמנו ואם לא תפרשהו כך אין טעם הלשון נופל על השם ואתה צריך לקרות שמו מנחם: בן חמש מאות שנה: אמר רבי יודן מה טעם כל הדורות הולידו למאה וזה לחמש מאות. אמר הקב״ה אם רשעים הם יאבדו במים ורע לצדיק זה ואם צדיקים הם אטריח עליו לעשות תיבות הרבה כבש את מעינו ולא הוליד עד חמש מאות שנה כדי שלא יהא יפת הגדול שבבניו ראוי לעונשין לפני המבול דכתיב כי הנער בן מאה שנה ימות ראוי לענש לעתיד וכן לפני מתן תורה: את שם את חם ואת יפת והלא יפת הוא הגדול של א בתחלה אתה דורש את שהוא צדיק ונולד כשהוא מהול ושאברהם יצא ממנו וכו׳ בבר׳ בני האלהים בני השרים והשופטים ד״א בני האלהים הם
השרים
והמושלים

ויחי מתושלח שבע ושמונים שנה ומאת שנה ויולד את למך׃ ד
וחיא מתושלח מאה ותמנן ושבע שנין ואוליד ית למך׃ ולמא עאש
מתושלח מאיה וסבעה ותמאנין סנה אולד למך׃ ויחי מתושלח
אחרי הולידו את למך שתים ושמונים שנה ושבע מאות שנה ויולד
בנים ובנות׃ וחיא מתושלח בתר דאוליד ית למך שבע מאה ותמנן ותרתין
שנין ואוליד בנין ובנן׃ ועאש בעד דלך סבע מאיה ואתנין ותמאנין סנה
אולד פיהא בנין ובנאת׃ ויהיו כל ימי מתושלח תשע מאה ושתין ותשע ש
שנין וששים שנה ותשע מאות שנה וימת׃ והוו כל יומי מתושלח תשע מא
ושתין ותשע שנין ומית׃ פצאר גמיע עמרה תסע מאיה ותסעה וסתין סנה ומאת
ויחי למך שתים ושמנים שנה ומאת שנה ויולד בן׃ וחיא למך
מאה ותמנן ותרתין שנין ואוליד בר׃ ולמא עאש למך מאיה ואתנין ותמאנין
סנה אולד אבנא׃ ויקרא את שמו נח לאמר זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון
ידינו מן האדמה אשר אררה יהוה׃ וקרא ית שמיה נח למימר דין ינחמיננא
מעובדנא ומליאות ידנא מן ארעא דלטה יי׃ וסמאה נוח קאילא הדא
יעאתינא מן אעמאלנא ומשקה אידינא מן אארץ אלדי לענהא אללה׃ ויחי למך
אחרי הולידו את נח חמש ותשעים שנה וחמש מאות שנה ויולד בנים ובנות׃
וחיא למך בתר דאוליד ית נח חמיש מאה ותשעין וחמיש שנין ואוליד בנין ובנן׃
ועאש בעד דלך כמס מאיה וכמסה ותסעין סנה אולד פיהא בנין ובנאת׃ ויהי
כל ימי למך שבע ושבעים שנה ושבע מאות שנה וימת׃ והוה כל יומי למך
שבע מאה ושבעין ושבע שנין ומית׃ וצאר גמיע עמרה סבע מאיה
וסבעין סנה ומאת׃

ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד נח את שם את חם ואת יפת׃
והוה נח בר חמיש מאה שנין ואוליד נח ית שם ית חם וית יפת׃ ולמא כאן נוח

השרים ההולכים בשליחותו שלמקום אף הם היו מתערבין בהם כל אלהים שבמקרא לשון מרות וזה
יוכיח ואתה תהיה לו לאלהים׳ ראה נתתיך אלהים׳ כי טבת הנה׳ א״ר יודן טובת כת׳ שהיו מטיבין אותן ומקשטין
אותן ליכנס לחופה היה גדול נכנס ובועלה תחלה׳ מכל אשר בחרו׳ אף בעולת בעל אף הזכר והבהמה׳ לא
ידון רוחי באדם לא יתרעם וידיב רוחי עלי בשביל האדם לעולם לאורך ימים הנה רוחי נדון בקרבי אם
להשחית ואם להחיות ואם לרחם לא יהיה נדון זה ברוחי לעולם כלומ׳ לאורך ימים׳ בשגם הוא בשר׳ כמו בשגם
בסגול כלומ׳ בשביל שגם זאת בו שהוא בשר ואעפ״כ איני נכנע לפני והוא אם יהיה אש או דבר קשה
פיוצא בו עד שקמתי דבורה כמו שקמתי בסגול׳ וכן שאתה מדבר עמי׳ כמו שאתה אף בשגם כמו בשגם בקמץ׳
והיו ימיו עד מאה ועשרים שנה אאריך להם אפי ואם לא ישובו אביא עליהם מבול׳ ואם תאמר משנולד יפת עד
המבול אינו אלא ק׳ שנה אין מוקדם ומאוחר בתורה כבר היתה הגזרה גזורה כ׳ שנה קודם שהוליד נח תולדות

ויהי נח בן חמש מאות
שנה ויולד וכי מפני
מה לא הוליד עד
שהוא בן חמש מאות
שנה כדי שלא ירבו
בניו ויתערבו בדור
המבול ואם יאבדו
במבול נמצא מצטער
עליה׳ ולכך [illegible]
זרעו קודם המבול
אבל לאחר המבול
פרה ורבה ומלא
את העולם׳׳

וכן מצינו בסדר
עולם

13

ו
וַיְהִי כִּי הֵחֵל הָאָדָם לָרֹב עַל אבן כמס מאיה סנה אולד שם וחם ויפת׃
פְּנֵי הָאֲדָמָה וּבָנוֹת יֻלְּדוּ לָהֶם׃ והוה כד שריאו בני אנשא למסגי על אפי
ארעא ובנתא אתילידא להון׃ ולמא אבתדא אלנאס אן יכתרו עלי וגה
אלארץ וולד להם בנאת׃ וַיִּרְאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הֵנָּה
וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכֹּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ׃ וחזו בני רברביא ית בנת אנשא ארי
שפירן אינין ונסיבו להון נשין מכל דאתרעיאו׃ וראו בני אלאשראף בנאת
אלעאמה אנהן חסאן אתכדו להם נסא מן גמיע מא אכתארוה׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה
לֹא יָדוֹן רוּחִי בָאָדָם לְעֹלָם בְּשַׁגַּם הוּא בָשָׂר וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה׃
ואמר יי לא יתקיים דרא בישא הדין קדמי לעלם בדיל דאנון בסרא
ועובדיהון בישין ארכא יהיבנא להון מאה ועסרין שנין אם יתובון׃
פקאל אללה לא ינגמד רוחי פי הולאי אלנאס אלי אלדהר אד הם בשריין ותכון
מדתהם מאיה ועשרין סנה׃ הַנְּפִלִים הָיוּ בָאָרֶץ בַּיָּמִים הָהֵם וְגַם אַחֲרֵי
כֵן אֲשֶׁר יָבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶל בְּנוֹת הָאָדָם וְיָלְדוּ לָהֶם הֵמָּה הַגִּבֹּרִים
אֲשֶׁר מֵעוֹלָם אַנְשֵׁי הַשֵּׁם׃ גיבריא הוו בארעא ביומיא האנון ואף בתר
כין דעלין בני רברביא לות בנת[redacted] אנשא וילידן להון אנון גיבריא
דמעלמא אנשין רשמא׃ וכאן אלגבאברה פי אלארץ פי דלך אלזמאן ובעד
דלך איצא כאן ידכל בני אלאשראף אלי בנאת אלעאמה חלאמא פולדן
להם הם אלגבאברה אלדין מן אלדהר דוי אסמא׃

וכן מצינו בסדר עולם · יש מדרשי אגדה רבים בלא ידון אבל זה הוא צחצוח פשוטו׃׃ הנפלים · על שנפלו
והפילו את העולם ובלשון עברית לשון ענקים הוא׃׃ בימים ההם · בימי דור אנוש ובני קין׃׃ גם אחרי כן · אעפ״י
שראו באבדן של דור אנוש שעלה אוקינוס והציף שליש העולם לא נכנע דור המבול ללמוד מהם׃׃ אשר
יבאו · יהיו יולדות ענקים כמותם׃׃ הגבורים · למרוד במקום׃׃ אנשי השם · אותה שניקבו בשמות עירד מחויאל
מתושאל שנקראו ע״ש אבודן שנימחו והותשו׃ ד״א אנשי השם · אנשי שממון ששממו את העולם׃׃ וינחם
יי כי עשה · נחמה היתה לפניו שבראו בתחתונים שאלו היה מן העליונים היה ממרידן כבר׃׃ ויתעצב · האדם
האדם אל לבו של מקום ממדת שעלה במחשבתו של לבו להעציבו זהו תרגו׳ אונקלוס׃׃ ד״א וינחם · נהפכה
מחשבתו של מקו׳ ממדת רחמים למדת הדין עלה במחשבה לפניו מה לעשות באדם שבארץ ׃ וכן כל לשון
ניחום שבמקרא לשון נמלך מה לעשות וכן ובן אדם ויתנחם ׃ ועל עבדיו יתנחם ׃ וינחם יי על הרעה׃
נחמתי כי המלכתי ׃ כולם לשון שינוי מחשבה אחרת הם׃׃ ד״א ויתעצב אל לבו · נתאבל על אובדן מעשה
ידיו כמו נעצב המלך על בנו ׃ וזו כתבתי לתשובת אפיקורוס אחד ששאל את ר׳ יהושע בן קרחה א״ל אין
אתם מודים שהקב״ה רואה את הנולד א״ל הין א״ל והא כתי׳ ויתעצב אל לבו ׃ א״ל נולד לך בן זכר מימיך א״ל הין
א״ל ומה עשית א״ל שמחתי ושימחתי את הכל א״ל וכי לא הייתה יודע שסופו למות א״ל בשעת חדותא חדותא
ובשעת אבלא אבלא׃׃ א״ל כך מעשה הקב״ה אעפ״י שגלוי לפניו שסופן לחטוא ולאבדן לא נמנע מלבוראן
בשביל הצדיקים העתידין לעמוד מהן׃׃ ויאמר יי׳ אמחה את האדם · הוא עפר ואביא עליו מים ואמחה אותו
לכך נאמ׳ לשון מיחוי׃׃ מאדם עד בהמה אף הם השחיתו דרכם׃׃ ד״א הכל נברא בשביל האדם וכיון שהוא
כולה מה צורך באלו׃׃ כי נחמתי כי עשיתים · חושבתי מה לעשות על אשר עשיתים׃׃

אלה
תולדת

וירא יהוה כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבת לבו רק רע כל היום
וחזא יי ארי סגיאת בישת אנשא בארעא וכל יצרא מחשבת לביה
להוד ביש כל יומא׃ ולמא ראי אלה אן קד כתר שר אלנאס פי אלארץ ונמיע
כאטר אפכאר קלובהם שר מחץ טול אלזמאן׃ וינחם יהוה כי עשה את
האדם בארץ ויתעצב אל לבו׃ ותב יי במימריה ארי עבד ית אנשא
בארעא ואמר במימריה למתבר תקפהון כרעותיה׃ פתעאודהם אלה כמי
ענעהם פי אלארץ ואוצל אלמשקה אלי קלובהם׃ ויאמר יהוה אמחה את
האדם אשר בראתי מעל פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף
השמים כי נחמתי כי עשיתם׃ ואמר יי אמחי ית אנשא דבריתי מעל אפי
ארעא מאנשא עד בעירא עד רחשא ועד עופא דשמיא ארי תבית
במימרי ארי עבדתינון׃ פקאל אלה אמחו אלנאס אלדין כלקתהם מן אלנאס
אלי בהימהא דביביהא טאיר אלסמא אדתוא ערתהם כמי כלקתהם׃ ונח
מצא חן בעיני יהוה׃ ונח אשכח רחמין קדם יי׃ ונח ונד חצאא ענד אלה׃

קמ״ו פסוקים סימן אמציה

אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את האלהים התהלך נח׃ אלין
תולדת נח נח גבר זכי שלים הוה בדרוהי בדחלתא דיי הליך נח׃ הדי שרח
הדיד נח וכאן נח רגלא צאלחא צחיחא פי אגיאלה פי טאעה אלה סלך
נח׃ ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת׃ ואוליד נח תלתה

בנין ית שם ית חם וית יפת׃ ואולד נח תלאתה בנין שם וחם ויפת׃ ותשחת הארץ
לפני האלהים ותמלא הארץ חמס׃ ואתחבלת ארעא קדם יי ואתמליאת ארעא
חטופין׃ ואנפסדת אלארץ בין ידי אלה ואמתלת ט׳למא׃ וירא אלהים את הארץ
והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ׃ וחזא יי ית ארעא והא
אתחבלת ארי חבילו כל בסרא [illegible] אנש אורחיה על ארעא׃ ורא׳הא אלה

רש״י

תולדת נח נח איש צדיק הואיל והזכירו ספר בשבחו שנ׳ זכר צדיק לברכה ד״א ללמדך שעיקר
תולדותיהם שלצדיקים מעשים טובים׳ בדורותיו יש מרבותי׳ דורשין אותו לשבח כל שכן שאלו היה
בדור צדיקים היה צדיק יותר׳ ויש שדורשין אותו לגנאי לפי דורו היה צדיק ואלו היה בדורו שלאברהם לא היה
נחשב לכלום׃ את האלהים התהלך נח׳ ובאברהם הוא אומר התהלכתי לפניו׳ נח היה צריך סעד לתמכו לא היה
מתחזק ומהליך בצדקו מאליו׳ התהלך לשון עבר׳ וזהו פשוטו שללמד בלשון כבר משמשת להבא ולשעבר
בלשון אחד קום התהלך להבא׳ התהלך נח לשעבר׳ התפלל בעד עבדיך להבא׳ ובא והתפלל אל הבית הזה
לשון עבר אלא שהוי״ו שבראשו הופכו להבא׳ ותשחת׳ לשון ערוה ועבודה זרה כמו פן תשחתון׳ ושחת ארצה׳ השחית
כל בשר׳ ותמלא הארץ חמס׳ גזל׳ כי השחית כל בשר׳ אפלו בהמה וחיה ועוף נזקקין לשאינן מינן׳ קץ כל

14

אד קד אנפסדת באן אפסד כל בשרי טריקה עליהא: ויאמר
אלהים לנח קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם
את הארץ: ואמר יי לנח קצא דכל בסרא עאל לקדמי ארי אתמליאת ארעא
חטופין מן קדם עובדיהון בישיא והאנא מחבילהון עם ארעא: פקאל
אלה לנוח קד דנא אגל כל בשרי בין ידיא אד קד אמתלת אארץ ט֗למא
מן קבלהם והאנא מהלכהם מנהא: עשה לך תבת עצי גפר קנים תעשה
את התבה וכפרת אתה מבית ומחוץ בכפר: עביד לך תיבתא דאעין דקדרום
מדורין תעביד ית תיבתא ותחפי יתה מגיו ומברא בכפרא: אצנע לך
תאבותא מן כשב שמשאר ואצנעהא טבקאת וקפרהא מן דאכל וכמן
כארג בקפר: וזה אשר תעשה אתה שלש מאות אמה ארך התבה
חמשים אמה רחבה ושלשים אמה קומתה: ודין דתעביד יתה תלת
מאה אמין ארכא דתיבתא חמשין אמין פתיה [illegible] אמין רומה:
והדי מקדאר מא תצנעהא תלאת מאיה דראע טולהא וכמסין ערצהא
ותלאתין סמכהא: צהר תעשה לתבה ואל אמה תכלנה מלמעלה ופתח
התבה בצדה תשים תחתים שנים ושלשים תעשה: נהור תעביד ל
לתיבתא ולאמתא תשכללנה מלעילא ותרעה דתיבתא בצדדה תשוי:

חמס בגו' מי נח מרה כנגד מדה· נח חב לפי שלא עמד בצדקו שאבתחלה איש צדיק ואחל ויחל נח איש האדמה שנתחלל ראה לפי שבטלו ימי המעשה בימיו פי׳ בימי המבול· נח נח כלמי שנכפל ממו יש לו בעולם הזה ויש לו בעולם הבא· נח נח· ניחה בעולם הזה ונחה לעולם הבא· תמים שנולד מהול והוא א׳ מי׳ שנולדו מהולים אדם [illegible] ושתבנו ונח ויעקב ויוסף ומשה ודוד··

בגד׳ כל מקום שאתה מוצא זנות אנדרלומוסיא באה לעולם והורגת טובים ורעים· כי מלאה הארץ חמס׳ לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל· את הארץ׳ כמו מן הארץ ודומה לו כצאתי את העיר מן העיר· חלה את רגליו׳ מן רגליו· ד״א את הארץ׳ עם הארץ שאף שלשה טפחים שלעומק המחרישה נימוחו ונטשטשו· עשה לך תבת׳ הרבה ריוח והצלה לפניו ולמה הטריחו בבנין זה כדי שיראוהו אנשי דור המבול עסוק בה ק״כ שנה ושואלין מה זאת לך והוא אומ׳ להם עתיד הקב״ה להביא מבול לעולם אולי ישובו· עצי גפר׳ כך שמו ולמה זה שם גפרית שנגזר עליהם למחות בו· קנים׳ מדורים מדורים לכל בהמה וחיה· בכופר׳ זפת בלשון ארמי ומצינו בגמרא כופרא בתיבתו שלמשה ע״י שהיו המים תשים די״ה בחומ׳ מבפנים וזפת מבחוץ ועוד כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע שלזפת אבל כאן מפני חוזק המים זפתה מבפנים ומבחוץ· צהר׳ יש אומרי׳ חלון ויש אומרי׳ אבן טובה המאירה להם· ואל אמה תכלנה מלמעלה׳ כסויה משופע ועולה עד שהוא קצר מלמעלה׳ כסויה משופע ועולה עד שהוא קצר מלמעלה ועומד על אמה כדי שיזובו המים למטה מכאן ומכאן· בצדה תשים׳ שלא יפלו הגשמים בה· תחתים שנים ושלישים׳ שלש עליות זו על גבי זו עליונים לאדם אמצעיים למדור תחתיים לזבל· ואני הנני מביא׳ הנני מוכן להסכים עם אותם שזירזוני כבר מה אנוש כי תזכרנו· מבול׳ שבלה את הכל שבלבל את הכל שהוביל את הכל מן הגבוה לנמוך וזהו לשון אנקלוס שתרגם טופנא שהציף את הכל והביאם לבבל שהיא עמוקה ולכך נקראת שנער שננערו שם כל מיתי מבול· והקימתי את בריתי׳ ברית היה צריך על הפירות שלא ירקיבו ויטפשו ושלא יהרגוהו רשעים שבדור· אתה ובניך ואשתך׳ האנשים לבד והנשים לבד מכאן שנאסרו בתשמיש המטה· מכל החי׳ אפילו שדים· שנים מכל׳ מן ה הפחות שבהם לא פחות משנים אחד זכר ואחד נקבה· מהעוף למינהו׳ אותן שדבקו במיניהן ולא השחיתו

דרכן ומאליהן באו

מדורין ארעאין תנינין ותליתאין תעבדינה: ואצנע להא צ'יא שי דראע ה
תכמלהא מן עלו וציר להא באבא פי גאנבהא אספלא ותואניא ותותא
תצנעהא: ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ לשחת כל בשר אשר
בו רוח חיים מתחת השמים כל אשר בארץ יגוע: ואנא האנא מיתי ית
טופנא מיא על ארעא לחבלא כל בשרא דביה רוחא דחיי מתחות שמיא כל
דבארעא ימות: והאנא אתי בטופאן מאא עלי אלארץ לאהלך כל בשר
פיה רוח חיוה מן תחת אלסמא וכל מא פי אלארץ יתופא: והקמתי את בריתי
אתך ובאת אל התבה אתה ובניך ואשתך ונשי בניך אתך: ואקים ית קימי
עמך ותיעול לתיבתא את ובנך ואתתך ונשי בנך עמך: ואתבת עהדי
מעך ותדכל אלי אלתאבות אנת ובניך וזוגתך ונסא בניך מעך: ומכל החי
מכל בשר שנים מכל תביא אל התבה להחית אתך זכר ונקבה יהיו:
ומכל דחי מכל בשרא תרין מכולא תעיל לתיבתא לקיימא עמך דכר
ונקבא יהון: ומן כל חי מן גמיע אלבשר אזואגא מן אלכל תדכל אלי
אלתאבות ליחיון מעך דכר ואנתי יכונו: מהעוף למינהו ומן הבהמה למינה
מכל רמש האדמה למינהו שנים מכל יבאו אליך להחיות: מעופא לזנוהי
ומן בעירא לזנה מכל רחשא דארעא לזנוהי תרין מכולא ייעלון
לותך לקיימא: מן אלטאיר לאצנאפה ומן אלבהאים לאצנאפהא ומן סאיר
דביב אלארץ לאצנאפה אזואגא מן אלכל ידכלון מעך ליחיון: ואתה
קח לך מכל מאכל אשר יאכל ואספת אליך והיה לך ולהם לאכלה: ואת
סב לך מכל מיכל דמתאכיל ותכנוש לותך ויהי לך ולהון למיכל: ואנת
פכד לך מן כל טעאם יוכל ואצ'ממה אליך ויכון לך ולהם מאכלא: ויעש נח
ככל אשר צוה אתו אלהים כן עשה: ועבד נח ככל דפקיד יתיה יי כן
עבד: וצנע נח גמיע מא אמרה אללה: ויאמר יהוה לנח בא אתה וכל ביתך
אל התבה כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה: ואמר יי לנח עול את וכל

דרכן ומאליהן באו וכל שתיבה קולטתו הכניס בה: ויעש נח. זה בנין התיבה: ראיתי צדיק. ולא נאמר צדיק
תמים מכאן שאומרין מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו: הטהורה. העתידה להיות טהורה לישראל
למדנו שלמד נח תורה: שבעה שבעה. שיקריב מהן קרבנותיו בצאתו: גם מעוף השמים שבעה שבעה. ב
בטהורים הכתוב מדבר וילמד סתום מן המפורש: כי לימים עוד שבעה. אלו שבעת ימי אבלו של מתושלח
הצדיק שחס הקב"ה על כבודו ועיכב את הפורענות צא וחשוב שנותיו של מתושלח ותמצא שהם כלים

אנש ביתך לתיבתא· ארי יתך חזיתי· זכי קדמי בדרא הדין: וקל אה
לנה ארכל אנת וגמיע אהלך אלי אלתאבות פאני ראיתך צאלחא בין ידי
פי הדי אלגיל: מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו
ומן הבהמה אשר לא טהרה הוא שנים איש ואשתו: מכל בעירא דכיא·
תסב לך· שבעה שבעה דכר ונקבא· ומן בעירא· דליתוהי דכי· תרין דכר
ונקבא: מן גמיע אלבהאים אלטאהרה תאכד לך סבעה סבעה דכורא
ואנאתא ומן אלבהאים אלתי ליסת בטאהרה זוגין דכורא ואנאתא: גם מעוף
השמים שבעה שבעה זכר ונקבה לחיות זרע על פני כל הארץ: אף
מעופא דשמיא· שבעה שבעה דכר ונקבא· לקיימא זרעא על אפי כל
ארעא: ואיצא מן טאיר אלסמא סבעה סבעה דכורא ואנאתא ליחיון עלי
וגה אלארץ: כי לימים עוד שבעה אנכי ממטיר על הארץ ארבעים יום
וארבעים לילה ומחיתי את כל היקום אשר עשיתי מעל פני האדמה:
ארי לזמן יומין עוד שבעה· אנא מחית מטרא על ארעא· ארבעין יממין
וארבעין לילון· ואמחי· ית כל יקומא· דעבדית· מעל אפי ארעא: פאן
אלי סבעה איאם אנא ממטר עלי אלארץ ארבעין יומא וארבעין
לילא ואמחו גמיע אלנאס אלדי צנעתהם ען וגה אלארץ: ויעש נח ככל
אשר צוהו יהוה: ועבד נח· ככל דפקדיה יי: וצנע נח כגמיע מא אמרה
אללה: ונח בן שש מאות שנה והמבול היה מים על הארץ: ונח בר שית
מאה שנין· וטופנא הוה· מיא על ארעא: וכאן נח אבן סת מאיה סנה
חין כאן מא אלטופאן עלי אלארץ: ויבא נח ובניו ואשתו ונשי בניו
אתו אל התבה מפני מי המבול: ועאל נח· ובנוהי· ואתתיה ונשי בנוהי· עמיה
לתיבתא· מן קדם מי טופנא: פדכל נח ובניה וזוגתה ונסא בניה מעה אלי
אלתאבות מן קבל מא אלטופאן: מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר
איננה טהורה ומן העוף וכל אשר רמש על האדמה: מן בעירא דכיא·
ומן בעירא· דליתוהי דכי· ומן עופא· וכל דרחיש על ארעא: מן אלבהאים

בשנת שש מאות שנה לחיי נח" כי לימים עוד" מהוא עוד זמן אחר זמן זה נוסף על קך שנה" ארבעים
יום" כנגד יצירת הולד שקלקלו להטריח ליוצרם לצור צורת ממזרים" ויעש נח" זה ביאתו לתיבה" נח
ובניו" האנשים לבד והנשים לבד לפי שנאסרו בתשמיש המטה מפני שהעולם שרוי בצער" מפני מי
המבול" אף נח מקטני אמנה היה מאמין ואינו מאמין שיבא המבול ולא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים"
באו אל נח" מאליהן" שנים שנים" כולם השוו במנין זה מן הפחות היו שנים" בחדש השני ר' אליעזר אומר

טאהרה ומן בהאים אלתי ליסת בטאהרה ומן טאיר וסאיר דאב עלי
אלארץ׃ שנים שנים באו אל נח אל התבה זכר ונקבה כאשר צוה אלהים
את נח׃ תרין תרין עלו עם נח לתיבותא דכר ונוקבא כמא דפקיד יי ית
נח׃ אזואג אזואג דכראן אלי נח אלי אלתאבות דכור ואנאת כמא אמרה
אללה׃ ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו על הארץ׃ והוה לזמן שבעה
יומין ומי טופנא הוו על ארעא׃ ולמא כאן בעד סבעה איאם כאן
מא אלטופאן עלי אלארץ׃ בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש
השני בשבעה עשר יום לחדש ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום
רבה וארבת השמים נפתחו׃ בשנת שית מאה שנין לחיי נח בירחא
תנינא בשבעת עסרא יומא לירחא ביומא הדין אתבזעו כל מבועי תהום
רבה וכוי רשמיא אתפתחו׃ פי סנת סת מאיה מן עמר נח פי אלשהר
אלתאני פי יום סבעה עשר מנה פי דלך אלנהאר תשקקת עיון אלגמר
אלעט׳ים ורואזן אלסמא אנפתחת׃ ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום
וארבעים לילה׃ והוה מטרא נחית על ארעא ארבעין יממין וארבעין
לילון׃ ואקאם אלמטר עלי אלארץ ארבעין יומא וארבעין ליל׃ בעצם
היום הזה בא נח ושם וחם ויפת בני נח ואשת נח ושלשת נשי בניו
אתם אל התבה׃ בכרן יומא הדין עאל נח ושם וחם ויפת בני נח
ואתת נח ותלת נשי בנוהי עמהון לתיבותא׃ פי דאת דלך אליום דכל
נח ושם וחם ויפת בניה וזוגתה ותלאתה נסוה בניה מעהם אלי אלתאבות׃
המה וכל החיה למינה וכל הבהמה למינה וכל הרמש הרמש על
הארץ למינהו וכל העוף למינהו כל צפור כל כנף׃ אנון וכל חיתא לזנה וכל
בעירא לזנה וכל רחשא דרחיש על ארעא לזנוהי וכל עופא לזנוהי כל צפר

זה מרחשון ור׳ יהושע אומ׳ זה אייר׳ נבקעו כל מעינות לבוצ׳ה מי מיהן׳׳ תהום רבה׳ מדה כנגד מדה הם
חטאו ברבה רעת האדם ולקו בתהום רבה׳׳ ויהי הגשם על הארץ ולהלן הוא ויהי המבול לא כשהורידן הורידן
ברחמים שאם יחזרו יהיו גשמי ברכה כשראה שלא חזרו היו למבול׳׳ ארבעים יום וגו׳ אין יום ראשון מן
המנין לפי שאין לילו עמו שהרי כתו׳ ביום הזה נבקעו כל מעינות נמצאו ארבעים יום כלים בט׳ מוגה
ועשרים בכסלו לר׳ אליעזר שהחדשים כמנין פקודן אחד מלא ואחד חסר הרי שנים עשר ממרחשון וכח מכסלו׳׳
בעצם היום הזה למדך הכת׳ שהיו בני דורו אומרין אין אנו רואין אותו נכנס לתבה אנו שוברין אותה והורגין
אותו אמ׳ הקב״ה אני מכניסו בעצם היום הזה לעיני כולם ונראה דבר מי יקום׳׳ צפור כל כנף׳ רבוק הוא צפור
שלכל מין כנף לרבות חגבים׳׳ ויסגר יי בעדו׳ הגין עליו שלא ישברוה הקיף התיבה דובים ואריות והיו הורגות
בהם ופשוטו שלמקרא סגר כנגדו מן המים וכן כל בעד שבמקרא לשון נגד הוא בעד כל רחם בעדך ובעד בניך
בעדך שר בעד עור׳ מגן בעדי׳ התפלל בעד עבדיך כנגד עבדיך׳׳ ותרם מעל הארץ׳ משוקעת במים אחד
עשרה אמה כספינה טעונה שמשוקעת מקצתה במים ומקראות שלפטנו יוכיחו׳׳ ויגברו מאד הן טו׳ אמה מל׳

מלמעלה

כל דפרח׳ הס ונמיע זוהש לאצנאפה ונמיע זכהאים לאצנאפהא וסאיר
זרביב וראב עלי זארץ לאצנאפה ונמיע זטאיר לאצנאפה כל טאיר
דו גנאח׃ ויבאו אל נח אל התבה שנים שנים מכל הבשר אשר בו
רוח חיים׃ ועלו עם נח לתיבתא תרין תרין מכל בסרא דביה רוחא דחיי׃
ודכלן אלי נוח אלי זתאבות אזואג אזואג מן כל בשרי פיה רוח זחיוה׃
והבאים זכר ונקבה מכל בשר באו כאשר צוה אתו אלהים ויסגר
יהוה בעדו׃ ועליא דכר ונקבא מכל בסרא עלו כמא דפקיד יתיה יי׳ ואגין
יי׳ במימריה עלוהי׃ ואדאכלין דכור ואנאת מן כל בשרי דכלן כמי א
אמרה אלה וחגב אלה דונה׃ ויהי המבול ארבעים יום על הארץ וירבו
המים וישאו את התבה ותרם מעל הארץ׃ והוה טופנא ארבעין
[illegible] על ארעא וסגיאו מיא ונטלו ית תיבתא ואתרמת מעל ארעא׃
ולמא אקאם זטופאן ארבעין יומא עלי זארץ כתר זמא פחמל
זתאבות וארתפעת ען ונה זארץ׃ ויגברו המים וירבו מאד [illegible] על
הארץ ותלך התבה על פני המים׃ ותקיפו מיא וסגיאו לחדא על ארעא
ומהלכא תיבתא על אפי מיא׃ ולמא עצם זמא וכתר גדא עלי זארץ
קארת זתאבות עלי ונה זמא׃ והמים גברו מאד מאד על הארץ ויכסו
כל ההרים הגבהים אשר תחת כל השמים׃ ומיא תקיפו לחדא לחדא
על ארעא ואתחפיאו כל טוריא רמיא דתחות כל שמיא׃ ועצם זמא גדא
גדא עלי זארץ ונטא גמיע זגב ט זש אמכה זרי תחת גמיע זסמא׃ חמש
עשרה אמה מלמעלה גברו המים ויכסו ההרים׃ חמיש עסרי אמין מלעילא
תקיפו מיא ואתחפיאו טוריא׃ ולמא עצם זמא במקה׳ עשר דראע עלי׳

מלמעלה למעלה שלגובה כל ההרים לאחר שהושוו המים לראשי׃ נשמת רוח חיים. נשמה שלרוח חיים׃ אשר בחרבה ולא דגים שבים׃ וימח לשון ויפעל ואינו לשון ויפעל והוא מגזרת וימן ויבן כל תיבה שסופה הא כגון בנה מחה קנה כשהוא נותן ואו יוד בראשה נוקד בחירק תחת היוד׃ אך נח לבד נח זהו פשוטו ומדרש אגדה אך למעט שגם נח היה גונח וכוהה דם מטורח הבהמות והחיות׃ וי׳א שאיחר מזונות לארי והכישו ועליו נאמ׳ הן צדיק בארץ ישולם׃ ויזכר אלהים. זה השם מדת הדין הוא ונהפכה למדת רחמים על ידי תפלת הצדיקים ורשעתן שלרשעים הופכת מדת רחמים למדת הדין שנ׳ וירא יי׳ כי רבה רעת האדם בארץ ויאמ׳ יי׳ אמחה את האדם והוא שם מדת רחמים׃ וישכו כמו שוך חמת המלך לשון הנחת חמה׃ ויזכר אלהים את נח׳ מה זכר להם לבהמות זכות שלא השחיתו דרכם קודם לכאן ושלא שימשו בתיבה׃ ויעבר אלהים רוח. רוח תנחומין והנחה עברה לפניו׃ על הארץ על עסקי הארץ׃ ויסכרו מעינות כשנפתחו כתוב מעינות כת׳ וכאן אינו כת׳ כל לפי שנשתיירו מהן אותם שיש בהן צורך לעולם כגון חמי טבריה וכיוצא בהם׃ ויכלא וימנע׃ וכן לא תכלא שרחמיך לא יכלה ממך׃ מקצה [redacted] חמשים ומאתים׃ התחילו לחסור והוא אחד בסיון כיצד בשבעה ועשרים בכסלו פסקו הגשמים הרי שלשה מכסלו וכ״ט מטבת הרי ל״ב ושבט ואדר

וניסן ואייר
מאה

ויסגר יי׳ בעדו סגר בשרו חמה ולב[illegible] לא היו מאירין לעולם ומנין היה יודע היום מן הלילה ר׳ פינחס בשם ל׳ לוי אומ׳ כל י״ב חדש שהיה בתיבה לא היה צריך לא לאור הלבנה ולא לאור החמה שמא מרגלית היתה והיה תולה אותה כל זמן שהיא מבהקת היה יודע שהיא לילה׃

יונ״ן

אארץ ותנפטת אנבאה׃ ויגוע כל בשר הרמש על הארץ בעוף ובבהמה
ובחיה ובכל השרץ השרץ על הארץ וכל האדם׃ ומית כל בסרא דרחיש
על ארעא בעופא ובבעירא ובחיתא ובכל רחשא דרחיש על ארעא וכל
אנשא׃ ותופא כל בשרי דאב עלי אארץ מן טאיר לא בהימה אי והשי
ומאיר אדביב אדאב עלי אארץ וכל אנאס׃ כל אשר נשמת רוח חיים
באפיו מכל אשר בחרבה מתו׃ כל דנשמת רוח חיין באפוהי מכל
דביבשתא מיתו׃ כל מן נסמה רוח אחיוה פי אנפה כל מן פי אנפאר
מאת׃ וימח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם עד בהמה עד
רמש ועד עוף השמים וימחו מן הארץ וישאר אך נח ואשר אתו
בתבה׃ ומחא ית כל יקומא דעל אפי ארעא מאנשא עד בעירא עד
רחשא ועד עופא דשמיא ואתמחיאו מן ארעא ואשתאר ברם נח
ודעמיה בתיבתא׃ ומחא אמא כל אנאס אדין עלי ונה אארץ מן אנסאן
אי בהימה אי דביב אי טאיר אסמא ואמחו מן אארץ ותבקא נח פקט
ומן מעה פי אתאבות׃ ויגברו המים על הארץ חמשים ומאת יום׃ ותקיפו
מיא על ארעא מאה וחמשין יומין׃ ולמא עטם אמא עלא אארץ מאיה
וכמסין יומא׃ ויזכר אלהים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר
אתו בתבה ויעבר אלהים רוח על הארץ וישכו המים׃ ודכיר יי ית נח
וית כל חיתא וית כל בעירא דעמיה בתיבתא ואעבר יי רוחא על ארעא
ונחו מיא׃ דכר אלה נוח וגמיע אוחש ואבהאים אדי מעה פי אתאבות
פאמר אלה ריח עלי אארץ סכן בהא אמא׃ ויסכרו מעינת תהום וארבות
השמים ויכלא הגשם מן השמים׃ ואסתכרו מבועי תהומא וכוי דשמיא
ואתכלי מטרא מן שמיא׃ ואנסדת עיון אגמר ורואזן אסמא ואנחבס

וישאר אך נח מהתל
אך לא שאף נח
שפך שהיה גונח
מלוב הצנה ליהורי
אומ' שנצאתו מן
התיבה הכי שו והרי
ושיבלו ונעשה
צולע שלכך נאמ' אך

וניסן ואייר כ' ושמונה עשר הרי קן״ בחדש השביעי סיון והוא שביעי לכסלו שבו פסקו הגשמים ״בשבעה עשר
יום׳ מכאן אתה למד שהיתה התבה משוקעת במים יא אמה שהרי כת׳ בעשירי בא לחדש נראו ראשי ההרים
זה אב שהוא עשירי למרחשון לירידת גשמים והם היו גבוהים על ההרים טו׳ אמה לם׳ יום הרי אמה ל
לארבעים ימים נמצא שבי״ו עשר בסיון לא חסרו אלא אר׳ אמות ונחה התיבה ליום המחרת לירדת שהית
משוקעת יא אמה במים שעל ראשי ההרים ״בעשירי נראו ראשי ההרים׳ זה אב שהוא עשירי למרחשון
שהתחיל הגשם׳ ואם תאמ׳ הוא אלול ושעירי לכסלו שפסק הגשם כשם שאתה אומ׳ בחדש השביעי
סיון והוא שביעי להפסקה אי אפשר לומ׳ כן על כרחך שביעי איאתה מונה לא להפסקה שהרי לא
כלו ארבעים שלירידת גשמים וקנ׳ שלתגבורת המים עד אחד בסיון ״ואם אתה אומ׳ שביעי לירידה אין
זה סיון והעשירי אי אפשר למנות לא לירידה שאם אתה אומ׳ להפסקה והוא אלול אי אתה מוצא בראשון

באחד חדש

אמטר מן אלסמא׃ וישבו המים מעל הארץ הלוך ושוב ויחסרו המים מקצה חמשים ומאת יום׃ ותבו מיא מעל ארעא אזלין ותיבין וחסרו מיא מסוף מאה וחמשין יומין׃ ותראגע אלמא עלי אלארץ כל מא מר רגע ונקץ אלמא בעד מאיה וכמסין יומא׃ ותנח התבה בחדש השביעי בשבעה עשר יום לחדש על הרי אררט׃ ונחת תיבתא בירחא שביעאה בשבעת עסרא יומא לירחא על טורי קרדו׃ פאסתקרת אלתאבות פי אלשהר אלסאבע פי יום סבעה עשר מנה עלי גבל קרדא׃ והמים היו הלוך וחסור עד החדש העשירי בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים׃ ומיא הוו אזלין וחסרין עד ירחא עסיראה בעסיראה בחד לירחא אתחזיאו רישי טוריא׃ וכאן אלמא כל מא מר נקץ אלי אלשהר אלעאשר ופי יום ואחד מנה ט׳הרת רוס אלגבאל׃ ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח את חלון התבה אשר עשה׃ והוה מסוף ארבעין יומין ופתח נח ית כות תיבתא דעבד׃ ולמא כאן בעד ארבעין יום פתח נוח כוות אלתאבות אלדי צנע׃ וישלח את הערב ויצא יצוא ושוב עד יבשת המים מעל הארץ׃ ושלח ית עורבא ונפק מפק ותאיב עד דיבישו מיא מעל ארעא׃ ואטלק אלגראב ואקאם יכרג וירגע אלי אן יבס אלמא ען אלארץ׃ וישלח את היונה מאתו לראות הקלו המים מעל [redacted] האדמה׃ ושלח ית יונה מלותיה למחזי אם קלו מיא מעל אפי ארעא׃ תם אטלק אלחמאמה מן ענדה ליכ׳צר הל כף אלמא ען וגה אלארץ׃ ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה ותשב אליו אל התבה כי מים על פני כל הארץ וישלח ידו ויקחה ויבא אתה

באחד חרבו המים מעל הארץ שהרי מקץ ארבעים יום משנראו ראשי ההרים שלח את העורב וא׳ וכ׳ יום הוחיל בשליחות היונה הרי ס׳ יום משנראו ראשי ההרים עד שחרבו פני האדמה ואם תאמר בשול נראו נמצא שחרבו במרחשון והוא קורא אותו ראשון לבריאת העולם ולר׳ יהושע הוא ניסן מקץ ארבעים יום משנראו ראשי ההרים את חלון התיבה אשר עשה לצהר ולא זה הוא פתח התבה העשוי לביאה ויציאה יצוא ושוב הולך ומקיף סביבות התיבה ולא הלך בשליחותו שהיה חושדו על בת זוגו כמו שמצינו באגדת חלק עד יבשת המים פשוטו כמשמעו אבל מדרש אגדה מוכן היה העורב ל לשליחות אחרת בעצירת גשמים בימי אליהו שנ׳ והעורבים מביאים לו לחם ובשר וישלח את היונה לסוף שבעה ימים שהרי כת׳ ויחל עוד שבעת ימים אחרים מכלל זה אתה למד שאף בראשונה הוחיל שבעת ימים וישלח אין זה לשון שליחות אלא לשון שילוח שלחה ללכת לדרכה ובזה יראה אם קלו המים שאם תמצא מנוח לא תשוב אליו ויחל לשון המתנה וכן לי שמעו ויחלו והרבה יש במקראות טרף בפיה אומ׳ אני זכר היה לכן קורהו פעמים לשון זכר ופעמים לשון נקבה לפי שכל יונה שבמקרא לשון נקבה כמו כיונים על אפיקי מים רוחצות כיוני הגיאיות כולם הומות וכמו כיונה פותה טרף חטף ומדרש אגדה לשון מזון ודימו בפיה לשון מאמר

וישלח את הערב עד יבשת ארץ תשבי אז״ל הבא מזומן היה לשליחות אחרת בימי אליהו וישלח את הערב אמ״ל שמעון בן לקיש תשובה נצחת השיב העורב לנח אז״ל רבך שונאני ואתה שונאני רבך מן שבעה ואתה ממין שנים ואם פגעני חמה או צנה ונמצאתי לא חסר בריה מן העולם או שמא אתה צריך לאשתי נתן שיניו ואז״ל רשע במותר לך נאסר עלי בנאסר עלי לא כ״ש אז״ל איני רק עד שאבוא לך אשתי ותניח נגרמתו בתיבה ובולן לקוחו הן כלב ועורב וחם כלב נקשר הנדשלו עורב רוק שבוא משמש בפיו חם נלקה בעורו ויצא ממנו כוש שמשונה בעורו שילחו והלך ומצא נבלת אדם על ראשי ההרים וישב לו עליו ואכל ולא השיב שליחותו ועליו הוא כו׳ כחומץ לשנים וכעשן לעינים כן העצל לשולחיו ע״כ

אמרה יהיו

דת מין מרובים

אליו אל התבה׃ ולא אשכחת יונה מנח לפרסת רגלה·ותבת לותיה לתיבתא
ארי מיא על אפי כל ארעא·ואושיט ידיה ונסבה·ואעיל יתה לותיה לתיבתא׃
ולם תגד אלחמאמה מסתקר לרגלהא פרגעת אליה אלי אלתאבות אד כאן אלמא
עלא וגה אלארץ פמד ידה ואכדהא ואדכלהא אליה אלי אלתאבות׃ ויחל עוד
שבעת ימים אחרים ויסף שלח את היונה מן התבה׃ ואוריך עוד
שבעה יומין אחרנין·ואוסיף·שלח ית יונה מן תיבתא׃ פצבר סבעה
איאם ועאוד אטלקהא מן אלתאבות׃ ותבא אליו היונה לעת
ערב והנה עלה זית טרף בפיה וידע נח כי קלו המים מעל הארץ׃
ואתת לותיה יונה לעדן רמשא·והא טרף זיתא תביר מחת בפומה·
וידע נח·ארי קלו מיא מעל ארעא׃ פגאת אליה וקת עשא ואדא
בורקה זיתון מקטועה פי פאהא פעלם נוח אן אלמא קד כף ען וגה
אלארץ׃ וייחל עוד שבעת ימים אחרים וישלח את היונה ולא יספה
שוב אליו עוד׃ ואוריך עוד·שבעה יומין אחרנין·ושלח ית יונה·
ולא אוסיפת למתב לותיה עוד׃ פצבר איצא סבעה איאם אכר
תם אטלקהא פלם תעאוד אלרגוע אליה איצא׃ ויהי באחת ושש מאות
שנה בראשון באחד לחדש חרבו המים מעל הארץ ויסר נח את
מכסה התבה וירא והנה חרבו פני האדמה׃ והוה בשית מאה ואחדא
שנין בקדמאה בחד לירחא נגובו מיא מעל ארעא·ואעדי נח ית
חופאה דתיבתא·וחזא·והא נגובו אפי ארעא׃ ולמא כאן פי סנה ואחד
וסת מאיה פי אליום אלאול מן אלשהר אלאול אנחסר אלמא ען אלארץ פנזע
נוח גטא אלתאבות ונטר פאדא קד נשף וגה אלארץ׃ ובחדש השני
בשבעה ועשרים יום לחדש יבשה הארץ׃ ובירחא תנינא·בעסרין
ושבעא·יומא לירחא·יבישת ארעא׃ ופי אלשהר אלתאני פי אליום אלסבעה
ועשרין מנה גפת אלארץ׃

אמרה יהיו מזונותי מרורין כזית ובידו של הקב״ה ולא מתוקין כדבש בידי בשר ודם״ וייחל·הוא לשון ויחל אלא
שזה לשון ויפעל וזה לשון ויתפעל ויחל וימתן״ וייחל ויתמתן״ בראשון·בא׳ לחדש לר׳ אליעזר הוא תשרי ולר׳ יהושע הוא ניסן״
חרבו נעשה כמין טיט שקרמו פניו שלמעלה״ יבשה נעשה גריד כהלכתה״ בשבעה ועשרים·וירידתן
בחדש השני בשבעה עשר לחדש שו אחד עשר יום שהחמה יתירה על הלבנה שמשפט דור המבול שנה
תמימה היה״ אתה ואשתך ובניך איש ואשתו כאן התיר להם תשמיש המטה״ היצא הוצא כת׳ וקרי היצא
אמור להם שיצאו הוצא ואם אינם רוצים לצאת היצא הוציאם אתה״ ושרצו בארץ·ולא בתבה מגיד
שאף הבהמה והעוף נאסרו בתשמיש״·למשפחתיהם·קבלו עליהם על מנת לידבק במינן״ מכל

הבהמה הטהרה

18

וידבר אלהים אל נח לאמר: ומליל יי עם נח למימר: פכלם אללה נוח קאילא:
צא מן התבה אתה ואשתך ובניך ונשי בניך אתך: פוק מן תיבתא את
ואתתך ובנך ונשי בנך עמך: אכרג מן אלתאבות אנת וזוגתך ובנוך ונסא
בניך מעך: כל החיה אשר אתך מכל בשר בעוף ובבהמה ובכל הרמש
הרמש על הארץ הוצא אתך ושרצו בארץ ופרו ורבו על הארץ: כל
חיתא דעמך מכל בסרא בעופא ובבעירא ובכל רחשא דרחיש על
ארעא אפיק עמך ויתילדון בארעא ויפשון ויסגון על ארעא:
ונמיע אלוחוש אלדין מעך מן כל בשרי מן אלטאיר ואלבהאים וסאיר אלדביב
אלדאב עלי אלארץ אכרגהם מעך יתולדון פי אלארץ ויתמרון ויכתרון
עליהא: ויצא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו: ונפק נח ובנוהי ואתתיה
ונשי בנוהי עמיה: פכרג נוח ובניה וזוגתה ונסא בניה מעה: כל החיה
כל הרמש וכל העוף כל רומש על הארץ למשפחתיהם יצאו מן התבה:
כל חיתא כל רחשא וכל עופא כל דרחיש על ארעא לזרעיתהון נפקו
מן תיבתא: ונמיע אלוחש ואלטאיר וסאיר אלדאב עלי אלארץ לאגנאסהם
כרגו מן אלתאבות: ויבן נח מזבח ליהוה ויקח מכל הבהמה הטהורה
ומכל העוף הטהור ויעל עלת במזבח: ובנא נח מדבחא קיי. ונסיב מכל
בעירא דכיא ומכל עופא דכיא ואסיק עלון במדבחא: ובנא נוח
מדבחא ללה ואכד מן אלבהאים אלטאהרה ומן בעץ אלטאיר אלטאהר
וקרב צואעדא עלי אלמדבח: וירח יהוה את ריח הניחח ויאמר יהוה אל
לבו לא אסף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם
רע מנעריו ולא אסף עוד להכות את כל חי כאשר עשיתי: וקביל

הבהמה הטהורה׳ אמר לא צוה לו הבב׳ להכניס שבעה שבעה שאחרי להקריב מהן קרבן׳׳ מנעוריו
מנעריו כשמתנער לצאת לאויר העולם מכאן אמרו ניתן בו יצר הרע׳׳ לא אוסיף ולא אוסיף ׳כפל הדבר
לשבועה הוא שכה׳ אשר נשבעתי מעבור מי נח ולא מצינו בה שבועה אלא זו שכפל דבריו וכן דרשו חכמים
במס׳ שבועות׳׳ עוד כל ימי הארץ זרע וגו׳ לא ישבותו׳ ששה עתים הללו שני חדשים לכל דבר אחד ואחד
כמו ששנינו חצי תשרי ומרחשון וחצי כסלו זרע׳ חצי כסלו וטבת וחצי שבט קור וכן בבבא מציעא׳׳ קור קשה
מחורף׳׳ חורף׳ עת זרע שעורים וקטנית החריפין להתבשל מהר והוא חצי שבט ואדר וחצי ניסן׳׳ קציר הוא
זמן לקיטת תאנים וזמן שמייבשין אותן בשדות ושמו קיץ כמו והלחם והקיץ לאכול הנערים׳׳ חום׳ הוא סוף
זמן ימות החמה חצי אב ואלול וחצי תשרי שהעולם חם ביותר כמו ששנינו במס׳ יומא שלהי קיטא קשה מקיטא׳׳
ויום ולילה לא ישבותו׳ מכלל ששבתו כל ימות המבול שלא שימשו המזלות ולא ניכר בין יום ובין לילה׳ לא ישבותו׳
לא יפסקו כל אלה מלהתנהג כסדרן׳׳ ומוראכם וחתכם׳ לשון אימה כמו תראו חתת׳ ואגדה לשון חיות שכל זמן שתינוק
בן יומו חי אין צריך לשמרו מן העכברים׳ עוג מלך הבשן מת צריך לשמרו מן העכברים שנ׳ ומוראכם
וחתכם יהיה׳ אימתי יהיה מוראכם על החיות כל זמן שאתם חיים׳׳ לכם יהיה לאכלה׳ שלא הרשיתי לאדם

הראשון שאירך

יי׳ ברעוא ית קרבניה ואמר יי׳ במימריה לא אוסיף למלט עוד ית ארעא
בדיל חובי אנשא ארי יצרא דלבא דאנשא ביש מזעורוהי ולא אוסיף
עוד למקטל ית כל דחי כמא דעבדית: פקבל אללה קרבאן אמרעי וקאל
אללה מן דאתה לא אעוד אלען אלארץ׳ איצ׳א בסבב אלאנסאן עלי אן כאטר
קלב אלאנסאן רדי מן צגרה ולא אעוד איצ׳א אקתל כל חי כמא צנעת
עד כל ימי הארץ זרע וקציר וקר וחם וקיץ וחרף ויום ולילה לא ישבתו:
עוד כל יומי ארעא זרועא וחצדא וקורא וחומא וקיטא וסתוא ויממין
ולילי לא יבטלון: ואברא טול עמר אלארץ׳ אלזרע ואלחצאד ואלקר ואלחמא
ואלקיץ׳ ואלכריף ואלנהאר ואלליל לא יעטלון: ויברך אלהים את נח ואת בניו ויאמר
להם פרו ורבו ומלאו את הארץ: ובריך יי׳ ית נח וית בנוהי ואמר להון
פושו וסגו ומלו ית ארעא: ובארך אללה פי נוח ופי בניה וקאל להם אתמרו
ואכתרו ואמלו אלארץ׳: ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף
השמים בכל אשר תרמש האדמה ובכל דגי הים בידכם נתנו: ודחלתכון
ואימתכון תהי על כל חית ארעא ועל כל עופא דשמיא בכל דתרחיש ארעא
ובכל נוני ימא בידכון יהון מסירין: וכופכם ודערכם יכונאן עלי גמיע וחש
אלארץ׳ וטאיר אלסמא וכל מא ידב עלי אלארץ׳ וסמך אלבחר פי אידיכם מסלמין:
כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה כירק עשב נתתי לכם את כל:
כל רחשא דהוא חי לכון יהי למיכל כירוק עסבא יהבית לכון ית כולא: וכל
דביב טאהר יכון לכם מאכלא כבקל אלעשב אעטיתכם אלכל: אך בשר
בנפשו דמו לא תאכלו: ברם בסרא בנפשיה דמיה לא תיכלון: ואמא אללחם פלא
תאכלוה ברמה פאנה נפסה: ואך את דמכם לנפשתיכם אדרש מיד כל חיה
אדרשנו ומיד האדם מיד איש אחיו אדרש את נפש האדם: וברם ית דמכון
לנפשתכון אתבע מיד כל חיתא אתבעניה ומיד אנשא מיד גבר דיישוד ית
דמא דאחוהי אתבע ית נפשא דאנשא: ואמא דמאכם מן אנפסכם

הראשון לא ירק עשב ולכם כירק עשב שהפקרתי לאדם הראשון נתתי לכם את כל: בנפשו דמו
אסר להם אבר מן החי כלומר כל זמן שנפשו בדמו לא תאכלו הבשר: בנפשו דמו בעוד נפשו בו
בנפשו לא תאכלו הרי אבר מן החי: ואף דמו לא תאכלו הרי דם מן החי: ואך את דמכם אע״פ שהתרתי
לכם נטילת נשמה את דמכם אדרוש השופך דם עצמו: לנפשותיכם אף החונק עצמו אע״פ שלא
יצא ממנו דם: מיד כל חיה אדרשנו לפי שחטאו דור המבול והופקרו למאכל חיות רעות לשלוט בהם
שנ׳ נמשל כבהמות נדמו לפיכך הוצרך להזהיר עליהם את החיות: מיד האדם מיד ההורג במזיד ואין
עדים אני אדרש: ומיד איש אחיו שהוא אוהבו כאח והרגו שוגג אני אדרש אם לא יגלה ויבקש על עונו ל

לימחל שאף

פאטלבהא באנהי ומן יד כל אנסאן אטלבהא באכיהי ומן יד סאיר
אנאס אטלבהא באמר אי מן סכב פאל אבאבה פשלוה בנפסה: שפך
דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלהים עשה את האדם: דישוד
דמא דאנשא בסהדין על מימר דיינא דמיה יתשד ארי בצלם
אלהים עבד ית אנשא: אן יכון שאפך דם אנסאן באנסאן אכד דמה
יספך לאן בצורה אלה מסלטא כלקה: ואתם פרו ורבו שרצו בארץ ורבו
בה: ואתון פושו וסגו אתילדו בארעא וסגו בה: ואנתם אתמרו
ואכתרו ואסעו פי אארץ ואכתרו פיהא:

ד ויאמר אלהים אל נח ואל בניו אתו לאמר: ואמר יי
לנח ולבנוהי עמיה למימר: תם קל אלה לנוח ולבניה מעה קאילא:
ואני הנני מקים את בריתי אתכם ואת זרעכם אחריכם: ואנא הא
אנא מקים ית קימי עמכון ועם בניכון בתריכון: האנא מתבת עהדי
מעכם ומע נסלכם בעדכם: ואת כל נפש החיה אשר אתכם בעוף
בבהמה ובכל חית הארץ אתכם מכל יצאי התבה לכל חית הארץ:
ועם כל נפשא חיתא דעמכון בעופא ובבעירא ובכל חית ארעא
דעמכון מכל נפקי תיבותא לכל חית ארעא: ומע גמיע נסם אחיואן אלדין
מעכם מן טאיר אי בהימה ונמיע וחש אארץ אדי מעכם מן גמיע
אכארגין מן אתאבות לגמיע וחש אארץ: והקמתי את בריתי אתכם
ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ:
ואקים ית קימי עמכון ולא ישתיצי כל בסרא עוד ממי טופנא ולא
יהי עוד טופנא לחבלא ארעא: ואתבת עהדי מעכם ולא ינקטע כל
בשרי איצא מן מא אטופאן ולא יכון אבדא טופאן לאהלך אארץ:
ויאמר אלהים זאת אות הברית אשר אני נתן ביני וביניכם ובין כל
נפש חיה אשר אתכם לדרת עולם: ואמר יי דא את קים דאנא יהיב בין

מקים את בריתי אתכם
כל מתים ומן לתחית
המתים שהם מקים
להם בריתו להקיותם:

לימחל שאם השוגג צריך כפרה ואם אין עדים לחייבו גלות והוא אינו נכנע הקבה דורש ממנו כמו שדרשו
רז״ל והאלהים אנה לידו במסכת מכות הקבה מזמנן לפונדק אחד וכו׳ באדם דמו ישפך אם יש עדים המיתוהו אתם למה
כי אדם בצלם אלהים עשה את האדם וזה מקרא חסר עשה העושה את האדם וכן הרבה במקרא׳ ואתם פרו ורבו לפי
פשוטו הראשונה לברכה והשנית לצווי ולפי מדרשו להקיש מי שאינו עוסק בפריה ורביה לשופך דמים ואני הנני
מסכים אני עמך שהיה נח דואג לעסוק בפריה ורביה עד שהבטיחו הקבה שאינו מביא מבול לעולם להשחית כל בשר עוד
וכן עשה באחר וזה אמר לו הנני מסכים למעות קיום וחזוק בריתי בהבטחתי ונתן לך אות חית הארץ אתכם הם
המתהלכים עם הבריות מכל יצאי התבה להביא שקצים ורמשים חית הארץ להביא המזיקין שאינן בכלל החיה
אשר אתכם שאין הלוכן עם הבריות והקימותי אעשה קיום לבריתי ומהוא קיומו את הקשת כמו שמפרש והולך
לדרת עולם נכתב חסר שיש דורות שלא הוצרכו לאות לפי שצדיקים גמורים היו כמו דורו של חזקיהו ודורו של

שמעון בן יוחאי

מימרי וביניכון ובין כל נפשא חיתא דעמכון לדרי עלמא: וקאל אללה
הדה עלאמה׳ אלעהד אלדי אנא גאעלהא ביני וביניכם ובין כל נפס חייה אלדי
מעכם לאגיאל אלדהר: את קשתי נתתי בענן והיה לאות ברית ביני ובין
הארץ: ית קשתי יהבית בעננא ויהי לאת קים בין מימרי ובין ארעא: באן
קוסי קד געלתהא פי אלגמאם ותכון עלאמה׳ עהד ביני ובין אהל אלארץ: והיה
בעננִי ענן על הארץ ונראתה הקשת בענן: ויהי בעננותי עננא על ארעא
ותתחזי קשתא בעננא: ויכון אדא גיימת גמאמא עלי אלארץ טהרת
אלקוס פי אלגמאם: וזכרתי את בריתי אשר ביני וביניכם ובין כל נפש ח
חיה בכל בשר ולא יהיה עוד המים למבול לשחת כל בשר: ודכירנא ית
קימי דבין מימרי וביניכון ובין כל נפשא חיתא בכל בסרא ולא יהי עוד
מיא לטופנא לחבלא כל בסרא: ודכרת עהדי אלדי ביני וביניכם ובין כל
נפס חייה לכל בשרי ולא יציר אלמא איצא טופאנא ליהלך כל בשרי:
והיתה הקשת בענן וראיתיה לזכר ברית עולם בין אלהים ובין כל נפש -
חיה בכל בשר אשר על הארץ: ותהי קשתא בעננא ואחזינה
לדכרן קים עלם בין מימרא דיי׳ ובין כל נפשא חיתא בכל בסרא דעל
ארעא: פתציר אלקוס פי אלגמאם אנטהארא דכר לאמאן אלדהר מן אללה
לכל נפס חייה פי כל בשרי אלדי עלי אלארץ: ויאמר אלהים אל נח זאת אות
הברית אשר הקמתי ביני ובין כל בשר אשר על הארץ: ואמר יי׳ לנח
דא את קים דאקימית בין מימרי ובין כל בסרא דעל ארעא: וקאל
אללה לנוח הדה עלאמה׳ אלעהד אלדי תבתהא ביני ובין כל בשרי אלדי
עלי אלארץ:
ויהיו בני נח היצאים מן התבה שם וחם ויפת וחם הוא אבי כנען: ה
והוו בני נח דנפקו מן תיבותא שם וחם ויפת וחם הוא אבוהי דכנען:
וכאן בנו נוח אלכארגין מן אלתאבות סאם וחאם וחפת וכאן חאם אבא

שמעון בן יוחאי׃ בעננִי ענן׳ כשתעלה במחשבה לפני להביא חשך ואבדון לעולם׃ בין אלהים ובין כל נפש חיה׳ בין מדה שלמעלה וביניכם שהיה לו לכתוב ביני ובין נפש חיה אלא זהו מדרשו כשתבוא מדה לקטרג עליכם לחייב אתכם אני רואה האות ונזכר׃ זאת אות הברית׳ הראהו הקשת ואמ׳ לו הרי האות שאמרתי׃ וחם הוא אבי כנען׃ למה הוצרך לומ׳ כאן לפי שהפרשה עסוקה ובאה בשכרותו שלנח שקלקל בה חם ועל ידו נתקלל כנען ועדיין לא כתב תולדות חם ולא ידענו שכנען בנו לפיכך הוצרך לומ׳ כאן וחם הוא אבי כנען׃ ויחל׳ עשה עצמו חולין שהיה לו לעסוק תחלה בנטיעה אחרת׃ איש האדמה׳ אדוני האדמה כמו איש נ נעמי׃ ויטע כרם׳ כשנכנס לתיבה הכניס עמו זמורות ויחורי תאנים׃ אהלו׳ אהלה כת׳ רמז לעשרת שבטים שנקראו ע״ש שומרון שנקראת אהלה שגלו על עסקי יין שנ׳ השותים במזרקי יין׃ ויתגל בתוך

בני כנען: שלשה אלה בני נח ומאלה נפצה כל הארץ: תלתא אלין בני
נח ומאלין אתבדרו בכל ארעא: הולאי אלתלאתה בני נוח ומנהם תפרק
אלנאס פי אלארץ: ויחל נח איש האדמה ויטע כרם: ושרי נח גבר פלח
בארעא ונצב כרמא: תם אבתדא נוח בפלאחה אלארץ וגרס כרמא:
וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה: ושתי מן חמרא ורוי ואתגלי
בגו משכניה: ושרב מן אלכמר חתא סכר ותכשף פי וסט כבאה: וירא חם אבי
כנען את ערות אביו ויגד לשני אחיו בחוץ: וחזא חם אבוהי דכנען ית
עריתא דאבוהי וחוי לתרין אחוהי בשוקא: וראי׳ חם אבא כנעאן סוא׳
אביה פאכבר אכויה והם פי אלסוק: ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על
שכם שניהם וילכו אחרנית ויכסו את ערות אביהם ופניהם אחרנית וערות
אביהם לא ראו: ונסיב שם ויפת ית כסותא ושויאו על כתף תרויהון
ואזלו מחזרין וכסיאו ית עריתא דאבוהון ואפיהון מחזרין ועריתא
דאבוהון לא חזו: פאכד שם ויפת תובא ונשלאה עלי מנכביהמא
ומשיא מתדברין פגטיא סוא׳ אביהמא ווגוההמא מתדברה וסוא׳
אביהמא לם יריא: וייקץ נח מיינו וידע את אשר עשה לו בנו הקטן:
ואתער נח מחמריה וידע ית דעבד ליה בריה זעירא: פלמא אפאק נוח
מן סכרה עלם מא צנעה אבנה אלצגיר: ויאמר ארור כנען עבד עבדים
יהיה לאחיו: ואמר ליט כנען עבד פלח יהי לאחוהי: פקאל מלעון אבא
כנעאן עבדא [illegible]עבדא יכון לאכותה: ויאמר ברוך יהוה אלהי שם
ויהי כנען עבד למו: ואמר בריך יי׳ אלהיה דשם ויהי כנען עבדא להון: תם
קאל תבארך אללה אלאה שם ויכון אבא כנעאן עבדא להם: יפת אלהים ליפת
וישכן באהלי שם ויהי כנען עבד למו: יפתי יי׳ ליפת וישרי שכינתיה במשכניה
דשם ויהי כנען עבדא להון: יחסן אללה ליפת ויסכן פי אכביה שם ויכון אבא

וישת מן היין וגו׳ ויתגל׳ ויתגל אותיות גלות כמו כי השבטים שגלו בראש גולים על עסקי היין׳

עבד עבדים יהיה לאחיו יהיה עולה׳ כמו לדורי׳ לשנים שנעבד׳׳

ויתפעל׳׳ וירא חם אבי כנען׳ יש מרבותי׳ אומרין כנען ראה והגיד לאביו לכך הוזכר על הדבר ונתקלל׳ וירא את
ערות אביו׳ יש מרבותי׳ ירא רבעו׳ ויקח שם ויפת׳ אין כתי׳ ויקחו אלא ויקח לומר שנתאמץ במצוה יותר מיפת לכך
זכו בניו לטלית שלציצית ויפת זכה לקבורה לבניו שנ׳ אתן לגוג מקום שם קבר׳׳ ושם שביזה את אביו נאמ׳
בזרעו כן ינהג מלך אשור את שבי מצ׳ ואת גלות כוש נערים וזקנים ערום ויחף וחשופי שת ערות מצ׳׳
ופניהם אחורנית׳ למה נאמ׳ פעם שניה ללמד שכשקרבו אצלו והוצרכו להפוך עצמם לכסותו הפכו פניהם
אחורנית׳׳ בנו הקטן׳ הפסול והבזוי כמו הנה קטן נתתיך בגוים בזוי׳ ארור כנען׳ אתה גרמת לי שלא
אוליד בן רביעי אחר לשמשני ארור בנך הרביעי להיות משמש את זרעם שלאלו הגדולים שהוטל עליהם
טורח עבודתי מעתה׳׳ ומה ראה חם שסירסו לאביו אמ׳ להם לא היו אדם הראשון אלא ב׳ בנים הללו והרג זה
את זה בשביל ירושת העולם ואבינו יש לו ג׳ בנים ועודנו מבקש בן רביעי׳׳ ברוך יי׳ אלהי שם׳ שעתיד
לשמור

בנעאן עבדא להם: ויחי נח אחר המבול שלש מאות שנה וחמשים
שנה: וחיא נח בתר טופנא תלת מאה וחמשין שנין: תם עאש נוח
בעד אלטופאן תלאת מאיה וכמסין סנה: ויהיו כל ימי נח תשע מאות
שנה וחמשים שנה וימת: והוו כל יומי נח תשע מאה וחמשין שנין:
ומית: פצאר גמיע עמרה תסע מאיה וכמסה תם מאת: ואלה
תולדת בני נח שם חם ויפת ויולדו להם בנים אחר המבול: ואלין תולדת בני
נח שם חם ויפת ואתילידו להון בנין בתר טופנא: והדי שרח תואליד בני
נח שם וחאם ויאפת אד ולד להם בנון בעד אלטופאן: בני יפת גמר ומגוג
ומדי ויון ותבל ומשך ותירס: בני יפת גמר ומגוג ומדי ויון ותובל
ומשך ותירס: בני יאפת אלתרך ומאגוג ומאהאת ואליונאניה ואלצין
וכראסן ופארס: ובני גמר אשכנז וריפת ותגרמה: ובני גומר אשכנז
וריפת ותוגרמה: ובני גמר אלסקאלבה ופרנגה ואלברגאן: ובני יון א
לישה ותרשיש כתים ודדנים: ובני יון אלישה ותרשיש כתים
ודודנים: ובני יון אלמציצה וטרסוס וקברוס ואדנה: מאלה נפרדו איי
הגוים בארצתם איש ללשנו למשפחתם בגויהם: מאלין אתפרשו
נגוות עממיא בארעתהון גבר ללישניה לזרעיתהון בעממיהון: מן
הולאי תפרקת גזאיר אלאמם פי בלדאנהם כל פריק ללגתה לעשאירה
ואממהם: ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען: ובני חם כוש ומצרים
ופוט וכנען: ובני חאם אלחבשה ומצר ותפת וכנעאן: ובני כוש סבא
וחוילה וסבתה ורעמה וסבתכא ובני רעמה שבא ודדן: ובני כוש
סבא וחוילה וסבתא ורעמא וסבתכא ובני רעמה שבא ודדן: ובני
כוש סבא וזוילה וזגאוה ואלקאקו ואלדמס ובני רעמה אלסנד ואלהנד: וכוש
ילד את נמרד הוא החל להיות גבר בארץ: וכוש אוליד ית נמרוד
הוא שרי למהוי גיבר בארעא: וכוש אולד נמרוד הו אבתדא אן יכון
גבארא פי אלבלד: הוא היה גבר ציד לפני יהוה על כן יאמר כנמרד
גבר ציד לפני יהוה: הוא הוה גיבר תקיף קדם יי על כין יתאמר כנמרוד

לשמור הבטחתו לזרעו לתת להם את ארץ כנען ״ ויהי להם כנען למס עובד״ יפת אלהים ליפת מתורגם
יפתי ירחיב״ וישכון באהלי שם׳ ישרה שכינתו בישראל ומדרש חכמי׳ אעפ׳ שיפת אלהים ליפת שבנה כורש שהיה
מבני יפת בית שני לא שרתה בו שכינה והיכן שרתה במקדש ראשון שבנה שלמה שהיה מ
מבני שם״ ויהי כנען עבד׳ אף משיגלו בני שם ימכרו להם עבדים מבני כנען״ ותירס׳ זו פרס״ להיות גבור״

להמריד כל העולם

גבר תקיף קדם יי׳ והו כאן גבאר מכוף בין ידי אלה לדלך יקל כנמרוד גבאר
מכוף בין ידי אלה׃ ותהי ראשית ממלכתו בבל וארך ואכד וכלנה בארץ
שנער׃ והות ריש מלכותיה בבל וארך ואכד וכלנה בארעא דבבל׃ וכאן
אול מלכה באבל ואברם ואהואס ואכופה פי בלד אשינער׃ מן הארץ ההוא
יצא אשור ויבן את נינוה ואת רחבת עיר ואת כלח׃ מן ארעא ההיא
נפק אתור ובנא ית נינוה וית רחובות קרתא וית כלח׃ מן דלך אלבלד
כרג אשור ובנא נינוה ורחבה אלקריה ואלאבלה׃ ואת רסן בין נינוה ובין
כלח הוא העיר הגדלה׃ וית רסן בין נינוה ובין כלח היא קרתא רבתא
ואלמראין בין נינוה ובין כלח הי אלקריה אלכבירה׃ ומצרים ילד את לודים
ואת ענמים ואת להבים ואת נפתחים׃ ומצרים אוליד ית לודאי וית
ענמאי וית להבאי וית נפתוחאי׃ ומצרים אולד אלתניסיין ואלאסכנדריין
ואלבהנסיין ואלפרמיין׃ ואת פתרסים ואת כסלחים אשר יצאו משם
פלשתים ואת כפתרים׃ וית פתרוסאי וית כסלוחאי דנפקו מתמן פלשתאי
וית קפוטקאי׃ ואלדמייטיין ואלצעידין אלדי כרג מן תם אלפלסטיניין
ואלדמיאטיין׃ וכנען ילד את צידן בכרו ואת חת׃
וכנען אוליד ית צידון בכריה וית חת׃ וכנעאן אולד צידון בכרה וחת׃
ואת היבוסי ואת האמרי ואת הגרגשי׃ וית יבוסאי וית אמוראי וית גרגשאי׃
ואליבוסיין ואלאמוריין ואלגרגשיין׃ ואת החוי ואת הערקי ואת הסיני׃ וית חוואי
וית ערקאי וית [illegible]סאי׃ ואלחויין ואלערקיין ואלטרבלוסיין׃ ואת הארודי
ואת הצמרי ו[illegible]מתי ואחר נפצו משפחות הכנעני׃ וית ארודאי וית
צמראי וית חמתאי ובתר כין אתבדרו זרעית כנענאי׃ ואלארודיין ואל
חמציין ואלחמאיין ובעד דלך תפרקת עשאיר אלכנעניין׃ ויהי גבול
וצבויים ק׳ הכנעני מצידן באכה גררה עד עזה באכה סדמה ועמרה ואדמה וצבים
עד לשע׃ והוה תחום כנענאי מצידון מטי לגרר עד עזה מטי לסדום

להמריד כל העולם על הקב״ה בעצת דור הפלגה״ גבור ציד׳ צד דעתן של בריות בפיו ומטען למרוד במקום״
לפני יי׳ מתכוין להקניטו על פניו״ על כן יאמר׳ על כל אדם מרשיע בעזות פנים יודע רבונו ומתכוין למרוד
בו יאמר זה כנמרוד גבור ציד״ מן הארץ׳ כיון שראה אשור את בניו שומעין לנמרוד ומורדין במקום לבנות
המגדל יצא מתוכם״ העיר הגדולה׳ היא נינוה שנ׳ ונינוה היתה עיר גדולה לאלהים״ להבים׳ שפניהם דומין ללהב״
פתרוסים וכסלוחים אשר יצאו משם פלשתים׳ משניהם יצאו שהיו פתרוסים וכסלוחים מחליפין משכב נשותיהן
אלו לאלו ויצאו מהם פלשתים״ ואחר נפצו׳ משם נפוצו משפחות רבות״ גבול׳ סוף ארצו כל גבול לשון סוף
וקצה״ באכה׳ כשם דבר ולא נראה כאדם האומר לחבירו גבול זה מגיע עד אשר תבוא אל גבול פלוני״ ללשונתם
בארצתם׳ אעפ שנחלקו ללשונות וארצות כלם בני נח הם״ אבי כל בני עבר׳ הנהר היה שם״ אחי יפת
הגדול׳ איני יודע אם יפת הגדול אם שם׳ כשהוא אומ׳ שם בן מאת שנה וגו׳ שנתים אחר המבול הוי אומ׳ יפת
הגדול שהרי
בן תק שנה

ותהי ראשית ממלכתו בבל
תנו רבנן׳ מלכו מסוף עולם
ועד סופו המלך הראשון זה
הקב״ה שהוא ראשון לכל ראשון״
המלך הב׳ זה נמרוד״ המלך
הג׳ זה יוסף״ וכה״א וכל הארץ
באו מצרימה״ הד׳ זה שלמה
שנ׳ כי רודה בכל עבר הנהר״
הה׳ זה אחאב וכה״א חי יי׳
אלהיך אם יש גוי וממלכה״
הו׳ זה נבוכדנצר וכה״א
ובכל די דירין בני אנשא
חיות ברא ועוף שמיא יהב
בידך והשלטך בכלהון׳ הז׳
זה כורש וכה״א כה אמר
כורש מלך פרס כל ממלכות
הארץ נתן לי יי׳״ הח׳
זה אלכסנדרוס מקדון
וכה״א והנה צפיר העזים
בא מן המערב על פני כל
הארץ״ הט׳ זה המלך
המשיח שכתו׳ בו וירד
מים עד ים ומנהר עד
אפסי ארץ והו׳ ואבנא
די מחת לצלמא הות
לטור רב ומלת כל ארעא״
המלך העשירי חוזרת
מלוכה לבעלה מי שהוא
ראשון יהיה אחרון שנ׳
אני ראשון ואני אחרון
וכתי׳ והיה יי׳ למלך על
כל הארץ״ עכ׳

ועמורה ואדמה וצבוים עד לשע׳ וכאן תכם אלכנעאניין מן צידא אלי אן תגי
אלי גזה ואלי אן תגי אלי סדום ועמורה ואדמה וצבויים אלי לשע׳ אלה בני חם
למשפחתם ללשנתם בארצתם בגויהם׃ אלין בני חם לזרעיתהון ללישנהון
בארעתהון בעממיהון׃ הולאי בני חם לעשאירהם ולגאתהם פי בלדאנהם
ואממהם׃

ולשם ילד גם הוא אבי כל בני עבר אחי יפת הגדול׃ ולשם אתיליד
אף הוא אבוהון דכל בני עבר אחוהי דיפת רבא׃ ולד לשם הו איצא אבו
גמיע בני עבר אכי יפת אלאכבר׃ בני שם עילם ואשור וארפכשד ולוד
וארם׃ בני שם עילם ואשור וארפכשד ולוד וארם׃ בני שם כוזסתאן
ואלמוצל וארפכשד ולוד ואלארמן׃ ובני ארם עוץ וחול וגתר ומש׃ ובני
ארם עוץ וחול וגתר ומש׃ ובני ארם אלגוטה ואלחולה ואלגראמקא ואלמישא׃
וארפכשד ילד את שלח ושלח ילד את עבר׃ וארפכשד אוליד ית שלח
ושלח אוליד ית עבר׃ וארפכשד אולד שלח ושלח אולד עבר׃ ולעבר
ילד שני בנים שם האחד פלג כי בימיו נפלגה הארץ ושם אחיו יקטן׃ ולעבר
אתילידו תרין בנין שום חד פלג ארי ביומוהי אתפליגת ארעא ושום אחוהי
יקטן׃ וולד לעבר אבנאן אסם אחדהמא קאסם לאן פי איאמה אנקסמת אלבלד
ואסם אכיה קחטאן׃ ויקטן ילד את אלמודד ואת שלף ואת חצרמות ואת ירח׃
ויקטן אוליד ית אלמודד וית שלף וית חצרמות וית ירח׃ וקחטאן אולד
אלמדיד ואלסלף וחצרמות ואלקמר׃ ואת הדורם ואת אוזל ואת דקלה׃
וית הדורם וית אוזל וית דקלה׃ ורמאר ויזל וצעדה׃ ואת עובל ואת
אבימאל ואת שבא׃ וית עובל וית אבימאל וית שבא׃ ונביחאן ואלנוה
ומארב׃ ואת אופר ואת חוילה ואת יובב כל אלה בני יקטן׃

הגדול שהרי בן תק׳ שנה היה נח כשהתחיל להוליד והמבול היה בשנת שש מאות שנה. נמצא שהגדול שבבניו היה בן ק׳ שנה ושם לא הגיע למאה עד שנתים אחר המבול׳׳ אחי יפת׳ ולא אחי חם שא מנהם כיבדו את אביהם ודי בהון׳׳ נפלגה׳ נתבלבלו הלשונות ונפוצו מן הבקעה ונתפלגו בכל העולם למדנו שהיה עבר נביא שקרא שם בנו ע״ש העתיד ושנינו בסדר עולם שבסוף ימות פלג נתפלגו׳ שאם תאמ׳ בתחלת ימיו הרי יקטן אחיו צעיר ממנו והוליד כמה משפחות קודם לכאן שנ׳ ויקטן ילד וגו׳ ואחר ויהי כל הארץ׳׳ ואם תאמ׳ באמצע ימיו לא בא הכת׳ לסתום אלא לפרש הא למדת שבשנת מות פלג נתפלגו׳׳ יקטן׳ שהיה עניו ומקטין עצמו לכך זכה להעמיד כל המשפחות האלו׳׳ חצרמות׳ ע״ש מקומו דברי אגדה׳׳ שפה אחת׳ לשון הקדש׳׳ ודברים אחדים באו בעצה אחת ואמרו לא כל הימנו שיבור לו את העליונים נעלה לרקיע ונעשה עמו מלחמה׳׳ ד״א ודברים אחדים׳ אמרו אחת לאלף ושש מאות ונ״ו שנים הרקיע מתמוטט כמו שעשה בימי המבול בואו ונעשה לו סמיכות בל׳׳ בנסעם מקדם שהיו יושבים שם כדכת׳ למעלה ויהי מושבם וגו׳ הר הקדם ונסעו משם לתור להם מקו׳ להחזיק את כולם ולא מצאו אלא שנער׳׳ איש אל רעהו׳ אומה לאומה מצ׳ לכוש וכוש׳

לפניו ופוט
ובנען׳׳

22

וית אופיר וית חוילה וית יובב כל אלין בני יקטן׃ ואופיר וחוילה ויובב
כל הולאי בני קחטאן׃ ויהי מושבם ממשא באכה ספרה הר הקדם׃
והוה מותבניהון ממישא מטי לספר טור מדנחא׃ וכאן מסכנהם
מן מכה אלי אן תגי אלי מדינה אלי גבל אלשרק׃ אלה בני שם
למשפחתם ללשנתם בארצתם לגויהם׃ אלין בני שם לזרעיתהון
ללישנהון בארעתהון לעממיהון׃ הולאי בני שם לעשאירהם ולגאתהם
פי בלדאנהם ואממהם׃ אלה משפחת בני נח לתולדתם בגויהם ומאלה
נפרדו הגוים בארץ אחר המבול׃ אלין זרעית בני נח לתולדתהון
בעממיהון· ומאלין אתפרשו עממי בארעא בתר טופנא׃ הולאי
עשאיר בני נוח לתואלידהם ואממהם ומנהם תפרקת אלאמם פי אלארץ
בעד אלטופאן׃

ד
ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים׃ והוה כל ארעא לישן חד
וממלל חד׃ ולמא כאן גמיע אהל אלארץ לגה ואחדה וכלאם ואחד׃
ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה בארץ שנער וישבו שם׃ והוה
במיטלהון בקדמיתא ואשכחו בקעתא בארעא דבבל ויתיבו תמן׃
כאן מן אמרהם אנהם רחלו מן אלמשרק וגדו בקעה פי בלד אלשנער
פאקאמו תם׃ ויאמרו איש אל רעהו הבה נלבנה לבנים ונשרפה
לשרפה ותהי להם הלבנה לאבן והחמר היה להם לחמר׃ ואמרו גבר
לחבריה הבו נרמי לבנין ונוקידנון יקידתא והות להון לבינתא לאבנא
וחימרא הוה להון לשיע׃ פקאל בעצהם לבעץ תעאלו נלבן לבנא ונטבכה
טבכא וכאן להם אללבן חגארה ואלקפר כאן להם מלאטא׃ ויאמרו הבה
נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם פן נפוץ על
פני כל הארץ׃ ואמרו הבו נבני לנא קרתא ומגדלא ורישיה מטי
עד צית שמיא ונעביד לנא שום דלמא נתבדר על אפי כל ארעא׃

נפוץ ופוץ לבנין״ הבה״ הזמינו עצמכם· כל הבה לשון הזמנה הוא שמזמינים עצמם ומתחברים למלאכה או־
למשא אומטש הבה הזמנה אפריקי״ל בלעז״ לבנים״ שאין אבנים בבבל שהוא בקעה״ ונשרפה לשרפה כך עושין
הלבנים שקורין טוולש שורפין אותן בכבשן״ לחומר· לטוח הקיר״ פן נפוץ· שלא יביא עלינו שום מכה להפיצנו מ־
מכאן״ וירד ה׳ לראות· לא הוצרך לכך אלא ללמד לדיינים שלא ירשיעו הנדון עד שיראו ויבינו מדרש
תנחומא״ בני האדם· אלא בני מי שמא בני חמורים וגמלים וחדירים אלא בני אדם הראשון שכפה את הטובה
ואמר האשה אשר נתת עמדי אף אלו כפו בטובה למרוד במי שהשפיעם טובה ומלטם מן המבול״ הן עם
עם אחד׳ כל טובה זו יש עמהן שעם אחד הם ושפה אחת לכולם ודבר זה החלו לעשות״ החלם· כמו אתם
עשותם להתחיל הם לעשות״ לא יבצר· בתמיה יבצר לשון מנעה כתרגו׳ ודומה לו יבצור רוח נגידים״ הבה״

נרדה״
בבית

וקאלו תעאלו נבני לנא קריה וחצנא ... יבלג אלסמא ונצנע לנא אסמא
כילא נתבדד עלי וגה גמיע אלארץ: וירד יהוה לראת את העיר
ואת המגדל אשר בנו בני האדם: ואתגלי יי׳ לאתפרעא על עובד קרתא
ומגדלא דבנו בני אנשא: פאנחדר אללה אמרא מונלא ליכתשף בנא אלקריה
ואלחצן אלדי אבני בנו אדם: ויאמר יהוה הן עם אחד ושפה
אחת לכלם וזה החלם לעשות ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו
לעשות: ואמר יי׳ הא עמא חד ולישן חד לכלהון. ודין דשריאו למעבד.
וכען לא יתמנע מנהון. כל דחשיבו למעבד: פקאל אללה הודי׳ הם כשעב
ואחד ולגה ואחדה לגמיעהם והדי׳ מא אבתדו אן יפעלוה ואלאן לא ימתנעהם
מא המו בה אן יצנעוה: הבה נרדה ונבלה שם שפתם אשר לא ישמעו
איש שפת רעהו: הבו נתגלי. ונבלביל תמן לישנהון. דלא ישמעון. גבר
לישן חבריה: הלמא נורד אמרא מונלא נשתת בה לגאתהם חתי׳ לא
יסמע כל פריק לגה׳ צאחבה: ויפץ יהוה אתם משם על פני כל הארץ
ויחדלו לבנת העיר: ובדר יי׳ יתהון. מתמן על אפי כל ארעא. ואתמנעו
מלמבני קרתא: פבדדהם אללה מן תם עלי׳ וגה גמיע אלארץ. בעד מא
אבתהו ען בנא אלקריה: על כן קרא שמה בבל כי שם בלל יהוה שפת
כל הארץ ומשם הפיצם יהוה על פני כל הארץ: על כין קרא שמה
בבל. ארי תמן. בלביל יי׳ לישן כל ארעא. ומתמן בדרינון יי׳. על אפי כל
ארעא: לדלך סמית בבל לאן תם שתת אללה לגתהם ומן תם בדדהם
עלא גמיע וגה אלארץ:
אלה תולדת שם שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר
המבול: אלין תולדת שם. שם בר מאה שנין. ואוליד ית ארפכשד. תרתין
שנין בתר טופנא: הדא שרח תואליד שם למא כאן שם אבן מאיה סנה
אולד ארפכשד לסנתין בעד אלטופאן: ויחי שם אחרי הולידו את ארפכשד

נרדה׳ בבית דינו נמלך מענותנותו יתירה׳׳ הבה נרדה כנגד מדה שם אמרו הבה נבנה לנו וגו׳ והוא כנגדם
מדד ואמר הבה נרדה׳׳ ונבלה׳ ונבלביל נון משמש בלשון רבים והה״א אחרונה יתירה כה״א שבנרדה׳׳ לא
ישמעו׳ זה שואל לבינה וזה מביא טיט וזה עומד עליו ופוצע מוחו׳׳ ויפץ יי׳ אותם משם׳ בעולם הזה מה
שאמרו פן נפוץ נתקיים עליהם הוא שאמר שלמה מגורת רשע היא תבואנו׳׳ ומשם הפיצם׳ למד שאין
להם חלק לעולם הבא וכי איזו קשה שלדור המבול או שלדור הפלגה אלו לא פשטו יד בעיקר ואלו פשטו יד
בעיקר להלחם בו ואלו נשטפו ואלו לא נאבדו מן העולם אלא שדור המבול היו גזלנים והיתה מריבה ביניהם
ואלו היו נוהגין אהבה וריעות ביניהם שנ׳ שפה אחת ודברים אחדים׳׳ למדת ששנואה המחלוקת וגדול

חמש מאות שנה ויולד בנים ובנות: וחיא שם בתר דאוליד ית ארפכשד
ארפכשד חמיש מאה שנין ואוליד בנין ובנן: ועאש בעד ראן כמס מאיה
סנה אולד פיהא בנין ובנאת: וארפכשד חי חמש ושלשים
שנה ויולד את שלח: וארפכשד חיא תלתין וחמש שנין ואוליד ית שלח
ולמא עאש ארפכשד כמסה ותלאתין סנה אולד שלח: ויחי ארפכשד
אחרי הולידו את שלח שלש שנים וארבע מאות שנה ויולד בנים ובנות:
וחיא ארפכשד בתר דאוליד ית שלח ארבע מאה ותלת שנין ואוליד בנין
ובנן: ועאש בעד ראן ארבע מאיה ותלאת סנין אולד פיהא בנין
ובנאת: ושלח חי שלשים שנה ויולד את עבר: ושלח חיא
תלתין שנין ואוליד ית עבר: ולמא עאש שלח תלאתין סנה אולד עבר:
ויחי שלח אחרי הולידו את עבר שלש שנים וארבע מאות שנה ויולד
בנים ובנות: וחיא שלח בתר דאוליד ית עבר ארבע מאה ותלת שנין
ואוליד בנין ובנן: ועאש בעד ראן ארבע מאיה וג׳ סנין אולד פיהא בנין
ובנאת: ויחי עבר ארבע ושלשים שנה ויולד את פלג: וחיא
עבר תלתין וארבע שנין ואוליד ית פלג: ולמא עאש עבר ארבעה ותלאתין
סנה אולד פלג: ויחי עבר אחרי הולידו את פלג שלשים שנה וארבע
מאות שנה ויולד בנים ובנות: וחיא עבר בתר דאוליד ית פלג ארבע מאה
ותלתין שנין ואוליד בנין ובנן: ועאש בעד ראן ארבע מאיה ותלאתין סנה
אולד פיהא בנין ובנאת: ויחי פלג שלשים שנה ויולד את
רעו: וחיא פלג תלתין שנין ואוליד ית רעו: ולמא עאש פלג תלאתין סנה
אולד רעו: ויחי פלג אחרי הולידו את רעו תשע שנים ומאתים שנה ויולד
בנים ובנות: וחיא פלג בתר דאוליד ית רעו מאתן ותשע שנין ואוליד
בנין ובנן: ועאש בעד ראן ר׳ וט׳ סנין אולד פיהא בנין ובנאת:

השנים· שם בן מאת שנה· כשהוליד את ארפכשד שנתים אחר המבול·· על פני תרח אביו· בחיי אביו· ומדרש
אגדה אומרי׳ שעל ידי אביו מת לפי שקבל תרח על אברם בנו לפני נמרוד על שכיתת את צלמיו והשליכו לכבשן האש
והרן יושב ואומר בלבו אם אברם נוצח אני משלו· וכשניצל אברם אמרו לו להרן משל מי אתה אמ׳ להם הרן
משל אברם אני השליכוהו לכבשן האש ונשרף והוא אור כשדים·· ומנחם פי׳ ע׳ אור בקעה וכן באורים כבדו
י׳ וכן מאורת צפעוני כל חור ובקע עמוק קרוי אור·· יסכה· זו שרה שסוכה ברוח הקדש ושהכל סוכין
ביופיה· ולשון נסיכות כמו שרה לשון שררה·· ויצאו אתם· ויצאו תרח ואברם עם לוט ושרי·· וימת תרח בחרן·
לאחר שיצא אברם מחרן ובא לארץ כנען· יותר מששים שנה· שהרי כת׳ ואברם בן חמש שנים ושבעים
שנה בצאתו מחרן· ותרח בן שבעים שנה כשנולד אברם הרי קמ״ה לתרח כשיצא אברם מחרן עדיין
משנותיו הרבה· ולמה הקדים הכת׳ מיתתו של תרח ליציאתו של אברם שלא יהא הדבר מפורסם לכל ויאמרו

לא קיים אברם את
כבוד אביו שהניחו

ויחי רעו שתים ושלשים שנה ויולד את שרוג: וחיא רעו
תלתין ותרתין שנין ואוליד ית שרוג: ולמא עאש רעו אתנין ותלאתין סנה
אולד שרוג: ויחי רעו אחרי הולידו את שרוג שבע שנים ומאתים שנה
ויולד בנים ובנות: וחיא רעו בתר דאוליד ית שרוג מאתן ושבע שנין
ואוליד בנין ובנן: ועאש בעד דלך מאיתין וסבע סנין אולד פיהא בנין ובנאת:
ויחי שרוג שלשים שנה ויולד את נחור: וחיא שרוג תלתין שנין ואוליד
ית נחור: ולמא עאש שרוג תלאתין סנה אולד נחור: ויחי שרוג אחרי
הולידו את נחור מאתים שנה ויולד בנים ובנות: וחיא שרוג בתר
דאוליד ית נחור מאתן שנין ואוליד בנין ובנן: ועאש בעד דלך מאיתי
סנה אולד פיהא בנין ובנאת: ויחי נחור תשע
ועשרים שנה ויולד את תרח: וחיא נחור עסרין ותשע שנין ואוליד
ית תרח: ולמא עאש נחור תסעה ועשרין סנה אולד תרח: ויחי נחור
אחרי הולידו את תרח תשע עשרה שנה ומאת שנה ויולד בנים ובנות:
וחיא נחור בתר דאוליד ית תרח מאה ותשע עסרי שנין ואוליד בנין
ובנן: ועאש בעד דלך מאיה ותסעה עשר סנה אולד פיהא בנין
ובנאת: ויחי תרח שבעים שנה ויולד את אברם את
נחור ואת הרן: וחיא תרח שבעין שנין ואוליד ית אברם ית נחור וית
הרן: ולמא עאש תרח סבעין סנה אולד אברם ונחור והרן: ואלה
תולדת תרח תרח הוליד את אברם את נחור ואת הרן והרן הוליד
את לוט: ואלין תולדת תרח תרח אוליד ית אברם ית נחור וית הרן
והרן אוליד ית לוט: והדי שרח תואליד תרח תרח אולד אברם ונחור
והרן והרן אולד לוטא: וימת הרן על פני תרח אביו בארץ מולדתו באור
כשדים: ומית הרן על אפי תרח אבוהי בארע ילדותיה באור
דכסדאי: פמאת הרן בחצרת תרח אביה פי בלד מולדה פי אתון
כסדאניין: ויקח אברם ונחור להם נשים שם אשת אברם שרי
ושם אשת נחור מלכה בת הרן אבי מלכה ואבי יסכה: ונסיב אברם

שרה באה בגט בג"ן סרה"י בנו יסכה

בא קיים אברם את כבוד אביו שהניחו זקן והלך לו לפיכך קראו הכת' מת שהרשעים אף בחייהם קרויים מתים והצדיקים אף במיתתן קרויים חיים שנ' ובניהו בן יהוידע בן איש חי בחרן: הנון הפוכה לומ' לך עד אברם חרון אף שלמקום חזק חסלת פרשת נח בעה

לך לך: להנאתך ולטובתך ושם אעשך לגוי גדול וכאן אי אתה זוכה לבנים ועוד שאודיע טבעך בעולם ואעשך לגוי גדול לפי שהדרך גורמת לג' דברים ממעטת פריה ורביה

וממעטת את הממון

24

ונחור להון נשין שום אתת אברם שרי ושום אתת נחור מלכה ברת
הרן אבוהא דמלכה ואבוהא דיסכה ואתכד אברם ונחור להם נסא
אסם זוגה אברם שרי ואסם זוגה נחור מלכה בנת הרן אבו מלכה
ואבו יסכה ותהי שרי עקרה אין לה ולד ויקח תרח את אברם בנו
ואת לוט בן הרן בן בנו ואת שרי כלתו אשת אברם בנו ויצאו אתם
מאור כשדים ללכת ארצה כנען ויבאו עד חרן וישבו שם ודבר
תרח ית אברם בריה וית לוט בר הרן בר בריה וית שרי כלתיה אתת
אברם בריה ונפקו עמהון מאור כשדאי למיזל לארעא דכנען ואתו
עד חרן ויתיבו תמן פאכד תרח אברם אבנה ולוט אבן הרן אבן אבנה
ושרי כנתה זוגה אברם אבנה וכרגו מעהם מן אתון אלכסדאניין ליסירו
אלי בלד כנעאן פגאו אלי חרן ואקאמו תם ויהיו ימי תרח חמש שנים
ומאתים שנה וימת תרח בחרן והוו יומי תרח מאתן וחמש שנין ומית
תרח בחרן פכאן עמר תרח מאיתין וכמס סנין ומאת תרח בחרן

והות שרי עקרא לית לה ולד וכאנת שרי עאקר וליס להא ולד

נון הפוכה

קנג פסו' סי' בצלאל

לך לך

ויאמר יהוה אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל
הארץ אשר אראך ואמר יי לאברם איזיל לך מארעך ומילדותך
ומבית אבוך לארעא דאחזינך תם קאל אללה לאברם אמץ לך מן ארצך ומן
מולדך ומן בית אביך אלי בלד אלדי אוריך ואעשך לגוי גדול ואברכך
ואגדלה שמך והיה ברכה ואעבדינך לעם סגי ואבריכינך וארבי שמך
ותהי מברך ואגעלך אמה כבירה ואבארך פיך ואעטם אסמך
ותכון ברכה ואברכה מברכיך ומקללך אאר ונברכו בך כל משפחת
האדמה ואבריך מברכך ומלטטך אלוט ויתברכון בדילך כל זרעית ארעא

לך לך כמו לו בעתיה בנך שמה כמנין לך לך אז ואעשך לגוי גדול שנולד לו יצחק

והיה ברכה שכל העולם פרוש מעלו מתברך כמה ראת אמר מיוב מעשה ידיו ברכת ר' שיצא להם מוניטון פי' מטבע בשלשה ושו בן אברהם אבינו ויהושע ודוד ומרדכי באברהם כתי' ואגדלה שמך ביהושע כתי' ויהי שמעו בכל הארץ בדוד כתי' ויצא שם דוד בכל הארצות במרדכי כתי' ושמעו הולך בכל המדינות

וממעטת את הממון וממעטת את השם לכך הוצרך לג' ברכות הללו שהבטיחו על הבנים ועל הממון ועל השם
ואברכך בממון כו' והיה ברכה הברכות נתונות בידך עד עכשיו היו בידי ברכתי לאדם ולנח ומעכשיו
אתה תברך את אשר תחפוץ ד"א ואעשך לגוי גדול זה שאומרים אלהי אברהם ואברכך זה שאומרים אלהי
יצחק ואגדלה שמך זה שאומרי' אלהי יעקב יכול יהיו חותמין בכולן ת"ל והיה ברכה בך חותמין ולא בהם
מארצך והלא כבר יצא משם ובא לחרן לא כך אמ' לו התרחק עוד וצא מבית אביך אשר אראך לא
גילה לו הארץ מיד כדי לחבבה בעיניו ולתת לו שכר על כל דבור ודבור כיוצא בו את בנך את יחידך אשר אהבת
כיוצא בו על אחד ההרים כיוצא בו וקרא עליה את הקריאה אשר אנכי דבר אליך ונברכו בך יש אגדות
רבות וזהו פשוטו אדם אומר לבנו תהא כאברהם וכן כל ונברכו בך שבמקרא וזה מוכיח בך יברך ישראל
לאמר ישימך אלהים כאפרים וכמנשה אשר עשו בחרן שהכניסן תחת כנפי השכינה אברם מגייר את

האנשים ושרה מגיירת את הנשים

ואבארך מבארכך ואלעץ שאתמך ותתבארך בך גמיע אהל אלארץ׃ וילך
אברם כאשר דבר אליו יהוה וילך אתו לוט ואברם בן חמש שנים ושבעים
שנה בצאתו מחרן׃ ואזל אברם כמא דמליל עמיה יי ואזל עמיה לוט
ואברם בר שבעין וחמש שנין במפקיה מחרן׃ פמצא אברם כמא קאל לה
אללה ומצא מעה לוט וכאן אברם אבן כמסה וסבעין סנה חין כרג מן חרן׃ ויקח
אברם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל רכושם אשר רכשו ואת
הנפש אשר עשו בחרן ויצאו ללכת ארצה כנען ויבאו ארצה כנען׃ ודבר
ודבר אברם ית שרי אתתיה וית לוט בר אחוהי וית כל קנינהון דקנו וית
נפשתא דשעבידו לאוריתא בחרן ונפקו למיזל לארעא דכנען ואתו
לארעא דכנען׃ פאכד אברם שרי זוגתה ולוט אבן אכיה וגמיע סרחהם
אלדי מלכוה ואלנפוס אלדי אכתסבוהא פי חרן וכרגו לימצו אלי בלד כנעאן
וגאוא אליה׃ ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה והכנעני
אז בארץ׃ ועבר אברם בארעא עד אתר שכם עד מישר מורה וכנענאה
בכין בארעא׃ פגאז אברם פי אלבלד אלי מוצע נאבלס ואלי מרג מורה
ואלכנעאניין חינידׄ פיהא׃ וירא יהוה אל אברם ויאמר לזרעך אתן את
הארץ הזאת ויבן שם מזבח ליהוה הנראה אליו׃ ואתגלי יי לאברם
ואמר לבנך אתין ית ארעא הדא ובנא תמן מדבחא קדם יי דאתגלי ליה׃
תם תגלא אללה לה וקאל לנסלך אעטי הדי אלבלד ובנא תם מדבחא ללה
אלמתגלי לה׃ ויעתק משם ההרה מקדם לבית אל ויט אהלה בית אל
מים והעי מקדם ויבן שם מזבח ליהוה ויקרא בשם יהוה׃ ואסתלק
מתמן לטורא ממדנחא לבית אל ופרסיה למשכניה בית אל ממערבא ועי
ממדנחא ובנא תמן מדבחא קדם יי וצלי בשמא דיי׃ ואנתקל מן תם
אלי אלגבל מן שרקי בית אל ומד כבאיה בית אל מן אלמגרב ועי מן אלמשרק
ובנא תם מדבחא ללה ודעא באסמה׃ ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה׃
ונטל אברם אזיל ונטיל לדרומא׃ פרחל אברם כל מא רחל רחל
אלא אלקבלה׃

ומעלה עליהם הכת' כאלו עשאום׳׳ ופשוטו שלמקרא עבדים ושפחות
את האנשים ושרה מגיירת את הנשים
שקנו להם כמו עשה לי את החיל הזה וי' ישר' עושה חיל ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה
לשון קונה וכונס׳׳ ויעבר אברם בארץ נכנס לתוכה׳׳ עד מקום שכם׳ להתפלל על בני יעקב כשיבואו
להלחם בשכם׳׳ אלון מורה׳ הוא שכם הראהו הר גריזים והר עיבל שם קבלו ישר' שבועת התורה׳׳
והכנעני אז בארץ היה הולך וכובש את ארץ ישר' מזרעו של שם שבחלקו של שם נפלה כשחילק נח את

הארץ לבניו

ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה לגור שם כי כבד הרעב בארץ׃
והוה כפנא בארעא ונחת אברם למצרים לאתותבא תמן ארי תקיף
כפנא בארעא׃ תם כאן גוע פי אלבלד פאנחדר אברם אלי מצר ליסכן
תם אד אשתד אלגוע פי אלבלד׃ ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה ויאמר
אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את׃ והוה כד
קריב למיעל למצרים ואמר לשרי אתתיה הא כען ידענא ארי
אתתא שפירת חיזו את׃ פלמא קרב מן אלדכול אלי מצר קאל לשרי
זוגתה אנא אעלם אנך אמראה חסינה אלמנצר׃ והיה כי יראו אתך
המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אתי ואתך יחיו׃ ויהי ארי יחזון
יתיך מצראי וימרון אתתיה דא ויקטלון יתי ויתיך יקיימון׃ אבאדא
אן ראוך אלמצריון קאלו הדה זוגתה קתלוני ואסתבקוך׃ אמרי נא
אחתי את למען ייטב לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך׃ אימרי
כען דאחתי את בדיל דייטב לי בדילך ותתקיים נפשי בפתגמיכי׃
קולי אנך אכתי לקבל אן יחסן אלי בסבבך ותחיא נפסי בגרירתך׃
ב ויהי כבוא אברם מצרימה ויראו המצרים את האשה כי יפה היא
מאד׃ והוה כד על אברם למצרים וחזו מצראי ית אתתא
ארי שפירא היא לחדא׃ ולמא דכל אברם מצרא ראי אלמצריון
אלמראה אנהא חסינה גדא׃ ויראו אתה שרי פרעה ויהללו אתה
אל פרעה ותקח האשה בית פרעה׃ וחזו יתה רברבי פרעה ושבחו
יתה לפרעה ואדברת אתתא לבית פרעה׃ וראוהא רוסא פרעון
פמדחוהא ענדה ואדכלת אלי מנזלה׃ ולאברם היטיב בעבורה ויהי
לו צאן ובקר וחמרים ועבדים ושפחות ואתנת וגמלים׃ ולאברם

הארץ לכנען בן חם ומלכי צדק מלך שלם לפיכך ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת עתיד אני להחזירה לבניך שהם
מזרעו של שם׃ ויבן שם מזבח על בשורת הזרע ועל בשורת הארץ׃ ויעתק משם׃ אהלה׃ מקדם לבית אל במזרחה
של בית אל נמצאת בית אל במערבו וזהו בית אל מים׃ אהלה׃ אהלה כתיב תחלה נטה את אהל אשתו ואחר כך את שלו
בר׃ ויבן שם מזבח׃ נתנבא שעתידין בניו להכשל שם על עון עכן והתפלל עליהם׃ הלוך ונסוע לסרוגים
יושב חדש כאן או יותר ונוסע משם ונוטה אהלו במקום אחר וכל מסעיו הנגבה ללכת בדרומה של ארץ
ישראל והיא לצד ירושלים שהיא בחלקו של יהודה שנ׳ טל בדרומה של ארץ ישראל להר המוריה שהיא
נחלתו בבר׃ ויהי רעב בארץ׃ באותה הארץ לבדה לנסותו אם יהרהר אחר דבריו של מקום שאמר לו ללכת אל ארץ
כנען ועכשיו משיאו עצה לצאת ממנה׃ הנה נא ידעתי׃ מדרש אגדה עד עכשיו לא הכיר בה מתוך צניעות
שבשניהם ועכשיו הכיר בה על ידי מעשה׃ ד״א מנהג העולם שעל ידי טורח הדרך אדם מתבזה וזאת עומדת
ביופיה׃ ופשוטו של מקרא הנה נא הגיעה השעה שיש לדאוג על יופיך׃ ידעתי זה כמה שנים כי יפת מראה את
ועכשיו אנו באים בין אנשים שחורים ומכוערים אחיהם של כושים ולא הורגלו באשה יפה׃ ודומה לו הנה נא אדוני סורו

נא׳ למנון

אוטיב בדילה והוו ליה עאן ותורין ועבדין ואמהן ואתנן וגמלין:
ואחסן אלי אברם בסבבהא וצאר לה גנם ובקר וחמיר ועביד ואמא ואתאן
וגמאל: וינגע יהוה את פרעה נגעים גדלים ואת ביתו על דבר שרי אשת
אברם: ואיתי יי׳ על פרעה מכתשין רברבין ועל אנש ביתיה על עיסק
שרי אתת אברם: פבלא אללה פרעון בבלאיא עטימה ואהלה בסבב
שרי זוגה אברם: ויקרא פרעה לאברם ויאמר מה זאת עשית לי
למה לא הגדת לי כי אשתך הוא: וקרא פרעה לאברם ואמר מא דא
עבדת לי למא לא חויתא לי ארי אתתך היא: פדעא פרעון באברם
וקאל לה מא דא צנעת בי לם לם תכברני אנהא זוגתך: למה אמרת
אחתי הוא ואקח אתה לי לאשה ועתה הנה אשתך קח ולך: למא
אמרתא אחתי היא ודברית יתה לי לאתו וכען הא אתתך דבר ואיזיל:
לם קלת הי אכתי חתי אתכדתהא לי זוגה ואלאן הודי זוגתך כדהא
ואמץ: ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו ואת אשתו ואת כל
אשר לו: ופקיד עלוהי פרעה גברין ואלויאו יתיה וית אתתיה וית
כל דליה: פוכל עליה פרעון קומא בדרקו בה ובזוגתה וכל מא לה:
ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו ולוט עמו הנגבה:
וסליק אברם ממצרים הוא ואתתיה וכל דליה ולוט עמיה לדרומא:
פצעד אברם מן מצר הו וזוגתה וכל מא לה ולוט מעה אלי אלקבלה:
ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב: ואברם תקיף לחדא בבעירא
בכספא ובדהבא: ואברם עטים גדא במאשיה ופצה ודהב:
וילך למסעיו מנגב ועד בית אל עד המקום אשר היה שם אהלה בתחלה
בין בית אל ובין העי: ואזל למטלנוהי מדרומא ועד בית אל עד אתרא דפרסיה

וינגע ה׳ את פרעה ל׳
פורפון אומרים שנלקחה
שרה היה ליל הפסח
והביא הקב״ה על פרעה
ועל ביתו נגעים גדולים
להודיעך שכך עתיד
הקב״ה להכותן במכות
משונות זו מזו שהמכו׳
קרויין נגעים שנ׳ עוד
נגע אחד אביא על
פרעה ל׳

נא׳ למען ייטב לי בעבורך׳ יתנו לי מתנות׳׳ ויהי כבוא אברם מצרי׳ מה היה לו לומ׳ כבואם למצ׳ אלא ל׳ מ׳ שהטמין
אותה בתיבה ועל ידי שתבעו את המכס פתחו וראו אותה׳׳ ויהללו אותה אל פרעה׳ היללוה ביניהם לומ׳ הגונה
זו למלך׳׳ ולאברם היטיב׳ פרעה בעבורה׳׳ וינגע׳ במכת ראתן לקה שהתשמיש קשה לו כר׳׳ על דבר שרי׳
על פי דיבורה שהיתה אומרת למלאך הך והוא מכה׳ והמלאך היה מכה ואומ׳ על דבר שרי אשת אברם ובזה
ידע פרעה שהיא אשתו׳׳ קח ולך׳ לא כאבימלך שאמ׳ לו הנה ארצי לפניך אלא אמ׳ לו לך ואל תעמוד שהמצרים
שטופין בזמה כמו שנ׳ וזרמת סוסים זרמתם׳׳ ויצו עליו׳ על אודותיו לשלחו ולשמרו׳׳ וישלחו׳ כתרגו׳ ואלויאו׳׳
כבד מאד׳ טעון משאות׳׳ ויעל אברם הנגבה׳ לבוא לדרומה שלארץ ישר׳ כמו שאמ׳ למעלה הלוך ונסוע
הנגבה להר המוריה ומכל מקום כשהוא הולך ממצ׳ לארץ כנען מדרום לצפון הוא מהלך שארץ מצ׳ בדרומ׳
של א״י כשחזר ממצ׳ לארץ כנען היה הולך כמו שמוכיח במסעות ובגבולי הארץ׳׳ וילך למסעיו׳ בשחזר ממצ׳
לארץ כנען היה הולך ולן במלונות ואכסניות שלן בהן בהליכתו למצ׳ לימדך ד״א שלא ישנה אדם מאכסניא שלו׳׳
ד״א בחזירתו פרע אקפותיו׳׳ מנגב׳ ארץ מצ׳ בדרומה שלארץ כנען׳׳ אשר עשה שם בראשונה ואשר קרא שם אברם

בשם יי׳ ויבא׳

תמן למשכניה בקדמיתא בין בית אל ובין עי׃ ומתעא כמלאחרה מן לקברה לבית
אל ואלעי אלמוצע אלדי כאן תם כבאה בין אלכהרא בין בית אל ובין עי׃ אל מקום
המזבח אשר עשה שם בראשנה ויקרא שם אברם בשם יהוה׃
לאתר מדבחא דעבד תמן בקדמיתא וצלי תמן אברם בשמא דיי׃
אלי מוצע אלמדבח אלדי כאן צנעה תם אולא פדעי תם אברם באסם
אללה׃ וגם ללוט ההלך את אברם היה צאן ובקר ואהלים׃ ואף ללוט
דאזיל עם אברם הוו ען ותורין ומשכנין׃ ואיצא ללוט אלסאיר
מע אברם כאן גנם ובקר ואכביה׃ ולא נשא אתם הארץ לשבת
יחדו כי היה רכושם רב ולא יכלו לשבת יחדו׃ ולא סוברת יתהון
ארעא למתב כחדא ארי הוה קנינהון סגי ולא יכילו למתב כחדא׃
ולם יחמלהמא אלבלד אן יקימא פיה גמיעא אד כאן סרחהם כתיר
ולם יטיקו אן יקימא פיה גמיעא׃ ויהי ריב בין רעי מקנה אברם ובין
רעי מקנה לוט והכנעני והפרזי אז ישב בארץ׃ והות מצותא בין
רען בעיריה דאברם ובין רען בעיריה דלוט וכנענאה ופרזאה בכין
יתיב בארעא׃ וכאן כצומה בין רעאת מאשיה אברם ובין רעאת
מאשיה לוט ואלכנעניין ואלפרזיין חינאד מקימין פי אלבלד׃ ויאמר
אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני וביניך ובין רעי ובין רעיך כי
אנשים אחים אנחנו׃ ואמר אברם ללוט לא כען תהי מצותא בינא
ובינך ובין רעותי ובין רעותך ארי גברין אחין אנחנא׃ התי קאל
אברם ללוט לא תכון כצומה ביני ובינך ובין רעאתי ובין רעאתך
לאננא קום דו קראבה׃ הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי אם
השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאילה׃ הלא כל ארעא קדמך

בשם יי׳ וגם יש לפרש ויקרא עם שם עבדיו בשם יי׳׳ ההולך את אברם מי גרם לו שהיה לו זאת הליכתו עם אברם׃
ולא נשא אותם הארץ׳ לא יכלה להספיק מרעה למקניהם׳׳ ולא נשא׳ לשון קצר וצריך להוסיף עליו כמו ולא נשא
אותם מרעה הארץ לפיכך כתב ולא נשא בלשון זכר׳׳ ויהי ריב׳ לפי שהיו רועיו של לוט רשעים ומרעין בהמתם
בשדות אחרים ורועי אברם מוכיחין אותם על הגזל והם אומרין ניתנה הארץ לאברם ולו אין יורש ולוט יורשו
ואין זה גזל והכתוב אומ׳ והכנעני והפרזי אז יושב בארץ ולא זכה בה אברם עדיין׳׳ אנשים אחים׳ קרובים
ומדרש אגדה דומין בקלסתר פנים׳׳ אם השמאל ואימנה׳ בכל אשר תשב לא אתרחק ממך ואעמוד לך
למגן ולעזור וסוף דבר הוצרך לו שנ׳ וישמע אברם כי נשבה אחיו׳׳ ואימנה׳ אימין את עצמי כמו
ואשמאילה אשמאיל את עצמי׳׳ ואם תאמר היה לו לינקד ואימנה׳ כן מצינו במקום אחר והם יש להימין
ואין נקוד להימין׳ כולה מעקה ארץ נחלי מים׳ לפני שחת יי׳ את סדם ואת עמרה׳ היה אותו מישור
כגן יי׳ לאילנות׳׳ כארץ מצרים לזרעים׳׳ באכה צער׳ עד צער׳׳ ומדרש אגדה דרשו לגנאי על שהיו שטופי
זמה בחרלו לוט להתישב בדרום
בעכונתם במקום מפני כובד
הוריות׳׳ המקנה אמרו׳׳

רבינו בחיי ואם הימין
פלומר אם אתה רוצה
לילך בדרום ואשמאילה
פלומר אם תשמאל את עצמי
כן פי׳ רשי׳ וישמעאל
אינך יא׳ ואשמאילה את
עצמי ובוונתו של הכרים
לילך בדרום חבל כי אור
ואשמאילה ובלשה בן
ואשמאיל הותך פלומר
על כרחך תשמאל —
בשלך לדרום ובן בשיטתו
פי׳ תרגום אונקלוס
ב נוסחאות המדוקדקות
אם את לצפונא אנא
לדרומא ואם את
לדרומא אנא לצפונא׳׳
פלומר בעל כרחך
כי לא אתן לך רשות
להתישב בדרום
מפני כובד
המקנה אמרו׳׳

אתפרש כען מלותי אם את לציפונא אנא לדרומא ואם את לדרומא
ואנא לציפונא: אליס אלבלד בין ידיך אנפרד עני אמא יסרה פאתיאמן ואמא
ימנה פאתיאסר: וישא לוט את עיניו וירא את כל ככר הירדן כי כלה
משקה לפני שחת יהוה את סדם ואת עמרה כגן יהוה כארץ מצרים
באכה צער: וזקף לוט ית עינוהי וחזא ית כל מישר ירדנא ארי כולה
בית שקיא קדם חבלות יי ית סדום וית עמרה כגנתא דיי כארעא דמצרים
מטי לצוער: פרפע לוט עינה וראי גמיע מרג אלארדן אן כלה סקי
קבל אן יהלך אללה סדום ועמורה כגנאן אללה כארץ מצר אלי אן תגי אלי
זגר: ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן ויסע לוט מקדם ויפרדו איש מעל
אחיו: ובחר ליה לוט ית כל מישר ירדנא ונטל לוט בקדמיתא ואתפרשו
גבר מלות אחוהי: פאכתאר לוט גמיע מרג אלארדן ורחל מן אלמשרק
ואנפרד כל אמרי ען אכיה: אברם ישב בארץ כנען ולוט ישב בערי
הככר ויאהל עד סדם: אברם יתיב בארעא דכנען ולוט יתיב בקרוי
מישרא ופרס עד סדום: אברם אקאם פי בלד כנען ולוט אקאם
פי קרי אלמרג וכיים אלי סדום: ואנשי סדם רעים וחטאים ליהוה מאד:
ואנשין דסדום בישין בממונהון וחייבין בגויתהון קדם יי לחדא:
ואהל סדום אשראר כאטיין ללה גדא: ויהוה אמר אל אברם אחרי
הפרד לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם
צפנה ונגבה וקדמה וימה: ויי אמר לאברם בתר דאתפרש לוט
מעמיה זקוף כען עינך וחזי מן אתרא דאת תמן לציפונא ולדרומא
ולמדנחא ולמערבא: תם קאל אללה לאברם בעד מא פארקה לוט
ארפע טרפך ואנצר מן אלמוצע אלדי אנת תם שמאלא וגנובא ושרקא
וגרבא: כי את כל הארץ אשר אתה ראה לך אתננה ולזרעך עד עולם:

זמה בחר לו לוט שטופים בזמה הוריות·· ככר· מישור כתרגומו·· מקדם· נסע מאצל אברם והלך לו למערבו
של אברם נמצא נוסע ממזרח למערב·· ומדרש אגדה הסיע עצמו מקדמונו של עולם אמר אי אפשי לא ב
באברם ולא באלהיו·· ויאהל· נטה אהלים לרועיו ולמקנהו עד סדום·· ואנשי סדום רעים· ואעפ״כ לא
נמנע לוט מלשכון עמהם ורבותי למדו מכאן שם רשעים ירקב·· רעים· בגופם·· וחטאים· בממונם·· לה'
מאד· יודעים רבונם ומתכוונים למרוד בו·· אחרי הפרד לוט· כל זמן שהרשע עמו היה הדבור פורש
ממנו· יאמר אם יכל איש· כשם שאי אפשר לעפר לימנות כך זרעך לא ימנה·· ממרא· שם אדם
ויהי בימי אמרפל· הוא נמרוד שאמר לאברהם פול לתוך כבשן האש·· מלך גוים· מקום יש ששמו
גוים שנתקבצו שמה מכמה אומות ומקומות והמליכו עליהם איש ושמו תדעל·· ברע·· שנאב·
שונא אביו שבשמים· שמאבר· שם אבר לעוף ולקפוץ ולמרוד בהקב״ה·· בלע· שם העיר·· עמק

השדים· כך שמו

ארי ית כל ארעא דאת חזי לך אתנינה ולבנך עד עלמא׳ אן גמיע
אלארץ אלדי תראהא לך אעטיהא ולנסלך אלי אלדהר׳ ושמתי את זרעך
כעפר הארץ אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך
ימנה׳ ואשוי ית בנך סגיאין כעפרא דארעא כמא דלית אפשר
לגבר למימני ית עפרא דארעא אף בנך לא יתמנון׳ ואציר נסלך
כתראב אלארץ חתי אן אמכן אנסאן אן יחצי תראב אלארץ פנסלך
איצא יחצא׳ קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה׳
קום הליך בארעא לארכה ולפתיה ארי לך אתנינה׳ קום אמש פי אלארץ
טולהא וערצהא פאני לך אעטיהא׳ ויאהל אברם ויבא וישב באלני ממרא
אשר בחברון ויבן שם מזבח ליהוה׳ ופרס אברם ואתא ויתיב במישרי
ממרא דבחברון ובנא תמן מדבחא קדם יי׳ פכיים אברם וגא ואקאם פי
מרג ממרא אלדי פי חברון ובנא תם מדבחא ללה׳

ג ויהי בימי אמרפל מלך שנער אריוך מלך אלסר כדרלעמר מלך עילם
ותדעל מלך גוים׳ והוה ביומי אמרפל מלכא דבבל אריוך מלכא דאלסר
כדרלעמר מלכא דעילם ותדעל מלכא דעממי׳ תם כאן פי איאם
אמרפל מלך אלשינער ואריוך מלך אלסר כדרלעמר מלך כזאתאן ותדעל
מלך אלאמם׳ עשו מלחמה את ברע מלך סדם ואת ברשע מלך
צבויים עמרה שנאב מלך אדמה ושמאבר מלך צביים ומלך בלע היא
צבוין צער׳ עבדו קרבא עם ברע מלכא דסדום ועם ברשע מלכא דעמורה
שנאב מלכא דאדמה ושמאבר מלכא דצבויים ומלכא דבלע היא
צוער׳ אנהם חארבו ברע מלך סדם וברשע מלך עמרה שנאב
מלך אדמה ושמאבר מלך צבויים ומלך בלע הי זגר׳ כל אלה חברו
אל עמק השדים הוא ים המלח׳ כל אלין אתכנשו למישר חקליא

השדים כך שמו ע״ש שהיו בו שדות הרבה״ הוא ים המלח׳ לאחר זמן נמשך הים ונעשה ים המלח״ ד״א
ומדרש אגדה שנתבקעו הצורים סביבותיו ונמשכו יאורים לתוכו״ שתים עשרה שנה עבדו׳ ה׳ מלכים הללו
את כדרלעמר ובארבע עשרה למרדן בא כדרלעמר לפי שהוא היה בעל המעשה נכנס בעובי הקורה״
והמלכים אשר אתו׳ אלה השלשה מלכים״ זוזים׳ הם זמזמים״ בהררם׳ בהר שלהם״ איל פארן׳ כתרגו׳
מישור ואני אומ׳ שאין איל לשון מישור אלא מישור של פארן איל שמו׳ ושל ממרא אילוני שמו ושל ירדן
ככר שמו׳ ושל שטים אבל שמו אבל השטים׳ וכן בעל גד בעל שמו׳ וכולן מתורגמין מישרא׳ וכל אחד
שמו ואליו״ על המדבר׳ אצל המדבר״ כמו ועליו מטה מנשה״ עין משפט היא קדש׳ על שם העתיד שעתידין
משה ואהרן להשפט שם על עסקי׳ אותו העין והם מי מריבה ואונקלוס תרגמו כפשוטו מקום שהיו בני המדינה
מתקבצים שם לכל משפט״ שדה העמלקי׳ עדיין לא נולד עמלק ונקרא ע״ש העתיד״ בחצצן תמר׳ הוא עין

בגדי מקלא

הוא אתר ימא דמלחא: כל הולאי אגתמעו פי ואדי אלסדין הי אלבחירה
אלמאלחה: שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעמר ושלש עשרה שנ
מרדו: תרתא עסרי שנין פלחו ית כדרלעומר ותלת עסרי שנין מרדו:
אתני עשר סנה אטאעו כדרלעומר ופי אלתאלתה עשר עצוה: ובארבע
עשרה שנה בא כדרלעמר והמלכים אשר אתו ויכו את רפאים
בעשתרת קרנים ואת הזוזים בהם ואת האימים בשוה קריתים:
ובארבע עסרי שנין אתא כדרלעומר ומלכיא דעמיה ומחו ית
גבריא דבעשתרות קרנים וית תקיפיא דבהמתא וית אימתני דבשוה
קריתים: ופי סנה ארבעה עשר אקבל כדרלעומר ואלמלוך אלדין מעה
פקתלו אלשבעא אלדי פי עשתרות קרנים ואלזהקיין אלדי פי הם ואלהיוביין
אלדי פי שוה קריתים: ואת החרי בהררם שעיר עד איל פארן אשר על
המדבר: וית חוראי בטוריא דסעיר עד מישר פארן דסמיך על
מדברא: ואלחוריין אלדי פי גבל אלשראה אלי מרג פארן אלדי פי טרף
אלבריה: וישבו ויבאו אל עין משפט היא קדש ויכו את כל שדה
העמלקי וגם את האמרי הישב בחצצן תמר: ותבו ואתו למישר
פלוג דינא היא רקם ומחו ית כל חקלי עמלקאה ואף ית אמוראה
דיתיב בעין גדי: תם רגעו ונאו אלי עין חכם הי רקים פקתלו כל מן
כאן פי ציאע אלעמלקה ואיצא אלאמוריין אלמקימין פי תפאח אלכבר:
ויצא מלך סדם ומלך עמרה ומלך אדמה ומלך צביים ומלך צבויים ק'
בלע הוא צער ויערכו אתם מלחמה בעמק השדים: ונפק מלכא
דסדום ומלכא דעמורה ומלכא דאדמה ומלכא דצבויים ומלכא
דבלע היא צוער וסדרו עמהון קרבא במישר חקליא: פכרג מלך
סדום ומלך עמורה ומלך אדמה ומלך צבויים ומלך בלע הי זגר

בו' מקרא מלא בדברי הימים ביהושפט: ד' מלכים ואף על פי כן נצחו המועטים את המרובים להודיעך
שגבורים היו ואעפ"כ לא נמנע אברהם מלרדוף אחריהם: בארות בארות חמר בארות הרבה היו שם שנוטלין
משם אדמה לטיט ולבנין: ומדרש אגדה שהיה הטיט בהם ונעשה נס למלך סדום שיצא משם לפי שהיו באומות
מקצתן שלא היו מאמינים שנצל אברהם מאור כשדים מכבשן האש וכיון שיצא זה מן החמר האמינו באברהם
למפרע: הרה נסו' להר נסו: הרה כמו להר כל תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה ויש חילוק
בין הה"א להה"א שבסוף התיבה עומדת במקום למ"ד שבראשה ואינה עומדת במקום למ"ד ונקודה
פתח תחתיה הרי הרה כמו להר או כמו של הר ואינו מפרש לאיזה הר שכל אחד גם באשר מצא
הר תחלה: וכשהוא נותן ה"א בראשה לכתוב ההרה המדברה מתרגמו כמו של ההר או כמו להר ומשמע
לאותו הר הידוע ומפורש בפרשה: והוא ישב בסדום מיגרס לנואת ושבתו בסדום: ויבא הפליט

28

ויצאפפוהם לחולה בעמק אוריה את כדרלעמר מלך עילם ותדעל
מלך גוים ואמרפל מלך שנער ואריוך מלך אלסר ארבעה מלכים
את החמשה עם כדרלעמר מלכא דעילם ותדעל מלכא דעממי
ואמרפל מלכא דבבל ואריוך מלכא דאלסר ארבעה מלכין לקביל
חמשה מעכרד לעמר מלך בזסתאן והרעל מלך אמס ואמרפל
מלך שינור ואריוך מלך אסר ארבעה מלוך לכמסה ועמק השדים
בארת בארת חמר וינסו מלך סדם ועמרה ויפלו שמה והנשארים הרה
נסו ומישר חקליא בירן בירן מסקן חימרא וערקו מלכא דסדום
ועמורה ונפלו תמן ודאשתארו לטורא ערקו ועמק אסדין פיה אבאר
תכרנ חמרא פהרב מלך סדוס ועמורה ווקעו תם ושבאקיון הרבו ל״ולגל
ויקחו את כל רכש סדם ועמרה ואת כל אכלם וילכו ושבו ית כל
קנינא דסדום ועמורה וית כל מיכלהון ואזלו ואכדו כמיע סרה
סדם ועמורה וגמיע טעאמהם ומעו ויקחו את לוט ואת רכשו בן
אחי אברם וילכו והוא ישב בסדם ושבו ית לוט וית קניניה בר אחוהי
דאברם ואזלו והוא יתיב בסדום ואכדו לוט אבן אכי אברם ומרחה
ומעו ויבא הפליט ויגד לאברם העברי והוא שכן באלני ממרא
האמרי אחי אשכל ואחי ענר והם בעלי ברית אברם ואתא משיזבא
וחוי לאברם עבראה והוא שרי במישרא ממרא אמוראה אחוהי
דאשכל ואחוהי דענר ואנון אנשי קימיה דאברם תם נא אלפליד
ואכבר אברם אלעבראני והו מקים פי מרג ממרא אלאמורי אכו אשכל
ואכו ענר והם דוי עהד אברם וישמע אברם כי נשבה אחיו וירק
את חניכיו ילידי ביתו שמנה עשר ושלש מאות וירדף עד דן

ויבא הפליט זה מיכאל ולמה נקרא שמו פליט שאמר הפיל הקב״ה מיכאל וכת שלו ממקום קדושתן מן השמים אחז בכנפין של מיכאל והפילו שמו פליט הקב״ה ממנו לכך נקרא שמו פליט ועליו אמר יחזקאל בא אלי הפליט מירושלים. ר״א ויבא הפליט אמר ר׳ יוחנן זה עוג שפלט מדור המבול. ולמה נקרא שמו עוג שבא ומצא את אברהם יושב ועוסק במצות עוגות.

ויהי בימי אמרפל כי מדום

לפי פשוטו זה עוג שפלט מן המלחמה והוא שכתוב בירק עוג מלך הבשן גם אר מיתר הרפאים שאחד שלא הרגוהו אמרפל וחביריו כשהכו הרפאים בעשתרות קרנים תנחומא ומדרש בראשית רבה זה עוג שפלט מדור המבול והוא מיתר הרפאים של הנפילים בין בארץ ומתכוין שיהרג אברם וישא את שרה העברי שהוא מעבר הנהר בעלי ברית אברם שכרתו עמו ברית וירק בתרגו׳ וזריז וכן והריקותי אחריכם חרב אזריין בחרבי עליכם וכן הריק חרבי וכן והרק חנית וסגור חניכיו חנכיו כת׳ זה אליעזר שחנכו למצות והוא לשון התחלת כניסת האדם אוכלי לאומנות שהוא עתיד לעמוד בה וכן חנוך לנער וכן חנכת המזבח חנכת הבית ובלעז קורא לו אינציניר שמונה עשר ושלש מאות רבותי אמרו אליעזר לבדו היה והוא מנין גימטריא שלאליעזר עד דן שם תעה כחו שראה שעתידין בניו להעמיד שם עגל ויחלק עליהם לפי פשוטו סרס המקרא ויחלק הוא ועבדיו עליהם לילה כדרך הרודפים שמתפלגים אחר הנרדפים כשבורחין זה לכאן וזה לכאן לילה בלשון אחר שהחשבה לאפשנעו מלך כס ומדרש אגדה שנחלק הלילה ובחצות הראשון נעשה לו נס וחציו השני נשמר ובא לו בחצות לילה שלמצרים עד חובה אין מקום ששמו חובה ודן קורא חובה על שם עבודה זרה שעתידה להיות שם עמק שוה כך שמו כתרגו׳ למישר

מתוק מנוי
מאילנות

שמע אברם כי נשבה אחיו וירק את חניכיו ילידי ביתו שמנה עשר ושלש מאות וירדף עד דן׃ ושמע אברם ארי אשתבי אחוהי וזריז ית עולימוהי ילידי ביתיה תלת מאה ותמני עסר ורדף עד דן׃ פלמא סמע אברם אן קד סבי קריבה גרד גלמאנה אלמולודין פי ביתה והי ת׳ מאיה ותמאניה עשר וכלבהם אלי באניאס׃ ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם וירדפם עד חובה אשר משמאל לדמשק׃ ואתפליג עליהון ליליא הוא ועבדוהי ומחנון ורדפינון עד חובה דמציפונא לדמשק׃ פתפרק עליהם לילא הו ועבידה פקתלוהם ודלבוהם אלי חובה אלדי ען יסאר דמשק׃ וישב את כל הרכש וגם את לוט אחיו ורכשו השיב וגם את הנשים ואת העם׃ ואתיב ית כל קנינא ואף ית לוט אחוהי וקניניה אתיב ואף ית נשיא וית עמא׃ פארגע גמיע אלסרח ולוט קריבה וסרחה ארגע ואלנסא איצא ואליר אלקום׃ ויצא מלך סדם לקראתו אחרי שובו מהכות את כדרלעמר ואת המלכים אשר אתו אל עמק שוה הוא עמק המלך׃ ונפק מלכא דסדום לקדמותיה בתר דתב מלממחי ית כדרלעומר וית מלכיא דעמיה למישר מפנא הוא בית ריסא דמלכא׃ פכרג מלך סדום תלקאה בעד רגועה מן חרב כדרלעמר ואלמלוך אלדי מעה אלי עמק שוה הו מכאן מלעב אלמלך׃ ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון׃ ומלכי צדק מלכא דירושלם אפיק לחים וחמר והוא משמיש קדם אלאה עלאה׃ ומלכי צדק מלך דאר אלסלאם אכרג לה טעאמא ושראבא והו אמאם לטאעה אלעלי׃ ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קנה שמים וארץ׃ ובריכיה ואמר בריך אברם לאלאה עלאה דקניניה שמיא וארעא׃ ובארכה וקאל תבון יא אברם מבארכא לטאעה אלעלי מאלך אלסמאואת ואלארץ׃

מפונא פנוי מאילנות וכוכל מכשול״ עמק המלך בית ריסא דמלכא בית ריס אחד שהוא לקנס שהיו להולך לצחק שם״ ומדרש אגדה עמק שהושוו כל האומות והמליכו את אברהם עליהם לראש נשיא אלהים וקצין״ ומלכי צדק מדרש אגדה הוא שם בן נח״ לחם ויין כך עושין ליגעי מלחמה והראה לו שאין בלבו עליו על שהרג את בניו״ ומדרש אגדה רמז לו על המנחות ועל הנסכים שיקריבו שם בניו קונה שמים וארץ כמו עושה שמים וארץ ע״י עשייתו קנאן להיות שלו״ אשר מגן אשר הסגיר״ וכן אמגנך ישראל״ ויתן לו ואברהם מעשר מכל אשר לו לפי שהיה כהן״ תן לי הנפש מן השבי שלישי החזר לי הגופים לבדם״ הרימותי ידי לשון שבועה מרים אני את ידי לאל עליון וכן בי נשבעתי נשבע אני וכן נתתי כסף השדה קחהו ממני נותן אני לך כסף השדה דקחהו ממני״ אם מחוט ועד שרוך נעל אעכב לעצמי מן השבי״ ואם אקח מכל אשר לך ולא תאמר לתת לי שכר מבית גנזיך לא אקרא ולא תאמר אני העשרתי שהקב״ה הבטיחני שנ׳ ואברכך וגו׳״ הנערים עבדי אשר הלכו אתי ועוד ענר אשכול וממרא הם יקחו חלקם אעפ״ שעבדי נכנסו למלחמה שנ׳ וירדף עד דן וענר וחבריו ישבו על הכלים לשמור הם יקחו חלקם״

ויחלק עליהם לילה ע״ה מלאך שמו לילה רודפת אותו והחובה אמר רב אין מקום לומר כן שנ׳ וירדפם עד חובה אשר לפני הגבה אות לפניו כבעל הסתכלתי באנטוניט מלי ואיני ראוי להיות לו בן אמר לו צא מאנטוגניעת שלך אינו אל לומר כך אלא דעתיך דקאי צדק במערב מהדרנא ומוקמנא ליה במזרח משום דהוה יתיב אברהם במזרח צדק וקראהו לרגלו״

וברוך אל עליון אשר מגן צריך בידך ויתן לו מעשר מכל: ובריך
אל עלאה דמסר סנאך בידך ויהב ליה חד מן עסרא מכולא: ותבארך
אלטאיק אלעלי אלדי אסלם אעדאך פי ידך פאעטאה אלעשר מן כל שי:
ויאמר מלך סדום אל אברם תן לי הנפש והרכש קח לך: ואמר
מלכא דסדום לאברם. הב לי נפשתא וקנינא סב לך: פקאל מלך סדום
לאברם אעטני אלנפוס ואלסרח כדה לך: ויאמר אברם אל מלך סדום
ואמר הרמתי ידי אל יהוה אל עליון קנה שמים וארץ: ואמר אברם למלכא
דסדום. ארימית ידי בצלו קדם יי אלאה. דקנינה שמיא וארעא: פקאל
לה אברם רפעת ידי אלי אללה אלעלי אלטאיק מאלך אלסמאואת ואלארץ:
אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני
העשרתי את אברם: אם מחוטא ועד ערקת מסנא ואם אסב מכל
דלך. ולא תימר אנא עתרית ית אברם: מן כיט לא שסע נעלאן אכדת
מן גמיע מאלך ולא תקול אנא אגנית אברם: בלעדי רק אשר אכלו
הנערים וחלק האנשים אשר הלכו אתי ענר אשכל וממרא הם יקחו
חלקם: בר מדאכלו עולימיא. וחולק גובריא דאזלו עמי. ענר אשכל
וממרא אנון יקבלון חולקהון: כלא מא אכלוה אלגלמאן ונציב אלקום
אלדי מצו מעי ענר אשכל וממרא הם יאכדו נציבהם:

אחר הדברים האלה היה דבר יהוה אל אברם במחזה
לאמר אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד: בתר
פתגמיא האלין. הוה פתגמא דיי עם אברם. בנבואה למימר. לא
תדחל אברם. מימרי תקוף לך אגרך סגי לחדא: בעד הדה אלאמור
כאן קול אללה לאברם בוחי קאילא לא תכאף יא אברם אנא תרסך
אגרך עטים גדא: ויאמר אברם אדני אלהים מה תתן לי ואנכי הולך
ערירי ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר: ואמר אברם. יי אלהים

על הכלים יחדו יחלוקו ולכך יאמ' ויהי מהיום ההוא ומעלה וישימה לחוק ולמשפט ולא נאמ' והלאה
לפי שכבר נתן בחוק בימי אברהם" אחר הדברים האלה · כל מקום שנ' אחר סמוך· אחרי מופלג· בר
אחר שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים והיה דואג ואומ' שמא קיבלתי שכר על כל צדקותי לכך
אמ' לו המקום אל תירא" אנכי מגן לך· מן העונש שלא תיענש על כל אותן נפשות שהרגת ומה
שאתה דואג על קיבול שכרך· שכרך הרבה מאד" הולך ערירי מגלם בן מלוק פירושו לשון
יורש וחבל לו עד נענה ערירי בלא יורש כאשר תאמ' ובכל תבואתי תשרש תעקר שרשיה
כך לשון ערירי חסר בנים ובלעז דישפנטיץ ולי נראה שר' נענה מגדרת ולבער' וערירי לשון
חרבן וכן ערו ערו · וכן ערות יסוד וכן שגית התערער וכן כי אלדה ערה" ובן משק ביתי· כתרגו'

שכל ביתי שבון
על פין ... בפו

מא התן לי. ואנא אזיל דלא ולד. וכר פרנסא הדין דבביתי הוא דמסקאה [illegible] מא תעטיני. ואנא מאעי עקימא ודן קאד מנזי יתו [illegible] ואמר אברם הן לי לא נתתה זרע והנה בן ביתי יורש [illegible] לא יהבת ולד והא בר ביתי ירית יתי: קט אברם [illegible] ואכן [illegible] פי מבולי ירתני: והנה דבר יהוה אליו [illegible] אשר יצא ממעיך הוא יירשך: והא פתגמא [illegible] אלהין בר דתוליד הוא יירתנך: פארי בקור [illegible] יתפקחתי׳ הא מן יברג מן [illegible] הו ירתך: ויוצא אתו החוצה [illegible] השמימה וספר הכוכבים אסתוכל לספר אותם ויאמר לו כה יהיה זרעך: ואפיק יתיה לברא. ואמר אסתכי כען לשמיא ומני כוכביא אם תכול למני יתהון. ואמר ליה כדין יהון בנך: תם אברבה [illegible] בארא וקטלה [illegible] [illegible] טמא [illegible] אחעא [illegible] כואכבהל תטיק אן תחעיהם תם קטלה כדי יכון כסלך: והאמן ביהוה ויחשבה לו צדקה: והימין במימרא דיי וחשבה ליה לזכו: פאמן בטלה וכתבהא לה חסנה: ויאמר אליו אני יהוה אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה: ואמר ליה. אנא יי. דאפיקתך מאור דכסדאי: למתן לך ית ארעא הדא למירתה: וקטלה אנא [illegible] אכרגתך מן אתון [illegible] כסדאניין לאעטיך הדי [illegible] פתחוזה: ויאמר אדני יהוה במה אדע כי אירשנה: ואמר. יי [illegible] במא ארע ארי אירתנה: קט [illegible] לבי במארא אעלם אני אחוזהא: ויאמר אליו קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת ואיל משלש ותר וגוזל: ואמר ליה. קריב קדמי עגלין תלתא ועזין תלתה ודכרין תלתה ושפנינא ובר יונה: תם קטלה קדם לי עגלא מתלתא וענזא מתלתא וכבשא מתלתא ושפננא ופרך חמאם: ויקח לו את כל אלה ויבתר אתם בתוך ויתן איש בתרו לקראת רעהו ואת העפר

שכל ביתי נאון על פיו כמו ועל פיך ישק כל עמי אפוטרופא שלי ולו היה לי בן היה בני ממונה על שלי רמשק לפי התרגום מדמשק היה ולפי מדרש אגדה שרדף המלכים עד דמשק ובגמרא שלנו דורשו נוטריקון דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים הן לי לא נתתה זרע ומה תועלת בכל אשר תתן לי ויוצא אותו החוצה לפי פשוטו הוציאו מאהלו לחוץ לראות הכוכבים ולפי מדרשו אמר לו צא מאצטגנינות שלך שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן אברם אין לו בן אבל אברהם יש לו בן שרי לא תלד אבל שרה תלד אני קורא לכם שם אחר וישתנה המזל רא הוציאו מחללו שלעולם והגביהו למעלה מן הכוכבים והוא לשון הבטה מלמעלה למטה והאמין ביי לא שאל לו אות על זאת אבל על ירושת הארץ שאל לו אות ואמר לו במה אדע ויחשביה לו צדקה הקבה חשבה לאברהם לזכות ולצדקה

על האמונה שהאמין בו

כה יהיה זרעך סיני מסרלו כשיהיה לו כא שנה ועוד יהיה לו זרע שהרי בבריך בין הבתרים היה לו כה שנה

עגלה משלשת רומזבוה בבל שיצאו ממנה ג מלכים נבוכדנצר אויל מרודך ובלשצר ועז משולשת זו מדי שהעמידה כורש דריוש ואחשורוש ואיל משולש זו יון ראמל יוחנן כל הרוחות כבשה רוח רביעית לא כבשה ותור וגוזל זה אדום וישמעאל שהם גוזלנין וחמסנין ל שגר בן שגריה אומ לא נמשלו כל המלכיות האלו אלא יום א מימין של הקבה שנ כתנני שוממה כל היום דוה

30

[illegible]

לא בתר׃ וקריב קדמוהי ית כל אלין. ופליג יתהון במצעא ושוי פלגא פלגא
לקביל חבריה וית עופא לא פליג׃ פקדם לה גמיע דלך ופצלהא מן
אוסאטהא ת֯ם געל כל שטר תלקא צאחבה ולם יפצל אלטיר׃ וירד
העיט על הפגרים וישב אתם אברם׃ ונחת עופא על פלגיא ואפרח
יתהון אברם׃ פוקע אלטאיר עלי אלאגסאד פאטארהא אברם׃ ויהי
השמש לבוא ותרדמה נפלה על אברם והנה אימה חשכה גדלה נפלת
עליו׃ והוה שמשא למיעל. ושינתא נפלת על אברם והא אימתא קבל
סגי נפלת עלוהי׃ ולמא כאן ענד מגיב אלשמס וקע סבאת עלי אברם
פאדי׳ בהיבה עלמא עצימא קד וקעת עליה׃ ויאמר לאברם ידע תדע
כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה׃
ואמר לאברם. מדע תדע. ארי דיירין יהון בנך. בארע לא דילהון. ויפלחון
בהון ויענון יתהון ארבע מאה שנין׃ וקל לאברם אעלם עלמא אן
נסלך סיכון גריבא פי בלד ליס להם ויסתעבדונהם ויעדבונהם ארבע
מאיה סנה׃ וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש
גדול׃ ואף ית עמא דיפלחון בהון דאין אנא ובתר כין יפקון בקנינא
סגי׃ ואקום ארין יסתכדמוהם איצא אחכם עליהם ובעד דלך יכרגון
בסרח עצים׃ ואתה תבוא אל אבתיך בשלום תקבר בשיבה טובה׃
ואת תתכנש לות אבהתך בשלם תתקבר בסיבו טבא׃ ואנת תציר אלי
אבאיך בסלאם ותדפן בשיבה צאלחה׃ ודור רביעי ישובו הנה כי לא שלם
עון האמרי עד הנה׃ ודרא רביעאה יתובון הלכא. ארי לא שלים חובא
דאמוראה עד כען׃ ואגיל אלראבע ירגע אלי ההנא אד לם יכמל דנב
אלאמוריין אלי אלאן׃ ויהי השמש באה ועלטה היה והנה תנור עשן
ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים האלה׃ והות שמשא עלת וקבלא

מכאן שנר מזו
חזות לאברהם
בין הבתרים בפסו
וגם את הגוי׳ קומ׳
ריצך ערש בתחב׳
עב

[illegible] שהאמינו בו׳ רא במה אדע׳ לא שאל לו אות אלא לפנו הודיעני באיזו זכות יתקיימו בה אמר
לו בזכות הקרבנות׳ עגלה משלשת׳ ג׳ עגלים רמז לג׳ פרים פרים הכפורים ופר העלם דבר של צבור ועגלה
ערופה׳׳ ועז משלשת׳ רמז לשעיר הנעשה בפנים ושעיר מוסף שלמועד ושעיר חטאת יחיד׳ ואיל משלש׳
אשם ודאי ואשם תלוי וכבשה שלחטאת יחיד׳׳ ותור וגוזל׳ תורים ובני יונה׳ ויבתר אותם׳ חילק כל אחד לשני
חלקים ואין המקרא יוצא מידי פשוטו לפי שהיה כורת ברית עמו ולשמור הבטחתו להוריש לבנו את הארץ
כדכתיב ביום ההוא כרת יי׳ את אברם ברית לאמר וגו׳ ודרך כורתי ברית לחלק בהמה ולעבור בין בתריה׳
כמה שנא׳ להלן העוברים בין בתרי העגל׳ אף כאן תנור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים הוא שלוחו
שלשכינה שהוא אש׳ ואת הצפור לא בתר׳ לפי שהאומות עובדי ע״ז נמשלו לפרים ואילים ושעירים
שנ׳ סבבוני פרים רבים אבירי בשן כתרוני׳ והאיל אשר ראית בעל הקרנים מלך

פרם והצפיר
השעיר מלך

והא תנור דתנן ובעור דאישא. דעברא בין פלגיא האלין: פלמא גאבת
אלשמס וכאנת אלעתמה גאזי בשביה דכאן ופליל נאר גאז בין תלך אלקטע:
ביום ההוא כרת יהוה את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ
הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדול נהר פרת: ביומא ההוא גזר יי׳ עם
אברם קים למימר לבנך יהבית ית ארעא הדא. מנהרא דמצרים עד לבנך יהבית
נהרא רבא נהרא פרת: פי דלך אליום עהד אלה מע אברם עהדא קאילא
לנסלך אעטי הדי אלבלד מן נהר מצר אלי אלנהר אלכביר נהר אלפראת:
את הקיני ואת הקנזי ואת הקדמני: ית שלמאי וית קנזאי וית קדמונאי:
אלקינין ואלקנזיין ואלקדמניין: ואת החתי ואת הפרזי ואת הרפאים: וית
חתאי וית פרזאי וית גיבריא: ואלחתיין ואלפרזיין ואלשנעא: ואת
האמרי ואת הכנעני ואת הגרגשי ואת היבוסי: וית אמוראי וית כנענאי
וית גרגשאי וית יבוסאי: ואלאמוריין ואלכנעאניין ואלגרגשיין
ואליבוסיין: ושרי אשת אברם לא ילדה לו ולה ז׳
שפחה מצרית ושמה הגר: ושרי אתת אברם לא ילידת ליה ולה אמתא
מצריתא ושמה הגר: ושרי זוגת אברם לם תלד לה ולהא אמה
מצריה אסמהא האגאר: ותאמר שרי אל אברם הנה נא עצרני יהוה מלדת
בא נא אל שפחתי אולי אבנה ממנה וישמע אברם לקול שרי: ואמרת
שרי לאברם הא כען מנעני יי׳ מלמילד. עול כען לות אמתי
מאם אתבני מנה וקביל אברם למימר שרי: פקאלת
שרי לאברם הודי קד מנעני אלה מן אלולאד אד אדכל אלי אמתי
לעלי אבנא ביתי מנהא פקבל אברם כלאם שרי: ותקח שרי אשת
אברם את הגר המצרית שפחתה מקץ עשר שנים לשבת אברם
בארץ כנען ותתן אתה לאברם אישה לו לאשה: ודברת שרי אתת

פרס והצפיר השעיר מלכות מלך יון׳ ונשרא כמשלו לבני יונה שנ׳ יונתי בחגוי הסלע׳ לפיכך בתר הבהמות
רמז על האומות שוברי עלו׳ ואת הצפור לא בתר רמז שיהיו ישראל קיימין לעולם׳׳ וירד העיט הוא עוף ועיט שהוא
עט ושואף את הנבילות לטוש עלי אוכל [illegible] ותשע של המשל׳ על הפגרים ׳על הבתרים׳׳ וישב לשון נשיבה
והפרחה כמו ישב רוחו יזלו מים רמז שיבא דוד בן ישי לכלותם ואין מניחין אותו מן השמים עד שיבא המלך
המשיח׳׳ והנה אימה וגו׳ רמז לצרות וחשך של גליות׳׳ כי גר יהיה זרעך׳ משנולד יצחק עד שיצאו ממצרים ת׳ שנה
כיצד יצחק בן ס׳ שנה כשנולד יעקב׳ ויעקב כשירד למצרים אמר ימי שני מגורי ל׳ ומאת שנה הרי ק״צ שנה׳׳
ובמצרים היו מאתים ועשר שנים כמנין רד״ו הרי ארבע מאות שנה׳׳ ואם תאמר במצרים היית הרי קהת
מיורדי מצרים היה וחשוב שנותיו שלקהת ושלעמרם ושמנים שנמשה שהיה בן שמנים שנה כשיצאו ישראל
במצ׳ אין את מוצא לא שלש מאות וחמשים ואתה צריך להוציא מהן כל השנים שחיה קהת אחר לידת

עמרם ושחיה
עמרם אחר
לידת משה

אברם. ית הגר מצריתא אמתה מסוף עשר שנין למתב אברם בארעא
דכנען. ויהבת יתה לאברם בעלה ליה לאנתו: פאכ'דת שרי זוגת אברם
הגר מצריה אמתהא מן בעד עשר סנין מן מקאם אברם פי בלד
כנעאן פאעטתהא אברם זוגהא לתכון לה זוגה: ויבא אל הגר ותהר
ותרא כי הרתה ותקל גברתה בעיניה: ועאל לות הגר ועדיאת. וחזת
ארי עדיאת וקלת רבונתה בעינהא: פדכ'ל אלי הגר וחמלת פלמא ראת
אנהא קד חמלת האנת סידתהא ענדהא: ותאמר שרי אל אברם
חמסי עליך אנכי נתתי שפחתי בחיקך ותרא כי הרתה ואקל בעיניה
ישפט יהוה ביני וביניך: ואמרת שרי לאברם דין לי עלך. אנא יהבית
אמתי לך. וחזת ארי עדיאת וקלית בעינהא ידין יי בינא ובינך:
פקאלת שרי לאברם ט'למי עליך אנא אעטיתך אמתי פלמא ראת אנהא
קד חמלת הנת ענדהא יחכם אללה ביני ובינך: ויאמר אברם אל שרי
הנה שפחתך בידך עשי לה הטוב בעיניך ותענה שרי ותברח מפניה:
ואמר אברם לשרי הא אמתיך בידיך. עבידי לה דתקין בעיניכי. ועניתה
שרי וערקת מן קדמהא: פקאל להא הודא אמתך פי ידך אצנעי בהא מא
חסן ענדך פעד'בתהא שרי חתי הרבת מן בין ידיהא: וימצאה מלאך
יהוה על עין המים במדבר על העין בדרך שור: ואשכחה מלאכא דיי
על עינא דמיא במדברא על עינא באורחא דחגרא: פוג'דהא מלך אללה
עלי עין מא פי אלברייה עלי אלעין אלתי פי טריק חגר: ויאמר הגר שפחת
שרי אי מזה באת ואנה תלכי ותאמר מפני שרי גברתי אנכי ברחת:

עמרם ושחיה עמרם אחד לידת מטה" בארץ לא להם ולא כתב בארץ מצ' שא בארץ לא להם ומשנולד יצחק ויצ
אברהם וגו' ויצחק ויגר בגרר ויעקב גר בארץ חם יגור בארץ בחנו" וגם את הגוי וגם לרבות מלכיות
אחרות שהם הן כלו על שם שעבדו את ישראל" דן אנכי במעשר מכות" ברכוש גדול בממון גדול כמו ש' וינצלו את
מצרים" ואתה תבוא אל אבותיך ולא תראה כל זה" אל אבותיך אביו עובד ע"ז והוא מבשרו שיבא אליו לא למדך
שעשה תרח תשובה" תקבר בשיבה טובה בימיו שיעשה ישמעאל תשובה בימיו ולא יצא עשו לתרבות רעה בימיו
ולפי[...] הם קודם זמנו ובו ביום מרד עשו" ודור רביעי לאחר שיגלו למצרים יהיו שם ג' דורות והרביעי
ישובו[...] הזאת לפי שבארץ כנען היה מדבר עמו וכרת ברית זו כרבה להת לך את הארץ הזאת לרשתה וכן היה
יעקב[...] וחשוב דורותיו יהודה פרץ חצרון וכלב בן חצרון מבאי הארץ היה" כי לא שלם עון האמרי
לה יות[...] מדבר עד אותו זמן שאין הקב"ה נפרע מאומה עד שתתמלא סאתה שנ' בסאסאה בשלחה תריבנה
ויהי השמש באה כמו ויהי המריקים שקיהם שהיו הם קוברים איש כלום ויהי דברה" השמש באה שקעה
ועלטה היה חשך היום" והנה תנור עשן וגו' רמז לו שיפלו המלכיות בגיהנם" באה שטעמו למעלה
לכך הוא מבואר שבא כבר ואם היה טעמו למטה באלף היה מבואר כשהיא שוקעת ואי אפשר לומ' כן
שהרי כבר כתוב ויהי השמש לבוא וה עברת תשר עשן לאחר מכאן [...] נמצא שכבר שקעה ורה חלוק
בכל תיבה לשון נקבה שיסודה שתי אותיות כשהטעם למעלה לשון שעבר הוא כגון רה' וכגון ורחל

באה' קמה
שומתי ירכה

ואמרת הגר אמתה דשרי מנן את אתיא ולאן את אזלא · ואמרת מן קדם
שרי רבונתי אנא ערקא · פקאל יא הגר אמה שרי מן אין גית ואלי אין
תמצין · פקאלת מן בין ידי שרה סידתי אנא הארבה: ויאמר לה מלאך יהוה
שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה: ואמר לה מלאכא דיי · תובי לות רבונתיך
ואשתעבדי תחות ידהא: וקאל להא מלך אללה ארגעי אלי מולאתך ואסתכדי
תחת ידיהא: ויאמר לה מלאך יהוה הרבה ארבה את זרעך ולא יספר מרב:
ואמר לה מלאכא דיי · אסגאה אסגי ית בניכי ולא יתמנון מסגי: וקאל להא
לאכתרן נסלך חתי לא יחצא מן כתרה: ויאמר לה מלאך יהוה הנך הרה
וילדת בן וקראת שמו ישמעאל כי שמע יהוה אל עניך: ואמר לה
מלאכא דיי הא את מעדיא ותלידין בר · ותקרין שמיה ישמעאל ארי
קביל יי צלותיך: וקאל להא הא אנת חאמל ותלדין אבנא ותסמיה אסמאעיל
אד סמע אללה לכצועך: והוא יהיה פרא אדם ידו בכל ויד כל בו ועל פני
כל אחיו ישכן: והוא יהי מרוד באנשא · הוא יהי צריך לכולא · ואף אנשא
יהון צריכין ליה ועל אפי כל אחוהי ישרי: והוא יכון והשיא מן אלנאס
ידה פי אלכל ויד אלכל פיה ובחצרת גמיע אכותה יסכן: ותקרא שם
יהוה הדבר אליה אתה אל ראי כי אמרה הגם הלם ראיתי אחרי ראי:
וצליאת בשמא דיי דאתמליל עמה · אמרת את הוא אלהא חזי כולא ·
ארי אמרת · האף אנא שריתי חזיא בתר דאתגלי לי: פסמת אסם
אללה אלמתגלי להא אנת אלטאיק אלנאטר לאנהא קאלת אני ראית
ההנא רחמתך בעד אלרויא אלשקא: על כן קרא לבאר באר לחי ראי הנה

באה · קמה אלומתי · הנה שבה יבמתך · וכשהטעם למטה הוא לשון הווה דבר שנעשה עכשיו והולך כמו
באה עם הצאן · בערב היא באה · ובבקר היא שבה · לזרעך נתתי · אמירתו של הקב"ה כאלו היא עשויה · הנהר
הגדול · לפי שהוא דבוק לארץ ישראל קוראהו גדול אע"פ שהוא מאוחר שבארבע נהרות היוצאים מעדן שנ'
והנהר הרביעי הוא פרת · משל הדיוט עבד מלך מלך הדבק לשחור וישתחוו לך · את הקיני · עשר אומו'
יש כאן ולא נתן להם אלא שבעה גוים · והשלשה שבולו מואב ועמון ואדום והם קיני וקנזי וקדמוני ועתידין
להיות ירושה לעתיד שנ' אדום ומואב משלוח ידם ובני עמון משמעתם · ואת הרפאים · ארץ עוג שנא'
ההוא יקרא ארץ רפאים · שפחה מצרית · בת פרעה היתה כשראה נסים שנעשו לשרה אמר מוטב
שתהא בתי שפחה בבית זה ולא גבירה בבית אחר · אולי אבנה ממנה · ללמד על מי שאין לו בנים שאינו
בנוי אלא הרוס · אבנה ממנה · בזכות שאכניס צרתי לתוך ביתי · לקול שרי · לרוח הקדש שבה · ותקח שרי · לקחתה
בדברים אשריך שזכית לידבק בגוף קדוש כזה · מקץ עשר שנים ולא ילדה לבעלה חייב לשא אחרת · לשבת
אברם · מגיד שאין ישיבת חוצה לארץ עולה לו מן המנין לפי שלא נאמר לו ואעשך לגוי גדול עד שיבא
לארץ ישראל · ויבא אל הגר ותהר מביאה ראשונה · ותקל גבירתה בעיניה · אמרה שרי זו אין סתרה כגלויה
מראה עצמה כאלו היא צדקת ואינה צדקת שלא זכתה להריון כל השנים הללו ואני נתעברתי מביאה
ראשונה · חמסי עליך · חמסי המוטל עליך ואני מטיל העונש · כשהתפללת להקב"ה מה תתן לי והנני הולך
ערירי לא התפללת אלא עליך והיה לך להתפלל על שנינו והייתי אני נפקדת עמך · ועוד דבריה אתה חומס ממני

שאתה שומע
בקולי ושותק:

32

בין קדש ובין ברד: על כן קרא לבירא בירא דמלאך קיימא אתחזי עלה
הא היא בין רקם ובין חגרא: לדלך סמית ביר בירא אלחי אלנאטר הודי
הי בין רקים ובין ברד: ותלד הגר לאברם בן ויקרא אברם שם בנו
אשר ילדה הגר ישמעאל: וילידת הגר לאברם בר וקרא אברם שום
בריה דילידת הגר ישמעאל: פולדת הגר לאברם אבנא פסמא אברם
אבנה אלדי ולדת הגר אסמאעיל: ואברם בן שמנים שנה ושש שנים
בלדת הגר את ישמעאל לאברם: ואברם בר תמנן ושית שנין כד
ילידת הגר ית ישמעאל לאברם: וכאן אברם אבן סתה ותמאנין סנה חין
ז ולדת הגר אסמאעיל לאברם: ויהי אברם
בן תשעים שנה ותשע שנים וירא יהוה אל אברם ויאמר אליו אני
אל שדי התהלך לפני והיה תמים: והוה אברם בר תשעין ותשע
שנין ואתגלי יי לאברם ואמר ליה אנא אל שדי פלח קדמי והוי שלים:
ולמא צאר אברם אבן תסעה ותסעין סנה תגלא לה אללה וקאל לה
אנא אלטאיק אלכאפי אסלך פי טאעתי וכן צחיחא: ואתנה בריתי
ביני ובינך וארבה אותך במאד מאד: ואתין קימי בין מימרי ובינך
ואסגי יתך לחדא לחדא: ואגעל עהדי ביני ובינך ואכתרך גדא גדא:
ויפל אברם על פניו וידבר אתו אלהים לאמר: ונפל אברם על אפוהי
ומליל עמיה יי למימר: פוקע אברם עלי וגהה ואטבה אללה קאילא:
אני הנה בריתי אתך והיית לאב המון גוים: אנא הא גזר קימי עמך
ותהי לאב סגי עממין: האנא גאעל עהדי מעך ותכון אבא גמהור
אמם: ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם כי אב המון

שני פעמים אב המון
את׳ בפרשה ושולה
בחשבון יצחק וכן הרבה
בגו׳ יצחק״

שומע בזיוני ושותק״ אנכי נתתי שפחתי וגו׳ ביני וביניך׳ כל ביניך שבמקרא חסר ודה מלא קרי
ביה וביניך שהכניסה עין הרע בעיבורה של הגר והפילה עוברה הוא שה מלאך אומר לה הגר הנך הרה והלא
כבר היתה והוא מבשר לה שהרה שא מלמד שהפילה היריון הראשון״ ותענה שרי ׳היתה משעבדת
בה בקושי״ אי מזה באת׳ מהיכן במודע היה לא ליתן לה פתח ליכנס עמה בדברים ולשון אי מזה איה
כמקו׳ שנאמר עליו מזה אני באה׳ ויאמר לה מלאך יי׳ על כל אמירה היה שלוח לה מלאך אחר מלאך לכך
נאמ׳ מלאך בכל אמירה ואמירה״ הנך הרה ׳כשתשובי תהרי כמו הנך הרה ראשת מנוח״ וילדת בן כמו
וילדת ודומה לו יושבת בלבנון מקננת בארזים ״וקראת שמו׳ צווי הוא כמו שאומ׳ לזכר וקראת את שמו
שמו יצחק״ פרא אדם׳ אוהב מדבריות לצוד חיות כמו שכתו׳ וישב במדבר ויהי רבה קשת״ ידו בכל ׳לסטים
ויד כל בו׳ הכל שונאין אותו ומתגרין בו״ ועל פני כל אחיו ישכון׳ שיהא זרעו גדול״ אתה אל ראי׳ נקוד חטף
קמץ מפני שהוא שם דבר שזה הראייה שרואה בעלבון שלעולבים״ כי אמרה הגם הלם׳ לשון תימה וכי׳
סבורה הייתי שאף הלום במדברות ראיתי שלוחו שלמקום״ אחרי ראי׳ אותם בביתו שלאברהם ששם
הייתי רגילה לראות במלאכי׳ ותדע שהיתה רגילה לראותם שהרי מנוח ראה את המלאך פעם אחת ואמ׳ מות נמות
וזו ראתה ארבעה זה אחר זה ולא חרדה״ באר לחי ראי׳ כתרגומו׳ ויקרא אברם שם בנו׳ אע״פ שלא שמע אברם

דברי המלאך
שאמ׳ וקראת

נתתיך: ולא יתקרי עוד ית שמך אברם ויהי שמך אברהם ארי
אב סגי עממין יהבתך: ולא יסמא אסמך אבדא אברם בל יכון אסמך אברהים
לאני קד געלת מנך אבא גמהור אלאמם: והפרתי אתך במאד מאד ונתתיך
לגוים ומלכים ממך יצאו: ואפיש יתך לחדא לחדא ואתנך לכנשין
ומלכין דשלטין בעממיא מנך יפקון: ואכתיר גדא גדא ואכתרך ואגעל
מנך אממא ומלוך מנך יכרגון: והקמתי את בריתי ביני ובינך
ובין זרעך אחריך לדרתם לברית עולם להיות לך לאלהים ולזרעך
אחריך: ואקים ית קימי בין מימרי ובינך ובין בנך בתרך לדריהון לקים
עלם למהוי לך לאלה ולבנך בתרך: ואתבת עהדי ביני ובינך ובין נסלך מן
בעדך לאגיאלהם עהדא דהר לאכון לך אלאהא ולנסלך בעדך: ונתתי לך
ולזרעך אחריך את ארץ מגריך את כל ארץ כנען לאחזת עולם
והייתי להם לאלהים: ואתין לך ולבנך בתרך ית ארע תותבותך ית כל
ארעא דכנען לאחסנת עלם ואהוי להון לאלה: ואעטי לך ולנסלך בעדך בלד
מכנאך גמיע בלד כנעאן חוז דהר ואכון להם אלאהא: ויאמר אלהים אל
אברהם ואתה את בריתי תשמר אתה וזרעך אחריך לדרתם: ואמר
יי לאברהם ואת ית קימי תטר את ובנך בתרך לדריהון: תם קאל אללה לה
ואנת תחפט עהדי אנת ונסלך בעדך לאגיאלהם: זאת בריתי אשר
תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריך המול לכם כל זכר: דין קימי ד
תטרון בין מימרי וביניכון ובין בנך בתרך מגזר לכון כל דכורא: הדא
עהדי אלדי תחפטוה ביני וביניכם ונסלך בעדך אן יכתתן מנכם כל דכר:
ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם: ותגזרון ית
בסרא דערלתכון ויהי לאת קים בין מימרי וביניכון: פאדי תכתנון קלפה

ואתמהלך אני אל שדי
... אם מקבל
אתה עליך ברית מילה
מוטב ואם לאו אני
אומר לעולמי יחזור
לתהו ובהו. דאמרי
רבנן שאלמלא דם ברית
מילה לא נתקיימו
שמים וארץ שנאמר
אם לא בריתי יומם
ולילה חקות שמים
וארץ לא שמתי.

דברי המלאך שאמר וקראת שמו ישמעאל. שלתה רוח הקדש עליו וקרא שמו ישמעאל. ואברם בן שמנים שנה
ושש שנים. לשבחו של ישמעאל נכתב להודיע שהיה בן שלש עשרה שנה כשנימול ולא מיחה. אני שדי אני
הוא שיש די באלהותי לכל בריה לפיכך התהלך לפני ואהיה לך לאלוה ולפטרון. וכן כל מקום שהוא במקרא פי'
פירושו די שלא לפי הענין. התהלך לפני כתרגו' פלח קדמי הדבק בעבודתי. והיה תמים אף זה צווי אחר
צווי היה שלם בכל נסיונותי. ולפי מדרשו התהלך לפני במצות מילה ובדבר הזה תהיה תמים שכל זמן ש
שהערלה בך אתה בעל מום לפני. ד"א והיה תמים עכשיו אתה חסר ה' איברים שתי עינים שתי אזנים
וראש הגויה. אוסיף לך אות על שמך ויהיו מנין אותיותיך רמ"ח כמנין איבריך. ואתנה בריתי ברית
של אהבה וברית הארץ להורישה לך ע"י מצוה זו. ויפל אברם על פניו ממורא שכינה שעד שלא מל
לא היה בו כח לעמוד ורוח הקדש נצבת עליו וזהו שנ' בבלעם נופל וגלוי עינים במדרשו של ר' אליעזר מצינו כן. כי
אב המון גוים. שם נוטריקון של שמו ורי"ש שהיה בו בתחלה שלא היה אב אלא לארם שהוא מקומו ועכשיו אב לכל

מקנה שאין יד
בגדי
נתרעמה

מן אבדאנכם תכון עלאמה עהד ביני וביניכם: ובן שמנת ימים ימול
לכם כל זכר לדרתיכם יליד בית ומקנת כסף מכל בן נכר אשר לא
מזרעך הוא: ובר תמניא יומין יגזר לכון כל דכורא לדריכון יליד
ביתא וזבין כספא מכל בר עממין דלא מבנך הוא: ואבן תמאניה
איאם יכתתן כל רגל מנכם לאגיאלכם ומולוד פי מנאזלכם ומשתרא
לך בתמן מן כל גריב אלדי ליס הו מנסלך: המול ימול יליד ביתך ומקנת
כספך והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם: מגזר יגזר יליד ביתך
וזבין כספך ויהי קימי בבסרכון לקים עלם: ואד כתאנה יכתתן ומולוד
פי מנאזלכם ומשתרא לך בתמן ויכון עהדי פי אבדאנכם עהד
דהר: וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש
ההוא מעמיה את בריתי הפר: וערל דכורא דלא יגזר ית בסר
ערלתיה וישתיצי אנשא ההוא מעמיה ית קימי אשני: ואי רגל
אקלף לא יכתתן קלפה מן בדנה ינקטע דלך אלאנסאן מן קומה
למא פסך עהדי:

ויאמר אלהים אל אברהם שרי אשתך לא תקרא את שמה
שרי כי שרה שמה: ואמר יי לאברהם שרי אתתך לא תקרי ית שמה
שרי ארי שרה שמה: תם קאל אללה לאברהים שרי זוגתך לא תסמהא
שרי בל סמהא שרה: וברכתי אתה וגם נתתי ממנה לך בן וברכתיה והיתה
לגוים מלכי עמים ממנה יהיו: ואבריך יתה ואף אתן מנה לך בר
ואבריכנה ותהי לכנשן מלכין דשלטין בעממיא מנה יהון: פאנא
אבארך פיהא וארזקך מנהא אבנא ואבארך פיה ויכון מנה אמם
ומלוך שעוב מנהא יכונו: ויפל אברהם על פניו ויצחק ויאמר בלבו
הלבן מאה שנה יולד ואם שרה הבת תשעים שנה תלד: ונפל אברהם

הערלות הן ד' בבני אדם א' כאוזן ד' באדם ערלת אזן ערלת פה ערלת לב ערלת בשר ואמרו כל הגוים ערלים בבשר וכל ישראל עלי לב:

ממקומו שאף יו"ד שלשרי נתרעמה על השכינה עד שהוסיפה ליהושע שנ' ויקרא משה להושע בן נון יהושע ונתתיך לגוים ישמעאל ואדום ובני קטורה שהרי ישמעאל כבר נולד ולא היה מבשרו עליו והקימותי את בריתי והיא הברית להיות לך לאלהים לאחזת עולם ושם אהיה לכם לאלהים אבל בר ישראל הדר בחוצה לארץ כמו שאין לו אלוה ואתה ואו זו מוסף על ענין ראשון אני הנה בריתי אתך ואתה הוי זהיר לשמרו ומה היא שמירתו זאת בריתי אשר תשמרו וגו' המול לכם וגו' ביני וביניכם אותם שבעכשיו ובין זרעך העתידין להוולד אחריך המול כמו להמול כמו עשאתה אומ' עשות כמו לעשות ונמלתם כמו ומלתם והנון בו יתירה ביסוד הנפעל ובו פרקים כמון נון שלנושא ונון שלנושא כמו ונשאתם אבל ימול לשון יפעל כמו יעשה יאכל ילידי בית שילדתו השפחה בבית ומקנת כסף שקנאו משנולד המול ימול יליד ביתך כאן כפל עליו ולא אמר לשמנת ימים ללמדך שיש יליד בית נמול לאחר שמונה ימים כמו שמפורש במסכת שבת וערל זכר כאן למד שהמילה באותו מקום שהוא מכיר

בין זכר לנקבה

על אפוהי וחדי ואמר בליבה הלבר מאה שנין יהי ולד ואם שרה הברת
תשעין שנין תליד: פוקע אברהים עלי וגהה וצחך וקאל פי נפסה הליבן מאת
סנה ילד אושרה אבנת תסעין סנה תלד: ויאמר אברהם אל האלהים
לו ישמעאל יחיה לפניך: ואמר אברהם קדם יי לוי ישמעאל יתקיים קדמך:
וקאל אברהים בין ידי אללה לית אסמעיל יחיא מעה בין ידיך: ויאמר
אלהים אבל שרה אשתך ילדת לך בן וקראת את שמו יצחק והקמתי
את בריתי אתו לברית עולם לזרעו אחריו: ואמר יי בקושטא שרה
אתתך תליד לך בר ותקרי ית שמיה יצחק ואקים ית קימי עמיה לקים
עלם לבנוהי בתרוהי: פקאל אללה לכן שרה זוגתך תלד לך אבנא ותסמיה
יצחאק ואתבת עהדי מעה עהד דהר ולנסלה בעדה: ולישמעאל
שמעתיך הנה ברכתי אתו והפריתי אתו והרביתי אתו במאד מאד שנים
עשר נשיאם יוליד ונתתיו לגוי גדול: ועל ישמעאל קבילית צלותך
הא בריכית יתיה ואפישית יתיה ואסגיתי יתיה לחדא לחדא תרי עסר
רברבין יוליד ואתניניה לעם סגי: ופי אסמאעיל קד שפעתך האנא
מבארך פיה ואנמיה ואכתרה גדא גדא אתני עשר שריפא יולד
ואגעל מנה אמה עטימה: ואת בריתי אקים את יצחק אשר תלד
לך שרה למועד הזה בשנה האחרת: וית קימי אקים עם יצחק דתליד
לך שרה לזמנא הדין בשתא אחרנתא: ואתבת עהדי מע יצחאק
אלדי תלדה לך שרה פי מתל הדי אלוקת מן אלסנה אלקאבלה: ויכל לדבר
אתו ויעל אלהים מעל אברהם: ושיצי למללא עמיה ואסתלק יקרא
דיי מעלוהי דאברהם: פלמא פרג מן מכאטבתה ארתפע נור אללה

אקים בנוטריקון
אשר קדש ידיד
מבטן

בין זכר לנקבה. אשר לא ימול. מבינו לכלל שונגין. ונכרתה הנפש. אבל אביו אין ענוש כרת לא
עובר בעשה. ונכרתה הנפש. הולך ערירי ומתקודם זמנו. לא תקרא את שמה שרי. דמשמע שרי לי ולא
לאחרים כי שרה סתם שמה שתהא שרה על כל. וברכתי אותה. ומה היא הברכה שחזרה לנערותה שנ׳
היתה לי עדנה. וברכתיה. בהנקת שדים שנצטרכה לכך ביום משתה [illegible] יצחק שהיו מרננים עליו שהביאו
אסופי מן השוק ואומרין בנה הוא זה והביאה כל אחת בנה עמה ומנקתה לא הביאה והיא הניקה את
כולם הוא שנ׳ הניקה בנים שרה. [illegible] ויפל אברהם על פניו ויצחק. זהו תרגום אנקלוס
לשון שמחה וחדי. ובשרה לשון מחוך למדת שאברהם האמין ושמח ושרה לא האמינה ולגלגה וזהו
שהקפיד הק״בה על שרה ולא הקפיד על אברהם. הלבן יש תמיהות שהן קיימות כמו הנגלה נגליתי הרואה
אתה את זו היא קיימת וכן אמר בלבו הבשרה חסד זה לאחר שכבר שובה לי. ואם שרה הבת צ׳
שנה היתה כראוי לך ואעפ׳ שדורות הראשונים היו מולידין בני ת״ק שנה בימי אברהם נתמעטו
השנים כבר ובאו תשות כח בעולם מטידך צ׳ המבול וצא ולמד מעשרה דורות שמנח ועד אברהם
שמיהרו תולדותיהם בן שלשים ובני שבעים. לו ישמעאל יחיה. הלואי שיחיה ישמעאל אינני כדאי
לקבל מתן שכר כזה. יחיה לפניך. יחיה ביראתיך כמו התהלך לפני פלח קדמי. אבל לשון אמתת
דברים וכן אבל אשמים אנחנו. אבל בן אין לה. וקראת את שמו יצחק על שם הצחוק ועל שם העשרה

נסיונות ׳ול׳ שנערה
וח׳ ימים

עך אברהים׃ ויקח אברהם את ישמעאל בנו ואת כל ילידי ביתו ואת
כל מקנת כספו כל זכר באנשי בית אברהם וימל את בשר ערלתם
בעצם היום הזה כאשר דבר אתו אלהים׃ ודבר אברהם ית ישמעאל
בריה וית כל ילידי ביתיה וית כל זביני כספיה כל דכורא באנשי בית
אברהם וגזר ית בסרא דעורלתהון בכרן יומא הדין כמא דמליל עמיה
יי׃ ואכד אברהים אסמאעיל אבנה וגמיע מולודין פי מנזלה
ומשתריין בתמן כל דגר מן אהל בית אברהים פכתן קלפה׃ מן
אבראהים פי דאת דלך אליום כמי׳ אמרה אללה׃ ואברהם בן תשעים
ותשע שנה בהמלו בשר ערלתו׃ ואברהם בר תשעין ותשע שנין
כד גזר בסרא דעורלתיה׃ וכאן אברהים אבן תסעה ותסעין סנה חין
כתן קלפה מן ברכה׃ וישמעאל בנו בן שלש עשרה שנה בהמלו
את בשר ערלתו׃ וישמעאל בריה בר תלת עסרי שנין כד גזר ית בסרא
דעורלתיה׃ ואסמאעיל אבנה אבן תלאתה עשר סנה חין כתן קלפה
מן ברכה׃ בעצם היום הזה נמול אברהם וישמעאל בנו׃ בכרן יומא הדין
אתגזר אברהם וישמעאל בריה׃ פי דאת דלך אליום אכתתן אברהים
ואסמאעיל אבנה׃ וכל אנשי ביתו יליד בית ומקנת כסף מאת
בן נכר נמלו אתו׃ וכל אנשי ביתיה ילידי ביתא וזביני כספא מן
בני עממיא אתגזרו עמיה׃ וכל דגל פי מנזלה ומולוד פי ביתה
ומשתרא בתמן מן כל גריב אכתתנו מעה׃ קכ״ו פסו׳ ס״י מכגרבי״ לך

נסיונות׃ ול׳ על עדה וח׳ ימים שנמול וק׳ שנה שלאברהם״ ואת בריתי׃ ברית המילה שתהא מסורה
לזרעו על יצחק״ שנים עשר נשיאים יוליד כנגד יכלו כמו נשיאים ורוח״ מעל אברהם׃ לשון נקייה הוא כלפי
שכינה׃ ולמדנו שהצדיקים מרכבתו שלמקום״ בעצם היום הזה׃ בו ביום שנצטווה ביום ולא בלילה ולא נתירא לא
מן הגוים ולא מן הליצנים ושלא יהיו אויביו ובני דורו אומרין אלו ראינוהו לא הנחנוהו לימול ולקיים מצותו שלמקום״
וימל׃ לשון ויפעל״ בהמלו׃ בהפעלו כמו [redacted] בהבראם״ בהמלו בשר ערלתו׃ באברהם לא נאמ׳ את לפי שלא
היה חסר אלא חתוך בשר שכבר נתמעך על ידי המצות אבל ישמעאל שהיה ילד הוזקק לחתוך הערלה ולפרוע
המילה לכך נאמ׳ בו את בשר״ בעצם היום הזה׃ שמלאו לאברהם צ״ט ולישמעאל י״ג שנים נמול אברהם וישמעאל
בנו״ חסלת לך לך״

וירא אליו׃ לבקר את החולה׃ אמר ר׳ חמא בר חנינא יום שלישי למילתו היה ובא הק׳ ושאל בו״ באלני ממרא׳
הוא שנתן לו עצה על המילה לפיכך נגלה עליו בחלקו״ יושב׃ ישב כתי׳ ביקש לעמוד אמר לו הק׳ שב ואני
אעמוד ואתה סימן לבניך שעתיד אני להתיצב בעדת הדיינים והן יושבים״ פתח האהל׃ לראות אם יש עובר ושב
ויכניסם בביתו״ כחום היום׃ הוציא הק׳ חמה מנרתקה שלא להטריחו באורחים ולפי שראהו מצטער שלא היו אורחי׳
באים אצלו הביא המלאכים עליו בדמות אנשים״ והנה שלשה אנשים׳ אחד לבשר את שרה ואחד להפך את סדום
ואחד לרפאת את אברהם שאין מלאך אחד עושה שתי שליחות תדע לך שכן בכל הפרשה הוא מזכירן בלשון רבים
ויאכלו ויאמרו אליו ובבשורה נאמ׳ ויאמ׳ שוב אשוב אליך ובהפיכת סדום הוא׳ כי לא אוכל לעשות דבר׳ לבלתי הפכי׳
ורפאל שריפא את אברהם הלך משם להציל את לוט הוא שנ׳ ויהי כהוציאם אותם החוצה ויאמ׳ המלט על נפשך

נמרת שתחד
היה מצטל׳
צבים עליו

וירא אליו יהוה באלני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום ואתגלי
ליה יי׳ במישרי ממרא והוא יתיב בתרע משכנא כמיחם יומא: ותגלא
לה אללה פי מרג ממרא והו גאלס עלי באב כבא עאד חמא אלנהאר:
וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם
מפתח האהל וישתחו ארצה: וזקף עינוהי וחזא והא תלתא גברין
קימין עלוהי וחזא ורהט לקדמותהון מתרע משכנא וסגיד על ארעא:
פרפע עיניה ונטר פאדי בתלאתה נפר וקוף אמאמה פלמא ראהם
תאדר תלקאהם מן באב אלכבא וסגד עלי אלארץ: ויאמר אדני אם
נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך: ואמר יי׳ אם
כען אשכחית רחמין קדמך לא תעבר מעל עבדך: פקאל יא רבי — כען
אלה אן וגדת חטא עינך פלא תגוז ען עבדך: יקח נא מעט מים
ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ: יסבון כען זעיר מיא ואסחו
רגליכון ואסתמיכו תחות אילנא: יקדם לכם קלילא מן אלמא ואגסלו
ארגלכם ואסתנדו תחת אלשגרה: ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר
תעברו כי על כן עברתם על עבדכם ויאמרו כן תעשה כאשר דברת:
ואסב פיתא דלחמא וסעודו לבכון בתר כין תעברון ארי על כין עברתון
על עבדכון ואמרו כין תעביד כמא דמלילתא: ואקדם כסרה מן אלטעאם
ואסנדו קלובכם בעד דלך תמצון לאן עלי דלך מררתם בעבדכם
קאלו אצנע כמא קלת: וימהר אברהם האהלה אל שרה ויאמר
מהרי שלש סאים קמח סלת לושי ועשי עגות: ואוחי אברהם
למשכנא לות שרה ואמר אוחאי תלת סאין קמחא סלתא לושי ועבידי
גריצן: פאסרע אברהים אלי אלכבא אלי שרה וקאל להא אסרעי בתלאתה
אצואע מן סמד דקיק אעגניה ואצנעיה מלילא: ואל הבקר רץ אברהם

למדת שהאחד היה מציל. נצבים עליו. לפניו אבל לשון נקייה הוא כלפי המלאכים. וירא. מהו וירא שני פעמים
הראשון כמשמעו והשני לשון הבנה נסתכל שהיו נצבים במקום אחד והבין שלא היו רוצים להטריחו ואע״פ
שיודעים היו שיצא לקראתם עמדו במקומם לכבודו להראותו שלא רצו להטריחו וקדם הוא ורץ לקראתם.
בבבא מציעא כת׳ נצבים עליו וכת׳ וירץ לקראתם כד חזיוה דהוה שרי ואסר פירשו מיניה מיד וירץ לקראתם.
ויאמר אדני אם נא. לגדול שבהם אמר וקראם כולם אדונים ולגדול אמר אל נא תעבור וכיון שלא יעבור הוא
יעמדו חביריו עמו ובלשון זה הוא חול. ד״א קדש הוא והיה אומ׳ להב״ה להמתין לו עד שירוץ ויכניס את האורחים
ואע״פ שכתב אחר וירץ לקראתם האמירה קודם לכאן היתה ודרך המקרא לדבר כן כמו שפירשתי אצל לא ידון
רוחי באדם שנכתב אחר ויולד נח ואי אפשר לומ׳ שלא אמ׳ קודם גזרת [illegible] הלשונות בר״ר. יוקח נא. ע״י שליח
[illegible] שלם לבניו ע״י שליח שנ׳ וירם משה את ידו ויך את הסלע. ורחצו רגליכם. כסבור שהם ערביים שמשתחוים
לאבק רגליהם והקפיד שלא להכניס ע״ז לביתו. אבל לוט שלא הקפיד הקדים לינה לרחיצה שנ׳ ולינו ורחצו רגליכם.

וירא אליו יי׳ סת׳ אור שאוה לבקרו:

וירא אליו יי׳ באלוני ממרא לפי שנתן לו עצה ממרא על המילה לפיכך נגלה עליו בחלקו לפי שמיתתו של המילה ולמה בשעת חום לבקרו כן מה שאמר הכתוב מוציא חמה מנרתקה כדי ש[יצא] מי שיצחק צדיק ורשע׳

תחת העץ׳
תחת האילן׳

ויקח בן בקר רך וטוב ויתן אל הנער וימהר לעשות אתו ׃ ולבית תורי
רהט אברהם ודבר תורי רכיך וטב ויהב לעולימא ואוחי למעבד
יתיה ׃ ותם רכץ אלבקר כאד אברהים פאכד עגלא רכיא טייבא
ודפעהא אלי גלאם פאסתעגלה פי אצלאחה ׃ ויקח חמאה וחלב ובן
הבקר אשר עשה ויתן לפניהם והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו ׃
ונסיב שמן וחלב ובר תורי דעבד ויהב לקדמיהון והוא משמש עליהון
תחות אילנא ואכלו ׃ ואכד סמנא ולבנא ואלעגל אלדי אצלחה וגעל דאך
בין אידיהם והו ואקף אמאמהם תחת אלשגרה פאכלו ׃ ויאמרו אליו איה
שרה אשתך ויאמר הנה באהל ׃ ואמרו ליה אן שרה אתתך ואמר הא
במשכנא ׃ תם קאלו לה אין שרה זוגתך קאל הודי הי פי אלכבא ׃ ויאמר
שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך ושרה שומעת
פתח האהל והוא אחריו ׃ ואמר מתב אתוב לותך כעדן דאת קימין והא ברא לשרה אתתך ושרה שמעת בתרע משכנא והוא
אחורוהי ׃ קאל סארגע אליך פי מתל הדי אלוקת מן קאבל ויכון אבן
לשרה זוגתך ושרה תסמע ענד באב אלכבא והו וראהא ׃ ואברהם ושרה
זקנים באים בימים חדל להיות לשרה ארח כנשים ׃ ואברהם ושרה
סיבן עלו ביומין פסק מלמהוי לשרה אורח כנשיא ׃ ואברהים ושרה
שאבא וטענא פי אלסן ואנתהא אן יכון לשרה כסביל אלנסא ׃ ותצחק
שרה בקרבה לאמר אחרי בלתי היתה לי עדנה ואדני זקן ׃ ותחיכת
שרה במעהא למימר בתר דסיבית תהי לי עולימו ורבוני סיב ׃ פתעגבת
שרה פי נפסהא קאילה בעד אן בלית יכון לי דא וסידי שיך ׃ ויאמר יהוה
אל אברהם למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנתי ׃

תחת העץ ׳ תחת האילן ׳׳ וסעדו לבכם ׳ בתורה בנביאים בכתובים מצינו דפתא סעודתא דלבא ׳ בתורה וסעדו לבכם ׳ בנביאים
סעד לבך פת לחם ׳ בכתובים ולחם לבב אנוש יסעד ׳׳ אל׳ חמא לבבכם אין כתיב כאן אלא לבבכם מגיד שאין יצר הרע שולט במלאכים כל׳
אחד תסעודו ׳ אחר תעבורו ׳ פי על כן עברתם ׳ כי הדבר הזה אני מבקש מכם מאחר שעברתם עלי לכבודי ׳ כי על כן כמו
על אשר ׳ כן על כי על כן לא נתתיה לשלה בני כי על כן ידעת חנותנו ׳׳ קמח סלת ׳ סלת לעוגות קמח לעמילן שנותנים
לכסות את הקדירה לשאוב את הזוהמא ׳׳ בן בקר רך וטוב ׳ ג׳ פרים היו כדי להאכילן ג׳ לשונות בחרדל ׳ אל הנער זה
ישמעאל לחנכו במצות ׳׳ ויקח חמאה וחלב ׳ ולחם לא הביא לפי שפירשה שרה נדה שחזר לה אורח כנשים אותו
היום ונטמאת העיסה ׳ חמאה ׳ שומן החלב שקולטין מעל פניו שמחבצין אותו ׳׳ ובן הבקר אשר עשה אשר תיקן
קמא קמא דתיקן אמטי ואייתי קמייהו ׳׳ ויאכלו ׳ נראים כמו שאכלו מכאן שלא ישנה אדם מן המנהג ׳׳ ויאמרו אליו
נקוד על איו ותניא ר׳ שמעון בן אלעזר אומר כל מקום שהכתב רבה על הנקודה אתה דורש הכתב ואם הנקודה רבה אתה דורש הנקודה
שאף אין אברהם במרנו שישאל אדם באכסניא שלו לאיש על האשה ולאשה על האיש ׳ בבבא מציעא אמרו יודעים היו המלאכים היכן
אמינו שרה היתה אלא להודיע שצנועה היתה וכדי לחבבה על בעלה ׳׳ אל׳ יוסי בר חנינא כדי לשגר לה כוס של ברכה ׳׳
הנה באהל ׳ צנועה היא ׳׳ כעת חיה ׳ כעת הזאת לשנה הבאה ופסח היה ולפסח הבא נולד יצחק ׳ מדלא קרינא כעת
אלא כעת חיה אלא כעת הזאת שתהא חיה לכם שתהיו כולכם שלימים וקיימים ׳ ובאמת לא בישרו המלאך

ויקרבו והדר...
ויאכלו כמו ... שאמרו אין מזמנין
... כפעם ...

ארח כנשים
דת וקת
בעיניה

שישוב בזו לא
בשביחתו על מקום

ואמר יי לאברהם למא דנן חייכת שרה למימר הברם בקשטא אוליד
ואנא סיבית: פקאל אללה לאברהים לם צחכת שרה קאילא איקינא אלד
וקד שבת: היפלא מיהוה דבר למועד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן
היתכסא מן קדם יי פתגמא לזמן אתוב לותך כעדן דאתון קיימין ולשרה
הל יכפא ען אללה אמר לל וקתא רגע אליך פי מתל הדא ואלקת מן קאבל
ולשרה אבן: ותכחש שרה לאמר לא צחקתי כי יראה ויאמר לא כי
צחקת: וכדיבת שרה למימר לא חייכית ארי דחילת ואמר לא ברם
חייכת: פאנכרת שרה קאילא לם אצחך אד כאפת קאל לא בל קד צחכת:
ויקמו משם האנשים וישקפו על פני סדם ואברהם הלך עמם לשלחם: וקמו
מתמן גבריא ואסתכיאו על אפי סדום ואברהם אזיל עמהון לאלוייתהון
תם קאם אלקום מן תם ואשרפו קבאלת סדם ואברהים מאצי מעהם
לישייעהם: ויהוה אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה: ויי אמר
המכסי אנא מאברהם דאנא עביד: קאל אללה אמכפי אנא מן אברהים
מא אנא צאנעה: ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל
גויי הארץ: ואברהם מהוה יהוי לעם סגי ותקיף ויתברכון בדיליה כל
עממי ארעא: ואברהים סתכון מנה אמה כבירה עטימה ויתבארך בה
גמיע אמם אלארץ: כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו
ושמרו דרך יהוה לעשות צדקה ומשפט למען הביא יהוה על אברהם
את אשר דבר עליו: ארי גלי קדמי בדיל דיפקיד ית בנוהי וית אנש ביתיה
בתרוהי ויטרון אורחן דתקנן קדם יי למעבד צדקתא ודינא בדיל דייתי
יי על אברהם ית דמליל עלוהי: ואנא עלם באנה סיאמר בניה

מ״נ פני סדום ר״ת
מי״ש רמיעור לו״ה
מי״ש והייתו הולך
עמם לשלחם׳׳

אשר יצוה את
בניו סמך תורה׳׳

שישובו אין לא כשליחותו שלמקום אמ׳ לו ויאמר לה מלאך יי הרבה ארבה והוא אין בידו להרבות אלא בשליחותו
שלמקום אף כאן כו׳׳ והוא אחרין הפתח היה אחר המלאך׳׳ חדל להיות׳ פסק ממנה דרך נשים נדות׳׳ בקרבה׳
מסתכלת במעיה ואמרה אפשר הללו מעיים טוענין ולד בשדים הללו שצמקו מושכין חלב׳ תנחומא׳׳ עדנה׳ צחצוח
בשר׳׳ ולשון משנה מעביר את השער ומעדן את הבשר׳׳ ד״א לשון עדן זמן וסת נדות׳׳ האף אמנם אלד ואני
זקנתי׳ שינה הכת׳ מפני השלום שהרי היא אמרה ואדוני זקן׳׳ היפלא כתרגו׳ היתכסא וכי שום דבר מופלא
ומופרד ומכוסה ממני מלעשות כרצוני׳׳ למועד הזה׳ לאותו מועד המיוחד שקבעתי לך אתמול למועד
הזה בשנה האחרת׳׳ כי יראה׳ כי צחקת׳ הראשון משמש בלשון דהא הוא שנותן טעם לדבר׳׳ ותכחש שרה׳
כי יראה והשני משמש בלשון אלא ויאמר לא כדבריך הוא אלא צחקת שאמרו רבותי׳ ז״ל כי ד׳ משמש בארבע
לשונות אי דלמא אלא דהא׳׳ וישקיפו׳ כל השקפה שבמקרא לרעה חוץ מהשקיפה ממעון קדשך׳ שגדול
כח מתנות עניים שהופך מדת הרוגז לרחמים׳ לשלחם׳ ללוותם׳ כסבור אורחים הם׳׳ המכסה אני׳ בתמיה
מה שאני עושה בסדום לא יפה לי לעשות דבר זה שלא מדעתו אני נתתי לו את הארץ הזאת וחמשה כרכים
הללו שלו הן שנ׳ ויהי גבול הכנעני מצידון וגו׳ באכה סדמה ועמרה וגו׳ קראתי אותו אברהם אב המון
גוים ואשמיד את הבנים ולא אודיע לאב שהוא אוהבי׳׳ ואברהם היו יהיה׳ מדרש אגדה זכר צדיק לברכה
הואיל והזכירו בירכו׳ ופשוטו וכי ממנו אני מעלים והרי הוא חביב לפני לגוי גדול ולהתברך בו כל גויי

הארץ׳׳ ידעתיו׳
לשון חבה

ואלה מן בעדה מאן יחפטו טריק אללה ליעמלו באלעדל ואלחכם לכי אן יפי
אללה לאבראהים במא ועדה׃ ויאמר יהוה זעקת סדם ועמרה כי רבה
וחטאתם כי כבדה מאד׃ ואמר יי׳ קבילת סדום ועמורה ארי סגיאת
וחובתהון ארי תקיפת לחדא׃ קאל אללה צראך סדום ועמורה קד כתר
וכטאהם קד כתר גדא׃ ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו
כלה ואם לא ארעה׃ אתגלי כען ואחזי הכקבילתהון דעלת לקדמי עבדו
אעביד עמהון גמירא אם לא תיבין ואם תיבין לא אתפרע׃ אורד אמרא
מוגלא ואנטר אכצראכהם אלואצל אליא צנעו גמלתהם אם לא׃ ויפנו
משם האנשים וילכו סדמה ואברהם עודנו עמד לפני יהוה׃ ואתפניאו
מתמן גבריא ואזלו לסדום ואברהם עד כען משמיש בצלו ק׳ ואנפתלו
אלקום מן תם ומצו אלי סדום ואברהים עאדה ואקף יצלי בין ידי אללה׃
ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע׃ וקריב אברהם ואמר
הברגז תשיצי זכאה עם חייבא׃ פתקדם אברהים וקאל איקינא תסיח
אלצאלח מע אלטאלח׃ אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר האף תספה
ולא תשא למקום למען חמשים הצדיקים אשר בקרבה׃ מאם אית
חמשין זכאין בגו קרתא הברגז תשיצי ולא תשבוק לאתרא בדיל
חמשין זכאין דבגווה׃ לעל כמסין צאלחא מתלא פי אלבלד איקינא
תסיפהם ולא תצפח ענהם לקבל אלכמסין אלצאלח אלדי פימא בינהם
חללה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע והיה כצדיק
כרשע חללה לך השפט כל הארץ לא יעשה משפט׃ קשטא אנון

כי רבה בזק׳
מטעמים

הארץ ״ ידעתיו ״ לשון חבה כמו מודע לאישה מודעתנו ואדעך בשם ואמנם עיקר לשון כולם אינו לשון
ידיעה שהמחבב את האדם מקרבו אצלו ויודעו ומכירו ולמה ידעתיו למען אשר יצוה לפי שהוא מצוה את
בניו עלי לשמור דרכי ״ ואם תפרשהו כתרגומו יודע אני בו שיצוה את בניו וגו׳ אין למען נופל על הלשון ״ יצוה ״
לשון הווה כמו ככה יעשה איוב ״ למען הביא ״ כך הוא מצוה לבנו שמרו דרך יי׳ כדי שיביא יי׳ על אברהם
ועל ביה אברהם לא נאמ׳ אלא על אברהם ״ למדנו שכל המעמיד בן צדיק כאלו אינו מת ״ ויאמר יי׳ זעקת סדום
ועמרה כי רבה ״ כל רבה שבמקרא הטעם בבי״ת לפי שהן מתורגמין גדולה או גדלה והולכת ״ אבל זה טעמו
למטה ברי״ש לפי שמתורגם גדלה כבר כמו שפירשתי ״ ויהי השמש באה ״ הנה שבה ״ במתק ״ ארדה נא ״ לא
למד לדיינים שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראייה הכל כמו שפירשתי בפרשת הפלגה ״ ד״א ארדה נא ״ לסוף
מעשיהם ״ הכצעקתה ״ של מדינה ״ הבאה אלי ״ עשו ״ וכן עומדין במדרש כלה אני עושה בהם ״ ואם לא יעמדו
במרדם ארעה מה אעשה להפרע מהן ביסורין ולא אכלה אותם ״ וכיוצא בו במקום אחד ועתה הורד עדיך
מעליך ואדעה מה אעשה לך ״ ולפיכך יש הפסק נקודה פסיק בין עשו לכלה כדי להפריש תיבה מחברתה ״
ורבותי׳ ז״ל דרשו הכצעקתה צעקת ריבה אחת שהרגוה מיתה משונה על שנתנה מזון לעני כדמפורש בחלק ״
ויפנו משם ״ ממקום שאברהם לוום שם ״ ואברהם עודנו עומד לפני יי׳ ״ והלא לא הלך לעמוד לפניו אלא
הקב״ה בא אצלו ואמר לו זעקת סדום ועמרה כי רבה והיה לו לכתוב ויי׳ עודנו עומד על אברהם אלא תקון סופרים
הוא זה שהפכוהו רבותי׳ לכתוב כך ״ ויגש אברהם ״ מצינו הגשה למלחמה ויגש יואב וגו׳ הגשה לפיוס ויגשו
אליו יהודה ״ והגשה לתפלה ויגש אליהו הנביא ״ ולכל אלה נכנס אברהם לדבר קשות ולפיוס ולתפלה ״ האף תספה ״

האף תספה
לתרגום

דיכך מלמעבד כפתגמא הדין לשיצאה זכאה עם חייבא ויהי זכאה כחייבא
קשטא אנון דיכך הדיין כל ארעא כרם יעביד דינא: אנת מעאד מן אן
תצנע מת'ל הד'י אלאמר אן תהלך אלצאלח מע אלטאלח ויכון אלצאלח כאלטאלח
ואנת מעאד אחאכם גמיע אלנאס לא יעמל באלחכם: ויאמר יהוה אם
אמצא בסדם חמשים צדיקם בתוך העיר ונשאתי לכל המקום בעבורם
ואמר יי' אם אשכח בסדום חמשין זכאין בגו קרתא ואשבוק לכל
אתרא בדיליהון: ת'ם קאל אללה אן וגדת פי סדם כמסין צאלחא פי מא
בינהם צפחת לגמיע אלמוצע בסבבהם: ויען אברהם ויאמר הנה נא
הואלתי לדבר אל אדני ואנכי עפר ואפר: ואתיב אברהם ואמר הא
כען אסגיתי למללא קדם יי' ואנא עפר וקטם: פאגאב אברהים וקאל הוד'י
קד אמענת פי אלכלאם בין ידי אללה ואנא תראב או רמאד: אולי יחסרון
חמשים הצדיקם חמשה התשחית בחמשה את כל העיר ויאמר לא
אשחית אם אמצא שם ארבעים וחמשה: מאם יחסרון חמשין זכאין
חמשה התחביל בחמשה ית כל קרתא ואמר לא אחביל אם אשכח
תמן ארבעין וחמשה: לעל ינקצון אלכמסין אלצאלח כמסה אתהלך בסבב
אלכמסה גמיע אהל אלקריה קאל לא אהלכהם אן וגדת ת'ם ארבעין וכמסה:
ויסף עוד לדבר אליו ויאמר אולי ימצאון שם ארבעים ויאמר לא
אעשה בעבור הארבעים: ואוסיף עוד למללא קדמוהי ואמר מאם
ישתכחון תמן ארבעין ואמר לא אעביד גמירא בדיל ארבעין: פעאוד
איצא מכאטבתה וקאל לעל יוגד ת'ם ארבעין קאל לא אצנע ד'אך בסבב אלארבעין

ואנכי עפר ואפר
אמ׳ רבא בשכר
שאמ׳ אברהם
ואנכי עפר ואפר
זכו בניו לשתי
מצות אפר
פרה ועפר סוטה״

נגם תספה בתרגום שלאונקלוס שתרגמו לשון רוגז כך פירושו האף ישיאך שתספה צדיקים עם רשע״ חמשים
צדיקים · עשרה לכל כרך וכרך חמשה מקומות יש · ואם תאמ׳ לא יצילו הצדיקים את הרשעים למה תמית
הצדיקים״ חלילה לך· חולין הוא לך יאמרו כך היא אומנותו שוטף הכל צדיקים ורשעים כך עשית לדור המבול
ולדור הפלגה · כדבר הזה · לא הוא ולא כיוצא בו ״חלילה לך· לעולם הבא ״ השופט כל הארץ · נקוד בחטף פתח
הא׳ של השופט לשון [redacted] תמיה כמי שהוא שופט לא יעשה משפט אמת״ אם אמצא בסדום חמשים צדיקים
לפי שסדום היתה מטרופולין וחשובה מכולן תלה בה הכתוב״ התשחית בחמשה · והלא הן תשעה לכל כרך
וכרך ואתה צדיק עולם תצטרף עמהם״ אולי ימצאון שם ארבעים · וימלטו ארבעה הכרכים · וכן ל׳
יצילו שלשה או עשרים יצילו שנים או עשרה יצילו אחד מהן״ הואלתי · רציתי כמו ויואל משה״ אולי ימצאון
שם עשרה · על הפחות לא ביקש אמר דור המבול היו שמנה נח ובניו ונשיהם ולא הצילו על דורם ועל תשעה
ע״י צירוף כבר ביקש ולא מצא״ וילך יי׳ · כיון שנשתתק הסניגור הלך לו הדיין״ ואברהם שב למקומו׳ ד
נסתלק הדיין נסתלק הסניגור והקטיגור מקטרג ולפיכך ושני המלאכים סדומה להשחית״ ויבאו
שני המלאכים והשלישי שבא לבשר את שרה כיון שעשה שליחותו נסתלק לו ״ המלאכים · ולהלן
קראם אנשים כשהיתה שכינה עמהם קראם אנשים ״ ד״א אצל אברהם שכחו גדול והיו המלאכים
תדירין אצלו כאנשים קראם אנשים ואצל לוט קראם מלאכים״ בערב · וכי כל כך שהיו המלאכים
מאחרין לסדום שלא מלאכי רחמים היו וממתינין שמא יוכל אברהם ללמד עליהם סניגוריא״ ולוט
יושב בשער סדום · ישב כתי׳ אותו היום מנוהו שופט עליהם ״ וירא לוט וגו׳ מבית אברהם למד לחזר
על האורחים״
הנה נא אדני׳

ארבעין׃ ויאמר אל נא יחר לאדני ואדברה אולי ימצאון שם שלשים ויאמר
לא אעשה אם אמצא שם שלשים׃ ואמר לא כען יתקף רגזא דיי׳
ואמליל. מאם ישתכחון תמן תלתין ואמר לא אעביד בגלל אם אשכחן
תמן תלתין׃ קאל לא יגצב ... תם תלאתין קאל
לא אצנע דלך אן וגדת תם תלאתין׃ ויאמר הנה נא הואלתי לדבר אל אדני
אולי ימצאון שם עשרים ויאמר לא אשחית בעבור העשרים׃ ואמר
הא כען אסגיתי למללא קדם יי׳ מאם ישתכחון תמן עסרין ואמר לא אחביל
בדיל עסרין׃ קאל הודי קד אמענת פי כלאם בין ידי אללה לעל יוגד
תם עשרין קאל לא אהלכהם בסבב אלעשרין׃ ויאמר אל נא יחר
לאדני ואדברה אך הפעם אולי ימצאון שם עשרה ויאמר לא
אשחית בעבור העשרה׃ ואמר לא כען יתקף רגזא דיי׳ ואמליל
ברם זמנא הדא מאם ישתכחון תמן עסרא ואמר לא אחביל
בדיל עסרא׃ קאל לא יגצב בין ידי אללה חתי אתכלם הדה אלמרה לעל
יוגד תם עשרה קאל לא אהלכהם בסבב אלעשרה׃ וילך יהוה כאשר כלה
לדבר אל אברהם ואברהם שב למקמו׃ ואסתלק יקרא דיי׳ כד שיצי
למללא עם אברהם ואברהם תב לאתריה׃ וארתפע נור אללה כמא פרג מן
מכאטבתה ואברהים רגע אלי מוצעה׃ ויבאו שני המלאכים סדמה
בערב ולוט ישב בשער סדם וירא לוט ויקם לקראתם וישתחו אפים
ארצה׃ ואתו תרין מלאכיא לסדום ברמשא ולוט יתיב בתרעא
דסדום וחזא לוט וקם לקדמותהון וסגיד על אפוהי על ארעא׃ תם גא

ויבאו שני המלאכים סדמה בערב ... חכמים אין הב׳ ... האומות ... מצות ... ואיבו ... ישראל ... כשהן עוסקין במצות ... והוא ... בדרך׳׳

על האורחים׳׳ הנה נא אדני׳ הנה נא אתם אדונים לי אחר שעברתם עלי׳׳ ראה צריכים אתם לתת לב על הרשעים הללו שלא יכירו בכם וזו היא עצה נכונה׳׳ סורו נא׳ עקמו את הדרך לביתי דרך עקלתון שלא יכירו שאתם נכנסים שם לכך נאמר סורו נא׳׳ ויאמרו לא׳ לאברהם אמרו כן תשובה׳ מכאן שמסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול׳׳ כי ברחוב נלין׳ הרי כי משמש בלשון אלא שאמרו לא נסור אל ביתך אלא ברחובה של עיר נלין׳׳ ויסורו אליו׳ עקמו את הדרך לצד ביתו׳׳ ומצות אפה׳ פסח היה׳׳ טרם ישכבו ואנשי העיר היו בפיהם של מלאכים שהיו שואלים ללוט מה טיבן ומעשיהם והוא אומר להם רובם רשעים עודם מדברים בהם ואנשי העיר וגו׳ ופשוטו של מקרא ואנשי העיר אנשי רשע נסבו על הבית על שהיו רשעים נקראים אנשי סדום כמו שנ׳ ואנשי סדום רעים וחטאים׳׳ כל העם מקצה׳ מקצה העיר ועד קצה העיר שאין אחד מוחה בידם שאפי׳ צדיק אחד אין בהם׳׳ ונדעה אותם׳ במשכב זכור כמו אשר לא ידעו איש׳׳ האל׳ כמו האלה׳׳ כי על כן באו׳ כי הטובה הזאת תעשו לכבודי על אשר באו בצל קורתי׳ תרגו׳ בטלל שריתי תרגו׳ של קורה שריתא׳׳ גש הלאה׳ קרב להלאה כלומ׳ התקרב לצדדין והתרחק ממנו וכן כל הלאה שבמקרא לשון רחוק כמו זרה הלאה הנה החצי ממך והלאה׳ גש הלאה׳ המשך לצד לשון לעז טרקוי״ן גש לדבר נגיעה הוא לומ׳ אין אנו חוששין לך ודומה לו קרב אליך אל תגש בי וכן גשה לי ואגשה המושך לצדדין בעבורי כ

ואטב אלך

ומלכאן אלי סדום וקת עשא ולוט גאלס עלי באבהא פלמא ראהם קאם
תלקאהם וסגד עלי וגהה עלי אלארץ׃ ויאמר הנה נא אדני סורו נא
אל בית עבדכם ולינו ורחצו רגליכם והשכמתם והלכתם לדרככם
ויאמרו לא כי ברחוב נלין׃ ואמר בבעו כען רבוני זורו כען לבית
עבדכון וביתו ואסחו רגליכון ותקדמון ותהכון לאורחכון׃ ואמרו
לא אלהין ברחובא נבית׃ קאל יא סידאי מילא אלי בית עבדכמא
וביתא ואגסלא ארגלכמא ותדלגא ותמציא לטריקכמא קאלא לא
לא נבית פי אלרחבה׃ ויפצר בם מאד ויסרו אליו ויבאו אל ביתו ויעש
להם משתה ומצות אפה ויאכלו׃ ואתקיף בהון לחדא וזרו לותיה
ועלו לביתיה ועבד להון משתיא ופטיר אפא להון ואכלו׃ פאלח
עליהם גדא פמאלא אליה ודכלא אלי מנזלה וצנע להם מגלסא וכבזא
פטירא קדם להם פאכלו׃ טרם ישכבו ואנשי העיר אנשי סדם
נסבו על הבית מנער ועד זקן כל העם מקצה׃ עד לא שכיבו
ואנשי קרתא אנשי סדום אקיפו על ביתא מעולימא ועד סבא כל
עמא מסופיה׃ קבל אן ינעסו אד נאהל אלקריה אהל סדם קד אחטו
באלבית מן צגיר אלי כביר גמיע אלקום אלדי פי נאחיתה׃ ויקראו אל
לוט ויאמרו לו איה האנשים אשר באו אליך הלילה הוציאם
אלינו ונדעה אתם׃ וקרו ללוט ואמרו ליה אן גבריא דאתו לותך
בליליא אפיקנון לותנא ונדע יתהון׃ פדעו בלוט וקאלו לה אין אלרגל
אלדי דכלו אליך אללילה אכרגהם אלינא חתי נואקעהם׃ ויצא אלהם
לוט הפתחה והדלת סגר אחריו׃ ונפק לותהון לוט לתרעא ודשא
אחד בתרוהי׃ פכרג אליהם לוט אלי אלבאב ואגלק אלמצראע וראה׃ ויאמר
אל נא אחי תרעו׃ ואמר בבעו כען אחי לא תבאשון׃ קאל יא אכותי
לא תסו אליהם׃ הנה נא לי שתי בנות אשר לא ידעו איש אוציאה נא

ואעפ אשלך אתה מליץ על האורחין איך מלאך לבך על שאתה להם על הבנות יאמרו לו גש הלאה לשון נחת
ועל שאתה כמליץ על האורחין האחד בא לגור אדם נכרי יחידי אתה בינינו שבאת לגור ועשית מוכיח
אותנו דלת הסובבת לנעול ולפתוח פתח הוא החלל שבו נכנסין ויוצאין בסנורים מכת עורון מקטן
ועד גדול הקטנים התחילו בעבירה תחלה שנ׳ מנער ועד זקן לפי שהתחילה הפורענות מהם עוד
לך פה פשוטו של מקרא מי יש לך עוד בעיר הזאת חוץ מאשתך ובנותיך שבבית חתן ובניך ובנותיך
אם יש לך חתן או בנים או בנות הוצא מן המקום ובעקר פשט כתיב הנשואות ומדרש אגדה עוד
מאחר שעוסקין בלה כלאת מי לך פתחון פה לומר סניגוריא עליהם שכל הלילה היה מליץ עליהם טובות
קרי ביה מי לך פה והבנו שתי בנות נשואות היו לו בעיר לוקחי בנתיו ואותן שבבית ארוסות נכם ודיתו
כתרגומו ורחיקו מיהודוהו הנמצאות המזומנות לך בבית להצילם תספה תהיה כלה עד תום כלגרור

מתורגם עד דקף

אתהן אליכם ועשו להן כטוב בעיניכם רק לאנשים האל אל תעשו
דבר כי על כן באו בצל קרתי: הא כען לי תרתין בנן דלא ידעו גבר
גבר. אפיק כען יתהון לותכון ועבידו להון כדתקין בעיניכון. לחוד
לגבריא האלין לא תעבדון מדעם ארי על כין עלו בטלל שרותי:
הודי לי אבנתאן לם יערפן רגל אכרגהמא אליכם ואצנעו בהן מא
חסן ענדכם עלא אן הולאי אלקום לא תצנעו שיא למא דכלו תחת
ערץ סקפי: ויאמרו גש הלאה ויאמרו האחד בא לגור וישפט
שפוט עתה נרע לך מהם ויפצרו באיש בלוט מאד ויגשו לשבר
הדלת: ואמרו קרב להלא. ואמרו חד אתא לאתותבא והא דאין דינא
כען. נבאיש לך מדלהון. ואתקיפו בגברא בלוט לחדא. וקריבו
למתבר דשא: קאלו תקדם אלי ההנא תם קלו אואחד גא ליסכן מענא
צאר יחכם עלינא לאן נסי אליך אכתר מנהם פאלחו על לוט גדא ותקדמו
ליכסרו למצראע: וישלחו האנשים את ידם ויביאו את לוט אליהם
הביתה ואת הדלת סגרו: ואושיטו גבריא ית ידיהון ואעילו ית לוט
לותהון לביתא וית דשא אחדו: פמד אלקום אידיהם ואדכלו לוט אליהם
אלי אלבית ואגלקו אלמצראע: ואת האנשים אשר פתח הבית הכו בסנורים
מקטן ועד גדול וילאו למצא הפתח: וית גבריא דבתרע ביתא מחו בשברירייא
מזעירא ועד רבא. ולאו לאשכחא תרעא: ואלקום אלדי בבאב אלבית צרבוהם
באלעשא מן שאב אלי שיך פעגזו ען וגוד אלבאב: ויאמרו האנשים
אל לוט עד מי לך פה חתן ובניך ובנתיך וכל אשר לך בעיר הוצא מן
המקום: ואמרו גבריא ללוט עוד מא לך הכא חתנא ובנך ובנתך וכל
דלך בקרתא. אפיק מן אתרא: קאלו אלקום ללוט מן לך ההנא מן צהר

מתורגם עד רסף׳ ויתמהמה׳ כדי להציל את ממונו׳ ויחזיקו׳ אחד מהם היה שלוח להציל את ממונו׳ ויחזיקו׳
אחד מהם היה שליח להצילו וחבירו להפוך את סדום לכך נאמ׳ ויאמר המלט על נפשיך ולא נאמ׳ ויאמרו׳
המלט על נפשיך׳ דייך להציל נפשות אל תחוס על הממון׳ אל תביט אחריך׳ אתה רשעת עמהם ובזכות אברהם
אתה ניצול אינך כדאי לראות בפורענותם ואתה ניצול׳ בכל הככר׳ ככר הירדן׳ ההרה המלט׳ אצל אברהם ברח
שהוא יושב בהר שנ׳ ויעתק משם ההרה ואף שעכשיו היה יושב בהר שנ׳ ויעתק משם ההרה ואף שבעין הי׳
שנים עד המקום אשר היה שם אהלו בתחלה ואעפ׳ שכתב ויאהל אברם אוהלים הרבה היו לו ונחשבו עד חברון׳
המלט לשון המלטה וכל המלטה שבמקרא אשמוציר בלע״ז וכן והמליטה זכר שנשמט העובר מן
בחם בבכור נמלטו׳ ולא יוכלו מלט משא הדעי שבנקביהם׳ אל נא אדוני׳ רבותי׳ אמרו שמם נקרא שנ׳
להחיות את נפשי מי שיש בידו להמית ולהחיות ותרגו׳ בבעו כען יי׳ ואנכי לא אוכל להמלט ההרה׳ פן
תדבקני הרעה׳ כשהייתי אצל אנשי סדום היה הקב״ה רואה מעשי ומעשי בני העיר והייתי
נראה צדיק וכדאי להנצל וכשאבוא אצל צדיק אני כרשע׳ וכן הצרפית אמרה לאליהו באת אלי להזכיר
את עוני׳ עד שלא באת אצלי היה הקב״ה רואה מעשי ומעשי עמי ואני צדקת ביניהם ומשבאת אצלי
לפי מעשיך אני רשעה׳ הנה העיר הזאת קרובה׳ קריבה ישיבתה כשישבה מקרוב לפיכך לא נתמלאה סאתה׃

ערין׳ ומה
ג׳אקיבא

ובניך ובנאתך וגמיע מאלך פי אלבלד אכרגה מן הדי אלמוצע: כי משחתים
אנחנו את המקום הזה כי גדלה צעקתם את פני יהוה וישלחנו יהוה
לשחתה: ארי מחבלין אנחנא ית אתרא הדין ארי סגיאת קבילתהון קדם יי
ושלחנא יי לחבלותה: לאנא מהלכין הדא אלמוצע למא עטם צראכהם
בין ידי אללה פבעתנא לנהלכהם: ויצא לוט וידבר אל חתניו לקחי
בנתיו ויאמר קומו צאו מן המקום הזה כי משחית יהוה את העיר
ויהי כמצחק בעיני חתניו: ונפק לוט ומליל עם חתנוהי נסבי בנתיה
ואמר קומו פוקו מן אתרא הדין ארי מחביל יי ית קרתא והוה כמחייך
בעיני חתנוהי: פכרג לוט וכלם אצהארה אלמתזוגין בנאתה וקאל להם
קומו אכרגו מן הדי אלמוצע לאן אללה מהלכה פצאר ענדהם כאלמעב:
וכמו השחר עלה ויאיצו המלאכים בלוט לאמר קום קח את אשתך
ואת שתי בנתיך הנמצאת פן תספה בעון העיר: וכמסק צפרא
הוה ודחיקו מלאכיא בלוט למימר קום דבר ית אתתך וית תרתין
בנתך דאשתכחא מהימנן עמך ולמא תלקי בחובי קרתא: פלמא
כאן ענד טלוע אלפגר אלחו אלמלאיכה עלי לוט קאילין קם כד
זוגתך ואבנתיך אלמוגודתין לא תנמאת בדנב אהל אלבלד: ויתמהמה
ויחזיקו האנשים בידו וביד אשתו וביד שתי בנתיו בחמלת יהוה עליו
ויצאהו וינחהו מחוץ לעיר: ואתעכב ואתקיפו גבריא בידיה וביד
אתתיה וביד תרתין בנתיה ברחם יי עלוהי ואפקוהי ואשרוהי מברא
לקרתא: פתלבת ואמסך אלקום בידה וביד זוגתה וביד אבנתיה בשפקה
אללה עליה פאכרגוה וודעוה כארג אלקריה: ויהי כהוציאם אתם ג׳
החוצה ויאמר המלט על נפשך אל תביט אחריך ואל תעמד בכל
הככר ההרה המלט פן תספה: והוה כד אפיק יתהון לברא ואמר חוס

ערין׳ ומה היא קריבתה מדור הפלגה שנתפלגו האנשים והתחילו להתיישב איש במקומו והיא היתה בשנת מות
פלג ומשם ועד כאן נב שנה שפלג מת בשנת חמ״ח לאברהם ׳כיצד פלג חי אחרי הולידו את רעו רט שנה׳
מהם פלו בזל כשנולד שרוג ומשרוג עד שהוליד נחור ל׳ הרי סב׳ ומנחור עד שנולד תרח כט הרי צא ומשם
עד שנולד אברהם ע׳ הרי קסא תן להם מח הרי רט ואותה שנה היתה שנת הפלגה וכשנחרבה סדום היה
אברהם בן צט שנה הרי מדור הפלגה עד כאן נב׳ וצוער איחרה ישיבתה אחר ישיבת סדום וחבירותיה שנה
אחת הוא שנ׳ אמלטה נא׳ נא בגימטריא נ׳ ואחת׳ הלא מצער היא׳ עונותיה מועטין ויכול אתה להניחה׳ ותחי
נפשי׳ בה׳ זהו מדרשו ופשוטו שלמקרא הלא עיר קטנה היא ואנשים בה מעט אין לך להקפיד אם תניחנה׳
ותחי נפשי בה׳ [illegible] לדבר בה׳ לא דייך שאתה מציל את אף כל העיר אציל בגללך׳ הפכי
הופך אני כמו עד בואי אחרי רואי מדי דברי בו׳ כי לא אוכל לעשות׳ זה עונשן שלמלאכים על שאמרו
כי משחיתים אנחנו ותלו הדבר בעצמן לפיכך לא זזו משם עד שהוזקקו לומ׳ שאין הדבר ברשותן׳
כי לא אוכל לעשות יחיד מכאן אתה למד שהאחד הופך והאחד מציל שאין שני מלאכים נשלחים לדבר אחד׳

על נפשך· לא תסתכי לאחורך ולא תקום בכל מישרא· לטורא אשתיזב
דלמא תלקי: פלמא אברהם ז׳׳ ברא קט לה אנב בנפקך לא תלתפת ז׳
זרעך ולא תקף פי׳ ש׳ מן ז׳מרג ותכלין ז׳׳ ז׳נבל כלא תנפאה: ויאמר
לוט אלהם אל נא אדני: ואמר לוט להון בבעו יי׳: פקז׳ לוט להמא
לא יא לסול ז׳לה׳: הנה נא מצא עבדך חן בעיניך ותגדל חסדך
אשר עשית עמדי להחיות את נפשי ואנכי לא אוכל להמלט ההרה
פן תדבקני הרעה ומתי: הא כען אשכח עבדך רחמין קדמך· ואסגיתא
טיבותך· דעבדת עמי· לקיימא ית נפשי ואנא· לית אנא יכיל
לאשתיזבא לטורא· דלמא תערענני בשתא ואמות: הורא קד
ונר עבדך חיצאא ענבך וכתרת פעלך ז׳רי ענעתה מעי לתחיי נפשי
ואנא לא יאטיק ז׳תכלין ז׳׳ ז׳נבל כלא תלחקני ז׳מכיה פאהלך: הנה
נא העיר הזאת קרבה לנוס שמה והוא מצער אמלטה נא שמה
הלא מצער הוא ותחי נפשי: הא כען· קרתא הדא קריבא· למערק
לתמן והיא זעירא· אשתיזב כען לתמן· הלא זעירא· היא ותתקיים
נפשי: הורי׳ הדה ז׳קריה קריבה אן אהרב ז׳יהא והי צגירה אתכל׳ ז׳
ז׳יהא ונעלי׳ אנהא צגירה ותחיא נפסי: ויאמר אליו הנה נשאתי פניך
גם לדבר הזה לבלתי הפכי את העיר אשר דברת: ואמר ליה· הא
נסיבית אפך· אף לפתגמא הדין· בדיל דלא למהפכי ית קרתא דבעיתא
עלה: קד ז׳ לה הורי׳ קד שפעתך פי הדא ז׳אמר איצא ללא אקלב ז׳קריה
ז׳רי קאת פיהא: מהר המלט שמה כי לא אוכל לעשות דבר עד באך
שמה על כן קרא שם העיר צוער: אוחי אשתיזב לתמן· ארי לא אכול
למעבד פתגמא· עד מיתך לתמן· על כין קרא שמה דקרתא צוער:

על כן קרא שם העיר צער· ע׳ש והיא מצער· ויי׳ המטיר· כל מקום שנ׳ ויי׳ הוא ובית דינו· המטיר על סדום·
בעלות השחר כמו שנ׳ וכמו השחר עלה שעה שהלבנה עומדת ברקיע עם החמה לפי שהיו מהן עובדין
לחמה ומהם ללבנה אמ׳ הקב׳ה אם אפרע מהם ביום יהיו עובדי לבנה אומרי׳ אן היתה לבנה מושלת לא היינו
כלים ואם אפרע מהם בלילה יהיו עובדי החמה אומרין אלו היה ביום כשהחמה מושלת לא היינו חרבין לכך כת׳
וכמו השחר עלה ונפרע מהם בשעה שהחמה והלבנה מושלים· המטיר גפרית ואש בתחלה מטר
ונעשה גפרית ואש׳ מאת יי׳ דרך מקרא הוא לדבר כן כמו נשי למך ולא אמר נשי· וכן דוד
אומ׳ קחו עמכם מעבדי אדוניכם ולא אמ׳ מעבדי· וכן אחשורוש בשם המלך ולא אמ׳ בשמי·
אף כאן מאת יי׳ ולא אמ׳ מאתי· מן השמים· זה שא׳ כי בם ידין עמים· כשבא לייסר הבריות מביא
עליהן אש מן השמים כמו שעשה לסדום· וכשבא להוריד המן הביאו מן השמים שנ׳ הנני ממטיר לכם
לחם מן השמים· ויהפך את הערים האל׳ ארבעתם היו יושבות בסלע אחד והפכן· מאחריו שלמטה
שנ׳ בחלמיש שלח ידו הפך משורש הרים· ותבט אשתו מאחריו· מאחרי לוט· ותהי נציב מלח במלח
חטאה ובמלח לקתה· אמ׳ לה תני משהו מלח לאורחים הללו אמרה לו אף המנהג הרע הזה אתה בא
להנהיג במקום הזה· קיטורי· תימור שעשן טורקא בלעז׳· כבשן· חפירה שמשרפין בה את האבנים

לקיטור וכן כל
כבשן

אסרע תכ'לץ אלי תם פאני לא אטיק אצנע שיא אלי אן תצלהא לדלך
סמית אלקריה זגר׃ השמש יצא על הארץ ולוט בא צערה׃ שמשא
נפק על ארעא ולוט על לצוער׃ אלשמס כרג'ת עלי אלארץ ולוט דכ'ל אלי
זגר׃ ויהוה המטיר על סדם ועל עמרה גפרית ואש מאת יהוה מן השמים׃
ויי אמטר על סדום ועל עמורה גפריתא ואישתא מן קדם יי מן שמיא׃ ואללה
אמטר עלי סדום ועמורה כבריתא ונארא מן ענדה מן אלסמא׃ ויהפך את
הערים האל ואת כל הככר ואת כל ישבי הערים וצמח האדמה׃ והפך
ית קרויא האלין וית כל מישרא וית כל יתבי קרויא וצמחה דארעא׃
פקלב תלך אלקרא וסאיר אלמרג' וג'מיע סכאנהא חתי נבאתהא׃
ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח׃ ואסתכי את אתתיה מבתרוהי והות
קמא דמלחא׃ פאלתפתת זוג'תה אלי ורא וצארת נצבה מלח׃ וישכם
אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם את פני יהוה׃ ואקדים אברהם
בצפרא לאתרא דשמיש תמן בצלו קדם יי׃ פאדלג' אברהים בג'דאה אלי אל
מוצ'ע אלדי וקף יצלי פיה בין ידי אללה׃ וישקף על פני סדם ועמרה ועל כל
פני ארץ הככר וירא והנה עלה קיטר הארץ כקיטר הכבשן׃ ואסתכי
על אפי סדום ועמורה ועל כל אפי ארע מישרא וחזא והא סליק תננא
דארעא כתננא דאתונא׃ פאטלע עלי ג'הה סדום ועמרה וסאיר בלד
אלמרג' פנט'ר פאד'א בדכ'אנהא קד צעד כדכ'אן אלאתון׃ ויהי בשחת אלהים
את ערי הככר ויזכר אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה
בהפך את הערים אשר ישב בהן לוט׃ והוה כחבלות יי ית קרוי מישרא
ודכיר יי ית אברהם ושלח ית לוט מגו הפיכתא כד הפך ית קרויא דהוה

וישכם אברהם בבקר׳ תפלות אבות תקנום אברהם תקן שחרית שנ׳ וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד את פני יי׳ ואין עמידה אלא תפלה שנ׳ ויעמד פינחס ויפלל׳ יצחק תיקן תפלת מנחה שנ׳ ויצא יצחק לשוח בשדה ואין שיחה אלא תפלה שנ׳ לפני יי׳ ישפך שיחו׳ ויעקב תיקן תפלת ערבית שנ׳ ויפגע במקום ואין פגיעה אלא תפלה שנ׳ ואתה אל תתפלל בעד העם הזה של תפגע בי׳

בסיר וכן כל כיוצא בו שבתורה׃ ויזכר אלהים את אברהם׃ מהו זכירתו של אברהם על לוט נזכר שהיה יודע ששרה
אשתו של אברהם ושמע שאמר אברהם במצרים על שרה אחותי היא ולא גילה הדבר שהיה חס עליו לפיכך חס הקב״ה
עליו׃ כי ירא לשבת בצוער׃ לפי שהיתה קרובה לסדום׃ אבינו זקן׃ ואם לא עכשיו אימתי שמא ימות או
יפסוק מהוליד׃ ואיש אין בארץ׃ סבורות היו שכל העולם חרב כמו בדור המבול כו׳׃ ותשקין וגו׳ יין נזדמן
להן במערה להוציא מהן שתי אומות׃ ותשכב את אביה׃ ובצעירה כת׳ ותשכב עמו׃ צעירה לפי שלא
פתחה בזנות אלא אחותה לימדתה לפי׳ חיסך עליה הכתו׳ ולא פירש גנותה׃ אבל בכירה שפתחה בזנות
פרסמה הכתו׳ במפורש׃ ובקומה׃ של בכירה נקוד לומר שבקומה ידע ואעפ״כ לא נשמר ליל שני
מלשתות׃ ותהרין׃ אעפ״י שאין האשה מתעברת מביאה ראשונה אלו שלטו בעצמן והוציאו ערותן לחוץ
ועיברו מביאה ראשונה׃ מואב׃ זו שלא היתה צנועה פירשה שמאביה הוא׃ אבל צעירה קראת בלשון
נקייה וקיבלו שכר בימי משה שנ׳ בבני עמון אל תתגר בם כלל׃ ובמואב לא הזהיר אלא שלא ילחם
בהם אבל לבני עמון התיר לו׃ ויסע משם אברהם׃ כשראה שחרבו הכרכים ופסקו העוברים והשבים
נסע לו משם׃ ד״א להתרחק מלוט שיצא עליו שם רע שבא על בנותיו׃ ויאמר אברהם׳ כאן לא
נטל רשות אלא על כרחה שלא בטובתה לפי שכבר לוקחה לבית פרעה ע״י כן׃ אל שרה אשתו׳

שרה אשתו׳

יתיב בהון לוט׳ פלמא אהלך אלה קרא ׳ומרנ דכר אלה אברהם
פכלץ לוט מן וסט אלמקלב בעד מא קלב אלקרא אלתי כאן לוט סכנהא
ויעל לוט מצוער וישב בהר ושתי בנתיו עמו כי ירא לשבת בצוער
וישב במערה הוא ושתי בנתיו׳ וסליק לוט מצוער ויתיב במערתא
בטורא ותרתין בנתיה עמיה ארי דחיל מלמיתב בצוער ויתיב במערתא·
הוא ותרתין בנתיה׳ וצעד לוט מן זגר פאקאם פי אלמגארה הו ואבנתאה״

ואקאם פי אלגבל ואבנתיה מעה אלדי כאף אן יקים פי זגר פאקאם

ותאמר הבכירה אל הצעירה אבינו זקן ואיש אין בארץ לבוא
עלינו כדרך כל הארץ׳ ואמרת רבתא לזעירתא אבונא סיב וגבר
לית בארעא למיעל עלנא כאורח כל ארעא׳ פקאלת אלכברא ללצגרה
אן אבינא שיך וליס רגל פי אלבלד ידכל עלינא כסביל אלנאס׳ לכה
נשקה את אבינו יין ונשכבה עמו ונחיה מאבינו זרע׳ איתא נשקי
ית אבונא חמרא ונשכוב עמיה ונקיים מאבונא בנין׳ תעאלי נסקי

לכה נשקה וגו׳ וכי מנין היה להן יין במערה רבנן אמרי נפישנא נזדמן להן״

אבינא כמרא ונצאגעה ונסתבקי מן אבינא נסלא׳ ותשקין את
אביהן יין בלילה הוא ותבא הבכירה ותשכב את אביה ולא ידע
בשכבה ובקומה׳ ואשקיאה ית אבוהון חמרא בליליא הוא ועלת רבתא

נקוד על וא״ו״

ושכיבת עם אבוהא ולא ידע במשכבה ובמקימה׳ פאסקתאן אביהמא
כמרא פי תלך אללילה פגאת אלכברא וצאגעתה ולם יעלם בנומהא
וקיאמהא׳ ויהי ממחרת ותאמר הבכירה אל הצעירה הן שכבתי אמש
את אבי נשקנו יין גם הלילה ובאי שכבי עמו ונחיה מאבינו זרע׳ והוה

על שרה אשתו׳ וכיוצא בו ש הלקח ארון האלהים ; וא׳ מות חמיה שמהם בלשון על׳ לא קרב אליה המלאך
מנעו כמו שנ׳ שלכן לא נתתיך לנגוע אליה׳ הגוי הגם צדיק תהרג׳ אף אם הוא צדיק תהרגנו
שמא כך דרכך לאבד האומות חנם של לא דבר כך עשית לדור המבול ולדור הפלגה אלי אומר שהרגתם
על לא דבר כמו שאתה אומר להרגני גם ה״א׳ לרבות עבדים וגמלים וחמורים פירוש שלא יתפלספו
שאתי ואמרו לי אחיה הוא ; בתם לבבי שלא דמיתי לחטוא׳ ובנקיון כפי נקי אני מן החטא שלא
נגעתי בה ; ידעתי כי בתם לבבך וגו׳ אמת שלא דמית לחטוא אבל נקיון כפים אין כאן שלא ממך
היה שלא נגעת בה׳ ש׳ אחשכתי אני אותך מחטוא ׳לא נתתיך ׳לא נתתי לך כח׳ וכן לא נתנו אלהים׳
וכן לא נתנו אביה לבוא׳ השב אשת האיש׳ ש׳ תהיה סבור שתתגנה בעיניו או ישנאך ולא יתפלל
עליך ׳כי נביא הוא׳ ויודע שלא נגעת בה לפיכך ויתפלל בעדך ׳מעשים אשר לא יעשו מכה׳
שלא הורגלה לבוא על בריה בזה עצרו על ידך עצירת כל נקבים שלזרע ושלקטנים ורעי׳ –
ואזנים וחוטם׳ רק אין יראת אלהים׳ אכסנאי שבא לעיר על עסקי אכילה ושתיה שואלין אותו
אשתך היא או אחותך היא׳ אחותי בת אבי׳ ובת אב מותרת לבן נח שאין אבות לגוים ונו על

שומרי גמלים וחמורים של נתחלה לחטוא

וכדי לאמת דבריו

רש״י

ביומא דבתרוהי׃ ואמרת רבתא לזעירתא הא שכיבית רמשא עם
אבא נשקיניה חמרא אף בליליא ועולי שכובי עמיה ונקיים מאבונא
בנין׃ ולמא כאן מן גד קאת לכברא לצגרא הודי קד לאגעת אמס
אבי כסקיה כמרא ללילה ולאגעיה וכסתבקי מנה כסרא׃ ותשקין גם
בלילה ההוא את אביהן יין ותקם הצעירה ותשכב עמו ולא ידע
בשכבה ובקמה׃ ואשקיאה אף בליליא ההוא ית אבוהון חמרא וקמת
זעירתא ושכיבת עמיה ולא ידע במשכבה ובמקימה׃ פאסקיאה
פי תלך ללילה איצא אביהמא כמרא וקאמת לצגרא ולאגעתה
ולם יעלם בנאמהא וקיאמהא׃ ותהרין שתי בנות לוט מאביהן׃
ועדיאה תרתין בנת לוט מאבוהון׃ פחמלתא אבנתא לוט מן
אביהמא׃ ותלד הבכירה בן ותקרא שמו מואב הוא אבי מואב
עד היום׃ וילידת רבתא בר וקרת שמיה מואב הוא אבוהון דמואבאי
עד יומא דין׃ פולדת לכברא אבנא ואסמתה מואב הו אבו ל
מואביין אלי ליום׃ והצעירה גם הוא ילדה בן ותקרא שמו בן עמי
הוא אבי בני עמון עד היום׃ וזעירתא אף היא ילידת בר וקרת שמיה
בר עמי הוא אבוהון דבני עמון עד יומא הדין׃ ולצגרא הי איצא
ולדת אבנא ואסמתה אבן עמי הואבו בני עמון אלי ליום׃ ויסע
משם אברהם ארצה הנגב וישב בין קדש ובין שור ויגר בגרר׃ ונטל
מתמן אברהם לארע דרומא ויתיב בין רקם ובין חגרא ואתותב בגרר׃
תם רחל מן תם אברהים אלי בלד קבלה ואקאם בין רקים ובין לגפאר
וסכן פי לגרר׃ ויאמר אברהם אל שרה אשתו אחתי הוא וישלח
אבימלך מלך גרר ויקח את שרה׃ ואמר אברהם על שרה אתתיה
אחתי היא ושלח אבימלך מלכא דגרר ודבר ית שרה׃ פקאל אברהים
ען שרה זוגתה הי אכתי פבעת אבימלך מלך לגרר פאכדהא׃
ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו הנך מת על
האשה אשר לקחת והוא בעלת בעל׃ ואתא מימר מן קדם יי לות

וכדי לאמת דבריו השיבם כך״ ואם תאמר והלא בת אחיו היתה בני בנים הרי הן כבנים והרי היא
בתו שלתרח וכן הוא ללוט כי אנשים אחים אנחנו״ אך לא בת אמי׳ הרן מאם אחרת היה״ ויהי״
כאשר התעו אותי וגו׳ אונקלוס תרגם מה שתרגם ויש ליישבו עוד דבר דבור על אופנו כשהוציאני

מבית אבי

אבימלך בחלמא דליליא ואמר ליה הא את מאית על עיסק אתתא
דדברתא והיא אתת גבר: פגא מלך אלה אלי אבימלך פי חלם אלליל
וקאל לה אנך מאית בסבב אלמראה אלתי אתכדתהא והי דאת בעל:
ואבימלך לא קרב אליה ויאמר אדני הגוי גם צדיק תהרג: ואבימלך
לא קריב לותה ואמר יי העם אף זכי תקטול: ואבימלך לם ידנו
בהא פקאל יא רב אלגיל צאלח תקתל: הלא הוא אמר לי אחתי הוא
והיא גם הוא אמרה אחי הוא בתם לבבי ובנקין כפי עשיתי זאת:
הלא הוא אמר לי אחתי היא והיא אף היא אמרת אחי הוא
בקשיטות לבי ובזכאות ידי עבדית דא: אליס הו קאל לי הי אכתי
והי איצא קאלת הו אכי בצחת קלבי ונקא כפי צנעת דאך: ויאמר
אליו האלהים בחלם גם אנכי ידעתי כי בתם לבבך עשית זאת
ואחשך גם אנכי אותך מחטו לי על כן לא נתתיך לנגע אליה:
ואמר ליה יי בחלמא אף קדמי גלי ארי בקשיטות לבך עבדת דא
ומנעית אף אנא יתך מלמחטי קדמי על כן לא שבקתך למקרב
לותה: פקאל לה מלך אלה פי אלחלם אנא איצא קד עלמת אנך בצחת
קלבך פעלת דאך וצדדתך בתעריף מן אן תכטי אליה ולדאך לם ארעך
אן תדני מנהא: ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך
וחיה ואם אינך משיב דע כי מות תמות אתה וכל אשר לך: וכען
אתיב אתת גברא ארי נביא הוא ויצלי עלך ותיחי ואם ליתך מתיב
דע ארי ממת תמות את וכל דלך: ואלאן רד זוגת אלרגל אנה נבי
וידעו לך פתחיא ואן לם תרדהא אעלם אנך הלך אנת וגמיע
מאלך: וישכם אבימלך בבקר ויקרא לכל עבדיו וידבר את כל
הדברים האלה באזניהם וייראו האנשים מאד: ואקדים אבימלך

הבא מבית אבי בהיותמטועים ונד מסקום למקום וידעתי שאעבור במקום רשעים ואמרלה זה חסדך
כאשר התעו· לשון רבים של תתמה כי הרבה מקומות לשון אלהות ולשון מבות קרוי בלשון רבים אשר הלכו
אלהים אלהים חיים אלהים קדושים· וכן לשון אלהים לשון רבים· וכן ויקח אדני יוסף אדוני האדונים אדוני הארץ
וכן בעליו עמו· והועד בבעליו·· ואם תאמר מהו לשון התעו· כל הגולה ממקומו ואינו מיושב קרוי תועה כמו·
ותלך ותתע· תעיתי כשה אובד· יתעו לבלי אוכל·: יצאו ויתעו לבקש אכלם·· אמרי לי· עלי וכן וימשו
אשר המקום לאחתו· על אשתו· וכן נאמר פרעה לבני ישראל· על בני ישראל פן יאמרו לי אשה הרגתהו··
ויתן לאברהם· כדי שיתפייס ויתפלל עליו·· הנה ארצי לפניך· אבל פרעה אמר לו הנה אשתך קח ולך··

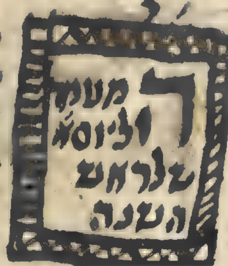
לפי שכתיר׳א·

בצפרא וקרא לכל עבדוהי ומליל ית כל פתגמיא האלין קדמיהון.
ודחילו גבריא לחדא · פאדלג אברהים בגדאה ודעא בגמיע קואדה
וכלמהם בהדי אלכלאם פפזעו אלקום גדא · ויקרא אבימלך לאברהם
ויאמר לו מה עשית לנו ומה חטאתי לך כי הבאת עלי ועל ממלכתי
חטאה גדלה מעשים אשר לא יעשו עשית עמדי · וקרא אבימלך
לאברהם ואמר ליה מא עבדת לנא ומא חטית לך · ארי איתיתא
עלי ועל מלכותי חובא רבא · עובדין דלא כשרין לאתעבדא · עבדת
עמי · פדעא אבימלך באברהים וקאל לה מא דא צנעת בנא ומא אכטית
לך אד גלבת עלי ועלי ממלכתי כטייה עטימה ואעמל לם יעמל
מתלהא צנעתהא מעי · ויאמר אבימלך אל אברהם מה ראית כי עשית
את הדבר הזה · ואמר אבימלך לאברהם מא חזיתא · ארי עבדתא
ית פתגמא הדין · פקאל לה איש מא ראית אד קד צנעת הדי · ויאמר
ויאמר אברהם כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה והרגוני
על דבר אשתי · ואמר אברהם · ארי אמרית · לחוד לית דחלתא דיי
באתרא הדין ויקטלונני על עיסק אתתי · קאל לה אני קלת ליס כוף
אלה פי הדא אלמוצע פיקתלוני בסבב זוגתי · וגם אמנה אחתי בת
אבי הוא אך לא בת אמי ותהי לי לאשה · וברם בקשטא · אחתי
בת אבא היא · ברם לא בת אמא · והות לי לאתו · ובאלחקיקה הי ק
קריבתי מן אבי לכן ליס מן אמי פצארת לי זוגה · ויהי כאשר
התעו אתי אלהים מבית אבי ואמר לה זה חסדך אשר תעשי ע
עמדי אל כל המקום אשר נבוא שמה אמרי לי אחי הוא · והוה
כד טעו עממיא בתר עובדי ידיהון · יתי קריב יי לדחלתיה מבית
אבא · ואמרית לה דין טיבותיך דתעבדין עמי · לכל אתר דנהך לתמן ·
אימרי עלי אחי הוא · פלמא אבתלעני אלה מן בית אבי קלת להא
הדי פצלך אלדי תצנעיה מעי פי כל מוצע נדכל אליה קולי ענ[illegible] הו
אכי · ויקח אבימלך צאן ובקר ועבדים ושפחת ויתן לאברהם
וישב לו את שרה אשתו · ודבר אבימלך ען ותורין ועבדין

לפי שנתירא שהמנדים שטופי זמה · ולשרה אמר אבימלך לכבודה כדי לפייסה הנה עשיתי לך כבוד זה
נתתי ממון לאחיך שאמרת עליו אחי הוא הנה הממון והכבוד הזה לך כסות עינים · לכל אשר אתך יכסו
עיניהם שלא יקילוך שאלו השיבותיך ריקנית יש להם לומר לאחר שנתעלל בה החזירה עכשיו שהוצרכתי

לבזבז ממון

ואמהן. ויהב לאברהם. ואתיב ליה ית שרה אתתיה: באכד [redacted] אבימלך
גנמא ובקרא. ועבירא ואמאא ואעטא אברהים ורד לה שרה זוגתה: ויאמר
אבימלך הנה ארצי לפניך בטוב בעיניך שב: ואמר אבימלך. הא ארעי
קדמך. כדתקין בעינך תיב: קט אבימלך הדי בלדי כין ידיך [redacted] חיך
מא צלח לך קם פיה: ולשרה אמר הנה נתתי אלף כסף לאחיך
הנה הוא לך כסות עינים לכל אשר אתך ואת כל ונכחת: ולשרה אמר
הא יהבית. אלף סלעין דכסף לאחויך הא הוא לך כסות דיקר. חלף
דשלחית. דברתיך וחזית יתיך וית כל דעמיך. ועל כל מא דאמר אתוכחתי
וקט לשרה הורי אעטית אכיך אלף דרהם תכון לך פיה כסוה חסנה לכל מן
מעך והורי שכל חיאך: ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את
אבימלך ואת אשתו ואמהתיו וילדו: וצלי אברהם קדם יי ואסי יי ית
אבימלך וית אתתיה. ואמהתיה ואתרוחו: תם דעא אברהם אלי אלה
פשאפא אלה אבימלך וזוגתה ואמאה וולדו: כי עצר עצר יהוה בעד
כל רחם לבית אבימלך על דבר שרה אשת אברהם: ארי מיחד
אחד יי. באפי כל פתח ולדא לבית אבימלך. על עיסק שרה
אתת אברהם: לאן אלה כאן תואעד בחבס כל רחם מן אל אבימלך
בסבב שרה זוגה אברהים:

פקידאם שרה מנ׳ אמלו כל בעקרות נפקדו: ויי׳ פקד בג׳יא בר״ה נפקדה שרה ורחל וחנה בר״ה נולדו אבות בר״ה מפו אבות בפסח נולד יצחק בר״ה יצא יוסף מבית האסורים בר״ה בטלה עבודה מאבותינו: בניסן נגאלו בתשרי עתידין ליגאל:

ויהוה פקד את שרה כאשר אמר ויעש יהוה לשרה כאשר דבר
ויי׳ דכיר ית שרה כמא דאמר. ועבד יי׳ לשרה כמא דמליל: תם
דכר אלה שרה כמי׳ קט וצנע להא כמי׳ ועד: ותהר ותלד שרה
לאברהם בן לזקניו למועד אשר דבר אתו אלהים: ועדיארת
וילידת שרה לאברהם בר לסיבתוהי. לזמנא דמליל יתיה יי׳: פחמלת וולדת

לבוזז ממון ונפ״קך יהיו יודעים שעל כרחי השיבותיך על ידי נס״ ואת כל׳ ונס כל באי עולם״ ונוכחת׳ יהא
לך פה להתוכח ולהראות דברים כברים שלי ודי״פס׳ הללו׳ ולשון תוכחת בכל מקום בירור דברים נבלעו אכופתו
בי״ר׳ ואונקלוס תרגם בפנים אחרים ולשון המקרא כך הוא נופל על התרגו׳ הנה הוא לך כסות שלכבוד על העינים
שלא שלטו בך ובכל אשר אתך ועל כן תרגמו וחזית יתיך וית כל דעמיך ויש מדרשי אגדה אבל ישוב
המקרא פירשתי״ ויל״דו׳ כתרגו׳ ואתרוחו נפתחו נקביהם והולידו והיא לידה שלהם״ בעד כל רח[redacted]
כנגד כל פתח״ על דבר שרה׳ על פי דבורה שלשרה״ ויי׳ פקד את שרה׳ סמך פרשה זו ללמדך שכל ה
המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה שנ׳ ויתפלל אברהם וסמיך ליה ויי׳ פקד
כבר קודם שריפא את אבימלך״ פקד את שרה׳ בהריון״ כאשר דבר׳ בלידה״ ומה היא אמירה והיכן הוא
דבור׳ אמירה ויאמר אלהים אבל שרה אשתך׳ דבור׳ היה דבר יי׳ אל אברם בברית בין הבתרים שם נאמ׳ לא
יירשך זה והבא היורש משרה״ ויעש יי׳ לשרה׳ כאשר דבר׳ לאברהם״ אשר דבר אותו׳ דמליל יתיה׳ ארת

המועד דבר וקבע
כשאמר לו—

שרה לאברהים אבנא לה פי שיכוכתה פי אלוקת אלדי קאלה אללה: ויקרא אברהם
את שם בנו הנולד לו אשר ילדה לו שרה יצחק: וקרא אברהם ית שום
בריה דאתיליד ליה דילידת ליה שרה יצחק: פסמא אברהים אבנה אלמולוד
לה אלדי ולדת לה שרה יצחאק: וימל אברהם את יצחק בנו בן שמנת ימים
כאשר צוה אתו אלהים: וגזר אברהם ית יצחק בריה בר תמניא יומין כמא
דפקיד יתיה יי: וכתנה אבן תמאניה איאם כמי אמרה אללה: ואברהם בן
מאת שנה בהולד לו את יצחק בנו: ואברהם בר מאה שנין כד אתיליד
ליה ית יצחק בריה: וכאן אברהים אבן מאיה סנה חין ולד לה יצחאק אבנה:
ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים כל השמע יצחק לי: ואמרת שרה
חדוא עבד לי יי כל דשמע יחדי לי: פקאלת שרה קד צנע אללה לי סרורא
כל מן סמע פרח לי: ותאמר מי מלל לאברהם היניקה בנים שרה כי ילדתי
בן לזקניו: ואמרת מהימן דאמר לאברהם וקיים דתוניק בנין שרה
ארי ילידית בר לסיבתוהי: תם קאלת צדק מן קאל לאברהים אן שרה
סתרצע אבנא אד ולדת לה אבנא פי שיכוכתה: ויגדל הילד
ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק: ורבא רביא
ואתחסיל ועבד אברהם משתיא רבא ביומא דאתחסיל ית יצחק: תם
כבר אלצבי ופטם וצנע אברהים מגלסא עצימא פי יום פטם יצחאק:
ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק: וחזת
שרה ית בר הגר מצריתא דילידת לאברהם מחייך: תם ראת שרה אבן
הגר אלמצריה אלדי ולדתה לאברהים לאעבא: ותאמר לאברהם גרש
האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם
יצחק: ואמרת לאברהם תריך אמתא הדא וית ברה ארי לא ירת בר

בי ורבתא והצ׳דיגעה
כל השומע יצחק לי׳
ר״א כי נתן בעסל
שמט אומ׳ ראובן
בחרויב שמעון מה
אכפת ליה שהרי
אמינו שרה אומרת
כל השומע יצחק לי׳
אם כלו יאת מוצא
בשעה שנפקדה
אמינו שרה כל
העקרות נפקדו דכתי׳
ויי׳ פקד את שרה
לרבות כל החרשן
נתפקחו עמה כל
הסומין נתפקחו כל
האלמים נתרפאו וכל
השוטים נשתפו:

גמושר דברוקבש כשאמ׳ לו למועד אשוב אליך שרט לו שריטה בכותל ואמ׳ לו כשתגיע חמה לשריטה זו
בשנה האחרת תלד׳׳ יצחק לי׳ ישמח עלי׳ ומדרש אגדה הרבה עקרות נפקדו עמה הרבה חולים נתרפאו בו
ביום הרבה תפלות נענו עמה ורוב שחוק היה בעולם׳׳ מי מלל לאברהם׳ לשון שבח וחשיבות ראו מי הוא ומה
הוא גדול שומר הבטחה ומבטיח ועושה׳׳ מלל׳ שינה הכת׳ ולא אמר דבר ג׳מטריה שלו מאה כלומ׳ לסוף
ק׳ לאברהם׳׳ היניקה בנים שרה׳ ומהו בנים לשון רבים ביום המשתה הביאו שרות בניהן עמהן שהיו
אומרות לא ילדה שרה אלא אסופי הביאה מן השוק והניקה אותם׳׳ ויגמל׳ לסוף ארבעה [redacted] ועשרים
חדש׳ משתה גדול׳ שהיו שם גדולי הדור שם ועבר ואבימלך׳׳ מצחק לשון ע״ז כמו שנ׳ ויקומו לצחק׳׳ ד״א
לשון גלוי עריות כמה דתימא לצחק בי׳׳ ד״א לשון רציחה כמו שנ׳ יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו
היה מריב ישמעאל עם יצחק על הירושה ואומ׳ לו אני בכור ונוטל פי שנים ויוצאים בשדה ונוטל

קשתווירה
בוחנים
ברחמת
במתלהלה

43

אמתא הדא עם ברי עם יצחק׃ פקאלת לה אטרד הדה אלאמה ואבנהא פאן אבן
לא ירת מע אבני יצחאק׃ וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו׃ וכאן
פתגמא לחדא בעיני אברהם על עיסק בריה׃ פאשק דאלך אלאמר גדא עלי
אבר בסבב אבנה׃ ויאמר אלהים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל
אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה כי ביצחק יקרא לך
זרע׃ ואמר יי לאברהם לא יבאש בעינך על עולימא ועל אמתך כל
דתימר לך שרה קביל מנה ארי ביצחק יתקרון לך בנין׃ קאל אללה לה לא
ישק עליך אמר אלצבי ואמתך כל מא תקולה לך שרה אקבל מנהא
פאן מן יצחאק ירעא לך נסל׃ וגם את בן האמה לגוי אשימנו כי
זרעך הוא׃ ואף ית בר אמתא לעמא אשוויניה ארי ברך הוא׃ ואבן
אלאמה איצא אצייר מנה אמה לאנה נסלך׃ וישכם אברהם בבקר
ויקח לחם וחמת מים ויתן אל הגר שם על שכמה ואת הילד וישלחה
ותלך ותתע במדבר באר שבע׃ ואקדים אברהם בצפרא ונסיב
לחמא ורקבא דמיא ויהב להגר שוי על כתפה וית רביא ושלחה ואזלת
וטעת במדבר באר שבע׃ פבאדר אברהים באלגדאה ואכד טעאמא
וקרבה מא ודפעה אלי הגר וגעלה עלי כתפהא ואעטאהא אלצבי
ואטלקהא פמצת ותאהת פי ברייה ביר סבע׃ ויכלו המים מן החמת
ותשלך את הילד תחת אחד השיחים׃ ושלימו מיא מן רקבא ורמת
ית רביא תחות חד מן אילניא׃ פפני אלמא מן אלקרבה פטרחת אלצבי
תחת בעץ אלשגר׃ ותלך ותשב לה מנגד הרחק כמטחוי קשת כי
אמרה אל אראה במות הילד ותשב מנגד ותשא את קלה ותבך׃
ואזלת ויתיבת לה מקביל ארחיקת כמיגד בקשתא ארי אמרת לא

קשתו ויורה בו חצים כדאמרת במתגלגלה היורה דקים ואומר הלא מצחק אני׳׳ עם בני עם יצחק ׳מכיון שהוה
בני אף אם אינו הגון כיצחק או הגון כיצחק אף אינו בני אין זה כדאי לירש עמו כן עם בני עם יצחק
בקולה למדנו שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות׳ על אודות בנו׳ ששמע שיצא לתרבות רעה׳ ופשוטו על שאומרת לו לשלחו׳ שמע
רעה׳׳ ואת הילד׳ אף הילד שם על שכמה׳ לחם וחמת מים׳ ולא כסף וזהב שהיה שונאו על שיצא לתרבות
ותלך ותתע׳ חזרה לגלולי בית אביה׳׳ ויכלו המים׳ לפי שדרך חולים לשתות הרבה׳ מנגד׳ מרחוק׳
כמטחוי קשת׳ כשתי יריעות וזהו לשון יריית חץ ובלשון משנה שהטיח באשתו ע״ש שהזרע יורה כחץ׳ ואם תאמר היה לו לכתוב כמטחי קשת משפט הו״ו ליכנס לכאן כמו בחגוי הסלע
מגדרת והיתה אדמת יהודה למצרים לחגא מגדרת יחוגו וינועו כשכור׳ וכן קנוי ארץ מגזרת קנה׳

ותשב מנגד׳ כיון

שקרב במות

מחדי במותנא דרביא ויתיבת מקביל וארימת ית קלה ובכת ׃ ומצ׳ת
וגלסת חד׳אה בעידא מקד׳ר גלוה קוס לאנהא קאלת לא ארא מות אלצבי
פגלסת חד׳אה ורפעת צותהא ובכת ׃ וישמע אלהים את קול הנער
ויקרא מלאך אלהים אל הגר מן השמים ויאמר לה מה לך הגר אל תיראי
כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם ׃ ושמיע קדם יי ית קליה
דרביא וקרא מלאכא דיי להגר מן שמיא ואמר לה מא ליך הגר
לא תדחלין ארי שמיע קדם יי לקליה דרביא באתר דהוא תמן ׃ פסמע אללה
צות אלצבי ונאדא מלך אללה בהגר מן אלסמא וקאל להגר מאלך יא הגר
לא תכאפי פאן אללה קד סמע צות אלצבי חית הו ׃ קומי שאי את
הנער והחזיקי את ידך בו כי לגוי גדול אשימנו ׃ קומי טולי ית רביא
ואתקיפי ית ידיך ביה ארי לעם סגי אשוייניה ׃ קומי אחמליה ואשדי
ידך עליה פאני אצייר מנה אמה עט׳ימה ׃ ויפקח אלהים את עיניה
ותרא באר מים ותלך ותמלא את החמת מים ותשק את הנער ׃
וגלא יי ית עינהא וחזת בירא דמיא ואזלת ומלת ית רקבא מיא
ואשקיאת ית רביא ׃ פכשף אללה ען בצרהא וראת ביר מא פמצ׳ת ומלת
אלקרבה מאא ואסקת אלצבי ׃ ויהי אלהים את הנער ויגדל וישב במדבר
ויהי רבה קשת ׃ והוה מימרא דיי בסעדיה דרביא ורבא ויתיב במדברא
והוה רבי קשתא ׃ וכאן אללה מעה חתא כבר ואקאם פי אלברייה וכאן
ג׳לאם ראם ׃ וישב במדבר פארן ותקח לו אמו אשה מארץ מצרים ׃
ויתיב במדברא דפארן ונסיבת ליה אמיה איתתא מארעא דמצרים ׃
ואקאם פי ברייה פרן ואתכ׳דת לה אמה זוגה מן בלד מצר ׃
ויהי בעת ההוא ויאמר אבימלך ופיכל שר צבאו אל אברהם לאמר ז
אלהים עמך בכל אשר אתה עשה ׃ והוה בעדנא ההוא ואמר אבימלך

ותשב מנגד׳ כיון שקרב למות הוסיפה עוד להתרחק׳׳ את קול הנער׳ מכאן שיפה תפלת החולה מתפלת אחרים עליו והיא קודמת להתקבל׳ באשר הוא שם׳ לפי מעשים שהוא עושה עכשיו הוא נדון ולא לפי מה שהוא עתיד לעשות לפי שהיו מלאכי השרת מקטרגים ואומרי׳ רבונו של עולם מי שעתיד להמית בניך בצמא אתה מעלה לו באר והוא משיבם עכשיו מהו צדיק או רשע אמרו לו צדיק אמר להם לפי מעשיו של עכשיו אני דנו וזהו באשר הוא שם׳ והיכן המית ישראל בצמא כשהגלם נבוכד׳ נצר מה כתיב וגו׳ לקראת צמא התיו מים וגו׳ כשהיו מוליכין אותן אצל ערביים היו ישראל אומרי׳ לשבאים בבקשה מכם הוליכונו אצל בני ישמעאל דודינו וירחמו עלינו ושנ׳ ארחות דדנים׳ את דר׳

ודנים של דודים
וגו׳ יוצאין
לקראתם

ופיכל רב חיליה. לאברהם למימר מימרא דיוי בסעדך. בכל דאת עביד:
פלמא כאן פי דׄלך אלוקת קאל אבימלך ופיכל רייס גישה לאברהים
קאילין אללה מעך פי גמיע מא תצנעה: ועתה השבעה לי באלהים
הנה אם תשקר לי ולניני ולנכדי כחסד אשר עשיתי עמך תעשה
עמדי ועם הארץ אשר גרתה בה: וכען קיים לי במימרא דיוי הכא
דלא תשקר בי. ובברי ובבר ברי. כטיבותא דעבדית עמך תעביד עמי:
ועם ארעא דאתותבת בה: ואלאן אחלף לי באללה ההנא אנך לא תגדר
בי ובנסלי ובעקבי כאלאחסאן אלדׄי צנעתה מעך אצנעה מעי ומע
אלבלד אלדׄי סכנתאה: ויאמר אברהם אנכי אשבע: ואמר אברהם
אנא אקיים: קאל לה אברהים אנא אחלף: והוכח אברהם את
אבימלך על אדות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך: ואוכח
אברהם ית אבימלך על עיסק בירא דמיא. דאנסו עבדי אבימלך:
פובך אברהים אבימלך בסבב ביר אלמא אלתי גצבוהא עבידה: ויאמר
אבימלך לא ידעתי מי עשה את הדבר הזה וגם אתה לא הגדת לי וגם
אנכי לא שמעתי בלתי היום: ואמר אבימלך לא ידעית מן עבד
ית פתגמא הדין. ואף את לא חוית לי. ואף אנא לא שמעית אלהין
יומא דין: פקאל לם אעלם מן צנע הדׄי אלאמר ואנת איצׄא לם תכברני
ואנא איצׄא לם אעלם אלא אליום: ויקח אברהם צאן ובקר ויתן
לאבימלך ויכרתו שניהם ברית: ודבר אברהם עאן ותורין ויהב לאבימלך
וגזרו תרויהון קים: פאכׄד אברהים גנמא ובקרא ואעטא אבימלך
ועהדא גמיעא עהדא: ויצב אברהם את שבע כבשת הצאן לבדהן:

דרעים של אדורים וגו׳ ויוצאין לקראתם ומביאין להם כעדר מצות ונודות נפוחין כמבורין [illegible]
[illegible] מים [illegible] בתוך פיו ופותחו והרוח נכנסת בגופו [illegible] ורבה קשת יורה חצים בקשת
[illegible] הארצות [illegible] לפיכך [illegible] מורגלת [illegible] במדבר ומלסטים העוברים
[illegible] מארץ מצרים ממקום גדולה [illegible] מצרית וגו׳ [illegible]
[illegible] אשה [illegible] קרוב [illegible]
[illegible] עד [illegible] האב [illegible]
[illegible] עמך [illegible] והוכיח [illegible]
[illegible] מריבים [illegible]
[illegible] אבימלך [illegible] הבאר [illegible] המים [illegible]
[illegible] אברהם [illegible]
[illegible]
[illegible]

ברכו למי
באבלם
מעלו

ואקים אברהם ית שבע חורפן דעאן בלחודיהון׃ ואוקף אברהים
סבע נעאג מן אלגנם וחדהא׃ ויאמר אבימלך אל אברהם מה הנה
שבע כבשת האלה אשר הצבת לבדנה׃ ואמר אבימלך לאברהם מא
אנון שבע חורפן אלין דאקימתא בלחודיהון׃ פקאל לה אבימלך מא
הדה אלסבע אלתי אוקפתהא וחדהא׃ ויאמר כי את שבע כבשת תקח
מידי בעבור תהיה לי לעדה כי חפרתי את הבאר הזאת׃ ואמר ארי ית
שבע חורפן תקביל מן ידי בדיל דתהי לי לסהדו ארי חפרית ית בירא
הדין׃ פקאל אן תאכדהא מן ידי לתקבל אן תכון לי שאהדא אני חפרת
הדה אלביר׃ על כן קרא למקום ההוא באר שבע כי שם נשבעו ש
שניהם׃ על כין קרא לאתרא ההוא באר שבע ארי תמן קיימו תרויהון׃
לדלך סמי אלמוצע ביר סבע לאנהם תחאלפא פיה גמיעא [illegible] ויכרתו ברית
בבאר שבע ויקם אבימלך ופיכל שר צבאו וישבו אל ארץ פלשתים׃
וגזרו קים בבאר שבע וקם אבימלך ופיכל רב חיליה ותבו לארע
פלשתאי׃ ולמא תעאהדא [illegible] ביר סבע קאם אבימלך ופיכל
רייס גישה ורגעא אלי בלד פלסטין׃ ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם
בשם יהוה אל עולם׃ ונצב נצבא בבאר שבע וצלי תמן בשמא דיי
אלה עלמא׃ ונצב נצבא פי ביר סבע ודעא תם באסם אללה אלאה אלעאלם׃
ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים׃ ואיתותב אברהם בארע פלשתאי
יומין סגיאין׃ תם סכן אברהים פי בלד פלסטין מדה טוילה׃
ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם ויאמר אליו
אברהם ויאמר הנני׃ והוה בתר פתגמיא האלין ויי נסי ית אברהם׃

ד
מעמד
ליום שני
של
ראש
השנה

ויהי אחר הדברים והאלהים נסה וגו׳ אחר הדברים אחר דבריו של שטן שהיה מקטרג ואומר מכל סעודה שעשה אברהם לא הקריב לפניך פר אחד או איל אחד [illegible] ויש אומרים אחר דבריו של ישמעאל שהיה מתפאר על יצחק שמל בן י״ג שנה ולא מיחה אמר לו יצחק באבר אחד אתה מיראני אלו אמר לי הקב״ה זבח עצמך לפניך לא הייתי מעכב

[illegible] ימים רבים מרובים על של חברון בחברון עשה כ״ה שנה וכאן כ״ו שנה [illegible] שנה היה בצאתו מחרן [illegible] שנה ויבא וישב באלוני ממרא שלא מצינו קודם לכאן שנתיישב [illegible] מקומות היה כארח חונה ונוסע והולך [illegible] ויעבר אברם [illegible] ויעתק משם [illegible] וירד אברם מצרימה ובמצרים לא עשה [illegible] חדשים שהרי שלחו פרעה מיד וילך למסעיו עד ויבא וישב באלוני ממרא אשר בחברון שם ישב עד שנהפכה סדום מיד ויסע משם אברהם מפני בושת שללוט ובא לארץ פלשתים ובן [illegible] שנה היה שהרי בשלישי למילתו באו המלאכים הרי כ״ה שנה וכאן כ״ו ימים רבים ימים מרובים על הראשונים [illegible] שתי שנים או יותר [illegible] מפרשים על כרחך [illegible] יתירים יותר משנה הרי [illegible] מיד בא משם וחזר לחברון [illegible] עקידתו של יצחק [illegible] אחר הדברים [illegible] אומרים אחר דבריו של שטן שהיה מקטרג ואומר מכל סעודה שעשה אברהם לא הקריב לפניך פר או איל אחד [illegible] אמר לו [illegible] אם אני אומר לו זבח אותו לפני לא היה מעכב ויש אחר דבריו של ישמעאל שהיה מתפאר על יצחק שמל בן י״ג שנה ולא מיחה אמר לו יצחק באבר אחד אתה מיראני
[illegible] אם אומר לו העלהו לפני עולה [illegible] הוא מעלהו [illegible] נסיונו של אברהם
[illegible] אמר לי הקב״ה זבח עצמך

ואמר ליה אברהם ואמר האנא׃ ולמא כאן בעד הדה אלאמור אמתחן
אללה אברהים וקאל לה יא אברהים קאל לביך׃ ויאמר קח נא את בנך
את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המריה והעלהו
שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליך׃ ואמר דבר כען ית
ברך ית יחידך דרחימתא ית יצחק ואיזיל לך לארע פולחנא ואסיקהי
קדמי תמן לעלתא על חד מן טוריא דאימר לך׃ קאל כד אבנך וחידך אלדי
תחבה והו יצחאק ואמץ אלי בלד אלעבאדה ואצעדה תם ללקרבאן
עלי אחד אלגבאל אלדי אקול לך׃ וישכם אברהם בבקר ויחבש את
חמרו ויקח את שני נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע עצי עלה ויקם
וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים׃ ואקדים אברהם
בצפרא וזריז ית חמריה ודבר ית תרין עולימוהי עמיה וית יצחק
בריה וצלח אעי לעלתא וקם ואזל לאתרא דאמר ליה יי׃ פאדלג
אברהים באלגדאה ואסרג חמארה ואכד גלאמיה מעה ויצחאק
אבנה ושקק חטבא ללקרבאן וקאם ומצא אלי אלמוצע אלדי קאלה
אללה׃ ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחק׃
ביומא תליתאה וזקף אברהם ית עינוהי וחזא ית אתרא מרחיק׃
ולמא כאן פי אליום אלתאלת רפע אברהים עיניה וראא אלמוצע מן בעיד׃
ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה
עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם׃ ואמר אברהם לעולימוהי אוריכו
לכון הכא עם חמרא ואנא ועולימא נתמטי עד כא ונסגוד ונתוב

וישכם אברהם בבקר זריזין מקדימין למצות׃

אל המקום בג׳ זה ירושלם׃

וירא את המקום מרחוק מה ראה ראה ענן קשור על ההר אמר ליצחק רואה אתה מה שאני רואה אמר לו הן ראה אמר לישמעאל ולאליעזר רואין אתם כלום אמרו לו לאו אמר להם שבו לכם פה עם החמור עם הדומין לחמור׃

קח נא אין נא אלא לשון בקשה אמר לו בבקשה ממך עמוד לי בזה הנסיון שלא יאמרו הראשונות לא היה בהם ממש׃ את בנך אמר לו שני בנים יש לי אמר לו את יחידך אמר לו זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו אמר לו אשר אהבת אמר לו שניהם אני אוהב אמר לו את יצחק ולמה לא גילה לו מתחלה שלא לערבבו פתאום ותזוח דעתו עליו ותיטרף וכדי לחבב עליו את המצוה וליתן לו שכר על כל דבור ודבור׃ ארץ המוריה ירושלם וכן בדברי הימים לבנות בית ה׳ בהר המוריה ורבותינו דרשו על שמשם הוראה יוצאה לעולם ואונקלוס תרגם על שם עבודת הקטרת שיש בה מור נרד ושאר בשמים׃ והעלהו לא אמר לו שחטהו לפי שלא היה הקב״ה חפץ לשחטו אלא להעלותו להר לעשותו עולה ומשהעלהו אמר לו הורידהו׃ אחד ההרים הקב״ה מתהא את הצדיקים ואחר כך מגלה להם וכל זה כדי להרבות שכרן וכן אל הארץ אשר אראך וכן ביונה וקרא עליה את הקריאה׃ וישכם אברהם נזדרז למצוה׃ ויחבש הוא בעצמו ולא צוה לאחד מעבדיו שהאהבה מקלקלת השורה׃ את שני נעריו ישמעאל ואליעזר שאין אדם חשוב רשאי לצאת לדרך בלא שני אנשים שאם יצטרך האחד לנקביו ויתרחק יהיה השני עמו׃ ויבקע תרגומו וצלח כמו וצלחו הירדן לשון ביקוע בלע״ז׃ ביום השלישי למה איחר מלהראותו מיד כדי שלא יאמרו הממו וערבבו פתאום וטרף דעתו ואילו היה לו שהות להמלך בלבו לא היה עושה׃ וירא את המקום׃

ראה ענן קשור על ההר׃

בין ההרי׃

[illegible]

[illegible]
[illegible] ההנא מע אלחמאר ואנא ואלגלאם נמצ׳
[illegible] ונרגע אליכם׃ ויקח אברהם את עצי העלה וישם על
יצחק בנו ויקח בידו את האש ואת המאכלת וילכו שניהם יחדו׃
ונסיב אברהם ית אעי דעלתא ושוי על יצחק בריה ונסיב בידיה ית
אישתא וית סכינא ואזלו תרויהון כחדא׃ פאכד אברהים חטב אלקרבאן
וגעלה עלי יצחאק אבנה ואכד מעה אלנאר ואלסכין ומציא גמיעא׃
ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני ויאמר
הנה האש והעצים ואיה השה לעלה׃ ואמר יצחק לאברהם אבוהי
ואמר אבא ואמר האנא ברי ואמר הא אישתא ואעיא ואן אמרא
לעלתא׃ תם קאל יצחאק לאברהים אביה יא אבה קאל לביך יא אבני
קאל הודי אלנאר ואלחטב ואין אלחמל ללקרבאן׃ ויאמר אברהם אלהים
יראה לו השה לעלה בני וילכו שניהם יחדו׃ ואמר אברהם קדם יי גלי
אמרא לעלתא ברי ואזלו תרויהון כחדא׃ קאל אברהים אללה יכתאר
אלחמל ללקרבאן יא אבני פמציא גמיעא׃ ויבאו אל המקום אשר
אמר לו האלהים ויבן שם אברהם את המזבח ויערך את העצים
ויעקד את יצחק בנו וישם אתו על המזבח ממעל לעצים׃
ואתו לאתרא דאמר ליה יי ובנא תמן אברהם ית מדבחא וסדר
ית אעיא ועקד ית יצחק בריה ושוי יתיה על מדבחא עיל מן
אעיא׃ חתי גאו אלי אלמוצע אלדי קאל לה אללה פבנא תם אברהים אלמדבח
ונצד אלחטב וכתף יצחאק אבנה וגעלה עלי אלמדבח פוק אלחטב

ראה ענן קשור על ההר׳ עד כה׳ דרך מועט למקום אשר לפנינו׃ ומדרש אגדה אראה היכן הוא מה
שאמ׳ לי המקום כה יהיה זרעך׳ ונשובה׳ נתנבא שישובו שניהם׳ המאכלת׳ סכין ע״ש שאוכלת את
הבשר כמה דתימא וחרבי תאכל בשר ושמכשרת בשר לאכילה׳ ד״א זאת נקראת מאכלת ע״ש
שישראל אוכלין מתן שכרה׳ וילכו שניהם יחדו׳ אברהם שהיה יודע שהולך לשחוט את בנו היה
הולך ברצון ובשמחה כיצחק שלא היה מרגיש בדבר׳ יראה לו השה׳ כלומר יראה ויבחר לו השה
ואם אין השה לעולה בני׳ ואעפ״י שהבין יצחק שהולך לישחט׳ וילכו שניהם יחדו׳ בלב שוה׳ ויעקד
ידיו ורגליו מאחריו הידים והרגלים ביחד היא העקידה והוא לשון עקודים שהיו קרסוליהם לבנים
מקום שעוקדין אותן בו היה ניכר׳ אברהם אברהם לשון חיבה הוא שכופל את שמו׳ אל תשלח
לשחוט אמ״לו אם כן לחנם באתי לכאן אעשה בו חבלה ואוציא ממנו מעט דם׳ אמ״לו אל תעש
בו מאומה׳ אל תעש בו מום׃ כי עתה ידעתי אר״ אבא אמר אברהם אפרש לפניך את שיחתי אתמול
אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע וחזרת ואמרת קח נא את בנך עכשיו אתה אומ׳ לי אל תשלח ידך
אל הנער׳ אמ״לו הקב״ה לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה׳ לא אמרתי לך שחטהו לא העליהו אסקיתיה
אחתיה׳ כי עתה ידעתי׳ מעתה יש לי מה להשיב לשטן ולאומות התמהים מה היא חבתי אצלך יש לי

פתחון פה
עכשין

וישלח אברהם את ידו כיון שראהו מלאכי השרת שזה אב משחט בכל יום והבן מתעקד בכל לב עמדו מתחננין לפני הקבה ואמרו לפניו רבון העולמים ... יתקלל זרעו של אברהם מן העולם ונהפכה מכין לשופרת״

וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחט את בנו: ואושיט
אברהם ית ידיה ונסיב ית סכינא למכס ית בריה: ומד אברהים
ידה ואכד אלסכין לידבח אבנה: ויקרא אליו מלאך יהוה מן השמים
ויאמר אברהם אברהם ויאמר הנני: וקרא ליה מלאכא דיי מן שמיא
ואמר אברהם אברהם ואמר האנא: פנאדאה מלך אללה מן אלסמא וקאל
יא אברהים יא אברהים קאל לביך: ויאמר אל תשלח ידך אל הנער
ואל תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשכת
את בנך את יחידך ממני: ואמר לא תושיט ידך לעולימא ולא
תעביד ליה מדעם ארי כען ידענא ארי דחלא דיי את ולא מנעתא
ית ברך ית יחידך מני: קאל לא תמד ידך אלי אלגלאם ולא תצנע בה
שיא פאני אלאן ערפת אנך תקי אללה אד לם תמנע אבנך וחידך
ענ: וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו
וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעלה תחת בנו: וזקף
אברהם ית עינוהי בתר אלין וחזא והא דכרא אחיד באילנא
בקרנוהי ואזל אברהם ונסיב ית דכרא ואסקיה לעלתא חלף
בריה: תם רפע בעד דלך אברהים עיניה פנצר פאדי בכבש מלתחם
פי כשג אלשגר בקרניה פמצא אברהים ואכדה וקרבה קרבאנא בדל
אבנה: ויקרא אברהם שם המקום ההוא יהוה יראה אשר יאמר
היום בהר יהוה יראה: ופלח וצלי אברהם תמן באתרא ההוא ואמר
קדם יי הכא יהון פלחין דריא בכין יתאמר ביומא הדין בטורא הדין
אברהם קדם יי פלח: פסמא אבר דלך אלמוצע אללה אלמתבדי לה לכי יקץ

פתחון פה שבעין שראמין כי ירא אלהים אתה״ וכנה איל מובן היה לכך מששת ימי בראשית״ אחר אחרי
שאמר לו המלאך אל תשלח ידך ראהו כשהוא נאחז והוא שמתרגמינן וזקף אברהם ית עינוהי בתר אלין״
בסבך איל״ בקרניו שהיה רץ אצל אברהם וה שטן סובבו ומשבכו באילנות״ תחת בנו מאחר שכבר ויעלהו
לעולה לא חסר המקרא כלום אלא תחת בנו על כל עבודה ועבודה שעשה ממנו היה מתפלל ואומר יהי רצון
שתהא זו כאלו היא עשויה בבני כאלו בנשחט כאלו דמו זרוק כאלו הוא מופשט כאלו הוא נקטר ונעשה דשן״
יי יראה כתרגומו יי יבחר ויראה לו את המקום הזה להשרות בו שכינתו ולהקריב כאן קרבנות״ —
אשר יאמר היום שיאמרו לימי הדורות עליו בהר זה יראה הקבה לעמו״ היום הימים העתידין כמו עד היום
הזה שבכל המקרא שכל הדורות הבאין הקוראים את המקרא הזה עד יום שעומדים בו״ ומדרש אגדה
יי יראה עקידה זו לסלוח לישראל בכל שנה ולהצילם מן הפורענות כדי שיאמר היום הזה בכל דורות הבאים
בהר יי יראה אפרו של יצחק צבור ועומד לכפרה״ בכך אברכך אחת לאב ואחת לבן״ והרבה ארבה אחת
לאב ואחת לבן״ וישב אברהם בבאר שבע לא ישיבה ממש שהרי בחברון היה יושב יב שנים לפני עקידתו של
יצחק יצא מבאר שבע והלך לו לחברון כשנולד יצחק ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים מרובים משל חברון
הראשונים והם כו שנה כמו שפירשנו למעלה״ אחרי הדברים האלה ויגד לאברהם וגו בשובו מהר המוריה
היה אברהם מהרהר ואומר אילו היה בני שחוט כבר היה הולך בלא בנים היה לי להשיאו אשה מבנות ענר אשכול וממרא
בישרו הקבה שנולדה רבקה בת זוגו וזהו אחר הדברים האלה הרהורי דברים שהיו על ידי עקידה״ גם היא אף היא

הצות משפחותיה
למשפחות

פי מהל הרי' אוקת פי גבל אלה יתגלא: ויקרא מלאך יהוה אל
אברהם שנית מן השמים: וקרא מלאכא דיי' לאברהם תנינות
מן שמיא: תם דעא מלך אלה באברהים תאניה מן אלסמא: ויאמר בי
נשבעתי נאם יהוה כי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת
את בנך את יחידך: ואמר במימרי קיימית אמר יי' ארי חלף דעבדתא
ית פתגמא הדין ולא מנעתא ית ברך ית יחידך: קאל באסמי אקסמת
יקול אלה לאגל מא צנעת הדא אלאמר ולם תצן אבנך וחידך: כי ברך
אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת וכחול ג' וכחול הרבה ימים בפי שהכתיבות של אריכות ימים
הים וירש זרעך את שער איביו: ארי ברכא אברכנך ואסגאה אסגי ית
בנך ככוכבי שמיא וכחלא דעל כיף ימא ויירתון בנך ית קרוי סנאיהון:
לאבארך פיך ואכתר נסלך כנגום אלסמא וכאלרמל אלדי עלי שאטי אל
בחר ויחוז נסלך קרא אעדאיהם: והתברכו בזרעך כל גויי הארץ
עקב אשר שמעת בקלי: ויתברכון בדיל בנך כל עממי ארעא חלף
דקבילתא למימרי: ויתבארך בנסלך גמיע אמם אלארץ גזאמא קבלת
קולי: וישב אברהם אל נעריו ויקמו וילכו יחדו אל באר שבע וישב
אברהם בבאר שבע: ותב אברהם לות עולימוהי וקמו ואזלו כחדא
לבאר שבע ויתיב אברהם בבאר שבע: תם רגע אברהים אלי גלאמיה
פקאמו ומצו אגמעין אלי ביר סבע ואקאם תם:

ויהי אחרי הדברים האלה ויגד לאברהם לאמר הנה
ילדה מלכה גם הוא בנים לנחור אחיך: והוה בתר פתגמיא האלין
ואתחוא לאברהם למימר הא ילידת מלכה אף היא בנין לנחור אחוך:
ולמא כאן בעד הדה אלאמור …בר אבר וקיל לה הודי קד ולדת מלכה

העות משפחותיה למשפחות אברהם שנים עשר מה אברהם שבטים י"ב אף מיעקב שמונה בני הגבירות
וארבעה בני השפחות אף כאן שמונה בני גבירות וארבעה בני פילגש ובתוך יבר את רבקה ובל הייחוסין
הללו לא נכתבו אלא בשביל פסוק זה: חסלת וירא

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים ושבע שנים: לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל לומר לך שכל אחד נדרש
לעצמו בת מאה כבת עשרים לחטא מה בת עשרים לא חטאת שהרי אינה בת עונשין את בת כ'
בלא חטא' ובת עשרים כבת שבע ליופי: שני חיי שרה כולן שוין לטובה: בקרית ארבע על שם ארבעה
ענקים שהיו שם אחימן ששי ותלמי ואביהם: ד"א על ד' זוגות שנקברו שם איש ואשתו והם אדם וחוה
אברהם ושרה יצחק ורבקה יעקב ולאה: ויבא אברהם מהר שבע: לספוד לשרה ולבכתה: ונסמכה
מיתת שרה לעקידת יצחק לפי שעל ידי בשורת העקידה שנזדמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט פרחה
נשמתה ממנה ומתה: גר ותושב אנכי עמכם גר מארץ אחרת ונתישבתי עמכם: ומדרש אגדה אם תרצו הריני גר
ואם לאו הריני תושב ואטלנה מן הדין שאמר לו הקב"ה לזרעך אתן את הארץ: אחזת קבר אחוזת קרקע לבית
הקברות: [redacted] לא יכלה לא ימנע כמו לא תכלא רחמיך וכמו ויכלא הגשם: נפשכם רצונכם: ופגעו לי

לשון בקשה
כמו אם תפגעו
כ'

[illegible]
הי איתא בנין לנחור אחוך: את עוץ בכרו ואת בוז אחיו ואת קמואל
אבי ארם: ית עוץ בכריה וית בוז אחוהי וית קמואל [illegible]
עוץ בכרה ובוז אכיה וקמו׳ אבו ארם: ואת כשד ואת חזו ואת
פלדש ואת ידלף ואת בתואל: וית כשד וית חזו וית פלדש וית
ידלף וית בתואל: וכשד וחזו ופלדש וירלף ובתוא׳: ובתואל ילד
את רבקה שמנה אלה ילדה מלכה לנחור אחי אברהם: ובתואל
אוליד ית רבקה תמניא אלין ילידת מלכה לנחור אחוהי דאברהם:
ובתואל אולד רבקה הולאי תמאניה ולדתהם מלכה לנאחור אכי אב׳
ופילגשו ושמה ראומה ותלד גם הוא את טבח ואת גחם ואת תחש
ואת מעכה: ולחינתיה ושמה ראומה וילידת אף היא ית טבח וית
גחם וית תחש וית מעכה: ואמתה אסמהא ראומה פולדת לה טבח
וגחם ותחש ומעכה: קמ״ז פסו׳ קימ״ו לפלוהנ״ו

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה:
והוו חיי שרה מאה ועסרין ושבע שנין שני חיי שרה: פכאן עמר שרה
מאיה וסבעה ועשרין סנה סני חיותהא: ותמת שרה בקרית ארבע
הוא חברון בארץ כנען ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה: ומיתת
שרה בקרית ארבע היא חברון בארעא דכנען ואתא אברהם למספד
לשרה ולמבכה: פמאתת שרה פי קרית ארבע הי חברא פי בלד
כנעאן פאקבל אברהים יגדבהא ויבכיהא: ויקם אברהם מעל פני
מתו וידבר אל בני חת לאמר: וקם אברהם מעל אפי מיתיה ומליל
עם בני חתאה למימר: וקאם אבר׳ מן חצרת מיתה וכלם בני חת
קאילא: גר ותושב אנכי עמכם תנו לי אחזת קבר עמכם ואקברה
מתי מלפני: דייר ותותב אנא עמכון הבו לי אחסנת קבורא עמכון:

בקרית ארבע
ע״ש ענק [illegible]
[illegible]
[illegible] ממרא קרית
ארבע וחברון

למה נקרא שמה
מערת המכפלה
שכל מי שנקבר
בה שכרו כפול
ד״א אמר אבהו
לפי שכפף הקב״ה
קומתו שלאדם
הראשון וקברו
בה

לשון בקשה כמו אם יש תפגעו בי׳ המכפלה׳ בית ועליה על גביו׳ ד״א שכפולה בזוגות׳ בכסף מלא׳ שלם
כל שוויה וכן דוד אמר לארונה היבוסי בכסף מלא׳ ועפרון ישב׳ כת׳ חסר אותו היום מינוהו שוטר עליהם
מפני חשיבותו שלאברהם שהיה צריך לו עלה לגדולה׳ לכל באי שער עירו׳ שבטלו כולן ממלאכתן ובאו
לגמול חסד לשרה׳ לא אדני׳ לא תקנה אותה בדמים׳ נתתי לך׳ הרי היא כמו שנתתיה לך [illegible] אך
אם אתה לו שמעני׳ אתה אומר לי לשמוע לך וליקח בחנם איני חפץ בכך אם אתה לו שמעני הלואי
ותשמעני׳ נתתי׳ דרש בשרמוכן הוא אצלי הלואי נתתי לך כבר׳ ביני ובינך׳ בין שני אוהבים כמותנו
מה היא חשובה לכלום אלא הנח את המכר ואת מתך קבר׳ וישקל אברהם לעפרון׳ חסר ואו׳
לפי שאמר הרבה ואפילו מעט לא עשה שנטל ממנו שקלים גדולים שהן קנטרין׳ שנ׳ עובר

לסוחר שמתקבלין

ואקבר מיתי מן קדמי: אנא גריב או ציף מעכם אעטוני ... קבר
מעכם ואקבר מיתי מן בין ידי: ויענו בני חת את אברהם לאמר לו:
ואתיבו בני חתאה ית אברהם למימר ליה: פאגאבוה בנו חת וקאלו
לה: שמענו אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו במבחר קברינו קבר
את מתך איש ממנו את קברו לא יכלה ממך מקבר מתך:
קביל מננא רבונא רב קדם יי את בינגא בשפר קברנא קבר ית
מיתך אנש מננא ית קבריה לא יכלי מנך מלמקבר מיתך:
אסמע מנא יא סידנא אנת שריף אלהי בינגא פי כיאר
קבורנא ארפן מיתך וכל רגל מנא לא יבכל עליך בקברה אן
תדפן פיה מיתך: ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ לבני חת: וקם
אברהם וסגיד לעמא דארעא לבני חתאה: פקאם אברהים וסגד שכרא
לאהל אלבלד בני חת: וידבר אתם לאמר אם יש את נפשכם לקבר את
מתי מלפני שמעוני ופגעו לי בעפרון בן צחר: ומליל עמהון
למימר אם אית רעוא בנפשכון למקבר ית מיתי מן קדמי קבילו
מני ובעו לי מן עפרון בר צחר: ת'ם כלמהם וקאל להם אן שארת
אנפסכם אן ארפן מיתי מן בין ידי אסמעו מני ואשפעו לי ענד עפרן
אבן צאחב: ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו אשר בקצה
שדהו בכסף מלא יתננה לי בתוככם לאחזת קבר: ויתין לי ית
מערת כפילתא דליה דבסטר חקליה בכסף שלים יתנה לי ביניכון
לאחסנת קבורא: ויעטיני אלמגארה אלמצ'אעפה אלדי לה אלדי פי טרף
צ'יעתה בתמן כאמל יעטיניהא פי מא בינכם חוז קבר: ועפרון
ישב בתוך בני חת ויען עפרון החתי את אברהם באזני בני חת
לכל באי שער עירו לאמר: ועפרון יתיב בגו בני חתאה ואתיב
עפרון חתאה ית אברהם קדם בני חתאה לכל עלי תרע קרתיה
למימר: וכאן עפרון גאלסא פי מא בין בני חת פאגאב עפרון אלחתי
אבר' בחצ'רתהם וסאיר מן דכל באב קריתה קאילא: לא אדני

לסחר שמתקבלין בשקל בכל מקום ויש מקום שמשקלהן גדולים שהן קנטילין צנטינאראות בלשון
ויקם שדה עפרון תקומה היתה לו שיצא מיד הדיוט ליד מלך ופשוטו שלמקרא ויקם השדה —
והמערה אשר בו וכל העץ לאברהם למקנה בכל באי שער עירו בקרב כולם ובמעמד כולם
הקנהו לו ברך את אברהם בכל בכל עולה בגימטריא בן ואחר שהיה לו בן היה צריך להשיאו

אשה: זקן

שמעני השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה לעיני בני
עמי נתתיה לך קבר מתך׃ לא רבוני קביל מני חקלא יהבית לך
ומערתא דביה לך יהבתה לעיני בני עמי יהבתה לך קבר מיתך׃
לא יא סידי אסמע מני אלציעה קד אעטיתהא לך ואלמגארה אלדי
פיהא בחצרת בני עמי אעטיתהא לך אדפן פיהא מייתך׃ וישתחו
אברהם לפני עם הארץ׃ וסגיד אברהם קדם עמא דארעא׃ פסגד
אבר' שכרא בחצרת אהל אלבלד׃ וידבר אל עפרון באזני עם
הארץ לאמר אך אם אתה לו שמעני נתתי כסף השדה קח
ממני ואקברה את מתי שמה׃ ומליל עם עפרון קדם עמא דארעא
למימר ברם אם את עביד לי טיבו קביל מני אתין כספא דמי חקלא
סב מני ואקבר ית מיתי תמן׃ תם כלם עפרון בחצרתהם קאילא אמא
אנת בל ליתך תסמע מני אעטיך תמן אלציעה אקבלה מני חתי אדפן
מייתי תם׃ ויען עפרון את אברהם לאמר לו׃ ואתיב עפרון ית אברהם
למימר ליה׃ פאגאבה וקאל לה׃ אדני שמעני ארץ ארבע מאת שקל
כסף ביני ובינך מה הוא ואת מתך קבר׃ רבוני קביל מני ארעא שויא
ארבע מאה סלעין דכסף בינא ובינך מא היא וית מיתך קבר׃
יא סידי אסמע מני רוצה תסוא ארבע מאיה מתקאל פצה מא הי
ביני ובינך ארפן פיהא מייתך׃ וישמע אברהם אל עפרון וישקל
אברהם לעפרן את הכסף אשר דבר באזני בני חת ארבע מאות
שקל כסף עבר לסחר׃ וקביל אברהם מן עפרון ותקל אברהם
לעפרון ית כספא דמליל קדם בני חתאה ארבע מאה סלעין דכסף
מתקבל סחורא בכל מדינא׃ פלמא סמע ד'לך מנה וזן לה אלפצה אלדי
דכרהא בחצרת בני חת ארבע מאיה מתקאל פצה גאיזה פי אלתגארה׃

לעפרן ד' עפרן חס' בג' ענין רעה ועולה ארבע מאות כסף ת' שקלים״

אשר זקן ביתו׳ לפי שהוא דבוק נקוד זקן״ תחת ירכי׳ לפי שהנשבע צריך שיאחז בידו חפץ של מצוה
כגון ספר תורה או תפלין והמילה היתה מצוה ראשונה ובאה לו על ידי צער והיתה חביבה עליו ונטלה״
יי׳ אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי׳ ולא אמר ואלהי הארץ ולמעלה אמר ואשביעך ביי׳ אלהי השמים
ואלהי הארץ אמר לו עכשיו הוא אלהי השמים ואלהי הארץ שהרגלתיו בפי הבריות אבל כשלקחני מבית
אבי היה אלהי השמים ולא אלהי הארץ שלא היו באי העולם מכירין בו ושמו לא היה רגיל
בארץ״ מבית אבי׳ מחרן״ ומארץ מולדתי׳ מאור כשדים״ ואשר דבר לי׳ לצרכי כמו אשר דבר
עלי׳ וכן כל לי ולו ולהם הסמוכים אצל דבור מפורשים בלשון על ותרגום שלהם עלי עלוהי
עליהון שאין נופל אצל דבור לשון לי ולו ולהם אלא על ואין לו ולהם ותרגום שלהם עמי עמיה ע

עמהון אבל

ויקם שדה עפרון אשר במכפלה אשר לפני ממרא השדה והמערה
אשר בו וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבלו סביב: וקם חקל
עפרון דבכפילתא דקדם ממרא חקלא ומערתא דביה וכל אילני
דבחקלא דבכל תחומיה סחור סחור: פתבת צ'יעה' עפרון אלמערופה
באלמצ'אעפה אלתי בחצ'רת ממרא אלציעה ואלמגארה אלתי פיהא וגמיע
אלשגר אלדי פיהא ופי גמיע תכומהא מסתדירא: לאברהם למקנה
לעיני בני חת בכל באי שער עירו: לאברהם לזבינוהי לעיני בני
חתאה בכל עלי תרע קרתיה: שראא לאבר' בחצ'רת בני חת וסאיר
מן דכל מן באב קריתהם: ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו
אל מערת שדה המכפלה על פני ממרא הוא חברון בארץ כנען
ובתר כן קבר אברהם ית שרה אתתיה במערת חקל כפילתא
על אפי ממרא היא חברון בארעא דכנען: ובעד דלך דפן אברהים
שרה זוגתה פי מגארה צ'יעה אלמצ'אעפה בחצ'רת ממרא הי חברא
פי בלד כנעאן: ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם לאחזת קבר
מאת בני חת: וקם חקלא ומערתא דביה לאברהם לאחסנת קבורא
מן בני חתאה: פוגבת אלציעה ואלמצ'אעפה אלתי פיהא לאברהים חוז
קבר מן בני חת: ואברהם זקן בא בימים ויהוה ברך
את אברהם בכל: ואברהם סיב עאל ביומין ויי ברך ית אברהם
בכולא: ולמא שאך אבר' וטען פי אלסן ובארכה אללה פי כל שי:
ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל בכל אשר לו שים נא
ידך תחת ירכי: ואמר אברהם לעבדיה סבא דביתיה דשליט בכל
דליה: שוי כען ידך תחות ירכי: קאל לעבדה שיך מנזלה אלמסלט עלי
גמיע מאלה אגעל ידך אלי עהדי: ואשביעך ביהוה אלהי השמים
ואלהי הארץ אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב
בקרבו: ואקיימך במימרא דיי אלהא דשמיא ואלהא דארעא דלא תסב
אתתא לברי מבנת כנענאי דאנא יתיב ביניהון: ואחלפך באללה רב אלסמואת

עמהון אבל אנו אומרים נופל לי ולו ולהם ואשר נשבע לי בין הבתרים: ונקית משבעתי זאת
וקח לו אשה מבנות ענר אשכל וממרא: רק את בני וגו' רק מישובו הוא בני אינו חוזר אבל יעקב
בן בני סופו לחזור: מגמלי אדוניו מובדלין היו משאר גמלים שהיו יוצאין זמומין מפני הגזל שלא ירעו
אותה מיד מת מתרפא ובשעה שנפטר אברהם אבינו מן העולם נתלה [illegible] ותלאה בגלגל חמה

ולמגלחר

ב
בכל
בגימ'
בן כשבא
בשנים
בירכו בבן
בלומ'
כשהיה לו
קטנה
כאידך בבו
מילה
שהשביעו
במילה
ויי' ברך את
אברהם בכל
ר' מאיר אומ'
שלא היתה לו
בת כלל
אחרים אומ'
בת היתה לו
לאברהם
אבינו ובכל
שמה ר' שמעון
אומ' מא בכל
מרגליות טובה
היתה תלויה
לאברהם אבינו
בצוארו שכל
חולה שרואה

במדות אחרים

ולארץ כנען לא תאכד זוגה לאבני מן בנאת אלכנעאניין אלדי אנא
מקים פי מא בינהם: כי אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה
לבני ליצחק: אלהין לארעי ולילדותי תיזיל ותסב אתתא לברי ליצחק:
אלא אלי בלדי ומולדי תמצי ותאכד זוגה לאבני יצחאק: ויאמר אליו
העבד אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי אל הארץ הזאת ההשב
אשיב את בנך אל הארץ אשר יצאת משם: ואמר ליה עבדא
מאם לא תיבי אתתא למיתי בתרי לארעא הדא האתבא אתיב ית
ברך לארעא דנפקתא מתמן: פקאל לה אלעבד לעל לא תשא אלמראה
אן תתבעני אלי הדה אלבלד הל ארד אבנך אלי אלבלד אלדי כרגת מנה:
ויאמר אליו אברהם השמר לך פן תשיב את בני שמה: ואמר ליה
אברהם. אסתמר לך דלמא תתיב ית ברי לתמן: קאל לה אברהים
אחדר אן תרד אבני אלי תם: יהוה אלהי השמים אשר לקחני מבית
אבי ומארץ מולדתי ואשר דבר לי ואשר נשבע לי לאמר
לזרעך אתן את הארץ הזאת הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת
אשה לבני משם: יי אלהא דשמיא דדברני מבית אבא ומארע
ילדותי ודמליל לי ודקיים לי למימר לבנך אתין ית ארעא הדא
הוא ישלח מלאכיה קדמך ותסב אתתא לברי מתמן: אללה רב
אלסמאואת ואלארץ אלדי אצטפאני מן בית אבי ומן ארץ מולדי ואלדי
קאל לי ואלדי אקסם לי קאילא לנסלך אעטי הדי אלבלד הו יבעת
מלאכה בין ידיך פתאכד זוגה לאבני מן תם: ואם לא תאבה
האשה ללכת אחריך ונקית משבעתי זאת רק את בני לא תשב
שמה: ואם לא תיבי איתתא למיתי בתרך ותהי זכא ממומתי דא
לחוד ית ברי לא תתיב לתמן: ואן לם תשא אלמראה אן תתבעך
פאנת בריא מן ימיני הדה עדא אבני לא תרדה אלי תם: וישם העבד
את ידו תחת ירך אברהם אדניו וישבע לו על הדבר הזה: ושוי

בשורות אחרים" וכל טוב אדוניו בידו" שטר מתנה כתב ליצחק על כל אשר לו כדי שיקפצו
לשלוח לו בתם" ארם נהרים בין שתי נהרות יושבת" ויברך הגמלים" הרביצם" אותה הוכחת ראויה
היא לו שתהא גומלת חסדים וכדאי שתיכנס לביתו של אברהם" ולשון הוכחת בררת אפרוביט בלעז
ובה אדע לשון תחנה הודע לי בה" כי עשית חסד" אם תהיה ממשפחתו והוגנת לו אדע כי עשית
חסד" בתולה ממקום בתולים" ואיש לא ידעה" שלא כדרכה לפי שבנות הגוים היו משמרות מקום
בתוליהן ומפקירות עצמן ממקום אחר העיד עליו שנקייה מכל" וירץ העבד לקראתה לפי
שראה שעלו המים לקראתה" הגמיאיני נא לשון גמיעה הומי"ר בלעז" ותורד כדה משכמה
עד אם כלו" הרי אם משמש בלשון אשר אם כלו" דיספקן שזו היא גמר שתייתן כששתו דיספקן"

ותער׳ לשון נפיצה והרבה״ים

עבדא ית ידיה תחות ירכא דאברהם רבונה וקיים ליה על פתגמא
הדין: פאומא אלעבד במא עהד אבר מולאה וחלף לה עלי הדא
אלאמר: ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו וילך וכל טוב ויקח העבד עשרה גמלים וכיוצא בה שלא באברהם קנין שאין גמלים שאין תכשיטי נשים ממה שהנשים צריכות
אדניו בידו ויקם וילך אל ארם נהרים אל עיר נחור: ודבר עבדא
עסרא גמלין מגמלי רבוניה ואזל וכל שפר (טוב) דרבוניה בידיה וקם
ואזל לארם דעל פרת לקרתא דנחור: תם אכד אלעבד עשרה
גמאל מן גמאל מולאה ומצא וכל כיר מולאה מעה וקאם ומצא
אלי ארם נהרים אלי קריה נחור: ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל
באר המים לעת ערב לעת צאת השאבת: ואשרי גמליא מברא
לקרתא עם בירא דמיא לעדן רמשא לעדן דנפקן מליתא
פאנאך אלגמאל כארג אלקריה אלי ביר מא וקת עשא וקת כרוג
אלנסא יסתקין: ויאמר יהוה אלהי אדני אברהם הקרה נא לפני
היום ועשה חסד עם אדני אברהם: ואמר יי אלהיה דרבוני בטעם מורעם
אברהם זמין כען קדמי יומא דין ועביד טיבו עם רבוני אברהם:
קאל אללהם יא אלאה מולאי אברהים ופק בין ידי אליום ואחסן כרזן
אלי מולאי אבר׳: הנה אנכי נצב על עין המים ובנות אנשי העיר
יצאת לשאב מים: הא אנא קאים על עינא דמיא ובנת אנשי
קרתא נפקן למימלי מיא: האנא ואקף עלי עין אלמא ובנאת אהל
אלקריה יכרגן ליסתקין מאא: והיה הנער אשר אמר אליה הטי הנערה
נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אתה הכחת
לעבדך ליצחק ובה ארע כי עשית חסד עם אדני: ותהי עולימתא
דאימר לה ארכיני כען קולתיך ואשתי ותימר אשת ואף גמלך
אשקי יתה זמינתא לעבדך ליצחק ובה ארע ארי עבדת טיבו עם
רבוני: פאלית אלגאריה אלתי אקול להא מילי קלתך חתי אשרב
פתקול אשרב ואיצא לגמאלך אסקי פקד ופקתהא לעבדך ליצחק

ותער כנון נפיצה והרבה יש בנגון מטנה המערה מכלי אל כלי ובמקרא יש בו דומה לו תער נפשי
אשר הערה כנגון שוקת אבן חלולה ששותין בה הגמלים מעתאה למון שאיה כמו אם שאו ערים (שתות)
תשאה שממה משתאה משתומם ומתבהל על שראה דברו קרוב להצליח אבל אינו יודע אם ממשפחת
אברהם היא אם לאו ולא תתמה בתיו של משתאה שאין לך תיבה שתחלתה שין ומדברת בלשון
מתפעל שאין תיו מפרידה בין שתי אותיות שלשורש היסוד כגון משתחה משתולל מגדרת שולל
וערום משתומם מגדרת שממה ויסתבל חקות עמרי מגדרת שמר אף כאן משתאה מגדרת תשאה
וכמו שאתה מוצא לשון משומם בארם בהול ונבהל ובעל מחשבות כמו שאמר בספר נעמו אחרונים

עומד עמים

אשתומם

ובהא אשלם· אן קד אחסנת אלי מולאי׃ וַיְהִי הוּא טֶרֶם כִּלָּה לְדַבֵּר
וְהִנֵּה רִבְקָה יֹצֵאת אֲשֶׁר יֻלְּדָה לִבְתוּאֵל בֶּן מִלְכָּה אֵשֶׁת נָחוֹר אֲחִי
אַבְרָהָם וְכַדָּהּ עַל שִׁכְמָהּ׃ וזהוה הוא· עד לא פרג מן אלכלאם
רבקה נפקת· ראתי ולדת לבתואל בר מלכה· אמרת נחור אכו
אבראהם· וקלתה על כתפהא׃ פהו קבל אן יפרג מן כלאמה פאד
ברבקה קד כרגת אלתי ולדת לבתואל אבן מלכה· זוגה נחור אכי אבר
וגרתהא עלי כתפהא׃ וְהַנַּעֲרָ טֹבַת מַרְאֶה מְאֹד בְּתוּלָה וְאִישׁ לֹא
יְדָעָהּ וַתֵּרֶד הָעַיְנָה וַתְּמַלֵּא כַדָּהּ וַתָּעַל׃ ואלצביה שפירה למנטרהא
בתולתא וגבר לא ידעהא· ונחתת לעינא· ומלת קלתה וסליקת׃ ואלגאריה
חסינת אלמנטר גדא· בכר ורגל לם יערפהא· פנזלת אלי אלעין· ומלת גרתהא
וצעדת׃ וַיָּרָץ הָעֶבֶד לִקְרָאתָהּ וַיֹּאמֶר הַגְמִיאִינִי נָא מְעַט מַיִם מִכַּדֵּךְ׃
ורהט עבדא לקדמותה ואמר אשקיני כען זעיר מיא מקלתיך׃ פחאצר
אלעבד תלקאהא וקאל אסקיני קליל מאא מן גרתך׃ וַתֹּאמֶר שְׁתֵה אֲדֹנִי
וַתְּמַהֵר וַתֹּרֶד כַּדָּהּ עַל יָדָהּ וַתַּשְׁקֵהוּ׃ ואמרת אישת רבוני· ואוחיאת
ואחיתת קלתה על ידה ואשקיתיה׃ פקאלת אשרב יא סידי· ואסרעת
ואנזלת גרתהא· עלי ידהא ואסקתה׃ וַתְּכַל לְהַשְׁקֹתוֹ וַתֹּאמֶר גַּם
לִגְמַלֶּיךָ אֶשְׁאָב עַד אִם כִּלּוּ לִשְׁתֹּת׃ ושיציאת לאשקיותיה ואמרת
אף לגמלך אמלי· עד דיספקון למשתי׃ ולמא פרגת מן סקיה קאלת
ולגמאלך איצא אסקי אלי אן יכמל שרבהם׃ וַתְּמַהֵר וַתְּעַר כַּדָּהּ
אֶל הַשֹּׁקֶת וַתָּרָץ עוֹד אֶל הַבְּאֵר לִשְׁאֹב וַתִּשְׁאַב לְכָל גְּמַלָּיו׃
ואוחיאת וכפיצת קלתה לבית שקיא· ורהטת עוד לבירא למימלי·
ומלת לכל גמלוהי׃ ואסרעת ואכפת גרתהא אלי אלמסקיה· ואעצרת

ויהי הוא טרם כלה לדבר תנו רבנן ג׳ לא הספיקו לדבר עד שנעשית תפלתן שנאמ׳ אלעזר עבד אברהם ובמשה רבינו ושלמה ולא עוד אלא בנביאת כל הצדיקים כן נעשן מיד

והנערה ד׳

שומע שמים· משתומם כשעה חרא כך תפרש לשון שאיה במיה בהול ובעל מחשבות· ואנקלוס
תרגם לשון שהייה וגבר א שהי שוהה ועומד במקום אחד לראות ההצליח יי׳ דרכו· ואין לתרגם שתי
שהרי אינו לשון שתייה שאין אלף נופלת בלשון שתייה״ משתאה לה· משתומם עליה כמו אמרי לי אחי
הוא אחנוי המקום לאשתו״ בקע׳ כמו לשקלי׳ ירש בקע לגלגלת״ ושני צמידים· רמז לשני לוחות
מצומדות״ עשרה זהב משקלם׳ רמז לעשר הדיברות שבהם״ ויאמר בת מי את· לאחר שנתן לה שאל
לפי שהסיה בטוח בזכותו שלאברהם שהצליח העם דרכו· ללין לינה אחת· לין שם דבר והיא
אמרה ללון כמה לינות״ בת בתואל השיבתו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון״ ממפוא כל
מאכל הגמלים קרוי מספוא כגון תבן ושעורים״ בדרך׳ דרך המזומן דרך ביער באותו דרך
שהייתי צריך ׳וכן כל בית וגמר והה׳ המשמשים בראש התיבה ונקודים בפתח מדברים בדבר
הפשוט שנזכר כבר במקום אחר או שהוא מבורר וניכר באיזה הוא מדבר״ לבית אחיה· דרך הנשים
בידבר

ביתה

ואיצא אן אלרגל כאן מתפכרא פיהא סאכתא ליעלם הל אנגח אללה טריקה אם לא׃ והאיש משתאה לה מחריש לדעת ההצליח יהוה דרכו אם לא׃ וגברא שהי בה מסתכל שתיק למדע האצלח יוי אורחיה אם לא׃ ורגל מסתסקי להא ממסך ליעלם הל אנגח אללה טריקה אם לא׃ ויהי כאשר כלו הגמלים לשתות ויקח האיש נזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה עשרה זהב משקלם׃ והוה כד ספיקו גמליא למשתי ונסיב גברא קדשא דדהבא תקלא מתקליה ותרין שירין על ידהא מתקל עסר דדהבא מתקלהון׃ ולמא פרג גמאל מן שרבהם אכד ארגל שנפא מן דהב וזנהמא עשרה מתאקיל דהב׃ ויאמר בת מי את הגידי נא לי היש בית אביך מקום לנו ללין׃ ואמר בת מן את חואי כען לי האית בית אבוייך אתר כשר לנא למבת׃ בעד מא קאל להא אבברתי מן אנת אכבריני והל כנד פי בית אבין מוצע לנא נבית פיה׃ ותאמר אליו בת בתואל אנכי בן מלכה אשר ילדה לנחור׃ ואמרת ליה בת בתואל אנא בר מלכה דילידת לנחור׃ תם קאלת לה אנא אבנת בתואל אבן מלכה אלדי ולדתה לנחור׃ ותאמר אליו גם תבן גם מספוא רב עמנו גם מקום ללון׃ ואמרת ליה אף תבנא אף כסתא סגי עמנא אף אתר כשר [redacted] למבת׃ קאלת לה אתבן ואלקת כתיר עגדנא ואיצא מוצע ללמבית׃ ויקד האיש וישתחו ליהוה׃ וכרע גברא וסגיד קדם יוי׃ פכר וסגד ללה׃ ויאמר ברוך יהוה אלהי אדני אברהם אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדני אנכי בדרך נחני יהוה בית אחי אדני׃ ואמר בריך יוי אלהיה דרבוני אברהם דלא מנע טיבותיה וקשטיה מן רבוני אנא באורח תקנא דבלני יוי בית אחוהי דרבוני׃ וקאל תבארך אללה אלאה מולאי אברהם אלדי לם יכל פצלה ואחסאנה מן מולאי וסידני פי טריק

והאיש משתאה לה עד יהיה מסתכל בה ובבני גו׳ וקומתה כדרך שאחרים אומר ד״ל דרך קדמון מכ דרך פעים פח בכאסיבא צאהי

קלעין [illegible]

רש״י

ויהי כאשר כלו הגמלים. סימן למה רץ ועל מה רץ היתה להיות לבן בית לישב בו למלאכתו ואין הבית מגרת את אמה׃ וירץ. למה רץ כמו וברא ויקח האיש נזם זהב אף עשיר הוא זה ונתן עיניו בממון׃ על הגמלים. שם מטעו כמו ותמע שנאמר עליהם לעמעם׃ פנה הבית מעל׃ ויפתח. התיר זמם שלהם שהיה סותם את פיהם שלא ירעו בדרך בשדות אחרים׃ עד אם דברתי. הרי אם משמש בלשון אשר ובלשון כי כמו עד כי יבא שילה׃ וזהו שאמרו חכמי׳ ז״ל כי משמש בד׳ לשונות והאחד אי והוא אם׃ ויתן לו את כל אשר לו שטר המתנה כידי׳׳ לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני. אם לא תלך תחלה לבית אבי ולא תאבה ללכת אחריך׳׳ אולי לא תלך האשה

מסתקים· אלי בית אכי מולאי׃ ותרץ הנער ותגד לבית אמה כדברים
האלה׃ ורהטת עולימתא וחויאת לבית אמה כפתגמיא האלין׃ ונס חאצ׳רת
וגאריה ואכברת פי מנזל אמהא כהדה אלאמור׃ ולרבקה אח ושמו לבן
לבן וירץ לבן אל האיש החוצה אל העין׃ ולרבקה אחא ושמיה
לבן. ורהט לבן לות גברא לברא לעינא׃ וכאן לרבקה אך ואסמה לבן
פחאצ׳ר לבן אלי אלרג׳ל ברא אלי אלעין׃ ויהי כראת את הנזם ואת הצמדים
על ידי אחתו וכשמעו את דברי רבקה אחתו לאמר כה דבר אלי
האיש ויבא אל האיש והנה עמד על הגמלים על העין׃ והוה כד
חזא ית קדשא וית שיריא על ידי אחתיה וכד שמע ית פתגמי
רבקה אחתיה למימר כדין מליל עמי גברא ואתא לות גברא והא
קאים עלוי גמליא על עינא׃ ולמא ראא אלשנף ואלסואריז עלי ידי אכתה
וסמע כלאמהא קאילה כדי קאל לי אלרג׳ל צאר אליה פאדא הו ואקף עלא
אלג׳מאל עלי אלעין׃ ויאמר בוא ברוך יהוה למה תעמד בחוץ ואנכי
פניתי הבית ומקום לגמלים׃ ואמר עול בריכא דיי׳ למא את קאים
בברא ואנא פניתי ביתא ואתר כשר לגמליא׃ קאל אדכ׳ל יא מבארך
אללה לם תקף ברא ואנא כנסת אלבית ואצלחת מוצ׳ע ללג׳מאל׃ ויבא
האיש הביתה ויפתח הגמלים ויתן תבן ומספוא לגמלים ומים
לרחץ רגליו ורגלי האנשים אשר אתו׃ ועל גברא לביתא ושרא
מן גמליא ויהב תבנא וכסתא לגמליא ומיא לאסחאה רגלוהי ורגלי
גבריא דעמיה׃ פדכ׳ל אלרג׳ל אלמנזל וחל ען אלג׳מאל וטרח להא תבנא
וקתא ואעטאה מא יגסל רגליה וארג׳ל אלקום אלד׳ין מעה׃ ויישם
לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם דברתי דברי ויאמר דבר׃

והנה עמד על הגמלים לשמרם שהגמלים טמונים בידו פי כיפו והוא ממלא אותן בידו אחר אחר אמר ודאי איני יכול להרגו שא כתוך מכילה ובתמידה״

ואנכי פניתי הבית מעז ומקום לגמלים ליהודה אומי ברמתן שלמצריים. דומה לכם עז ומקום לגמלים כשבאו בגמלים ליכנס ראוע בבית ולא רצו עד שפינו אותה״

ויושם ק׳ ויישם וייתם בארון במצרים שרצו להמיתו״

רש״י

אחריך׳ אולי לא תלך האשה ׳אולי כתי׳ בת היתה לו׳ לאליעזר והוא מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארור ואין ארור מדבק בברוך״ ואבא היום ׳היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה לו הארץ אמר אחא יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה והרבה גופי תורה לא ניתנו אלא ברמיזה״ גם אתה גם לרבות אנשים שעמו ״הוכיח ׳בירר והודיע וכן כל הוכחה שבמקרא בירור דבר״ טרם אכלה ׳טרם שאני מכלה וכן כל לשון הווה פעמים שמדבר בלשון עבר ויכול לכתוב טרם כליתי ופעמים שמדבר בלשון עתיד כמו כי אמר איוב אולי חטאו בני׳ ככה יעשה איוב כל הימים לשון עתיד ופירושו שניהם לשון הווה כי אומר איוב אולי חטאו בני וכיון שעשה כך ואעתל ואנשים שינה הסדר שהרי הוא מתחיל נתן ואחר כך שאל שלא יתפשוהו בדבריו ויאמרו כיצד נתת לה ועדיין

ושויאו קדמוהי למיכל ואמר לא איכול עד דאמליל פתגמי ואמר
מליל: תם צ'יר בין ידיה ליאכל פקאל לא אכל חתי אקול כלאמי קאל
תכלם: ויאמר עבד אברהם אנכי: ואמר עבדא דאברהם אנא: קאל
אנא עבד אברהים: ויהוה ברך את אדני מאד ויגדל ויתן לו צאן ובקר
וכסף וזהב ועבדם ושפחת וגמלים וחמרים: וי"י בריך ית רבוני לחדא
ורבא ויהב ליה ען ותורין וכסף ודהב ועבדין ואמהן וגמלין וחמרין
ואלה בארך למולאי גדא פכתר ואעטאה גנמא ובקרא ופצה ודהב
ועביד ואמא וגמאל וחמיר: ותלד שרה אשת אדני בן לאדני אחרי
זקנתה ויתן לו את כל אשר לו: וילידת שרה אתת רבוני בר לרבוני
בתר דסיבת ויהב ליה ית כל דליה: פולדת שרה זוגה' מולאי אבנא
לה בעד שיכוכתהא פאעטאה גמיע מאלה: וישבעני אדני לאמר
לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי ישב בארצו: וקיים
עלי רבוני למימר לא תסב אתתא לברי מבנת כנענאי דאנא יתיב
בארעהון: פאחלפני מולאי קאילא לא תאכד זוגה לאבני מן
בנאת אלכנאעניין אלדי אנא סאכן פי בלדהם: אם לא אל בית אבי
תלך ואל משפחתי ולקחת אשה לבני: אלהין לבית אבא תיזיל
ולזרעיתי ותסב אתתא לברי: אלא אלי בית אבי תמצ'י ואלי עשירתי
ותאכד זוגה לאבני: ואמר אל אדני אלי לא תלך האשה אחרי:
ואמרית לרבוני מאים לא תיתי אתתא בתרי: פקלת למולאי לעל
לא תתבעני אלמראה: ויאמר אלי יהוה אשר התהלכתי לפניו ישלח
מלאכו אתך והצליח דרכך ולקחת אשה לבני ממשפחתי ומבית אבי:
ואמר לי י"י דפלחית קדמוהי ישלח מלאכיה עמך ויצלח אורחך ותסב
אתתא לברי מזרעיתי ומבית אבא: פקאל לי אללה אלדי סלכת
פי טאעתה הו יבעת במלכה בין ידיך וינגח טריקך פתאכ—

"אינך יודע מהיא" על ימין מבנות ישמעאל. על שמאל מבנות לוט שהיה יושב לשמאלו של אברהם "בר"
וישן לבן ובתואל לבן רשע היה וקפץ והשיב לפני אביו בא שכל דבר שיך' למאן בדבר הזה בא על ידי
תעובת דבר הגון ונכר לפי שמיני יצא הדבר לפי דרכך שדימנה לך" וישתחו ארצה מכאן שמודין על
בשורה טובה" ומגדנות לשון מגדים שהביא עמו מיני פירות שלארץ ישראל" וילינו כל לינה
שבמקרא לינת לילה אחת" ויאמר אחיה ואמה' ובתואל היכן היה ורוצה לעכב ובא מלאך והמיתו
ימים' שנה כמו ימים תהיה גאלתו שכך נותנין זמן לבתולה יב' חדש לפרנס עצמה בתכשיטיה" או

זונה לאבוי מן עשירתי ומן בית אבי: אז תנקה מאלתי כי תבוא אל
משפחתי ואם לא יתנו לך והיית נקי מאלתי: בכין תהי זכאה
ממומתי ארי תהך לזרעיתי ואם לא יתנון לך ותהי זכא ממומתי:
חיניד תברו מן חרבי אדי' צרת אלא עשירתי ואן הם לם יעטוך
כנת בריא מן חרבי: ואבא היום אל העין ואמר יהוה אלהי אדני
אברהם אם ישך נא מצליח דרכי אשר אנכי הלך עליה:
ואתית יומא דין לעינא ואמרית יי אלהיה דרבוני אברהם אם
אית כען רעוא קדמך לאצלחא אורחי דאנא אזיל עלה:
פגית אליום אלי אלעין פקלת אללהם יא אלאה מולאי אבר אן כנת
מנגח טריקי אלדי אנא סאיר פיה: הנה אנכי נצב על עין המים
והיה העלמה היצאת לשאב ואמרתי אליה השקיני נא מעט מים
מכדך: הא אנא קאים על עינא דמיא ותהי עולימתא דתפוק
למימלי ואימר לה אשקיני כען זעיר מיא מקלתיך: פהודא
אנא ואקף עלי' עין אלמא פאית אלגאריה אלתי תכרג לתסתקי
פאקול להא אסקיני קליל מאא מן גרתך: ואמרה אלי גם אתה
שתה וגם לגמליך אשאב הוא האשה אשר הוכיח יהוה לבן אדני:
ותימר לי אף את אישתי ואף לגמלך אמלי היא אתתא דזמין יי
לבר רבוני: פתקול לי אשרב אנת ואיצא לגמאלך אמ[illegible] פהי אל
אמראה אלתי ופקהא אללה לאבן מולאי: אני טרם אכלה לדבר
אל לבי והנה רבקה יצאת וכדה על שכמה ותרד העינה ותשאב
ואמר אליה השקיני נא: אנא עד לא שיציתי למללא בלבי והא
רבקה נפקת וקלתה על כתפה ונחתת לעינא ומלת ואמרית לה
אשקיני כען: פאנא קבל אן פרגת מן אלכלאם פי נפסי פאדי ברבקה
כארגה וגרתהא עלי כתפהא פנזלת אלי אלעין ואסתקת פקלת להא
אסקיני אלאן: ותמהר ותורד כדה מעליה ותאמר שתה וגם גמליך

ואבא היום העין עד ז' שקפצה לו הדרך והיום אברהם דכתי' וילך עליהם לבנו של יעקב דכתי' ואבא היום העין ומקרית ארבע ועד חרן מהלך י"ז יום ובא שמות בא הגבולות יעקב דכתי' ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה משה דכתי' ויברח משה מפני פרעה ישראל דכתי' ויסעו בני ישראל מרעמסס סכותה דוד דכתי' הרעשת ארץ פצמתה מנחריב דכתי' בא על עית עבר במגרון

עמור שעדה חורשים ואם תאמר ימים כמתנ' אין דרך המבקשים לשאול דבר מועט ואם לא
תרגה תולכנו מרובה מזה ונשאלה את פיה מכאן שאין משיאין את האשה שלא מדעתה ותאמ'
לדי מעצמי ואף אם תקבלו אותה ברכה שנאמרה לאברהם בהר המוריה הרבה ארבה את זרעך יהי
רצון שיהא אותו הזרע ממך ולא מאשה אחרת ויצחק בא מבוא באר לחי ראי שהלך להביא הגר
לאברהם אביו שישאנה יושב בארץ הנגב קרוב לאותו באר שנ' ארבה הנגב וישב בין קדש ובין
שור ושם היה הבאר שנ' הנה בין קדש ובין שור לשוח לשון תפלה כמו ישפך שיחו ותרא את

ויכנס דורים את היי בגפי רבבה את ודרעך תקבלו

יצחק ראתה אותו הדור ותווהה מפנו

אשקה ואשת וגם הגמלים השקתה: ואוחיאת ואחיאת קדתה
מנה ואמרת אישת ואף גמליך אשקי ושתיתי ואף גמליא
אשקיאת: פאסרעת ואנזלת גרתהא ענהא וקלת אשרב
ואיצא גמלך אסקי פשרבת וסקת גמלו: ואשאל אתה ואמר מלרעע
בת מי את ותאמר בת בתואל בן נחור אשר ילדה לו מלכה
ואשם הנזם על אפה והצמידים על ידיה: ושאילית יתה ואמרית
בת מן את ואמרת בת בתואל בר נחור דילידת ליה מלכה ושויתי
קדשא על אפה ושיריא על ידהא: תם סאלתהא וקלת אבנת מן אנת
קלת אבנת בתואל אבן נחור אלדי ולדת לה מלכה פציירת אלשנף עלי
אנפהא ואלסואריין עלי ידיהא: ואקד ואשתחוה ליהוה ואברך את
יהוה אלהי אדני אברהם אשר הנחני בדרך אמת לקחת את
בת אחי אדני לבנו: וכרעית וסגידית קדם יי ובריכית ית יי אלההיה
דרבוני אברהם דדברני באורח קשוט למסב ית בת אחוהי דרבוני לבריה:
וכראת וסגדת ללה ובארכת אללה אלאה מולאי אבר אלדי סיירני פי טריק
חק לאכד אבנת אכי מולאי לאבנה: ועתה אם ישכם עשים חסד ואמת
את אדני הגידו לי ואם לא הגידו לי ואפנה על ימין או על שמאל: וכען
אם איתיכון עבדין טיבו וקשוט עם רבוני חוו לי ואם לא חוו לי
ואתפני על ימינא או על סמלא: ואלאן אן כנתם תצנעון פצלא
ואחסאנא מע מולאי אכברוני ואלא פאכברוני חתי אזול ימנה או
יסרה: ויען לבן ובתואל ויאמרו מיהוה יצא הדבר לא נוכל דבר
אליך רע או טוב: ואתיב לבן ובתואל ואמרו מן קדם יי נפק פתגמא
לית אנחנא יכלין למללא עמך ביש או טב: פאגאבה לבן ובתואל
וקאלא לה מן ענד אללה כרג הדא אלאמר לא נטיק אן נכלמך פיה בשר
ולא בכיר: הנה רבקה לפניך קח ולך ותהי אשה לבן אדניך כאשר
דבר יהוה: הא רבקה קדמך דבר ואיזיל ותהי אתתא לבר רבונך כמא
דמליל יי: הודי רבקה בין ידיך כדהא ואמץ תכון זוגה לאבן מולאך
כמא נפק אללה: ויהי כאשר שמע עבד אברהם את דבריהם וישתחו ז
ארצה ליהוה: והוה כד שמע עבדא דאברהם ית פתגמיהון וסגיד

יצחק יראתה אותו הרוד ותווהה מפנו׳ ותפל׳ העמיטע עצמה לארץ כתרגו׳ ואתרכינת הטקרה:

עצמה לארץ
ולא הגיעה
עד הקרקע

קרס'ל

על ארעא: ולמא סמע עבד אברהם כלאמהם סגד עלי ארצא לי"י:
ויוצא העבד כלי כסף וכלי זהב ובגדים ויתן לרבקה ומגדנת נתן לאחיה
ולאמה: ואפיק עבדא מנין דכסף ומנין דדהב ולבושין ויהב לרבקה
ומגדנין יהב לאחוהא ולאמה: פאכרג אלעבד אניה פצה ואניה דהב
ותיאבא פאעטא רבקה ופואכה אעטא אכיהא ואמהא: ויאכלו
וישתו הוא והאנשים אשר עמו וילינו ויקומו בבקר ויאמר שלחני
לאדני: ואכלו ושתיאו הוא וגבריא דעמיה ובתו וקמו בצפרא ואמר
שלחוני לות רבוני: פאכלו ושרבו הו ואלקום אלדי מעה ובאתו וקאמו
הנערה בגדאה וקאל אטלקוני אלי מולאי: ויאמר אחיה ואמה תשב הנער
אתנו ימים או עשור אחר תלך: ואמר אחוהא ואמה תתיב עולימתא
עמנא עדן בעדן או עסרא ירחין בתר כין תיזיל: קאל אכוהא ואמהא
תקים גאריה ענדנא חולא או עשרא שהור ובעד דלך תמצי: ויאמר
אלהם אל תאחרו אתי ויהוה הצליח דרכי שלחוני ואלכה לאדני: ואמר
להון לא תאחרון יתי ויי' אצלח אורחי. שלחוני ואהך לות רבוני: קאל להם
לא תוכרוני ואללה קד אנגח טריקי אטלקוני ואמצי אלי מולאי:
לנערה ויאמרו נקרא לנער ונשאלה את פיה: ואמרו נקרי לעולימתא
ונשמע מא דהיא אמרא: קאלו נדעו בגאריה ונסאלהא ען קולהא:
ויקראו לרבקה ויאמרו אליה התלכי עם האיש הזה ותאמר אלך: וקרו
לרבקה ואמרו לה התיזלין עם גברא הדין ואמרת איזיל: פדעו ברבקה
וקאלו להא אתמצין מע הדי אלרגל קאלת נעם: וישלחו את רבקה אחתם
ואת מנקתה ואת עבד אברהם ואת אנשיו: ושלחו ית רבקה אחתהון
וית מינקתה וית עבדא דאברהם וית גברוהי: פאטלקו רבקה אכתהם
ודאיתהא ועבד אברהים ורגאלה: ויברכו את רבקה ויאמרו לה אחתנו את
היי לאלפי רבבה ויירש זרעך את שער שנאיו: ובריכו ית רבקה ואמרו לה:

עצמה לארץ ולא הגיעה עד הקרקע כמו הטו נא כדך׳ ארכינו׳ ויט שמים׳ וארכין לשון מוטה
לארץ ודומה לו כי יפל לא יוטל כלומ׳ אם יטה לארץ לא יגיע עד הקרקע׳ ותתכס׳ לשון ותתפעל
כמו ותקבר ותעבר׳ ויספר העבד׳ יגלה לו נסים שנעשו לו שקפצה לו הארץ ושנזדמנה לו רבקה
בתפלתו׳ האהלה שרה אמו׳ ויבאה האהלה. ונעשית דוגמת שרה אמו כלומ׳ והרי היא שרה אמו־
שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת וברכה מצויה בעיסה וענן קשור
על האהלה ומשמתה פסקו׳ וכשבאת רבקה חזרו כו׳ אחרי אמו׳ דרך ארץ כל זמן שאמו של אדם

קיימת כרוך
הוא אצלה
ומשמתה
הוא
מתנחם באשתו׳

אחתנא את הוי לאלפין ולרבון ויירתון בניכי ית קרוי סנאיהון פדעו
לרבקה וקאלו להא יא אכתנא יכון מנך אלוף ורבואת ויחוז בניך קרא
שאניהם׃ ותקם רבקה ונערתיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי
האיש ויקח העבד את רבקה וילך׃ וקמת רבקה ועולימתהא ורכיבא
על גמליא ואזלא בתר גברא ודבר עבדא ית רבקה ואזל׃ פקאמת
רבקה וגואריהא ורכבו עלי אלגמאל ומצו מע אלרגל פאכד אלעבד רבקה
ומצא׃ ויצחק בא מבוא באר לחי ראי והוא יושב בארץ הנגב׃ ויצחק
אתא ממיתוהי דבירא דמלאך קיימא אתחזי עלה והוא יתיב בארע
דרומא׃ וכאן יצחאק קד גא פי מגייה מן אלביר אלתי ללחי אלנאטר והו
מקים פי בלד אלקבלה׃ ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וישא עיניו
וירא והנה גמלים באים׃ ונפק יצחק לצלאה בחקלא למפני רמשא וזקף
עינוהי וחזא והא גמליא אתן׃ וכרג ליצלי פי אלצחרי ענד תולי
אלליל פרפע עיניה ונצר פאדי בגמאל מקבלה׃ ותשא רבקה את עיניה ותרא
את יצחק ותפל מעל הגמל׃ וזקפת רבקה ית עינהא וחזת ית יצחק
ואתרכינת מעל גמלא׃ פרפעת רבקה עינהא וראת יצחאק פכאדת אן
תסקט מן אלגמל׃ ותאמר אל העבד מי האיש הלזה ההלך בשדה
לקראתנו ויאמר העבד הוא אדני ותקח הצעיף ותתכס׃ ואמרת לעבדא
מן גברא דיכי דמהליך בחקלא לקדמותנא ואמר עבדא הוא רבוני
ונסיבת עיפא ואתכסיאת׃ קאלת ללעבד מן הדי אלרגל אלסאיר פי אלצחרא
אלקאנא קאל אלעבד הו מולאי פאכדת אלקנאע ותגטת בה׃ ויספר העבד
ליצחק את כל הדברים אשר עשה׃ ואשתעי עבדא ליצחק ית כל
פתגמיא דעבד׃ תם קץ אלעבד עלי יצחאק גמיע אלאמור אלדי צנעהא׃
ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה
ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו׃ ואעלה יצחק למשכנא וחזא והא
תקנין עובדהא כעובדי שרה אמיה ונסב ית רבקה והות ליה לאתו ורחמה׃

קיימת ברוך הוא והלה ומממתה הוא מתנחם באשתו׳ קטורה זו הגר ונקראת קטורה
שנאים שנאים מעשיה כקטרת ושקשרה פתחה שלא נזדווגה לאדם מיום שפירשה מאברהם׳
אשורים ולטושים׳ שם ראשי אומות ותרגום של אונקלוס אין לו ליישבו על לשון המקרא׳ ויתן
אברהם את נחמיה ברכה דיאתיקי שלו נתן לו שאמר לו הקב״ה לאברהם והיה ברכה׳ הברכות מסורות
בידך לברך את מי שתרצה ואברהם מסרן ליצחק׳ הפילגשים׳ חסר כתיב שלא היתה אלא פלגש

ואתנחם יצחק בתר מיתת אמיה: פארכלהא יצחאק ע׳ כבא שרה אמה
ואכד רבקה וצארת לה זוגה ואחבהא ותעזא יצחאק עלי אמה: ויסף
אברהם ויקח אשה ושמה קטורה: ואוסיף אברהם ונסיב אתתא ושמהּ
קטורה: תם עאוד אכד ואתכד זוגה אסמהא מחיצנה: ותלד לו את זמרן
ואת יקשן ואת מדן ואת מדין ואת ישבק ואת שוח: וילידת ליה ית זמרן
וית יקשן וית מדן וית מדין וית ישבק וית שוח: פולדת לה זמרן ויקשן
ומרן ומדין וישבק ושוח: ויקשן ילד את שבא ואת דדן ובני דדן היו
אשורם ולטושם ולאמים: ויקשן אוליד ית שבא וית דדן ובני דדן הוו למשרין
ולשכונין ולנגוון: ויקשן אולד שבא ודדן ובני דדן כאנו מאקלה וקיפה
ועאמרי: ובני מדין עיפה ועפר וחנך ואבידע ואלדעה כל אלה בני
קטורה: ובני מדין עיפה ועפר וחנך ואבידע ואלדעה כל אלין בני קטורה:
ובני מדין עיפה ועפר וחנוך ואבידע ואלדעה כל הולאי בני קטורה:
ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק: ויהב אברהם ית כל דליה ליצחק:
פאעטא אברהים גמיע מאלה ליצחאק: ולבני הפילגשים אשר לאברהם
נתן אברהם מתנת וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל ארץ קדם:
ולבני לחינתא דלאברהם יהב אברהם מתנן ושלחנון מעל יצחק
בריה עד דהוא קיים קידומא לארע מדינחא ולבני אמא אלתי לאברהים
והב אבל הבאת ואטלקהם ען יצחק אבנה ועאודה באקי שרקי אלי בלאד
אלשרק: ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חי מאת שנה ושבעים שנה וחמש
שנים: ואלין יומי שני חיי אברהם דחיא מאה ושבעין וחמיש שנין:
והדה איאם סני חיוה אברהם אלדי עאש מאיה וכמסה ושבעין סנה: ויגוע
וימת אברהם בשיבה טובה זקן ושבע ויאסף אל עמיו: ואתנגיד ומית
אברהם בסיבו טבא סיב וסבע ואתכניש לעמיה: תם תופא ומאת

אחת היא הגר היא קטורה: נשים בכתובה פילגשים בלא כתובה כדאמרינן בסנהדרין בנשים ופילגשים דדוד: נתן אברהם מתנות פירשו רבותי שם טומאה מסר להם: מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים בן מאה כבן שבעים ובן שבעים כבן חמש בלא חטא: יצחק וישמעאל מכאן שעשה ישמעאל תשובה והוליך את יצחק לפניו והיא שיבה טובה שנאמרה באברהם: ויהי אחרי מות אברהם ויברך וגו׳ ניחמו ניחום אבלים: ד״א אע״פ שמסר הקב״ה את הברכות לאברהם כתיב ואברכך את יצחק מכיון שצפה את עשו יוצא ממנו חכני יבוא בעל העולם ויברך את אשר ייטב בעיניו ובא הקב״ה וברכו: בשמותם לתולדותם סדר לידתן זה אחר זה: בחצריהם כרכים שאין להם חומה ותרגום בפצחיהון שהן מפוצחין לשון פתיחה כמו פצחו רננו: ואלה שני חיי ישמעאל אמר חייא בר אבא למה נמנו שנותיו של ישמעאל כדי ליחס בהן שנותיו של יעקב משנותיו של ישמעאל למדנו שלמד יעקב בבית עבר

יד שנה
כשפירש
מאביו

בשיבה צאלחה שיכא קד שבע מן אלעמר וצאר אלי קומה: ויקברו אתו
יצחק וישמעאל בניו אל מערת המכפלה אל שדה עפרן בן צחר
החתי אשר על פני ממרא: וקברו יתיה יצחק וישמעאל בנוהי במערת
כפילתא בחקל עפרון בר צחר חתאה דעל אפי ממרא: ודפנה יצחק
ואסמאעיל אבנאה פי מגארה אלציעה אלמצאעפה פי ציעה עפרון
אבן צחר אלחתי אלדי בחצרת ממרא: השדה אשר קנה אברהם מאת
בני חת שמה קבר אברהם ושרה אשתו: חקלא דזבן אברהם מן בני
חתאה תמן אתקבר אברהם ושרה אתתיה: אלציעה אלדי אשתראהא
אבר' מן בני חת תם דפן אבר' ואמירה זוגתה: ויהי אחרי מות אברהם
ויברך אלהים את יצחק בנו וישב יצחק עם באר לחי ראי: והוה
בתר דמית אברהם ובריך יי' ית יצחק בריה ויתיב יצחק עם בירא
דמלאך קימא אתחזי עלה: ולמא כאן בעד מות אבר' בארך אלה
פי יצחאק אבנה ואקאם יצ' ענד ביר אלחי אלנאטר:

ואלה תולדת ישמעאל בן אברהם אשר ילדה הגר המצרית שפחת
שרה לאברהם: ואלין תולדת ישמעאל בר אברהם דילידת הגר מצריתא
אמתה דשרה לאברהם: והדי שרח תוליד אסמאעיל אבן אברהים
אלדי ולדתה הגר אלמצריה אמה אמירה לאבר': ואלה שמות בני
ישמעאל בשמתם לתולדתם בכר ישמעאל נבית וקדר ואדבאל
ומבשם: ואלין שמהת בני ישמעאל בשמהתהון לתולדתהון בכריה
דישמעאל נביות וקדר ואדבאל ומבשם: הדה אסמא בני אסמאעיל
באסמאיהם לתואלידהם בכר אסמאעיל נביות וקדר ואדבאל ומבסם:
ומשמע ודומה ומשא: ומשמע ודומה ומשא: ומש' ודו' ומ': חדד
ותימא יטור נפיש וקדמה: חדד ותימא יטור נפיש וקדמה: חד' ותי' יט'
נפ' וקדמה: אלה הם בני ישמעאל ואלה שמתם בחצריהם ובטירתם

יד שנה כשפירש מאביו ב' קודם שבא אצל לבן שהרי כשפירש יעקב מאביו מת ישמעאל שנ' וילך
עשו אל ישמעאל וגו' כדמפורש בסוף מגלה נקראת: ויגוע לא נאמרה גויעה ואסיפה אלא בצדיקים:
נפל שכן כמו מדין ועמלק ובני קדם נופלים בעמק: כאן הוא אומר לשון נפילה ולהלן הוא אומר על פני כל
אחיו ישכון עד שלא מת אברהם ישכון משמת אברהם נפל:

ואלה תולדת יצחק יעקב ועשו האמורים בפרשה ועל ידי שכתב הכתוב יצחק בן אברהם הוזקק
לומר אברהם הוליד את יצחק לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה

55

שְׁנֵים עָשָׂר נְשִׂיאִם לְאֻמֹּתָם׃ אִלֵּין אִנּוּן בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאִלֵּין שְׁמָהַתְהוֹן
בְּפַצְחֵיהוֹן וּבְכַרְכֵיהוֹן. תְּרֵי עֲסַר רַבְרְבִין לְאוּמֵּיהוֹן׃ הולאי הם בני אסמאעיל
והדה אסמאיהם פי ארבאעהם וקצורהם אתני עשר שריפא לאממהם׃
וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל מְאַת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים וַיִּגְוַע
וַיָּמָת וַיֵּאָסֶף אֶל עַמָּיו׃ וְאִלֵּין שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל. מְאָה וּתְלָתִין וּשְׁבַע
שְׁנִין. וְאִתְנְגִיד וּמִית וְאִתְכְּנֵישׁ לְעַמֵּיה׃ והדה סני חיוה אסמאעיל אדי
עאש מאיה וסבעה ותלאתין סנה ותופא ומאת וצאר אלי קומה׃ וַיִּשְׁכְּנוּ
מֵחֲוִילָה עַד שׁוּר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי מִצְרַיִם בֹּאֲכָה אַשּׁוּרָה עַל פְּנֵי כָל אֶחָיו
נָפָל׃ וּשְׁרוֹ מֵחֲוִילָה עַד חַגְרָא דְּעַל אַפֵּי מִצְרַיִם מָטֵי לְאָתוּר עַל אַפֵּי
כָל אֲחוֹהִי שְׁרָא׃ וסכנו מן חוילה אלי אלגפאר אדי בחצרת מצר אלאן
תגי אלי אלמוצל בחצרת גמיע אכותה סכן׃ קה פסו' סי' יהוידע

ואלה תולדת יצחק בן אברהם וכו' לא הוליד אברהם אבינו לאיצחק בלבד והנה ל' אומות העמיד אכ' לומר שנתייחס בו שהיה קנטות פל' ודומה לו׳׳ בקחתו את רבקה אמרו שהיה שנה והיה רבקה כשנשאת תדע לך שהוא בן ארבעים שנה ...

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק׃ וְאִלֵּין תּוֹלְדַת
יִצְחָק בַּר אַבְרָהָם אַבְרָהָם אוֹלִיד יָת יִצְחָק׃ והדי שרח תואליד יצחאק
אבן אבר בעד מא כאן אבר מן אולאדה יצחק׃ וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים
שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת רִבְקָה בַּת בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי מִפַּדַּן אֲרָם אֲחוֹת לָבָן
הָאֲרַמִּי לוֹ לְאִשָּׁה׃ וַהֲוָה יִצְחָק בַּר אַרְבְּעִין שְׁנִין כַּד נְסֵיב יָת רִבְקָה
בַּת בְּתוּאֵל אֲרַמָּאָה מִפַּדַּן דַּאֲרָם אֲחָתֵיהּ דְּלָבָן אֲרַמָּאָה לֵיהּ לְאִנְתּוּ׃ ולמא
כאן יצחאק אבן ארבעין סנה תזוג ברבקה אבנת בתואל אלארמאני
מן פדן ארם אכת לבן אלארמאני פצארת לה זוגה׃ וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַיהוָה
לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הִוא וַיֵּעָתֶר לוֹ יְהוָה וַתַּהַר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ׃ וְצַלִּי
יִצְחָק קֳדָם יְיָ לָקֳבֵיל אִתְּתֵיהּ אֲרֵי עַקְרָא הִיא וְקַבִּיל צְלוֹתֵיהּ יְיָ וְעַדִּיאַת

של יצחק
שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו מה עשה הקב״ה צר קלסתר פניו דומה
לאברהם והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק׳׳ בן ארבעים שנה׃ שהרי כשבא אברהם מהר המוריה
נתבשר שנולדה רבקה ויצחק היה בן ל״ז ובו בפרק נולדה רבקה המתין לה עד שתהא
ראויה לביאה ונשאה׳׳ בת בתואל מפדן ארם אחות לבן׳ וכי עדין לא נכתב שהיא בת בתואל ואחות
לבן ומפדן ארם׳ אלא להגיד שבחה שהיתה בת רשע ואחות רשע ומקומה אנשי רשע ולא למדה
ממעשיהם׳׳ פדן ארם׳ על שם ששני ארם היו ארם נהרים וארם צובה קורא אותן פדן לשון צמד בקר תרגום
תורין׳ יש פותרין פדן ארם שדה ארם שבלשון ישמעאל קורין לשדה פדן׳׳ ויעתר׳ הרבה
והפציר בתפלה׳׳ ויעתר׳ נתפצר ונתפייס ונתפתה לו׳ ואומר אני כל לשון עתר לשון הפצרה וריבוי
הוא ונעתר ענן הקטרת׳׳ מרבית עלית העשן׳ וכן והעתרתם עלי דבריכם וכן ונעתרות נשיקות
שונא דומות למרובות והנס למשא׳׳ אנקרויטרא בלעז׳׳ לנכח אשתו׳ זה עומד בזוית זו ומתפללת

רבקה אשתו: תם שמע יצחק אללה חית זוגתה אד כאנת עאקר
פעצמה אללה פחמלת רבקה זוגתו ויתרצצו הבנים בקרבה ותאמר אם
כן למה זה אנכי ותלך לדרש את יהוה: ודחקין בניא במעהא
עמלת אם כאן למא דנן אנא ואדלת למתבע אלפן מן קיני: פמזדחמא
אולאד פי בטנהא פקאלת לו עלמת אן יאמר הכדי לם אטלבה ומצת
לתלתמס עלמא מן ענד אללה: ויאמר יהוה לה שני גיים בבטנך ושני
לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר: ואמר
יי לה תרין עממין במעכי ותרתין מלכון ממעכי יתפרשן ומלכו
ממלכו תתקף ורבא ישתעבד לזעירא: פקל אללה להא אן אמא
אמתין פי בטנך וחזבין מן אמעאך יתפרקאן ויתאייד אחדהמא מן לאכר
ואלכביר יכדם אלצגיר: וימלאו ימיה ללדת והנה תומם בבטנה:
ושלימו יומהא למילד והא תיומין במעהא: פלמא כמלת איאם
ולאדהא פאדי בתאמין פי בטנהא: ויצא הראשון אדמוני כלו כאדרת
שער ויקראו שמו עשו: ונפק קדמאה סמוק כליה כגלים דסער
וקרו שמיה עשו: פכרג אלאול אחמריא כלה ככסא מן שער
פסמוה עשו: ואחרי כן יצא אחיו וידו אחזת בעקב עשו ויקרא
שמו יעקב ויצחק בן ששים שנה בלדת אתם: ובתר כין נפק
אחוהי וידיה אחידא בעקבא דעשו וקרא שמיה יעקב ויצחק בר
שתין שנין כד ילידת יתהון: ובעד דלך כרג אכוה וידה מאסכה
בעקב עשו פסמוה יעקוב וכאן יצחק אבן סתין סנה אד ולדא: ויגדלו
הנערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם ישב אהלים:

עומדת בזוית זו ומתפללת ויעתר לו. ולא לה שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע
לפיכך לו ולא לה: ויתרוצצו. על כרחך המקרא הזה אומר דורשני שסתם מה היא רציצה זו וכתב אם כן למה
זה אנכי. רבותינו דרשוהו לשון ריצה כשהיתה עוברת על פתחי תורה [illegible] יעקב רץ ומפרכס לצאת
עוברת על פתחי ע"ז עשו מפרכס לצאת. ד"א מתרוצצים זה עם זה [illegible]ריבים בנחלת שני עולמות. ותאמר
אם כן גדול צער העיבור. למה זה אנכי. מתאוה ומתפללת על [illegible]. ותלך לדרוש. לבית מדרשו
של שם עבר. לדרוש. שיגיד לה מה יהא בסופה. ויאמר ה' לה. על ידי שליח לשם נאמר ברוח
הקדש והוא אמר לה. שני גוים בבטנך. גיים כת' אלו אנטונינוס ורבי [illegible] פסקו מעל שלחנם לא צנון ולא
חזרת לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. ושני לאמים. אין לאום אלא [illegible]ת. ממעיך יפרדו. מן המעים
הם נפרדים. זה לרשעו וזה לתומו. ולאם מלאם יאמץ. לא ישוו בגדולה כשזה קם [illegible] נופל וכן הוא אומר אמלאה החרבה
לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלם. וימלאו ימיה. אבל בתמר כת' ויהי בעת [illegible] שלא מלאו ימיה כי לז'
חדשים ילדתם. והנה תומם. חסר ובתמר כת' תאומם מלא לפי ששניהם צדיקים [illegible] אחד צדיק ואחד רשע

ורביאו עולימיא והוה עשו גבר נחשירכן נפק חקל ויעקב גבר
שלים משמיש בית אולפנא: תם כברא אלגלאמאן פכאן עיסו רגלא
עארפא בציד רגלא צחראויא ויעקב רגלא סאלמא מקים פי אלכביה:
ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו ורבקה אהבת את יעקב: ורחים
יצחק ית עשו ארי מצידיה הוה אכיל ורבקה רחימת ית יעקב: ואחב
יצחאק עשו למערפתה בציד ורבקה אחבת יעקוב: ויזד יעקב נזיד
ויבא עשו מן השדה והוא עיף: ובשיל יעקב תבשילא ועל עשו מן חקלא
והוא משלהי: תם טבך יעקוב טביכא פדכל עשו מן אלצחרא והו לגב:
ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה כי עיף אנכי
על כן קרא שמו אדום: ואמר עשו ליעקב אטעימני כען מן סמוקא
סמוקא הדין ארי משלהי אנא על כין קרא שמיה אדום: פקאל ליעקוב
אטעמני מן הדי אלאחמר פאני לגב ולדלך סמי עשו אלאחמר: ויאמר
יעקב מכרה כיום את בכרתך לי: ואמר יעקב זבין כיום דלהין ית בכירותך
לי: פקאל יעקוב בעני אליום בכורתך: ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות
ולמה זה לי בכרה: ואמר עשו הא אנא אזיל לממת ולמא דנן לי -
בכירותא: קאל עשו הודא אנא מאר ללמות ולמא די לי בכורה: ויאמר
יעקב השבעה לי כיום וישבע לו וימכר את בכרתו ליעקב: ואמר
יעקב קיים לי כיום דלהין וקיים ליה וזבין ית בכירותיה ליעקב: קאל
אחלף לי וחלף לה ובאעה בכורתה: ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים

הלעיטני נא מן
רמ׳ המן לומ׳ כי
כן קנה מרדכי
את המן לעבד
בפת לחם ...

אדמוני: סימן הוא שיהא שופך דמים: כלו כאדרת שער: מלא שער כטלית של צמר המלאה שער קלו קו״רא בלע״ז: ויקראו שמו עשו: הכל קראו לו כן לפי שהיה נעשה ונגמר בשערו כבן שנים הרבה: ואחר כן יצא אחיו: שמעתי מדרש אגדה הדורשו לפי פשוטו בדין היה אוחז בו לעכבו יעקב נוצר מטפה ראשונה ועשו מן השניה צא ולמד משפופרת שפיה קצרה תן לה שתי אבנים זו אחר זו הנכנסת ראשונה תצא אחרונה והנכנסת אחרונה תצא ראשונה נמצא עשו הנוצר מטפה אחרונה יצא ראשונה ויעקב שנוצר ראשונה יצא אחרונה: בעקב עשו: סימן שאין זה מספיק לגמור מלכותו עד שזה עומד ונוטלה הימנו ויעקב בא לעכבו שיהא ראשון ללידה כראשון ליצירה ויפטור את רחמה ויטול את הבכורה מן הדין: ויקרא שמו יעקב: הקב״ה: ר״א אביו קרא לו יעקב ע״ש אחיזת העקב: בן ששים שנה: עשר שנים משנשאה עד שנעשית בת י״ג שנה וראויה להריון ועשר שנים הללו צפה והמתין לה כמו שעשה אביו לשרה כיון שלא נתעברה ידע שהיא עקרה והתפלל עליה ושפחה לא רצה ליטול לפי שנתקדש בהר המוריה להיות עולה תמימה: ויגדלו הנערים ויהי עשו: כל זמן שהיו קטנים לא היו ניכרים במעשיהם ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם כיון שנעשו בני י״ג שנה זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לע״ז: יודע ציד: לצוד ולרמות את אביו בפיו ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח היאך מעשרין את התבן כסבור אביו שהוא מדקדק במצות: איש שדה: כמשמעו אדם בטל וצודה בקשתו חיות ועופות: תם: אינו בקי בכל אלה כלבו כן פיו מי שאינו חריף לרמות קרוי תם: יושב אוהלים: אהלו של שם ואהלו של עבר: בפיו: כתרגומו בפיו של יצחק ומדרשו בפיו של עשו שהיה צד אותו ומרמהו בדבריו: ויזד: לשון בישול כתרגומו: והוא עיף: ברציחה כמה דתימא כי עיפה נפשי להורגים: הלעיטני: אפתח פי ושפוך הרבה

לתוכה כמו ששנינו

ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכרה׃ ויעקב יהב לעשו לחים
ותבשיל דטלופחין ואכל ושתי וקם ואזל ושט עשו ית בכירותא׃
ואעטא יעקוב כבזא וטביכא מן עדס ואכל ושרב וקאם ומצ׳א
ואזדרא עשו בבכוריה׃
ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם וילך
יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה׃ והוה כפנא בארעא בר
מכפנא קדמאה דהוה ביומי אברהם ואזל יצחק לות אבימלך מלכא
דפלשתאי לגרר׃ תם כאן גוע פי אלבלד סוי אלגוע אלאול אלדי כאן עלא
עהד אברהים פמצ׳א יצחאק אלי אבימלך מלך פלסטין אלי אלכלוץ׃
וירא אליו יהוה ויאמר אל תרד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אליך
ואתגלי ליה יי ואמר לא תחות למצרים שרי בארעא דאימר לך׃
פתגלא לה אללה וקאל לא תנזל מצרא אסכן פי אלבלד אלדי אקול לך׃
גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך כי לך ולזרעך אתן את
כל הארצת האל והקמתי את השבעה אשר נשבעתי לאברהם אביך׃
דור בארעא הדא ויהי מימרי בסעדך ואבריכנך ארי לך ולבנך אתן
ית כל ארעתא האלין ואקים ית קימא דקיימית לאברהם אבוך׃
ונזל פי הדה אלבלד ואכון מעך ואבארך פאן לך ולנסלך
אעטי הדה אלבלאד ואפי באלקסם אלדי אקסמת לאברהים אביך׃ והרביתי
את זרעך ככוכבי השמים ונתתי לזרעך את כל הארצת האל
והתברכו בזרעך כל גויי הארץ׃ ואסגי ית בנך ככוכבי שמיא ואתן
לבנך ית כל ארעתא האלין ויתברכון בדיל בנך כל עממי ארעא

לתוכה כמו שמשקין את הגמל אבל משקין אותו׳׳ מן האדום האדום׳ עדשים אדומות
ואותו היום מת אברהם שלא יראה את עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה׳ ואינו זו שיבה טובה שהבטיחו
לפי׳ כ׳ קיצר הב״ה חמש שנים משנותיו׳׳ שיצחק ק״פ שנה וזה קע״ה׳ ובישל יעקב עדשים להברות הגה
את האבל׳ ולמה עדשים שדומות לגלגל שהאבלות גלגל שחוזר בעולם׳׳ כיום׳ כתרגום כיום
דלהן כיום שהוא ברור כך מכור לי מכירה ברורה׳׳ בכורתך׳ לפי שהעבודה בבכורות אמ׳ יעקב
אין רשע זה כדאי שיקריב להב״ה׳׳ הנה אנכי הולך למות׳ אמ׳ עשו מה טיבה של עבודה זו אמ׳ לו
כמה אזהרות ועונשין ומיתות תלויין בה כאותה ששנינו אלו הן שבמיתה שתויי יין ופרועי ראש אמ׳
אני הולך למות על ידה אם כן מה חפץ יש לי בה׳׳ ויבז עשו׳ העיד עליו הכת׳ שביזה
עבודתו שלמקום׳׳ ויהי רעב׳ אל תרד מצרימה׳ שהיה דעתו לרדת למצ׳ כמו שירד אביו בימי הרעב׳׳ אל תרד
מצרימה׳ שאתה עולה תמימה ואין חוצה לארץ כדאי לך׳׳ האל כמו האלה׳׳ והתברכו בזרעך׳
אדם אומר לבנו יהא זרעך כזרעו של יצחק וכן בכל המקרא׳ והנברכו ...

ואכתר נסלך ככואכב אלסמא ואעטיהם גמיע הדה אלבלדאן ויתבארכו
בהם גמיע אמם אלארץ׃ עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרתי
מצותי חקותי ותורתי׃ חלף דקביל אברהם למימרי ונטר מטרת
מימרי פקודי קימי ואוריתי׃ גזא מא קבל אבר אמרי ואחפט מא
אסתחפטת מן וצאיאי ורסומי ושראיעי׃ וישב יצחק בגרר׃ ויתיב
יצחק בגרר׃ ואקאם יצחק פי אלגרר׃ וישאלו אנשי המקום לאשתו
ויאמר אחתי הוא כי ירא לאמר אשתי פן יהרגני אנשי המקום על
רבקה כי טובת מראה הוא׃ ושאילו אנשי אתרא על עיסק אתתיה
ואמר דאחתי היא ארי דחיל למימר אתתי דלמא יקטלונני אנשי אתרא על
רבקה ארי שפירת חיזו היא׃ פלמא סאלוה אהל אלמוצע ען זוגתה קאל הי אכתי
לאנה תכוף אן יקול הי זוגתי כלא יקתלוני אהל אלמוצע עליהא לאנהא
חסינה אלמנטר׃ ויהי כי ארכו לו שם הימים וישקף אבימלך מלך
פלשתים בעד החלון וירא והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו׃
והוה כד סגיאו ליה תמן יומיא ואסתכי אבימלך מלכא דפלשתאי
מן חרכא וחזא והא יצחק מחייך עם רבקה אתתיה׃ פלמא טאלת
איאם מקאמה תם אטלע אבימלך מלך פלסטין מן כוהלה פנצר
ואדי ביצחאק ילאעב רבקה זוגתה׃ ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר
אך הנה אשתך הוא ואיך אמרת אחתי היא ויאמר אליו יצחק
כי אמרתי פן אמות עליה׃ וקרא אבימלך ליצחק ואמר ברם

עקב אשר שמע וגו׳ תיבות כנגד י׳ הדברות שבהן עקב תיבות ועקב שנים שמע בקולי דבן ג׳ שנים הכיר את בוראו שנותיו קע״ה עקב אשר שמע אברהם בני קיים את עירובי תבשילין

ב

ישראל יברכו בך וזהו לענין הקללה מצינו כן והיתה האשה לאלה בקרב עמה שהמקלל שונאו אומר תהא כפלונית וכן והנחתם שמכם לשבועה לבחירי שהנשבע אומר הא א כפלוני אם עשיתי כך וכך שמע אברהם בקולי כשנסיתי אותו וישמר משמרתי גזירות להרחקה על אזהרות שבתורה כגון שניות לעריות ושבות לשבת מצותי דברים שאלו לא נכתבו ראויין הם להצטוות כגון גזל ושפיכות דמים חקותי דברים שיצר הרע ואומות העולם משיבין עליהם כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז שאין טעם לדבר אלא גזירת המלך וחקתיו על עבדיו ותורותי להביא תורה שבעל פה הלכה למשה מסיני לאשתו על אשתו כמו אמרי לי אחי הוא כי ארכו אמר מעתה אין לי לדאג מאחר שלא אנסוה עד עכשיו ולא נזהר להיות נשמר וישקף אבימלך ראהו משמש מטתו (בעד החלון [illegible] בלא בעד החלון משקפה ותיבב אבל באברהם לא ראה בהדש גנונות לפי שלא המתין לא לקחה מידי אבל ביצחק המתין ובדק ולא לקחה מיד שפה שנזהר כמעשה אביו אברהם שנענש עליה) אחד העם המיוחד שבעם זה המלך והבאת עלינו אשם אם שכב כבר הבאת אשם עלינו בארץ ההיא אע״פ שאינה חשובה כארץ ישראל עצמה כארץ שבעה גוים בשנה ההיא אע״פ שאינה כתקנה שהיתה שנת רעבון מאה שערים שאמדוה כמה ראויה לעשות ועשתה על אחד שאמדוה מאה ורבותינו ז״ל אמרו זה למעשרות היה בארץ ההיא בשנה ההיא שניהם למה שהארץ קשה והשנה קשה כי גדל מאד שהיו אומרים זבל פרדותיו של יצחק ולא כספו וזהבו של אבימלך ועבדה רבה פעולה רבה בלשון לע״ז

ברם הא אתתך היא ואיכדין אמרת דאחתי היא ואמר ליה יצחק ארי
אמרית דלמא אתקטיל עלה׃ פרוע בה וקצ לה פהורי הי זוגתך ולם
קלת הי אחתי קצ אני תכוופת אן אקתל בסבבהא׃ ויאמר אבימלך מה
זאת עשית לנו כמעט שכב אחד העם את אשתך והבאת עלינו אשם׃
ואמר אבימלך מא דא עבדת לנא כזעיר פון שכיב דמיחד בעמא
ית אתתך ואיתיתא עלנא חובא׃ קצ אבימלך מא דא צנעת בנא
ען קליל לו צאגע אחד קומנא זוגתך לגלבת עליכא אתמא׃
ויצו אבימלך את כל העם לאמר הנגע באיש הזה ובאשתו מות יומת׃
ופקיד אבימלך ית כל עמא למימר דינזיק לגברא הדין ולאתתיה
אתקטלא יתקטל׃ פנאדא אבימלך פי גמיע קומה קאילא מן אדא
הדי' ארגל וזוגתה פליקתל קתלא׃ ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא
בשנה ההוא מאה שערים ויברכהו יהוה׃ וזרע יצחק בארעא ההיא
ואשכח בשתא ההיא על חד מאה בדשערוהי וברכיה יי׃ ות
זרע יצ' פי תלך אלארץ פוגד פי תלך אלסנה עלי' אלאחד בטחזר מאיה
למא באלרך לה אלה׃ ויגדל האיש וילך הלוך וגדל עד כי גדל מאד׃
ורבא גברא ואזל אזיל סגי ורבי עד דרבא לחדא׃ פכתר אלרגל וכאן
כלמא מר כתר אלי' אן עטם גדא׃ ויהי לו מקנה צאן ומקנה בקר
ועבדה רבה ויקנאו אתו פלשתים׃ והוו ליה גיתי ענא וגיתי תורי
ופלחנא סגי וקניאו ביה פלשתאי׃ וצאר לה מאשיה' גנם ובקר ועבידא
כתירא חתי' חסדוה אלפלסטיניין׃ וכל הבארות אשר חפרו עבדי אביו
בימי אברהם אביו סתמום פלשתים וימלאום עפר׃ וכל בירי דחפרו עבדי
אבוהי ביומי אברהם אבוהי טמונון פלשתאי ומלונון עפרא׃ וגמיע אלאבאר אלתי

אחד העם כ' ואידך כי כא אחד העם כוה העם אחד דבמלך דוד אף הכא במבני עצמו שהוא מלך··

נ' גרסא יצחק שמוע יהושפט יש' מיש'

ע' מלוא וימלאום בהנקדמה למה שנותנים העדלה בעפר··

אוברייצא·· עבודה· משמע עבודה אחת· עבדה רבה·· פעולה רבה·· סתמום פלשתים· שאמרו תקלה הם לנו
מפני שאמר ותקלה הם לנו מפני הגייסות הבאות עלינו·· טמונון פלשתאי לשון סתימה ובלשון משנה מטמטם
את הלב·· בנחל גרר· רחוק מן העיר·· וישב ויחפר· את הבארות אשר חפרו בימי אברהם אביו ופלשתים
נתעשקו עמיה
סתמום קודם שנסע יצחק מגרר וחזר וחפרן·· עשק· ערער·· כי התעשקו עמו· במריבה וערער·· שטנה·
גוויינמנט·· ורפינו בארץ· כתרגו' ונפוש בארץ·· ואחזת מרעהו· כתרגו' וסיעת מרחמוהי סיעת מאוהביו··
יש תמה על תיו שלואחזת ואעפ' שאין תיבה סמוכה יש דוגמתה במקרא עזרת מצר' ושכורת ולא מיין
האחרת לשון קבוצה ואגודה שנאחזין יחד·· ראו ראינו ראו באביך ראינו בך·· תהי נא אלה בינותינו· תהי נא
האלה אשר בינותינו מימי אביך תהי גם עתה בינינו וביניך·· אם תעשה עמנו רעה כשם שלא נגענוך·· כשאמרנו לך לך מעמנו·· אתה גם
אתה טמא לנו כן·· שבעה· על שם הברית·· בן ארבעים שנה· עשו היה נמשל לחזיר שנ' יכרסמנה חזיר
מיער· החזיר הזה כשהוא שוכב פושט טלפיו לומר ראו שאני טהור כך אלו גוזלים וחומסים ומראין עצמם כשרים

כל ארבעים שנה
היה עשו צד נשים

חפרוהא עביד אביה עלי עהד אבר[illegible] [illegible]וגב[illegible] סדוהא אלפלסטיניון
ומלוהא תראבא׃ ויאמר אבימלך אל יצחק לך מעמנו כי עצמת ממנו
מאד׃ ואמר אבימלך ליצחק איזיל מעמנא ארי תקיפת מננא לחדא׃
בקא אבימלך ליצחק אמץ מן ענדנא פאנך קד עצמת מנא גדא׃
וילך משם יצחק ויחן בנחל גרר וישב שם׃ ואזל מתמן יצחק
ושרא בנחלא דגרר ויתיב תמן׃ פמצא מן תם יצ׳ ונזל פי ואד אלגרר
ואקאם תם׃ וישב יצחק ויחפר את בארת המים אשר חפרו בימי
אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם ויקרא להן שמות
כשמות אשר קרא להן אביו׃ ותב יצחק וחפר ית בירי דמיא דחפרו
ביומי אברהם אבוהי וטמונין פלשתאי בתר דמית אברהם וקרא
להון שמהן כשמהן דהוה קרי להון אבוהי׃ תם עאוד יצ׳ פחפר אבאר
אלמא אלתי כאנת עלי עהד אבר אביה וסדהא אלפלסטיניין בעד מותה
וסמאהא באסמא כמא קד סמאהא אביה׃ ויחפרו עבדי יצחק בנחל
וימצאו שם באר מים חיים׃ וחפרו עבדי יצחק בנחלא ואשכחו תמן
ביר דמיין נבעין׃ פלמא חפר עביד יצח׳ פי אלואד וגדו תם ביר מא נאבע׃
ויריבו רעי גרר עם רעי יצחק לאמר לנו המים ויקרא שם הבאר
עשק כי התעשקו עמו׃ ונצו רעותא דגרר עם רעותא דיצחק למימר
דילנא מיא וקרא שמה דבירא עסק ארי אתעסקו עמיה׃ פכאצם
רעאת אלגרור רעאת יצחאק קאילין הדי אלמא לנא פסמא אלביר שגלא
למא אשתגלו מעה׃ ויחפרו באר אחרת ויריבו גם עליה ויקרא שמה
שטנה׃ וחפרו ביר אחרי ונצו אף עלה וקרא שמה שטנה׃ וחפרו ביר
אכרא וכאצמוה עליהא וסמאהא ראת אלעגאר׃ ויעתק משם ויחפר
באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה רחבות ויאמר כי עתה הרחיב יהוה

אמנם סוד הענין כי
הבארות יאה קודם
להבטיע הקליפות
ונהריס דגל העם
ית׳ וימין יצ׳ הממה
ולכה חפר באלותמים
חיים ונעלם מן לבנון
להמשיך קדושת הש׳
ית׳ בתחתונים וכמו
שאלגלגל שהשכינה
נסתלקה מרקיע ש
רקיע ואחד הצדיקים
הורידוה עד שהורידה
משה על הר סיני׳ גם
אהלל כאן שבמות
אברהם חזר העולם
לאחוריו להסתלק האור
העליון וזה מורה קושם
הבארות שלאברהם
שמורה הסתלקות האור
קבהל יצ׳ ויתע החוזר
באחור לא שעמד יצח׳
והעמיד כדבלי ל׳ יורן
שהקליקול ההוא מתקלק[illegible]
במיתת אבל תיקן יצחק
וכן כולם ובא השמש
צדיק אחד וזרח השמש
צדיק ממלא מקומו
ומעמיד העולם׳׳

[illegible]

כל ארבעים שנה היה עשו צד נשים מתחת בעליהן ומענה אותן כשהיה בן ארבעים שנה [illegible]
[illegible] אמר אבא בן מ׳ שנה נשא אשה אף אני כן׳׳ מורת רוח׳ לשון ממרים היותם כל מעשיהן היו לעצבון
ליצחק ולרבקה׳ שהיו עובדות עז׳׳ ותכהין בעשנן של עז׳ ר״א כרי שיטול יעקב את הברכות׳׳ לא ידעתי יום
מותי׳ אל יהושע בן קרחה אם מגיע אדם לפרק אבותיו ידאג ה׳ שנים לפני כן וה׳ שנים לאחר כן׳ ויצחק היה
בן קכ״ג שנה הלך בחמש שנים סמוך לפרק אמו שמתה לפרק אמא [illegible] אני מגיע והיא מתה
בת קכ״ז שנה והריני בחמש שנים סמוך לפרקה לפיכך לא ידעתי יום מותי שמא לפרק אמי שמא לפרק אבא׳׳
תליך׳ החבר שדרך לתלות׳׳ שאנא לשון השחזה כאומר שנשנו אין משחידין את הקכין אבל משיאה על גבי
[illegible] ׳׳ יאכילני נבלה ׳שודה לי׳ מן ההפקר ולא מן הגזל ׳׳לפני יי׳ ברשותו שיסכים עלוי׳׳

לצוד ציד להביא׳
[illegible]להביא

לנו ופרינו בארץ: ואסתליק מתמן וחפר ביר אחרי ולא נצו עלה וקרא
שמה רחובות ואמר ארי כען אפתי יי לנא ונפוש בארעא: תם
אנתקל מן תם וחפר ביר אכ׳רא ולם יכ׳אצמוה עליהא וסמאהא ראת
אלפסחה וקאל אן אללה אוסע לנא ונמינא פי אלבלד: ויעל משם באר ד׳
שבע: ואסתליק מתמן לבאר שבע: פצעד מן תם אלי ביר סבע: וירא
אליו יהוה בלילה ההוא ויאמר אנכי אלהי אברהם אביך אל תירא כי
אתך אנכי וברכתיך והרביתי את זרעך בעבור אברהם עבדי: ואתגלי
ליה יי בליליא ההוא ואמר אנא אלהיה דאברהם אבוך לא תדחל ארי
בסעדך מימרי ואברכנך ואסגי ית בנך בדיל אברהם עבדי: פתגלא
לה אללה פי תלך אללילה וקאל אנא אלאה אבר אביך לא תכ׳אף פאני מעך
אבארך עליך ואכתר נסלך בסבב אבר עבדי: ויבן שם מזבח ויקרא
בשם יהוה ויט שם אהלו ויכרו שם עבדי יצחק באר: ובנא תמן
מדבחא וצלי בשמא דיי ופרסיה תמן למשכניה וכרו תמן עבדי יצחק
בירא: ובנא תם מדבחא ודעא באסם אללה ומד כבאיה וכרו תם
עבידה בירא: ואבימלך הלך אליו מגרר ואחזת מרעהו ופיכל שר
צבאו: ואבימלך אתא לותיה מגרר וסיעת מרחמוהי ופיכל רב חיליה:
ואבימלך צאר אליה מן אלכ׳לוץ ואחזת נדימה ופיכל ריים גישה:
ויאמר אלהם יצחק מדוע באתם אלי ואתם שנאתם אתי ותשלחוני
מאתכם: ואמר להון יצחק מדין אתיתון לותי ואתון סניתון יתי ור
חריכתוני מלותכון: פקאל להם יצ׳מא באלכם גיתם אלי ואנתם שנאתמוני
וטרדתמוני מן ענדכם: ויאמרו ראו ראינו כי היה יהוה עמך ונאמר
תהי נא אלה בינותינו בינינו ובינך ונכרתה ברית עמך: ואמרו מחזא
חזינא ארי הוה מימרא דיי בסעדך ואמרנא תתקיים כען מומתא
דהות בין אבהתנא בינגא ובינך ונגזר קים עמך: קאלו אנא
ראינא אן אללה מעך פקלנא יכון חרג בינגא ובינך ונעהדך עהדא
אם תעשה עמנו רעה כאשר לא נגענוך וכאשר עשינו עמך רק טוב
ונשלחך בשלום אתה עתה ברוך יהוה: אם תעביד עמנא בישא כמא
דלא אנזיקנך וכמא דעבדנא עמך לחוד טב ושלחנך בשלם את

פען כרפא להי ולא תענע כבא שקא וכמא לם נצריך וכמא יצנענא
מעך כירא מחצא אסלקנאך בסלאם אנת אלאן מבארך אללה ויעש
להם משתה ויאכלו וישתו ועבד להון משתיא ואכלו ושתיאו פצנע
להם מגלסא ואכלו ושרבו וישכימו בבקר וישבעו איש לאחיו וישלחם
יצחק וילכו מאתו בשלום ואקדימו בצפרא וקיימו גבר לאחוהי
ושלחנון יצחק ואזלו מלותיה בשלם ואדלגו בכרא וחלף כל אמר
לצאחבה ואטלקהם יצ׳ ומצו מן ענדה בסלאם ויהי ביום ההוא ויבאו
עבדי יצחק ויגדו לו על אדות הבאר אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו
מים והוה ביומא ההוא ואתו עבדי יצחק וחויאו ליה על עיסק בירא
דחפרו ואמרו ליה אשכחנא מיא פלמא כאן פי דלך אליום גאו עביד
יצ׳ ואכברוה בסבב אלביר אלתי חפרוהא וקאלו לה קד וגדנא מאא
ויקרא אתה שבעה על כן שם העיר באר שבע עד היום הזה וקרא
יתה שבעה על כין שמה דקרתא באר שבע עד יומא הדין וסמאהא
סבעה לדלך אסם אלקריה ביר סבע אלי הדי אליום

ה ויהי עשו בן ארבעים שנה ויקח אשה את יהודית בת בארי החתי ואת
בשמת בת אילן החתי והוה עשו בר ארבעין שנין ונסיב אתתא ית יהודית
בת בארי חתאה וית בשמת בת אילון חתאה ולמא כאן עשו אבן
ארבעין סנה תזוג באמראה אסמהא יהודית אבנה בארי אלחתי ובסמת
אבנה אילון אלחתי ותהיין מרת רוח ליצחק ולרבקה והואה מסרבן
ומרגזן על מימר יצחק ורבקה פכאנתא מסכטתא ראי יצ׳ ורבקה

ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות ויקרא את עשו
בנו הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני והוה כד סיב יצחק וכהיא
עינוהי מלמחזי וקרא ית עשו בריה רבא ואמר ליה ברי ואמר ליה
האנא פלמא שאך יצ׳ קאמתא עיניה מן אן יבצר פדעא בעשו
אבנה אלאכבר וקאל לה יא אבני קאל לביך ויאמר הנה נא זקנתי לא ידעתי
יום מותי ואמר האכען סיבית לית אנא ידע יומא דאמות קאל הודי
קד שכת לם אעלם יום מותי ועתה שא נא כליך תליך וקשתך וצא
השדה וצודה לי צידה וכען סב כען זינך סיפך וקשתך ופוק לחקלא

ויהי כי זקן יצחק ותכהין
עיניו מראות · מאי
מראות כשעה שנעקד
על גבי המזבח [illegible]
בוכים ונפלו דמעותיהם
סוף עיניו כהות · ד״א מהן
מראות מכוח אותה
ראייה שבעה שנעקד
יצ׳ על גבי מזבח באו
מלאכי השרת ובכו
כי אברהם נעקה
מלאכי שלום מר יבכיון
ונפלו דמעות מעיניהן
בתוך עיניו והיו רשומות
בעיניו עד שזקן וכהו
עיניו · צידה [illegible]
ומדליקין צבור טבור
עבודת מים בבמה
קיה ל׳ מראות כ״ה

ויצוד לי

וצד לי צידא: ואן פאחמל אלתך סיפך וקוסך ואכרג אלי אלצחרא וצד לי
צידא: ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואכלה בעבור
תברכך נפשי בטרם אמות: ועמל לי תבשילין כמא דרחימית ואעטיהא לי ואיכול
בדיל תתברכנך נפשי עד לא אמות: ואצלחה לי אלואנא כמי אחב ואיתני
בה אכל מנה לכי תבארכך נפסי קבל אן אמות: ורבקה שמעת בדבר
יצחק אל עשו בנו וילך עשו השדה לצוד ציד להביא: ורבקה שמעת
כד מליל יצחק עם עשו בריה ואזל עשו לחקלא למצד צידא לאיתאה:
וסמעת רבקה חין כלם כדלך עשו אבנה פלמא מצא עשו אלי אלצחרא
ליציד צידא יאתי בה: ורבקה אמרה אל יעקב בנה לאמר הנה שמעתי
את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר: ורבקה אמרת ליעקב ברה
למימר הא שמעית מן אבוך ממליל עם עשו אחוך למימר: קאלת
רבקה ליעקוב אבנהא הוד קד סמעת אביך יכלם עשו אכיך
קאילא: הביאה לי ציד ועשה לי מטעמים ואכלה ואברככה לפני
יהוה לפני מותי: איתא לי צידא ועביד לי תבשילין ואיכול ואברכנך
קדם יי קדם מותי: איתני בציד ואצנעה לי אלואנא ואכל מנה חתי
אבארכך בין ידי אללה קבל מותי: ועתה בני שמע בקולי לאשר אני
מצוה אתך: וכען ברי קביל מני למא דאנא מפקדא יתך: ואלאן יא
אבני אקבל מני מא אמרך בה: לך נא אל הצאן וקח לי משם שני
גדיי עזים טבים ואעשה אתם מטעמים לאביך כאשר אהב:
איזיל כען לות ענא וסב לי מתמן תרין גדיי עזין טבין ואעביד יתהון
תבשילין לאבוך כמא דרחים: אמץ אלי אלגנם וכד לי מן תם גדיין מן
אלמאעז נידין ואצלחהמא אלואנא לאביך כמי יחב: והבאת לאביך
ואכל בעבר אשר יברכך לפני מותו: ותעיל לאבוך וייכול בדיל דיברכנך
קדם מותיה: פתדכלהמא אלי אביך ויאכל מנהמא לכי יבארכך פיה קבל

ורבקה אמרה · אמרה
לו כני היום הזה מוזרות
ברכה וכולים נפתחים
בו · טובים · טובים לך
וטובים לבניך טובים
לך על ידיהם אחת
מתכפר לבניך ביום
הכפורים וכתו ומחל
עדת בני ישראל יקחו
שני שעירי עזים ·

מהם בגוים
מעלי טבך
כתבלב · יצחק
שני גדיי עזים
בכל יום ·

לצוד ציד להביא · מהו להביא · אם לא ימצא מן הגזל · וקח לי משם הם ואינם גזל שלך
כתב לה בכתובתה ליטול שני גדיי עזים בכל יום כל · שני גדיי עזים · וכי שני גדיי עזים היה מאכלו
של יצחק · אלא האחד הקריב פסח בו ביום והאחד עשה מטעמים בפרקי דר׳ אליעזר · כאשר אהב · כי
טעם גדי כטעם צבי · איש שעיר · בעל שער · ימשני · כמו ממשש בצהרים · החמודות · הנקיות
כתרגומו ומדרשו · רא׳ שחמד אותן מנמרוד · אשר אתו בבית · והלא כמה נשים היו לו והוא מפקיד
אצל אמו · אלא מכיר היה במעשיהן וחושדן · אנכי עשו בכרך · אנכי מי שמביא לך ועשו הוא בכרך · עשיתי
כמה דברים · אשר דברת אלי · שבה · לשון מיסב על השלחן לכך מתרגם אסתחר · גשה נא ואמשך

מותה: ויאמר יעקב אל רבקה אמו הן עשו אחי איש שעיר ואנכי
איש חלק: ואמר יעקב לרבקה אמיה הא עשו אחי גבר שערן ואנא
גבר שעע: קאל להא הודי עשו אכי רגל שעראני ואנא רגל אגרד:
אולי ימשני אבי והייתי בעיניו כמתעתע והבאתי עלי קללה ולא
ברכה: מאם ימושנני אבא ואיהי בעינוהי כמתלעב ואיתי עלי
לוטין ולא ברכן: לעל אבי אן יגסני פאכון ענדה כאלאעב פאגלב
עלי נפסי לענה ולא ברכה: ותאמר לו אמו עלי קללתך בני אך
שמע בקלי ולך קח לי: ואמרת ליה אמיה עלי אתאמר בנבואה דלא
ייתון לוטיא עלך ברי ברם קביל מני ואיזיל סב לי: קאלת לה אמה עלי
אקתדר פאע לענתך יא אבני לכן אקבל מני ואמץ כד לי דלך: וילך
ויקח ויבא לאמו ותעש אמו מטעמים כאשר אהב אביו: ואזל ונסיב
ואיתי לאמיה ועבדת אמיה תבשילין כמא דרחים אבוהי: ומצא ואכד
ואתא בה אלי אמה ואצלחתה אמה אלואנא כמא יחב אביה:
ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדל החמדת אשר אתה בבית ותלבש
את יעקב בנה הקטן: ונסיבת רבקה ית לבושי עשו ברה רבא דכיתא
דעמה בביתא ואלבישת ית יעקב ברה זעירא: תם אכדת רבקה תיאב
עשו אבנהא אלאכבר אלפאכרה אלתי מעהא פי אלבית ואלבסתהא יעקוב
אבנהא אלאצגר: ואת ערת גדיי העזים הלבישה על ידיו ועל חלקת
צואריו: וית משכי גדייבר עזי אלבישת על ידוהי ועל שעיעות
צוריה: ובלוד אלגדא אלבסתהא עלי ידיה ועלי מלוסת חלקה: ותתן
את המטעמים ואת הלחם אשר עשתה ביד יעקב בנה: ויהבת ית
תבשיליא וית לחמא דעבדת בידא דיעקב ברה: ואעטתה אלאלואן מע
אלכבז אלדי צנעתה: ויבא אל אביו ויאמר אבי ויאמר הנני מי אתה בני:
ועאל לות אבוהי ואמר אבא ואמר האנא מן את ברי: פדכל אלי אביה
וקאל יא אבה קאל לביך מן אנת יא אבני: ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשו

אמ בלבו אין דרך שעו להיות עם שמים שגור בפיו וזה אמרכי הקרה יי׳ אהיך לפני ׳קול יעקב׳ שמדבר בלשון תחנונים
קום נא שבה אבל עשו בלשון קנטוריא דבר יקום אבי׳׳ אני ׳לא אמ׳ עשו לא אנוי וירח ׳ והלא אין לה כע יותר משטף
העזים לא מלמד שנכנסה עמו ריח גן עדן׳׳ כריח שדה אשר בירכו יי׳ שנתן בו ריח טוב וזהו שדה תפוחים
כך דרשו רבותי ז״ל׳׳ ויתן לך ׳ יתן ויחזור ויתן ב״ר ׳׳ ולפי פשוטו מוסף לענין הראשון ראה ריח בני שנתן לו
הב״ה כריח שדה׳׳ ועוד יתן לך מטל השמים וגו׳ כמשמעו ומדרשו אגדה יש הרבה לכמה פנים׳ בני
אמיך׳ ויעקב אמ׳ ליהודה בני אביך׳ לפי שהיו לו בנים מכמה אימהות וכאן שלא נשא לא אשה אחת ׳אומר
בני אמיך׳ ארריך ארור ומברכיך ברוך׳ ובבלעם ה״א מברכיך ברוך וארריך ארור׳ הצדיקים תחלתן יסורין

סופן שלוה׳

בכורך עשיתי כאשר דברת אלי קום נא שבה ואכלה מצידי בעבור
תברכני נפשך ואמר יעקב לאבוהי אנא עשו בכרך עבדית כמה
דמלילתא עמי קום כען אסתחר ותיכול מצידי בדיל דתברכנני נפשך
ק׳ אנא עשו בכרך ענעת כמי׳ אמרתני פקס אגלס וכל מן צידי לכי
תבארכני נפסך: ויאמר יצחק אל בנו מה זה מהרת למצא בני ויאמר
כי הקרה יהוה אלהיך לפני: ואמר יצחק לבריה מא דין אוחיתא
לאשכחא ברי ואמר ארי זמין יי אלהך קדמי: ק׳ מא דא אסרעת
אוגוד יא אבני ק׳ אן אלה רבך ופק בין ידי: ויאמר יצחק אל יעקב
גשה נא ואמשך בני האתה זה בני עשו אם לא: ואמר יצחק ליעקב
קרב כען ואמושנך ברי האת דין ברי עשו אם לא: פק׳ תקדם חתי
אגסך יא אבני הל אנת אבני עשו אם לא: ויגש יעקב אל יצחק
אביו וימשהו ויאמר הקל קול יעקב והידים ידי עשו: וקריב יעקב
לות יצחק אבוהי ומשיה ואמר קלא קליה דיעקב ודיא ידוהי דעשו:
פתקדם אליה ובסה וק׳ אלצות צות יעקוב ואלידין ידי עשו: ולא הכירו
כי היו ידיו כידי עשו אחיו שערת ויברכהו: ולא אשתמודעיה ארי
הואה ידוהי כידי עשו אחוהי שערן ובריכיה: ולם יתבתה אד כאנתא
ידאה כידא עשו אכיה שעראניתין פבארכה: ויאמר אתה זה בני
עשו ויאמר אני: ואמר את דין ברי עשו ואמר אנא: ק׳ אנת עשו אבני
ק׳ אנא הו: ויאמר הגשה לי ואכלה מציד בני למען תברכך נפשי
ויגש לו ויאכל ויבא לו יין וישת: ואמר קריב לי ואיכול מצידא
דברי בדיל דתברכנך נפשי וקריב ליה ואכל ואעיל ליה חמרא ושתי:
ק׳ קדם לי תתא אכל מן צידך יא אבני לכי תבארכך נפסי פקדם לה
ואכל ואתא בכמר ושרב: ויאמר אליו יצחק אביו גשה נא ושקה לי
בני: ואמר ליה יצחק אבוהי קרב כען ושק לי ברי: וק׳ לה תקדם
קבלני יא אבני: ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר

וסופן שלוה והורדיהם ומנעריהם קודמים למברכיהם לפיכך יצחק הקדים קללת אוררים לברכת מברכים והרשעים תחלתן שלוה וסופן יסורין לפיכך בלעם הקדים ברכה לקללה״ יצא יצא זה יוצא וזה בא״ ויחרד כמשמעו לשון תמיהה ומדרשו ראה גיהנם פתוחה לו מתחתיו״ מי אפוא לשון תמיהה ומדלשו לשון בעצמו משמש עם כמה דברים איפה איה פה מי הוא ואיפה הוא הצד ציד״ ואוכל מכל מכל מטעמים שבקשתי לטעום טעמתי בו״ גם ברוך יהיה שלא תאמר אלולי שרימה יעקב לאביו לא נתברך ברכות לכך הסכים וב׳ ירכו מדעתו״ במרמה בחכמה ״הכי קרא

גשה נא ואמוש בני ואמר אמש בנעה נאמר לימקב גשה נא ואמושך בנעם מיסעל שוקיו והי בו ירה כמעוה ויקנו הצ׳ שט מנאים יחד מימינו ואחאתלמו הסמלבו אותו והגל עמו הה׳ ש תירא כי עמך אני ש תשתע כי אני שהין אמצתיך במיכל אחעזרתיך בגברי׳ אף תמכתיך בימין צדקי״

שמו יעקב

ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו יהוה׃ וקריב ונשיק ליה וארח
ית ריחא דלבושוהי וברכיה ואמר חזי ריחא דברי כריח חקלא דברכיה
יוי׃ פתקדם וקבלה ושם ריאחת תיאבה ובארכה פקאל אנצר ריאחת
אבני כריאחת רועה קד בארכהא אלה׃ ויתן לך האלהים מטל השמים
ומשמני הארץ ורב דגן ותירש׃ ויתין לך יוי מטלא דשמיא ומטובא
דארעא וסגיות עבור וחמר׃ יעטיך אלה מן טל אלסמא ודסם אלארץ
וכתרת אבר ואעציר׃ יעבדוך עמים וישתחו לך לאמים הוה גביר
לאחיך וישתחוו לך בני אמך אררך ארור ומברכיך ברוך׃ יפלחונך
עממיך וישתעבדון לך מלכון הוי רב לאחך ויסגדון לך בני אמך
ליטך יהון ליטין ובריכך יהון בריכין׃ יכדמך אלאמם ויכצע לך
אלאחזאב וכן מולא אכותך ויכצע לך בני אמך לאענך מלעון
ומבארכך מבארך׃ ויהי כאשר כלה יצחק לברך את יעקב ויהי אך
יצא יצא יעקב מאת פני יצחק אביו ועשו אחיו בא מצידו׃ והוה
כד שיצי יצחק לברכא ית יעקב והוה ברם מפק נפק יעקב מן קדם
יצחק אבוהי ועשו אחוהי על מצידיה׃ פלמא פרג יצחאק מן תבריך
יעקוב כאן כמא כרג מן בין ידיה אכ׳ עשו אביה אקבל מן צידה׃
ויעש גם הוא מטעמים ויבא לאביו ויאמר לאביו יקם אבי ויאכל
מציד בנו בעבר תברכני נפשך׃ ועבד אף הוא תבשילין ואיתי
לאבוהי ואמר לאבוהי יקום אבא וייכול מצידא דבריה בדיל דתברכנני
נפשך׃ וצנע הו איצא אלואנא ואתא בהא אלי אביה וקאל לה יקום
אבי ויאכל מן ציד אבנה לכי אן תבארכני נפסך׃ ויאמר לו יצחק
אביו מי אתה ויאמר אני בנך בכרך עשו׃ ואמר ליה יצחק אבוהי מן את
ואמר אנא ברך בכרך עשו׃ פקאל לה מן אנת קאל אנא אבנך בכרך עשו׃
ויחרד יצחק חרדה גדלה עד מאד ויאמר מי אפוא הוא הצד ציד ויבא

שמו יעקב׳ לשון המה הוא׳ כמו הכי אחי אתה שמא לכך נקרא שמו יעקב על שם סופו שהוא עתיד
לעקבני׳ תנחומא למה חרד יצחק אמ׳ מה עון יש בי שבירכתי קטן לפני גדול ושניתי סדר היחס התח׳
שמו מצעי ויעקבני זה פעמים׳ אפלו אביו מה עשה לך אמ׳ את בכורתי לקח אמ׳ בכך הייתי מיצר
וחרד שמא עברתי על שורת הדין עכשיו לבכור בירכתי גם ברוך יהיה׳׳ ויעקבני׳ כתרגו׳ ואכמני׳
ארבני וארב וכמן׳ ויעמת דגמין וחכמני כתחכס לי׳׳ אצלת׳ לשון הפרשה׳ כמו ויאצל׳׳ הן גביר׳ ברכה
זו שביעית היא והוא עשה אותה ראשונה אפלו מה תועלת יש לך בברכה אם תקנה נכסים שלו הן
שהרי גביר שמתיו לך ומה שקנה עבד קנה רבו׳׳ ולכה איפה מה אעשה בני׳ איה איפה אבקש מה
לעשות לך׳׳ הברכה אחת היא זו משמשת לשון תמיה כמו המכניס השמנה היא הכמות נבלי משמני
הארץ וגו׳ זו איטל׳׳ אה שלון׳׳ והיה כאשר תריד׳ לשון צער כמו אריד בשיחי כלומ׳ כשיעברו ישראל

ויתן לך ככי
הברכה כן
יתיכות לומ׳ לך
שבירכו כמס
הנכבד משולם
כן

וישתחוו לך

ונל התורה
ויהיה לך

לו ואכל מכל בטרם תבא ואברכהו גם ברוך יהיה: ותזה יצחק תזה
לי לבנו עד לורא ואמ מן הזריכי ריער עירא ואעיל לי ואכלית מכולא עו
לא לא תיעול וברכתיה אף בריך יהי: פזעג יצחאק זענה עצימה גרא וקא
מן דאך אדי צאו צידא ואתאני בה פאכלת מנה קבל אן תאתי וכארכתה
פליכון איצא מבארך: כשמע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה גדלה
ומרה עד מאר ויאמר לאביו ברכני גם אני אבי: כד שמע עשו ית
פתגמי אבוהי וצוח צוחא רבא ומרירא עד לחדא ואמר לאבוהי בריכני
אף לי אבא: פלמא סמע עשו כלאם אביה צרך צרכה עצימה ומרה
גדא וקאל לאביה בארכני אנא איצא יא אבה: ויאמר בא אחיך במרמה
ויקח ברכתך: ואמר על אחוך בחכמה וקביל ברכתך: קאל קד גא אכוך
במכר ואכד ברכתך: ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים
את בכרתי לקח והנה עתה לקח ברכתי ויאמר הלא אצלת לי ברכה: —
ואמר יאות קרא שמיה יעקב וחכמני דנן תרתין זמנין ית בכירותי
נסיב והא כען קביל ברכתי ואמר הלא שבקת לי ברכן: פקאל נעמא
סמי יעקוב לאנה תעקבני מרתין אולא אכד בכורתי ואן אכד
ברכתי תם קאל אלס בקית לי ברכה: ויען יצחק ויאמר לעשו הן
גביר שמתיו לך ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים ודגן ותירוש סמכתיו
ולכה אפוא מה אעשה בני: ואתיב יצחק ואמר לעשו הא רבא
שויתיה עלך וית כל אחוהי יהבית ליה לעבדין ובעבור ובחמר
סעדתיה ולך הוא מא אעביר ברי: פאגאבה וקאל הודי קד צירתה
מולאך וגמיע אכותה געלתהם לה עבידא ובעבר וכמר אסנדתה
ולך אן מא די אצנע יא אבני: ויאמר עשו אל אביו הברכה
אחת הוא לך אבי ברכני גם אני אבי וישא עשו קלו ויבך: ואמר
עשו לאבוהי הברכתא חדא היא לך אבא בריכני אף לי אבא

על התורה ויהיה לך פתחון פה להצטער על הברכות שנטל ופרקת עולו וגו׳ יקרבו ימי אבל אבי כמשמעו
שלא אצער את אבא ומדרש אגדה לכמה פנים יש׳ ויגד לרבקה ברוח הקדש הוגד לה מה שעשו מהרהר
בלבו׳ מתנחם ניחם על האחוה לחשוב מחשבה אחרת להתנכר לך ולהרגך׳ ומדרש אגדה כבר אתה
מת בעיניו ושתה עליך כוס של תנחומין׳ ופשוטו לשון תנחומין מתנחם הוא על הברכות בהריגתך׳ אחים
מועטים׳ למה אשכל אהיה שכולה משניכם הקוברא את בנו קרוי שכול וכן ביעקב אמר כאשר
שכלתי שכלתי׳ גם שניכם אם יקום עליך ואתה תהרגנו יעמדו בניו ויהרגוך ורוח הקדש נזרקה
בה ונתנבאת שביום אחד ימותו כמו שמפורש בהמקנא לאשתו׳ קצתי בחיי מאסתי בחיי׳ פרנה כמו
לפדן׳ ביתה בתוש לבית בתואל׳ כל תיבה שצריכה למד בתחלתה הטיל לה הא בסופה׳ וש עדי מיעדי

בברכותיו
במתברכין

ואריס עשו קליה ובכא: קאלה אברכה ואחדה הי לך יא אבה בארכני
אנא איצא יא אבה ורפע צותה ובכא: ויען יצחק אביו ויאמר אליו
הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל: ואתיב יצחק
אבוהי ואמר ליה הא מטובא דארעא יהי מותבך ומטלא דשמיא
מלעילא: פאגאבה וקאל הודי מן דסם אלארץ יכון מסכנך ומן טל אלסמא
מן עלו: ועל חרבך תחיה ואת אחיך תעבד והיה כאשר תריד
ופרקת עלו מעל צוארך: ועל חרבך תיחי וית אחוך תפלח ויהי כד
יעברון בנוהי על פתגמי אוריתא ותעדי ניריה מעל צורך: ועלי
סיפך תחיא ואכוך תכדם פיכון אדי אסתולית פככת אנירה ען
ענקך: וישטם עשו את יעקב על הברכה אשר ברכו אביו ויאמר
עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי: ונטר עשו
דבבו ליעקב על ברכתא דברכיה אבוהי ואמר עשו בלביה יקרבון
יומי אבליה דאבא ואקטול ית יעקוב אחי: פחקד עשו עלי יעקוב
בסבב אלברכה אלתי בארכה אביה וקאל עשו פי נפסה סתקרב איאם
חזן אבי ואקתל יעקוב אכי: ויגד לרבקה את דברי עשו בנה הגדל
ותשלח ותקרא ליעקב בנה הקטן ותאמר אליו הנה עשו אחיך
מתנחם לך להרגך: ואתחוא לרבקה ית פתגמי עשו ברה רבא
ושלחת וקרת ליעקב ברה זעירא ואמרת ליה הא עשו אחוך כמין
לך למקטלך: פאכברת רבקה בכלאם עשו אבנהא אלאכבר פבעתת
ודעת ביעקוב אבנהא אלאצגר וקאלת לה הודי עשו אכיך מת ואעד
ליקתלך: ועתה בני שמע בקלי וקום ברח לך אל לבן אחי חרנה: וכען
ברי קביל מני וקום איזיל לך לות לבן אחי לחרן: ואלאן יא אבני אקבל מני וקם

בברכותיו למתברכין מפיו יברך אותך את ברכת אברהם · שאמר לו ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך
יהיו אותן ברכות ~~האמורות בשבילך ממך יצא אותו~~ לברכות האמורות בשבילך ממך יצא אותו הגוי –
ואותו הזרע המבורך · אם יעקב ועשו · איני יודע מה מלמדינו · ויש מעשו יעקב מחובר לענין שלמעלה
ופי׳ שמע יעקב אביו והלך פדנה ארם וכו׳
וירא עשו כי ברך יצחק וגו׳ וכי שלח אותו פדנה ארם · וכי רעות בנות כנען והלך גם הוא אל ישמעאל ·
אחות נביות · ממשמע שנ׳ בת ישמעאל איני יודע שהיא אחות נביות אלא למדנו שמת ישמעאל משייעדה
לנשו קודם נשואין והשיאה נביות אחיה · ולמדנו שהיה יעקב באותו הפרק בן ששים ושלש שנה
שהרי ישמעאל בן ארבעים ושבעים שנה היה כשנולד יעקב וארבע עשרה שנה היה ישמעאל גדול
מיצחק ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם הרי שבעים וארבע · ושנותיו היו מאה ושבע ושלשים
שנה שנ׳ ואלה שני חיי ישמעאל וגו׳ נמצא יעקב במות ישמעאל בן סג׳ שנה היה · ולמדנו מכאן –
שנטמן בבית עבר ארבע עשרה שנה ואחר כך הלך לחרן שהרי לא שהה בבית לבן לפני לידתו של יוסף

אלא יד׳ שנה שנ׳
עבדתיך

אמך לי לבן אחי חרן: וישבת עמו ימים אחדים עד אשר תשוב
חמת אחיך: ותתיב עמיה יומין זעירין עד דתתוב חמתא דאחוך: וקס
ענדה אלי איאמא יקדה אן תרגע חמיה אכוך: עד שוב אף אחיך
ממך ושכח את אשר עשית לו ושלחתי ולקחתיך משם למה אשכל
גם שניכם יום אחד: עד דיתוב רגזא דאחוך מנך ויתנשי ית דעבדת
ליה ואשלח ואדברנך מתמן למא אתכול אף תרויכון יומא חד: אלי
אן יבלגע גצבה ענך וינסא מא צנעת בה ואבעת אכרך מן תם למא
אתכלכמא פי יום ואחד: ותאמר רבקה אל יצחק קצתי בחיי מפני
בנות חת אם לקח יעקב אשה מבנות חת כאלה מבנות הארץ למה
לי חיים: ואמרת רבקה ליצחק עקית בחיי מן קדם בנת חתאה אם
נסיב יעקב אתתא מבנת חתאה כאלין מבנת ארעא למא לי חיין:
פקאלת רבקה ליצחאק קד צגרת פי חיותי מן קבל בנאת חת פאן תזוג
יעקוב באמראה מנהן מתל הולאי אן מן סאיר בנאת אהל אלבלד
פלמא דא לי חיוה: ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אתו ויצוהו ויאמר
לו לא תקח אשה מבנות [redacted] כנען: וקרא יצחק ליעקב ובריך יתיה
ופקדיה ואמר ליה לא תסב אתתא מבנת כנען: פדעאבה יצ' ובארכה
ואוצאה וקאל לה לא תזוג באמראה מן בנת כנעאן: קום לך פדנה
ארם ביתה בתואל אבי אמך וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך:
קום איזיל לפדן דארם לבית בתואל אבוהא דאמך וסב לך מתמן
אתתא מבנת לבן אחוהא דאמך: קם אמץ' אלי פדן ארם אלי בית
בתואל גדך ותזוג מן תם באמראה מן בנאת לבן כאלך: ואל שדי יברך
אתך ויפרך וירבך והיית לקהל עמים: ואל שדי יבריך יתך ויפשנך
ויסגינך ותהי לכנשת שבטין: ושטאיק אלכאפי יבארך עליך וינמיך
ויכתרך ויכון מנך גוק אמם: ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך
לרשתך את ארץ מגריך אשר נתן אלהים לאברהם: ויתין לך ית ברכתא

קוף זעירא מראתה שעתיד נהחריב בית מבהן קאמר

שדי יברך אותך מלמתחת שלאנטל יעקב הברכות לא דלך במיות קללות עדי יברך אותך מלמ' שבירכו ג' ברכות בקוף: בצאתו מבואו אבל כהו הרי אחת ג"ס בבוך יהיה הרי ב' ויקרא יצחק ליעקב ויברך אותו הרי ג' ויתן לך את ברכת אבל אמ' לו אותה הברכה שבירכו ברעקו שלאבא לברכני ולהזכל מפני שמעשאחי הרי היא נתונה לך במתנה:

לא יד שנה שב עבדתיך יד שנה בשתי בנתיך ושש שנים בצאנך ועכר הצאן לאחיה שא מטנולך
יוסף שנ' ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו' וכת' ויוסף בן שלשים שנה בעמדו ומשם עד שירד למצרים
תשע שנים שבע של[redacted] שבע ושתים שלרעב ויעקב אמ' לפרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה
צא וחשוב יד שלפני לידת יוסף ושלשים שליוסף ותשע משמלך עד שבא יעקב הרי נ"ג שנה וכשפירש

מאביו והיה בן ס"ג

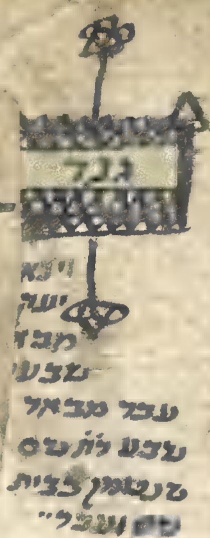
דאברהם לך ולבנך עמך למירתך ית ארע תותבותך דיהב ה׳ לאברהם׃
ויעטיך ברכת אבר לך ולנסלך בעדך אן תחוז בלד מסכנאך אלדי אעטא
אללה לאברהים׃ וישלח יצחק את יעקב וילך פדנה ארם אל לבן בן
בתואל הארמי אחי רבקה אם יעקב ועשו׃ ושלח יצחק ית יעקב
ואזל לפדן דארם לות לבן בר בתואל ארמאה אחוהא דרבקה אמיה
דיעקב ועשו׃ פבעת יע׳ ביעקוב ומצא אֿי פדן ארם אֿי לבן אבן
בתויל אלארמאני אכי פאטמה אם יעקוב ועשו׃ וירא עשו כי ברך
יצחק את יעקב ושלח אתו פדנה ארם לקחת לו משם אשה בברכו
אתו ויצו עליו לאמר לא תקח אשה מבנות כנען׃ וחזא עשו ארי
בריך יצחק ית יעקב ושלח יתיה לפדן דארם למסב ליה מתמן אתתא
כדבריך יתיה ופקיד עלוהי למימר לא תסב אתתא מבנת כנען׃ פעלם
עשו אן יע׳ קד בארך יעקוב ובעת בה אֿי פדן ארם ליתכד לה מן תם
זוגה ואד בארכה ואמרה לא תתזוג באמראה מן בנאת כנעאן׃
וישמע יעקב אל אביו ואל אמו וילך פדנה ארם׃ וקביל יעקב מן אבוהי
ומן אמיה ואזל לפדן דארם׃ פקבל יעקוב מן אביה ואמה ומצא אֿי פדן
דארם׃ וירא עשו כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו׃ וחזא עשו
ארי בישן בנת כנען בעיני יצחק אבוהי׃ ולמא ראי עשו אן בנאת
כנעאן שראר ענד יצ׳ אביה׃ וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת
בת ישמעאל בן אברהם אחות נביות על נשיו לו לאשה׃ ואזל עשו
לות ישמעאל ונסיב ית מחלת בת ישמעאל בר אברהם אחתיה דנביות
על נשוהי ליה לאנתו׃ פמצא אֿי אסמאעיל פתזוג [illegible] במחלת אבנת
אסמאעיל אבן אברהים אכת נביות לתכון לה מע נסאיה׃

קו׳ פסוקים סימן יהללאל

מאביו היה בן סג׳ הרי קיו׳ והוא יותר שלשים ומאות שנה הרי חסרים יד׳ ישנה הא למדת
שאחר שקיבל הברכות נטמן בבית עבר ארבע עשרה שנה׳ על נשיו הוסיף רעה על רעתו
שלא גירש את הראשונות׳ חזק׃

ויצא יעקב

על ידי שבשביל שרעות בנות כנען בעיני יצחק אביו הלך עשו
אל ישמעאל הפסיק הענין בפרשתו של יעקב וכתב וירא עשו כי ברך
יצחק וגו׳ ומשנגמר חזר לענין הראשון׳׳ ויצא לא היה צריך לכתוב
אלא וילך חרנה ולמה הזכיר יציאתו אלא מגיד שיציאת הצדיק מן המקום עושה רושם שבזמן
שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה׳ יצא משם פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה׳ וכן ותצא
מן המקום האמור ברות ובנעמי׳׳ וילך חרנה׳ יצא ללכת לחרן׳׳ ויפגע במקום׳ לא הזכיר הכתוב
באיזה מקום אלא במקום הנזכר במקום אחר הוא הר המוריה שנ׳ בו וירא את המקום מרחק׳׳ ויפגע כמו
ופגע ביריחו ופגע בדבשת

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה: ונפק יעקב מבאר שבע ואזל לחרן: פכרג יעקב מן ביר סבע לימצ'י אלי חרן: ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא: וערע באתרא ובת תמן ארי עאל שמשא ונסיב מאבני אתרא ושוי איסדוהי: ושכיב באתרא ההוא: פואפא אלמוצ'ע ובאת פיה אד' גאבת אלשמס פאכד' מן חג'ארתה פג'עלהא מתוסדה ונאם פיה: ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו: וחלם והא סלמא נעיץ בארעא ורישיה מטי עד צית שמיא והא מלאכיא דיי סלקין ונחתין ביה: פראא חלמא כאן סלם מנתצב עלי אלארץ וראסה מראני אלסמא ומלאיכה אללה תצעד ותנזל פיה: והנה יהוה נצב עליו ויאמר אני יהוה אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך: והא יקרא דיי מעתד עלוהי ואמר אנא יי אלהיה דאברהם אבוך ואלהיה דיצחק ארעא דאת שכיב עלה לך אתננה ולבנך: ואד'י בנור אללה ואקף אמאמה וקאל אנא אללה אלאה אברהים אביך ואלאה יצחק אלארץ אלדי אנת נאים עליהא לך אעטיהא ולנסלך: והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה ונברכו בך כל משפחת האדמה ובזרעך: ויהון בנך סגיאין כעפרא דארעא ותתקף למערבא ולמדנחא ולציפונא ולדרומא ויתברכון בדילך

ופגע ביריחו ופגע בדבשת ורבותי פירשו לשון תפלה כמו אל תפגע בי ולמדנו שתקן תפלת ערבית ושינה הכת' ולא כתב ויתפלל ללמדך שקפצה לו הארץ כמו שמפורש בפרק גיד הנשה כי בא השמש שמע שקפצה לו חמה פתאום שלא בשעתה כדי שילין שם ויסם מראשתיו שעשאן כמין מרזב סביב לראשו מפני חיות רעות התחילו מריבות זו עם זו זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו וזאת אומרת עלי יניח את ראשו מיד עשאן הקב"ה אבן אחת וזהו שכ' ויקח את האבן אשר שם מראשותיו וישכב במקום ההוא לשון מיעוט הוא באותו מקום שכב אבל יד' שנה שנטמן בבית עבר לא שכב בלילה שהיה עוסק בתורה: עולים ויורדים עולים תחלה ואחר יורדים מלאכים שליווהו בארץ אין יוצאין חוצה לארץ ועלו לרקיע וירדו מלאכי חוצה ללוותו נצב עליו לשמרו ואלהי יצחק אע"פ שלא מצינו במקרא שייחד הקב"ה שמו על הצדיקים בחייהם לכתוב אלהי פלוני משום שנא' הן בקדושיו לא יאמין כאן ייחד שמו על יצחק לפי שכהו עיניו וכלוא בבית והרי הוא כמת ויצר הרע פסק ממנו תנחומא שוכב עליה קיפל הקב"ה כל ארץ ישראל תחתיו כדי שתהא נוחה ליכבש לבניו ופרצת וחזקת כמו וכן יפרוץ אנכי עמך לפי שהיה ירא מעשו ומלבן עד אשר אם עשיתי אם כלשון כי דברתי לך לצרכך ועליך מה שהבטחתי לאברהם על זרעו לך הבטחתי ולא לעשו שלא אמרתי לו כי ביצחק יקרא לך זרע אבי יצחק ולא כל יצחק וכן כל לי ולך ולו והם המוכים אצל דבור

משמשים נבון על

עבר מבאר שבע לחרם שנטמן בבית עבר

סלם בגימ' עולה ממון ובג' עפר ויש יורדים ובג' סלם סיני שהמלאכים עומדים הר סיני ואותיות סלם למה שרמז לו את הגלות

פיה לו לכתוב ובמה שמעו יל עם בגמה השמש משלה

כל זרעית ארעא ובדיל בנך: ויכון כסלך כעפרא דארעא ותנמו גרבא
ושרקא ושמאלא וצפונא ויתבארך בך נמיע עשאיר אארץ ובנסלך: והנה
אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך והשבתיך אל האדמה הזאת כי
לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך: והא מימרי
בסעדך ואטרנך בכל אתר דתהך ואתיבנך לארעא הדא ארי לא
אשבקנך עד דאעביד ית דמלילית לך: והאנא מעך אחפטך אין מא
סלכת ואררך אלי הדי ׳בלד ולא אתרכך אלי אפי לך במא ועדתך:
וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש יהוה במקום הזה ואנכי לא
ידעתי: ואתער יעקב משינתיה ואמר בקשטא [illegible] יקרא דיני שרי
באתרא הדין. ואנא לא הויתי ידע: פאסתיקץ יע מנכומה וקאל אן
נור אלה פי הדי׳ אלמוצע ואנא לם אעלם: ויירא ויאמר מה נורא
המקום הזה אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים: ודחיל ואמר
מא דחילו אתרא הדין. ליתדין אתר הדיוט. אלהין אתר דרעוא ביה
מן קדם יי. ודין תרע קביל שמיא: פכאף וקאל מא אכוף הדי׳ אלמוצע ומא
הדי׳ אלא בית אלה והדי׳ באב אלסמא: וישכם יעקב בבקר ויקח את
האבן אשר שם מראשתיו וישם אתה מצבה ויצק שמן על ראשה:
ואקדים יעקב בצפרא ונסיב ית אבנא דשוי איסדוהי. ושוי יתה
קמא. ואריק משחא על רישה: פאדלג יעקוב בגדאה פאכד אלחגר
אלתי געלהא מתוסדה וכעבהא דכה ועב עליהא דהנא: ויקרא את
שם המקום ההוא בית אל ואולם לוז שם העיר לראשנה: וקרא ית
שמיה דאתרא ההוא בית אל. וברם לוז שמה דקרתא מלקדמין: וסמא

אבנ׳

משמשים לשון על וזה יוכיח שהרי עם יעקב לא דבר קודם לכאן: ואנכי לא ידעתי: שאם
ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה: כי אם בית אלהים. אר׳ אלעזר בשם ר׳ יוסי בן זמרא הסולם
הזה עומד בבאר שבע ואמצעו מגיע כנגד בה״מ שבאר שבע עומד בדרומה של יהודה וירושלם
בצפונה בגבול שבין יהודה ובנימין ובית אל היה בצפון שבנחלת בנימן בגבול שבין בנימין
ובין בני יוסף נמצא סולם שרגליו בבאר שבע ולאשו בבית אל מגיע אמצע שפועו נגד ירושלם
וכלפי שאמרו רז״ל שאמ׳ הקב״ה צדיק זה לבית מלוני ויפטר בלא לינה ׳ועוד אמרו יעקב קראו
לירושלם בית אל וזו לוז היא ולא ירושלם ומהיכן למדו לומ׳ כן אני אומ׳ שנעקר הר המוריה ובא
לכאן וזו היא קפיצת הארץ האמורה בשחי׳ חולין שבא בית המקדש לקראתו עד בית אל וזהו
ויפגע במקום ׳וכש שב יעקב על כה מחע לא עיכבו שם. איהו לא איהיב לביה ליתפלל על מקום שהתפללו
בו אבותיו ומן להתפלל על מקום שהתפללו בו אבותיו ומן השמים עכבוהו איהו עד חרן אזל
כדאמרינן בפרק גיד הנשה וקרא מוכיח וילך חרנה׳ כימטא לחרן אמ׳ אפשר שעברתי על מקום
שהתפללו בו אבותי ולא התפללתי בו׳ יהיב דעתיה למהדר וחזר עד בית אל וקפצה לו הארץ ע״כ׳׳ מה

ויקץ יעקב משנתו
ויאמר קדם צבור וקמץ
ליה אכן יש יי׳ לומ׳
שאין התפלה נשמעת
שלא בצבור׳׳ מה נורא
המקום הזה׳ מלמ׳
שהראהו הקב״ה בית
המקדש בנוי וחרוב
ובנוי בנוי מה נורא
המקום הזה וכתי׳
נורא אלהים ממקדשך
אין זה חרב דכתי׳ על
זה היה דוה לבנו כי
אם בית אלהים הרי
בנוי ומשופלל דכתי׳
שמחתי באומרי לי בית
יי׳ נלך׳׳

נורא׳ תרגום׳
מא דחילו

ראך אמדינה בית אל ואסמהא אסם אלקריה אולא לוז: וידר יעקב נדר
לאמר אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי
לחם לאכל ובגד ללבש: וקיים יעקב קיים למימר אם יהי מימרא דיי
בסעדי ויטרינני באורחא הדא דאנא אזיל ויתן לי לחים למיכל וכסו
למלבש: תם נדר יעקב נדרא קאילא אן כאן אללה מעי וחפצני פי הדי
אלטריק אלדי אנא סאלכה ורזקני כבזא אכלה ותובא אלבסה: ושבתי
בשלום אל בית אבי והיה יהוה לי לאלהים: ואתוב בשלם לבית
אבא ויהי מימרא דיי לי לאלה: ורגעת סאלמא אלי בית אבי ופאן אללה
לי ולייא: והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים וכל אשר
תתן לי עשר אעשרנו לך: ואבנא הדא דשויתי קמא תהי דאיהי פלח
עלה קדם יי וכל דתתין לי חד מן עסרא אפרשנה קדמך: פאן הדי אלחגר
אלדי נצבתה דכה יכון לי בית אללה וגמיע מא תרזקניה אעשרה לך:

כט

וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם: ונטל יעקב רגלוהי ואזל לארע
בני מדנחא: תם רפע יעקוב רגליה ומצא אלי בלד אהל אלשרק: וירא
והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רבצים עליה כי מן הבאר
ההוא ישקו העדרים והאבן גדלה על פי הבאר: וחזא והא בירא
בחקלא והא תמן תלתה עדרין דען רביעין עלה ארי מן בירא ההיא
משקן עדריא ואבנא רבתא על פומא דבירא: וראי פאדי בביר פי
אלצחרי ואדי בתלאתה קטוע מן אלגנם ראבצה ענדהא לאן מנהא
יסקון אלקטוע וצכרה עצימה עלי פמהא: ונאספו שמה כל העדרים
וגללו את האבן מעל פי הבאר והשקו את הצאן והשיבו את האבן על
פי הבאר למקמה: ומתכנשין לתמן כל עדריא ומגנדרין ית אבנא

וירא והנה באר בשדה וגו׳ פעמים כאשר בפסוק כנגד ג׳ ימים יאחב שמנשך בכן מים וכנגד ג׳ שקורין בשבת וגו׳ [illegible] הבאר כנגד ג׳ שקורין ביום וגו׳ על פי הבאר כנגד ג׳ שקורין בחול׳׳

כורא׳ תרגום׳ מא דחילו אתריה הדין׳ דחילו שם דבר הוא כמו סכלתנו וכסולמלבש׳ וזה שער השמים׳ מקום תפלה להעלות תפלתם השמים: ומדרשו שבית המקדש שלמעלה מכוון כנגד בית המקדש שלמטה׳׳ אם יהיה אלהים עמדי׳ אם ישמור לי הבטחות הללו שהבטיחני להיות עמדי כמו שאמר לי׳
והנה אנכי עמך׳׳ ושמרני׳ כמו שאמר לי כי לא אעזבך והמבקש לחם קרוי נעזב שנ׳ ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם׳׳ ושבתי׳ כמו שאמר לי והשיבותיך אל האדמה׳׳ בשלום׳ שלום מן החטא שלא אלמד מדרכי לבן׳׳ והיה יי לי לאלהים׳ שיחול שמו עלי מתחלה ועד סוף שלא ימצא פסול בזרעי כמו שנאמ׳ אשר דברתי לך והבטחה זו הבטיח לאברהם להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך׳׳ והאבן הזאת כך תפרש ו׳׳ו זו שבוהאבן אם תעשה לי את אלה אף אני אעשה זאת׳׳ והאבן הזאת אשר שמתי מצבה וכן כתרגו׳ אהא פלח עלה קדם יי׳ וכן עשה בשובו מפדן ארם כשאמ׳ לו הקב״ה קום עלה בית אל מה נאמר שם ויצב יעקב מצבה ויסך עליה נסך ויצק שמן וגו׳׳ וישא יעקב רגליו משנתבשר בשורה טובה

והובטח בשמירה

מעל פומא דבירא ׃ ומשקן ית ענא ׃ ומתיבין ית אבנא על פומא דבירא לאתרה ׃ וכאן אדי אגתמעת אל רעאה אקלעו אלחגר ען פם אלביר וסקו אלגנם תם רדוהא אלי מוצ׳עהא ׃ ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם ויאמרו מחרן אנחנו ׃ ואמר להון יעקב אחי מכן אתון ואמרין מחרן אנחנא ׃ פקאל להם יעקב מן אין אנתם יא אכואן קאלו נחן מן חרן ׃ ויאמר להם הידעתם את לבן בן נחור ויאמרו ידענו ׃ ואמר להון הידעתון ית לבן בר נחור ואמרו ידענא ׃ פקאל להם אתערפון לבן אבן נחור קאלו נעם ׃ ויאמר להם השלום לו ויאמרו שלום והנה רחל בתו באה עם הצאן ׃ ואמר להון השלם ליה ואמרו שלם והא רחל ברתיה אתיא עם ענא ׃ קאל אסאלם הו קאלו נעם והודי רחל אבנתה גאיה מע אלגנם ׃ ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו ׃ ואמר הא עוד יומא סגי לא עדן למכנש בעיר אשקו ענא ואזילו רעו ׃ תם קאל להם הודי אלנהאר עאלי כביר וליס הו וקת אגתמאע אלמאשיה אסקו אלגנם ואמצ׳ו ארעוהא ׃ ויאמרו לא נוכל עד אשר יאספו כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר והשקינו הצאן ׃ ואמרו לא ניכול עד דיתכנשון כל עדריא ויגנדרון ית אבנא מעל פומא דבירא ונשקי ענא ׃ קאלו לא נטיק דלך אלי אן יגתמעו רעי אלקטוע ויזחרגו אלחגר ען פם אלביר ונסקי אלגנם ׃ עודנו מדבר עמם ורחל באה עם הצאן אשר לאביה כי רעה הוא ׃ עד דהוא ממליל עמהון ורחל אתת עם ענא דלאבוהא ארי רעיתא היא ׃ פבינאה יכאטבהם אד גאת רחל מע גנם אביהא לאנהא ראעיה ׃ ויהי כאשר ראה יעקב את רחל בת לבן אחי אמו ואת צאן לבן אחי אמו ויגש יעקב ויגל את ...

ויאמר להם השלום לו ויאמרו שלום ולא אמרו שלום לו כמו שאמר הואלים כי אין שלום אמר ה׳ לרשעים ״

והובטח בעמירה שיאלבו את רלנין ונעשה קל לכלת כך מפורש צבר״ ישקו העדרים׳ משקים הרועים את העדרים, והמקרא דבר בלשון קצרה״ ונאספו רגילים היו לאסף לפי שהיתה האבן גדולה״ וגללו — וגוללים תרגום ומגנדרין כל לשון הוה מעתנה לדבר בלשון עתיד ובלשון עבר לפי שכל דבר ההווה תמיד כבר היה ועתיד להיות״ והשיבו׳ ומתיבין״ באה עם הצאן הטעם באלף ותרגו׳ אתיא״ ורחל באה׳ הטעם למעלה בבי״ת ותרגו׳ אתת׳ הראשון לשון עושה והשני לשון עשתה״ הן עוד היום גדול׳ לפי שראה אותם רובצים כסבור שרוצים לאסוף המקנה הביתה ולא ירעו עוד אמר להם הן עוד היום גדול׳ אם שכירים אתם לא השלמתם פעולת היום ואם הבהמות שלכם אעפ״כ לא עת האסף המקנה כו׳ לא נוכל׳ להשקות לפי שהאבן גדולה״ וגללו׳ זה מתורגם ויגנדרון׳ לפי שהוא לשון עתיד״ ויגש יעקב ויגל׳ כאדם שמעביר פקק מעל צלוחית להודיעך שכחו גדול״ ויבך׳ שצפה ברוח הקדש שאינה נכנסת עמו לקבורה״ ד״א לפי שבא בידים ריקנות אמר אליעזר עבד אבי אבא היו בידיו נזמים וצמידים ואני אין בידי כלום לפי שרדף אליפז בן עשו במצות אביו אחריו להרגו והשיגו ולפי שגדל

ל״ט

האבן מעל פי הבאר וישק את צאן לבן אחי אמו: והוה כד חזא יעקב
ית רחל בת לבן אחוה אמיה. וית ענא דלבן אחוהא דאמיה. וקריב
יעקב וגנדר ית אבנא מעל פומא דבירא. ואשקי. ית ענא דלבן אחוהא
דאמיה. פלמא ראא יעקוב רחל אבנת לבן כאלה וגנם לבן כאלה תקדם
יעקוב ודחרג אלחגר ען פם אלביר וסקא. גנמה: וישק יעקב לרחל וישא את
קלו ויבך: ונשיק יעקב לרחל. וארים ית קליה ובכא: תם קבל
יעקוב רחל ורפע צותה ובכא: ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי
בן רבקה הוא ותרץ ותגד לאביה: וחוי יעקב לרחל. ארי בר אחת אבוהא
הוא. וארי בר רבקה הוא. ורהטת וחויאת לאבוהא: ואכברהא אנה
אבן עמתהא אבן רבקה פחאצרת ואכברת אביהא: ויהי כשמע לבן את
שמע יעקב בן אחתו וירץ לקראתו ויחבק לו וינשק לו ויביאהו אל ביתו
ויספר ללבן את כל הדברים האלה: והוה כד שמע לבן ית שימע יעקב בר
אחתיה. ורהט לקדמותיה וגפיף ליה ונשיק ליה. ואעליה לביתיה ואשתעי
ללבן. ית כל פתגמיא האילין: פלמא סמע לבן בכבר יעקוב אבן אכתה
תאצר תלקאה ועאנקה וקבלה וארכלה אלי מנזלה ואכברה בגמיע הדה
אלאמור: ויאמר לו לבן אך עצמי ובשרי אתה וישב עמו חדש ימים:
ואמר ליה לבן ברם קריבי ובסרי את. ויתיב עמיה ירח יומין: קאל לה לבן
אמא אנת עטמי ולחמי פמכת ענדה שהרא: ויאמר לבן ליעקב הכי
אחי אתה ועבדתני חנם הגידה לי מה משכרתך: ואמר לבן ליעקב
המדאחי את ותפלחנני מגן חוי לי מא אגרך: תם קאל לבן ליעקוב ואן
כנת קריבא מני ותכדמני מגאנא אכברני מא אגרתך: וללבן שתי בנות
שם הגדלה לאה ושם הקטנה רחל: וללבן תרתין בנן. שום רבתא לאה ושום

צ׳ יפה בחיקו שליצחק מעך ידו אמר לו מה אעשה לציווי שלאבא אמ׳ לו יעקב טול מה שבידי וגשי
חטוב כמת ·· כי אחי אביה הוא׳ קרוב לאביה כמו כי אנשים אחים אנחנו ·· ומדרשו אם לרמאות
הוא בא גם אני אחיו ברמאות ואם אדם כשר הוא גם אני בן רבקה אחותו כשרה ·· ותגד לאביה
אמה מתה ולא היה לה לבשר אלא לו ·· וירץ לקראתו׳ כסבור ממון הוא טעון שהרי עבד הבית לפי
בא לכאן בעשרה גמלים טעונין ·· ויחבק לו׳ כשלא ראה עמו כלום אמ׳ שמא זהובים הביא
והנם בחיקו ·· וינשק לו׳ אמ׳ שמא מרגליות הביא והנם בפיו ·· ויספר ללבן ·שלא בא אלא מתוך
אונס אחיו ושנטלו ממונו ממנו ·· אך עצמי ובשרי׳ מעתה אינ׳ לאספך הבית הואיל ואין
בידך כלום שאמפני קורבה אטפל בך חדש ימים וכן עשה ואף זו לא לחנם שהיה רועה צאנו
הכי אחי אתה׳ לשון תימה וכי בשביל שאחי אתה תעבדני חנם ·· ועבדתני ·כמו ותעבדני ·וכן כל
תיבה שהיא לשון עבר הוא ווו בראשה והיא הופכת התיבה להבא ·· רכות׳ שהיתה סבורה

לעלות
בגורלו

זעירתא רחל: וכאן ללבן אבנתאן אסם אלכברי לאה ואסם אצגרי רחל: ועיני
לאה רכות ורחל היתה יפת תאר ויפת מראה: ועיני לאה יאין ורחל הות שפירא
בריוא ויאיא בחזוא: ועינא לאה חסנתאן ורחל כאנת חסנה אלחליה וג[illegible]
מנטרגמיתא: ויאהב יעקב את רחל ויאמר אעבדך שבע שנים ברחל
בתך הקטנה: ורחים יעקב ית רחל ואמר אפלחנך שבע שנין ברחל
ברתך זעירתא: פאחב יע' רחל פקאל אכדמך סבע סנין ברחל אבנתך
אצגרא: ויאמר לבן טוב תתי אתה לך מתתי אתה לאיש אחר שבה
עמדי: ואמר לבן. טב דאתין יתה לך. מדאתין יתה לגבר אחרן. תיב עמי:
פקאל לבן אצלח אן אעטיהא לך מן אן אעטיהא לרגל אכר קם ענדי:
ויעבד יעקב ברחל שבע שנין. והוו בעינוהי כיומין זעירין. ברחים
יתה: פכדמה יעקוב ברחל סבע סנין וכאנת ענדה כאיאם יסירה מן
מחבתה להא: ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי כי מלאו ימי ואבואה
אליה: ואמר יעקב ללבן הב ית אתתי. ארי שלימו יומי פלחני. ואיעול
לותה: תם קאל לה אעטני זוגתי אד קד כמלת איאמי אדכל אליהא: ויאסף
לבן את כל אנשי המקום ויעש משתה: וכנש לבן. ית כל אנשי אתרא
ועבד משתיא: פגמע לבן אהל אלמוצע וצנע להם מגלסא: ויהי בערב
ויקח את לאה בתו ויבא אתה אליו ויבא אליה: והוה ברמשא. ודבר ית
לאה ברתיה. ואעיל יתה לותיה. ועאל לותה: פלמא כאן בעשי אכד
לאה אבנתה פזפהא אליה ודכל אליהא: ויתן לבן לה את זלפה שפחתו
ללאה בתו שפחה: ויהב לבן לה. ית זלפה אמתיה ללאה ברתיה לאמהו: פאעטאהא

ויאהב יעקב את רחל ויאמ' אמלה כנין [illegible] ידע שאנשי מקומו רמאין אכון לפיכ' אני מבריר לך ית עסקי אעבדך ז' שנים ברחל ולא בלאה. בתך: שלא תביא אחרת מן השוק: הקטנה שלא תחליף שמותיהן זו בזו:

שנים ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אתה: ופלח יעקב ברחל שבע

נשאת בגורלו שלעשו. שהיו הכל אומרין שני בנים יש לרבקה ושתי בנות ללבן הגדולה
לגדול והקטנה לקטן: תואר הוא צורת הפרצוף לשון יתארהו בשרד קונפא"ס בלע"ז. מראה
הוא זיו קלסתר: אעבדך שבע שנים. הן ימים אחדים שאמרה לו אמו וישבת עמו ימים אחדים
ותדע שכן הוא שהרי כת' ויהיו בעיניו כימים אחדים: ברחל בתך הקטנה. כל הסימנין הללו
למה לפי שיודע בו שהוא רמאי אמ' לו אעבדך ברחל ושמא תאמר רחל אחרת מן השוק ת"ל
בתך ושמא תאמר אחליף לאה שמה רחל ת"ל הקטנה ואעפ"כ לא הועיל: מלאו ימי. שאמרה
לי אמי ועוד מלאו ימי שהרי אני בן פ"ד שנה ואימתי אעמיד שנים עשר שבטים וזהו שנ' ואבואה
אליה והלא קל שבקלים אינו אומר כן אלא להוליד תולדות אמ' כן: ויהי בבקר והנה היא לאה אבל
בלילה לא היתה לאה לפי שמסר יעקב סימנים לרחל וכשראתה רחל שמכניסין לו לאה אמרה
עכשיו תכלם אחותי עמדה ומסרה לה אותן סימנים: מלא שבע זאת. דבוק הוא שבוע נקוד [illegible]
בחטף שבוע שלזאת והן ז' ימי המשתה בתלמוד ירושלמי במועד קטן ואי אפשר לומר שבוע משמעו
כנוי צריך לינקד בפתח ועוד שבוע לשון זכר כדכתיב שבעה שבועות תספר לך לפיכך אין משמע שבוע לא
שבעה שנים: בלע"ז. ונתנה לך. לשון רבים כמו נרדה ונבלה ונשרפה אף זו לשון ונתן: גם את זאת מיד לאחר
שבעת ימי המשתה והעבוד לאחר נישואיה: שבע שנים אחרות. מקיש לראשונות מה ראשונות באמונה אף

האחרונות
באמונה:

זלפה אמתה לתכון להא אמה: ויהי בבקר והנה היא לאה ויאמר אל
לבן מה זאת עשית לי הלא ברחל עבדתי עמך ולמה רמיתני: והוה
בצפרא והא היא לאה ואמר ללבן מא דא עבדת לי הלא ברחל פלחית
עמך ולמא שקרת בי: ולמא כאן באלגדאה פאד׳א הי לאה פקאל ללבן מא
דא צנעת בי אליס ברחל כדמתך ולמא דא וארבתני: ויאמר לבן לא יעשה כן
במקומנו לתת הצעירה לפני הבכירה: ואמר לבן לא יתעביד כדין באתרנא
למתן זעירתא קדם רבתא: קאל לא יצנע כד׳י פי בלדנא אן תתזוג אלצגרא
קבל אלכברא: מלא שבע זאת ונתנה לך גם את זאת בעבדה אשר תעבד
עמדי עוד שבע שנים אחרות: אשלים שבועתא דדא ונתין לך אף ית
דא בפלחנא דתפלח עמי עוד שבע שנין אחרנין: אכמל אסבוע הדה
ונעטיך הדה איצא בכדמה תכדמני סבע סנין אכר: ויעש יעקב כן
וימלא שבע זאת ויתן לו את רחל בתו לו לאשה: ועבד יעקב כן ואשלים
שבועתא דדא ויהב ליה ית רחל ברתיה ליה לאנתו: פצנע כד׳אך ואכמל
אסבוע הדה ואעטאה רחל אבנתה לתכון לה זוגה: ויתן לבן לרחל בתו
את בלהה שפחתו לה לשפחה: ויהב לבן לרחל ברתיה ית בלהה אמתיה
לה לאמהו: ואעטאהא בלהה אמתה לתכון להא אמה: ויבא גם אל
רחל ויאהב גם את רחל מלאה ויעבד עמו עוד שבע שנים א
אחרות: ועל אף לות רחל ורחים אף ית רחל מלאה ופלח עמיה
עוד שבע שנין אחרנין: ודכל אלי רחל פאחבהא אכתר מן לאה תם
כדמה סבע סנין אכר: וירא יהוה כי שנואה לאה ויפתח את רחמה
ורחל עקרה: וחזא יי ארי סנואתא לאה ויהב לה עידוי ורחל עקרא
פעלם אלה אן לאה משניה פרזקהא ולדא ורחל עאקר: ותהר לאה
ותלד בן ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי ראה יהוה בעניי כי עתה

ויפתח את רחמה ורחל עקרה · מלמד שמשמשין היו עקרות ונפקדה לאה תחלה: אבל יצחק ע תיקרא עקרה שלא שיקרה

האחרונות באמונה ואעפ שכרמאות כא עליו ותקרא שמו ראובן רבותי פירשו אמרה ראו מה בין
בני לבן חמי שמכר הבכורה ליעקב וזה לא מכרה ליוסף ולא ערער עליו ולא עוד שלא ערער עליו אלא ש
שבקש להוציאו מן הבור הפעם ילוה אישי לפי שהאמהות נביאות היו ויודעות שי״ב שבטים
יוצאים מיעקב וארבע נשים ישא אמרה מעתה אין לי פתחון פה עליו שהרי נטלתי כל חלקי בבנים על כן
מי שנ׳ כולם כן מרובה באונקלוס חוץ מלוי שהאדון היה מלוה בהם קרא שמו לוי שכולן כתי׳ קרא ותקרא
וזה כתי׳ בו קרא ויש מדרש אגדה שה׳ שלח הקב״ה גבריאל והביאו לפניו וקרא לו שם זה ונתן לו
כ״ד מתנות כהונה ועל שלוהו במתנת קראו לוי הפעם אודה שנטלתי יותר מחלקי מעתה יש לי להודות
ותקנא רחל קנאה במעשיה אמרה אילו שצדקה ממני לא זכתה לבנים הבה לי וכי כן עשה אביך
לאמך והלא התפלל עליה מתה אנכי מכאן למי שאין לו בנים שחשוב כמת התחת וכי במקומו אני

ממך
את אומרת

יאהבני אישי ׃ ועדיאת לאה וילידת בר. ותקרת שמיה ראובן. ארי

אמרת. ארי גלי קדם יי עלבני. ארי כען ירחמנני בעלי ׃ פחמלת לאה וולדת

אבנא ואסמתה ראובן לאנהא קאלת אן אללה קד נצר לצעפי אן יחבני רגלי

ותהר עוד ותלד בן ותאמר כי שמע יהוה כי שנואה אנכי ויתן לי גם את

זה ותקרא שמו שמעון ׃ ועדיאת עוד וילידת בר. ואמרת ארי שמיע קדם יי

ארי סנואתא אנא ויהב לי אף ית דין וקרת שמיה שמעון ׃ וחמלת איצא

וולדת אבנא ואסמתה שמעון לאנהא קאלת אן אללה קד סמע אני משניה

פרזקני הדה איצא ׃ ותהר עוד ותלד בן ותאמר עתה הפעם ילוה אישי

אלי כי ילדתי לו שלשה בנים על כן קרא שמו לוי ׃ ועדיאת עוד וילידת

בר. ואמרת הדא זמנא יתחבר לי בעלי. ארי ילידית ליה תלתה בנין. על

כין קרא שמיה לוי ׃ פחמלת איצא וולדת אבנא וקאלת הדה אלמרה

ינעטף אלי רגלי. אד ולדת לה תלאתה בנין ואסמאה לוי ׃ ותהר עוד ותלד

בן ותאמר הפעם אודה את יהוה על כן קראה שמו יהודה ותעמד

מלדת ׃ ועדיאת עוד וילידת בר. ואמרת הדא זמנא אודי קדם יי ׃ על כין

קרת שמיה יהודה. וקמת מלמילד ׃ וחמלת איצא וולדת אבנא וקאלת

הדה אלמרה אשכר אללה לדלך אסמתה יהודה ווקפת ען אלולאד ׃ ותרא

רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא רחל באחתה ותאמר אל יעקב הבה לי

בנים ואם אין מתה אנכי ׃ וחזת רחל. ארי לא ילידת ליעקב. וקניאת

רחל באחתה. ואמרת ליעקב הב לי בנין. ואם לית מיתא אנא ׃ פלמא

ראת רחל אנהא לם תלד ליעקוב חסדת אכתהא וקאלת ליעקוב אסתרזק

לי ולדא ואלא פאנא מאיתה ׃ ויחר אף יעקב ברחל ויאמר התחת אלהים

אנכי אשר מנע ממך פרי בטן ׃ ותקיף רוגזא דיעקב ברחל. ואמר.

ממך יאת אומרת שאעשה כאבא אני אינו כאבא אבא לא היו לו בנים אני יש לי בנים ממך

מנע ולא ממני״ עלבכ״ל פתרגו׳ ואנא אדרבי״ ואבנה גם אנכי ממנה״ אמרה לו זקינך

אברהם היו לו בנים מהגר וחגר מתנו כנגד שרה׳ אמר לה זקנתי הכניסה צרתה לביתה אמרה

לו [illegible] אברהם היו לו בנים מהגר אם הדבר הזה מעכב הנה אמתי״ ואבנה גם אנכי ממנה׳

כשרה״ דנני אלהים׳ דנני וזכני״ נפתולי אלהים נפתלתי״ מנחם בן סרוק פירשו במחברת צמיד פתיל חבורים

מאת המקום נתחברתי עם אחותי לזכות לבנים ׃ ואני מפרשו לשון עקש ופתלתל נתעקשתי והפצרתי

פצירות הרבה ונפתולים למקום להיות שוה לאחותי׳ גם יכולתי׳ הסכים על ידי ואנקלוס תרגם כמו לשון

תפלה נפתולי אלהים נתלתי בקשות החביבות לפניו נתקבלתי ונעתרתי כאחותי׳ נפתלתי׳ נתקבלה [illegible]

ומרדני אגרה. יעובים בלשון נוטריקון׳ ותלד זלפה׳ בכולן נא׳ הריון חוץ מזלפה לפי שהיתה בחורה מכולן ותינוקת

בשנים ואין הריון ניכר בה וכדי לרמות יעקב נתנה לבן ללאה שלא יבין שמכניסין לו את לאה. שכך מנהג

ליתן שפחה הגדולה לגדולה והקטנה לקטנה״ באגד׳ בא מזל טוב כמו גד גדי וסינוקלא ודומה לו השדים

לגד שלחן׳ ואגדה שנולד מהול כמו גודו אילנא ולא ידעתי על מה נכתב תיבה אחת׳ ראו למה כך התחיבה

אחת בגד כמו בגדת בי בשבאת לשפחתי כאיש שבגד באשת נעורים״ בימי קציר חטים׳ להגיד שבחן

המני את בעיא הלא מן קדמי תבען. דמנע מניך ולדא דמעי: פאשתר נ׳עבה
עלי הא זקני אמון דין זרה את אשרי מנער תמר שבטוך ותאמר הנה · אמתי
בלהה בא אליה ותלד על ברכי ואבנה גם אנכי ממנה: ואמרת הא אמתי
בלהה עול לותה ותליד ואנא ארבי. ואתבני אף אנא מנה: קשת הודי אמתי
בלהה אורבל ליהא תלדי חגרי ורבנא ביתי אנא. איצא מנהא: ותתן לו את
בלהה שפחתה לאשה ויבא אליה יעקב: ויהבת ליה ית בלהה אמתה לאנו
ועל לותה יעקב: [illegible] פאעטתה בלהה אמתהא זוגה פרכל ליהא
יעקוב: ותהר בלהה ותלד ליעקב בן: ועדיאת בלהה. וילידת ליעקב בר:
פחמלת וולדת לה אבנא: ותאמר רחל דנני אלהים וגם שמע בקלי ויתן
לי בן על כן קראה שמו דן: ואמרת רחל דנני יי. ואף קביל צלותי. ויהב לי
ליבר. על כין קרת שמיה דן: פקאלת רחל קד חכם אללה לי ואיצא סמע צותי
פרזקני אבנא פאסמתה דן: ותהר עוד ותלד בלהה שפחת רחל בן שני
ליעקב: ועדיאת עוד. וילידת בלהה אמתה דרחל. בר תנין ליעקב: פחמלת
איצא בלהה אמה רחל וולדת אבנא תאניא ליעקוב: ותאמר רחל
נפתולי אלהים נפתלתי עם אחותי גם יכלתי ותקרא שמו נפתלי: ואמרת
רחל. קביל בעותי יי כאתחננותי בצלותי. חמידית דיהי לי ולד כאחתי אף
אתיהיב לי. וקרת שמיה נפתלי: ותרא לאה כי עמדה מלדת ותקח את זלפה
שפחתה ותתן אתה ליעקב לאשה: וחזת לאה ארי קמת מלמילד.
ודברת ית זלפה אמתה ויהבת יתה ליעקב לאנו: פלמא ראת לאה אנהא
קד וקפת מן אלולאד אכדת זלפה אמתהא ואעטתהא ליעקוב זוגה:
ותלד זלפה שפחת לאה ליעקב בן: וילידת זלפה אמתה דלאה ליעקב
בר: פולדת לה אבנא: ותאמר לאה בגד ותקרא את שמו גד: ואמרת

מקלת רחל שטוה מן עטר אלה אנטטפת מע אמתי וטקת ואך באמתה נפתלי ותרה

בא גד מלמד ן שהיתה קטנה והיתה מתכסה בבגד:

שלשבטים. שעת הקציר היה ולא פשטו ידן בגזל להביא חטים ושעורים אלא דבר הפקר שאין אדם מקפידו
דודאים: סיגלי עשב הוא ובלשון ישמעאל יסמין: ולקחת גם את דודאי בני בתמיה ולעשות עוד זאת ליקחו
את דודאי בני ותרגומו ולמסב: לכן ישכב עמך הלילה: שלי היתה שכיבת לילה זו ואני נותנה לך תחת דודאי
בנך ולפי שזלזלה במשכב הצדיק לא זכתה ליקבר עמו: שכר שכרתיך נתתי לרחל שכרה: בלילה הוא
הקב״ה סייע בו שיצא משם יששכר: וישמע אלהים אל לאה שהיתה מתאוה ומחזרת להרבות שבטים:
זבד טוב כתרגומו: יזבלני לשון בית זבול הירה מדור מעתה לא תהא עיקר דירתו אלא
עמי שיש לי בנים כנגד כל נשיו: דינה פירשו רבותי שדנה לאה דין בעצמה אם זה זכר לא תהא רחל
אחותי כאחת השפחות ונתפללה עליו ונהפך לנקבה: ויזכור אלהים את רחל זכר לה שמסרה סימניה
לאחותה ושהיתה מצירה שמא תעלה בגורלו של עשו שמא יגרשנה יעקב לפי שאין לה בנים ואף עשו
הרשע כך עלה בלבו כששמע שאין לה בנים הוא שייסד הפייט האדמון נבט שלא חלה צבה לקחתה לו
ונבהלה: אסף הכניסה במקום שלא תראה וכן אסף חרפתינו ולא יאסף הגיהה אספו נגהם וירחך לא
יאסף: חרפתי שהייתי לחרפה שאני עקרה והיו אומרים עלי שאעלה לחלקו של עשו הרשע:
ואגדה כל זמן שאין לאשה בן אין לה במי לתלות סרחונה משיש לה בן תולה בו מי שבר כלי זה בנך ...

[illegible]

לאה אתא גד וקרת ית שמיה גד׃ פקאלת לאה קד גא אלגד פאסמתה גדא׃
ותלד זלפה שפחת לאה בן שני ליעקב׃ וילידת זלפה אמתא דלאה בר
תנין ליעקב׃ וולדת לה אבנא תאניא׃ ותאמר לאה באשרי כי אשרוני
בנות ותקרא את שמו אשר׃ ואמרת לאה תושבחא הות לי ארי בכין
ישבחנני נשיא וקרת ית שמיה אשר׃ פקאלת לאה מן וצפי אן יצפני אלבנאת
ד ואסמתה אשר׃ וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה
ויבא אתם אל לאה אמו ותאמר רחל אל לאה תני נא לי מדודאי בנך׃
ואזל ראובן ביומי חצד חטין ואשכח יברוחין בחקלא ואיתי יתהון ללאה
אמיה ואמרת רחל ללאה הבי כען לי מיברוחי דבריך׃ תם מצא ראובן
פי איאם חצאד אלחנטה פוגד לפאחא פי אלצחרי ואתי בהא אלי לאה אמה
פקאלת להא רחל אעטיני מנהא׃ ותאמר לה המעט קחתך את אישי
ולקחת גם את דודאי בני ותאמר רחל לכן ישכב עמך הלילה תחת
דודאי בנך׃ ואמרת לה הזעיר דדברת ית בעלי ולמסב אף ית יברוחי
דברי ואמרת רחל בכין ישכוב עמיך בליליא חלף יברוחי דבריך׃
קאלת להא מא כפאך אן אכדת רגלי חתי תאכדין לפאח אבני איצא
קאלת רחל לכנה ינאם ענדך אללילה בדל דלך׃ ויבא יעקב מן השדה
בערב ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא כי שכר שכרתיך בדודאי
בני וישכב עמה בלילה הוא׃ ועל יעקב מן חקלא ברמשא ונפקת לאה
לקדמותיה ואמרת לותי תיעול ארי מיגר אגרתך ביברוחי דברי
ושכיב עמה בליליא הוא׃ פלמא גא יעקוב מן אלצחרי עשאא כרגת
לאה תלקאה פקאלת אדכל אלי לאני אסתחקיתך בלפאח אבני פנאם ענדהא
תלך אללילה׃ וישמע אלהים אל לאה ותהר ותלד ליעקב בן חמישי׃ וקביל
יי צלותה דלאה ועדיאת וילידת ליעקב בר חמישי׃ פסמע אללה להא פחמלת

דודאים מין
חרס מכון
דודאים לה׳
האחרס עם
המלות״

תאנס ולכנך״ יוסף ה׳ לי בן אחר׳ יודעת היתה בנבואה שאין יעקב עתיד להעמיד אלא שנים עשר
שבטים אמרה יהי רצון שאותו שהוא עתיד להעמיד יהא ממני לכך לא נתפללה אלא על בן אחר״
כאשר ילדה רחל את יוסף׳ משנולד שטנו של עשו שנ׳ והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית
עשו לקש ודלקו בהם וגו׳ אש בלא להבה אינו שולט למרחוק משנולד יוסף בטח יעקב בהקב״ה
ורצה לשוב״ תנה את נשי׳ איני רוצה לצאת כי אם ברשות״ נחשתי׳ מנחש הייתי בנחשי
שעל ידך באה לי ברכה כשבאתי לכאן לא היו לי בנים שנ׳ והנה רחל בתו באה עם הצאן אפשר יש לו
בנים והוא שולח בתו אצל הרועים עכשיו היו לו בנים שנ׳ וישמע את דברי בני לבן״ נקבה׳ כתרגומו פריש
אגרך״ ואת אשר היה מקנך אתי׳ את חשבון מיעוט מקנך שבא לידי מתחילה כמה היו״ לרגלי׳ עם רגלי
בשביל ביאת רגלי באת אצלך הברכה כמו העם אשר ברגלי הבאים עמי״ גם אנכי לביתי׳ לצורך ביתי ע
עכשיו אין עושין לצרכי אלא בני וצריך אני להיות עושה גם אני עמהם וסומכן והוא גם׳ נקוד מנומר

נקוד בחברבורות
דקות כמו

ויאמר לאה נתן אלהים שכרי אשר נתתי שפחתי ולדת ליעקב אבנא באמסא: ותאמר
לאישי ותקרא שמו יששכר: ואמרת לאה. יהב יי אגרי: דיהבית אמתי
לבעלי: וקרת שמיה יששכר: קאלת קד אעטאני אללה אגרי למא
זוגת אמתי לרגלי ואסמתה יששכר: ותהר עוד לאה ותלד בן ששי
ליעקב: ועדיאת עוד לאה וילידת בר שתיתי ליעקב: פחמלת וולדת
לה אבנא סאדסא: ותאמר לאה זבדני אלהים אתי זבד טוב
הפעם יזבלני אישי כי ילדתי לו ששה בנים ותקרא את שמו
זבלון: ואמרת לאה יהב יי יתיה לי חולק טב. הדא זמנא יהי
מדוריה דבעלי לותי. ארי ילידית ליה שתה בנין. וקרת ית שמיה
זבולון: קאלת קד פוצני אללה תפויץ כיר הדה אלמרה יסאכנני רגלי
אד ולדת לה סתה בנין פאסמתה זבולון: ואחר ילדה בת ותקרא
את שמה דינה: ובתר כין ילידת ברתא. וקרת ית שמה דינה: ובעד
דלך ולדת אבנה אסמתהא דינה: ויזכר אלהים את רחל וישמע
אליה אלהים ויפתח את רחמה: ועל דכרנה דרחל קדם יי. וקביל צלותה
יי. ויהב לה עדוי: תם דכר אללה רחל וסמע להא ורזקהא ולדא: ותהר
ותלד בן ותאמר אסף אלהים את חרפתי: ועדיאת וילידת ברה
ואמרת. כנש יי ית חסודי: פחמלת איצא וולדת אבנא וקאלת קד צם
אללה עני אלעאר: ותקרא את שמו יוסף לאמר יוסף יהוה לי בן אחר:
וקרת ית שמיה יוסף למימר. יוסיף יי לי בר אחרן: ואסמתה יוסף קאילא
יזידני אללה אבנא אכרא: ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר
יעקב אל לבן שלחני ואלכה אל מקומי ולארצי: והוה כד ילידת רחל
ית יוסף. ואמר יעקב ללבן. שלחני ואהך. לאתרי ולארעי: פלמא ולדת
רחל יוסף קאל יעקוב ללבן אטלקני אמצי אלי מוצעי ובלדי: תנה את
נשי ואת ילדי אשר עבדתי אתך בהן ואלכה כי אתה ידעת את
עבדתי אשר עבדתיך: הב ית נשי וית בני דפלחית יתך בהון ואיזיל

בחבורות רקות כמו נקודה פונטורה בלעז: טלוא לשון טלאים חברבורות רקות וחבורות חום שחום: דומה לאדום ושובלע: לשון מענה שחחתית ונמצאת לבנה לשון ראה: והיה שכרי אותן שיולדו מכאן ולהבא נקודים וטלואים בעזים ושחומים בכשבים יהיו שלי ואותן שישנן עכשיו הפריש מהם והפקידם ביד בניך שלא תאמר לי על הנולדים מעתה שלי ומעתה ועוד שלא תאמר לי על ידי הזכרים שהן נקודים וטלואים תלדנה הנקבות דוגמתן מכאן ואילך ועתה כי אם תחסרני שאני נוטל משלך כלום תענה בי צדקתי כי תבא צדקתי ותעיד על שכרי לפניך שלא

רחל בו ועל רואה חיים ובעלה היה מתה

אסף אלהים את חרפתי מאי אסף אלהים את חרפתי רבנן אמרי עד שלא ילדה האשה בעלה עומד עליה אם חבלתה כיא אם לאו וכיון שילדה היא תולה הסרחון בבנה וצועקת אותו בכלמי שבכלי זה בנך מי אכל בכר זה בנך הוי אסף אלהים את חרפתי

ה

אלריאה ידעת ית פלחני דפלחתך: אנטני נמאי ואולאדי אלי ברמתך בהם
חתי אמעי לאנך תעלם כרמתי אלי כרמתך: ויאמר אליו לבן אם נא
מצאתי חן בעיניך נחשתי ויברכני יהוה בגללך: ואמר ליה לבן אם כען
אשכחית רחמין בעינך נסיתי וברכני יי בדילך: פקאל לה לבן אן ונרת
חטיאה ענדך קס פאני קד גרבת פבארכני אלה בגר ירתך: ויאמר נקבה
שכרך עלי ואתנה: ואמר פריש אגרך עלי ואתין: תם קאל אשרח עלי
אגרתך חתי אעטיך: ויאמר אליו אתה ידעת את אשר עבדתיך ואת
אשר היה מקנך אתי: ואמר ליה את ידעת ית דפלחתך וית דהוה בעירך
עמי: קאל לה אנת תעלם כיף כדמתך וכיף כאנת מאשיתך ענדי:
כי מעט אשר היה לך לפני ויפרץ לרב ויברך יהוה אתך לרגלי ועתה
מתי אעשה גם אנכי לביתי: ארי זעיר דהוה לך קדמי ותקיף לסגי ובריך
יי יתך בדילי וכען אמתי אעביד אף אנא לביתי: פאנהא כאנת קלילה
ונמת כתרה ובארך אלה לך בסבבי ואן מתי אצנע אנא איצא לביתי:
ויאמר מה אתן לך ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה אם תעשה לי הדבר
הזה אשובה ארעה צאנך אשמר: ואמר מא אתן לך: ואמר יעקב
לא תתין לי מדעם אם תעביד לי פתגמא הדין אתוב ארעי ענך
אטר: קאל מא אעטיך קאל יעקוב לא תעטיני שיא בל אן צנעת לי
הדא אלאמר ארגע ארעא גנמך ואחפצהא: אעבר בכל צאנך היום
הסר משם כל שה נקד וטלוא וכל שה חום בכשבים וטלוא ונקד
בעזים והיה שכרי: אעבר בכל ענך יומא דין אעדי מתמן כל אמר
נמור ורקוע וכל אמר שחום באמריא ורקוע ונמור בעזיא ויהי אגרי:
והו אן אמר פי גנמך אליום ואעזל מנהא כל מנקט ואבלק וכל חמאפי

תמצא בעדרי כי אם נקודים וטלואים וכל שתמצא בהן שאינו נקוד או טלוא או חום בידוע שגנבתיו
לך ובגניבה הוא שרוי אצלי הן לשון הין קבלת דברים לו יהי כדבריך הלואי שתחפוץ בכך ויסר לבן
ביום ההוא וגו' התישים עזים זכרים כל אשר לבן בו כל אשר היתה בו חברבורה לבנה ויתן לבן בידבני
הנותרות הרעועות שבהן החולות והעקרות שאינן לא שיריים אותן מסר לו מקל לבנה עץ הוא ושמו
לבנה כמא דתימא תחת אלון ולבנה ואומ' אני הוא שקורין טרימבלא שהוא לבן לח כשהוא רטוב לוז
ועוד לקח מקל לוז עץ שגדלין בו אגוזים דקים קולדרי הלבן גילוי לובן שלמקל כשהיה קולפו היה נראה
ונגלה לובן שלו במקום הקילוף ויצג תרגו' ודעיץ לשון תחיבה ונעיצה הוא בלשון ארמי והרבה יש
בתלמוד דעצה ועלפה דץ ביה מידי דעצה כמו דעצה לא שמקבלי את למוני ברהטים במרוצת המים בבריכות
העשויות בארץ להשקות שם הצאן אשר תבאן הצאן לשתות שם הציג את המקלות לנכח הצאן
וייחמנה הבהמה רואה את המקלות והיא נרתעת לאחוריה והזכר רובעה ויולדת כיוצא בו ר' הושעיה

ציאן ובנקט ואבלק מן צמאעז ומבן דלך אגרתי ׃ וענתה בי צדקתי
ביום מחר כי תבוא על שכרי לפניך כל אשר איננו נקד וטלוא בעזים
וחום בכשבים גנוב הוא אתי ׃ ותסהיד עלי זכותי ביום [redacted] מחר ארי
תיעול על אגרי קדמך כל דליתוהי נמור ורקוע בעזיא ושחום
באמריא גנובא הוא עמי ׃ וישהד עלי עדלי גדא ארא הצרת אן
אטלב אגרתי בין ידיך פכל מא ליס הו מנקט ואבלק פי צמאעז וחמא
פי צאן פהו מסרוק ענדי ׃ ויאמר לבן הן לו יהי כדברך ׃ ואמר לבן
ברם לוי יהי כפתגמך ׃ קאל לבן נעמא ליתה יכון כמי קלת ׃ ויסר ביום
ההוא את התישים העקדים והטלאים ואת כל העזים הנקדות והטלאת
כל אשר לבן בו וכל חום בכשבים ויתן ביד בניו ׃ ואעדי ביומא ההוא ית
תישיא רגוליא ורקועיא וית כל עזיא נמורתא ורקועתא כל דחיור ביה
וכל דשחום באמריא ויהב ביד בנוהי ׃ פעזל פי דלך אליום אלתיוס אלמחגלה
ואלמנקטה ונמיע אלענוז אלמנקטה ואלמדיע ואלבלק כל מא פיה ביאץ וכל
חמא מן אלצאן ואעטא לד בניה ׃ וישם דרך שלשת ימים בינו ובין
יעקב ויעקב רעה את צאן לבן הנותרת ׃ ושוי מהלך תלתה יומין בינוהי
ובין יעקב ויעקב רעי ית ענא דלבן ראשתארא ׃ וציר מסיר תלת א־
איאם בינה ובין יעקוב ורעא יעקוב גנם לבן אלבאקיה ׃ ויקח לו יעקב
מקל לבנה לח ולוז וערמון ויפצל בהן פצלות לבנות מחשף הלבן אשר
על המקלות ׃ ונסיב ליה יעקב חטרין דלבן לטיבין ורלוז ודדלובקליף
בהון קלפין חיורין קלוף חיור דעל חטריא ׃ תם אכד יע עצא לבנא רטבה
וחור ודלב וקשרהא אקשר אביץ חתי קשט אביאץ אלדי עליהא ׃ ויצג את
המקלות אשר פצל ברהטים בשקתות המים אשר תבאן הצאן לשתות לנכח
הצאן ויחמנה בבאן לשתות ׃ ודעיץ ית חטריא דקליף ברטיא אתר בית שקא

אומ׳ המים כעשין זרע במעיהן ולא היו צריכין לזכר וזהו וייחמנה אלמראות המקלות ׃ עקדים מסומנים
במקום עקידתם הם קרסלי ידיהם ורגליהם ׃ והכשבים הפריד יעקב ׃ הנולדים עקודים נקודים הבדיל והפריש
לעצמו ועשה אותן עדר עדר לבדו והוליך אותו העדר העקוד לפני הצאן ופני הצאן ההולכות אחריהם
צופות אליהם וזהו שאמר ויתן פני הצאן אל עקד שהיו פני הצאן אל העקודים ואל כל חום בצאן לבן ׃ וישת לו
עדרים כמו שפירשתי ׃ המקשרות כתרגו׳ הבכירות ואינו עד במקרא ׃ ומנחם חברו עם אחיתופל בקושרים ויהי
הקשר אמיץ אותן המתקשרות יחד למהר עיבורן ׃ ובהעטיף ׃ לשון איחור כתרגו׳ ובלקישות ׃ ומנחם חברו
עם המחלצות והמעטפות לשון עטיפת כסות כלומ׳ מתעטפות בעורן וצמרן ואינן מתאוות להתיחם ע׳
הזכרים ׃ צאן רבות פרות ורבות משאר צאן ׃ ועבדים ושפחות מוכר צאנו בדמים יקרים ולוקח לו כל אלה
עליו כינס כמו ויעש חיל ויך את עמלק ׃ שוב אל ארץ אבותיך ושם אהיה עמך אבל בעודך מחובר לטמא

אי אפשר
להעזור

דמיא. אתר דאתין ענא למשתי לקבלהון רעיא ומתיחמן במיתיהון למשתי:
ויצע אלעצי אלתי קשרהא פי אלחיאץ פי מסאק אלמא חתא תגי אלגנם לתשרב
תכון חיאלהא פתתוחם ענד דלך: ויחמו הצאן אל המקלות ותלדן הצאן עקדים
נקדים וטלאים: ואתיחמא ענא בחטריא. וילידן ענא רגולין נמורין ורקועין:
מאלדי תוחמת באלעצי ולדת מחגלה ומנקטה ובלקא: והכשבים הפריד
יעקב ויתן פני הצאן אל עקד וכל חום בצאן לבן וישת לו עדרים לבדו ולא
שתם על צאן לבן: ואמריא אפריש יעקב. ויהב בריש ענא כל דרגול וכל רשחום
בענא דלבן, ושוי ליה עדרין בלחודוהי. ולא ערבינון עם ענא דלבן: פלמא
פרד יע אלצאן געל פי אול אלגנם כל מחגל וחמא פי צאן לבן וגעל לה
קטועא וחדהא ולם יציפהא אלי גנם לבן: והיה בכל יחם הצאן
המקשרות ושם יעקב את המקלות לעיני הצאן ברהטים ליחמנה
במקלות: והוי בכל עדן דמתיחמן ענא מבכרתא. ומשוי יעקב ית
חטריא לעיני ענא ברטיא. ליחמותהון בחטריא: וכאן יעקוב פי כל וקת
וחאם אלגנם אלרביעיה יציר אלעצי חדאהא פי אלחיאץ לתתוחם עליהא:
ובהעטיף הצאן לא ישים והיה העטפים ללבן והקשרים ליעקב:
ובלקישות ענא לא משוי. והון לקישיא ללבן. ובכיריא ליעקב: ואדי
כרפת לם יציר דלך פתציר אלכריפייה ללבן ואלרביעייה ליעקוב: ויפרץ
האיש מאד מאד ויהי לו צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמרים:
ותקיף גברא לחדא לחדא. והוו ליה ען סגיאן. ואמהן ועבדין. וגמלין
וחמרין: פכתר אלרגל גדא גדא וצאר לה גנם כתיר ואמא ועביד
וגמאל וחמיר: וישמע את דברי בני לבן לאמר לקח יעקב את כל
אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה: ושמעית

ה׳ אפשר להעדות שכינתי עליך״ ויקרא לרחל וללאה לרחל תחלה ואחר ללאה שהיא היתה עיקר הבית
שבשבילה נזדווג יעקב עם לבן ואף בניה של לאה מודים בדבר שהרי [illegible] ובית דינו משבט יהודה והם אומרים
כרחל וכלאה אשר בנו שתיהן׳ הקדימו רחל ללאה״ עשרת מונים׳ אין מונים פחות מעשרה״ מונים׳ לשון חשבון
כלל החשבון והם עשירות למדנו שהחליף תנאו עשרה פעמים״ והנה העתודים׳ אע״פ שהבדילם לבן כולן
שלא יתעברו הצאן דוגמתן היו המלאכים מביאין אותן מעדר המסור ביד בני לבן לעדר שביד יעקב״ וברדים
כתרגו׳ ופציחין פיסיר בלעז׳ חוט של לבן מקיף את גופו סביב הברבורת שלו פתוחה ומפולשת מגן
של גן ואין לו להביא עד מן המקרא ״האל בית אל׳ כמו של בית אל האותיות ודרך מקראות לדבר כן כמו
כי אתם באים אל הארץ כנען׳ משחת שם׳ לשון רבוי וגדולה כשנמשח למלכות כך ויצק שמן על
ראשה להיות משוחה למזבח״ אשר נדרת לי׳ וצריך אתה לשלמו שאמרת והאבן הזאת וגו׳ יהיה:

בית אלהים

פתגמי בני לבן דאמרין נסיב יעקב ית כל דלאבונא ומדלאבונא קנא ית
כל נכסיא האלין׃ פסמע כלאם בני לבן יקולון קד אכד יע נמיע מן
לאבינא ומן מלד אכתסב כמיע הדי ׳ מאר׃ וירא יעקב את פני לבן
והנה איננו עמו כתמול שלשום׃ וחזא יעקב ית סבר אפי לבן והא
ליתהון עמיה כמאתמלי ומדקמוהי׃ וראי׳ יעקוב איצא וגה לבן פאדאה
ליס הו מעה מתל אמס ומא קבלה׃ ויאמר יהוה אל יעקב שוב אל
ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך׃ ואמר יי׳ ליעקב תוב לארע אבהתך
ולילדותך ויהי מימרי בסעדך׃ וקל אלה לה איצא ארגע ׳ ארץ אבאך
ומולדך אכון מעך׃ וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל ז׳
צאנו׃ ושלח יעקב וקרא לרחל וללאה לחקלא לות ענה׃ פבעת יעקוב
ודעא ברחל ולאה ׳ אצחרי׳ ׳ גנמה׃ ויאמר להן ראה אנכי את פני
אביכן כי איננו אלי כתמול שלשם ואלהי אבי היה עמדי׃ ואמר להון
חזי אנא ית סבר אפי אבוכון ארי ליתנון עמי כמאתמלי ומדקמוהי׃
ואלהיה דאבא הוה בסעדי׃ וקל להן הודי׳ ארא וגה אביכן ליס הו מעי מתל
אמס ומא קבלה ואלה אבי לם יזל מעי׃ ואתנה ידעתן כי בכל כחי עבדתי
את אביכן׃ ואתין ידעתין ארי בכל חילי פלחית ית אבוכון׃ ואנתן תערפן
אני כדמתה בגמיע קווֹתי׃ ואביכן התל בי והחלף את משכרתי עשרת
מנים ולא נתנו אלהים להרע עמדי׃ ואבוכון שקר בי ואשני ית
אגרי עסר זמנין ולא שבקיה יי׳ לאבאשא עמי׃ ואביכן סכר בי
ובדל אגרתי עשרה׳ אערד ולם ידעה אלה אן יפי ׳׳׳׃ אם כה
יאמר נקדים יהיה שכרך וילדו כל הצאן נקדים ואם כה יאמר ע

בית אלהים שתקריב שם קרבנות׃ העוד לנו׃ למה נעכב על ידך כלום אנו מיחלות לירש מנכסי אבינו
כלום בין הזכרים׃ העוד לנו׳ למה נעכב על ידך כלום אנו הלא נכריות נחשבנו לו׃ אף בשעה שדרך
בני אדם לתת נדוניא לבנותיו בשעת נשואין נהג עמנו כנכריות כי מכרנו לך בשכר הפעולה׃ את כספנו
שניתן דמי שכר פעולתך׃ כי כל העשר׃ כי זה משמש בלשון אלא כלומר משל אבינו אין לנו כלום
אלא מה שהציל הקב׳ מאבינו שלנו הוא׃ הציל׳ לשון הפריש וכן כל לשון הצלה שבמקרא לשון הפרשה
שמפרישו מן הרעה ומן האויב׃ את בניו ואת נשיו׳ הקדים זכרים לנקבות ועשו הקדים נקבות לזכרים
שנ׳ ויקח עשו את נשיו ואת בניו וגו׳׃ מקנה קנינו׃ מה שקנה מצאנו עבדים ושפחות וגמלים וחמרים׃
לגזז את צאנו׃ שנתן בידבניו דרך שלשת ימים בינו ובין יעקב׃ ותגנב רחל את התרפים׃ להפריש אביה
מע״א נתכוונה׃ ביום השלישי׃ שהרי דרך שלשת ימים היה ביניהם׃ את אחיו׳ קרוביו׃ דרך שבעת ימים
כל אותן שלשה ימים שהלך המגיד להגיד ללבן הלך יעקב לדרכו נמצא יעקב רחוק מלבן ששה ימים

ובשביעי השיגו

עקדים יהיה שכרך וילדו כל הצאן עקדים: אם כדין הוה אמר נמורין
יהי אגרך. וילידן כל ענא נמורין. ואם כדין הוה אמר רגולין יהי אגרך.
וילידן כל ענא רגולין: ואן קאל כדי יכון אגרך מנקטה ולדה גמיע אגנם
כלאך ואן קאל כדי יכון אגרתך מחגלה ולד גמיע אגנם כלאך: ויצל
אלהים את מקנה אביכם ויתן לי: ואפריש יי מן בעירא דאבוכון
ויהב לי: פאפאד אלה מן גנם אביכן ואעטאני: ויהי בעת יחם הצאן
ואשא עיני וארא בחלום והנה העתדים העלים על הצאן עקדים
נקדים וברדים: והוה בעדן דאתיחמא ענא וזקפית עיני וחזית בחלמא
והא תישיא דסלקין על ענא רגולין נמורין ופציחין: פלמא כאן וקת
והאם אגנם רפעת עיני פראית פי מנאם כאן אתיוס אלצאעדה עליהא
מחגלה ומנקטה וכל גביה: ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום יעקב
ויאמר הנני: ואמר לי מלאכא דיי בחלמא יעקב ואמרית האנא: תם
קאל לי מלך אלה פי מנאם יא יעקוב קלת לביך: ויאמר שא נא עיניך
וראה כל העתדים העלים על הצאן עקדים נקדים וברדים כי
ראיתי את כל אשר לבן עשה לך: ואמר זקוף כען עינך וחזי כל
תישיא דסלקין על ענא רגולין נמורין ופציחין ארי גלי קדמי ית כל
דלבן עביד לך: קאל ארפע עינך ואנטר גמיע אתיוס אלצאעדה על
אגנם מחגלה ומנקטה וכל גביה פאני קד ראית גמיע מא לבן צאנע בך:
אנכי האל בית אל אשר משחת שם מצבה אשר נדרת לי שם
נדר עתה קום צא מן הארץ הזאת ושוב אל ארץ מולדתך: אנא אלהא
דאתגליתי עלך בבית אל דרבית תמן קמא דקיימתא קדמי תמן קיים:
כען קום פוק מן ארעא הדא ותוב לארע ילדותך: אנא אלטאיק אלמכשף

ובשביעי השיגו למדנו שכל מה שהלך לבן ביום אחד הלך יעקב בשבעת ימים: מטוב עד רע כל
טובתן של רשעים רעה היא אצל הצדיקים: כשבויות חרב כל חיל הבא למלחמה קרוי חרב: ותגנב
אתי גנבת את דעתי: ושלחך ויהי בשמחה ובשירים: ולא נטשתני ולא רטשתני: לנשק לבני ולבנותי כל זה לשון לקרש עם
עיזוב ורובא אונס הוא: נכספת חמדת: והרבה יש במקרא נכספה נכספה וגם כלתה נפשי: למעשה ידיך
תכסוף: וביד יראתי השיבו על ראשון ראשון שאמרת ותנהג את בנתי: לא יחיה: ומאותה קללה
מתה רחל בדרך: מה עמדי משלך: באהל יעקב הוא אהל רחל שהיה יעקב תדיר אצלה: וכן הוא אומר בני
רחל אשת יעקב ובכולן לא נאמר אשת יעקב: ויבא באהל רחל כשיצא מאהל לאה חזר לו לאהל
רחל קודם שיחפש באהל שתי האמהות וכל כך למה לפי שהיה מכיר בה שהיא משמשנית: בכר
הגמל לשון כרים וכסתות כתרגומו בעביטא דגמלא והיא מרדעת העשויה כמין כר ובעירובין

פי בית ט אלדי מסחת תם אלמצבה ונדרת לי תם נדר אלאן קם פאכרג מן הדא אלבלד וארגע אלי בלד מולדך׃ ותען רחל ולאה ותאמרנה לו העוד לנו חלק ונחלה בבית אבינו׃ ותיבת רחל ולאה ואמרא ליה העוד לנא חולק ואחסנא בבית אבונא׃ פאגאבתה רחל ולאה וקאלתא לה הל בקי לנא נציב או נחלה פי בית אבינא׃ הלוא נכריות נחשבנו לו כי מכרנו ויאכל גם אכול את כספנו׃ הלא נכראן אתחשיבנא ליה ארי זבננא ואכל אף מיכל ית כספנא׃ כי כל העשר אשר הציל אלהים מאבינו לנו הוא ולבנינו ועתה כל אשר אמר אלהים אליך עשה׃ ארי כל עתרא דאפריש יי׳ מאבונא דילנא הוא ודבננא וכען כל דאמר יי׳ לך עביד׃ ואנמא גמיע אלגנא אלדי אפארה אללה מן קבל אבינא הו לנא ולבנינא ואלאן גמיע מא קאל אללה לך אצנעה׃ ויקם יעקב וישא את בניו ואת נשיו על הגמלים׃ וקם יעקב ונטל ית בנוהי וית נשוהי על גמליא׃ פקאם יעקוב וחמל בניה ונסאה עלי אלגמאל׃ וינהג את כל מקנהו ואת כל רכשו אשר רכש מקנה קנינו אשר רכש בפדן ארם לבוא אל יצחק אביו ארצה כנען׃ ודבר ית כל גיתוהי וית כל קנייניה דקנא גיתוהי וקנינה דקנא בפדן ארם למיתי לות יצחק אבוהי לארעא דכנען׃ וסאק גמיע מאשיתה וגמיע סרחה אלדי מלכה מע מאשיתה וסאיר מלכה אלדי מלכה פי פדן ארם ליגי אלי יצחאק אביה אלי בלד כנעאן׃ ולבן הלך לגזז את צאנו ותגנב רחל את התרפים אשר לאביה׃ ולבן אזל למגז ית עניה ונסיבת רחל ית צלמניא דלאבוהא׃ וכאן לבן קד מצא ליגז גנמה פאכתפת רחל אלתמאתיל אלדי לאביהא׃ ויגנב יעקב את לב לבן הארמי על בלי הגיד לו כי ברח הוא׃ וכסי יעקב מן לבן ארמאה על דלא חוי ליה ארי אזיל הוא׃ וכתם יעקוב מן לבן אלארמאני אמר לם יכברה אנה מנצרף׃ ויברח הוא וכל אשר לו ויקם ויעבר את הנהר וישם את פניו הר הגלעד׃ ואזל הוא וכל דליה וקם ועבר

שנונו הקיפוה בעכיטין והן עביטי גמלים כמשמעו בלעז׳ ולקח ירדפת כמו על ההרים דלקונו וכמו מרדוף אחרי פלשתים׳ ויוכיחו׳ ויבררו עם מי הדין אפרובר בלעז׳ לא שכלו׳ לא הפילו עוברם כמו רחם משכיל תפלט פרתו ולא תשכל׳ ואילי צאנך׳ מכאן אמר בן ימו קרוי איל שאם לא כן מה שבחו אילים לא אכל אבל כבשים אכל אלא גזלן הוא׳ טרפה׳ ע׳ זאב וארי׳ אנכי אחטנה׳ לשון קולע אל השערה ולא יחטיא׳ אני

שלא אן כנזרנא חסבנא ענדה וכאנה באענא ואכל תמננא׃

התרפים כיצד היו עושים מביאים אדם בכור ושוחטין אותו ומולחין אותו במלח ובבשמים וכותבין על ציץ של זהב שם רוח טומאה ומשימים הציץ בכתוב תחת לשונו ונותנין אותו בקיר ומדליקים לפניו נרות ומשתחוים לו ומדבר עמהם בלחש ולכו מכאו ש התרפים דבמו און׳׳

ובני שלש

ית פרת. ושוי ית אפוהי לטורא דגלעד: פאנצרף הו וג'מיע מאלה וקאם
ועבר אלפראת וגעל קצדה נחו ג'בל ג'רש: ויגד ללבן ביום השלישי כי ברח
יעקב: ואתחוא ללבן ביומא תליתאה ארי אזל יעקב: תם אכ'בר לבן פי
אליום אלתאלת באן יעקוב קד אנצרף: ויקח את אחיו עמו וירדף אחריו
דרך שבעת ימים וידבק אתו בהר הגלעד: ודבר ית אחוהי עמיה ורדף
בתרוהי מהלך שבעה יומין. ואדביק יתיה בטורא דגלעד: פאכ'ד אצחאבה
מעה וכלפה מסיר סבעה איאם ולחקה פי ג'בל ג'רש: ויבא אלהים אל
לבן הארמי בחלום הלילה ויאמר לו השמר לך פן תדבר עם יעקב
מטוב עד רע: ואתא מימר מן קדם יי' לות לבן ארמאה בחלמא דליליא
ואמר ליה אסתמר לך דלמא תמליל עם יעקב מטב עד ביש: פגא
מלך אללה אלי לבן אלארמאני פי חלם אלליל וקאל לה אחדר אן תכלם
יעקוב מן כ'יר אלי שר: וישג לבן את יעקב ויעקב תקע את אהלו בהר
ולבן תקע את אחיו בהר הגלעד: ואדביק לבן ית יעקב. ויעקב פרס ית
משכניה בטורא. ולבן אשרי ית אחוהי בטורא דגלעד: תם לחק לבן
יעקוב וכאן יעקוב קד צ'רב כבאיה פי אלג'בל ולבן נזל אבוהו פי גבל
ג'רש: ויאמר לבן ליעקב מה עשית ותגנב את לבבי ותנהג את
בנתי כשביות חרב: ואמר לבן ליעקב מא עבדתא. וכסיתא מני. ודברת
ית בנתי כשבית חרב: פקאל לבן ליעקוב מא אלדי צנעת אד כתמתני
וסקת בנאתי כאלמסביאת באלסיף: למה נחבאת לברח ותגנב אתי
ולא הגדת לי ואשלחך בשמחה ובשרים בתוף ובכנור: למא
אטמרתא למיזל. וכסיתא מני. ולא חויתא לי. ושלחתך פון בחדוא
ובתשבחן בתפין ובכנרין: לם אכ'תפית פאנצרפת וכתמתני ולם
תכ'ברני פכנת אשיעך בפרח וגנא ודפוף וטנאביר: ולא נטשתני
לנשק לבני ולבנתי עתה הסכלת עשו: ולא שבקתני לנשקא
לבני ולבנתי. כען אסכילתא למעבד: ולם תדעני אן אקבל בני

ובני שלמה חטאים' חסרים' חטי' אחסרנה' אם חסרה חסרה לי עמידי תבקשנה' אנכי אחטנה' תרגו'
דהות שגיא ממינא' שהיתה נפקדת ומחוסרת כמו ולא נפקד ממנו איש' תרגו' ולא שגא' גנובתי יום
וגנובתי לילה' גנובת יום או גנובת לילה הכל שלמתי' גנובתי' כמו רבתי עם שרתי במדינות' מלחתי
משפט' אוהבתי לדוש' אכלני חורב' כגון אש אוכלה' קרח' כמו משליך קרחו כפתים תרגו' גלידא'
שנתי' כגון שינה' ותחלף את משכרתי' היית משנה תנאי שביניכו מנקוד לטלוא ומטלוא לנקוד

מנקודים לברודים'

תבנאתי ואן קד גדלת פי מא צנעת׃ יש לאל ידי לעשות עמכם רע
ואלהי אביכם אמש אמר אלי לאמר השמר לך מדבר עם יעקב
מטוב עד רע׃ אית חילא בידי למעבד עמכון ביש ואלהא דאבוכון
ברמשא אמר לי למימר אסתמר לך מלמללא עם יעקב מטב עד ביש׃
מוגוד פי ידי טאקה אן אצנע בכם שרא לולא אלאה אביכם אבארחה קאל
לי אחדר אן תכלם יעקוב מן כיר אלי שר׃ ועתה הלוך הלכת כי נכסף
נכספתה לבית אביך למה גנבת את אלהי׃ וכען מיזל אזלתא ארי
חמדא חמידתא לבית אבוך למא נסיבתא ית דחלתי׃ ואן פקד מצ׳ית
מצא אד אשתקת אלי בית אבוך לם סרקת מעבודי׃ ויען יעקב ויאמר
ללבן כי יראתי כי אמרתי פן תגזל את בנותיך מעמי׃ ואתיב יעקב
ואמר ללבן ארי דחילית ארי אמרית דלמא תינוס ית בנתך מני׃
פאנאבה יע׳ וקאל לאני תכוופת וקלת כלא תגצבני עלא בנאתך׃ עם
אשר תמצא את אלהיך לא יחיה נגד אחינו הכר לך מה עמדי
וקח לך ולא ידע יעקב כי רחל גנבתם׃ דתשכח ית דחלתך לא
יתקיים קדם אחנא אשתמודע לך מא דעמי וסב לך ולא ידע יעקב
ארי רחיל נסיבתנון׃ מן וגדת מעבודך מעה לא יחיא חדא אצחאבנא
אתבת אי שי הו לך מעי וכדה ולם יעלם יעקוב אן רחל אכתמתה׃
ויבא לבן באהל יעקב ובאהל לאה ובאהל שתי האמהות ולא מצא
ויצא מאהל לאה ויבא באהל רחל׃ ועאל לבן במשכנא דיעקב ובמשכנא
דלאה ובמשכנא דתרתין לחינתא ולא אשכח ונפק ממשכנא דלאה
ועאל במשכנא דרחל׃ פדכל לבן כבא יעקוב וכבא לאה וכבא
אמתין ולם יגד שיא תם כרג מן כבא לאה ודכל אלי כבא רחל׃
ורחל לקחה את התרפים ותשמם בכר הגמל ותשב עליהם
וימשש לבן את כל האהל ולא מצא׃ ורחל נסיבת ית צלמניא
ושויתנון בעביטא דגמלא ויתיבת עליהון ומשיש לבן ית כל

מנקודים לברודים׳׳ והשלף את משכרתי׳׳ ופחד יצחק׳ לא רצה לומר אלהי יצחק ׳ואין הב״ה מייחד שמו
על הצדיקים בחייהם ואעפ״ שאמר לו בבאתו מבאר שבע אני יי׳ אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק בשביל
שכהו עיניו והרי הוא כמת׳ ויעקב נתירא לומר אלהי והתחיל ופחד׳׳ ויוכח לשון תוכחה הוא לשון הוכחה
מה אעשה לאלה׳ איך תעלה על לבי להרע להן׳׳ והיה לעד הב״ה׳׳ לאחיו הם בניו שהיו לו אחים
נגשים למלחמה וצרה עליו׳ יגר שהדותא תרגו׳ של גלעד׳׳ גלעד גל עד׳׳ והמצפה אשר אמר וגו׳ והמצפה
אשר בהר הגלעד

משכנא ולא אשכח׃ והי קד אכדת אלתמתאל וצירתהא פי קתב אלגמל
וגלסת פוקה פגסס לבן גמיע אלכבא ולם יגד שיא׃ ותאמר אל אביה
אל יחר בעיני אדני כי לוא אוכל לקום מפניך כי דרך נשים לי
ויחפש ולא מצא את התרפים׃ ואמרת לאבוהא לא יתקף בעיני
רבוני ארי לא אכול למקם מן קדמך ארי אורח נשין לי ובלש.
ולא אשכח ית צלמניא׃ פקאלת לא ישתד עלי מולאי פאני לא אטיק
אן אקום מן בין ידיך אד סביל אלנסא קד ערץ לי פפתש ולם יגד
אלתמתאל׃ ויחר ליעקב וירב בלבן ויען יעקב ויאמר ללבן מה פשעי
עס מה חטאתי כי דלקת אחרי׃ ותקיף ליעקב ונצא עם לבן ואתיב יעקב
ואמר ללבן. מא חובי מא סרחני ארי רדפתא בתרי׃ פאשתד דלך
עלי יעקוב וכאצמה ואגאבה וקאל מא גרמי ומא כטייתי אד רהקתני׃
כי מששת את כל כלי מה מצאת מכל כלי ביתך שים כה נגד
אחי ואחיך ויוכיחו בין שנינו׃ ארי מששתא ית כל מנימא אשכחתא
מכל מני ביתך. שוי הכא. קדם אחי ואחך. ויוכחון בין תרוינא׃ אד גססת
גמיע אניתי מא וגדת מן גמיע אניה ביתך צירה ההנא חדא
ויזבונא איכואני ואכואנך ויזבונא עלי אלכל׃ זה עשרים שנה אנכי עמך
רחליך ועזיך לא שכלו ואילי צאנך לא אכלתי׃ דנן עסרין שנין אנא
עמך. רחלך ועזך לא אתכלו. ודכרי ענך לא אכלית׃ הודי לי עשרין
סנה מעך כבשך ומואעזך לם תתכל וכבאש גנמך לם אכל׃ טרפה
לא הבאתי אליך אנכי אחטנה מידי תבקשנה גנבתי יום וגנבתי
תוני לילה׃ דתבירא לא איתיתי לך. דהות שגיא ממנינא מידי את בעי
לה נטרית בימממא. ונטרית בליליא׃ פריסה לם ארפע אליך ומא
אסתהלכתהא פמן ידי תטלבהא כרקת נהארא ולילא׃ הייתי ביום
אכלני חרב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני׃ הויתי בימממא אכלני
שרבא וגלידא נחת עלי בליליא ונדרת שינתי מעיני׃ וכנת בנהאר

אשר בהר הגלעד כמו שכב. ויעבר את מצפה גלעד. ולמה נקרא שמו מצפה לפי שאמר כל אחד
מהם לחבירו יצף יי ביני וביניך אם תעבר את הברית כי נסתר נלא [illegible]כל אחד איש את רעהו
בנותי ובנותי שני פעמים אחת בלהה וזלפה בנותיו היו מפלגש אם תענה את בנתי במנוע מהן
עונת תשמיש ידיתי כמו ירה בים כזה שהוא יורה בחץ אם אני הלי אם מעמש בלשון אשר
כמועד אם דברתי דברי לרעה לרעה אי אתה עובר אבל אתה עובר לפרקמטיא שפי אברהם קדש

שהי כמו חוי

יהתקני אלמוס ואלגליד באלליל ונפר אלנום מן עיני: זה לי עשרים
שנה בביתך עבדתיך ארבע עשרה שנה בשתי בנתיך ושש שנים
בצאנך ותחלף את משכרתי עשרת מנים: דנן לי עסרין שנין
בביתך פלחתך ארבע עסרי שנין בתרתין בנתך ושית שנין בענך
ואשניתא ית אגרי עסר זמנין: והוד לי עשרין סנה פי מנזלך
ברמתך מנהא ארבעה עשר סנה באבנתיך וסת סנין בגנמך
ובדלת אגרי עשרה אשואר: לולי אלהי אבי אלהי אברהם ופחד
יצחק היה לי כי עתה ריקם שלחתני את עניי ואת יגיע כפי ראה
אלהים ויוכח אמש: אלו לא פון אלהיה דאבא אלהיה דאברהם
ודדחיל ליה יצחק הוה בסעדי ארי כען ריקן שלחתני ית עמלי
וית ליאות ידי גלי קדם יי' ואוכח ברמשא: לולא אלה אבי אלה אבי
ופזע יצחאק כאן לי עונא לכנת אלאן קד אטלקתני פארגא לי עפי
ותעב כפיי נטר אלה וזבר באלבארחה: ויען לבן ויאמר אל יעקב
הבנות בנתי והבנים בני והצאן צאני וכל אשר אתה ראה לי הוא
ולבנתי מה אעשה לאלה היום או לבניהן אשר ילדו: ואתיב לבן ואמר
ליעקב בנתא בנתי ובניא בני ועאנא ענאי וכל דאת חזי דילי הוא ולבנתי
מא אעביד לאלין יומא דין או לבניהן דילידא: פאגאבה לבן וקאל אלבנאת
בנאתי ואלאולאד אולאדי ואלגנם גנמי ומא תראה הו לי פמא עסא אן אצנע אליום ואלבנאת בנאתי
בבנאתי או באולאדהן אלדי ולדן: ועתה לכה נכרתה ברית אני ואתה והיה
לעד ביני ובינך: וכען איתא נגזר קים אנא ואת ויהי לסהיד בינא ובינך:
ואלאן תעאל נעהד עהדא אנא ואנת ויכון שאהד ביני ובינך: ויקח יעקב אבן
וירימה מצבה: ונסיב יעקב אבנא וזקפה קמא: ואכד יעקב חגרא ורפעהא
נצבה: ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים ויקחו אבנים ויעשו גל ויאכלו
שם על הגל: ואמר יעקב לאחוהי לקוטו אבנין ונסיבו אבנין ועבדו

אלהי נחור. חול: אלהי אברהם. חול: ויזבח יעקב זבח. שחט בהמות למשתה: לאחיו. לאוהביו שעם לבן: לאכל
לחם. כל דבר מאכל קרוי לחם כמו עבד לחים רב: נשחיתה עץ בלחמו: ויפגעו בו מלאכי אלהים. מלאכים
שלארץ ישראל באו לקראתו ללוותו לארץ: מחנים. שתי מחנות שלחוצה לארץ שבאו עמו עד כאן ושלארץ
ישראל שבאו לקראתו: הזק מחנים. נטלי מאותן חיילות נטל יעקב מלאכים:

וישלח
יעקב מלאכים. מלאכים ממש: ארצה שעיר. לארץ שעיר כל תיבה שצריכה
למד בתחלתה הטיל לה הא בסופה: גרתי. לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר אינך כדאי

לשנוא אותי

דגורא · ואכלו תמן על דגורא׃ תפסיר לאנחאבה אנמעו חגארה ...
חגארה ונעבוהא רגמא ואכלו טעאמא פוקהא׃ ויקרא לו לבן יגר שהדותא ויעקב קרא לו גלעד׃ וקרא ליה לבן · יגר שהדותא ויעקב קרא ליה גלעד׃ פסמאה לבן רגם אלשהאדה ... בלסאן ...
גלעד׃ ויאמר לבן הגל הזה עד ביני ובינך היום על כן קרא שמו גלעד׃
ואמר לבן · דגורא הדין סהיד · בינא ובינך יומא דין על כן קרא שמיה
גלעד׃ קאל לה לבן · הדי' ארגם שאהד ביני ובינך אליום לדלך סמאה
ארגם אלשאהד׃ והמצפה אשר אמר יצף יהוה ביני ובינך כי נסתר איש
מרעהו׃ וסכותא דאמר · יסך מימרא דיי' בינא ובינך · ארי נתכסי גבר
מחבריה׃ וסמא אלחגר אלמטלע קאל אן יטלע אללה ביני ובינך באנא
נגתר כל אמר ען צאחבה׃ אם תענה את בנתי ואם תקח נשים
על בנתי אין איש עמנו ראה אלהים עד ביני ובינך׃ ואמר לבן
אם תעני ית בנתי · ואם תסב נשין על בנתי · לית אנש עמנא · חזי · כי
מימרא דיי' סהיד בינא ובינך׃ אן לא תשדב בנאתי ולא תתכד עליהן
נסאא ליס מענא אנסאן גריב אנטר אללה שאהד ביני ובינך׃ ויאמר
לבן ליעקב הנה הגל הזה והנה המצבה אשר יריתי ביני ובינך׃ ואמר
לבן ליעקב הא דגורא הדין והא קמתא · דאקימית בינא ובינך׃ קאל
איצא חוזי' ארגם והדה אלנצבה אלדי זדית בהא ביני ובינך׃ עד
הגל הזה ועדה המצבה אם אני לא אעבר אליך את הגל הזה ואם
אתה לא תעבר אלי את הגל הזה ואת המצבה הזאת לרעה׃ סהיד
דגורא הדין וסהדא קמתא · אם אנא · לא אעבר לותך ית דגורא הדין ·
ואם את · לא תעבר לותי · ית דגורא הדין · וית קמתא הדא לבישו׃ הדי' ארגם
שאהד ואלנצבה שאהדה עלינ' אן לא אגוזהא אליך ועליך אן לא תגוזהמא
אלי' לשר׃ אלהי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו אלהי אביהם וישבע
יעקב בפחד אביו יצחק׃ אלהיה דאברהם · ואלהיה דנחור ידינון ביננא ·
אלהא דאבוהון · וקיים יעקב · בדדחיל ליה אבוהי יצחק׃ אלאה אברהים

בשנוא אותי על ברכות אביך שבירכני הזה גביר לאחיך לא נתקיימה בי״ רא גרתי בגימטריא תרי״ג
כלומ׳ עם לבן הרשע גרתי ותרי״ג מצות קיימתי ולא למדתי ממעשיו הרעים״ ויהי לי שור וחמור״ אבא
אמר לי מטל השמים ומשמני הארץ זו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ״ שור וחמור׳ דרך ארץ לומ׳
על שוורים הרבה שור ועל חמורים הרבה חמור׳ אדם אומ׳ לחבירו בלילה קרא התרנגול ואינו אומ׳ קראו
התרנגולים ״ואשלחה להגיד לאדוני להודיע שאני בא אליך׳ למצא חן בעיניך׳ שאני שלם עמך ומבקש

ההכתך״ באנו

ואה גחור [illegible]מו פי מא בינהמא הו זאד אביהמא וחלף יעקוב בפזעאביה
יצחאק׃ ויזבח יעקב זבח בהר ויקרא לאחיו לאכל לחם ויאכלו לחם וילינו
בהר׃ ונכס יעקב נכסתא בטורא וקרא לאחוהי למיכל לחמא ואכלו
לחמא ובתו בטורא׃ תם דבח יעקוב דבחא פי גבל ודעא אצחאבה אן
יאכלו טעאמא פאכלו טעאמא ובאתו פי גבל׃ וישכם לבן בבקר
וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם וילך וישב לבן למקמו׃ ואקדים לבן
בצפרא ונשיק לבנוהי ולבנתיה ובריך יתהון ואזל ותב לבן לאתריה׃
פאדלג לבן בבכראה פקבל בניה ובנאתה ודעא להם תם מצא לבן אלי
מוצעה׃ ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים׃ ויעקב אזל לאורחיה
וערעו ביה מלאכיא דיוי׃ ויעק מצא אלי טריקה ופאגתה מלאיכה
אלה׃ ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה ויקרא שם המקום
ההוא מחנים׃ ואמר יעקב כד חזנון משרי[illegible] מן קדמ׳ יי׳ דא וקרא
שמיה דאתרא ההוא מחנים׃ פקאל יעקוב למא ראהם הדי עסכר
אלה פסמא דאך אלמוצע ב׳ עסכרין׃

ויאמ׳ יעקב כאשר ראם מחנה אלהים [illegible] עד [illegible] גדול במחנה אלהים

קי קמח פסו׳ סימ׳ חלבי

וישלח יעקב מלאכים רבנן אמרו

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום׃
ושלח יעקב אזגדין קדמוהי לות עשו אחוהי לארעא דשעיר לחקל׳ אדום׃
תם בעת יעקוב ברסל בין ידיה אלי עשו אכיה אלי בלד אלשראה בלד אדום׃
ויצו אתם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם
לבן גרתי ואחר עד עתה׃ ופקיד יתהון למימר כדין תימרון לרבוני לעשו
כדנן אמר עבדך יעקב עם לבן דרית ואוחרית עד כען׃ ואוצאהם
קאילא כדי׳ קולו לסידי לעשו כדי׳ קאל עבדך יעקוב אני סכנת
ענד לבן ותאכרת אלי אלאן׃ ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה
ואשלחה להגיד לאדני למצא חן בעיניך׃ והוו לי תורין וחמרין ען

ב׳ מלאכים ורא׳ מלחמה אמר [illegible] מביתו מלאכים אביו יצאת [illegible] ב׳ מלאכים רמז׳ ויקרא מלאך יי׳ אל [illegible] השמים ויאמר לו מלאך יי׳ [illegible] פעמים [illegible] מלאכים [illegible]

ויהי לי שור וחמור רבנן אמרי [illegible] מבקש [illegible] גבורים לשמור [illegible] שור זה יוסף [illegible] מנוחה מלחמה [illegible] משיח בן דוד [illegible] ורוכב על חמור

[illegible] באנו אל אחיך אל עשו שהיית אומ׳ אחי הוא אבל הוא כוהג עמך כעשו עודנו בשנאתו׳ ויירא וייצר׳
ויירא שמא יהרג וייצר שמא יהרוג הוא את אחרים׳ המחנה האחת והכהו׳ מחנה משמש לשון זכר ולשון נקבה׳
אם תחנה עלי מחנה הרי נקבה׳ המחנה הזה לשון זכר׳ וכן יש שאר דברים משמשים לשון זכר ולשון נקבה׳
השמש יצא על הארץ׳ ומן זה השמש מוצאו הרי זכר׳ והשמש זרחה על המים הרי לשון נקבה׳ וכן רוח׳ והנה
רוח גדולה באה׳ הרי נקבה׳ ויגע בארבע פנות הבית הרי זכר׳ ורוח גדולה וחזק מפרק הרים׳ הרי זכר ונקבה׳
[illegible] אש לוהט לשון זכר׳ והיה המחנה הנשאר לפליטה׳ על כרחו כי׳
ואתנה באו צאן מרעיתי אדם אתם׳

אלהים עמו
התקין עצמו [illegible]

ועבדין ואמהן ושלחית להחואה לרבוני לאשכחא רחמין בעינך: פיצאר לי
בקר וחמיר וגנם ועביד ואמא ובעתת לאכבר סיידי לאגד [illegible] ענדך:
וישבו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הלך
לקראתך וארבע מאות איש עמו: ותבו אזגדיא לות יעקב למימר
אתינא לות אחוך לות עשו ואף אתי לקדמותך וארבע מאה גברא
עמיה: תם רגע אלרסל אלי יעקוב קאילין צרנא אלי אכיך אלי עשו פאדי
בה מאיצי תלקאך ומעה ארבע מאיה רגל: ויירא יעקב מאד ויצר
לו ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני
מחנות: ודחיל יעקב לחדא ועקת ליה ופליג ית עמא דעמיה וית ענא
וית תורי וגמליא לתרתין משרין: פכאף יעקוב גדא וצאק בה לאמר
וקסם אלקום אלדין מעה ואלגנם ואלבקר ואלגמאל עלי עסכרין: ויאמר
אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר
לפליטה: ואמר אם ייתי עשו למשריתא חדא וימחינה ותהי משריתא
דתשתאר לשיזבא: פקאל אן גא עשו אלי אחדהמא פאהלכה כאן אלעסכר
אלבאקי פליתא: ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק יהוה
האמר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואיטיבה עמך: ואמר יעקב אלהיה
דאבא אברהם ואלהיה דאבא יצחק יי דאמר לי תוב לארעך ולילדותך
ואוטיב עמך: קאל יעקוב יא אלאה גדי אבר ויא אלאה אבי יצ יא אללה
אלדי קלת לי ארגע אלי ארצך ומולדך ואחסן אליך: קטנתי מכל החסדים
ומכל האמת אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן
הזה ועתה הייתי לשני מחנות: זעירן זכותי מכל חסדין ומכל טבון
דעבדת עם עבדך ארי יחידי עברית ית ירדנא הדין וכען הוית
לתרתין משרין: אנא אקל מן אסתחקאק גמיע אלפצל ואלאחסאן
אלדי צנעתאה מע עבדך לאן בעצאי עברת הדי אלארדן ואלאן פקד

אלהים עמו התקין עצמו לג' דברים לדורון למלחמה ולתפלה לדורון ותעבר המנחה על פניו לתפלה— אלהי אבי אברהם למלחמה ויהי המחנה הנשאר לפליטה אלהי אבי יצחק ולהלן הא ופחד יצחק— ועוד מהו שחזר והזכיר שם המיוחד היה לו לכתוב האומר אלי שוב לארצך וגו' אלא כך אמר יעקב לפני הקב"ה שתי הבטחות הבטחתני אחת בצאתי מבית אבי שאמרת לי אני יי' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק ושם אמרת לי ושמרתיך בכל אשר תלך ובבית לבן אמרת לי שוב אל ארץ אבותיך ואהיה עמך ושם נגלית לי בשם המיוחד לבדו שנ' ויאמר יי' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך וגו' בשתי הבטחות הללו אני בא לפניך קטנתי מכל החסדים נתמעטו זכיותי ע"י החסדים והאמת שעשית עמי לכך אני ירא שמא משהבטחתני נתקלקלתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשו ומכל האמת אמתת דבריך ששמרת לי כל הבטחות שלך

שהבטחתני

צאר לי עסכרין׃ הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אתו פן יבוא
והכני אם על בנים׃ שיזבני כען מידא דאחי מידא דעשו ארי דחיל
אנא מניה דלמא ייתי וימחינני אמא על בניא׃ אסאלך אן תכלצני מן יד
אכי מן יד עשו פאני אכאפה כלא יאתי פיקתל מני אם מע בנין
קסאוה׃ ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים
אשר לא יספר מרב׃ ואת אמרת אוטבא אוטיב עמך ואשוי ית
בנך סגיאין כחלא דימא דלא יתמנון מסגי׃ ואנת קלת אני אחסן
אליך ואציר נסלך כרמל אבחר אלדי לא יחצא מן כתרה׃ וילן שם
בלילה ההוא ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו׃ ובת תמן בליליא
ההוא ונסיב מן דאיתי בידיה תקרובתא לעשו אחוהי׃ תם באת תם פי
תלך אלליה ועזל ממא גאבה מעה הדיה לעשו אכוה׃ עזים מאתים
ותישים עשרים רחלים מאתים ואילים עשרים׃ עזי מאתן ותישיא
עסרין רחלי מאתן ודכרי עסרין׃ מאיתי ענז ועשרין תיס מאיתי
נעגה ועשרין כבש׃ גמלים מיניקות ובניהם שלשים פרות
ארבעים ופרים עשרה אתנת עשרים ועירים עשרה׃ גמלי
מינקתא ובניהון תלתין תורתא ארבעין ותורי עסרא אתנן עסרין ועלי
עסרא׃ ותלאתין נאקה מרצעה מע אולאדהא וארבעין בקרה ועשרה
תיראן ועשרין אתאן ועשר גחאש׃ ויתן ביד עבדיו עדר עדר לבדו
ויאמר אל עבדיו עברו לפני ורוח תשימו בין עדר ובין עדר׃ ויהב
ביד עבדוהי עדרא עדרא בלחודוהי ואמר לעבדוהי עיברו קדמי
ורוחא תשוון בין עדרא ובין עדרא׃ פאעטא דאך עבידה קטיעא
קטיעא עלי חדה וקל להם תקדמוני וציירו פרגה בין קטיע וקטיע׃ ויצו
את הראשון לאמר כי יפגשך עשו אחי ושאלך לאמר למי אתה

מהבטחותו כי במקלי. לא היה עמי לא כסף וזהב ולא מקנה אלא מקלי לבדו׳׳ ומדרש אגדה נתן מקלו בירדן ונבקע הירדן׃ מיד אחי מיד עשו. מיד אחי שאין נוהג עמי כאח אלא כעשו הרשע׳׳ היטב איטיב. היטב בזכותך איטיב בזכות אבותיך׳׳ ושמתי את זרעך כחול הים. והיכן אמר לו כן והלא לא אמר לו אלא והיה זרעך כעפר הארץ אלא שאמר לו כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך. ולאברהם אמר הרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים׳׳ הבא בידו. ברשותו. וכן ויקח את כל ארצו מידו׳׳ ומדרש אגדה מן הבא בידו אבנים טובות ומרגליות שאדם צר בצרור ונושאן בידו׳׳ ד״א מן הבא בידו מן החולין שנטל מעשר כמה דאת אמר וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך׳ והדר לקח מנחה׳׳ עזים מאתים ותישים עשרים. מאתים עזים צריכות עשרים תישים וכן כולם הזכרים כדי צורך הנקבות׳׳ ובב״ר דורש מכאן עונה האמורה בתורה הטיילים בכל יום. הפועלים שתים בשבת. החמרים אחת בשבת. הגמלים אחת לשלשים יום. הספנים אחת לששה חדשים ואיני יודע לכוון המדרש הזה בכיוון אך

הצילני נא מיד לה המן רמז לבמן שיצא לבהבות אם על בנים׳׳

מנחה בגי׳ אבנים שסלח לו אבנים טובות ומרגליות וזה שאמר מן הבא בידו׳׳ עזים מאתים מסיים במ״ם שלא שלח בו שום מן המומין שלא יקריב מהן קרבן׳׳

ורוח תשימו ב׳ רוח והצלה ... יעקב ... המן

ביון נמסכת בגניזה והם בה סוף פתוח

נראה בעיני שלמדנו מכאן

ואנה תלך ולמי אלה לפניך: ופקיד ית קדמאה למימר ארי יערעניך
עשו אחי וישאלנך למימר דמן את ולאן את אזיל ולמן אלין
דקדמך: ואמר ואזול קאילא ארי' פאנאך עשו אבי וסאלך וקאל לך למן
מן אין אנת ואלי' אין תמצי ולמן הדי' אלי בין ידיך: ואמרת לעבדך
ליעקב מנחה הוא שלוחה לאדני לעשו והנה גם הוא אחרינו: ותימר
דעבדך דיעקב תקרבתא היא דמשלחא לרבוני לעשו והא אף הוא
אתי בתרנא: פקל לעבדך ליעקוב הדייה מבעותה למיידי לעשו והוא
הו איצא וראנא: ויצו גם את השני גם את השלישי גם את כל ההלכים
אחרי העדרים לאמר כדבר הזה תדברון אל עשו במצאכם אתו: ופקיד
אף ית תנינא אף ית תליתאה אף ית כל דאזלין בתר עדריא למימר
כפתגמא הדין תמללון עם עשו כד תשכחון יתיה: פאמר איצא
אלתאני כדאך ואלתאלת וסאיר אלמארין מע אלקטוע קאילא מתל הדי' אלקול
תקולוה לעשו אדי' ואפיתמוה: ואמרתם גם הנה עבדך יעקב א
אחרינו כי אמר אכפרה פניו במנחה ההלכת לפני ואחרי כן אראה
פניו אולי ישא פני: ותימרון אף הא עבדך יעקב אתי בתרנא
ארי' אמר אניחנה לרגזיה בתקרבתא דאזלא קדמי ובתרכין אחזי
אפוהי מאים יסב אפי: וקולו איצא הודי' עבדך יעקוב וראנא לאנה
קאל אתרצאה אזולא באלהדייה אלמתקדמה בין ידיי' ובעד דלך אבצר אלי
זבהה לעלה אן ישפעני: ותעבר המנחה על פניו והוא לן בלילה ההוא במחנה:
ועברת תקרבתא על אפוהי והוא בת בליליא ההוא במשריתא: פתקדמתה
אלהדייה ובאת הו תלך אלליה פי אלעסכר: ויקם בלילה הוא ויקח את
שתי נשיו ואת שתי שפחתיו ואת אחד עשר ילדיו ויעבר את
מעבר יבק: וקם בליליא הוא ודבר ית תרתין נשוהי וית תרתין
לחינתיה וית חד עשר בנוהי ועבר ית מעבר יובקא: פקאם פי תלך אלליה
ואכד זוגתיה ואמתיה ואחדי' עשר אבנאה ועבר בהם עבר יבק: ויקח

נראה בעיני שלמדנו מכאן שאין העונה שוה בכל אדם אלא לפי טורח המוטל עליו שמצינו כאן שאמר לבלתי יש
שעבר עד"ים וכן לכל איש לפי שהם סגורים ממלאכה דרכן לבעל כות שלמים ונעבר עמד בהמות ובהמה
מתנת עברה אינה מקבלת זכר' ופרים שעוסקים במלאכה לא מסר לזכר אלא ארבע נקבות ולחמור שהולך
דרכן רחוקה שתי נקבות לזכר' ולגמלים שהולכים דרך יותר רחוקה נקבה אחת לזכר' גמלים מיניקות ל' ובניהם
עמהם' ומדרש אגדה ובניהם בנאיהם עמהם לכל כנגד נקבה ולפי שתנוע בתשמיש לא פרקמו הכת' עדים'
חמורים זכרים' עדר עדר לבדו כל מין ומין עבדו לתת דרך יום ופחות ואני אבוא אחריכם' ורוח
תעימו' עדר לפני חבירו מלא עין כדי להשביע ולהוהו על רבוי הדורון' למי אתה ולמי אתה
מי שולחך ותרגו' דמן את' ולמי אלה לפניך' ואלה שלפניך שלמיהם למי המנחה הזאת שלוחה למד מאמנת

ויעבירם את הנחל ויעבר את אשר לו: ועברינון ואעברינון ית נחלא
ואעבר ית דליה: פאכלהם ועבר בהם אואד ועבר גמיע מא לה: ויותר יעקב
לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר: ואשתאר יעקב בלחודוהי
ואשתדל גברא עמיה עד דסליק צפרא: ובקי יעקוב פרדא פצארעה רגל
מנארעה לגל שי מטלע אלפגר: וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו ותקע
כף ירך יעקב בהאבקו עמו: וחזא ארי לא יכיל ליה וקריב בפתי
ירכיה וזעפתי ירכא דיעקב באשתדלותיה עמיה: פלמא ראי אנה
לם יטיקה דנא מן חק ורכה פזאח חק ורך יעקוב מן מצארעתה לה:
ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני:
ואמר שלחני ארי סליק צפרא ואמר לא אשלחנך אלהין בריכתני:
קל אטלקני אן קד טלע אלפגר קאל לא אטלקך דון אן תבארכני: ויאמר
אליו מה שמך ויאמר יעקב: ואמר ליה מן שמך ואמר יעקב: קאל
לה מא אסמך קאל יעקוב: ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם
ישראל כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל: ואמר לא יעקב
יתאמר עוד שמך אלהין ישראל ארי רבא את קדם יי ועם גבריא ויכילתא:
קאל לא יסמא אבדא אסמך יעקוב פקט לא ואם לאנך תרווסת
ענד אלה וענד אנאס וטקת דלך: וישאל יעקב ויאמר הגידה נא
שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי ויברך אתו שם: ושאיל יעקב
ואמר חוי כען שמך ואמר למא דנן את שאיל לשמי ובריך יתיה
תמן: תם סאל יעקוב וקאל אכברני מא אסמך קאל ומא סואלך ען אסמי
ולמא בארכה תם: ויקרא יעקב שם המקום פניאל כי ראיתי ב
אלהים פנים אל פנים ותנצל נפשי: וקרא יעקב שמיה דאתרא פניאל
ארי חזיתי מלאכא דיי אפין באפין ואשתיזבת נפשי: פסמא יעקוב
אלמוצע פניאל קאילא אני ראית מלך אלה שפאהא פתכלצת נפסי:

בראש התיבה במקום שלכמו וכל אשר אתה ראה ליהושע הוא לגי הארץ ומלואה שלי: ואמרת לעבדך ליעקב:
על [redacted] ראשון ראשון ועל אחרון אחרון שנשאלת למי אתה לעבדך ליעקב ותרגו דעבדך דיעקב: וששאלת ולמי
שנ לפניך מנחה היא שלוחה והנה גם הוא [redacted] יעקב: אכפרה פניו אבטל רוגזו וכן וכופר בריתכם את מות
לא תוכל כפרה ונראה בעיני שכל כפרה שאצל עון וחטא ואצל פנים כולם לשון קינוח והעברה הם ולשון ארמי
הוא והרבה בגמרא וכפר ידיה בגוי לכפורי ידיה בההוא גברא וגם בלשון המקרא נקראים המזרקים שלקוס
כפורי זהב על שהכהן מקנח ידיו בהן בשפת המזרק על פנו כמו לפנו וכן [illegible] וכל שמע בה על פנת
תמיד וכן הנם המבעיטים אותי על פני ומודיע אגדה על פנו אף הוא שרוי בכעס וצרה שהוא צריך לכל
זה: ואת אחד עשר ילדיו ודינה היכן היתה נתנה בתיבה ונעל בפניה שלא יתן עשו עיניו בה ולכך
נענש יעקב שמנעה מאחיו שמא תחזירנו למוטב ונפלה ביד שכם: ויאבק עם הנהר את אשר לו הבהמה

והמטלטלין

עשה

ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צלע על ירכו: ודנח ליה
שמשא כד עבר ית פנואל והוא מטלע על ירכיה: פלמא עבר פנואל אשרקת
לה אלשמס וכאן אלי זקתה ראך יצלע מן ורכה: על כן לא יאכלו בני ישראל
את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף ירך יעקב
בגיד הנשה: על כן לא אכלין בני ישראל ית גידא דנשיא דעל פתי ירכא
עד יומא הדין ארי קריב בפתי ירכא דיעקב בגידא נשיא: ולדלך לא
יאכלון בני אסראיל ערק אלנסא אלדי מע חק אלורך אלי יומנא הדי למא דנא
מנחק ורך יעקוב בערק אלנסא: וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא ועמו
ארבע מאות איש ויחץ את הילדים על לאה ועל רחל ועל שתי השפחות:
וזקף יעקב עינוהי וחזא והא עשו אתי ועמיה ארבע מאה גברא ופליג
ית בניא על לאה ועל רחל ועל תרתין לחינתא: תם רפע יעקוב עינה
ונטר פאדי בעשו אקבל ומעה ארבע מאיה רגל פפרק אלאולאד עלי
לאה ורחל ואלאמתין: וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשנה ואת
לאה וילדיה אחרנים ואת רחל ואת יוסף אחרנים: ושוי ית לחינתא וית
בניהון קדמיתא וית לאה ובנהא בתראין וית רחל וית יוסף בתראין: פציר
אלאמתין ואולאדהן אולא תם לאה ואולאדהא בעד דלך תם רחל ויוסף בעד
דלך: והוא עבר לפניהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו:
והוא עבר קדמיהון וסגיד על ארעא שבע זמנין עד מקרביה לות אחוהי:
והו תקדמהם וסגד עלי אלארץ סבע מראר אלי אן דנא מן אכיה: וירץ
עשו לקראתו ויחבקהו ויפל על צוארו וישקהו ויבכו: ורהט עשו לקדמותיה
ונפפיה ונפל על צורייה ונשקיה ובכו: פחאצר עשו תלקאה פעאנקה ואנכב
עלי ענקה וקבלה ובכיא: וישא את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים
ויאמר מי אלה לך ויאמר הילדים אשר חנן אלהים את עבדך: וזקף ית

וישתחו ארצה שבע פעמים עד כי ל׳ יפול צדיק וקם׳׳

נקוד על וישקהו ויש מי׳ נקודות בתורה ובנביאים ובכתובים שכון לנשכו וישקהו בכ׳ לנשכהו

והמטלטלין עשה עצמו כגשר נוטל מכאן ומניח כאן׳׳ ויותר יעקב׳ שכח פכים קטנים וחזר עליהם׳׳ ויאבק
איש׳ מנחם פתר ויתעפר איש לשון אבק שהיו מעלים אבק ברגליהם ע״י נענועים׳׳ ולי נראה שהוא לשון
ויתקשר ולשון ארמי הוא בתר דאביקו ביה ואביקו ליה׳ מיבק לשון עניבה שכן דרך שנים שמתעצמים להפיל
איש את רעהו שחובקו ואובקו בזרועותיו׳׳ ופירשו רבותי׳ שהוא שרו של עשו׳׳ ותקע נתקעקעה מקברתה ודומה
כן תקע נפשי ממך לשון הסרה. ובמשנה לקעקע ביצתן׳ לשרש שרשיהן׳׳ ויגע בכף ירכו׳ קולית הירך
התקועה בקלבוסית קרוי כף ע״ש שהבשר שעליה כמין כף של קדרה׳׳ כי עלה השחר׳ וצריך אני לומ׳ שירה׳׳
ברכתני׳ הודה לו על הברכות שברכני אבי שעשו מערער עליהן׳׳ לא יעקב׳ לא יאמר עוד שהברכות באו לך
בעקבה ורמיה כי אם בשררה וגילוי פנים וסופך שהקב״ה נגלה עליך בבית אל ומחליף שמך ושם הוא מברכך
ואני שם אהיה ואודה לך עליהן וזהו שכת׳ וישר אל מלאך ויוכל בכה ויתחנן לו ומה נתחנן לו בית אל
ימצאנו ושם ידבר עמנו המתן לי עד שידבר עמנו שם ולא רצה יעקב ועל כרחו הודה לו עליהן וזהו ויברך
אותו שם שהיה מתחנן להמתין לו ולא רצה׳׳ ועם אנשים׳ עשו ולבן׳׳ ותוכל להם׳׳ למה זה תשאל לשמי׳

אין לנו עסק בזה

עינוהי ית נשיא וית בניא ואמר מן אלין לך ואמר בניא דחן ייי ית עבדך:
פרפע עיניה פנטר אלנסא ואלאולאד פקאל מן הולא מעך קאל הם אלאולאד אלדי
רזקהם אללה לעבדך: ותגשן השפחות הנה וילדיהן ותשתחוין: וקריבא אלחינתא
אינון ובניהון וסגידא: פתקדמן אלאמתין ואולאדהן פסגדן: ותגש גם לאה וילדיה
וישתחוו ואחר נגש יוסף ורחל וישתחוו: וקריבת אף לאה ובנהא וסגידו
ובתר כין קריב יוסף ורחל וסגידו: תם תקדמת לאה ואולאדהא פסגדו ובעד
דלך תקדם יוסף ורחל פסגדא: ויאמר מי לך כל המחנה הזה אשר פגשתי פתח באתנח
ויאמר למצא חן בעיני אדני: ואמר מאלך כל משריתא הדא דערעית
ואמר לאשכחא רחמין בעיני רבוני: תם קאל לה למא לך גמיע הדי אלעסכר
אלדי פאניתה קאל לאגד חטאא ענד סידי: [redacted]
ויאמר עשו יש לי רב אחי יהי לך אשר לך: ואמר עשו אית לי סגי אחי אחי יהי לך אשר לך בצ' זה הברכות
אעלה ברילך: קאל עשו מוגוד לי אכתר מן דלך בקי לך יא אכי מאלך:
ויאמר יעקב אל אם נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי כי על כן
ראיתי פניך כראות פני אלהים ותרצני: ואמר יעקב בבעו אם כען אשכחית
רחמין בעינך ותקביל תקרובתי מן ידי ארי על כין חזיתנון לאפך כחיזו
אפי רברביא ואתרעית לי: קאל יעקוב לא יא סידי אן וגדת חטאא ענדך
אקבל הדייתי מן ידי פאני קד ראית וגהך כלויא וגה אלאשראף פארץ
ענד: קח נא את ברכתי אשר הבאת לך כי חנני אלהים וכי יש לי כל
ויפצר בו ויקח: קביל כען ית תקרובתי דאתיתיאת לך ארי רחים
עלי ייי וארי אית לי כולא ואתקיף ביה וקביל: אקבל הדייתי אלתי גיבת
לך פאן אללה ראפני ומוגוד לי אכתר מן דלך פאלח עליה חתי קבלהא:
ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדך: ואמר טול ונהך ואהך לקבלך: ק

אין לנו עם קבוע מעתנים שמותינו לפי מצות עבודת השליחות שאנו משתלחים ויזרח לו השמש לצרכו
לרפאות את צלעתו כמא דת"מא שמש צדקה ומרפא בכנפיה ואותן שעות שמיהרה לשקוע בשבילו כשיצא
מבאר שבע מיהרה לזרוח בשבילו והוא היה צולע מצלחה השמש ויזרח לו השמש לשון בני אדם הוא
כשהגענו למקום פלוני האיר לנו השמש זהוא פשוטו גיד הנשה ולמה נקרא שמו גיד הנשה לפי שנשה
מקומו ועלה והוא לשון קפיצה וכן נשתה גבורתם וכן כי נשני אלהים את כל עמלי ואת לאה וילדיה
אחרונים אחרון חביב והוא עבר לפניהם אמר אם יבא אותו רשע להלחם ילחם בי תחלה ויחבקהו
נתגלגלו רחמיו עליו כשראהו משתחוה כל השתחואות הללו וישקהו נקוד עליו ויש חולקין בדבר הזה
בברייתא דספרי יש שדרשו שלא נשקו בכל לבו אמר ר' שמעון בן יוחאי הלכה היא בידוע שעשו שונא
ליעקב אלא שנכמרו רחמיו ונשקו בכל לבו מי אלה לך מי אלה להיות שלך נגש יוסף ורחל בכולן
האמהות נגשו לפני הבנים אבל ברחל יוסף נגש לפניה אמר אמי יפת תואר שמא יתלה בה עיניו אותו
רשע אעמוד כנגדה ואעכבנו מלהסתכל בה מכאן זכה יוסף לברכת עלי עין מי לך כל המחנה הזה
מי כל המחנה אשר פגשתי שהוא שלך כלומר למה הוא לך פשוטו של מקרא על מוליכי המנחה ומדרשו

כתות שלמלאכים

נרחל וגם צ׳ ואסיר מעך: ויאמר אליו אדני ידע כי הילדים רכים והצאן
והבקר עלות עלי ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן: ואמר ליה רבוני ידע ארי
ינקיא רכיכין ועאנא ותורי מינקתא עלי אם ארחוקנון יומא חד וימותון כל
ענא: קאלה סיידי יעלם אן אלאולאד רכץ ואלגנם ואלבקר מרצעאת ענדי פאן
כרכהם יומא ואחרא תמאות אכתרהא: יעבר נא אדני לפני עבדו ואני
אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים עד אשר אבא
אל אדני שעירה: יעבר כען רבוני קדם עבדיה ואנא אדבר בניח לרגל
עבידתא דקדמי ולרגל ינקיא עד דאיעול לות [redacted] רבוני לשעיר: יתקדם
סיידי עבדה ואנא אסוקהם רוידא רוידא לקבל אלמלך אלדין מעי ומן
אגל אלאולאד אלי אן אגי אלי סיידי אלי אלשראה: ויאמר עשו אציגה נא
עמך מן העם אשר אתי ויאמר למה זה אמצא חן בעיני אדני: ואמר עשו
אשבוק כען עמך מן עמא דעמי ואמר למא דנן אשכח רחמין בעיני
רבוני: קאל עשו אכלף מעך מן אלקום אלדי מעי קאל למא דא אגד כל הדי
אלחצא ענד סיידי: וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה: ותב ביומא
ההוא עשו לאורחיה לשעיר: פרגע עשו פי דלך אליום אלי טריקה אלי אל
שראה: ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכות על כן
קרא שם המקום סכות: ויעקב נטל לסכות ובנא ליה ביתא ולבעיריה
עבד מטלן על כן קרא שמיה דאתרא סכות: ורחל יע׳ אלי סכות ובנא
לה ביתא וצנע למאשיתה עריש פלדלך סמי דאך אלמוצע סכות:

ג ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ
כנען בבאו מפדן ארם ויחן את פני העיר: ואתא יעקב שלים לקרתא
דשכם דבארעא דכנען במיתוהי מפדן דארם ושרא לקביל קרתא: וגא

אתנהלה לאטי נתעלי אני אם נאמן הוגן לאחזי בטהרה לא ארצה טינוף יהידתי׳
אבואה אדוני שעירה קתשר אבוא עולה ד׳ כמו אמר ד׳ גליות יבא שיה׳

שלם מנעמי שמענא מכנן עמנו בנוס׳

כתות שלמלאכים פגע שהיו דוחפין אותו ואת אנשיו ואומרין להן שלמי אתם וגם אומרין להם
שלעשו והן אומרין הכו הכו ועשו אומרין הניחו בכו שליצחק הוא ולא היו משגיחין עליו בן בנו שלאברהם
הוא ולא היו משגיחין עליו אחיו שליעקב הוא אומרין להם אם כן משלנו אתם׳ יעבר נא אדני כאן הורה
לו על הברכות׳ אל נא אל נא תאמר לי כן׳ אם נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי כי על כן ראיתי
פניך וגו׳ כי בריתי והגונלך שתקבל מנחתי שלא אשר ראיתי פניך והן חשובין לי כראיית פני המלאך
שראיתי שר שלך ועוד על שנתרצית לי למחול סרחוני׳ ולמה הזכיר לו ראיית המלאך כדי שיתירא
הימנו ויאמר ראה מלאכים וניצול אני איני יכול לו מעתה׳ ותרצני נתפייסת לי וכן כל רצון שבמקרא
לשון פיוס בלעז אפיי׳מנטו׳ כי לא לרצון יהיה לכם הקרבנות באות לרצות ולפיים וכן שפתי צדיק
ידעון רצון יודעים לפיים ולרצות׳ ברכתי מנחתי מנחה זו הבאה על ראיית פנים לפרקים אינה באה
אלא לשאילת שלום וכל ברכה שהיא לראיית פנים כגון ויברך יעקב את פרעה ועשו אתי ברכה דסנחריב וכן
לשאול לו לשלום ולברכו דתועי מלך חמת כולם לשון ברכת שלום הן שקורין בלעז סלודי״ר אף זו ברכתי
אשר הובאת לך לא טורחת בה ואני יגעתי בה להגיעה עד שבאה לידך׳ חנני יכון ראשונה מודגשת
לפי שהיא משמשת במקום שני נונין והשלישית לשמש כמו עשני עבדני׳ יש לי כל׳ כל ספוק ועשו
דבר בגאוה יש לי רב׳ יותר ויותר מכדי צרכי׳ נסעה׳ כמו נסעה מלאה שהוא כמו שמע סלח

אף כאן שבו׳

דכל יעקב סאלמא אלי קריה נאבלוס אלדי פי בלד כנעאן פי מגייה מן פדן ארם
פנזל קבאלת אלקריה: וַיִּקֶן אֶת חֶלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטָה שָׁם אָהֳלוֹ מִיַּד בְּנֵי
חֲמוֹר אֲבִי שְׁכֶם בְּמֵאָה קְשִׂיטָה: וּזְבַן יַת אַחְסָנַת חַקְלָא דִּפְרַס תַּמָּן
לְמַשְׁכְּנֵיהּ מִיַּד בְּנֵי חֲמוֹר אֲבוּהִי דִּשְׁכֶם בְּמָאָה חוּרְפָן: פאבתאע חדיקה אלתי
אתי צרב תם כבאה מן יד בני חמור אבו שכם במאיה נעגה: וַיַּצֶּב שָׁם
מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: וַאֲקִים תַּמָּן מַדְבְּחָא וּפְלַח עֲלוֹהִי קֳדָם
אֵל אֱלָהָא דְּיִשְׂרָאֵל: ונצב תם מדבחא ודעא אמאמה באסם אלטאיק
אלאה אסראיל: וַתֵּצֵא דִינָה בַּת לֵאָה ד
אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב לִרְאוֹת בִּבְנוֹת הָאָרֶץ: וּנְפַקַת דִּינָה בַּת לֵאָה דִּילֵידַת
לְיַעֲקֹב לְמִחְזֵי בִּבְנָת אַרְעָא: תם כרגת דינה אבנת לאה אלתי ולדתהא
ליעקוב לתבצר אלי בנאת אהל אלבלד: וַיַּרְא אֹתָהּ שְׁכֶם בֶּן חֲמוֹר הַחִוִּי נְשִׂיא
הָאָרֶץ וַיִּקַּח אֹתָהּ וַיִּשְׁכַּב אֹתָהּ וַיְעַנֶּהָ: וַחֲזָא יָתַהּ שְׁכֶם בַּר חֲמוֹר חִוָּאָה
רַבָּא דְּאַרְעָא וּדְבַר יָתַהּ וּשְׁכֵיב יָתַהּ וְעַנְּיַהּ: פראהא שכם אבן חמור אלחוי
שריף אלבלד פאכדהא ואצגעהא ואתאהא: וַתִּדְבַּק נַפְשׁוֹ בְּדִינָה בַּת
יַעֲקֹב וַיֶּאֱהַב אֶת הַנַּעֲרָ וַיְדַבֵּר עַל לֵב הַנַּעֲרָ: וְאִתְרְעִיאַת נַפְשֵׁיהּ
בְּדִינָה בַּת יַעֲקֹב וּרְחִים יַת עוּלֵימְתָּא וּמַלֵּיל עַל לִבַּהּ דְּעוּלֵימְתָּא: פתעלקת
נפסה בדינה אבנה יעקוב ואחבהא ודאראהא: וַיֹּאמֶר שְׁכֶם אֶל
חֲמוֹר אָבִיו לֵאמֹר קַח לִי אֶת הַיַּלְדָּה הַזֹּאת לְאִשָּׁה: וַאֲמַר שְׁכֶם לַחֲמוֹר
אֲבוּהִי לְמֵימַר סַב לִי יַת עוּלֵימְתָּא הָדָא לְאִתּוּ: וקאל לחמור אביה כדהא לי
זוגה: וְיַעֲקֹב שָׁמַע כִּי טִמֵּא אֶת דִּינָה בִתּוֹ וּבָנָיו הָיוּ אֶת מִקְנֵהוּ בַּשָּׂדֶה וְהֶחֱרִשׁ
יַעֲקֹב עַד בֹּאָם: וְיַעֲקֹב שְׁמַע אֲרֵי סָאִיב יַת דִּינָה בְּרַתֵּיהּ וּבְנוֹהִי הֲווֹ עִם
גֵּיתוֹהִי בְּחַקְלָא וּשְׁתִיק עַד מֵיתֵיהוֹן: וסמע יעקוב אנה קד נגס

אף כאן נסעה כמו נסע והנון יסוד בתיבה ותרגום של אונקלוס טול ונהך עשו אמר ליעקב נסע
מכאן ונלך ואלכה לנגדך בשוה לך טובה זו אעשה לך שאאריך ימי מהלכי ללכת לאט
כאשר אתה צריך וזהו לנגדך בשוה לך עלות עלי הצאן והבקר שהן עלות מוטלות עלי
לנהלן לאט עלות מגדלות עולליהן לשון עולל ויונק עול ימים ושתי פרות עלות ובלעז
אנפנטיש ודפקום יום אחד ליגעם בדרך במרוצה ומתו כל הצאן ודפקום כמו קול דודי דופק
כוקש בדלת יעבר נא אדני אל נא תאריך ימי הליכתך בשביל כי דרכי ואף אם תתרחק
אתנהלה אתנהל הה"א יתירה כמו ארדה אשמעה לאטי לאט שלי לשון נחת ההולכים לאט
לאטי לנער לאטי הלמ"ד מן היסוד ואינה משמשת אתנהל נחת שלי לרגל המלאכה לפי
צורך הליכת רגלי המלאכה המוטלת לפני להוליך ולרגל הילדים לפי רגליהן שהן יכולין
עד אשר אבא אל אדני שעירה הרחיב לו הדרך שלא היה דעתו ללכת אלא עד סכות אמר אם
דעתו לעשות לי רעה ימתין עד בואי אצלו והוא לא הלך ואימתי ילך בימי המשיח שנ' ועלו
מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו ומדרש אגדה יש לפותרו בו רבים ויאמר למה זה
תעשה לי טובה זו שאיני צריך לה אמצא חן בעיניך ולא תשלם לי עתה שום גמול וישב ביום

ההוא עשו לדרכו

רינה אבנתה וכאן בכיה מע מאשיתה פי אלצחרי פאמסך יעקוב אלי מגיהם:
ויצא חמור אבי שכם אל יעקב לדבר אתו: ונפק חמור אבוהי דשכם
לות יעקב למללא עמיה: תם כרג חמור אלי יעקוב ליכלמה בדאך: ובני
יעקב באו מן השדה כשמעם ויתעצבו האנשים ויחר להם מאד כי
נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב וכן לא יעשה: ובני יעקב
עלו מן חקלא כד שמעו ואתנסיסו גבריא ותקיף להון לחדא אריקלנא
עבד בישראל למשכב ית בת יעקב וכן לא כשר לאתעבדא: ובני יעקוב
גאו מן אלצחרי למא סמעו פאגתם אלקום ואשתד עליהם גדא אד צנע
פאחשה פי אלאסר אד צאגע אבנתה וכדאך לא יצנע: וידבר חמור
אתם לאמר שכם בני חשקה נפשו בבתכם תנו נא אתה לו לאשה:
ומליל חמור עמהון למימר שכם ברי אתרעיאת נפשיה בברתכון
הבו כען יתה ליה לאתו: פכלמהם חמור קאילא אן שכם אבני קד
שעפת נפסה באבנתכם פאעטוהא לה זוגה: והתחתנו אתנו בנתיכם
תתנו לנו ואת בנתינו תקחו לכם: ואתחתנו בנא בנתכון תתנון לנא
וית בנתנא תסבון לכון: ויצאהרונא אעטונא בנאתכם וכדו נאתנא:
ואתנו תשבו והארץ תהיה לפניכם שבו וסחרוה והאחזו בה: ועמנא
תתבון וארעא תהי קדמיכון תיבו ועבידו בה סחורתא ואחסינו בה:
ואקימו מענא הוד׳ אלבלד בין אידיכם אסכנו ואתגרו פיה וחוזוה:
ויאמר שכם אל אביה ואל אחיה אמצא חן בעיניכם ואשר תאמרו
אלי אתן: ואמר שכם לאבוהא ולאחהא אשכח רחמין בעיניכון
ודתימרון לי אתין: קאל שכם איצא לאביהא ואכותהא אן וגדת חצאא ענדכם
ומא תקולו לי אעטיכם: הרבו עלי מאד מהר ומתן ואתנה כאשר תאמרו
אלי ותנו לי את הנער לאשה: אסגו עלי לחדא מהרין ומתנן ואתין כמא

שכם בני חשקה לא שבח לכם שיקח בני בתכם כמהר לא כמה קק

הנערה ק

ההוא שעולדלכו עשו לבדו׳ וארבע מאות איש אשר לכבו על הגמלים״ ויבנלו בית שהה שם יח חדש קיץ
וחלף וקיץ סכות קיץ בית חורף סכות קיץ״ שלם׳ בגופו שנתרפא מצלעתו״ שלם׳ בממונו שלא חסר
כלום מכל אותו דורון״ שלם בתורתו שלא שכח תלמודו בבית לבן ״עיר שכם כמו לעיר וכמוהו
עד בואנה בית לחם״ בבואו מפדן ארם׳ כאדם האומר לחבירו יצא פלוני מבין שני אריות ובא שלם אף
כאן ויבא יעקב שלם מפדן ארם מלבן ומעשו שנזדווגו לו בדרך״ קשיטה מעה״ אר עקיבא כשהלכתי
לכרכי הים היו קורין למעה קשיטה״ ויקרא לו אל אלהי ישראל לא שהמזבח קרוי אלהי ישראל אא על שהיה הקבה
עמו והצילו קרא שם המזבח על הנס להיות שבחו שלמקום נזכר בקריאת השם כלומ׳ מי שהוא אל הוא הקבה
הוא לי לאלהים ששמי ישראל וכן מצינו במשה ויקרא שמו ייי נסי לא שהמזבח קרוי ייי אא על שם הנס
קרא שם המזבח להזכיר שבחו שלהקבה ייי הוא נסי ורבותי דרשו שהקבה קראו ליעקב אל ודברי תורה

דתימרון לי ואתנון לי ית עולימתא לאתו: כתרין שריך גרא מן אמהר ואעטא אעטיתם
כמא תקולון לי ואעטוני אאריה זונה: ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור
אביו במרמה וידברו אשר טמא את דינה אחתם: ואתיבו בני יעקב ית
שכם וית חמור אבוהי בחכמא ומלילו דסאיב ית דינה אחתהון: פאגאבהמא
בני יעקוב במכר קאילין כמי׳ נגס דינה אכתהם: ויאמרו אליהם לא נוכל
לעשות הדבר הזה לתת את אחתינו לאיש אשר לו ערלה כי חרפה הוא
לנו: ואמרו להון לא נכול למעבד פתגמא הדין למתן ית אחתנא לגבר דליה
ערלה ארי חסדא היא לנא: קאלו להמא לא נטיק אן נצנע הדי׳ אמר אן נעטי
אכתנא לרגל לה קלפה לאנה עאר עלינא: אך בזאת נאות לכם אם תהיו כמנו
להמל לכם כל זכר: ברם בדא נתפס לכון אם תהון כותנא למגזר לכון כל דכורא:
לכן בלה נטאבקכם אן צרתם מתלנא ואכתתן מנכם כל דכר: ונתנו
את בנתינו לכם ואת בנתיכם נקח לנו וישבנו אתכם והיינו לעם אחד: ונתן
ית בנתנא לכון וית בנתכון נסב לנא ונתיב עמכון ונהי לעמא חד:
ואעטינאכם בנאתנא ותזונא בנאתכם ואקמנא מעכם וצרנא אמה
ואחדה: ואם לא תשמעו אלינו להמול ולקחנו את בתנו והלכנו: ואם לא
תקבלון מננא למגזר ונדבר ית ברתנא וניזיל: ואן לם תקבלו מנא אן תכתתנו
אכדנא אבנתנא ומצינא: וייטבו דבריהם בעיני חמור ובעיני שכם בן
חמור: ושפרו פתגמיהון בעיני חמור ובעיני שכם בר חמור: פחסן כלאמהם
ענד חמור ושכם אבנה: ולא אחר הנער לעשות הדבר כי חפץ בבת יעקב
והוא נכבד מכל בית אביו: ולא אוחר עולימא למעבד פתגמא ארי
אתרעי בבת יעקב והוא יקיר מכל בית אבוהי: ולם יוכר אלגלאם אן יצנעה׳
לאנה מריד באבנת יעקוב והו אכרם מן גמיע בית אביה: ויבא חמור
ושכם בנו אל שער עירם וידברו אל אנשי עירם לאמר: ואתא חמור ושכם

ולא בת כפטיט פוצץ פנע מתחלקים לכמה טעמים · ואמלי״ענ פשוטו שבמקרא באתי״ ותצא דינה בתלאה · ולא בת
יעקב שאע״פ יציאתה נקראת בת לאה שאף היא יצאנית היתה שנ׳ ותצא לאה לקראתו״ ויעכב אתה ברכה״
ויענה שלאכרחה״ על לב הנערה דברים המתיישבים על הלב ראי אביך בחלקת שדה קטנה כמה ממון
בזבז אני אשיאך ותקנה העיר וכל שדותיה״ וכן לא יעשה׳ לענות את הבתולות שהאומות גדרו ארצ׳
עצמן מן העריות ע״י המבול״ השקה חפצה״ מוהר כתובה״ במרמה בחכמה״ אשר טמא הכתוב אומ׳
שלא היתה רמיה שהרי טמא את דינה אחתם״ חרפה היא שמץ פיסול הוא אצלנו הבא לחרף את חבירו
אומ׳ לו ערל אתה או בן ערל חרפה בכל מקום גידוף״ נאות נתרצה להם לשון ויאותו״ להמול להיות נמול
אינו לשון לפעול שאלשון להפעיל״ ונתנו נון שניה מודגשת לפי שהיא משמשת במקום שני נונין ונתננו
ואת בנותיכם נקח לנו׳ אתה מוצא בתנאי שאמר חמור ליעקב ובתשובת בני יעקב לחמור שתלו החשיבות

בריה לתרע קרתהון ומלילו עם אנשי קרתהון למימר: פלמא דכל חמור
ושכם אבנה אלי באב קריתהם כאטבו אהלהא קאילין: האנשים האלה שלמים
הם אתנו וישבו בארץ ויסחרו אתה והארץ הנה רחבת ידים לפניהם את
בנתם נקח לנו לנשים ואת בנתינו נתן להם: גבריא האלין שלם אנון
עמנא ויתבון בארעא ויתגרון בה סחורתא וארעא הא פתיות ידין קדמיהון
ית בנתהון נסב לנא לנשין וית בנתנא נתין להון: הולאי קום מסאלמין
לנא אן יגלסו פי אלבלד ויתגרון פיהא והודי היואסע אמכאן בין אידיהם
אן נתזוג בנאתהם ונזוגהם בנאתנא: אך בזאת יאתו לנו האנשים לשבת
אתנו להיות לעם אחד בהמול לנו כל זכר כאשר הם נמלים: ברם בדא יתפסון
לנא גבריא למתב עמנא למהוי לעמא חד במגזר לנא כל דכורא כמא דאנון
גזירין: לכן בכלה יטאבקונא אקום עלי אן יקימו מענא ונציר אמה
ואחדה באן יכתתן כל דכר מנא כמי הם מכתונין: מקניהם וקנינם וכל
בהמתם הלא לנו הם אך נאותה להם וישבו אתנו: גיתיהון וקניניהון וכל
בעירהון הלא דילנא אנון ברם נטפס להון ויתבון עמנא: מואשיהם ובהאימהם
וסאיר מלכהם אלימא אהו לנא עורא אן נטאבקהם עלי הדי ויקימון מענא:
וישמעו אל חמור ואל שכם בנו כל יצאי שער עירו וימלו כל זכר כל יצאי
שער עירו: וקבילו מן חמור ומן שכם בריה כל נפקי תרע קרתיה וגזרו
כל דכורא כל נפקי תרע קרתיה: פקבלו מן חמור ומן שכם אבנה כל מן
כרג מן באב קריתה פאכתתן כל דכר מנהם: ויהי ביום השלישי בהיותם
כאבים ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו ויבאו
על העיר בטח ויהרגו כל זכר: והוה ביומא תליתאה כד תקיפו עליהון
כיביהון ונסיבו תרין בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה גבר חרביה ועלו על

בנני יעקב ביקח בנות שכם את שיבחרו להם ובנותיהם יתנו להם לפי דעתם דכתי' ונתנו את בנותינו להם לפי דעתינו
ואת בנותיכם נקח לנו בכל אשר נחפוץ וכשדברו חמור ושכם בנו לאנשי עירם הפכו הדברים את בנותם נקח
לנו לנשים ואת בנותינו נתן להם כדי לרצותם שיאותו להמול׃ שלמים׃ בשלום ובלב שלם׃ והארץ הנה רחבת ידים
הרי נאותה להם לדבר הזה ותדעת כלומ' תפסידו כלום פרקמטיא הרבה באה לכאן ואילה קונים׃ בהמול׃ בהיותם
אנשים שאינם בניו שלא נטלו עצה ממנו׃ שני בני יעקב׃ בניו היו ואעפ כן נהגו עצמן שמעון ולוי כשאר
ומדרש אגדה בטוחים היו על כוחו של זקן׃ אחי דינה׃ לפי שמסרו עצמן עליה נקראו אחיה׃ בטח׃ שהיו כואבים
הזה׃ ויעקב עשה חיל׃ ועל כוחו של זקן׃ על החללים׃ לפשט החללים׃ חילם׃ ממונם׃ וכן עשה לי את החיל
עכורים אין רעתי צלולה עכשיו׃ ואגדה צלולה היתה החבית ועכרתם אותה׃ מסורת היתה ביד כנענים שיפלו
ביד בני יעקב לא שהיו אומרים עד אשר תפרה ונחלת את הארץ לפיכך היו שותקין׃ מתי מספר׃ אנשים מועטים
הכזונה׃ הפקר׃ את אחותינו׃ ית אחתנא׃ קום עלה לפי שאיחרת בדרך נענשת ובאה לך זאת מבתך׃
הנכר שיש בידכם משלל שכם׃ והטהרו׃ מעז׃ והחליפו שמלותיכם׃ שמא יש בידיכם כסות של עז׃

השה׃ מין אילן סרק׃

קרתא דיתבא לרחצן וקטלו כל דכורא׃ פלמא כאן פי אליום אלתאלת והם
וגעון אכד שמעון ולוי אכוא דינה כל אמר סיפה ודכלו עליהם והם מטמאנין
וקתלו כל דכר׃ ואת חמור ואת שכם בנו הרגו לפי חרב ויקחו את דינה
מבית שכם ויצאו׃ וית חמור וית שכם בריה קטלו לפתגם דחרב ודברו ית
דינה מבית שכם ונפקו׃ וחמור ושכם אבנה קתלוהמא בחד סיף ואכרגא
דינה מן בית שכם ומצ׳וא׃ בני יעקב באו על החללים ויבזו העיר אשר
טמאו אחותם׃ בני יעקב עלו לחלצא קטיליא ובזו קרתא דסאיבו אחתהון׃
ובני יעקוב דכלו עלי אלצרעא וגנמו מא פי אלקריה כמי נג׳סו אכתהם׃
את צאנם ואת בקרם ואת חמריהם ואת אשר בעיר ואת אשר בשדה
לקחו׃ ית ענהון וית תוריהון וית חמריהון וית דבקרתא וית דבחקלא בזו׃
גנמהם ובקרהם וחמירהם וסאיר מא פי אלקריה ומא פי אלציאע אכדוה׃
ואת כל חילם ואת כל טפם ואת נשיהם שבו ויבזו ואת כל אשר בבית׃
וית כל נכסיהון וית כל טפלהון וית נשיהון שבו ובזו וית כל דבביתא׃
וגמיע אתאתהם ואטפאלהם ונסאהם סבוהא וגנמוהא וסאיר מא פי אל
מנאזל׃ ויאמר יעקב אל שמעון ואל לוי עכרתם אתי להבאישני ביושב
הארץ בכנעני ובפרזי ואני מתי מספר ונאספו עלי והכוני ונשמדתי אני
וביתי׃ ואמר יעקב לשמעון וללוי עכרתון יתי למתן דבבו ביני ובין יתבי
ארעא בכנענאה ובפרזאה ואנא עם דמנין ויתכנשון עלי וימחונני
ואשתיצי אנא ואנש ביתי׃ קאל יעקוב לשמעון ולוי קד פצחתמוני
ואפסדתמא חאלי מע אהל אלבלד אלכנאעניין ואלפרזיין ואנא רהט דון
אחצא פינתמעון עלי ויקתלוני ואנפד אנא ואלי׃ ויאמרו הכזונה
יעשה את אחותנו׃ ואמרו הכנפקת ברא יתעביד ית אחתנא׃ קאלו
אכדאניה יצנע באכתנא׃

בני יעקב באו על החללים׳ וכ׳ חללים היו והלא חיים היו שאכיון שנתחייבו כליה הרי הן כמתים׳ וסנהדרין רבנמר דינם במיתה דתנ״א ז׳ מצוות נצטוו בני נח והבגל והדיינין מכלל הז׳ והדי שכם גזל ונתחייב מיתה והן ראו אותו ולא דנוהו ולפיכ׳ נתחייבו אף הם מיתה׳ וכולן מיתתן בסייף שאין להם מיתה אלא בסייף׳

זאין לבתי מאותיות גדולות׳

האלה׃ אילן סלק׳ עם שכם׳ אצל שכם׳ חתת׳ פחד׳ שביתו׳ הכה בבית שבלוי שביתו בבית
ש״יש תיבה חסרה בית המשמשת בראשה כמונה בית מנחם בן עמיש׳ כמו בבית מנחם׳ בית אביך׳
כמו בבית אביך׳ נגלו אליו האלהים׳ במקומות הרבה יש שם אלהות ואדנות בלשון רבים כמו אדוני האדונים
אדוני יוסף אם בעליו עמו ולא נאמר בעליו עמו וכל ש״הות שהוא לשון שופטים ומרות נכתב בלשון רבים׳
אבל אחד מכל שאר השמות לא תמצא בלשון רבים׳ ותמת דבורה׳ מה ענין דבורה בבית של לפי שאמרה
רבקה ליעקב ושלחתי ולקחתיך משם שלחה דבורה לפדן ארם לצאת משם ומתה בדרך
מדבר׳ למטה הדרשן במדרש׳ מתחת לבית אל׳ העיר יושבת בהר ונקברה ברגלי ההר׳ תחת האלון
בשפולי מישרא׳ שהיה מישור מלמעלה בשפוע ההר והקבורה מלמטה ומישור של בית אל היו קורין
אלון׳ ואגדה נתבשר שם באבל שני שהוגד לו על אמו שמתה׳ ושל בלשון יוני אחר ולפיכך העלימו
יום מיתתה שלא יקללו הבריות כרס שיצא ממנה עשו אף הכתוב לא פרסמה׳ עוד פעם שני במקום

הכה אחד
בלבתו

ויאמר אלהים אל יעקב קום עלה בית אל ושב שם ועשה שם מזבח לאל
הנראה אליך בברחך מפני עשו אחיך: ואמר יי׳ ליעקב קום סק לבית אל
ותיב תמן ועביד תמן מדבח לאל דאתגלי לך במערקך מן קדם עשו אחוך:
תם קאל אללה ליעקוב קם ואצעד אלי בית אל וקם תם ואצנע תם מדבחא
ללטאיק אלמתגלי לך פי הרובך מן בין ידי עשו אכוך: ויאמר יעקב אל ביתו
ואל כל אשר עמו הסירו את אלהי הנכר אשר בתוככם והטהרו והחליפו
שמלתיכם: ואמר יעקב לאנש ביתיה ולכל דעמיה אעדו ית טעות עממיא
דביניכון ואדכו ושנו כסותכון: פקאל יעקוב לאהלה ולגמיע מן מעה אנזעו מעבודאת
אלגרבא אלדי פימא בינכם ותטהרו ובדלו תיאבכם: ונקומה ונעלה בית אל
ואעשה שם מזבח לאל העונה אתי ביום צרתי ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי:
ונקום ונסק לבית אל ואעביד תמן מדבח לאל דקביל צלותי ביומא דעקתי
והוה מימריה בסעדי באורחא דאזלית: ונקום ונצעד אלי בית אל ואצנע
תם מדבחא ללטאיק אלמגיבני פי יום שדתי וכאן מעי פי אלטריק אלדי סלכתה:
ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנכר אשר בידם ואת הנזמים אשר באזניהם
ויטמן אתם יעקב תחת האלה אשר עם שכם: ויהבו ליעקב ית כל טעות
עממיא דבידיהון וית קדשיא דבאודניהון וטמר יתהון יעקב תחות בטמא
דעם שכם: פאעטו יעקוב גמיע מעבודאת אלגרבא אלדי כאנת מעהם
ואלשנאף אלדי פי אדאנהם ודפנהא תחת אלבטמה אלתי בחצרת נאבלוס:
ויסעו ויהי חתת אלהים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני
יעקב: ונטלו והות דחלא מן קדם יי׳ על עממיא דבקרוי סחרניהון ולא רדפו
בתר בני יעקב: תם רחלו וכאן תם דער אללה עלי אהל אלקרא אלדי
חואליהם ולם יכלבו בני יעקוב: ויבא יעקב לוזה אשר בארץ כנען היא ה״
בית אל הוא וכל העם אשר עמו: ואתא יעקב ללוז דבארעא דכנען היא
בית אל הוא וכל עמא דעמיה: תם גא יעקוב אלי לוז אלדי פי בלד כנעאן

הרי אחד בלכתו ואחד בשובו״ ויברך אתו ברכת אבלים״ לא יקרא שמך עוד יעקב לשון אדם הבא במארב
ועוקבה אלא לשון שר ונגיד״ אני אל שדי· שאני כדאי לברך שהברכות שלי״ פרה ורבה· על שעדיין לא
נולד בנימין ואעפ״ שכבר נתעברה ממנו: גוי בנימין״ גוים· מנשה ואפרים שעתידין לצאת מיוסף
והם במנין השבטים· ומלכים· שאול ואיש בשת שהיו משבט בנימין שעדיין לא נולד״ במקום אשר דבר
אתו· איני יודע מה מלמדינו״ כברת הארץ· מנחם פירש לשון כביר רבוי מהלך רב״ ואגדה בזמן שהארץ
חלולה ומנוקבת ככברה שהניר מצוי הסתיו עבר והשרב עדיין לא בא ואין זה פשוטו שלמקרא שהרי
בנעמן מצינו וילך מאתו כברת ארץ· ואומ׳ אני שהוא שם מדת קרקע כמו מהלך פרסה או יותר כמו
שאתה אומ׳ צמד כרם חלקת שדה כך במהלך אדם נותנים מדה כברת ארץ״ כי גם זה· נוסף לך על יוסף״
ורבותי׳ דרשו שעם כל שבט ושבט נולדה תאומה· אחרת יתירה״ בן אוני בן צערי״ בנימין· נראה בעיני לפי ש

הי בית אל הו ונמיע אקום אדין מעה: ויבן שם מזבח ויקרא למקום אל בית
אל כי שם נגלו האלהים בברחו מפני אחיו: ובנא תמן מדבחא וקרא
לאתרא אל בית אל ארי תמן אתגליאו ליה מלאכיא דיי במערקיה מן קדם
אחוהי: פבנא תם מדבחא ודעא פי אמוצע בית אל אי שטאיך לאן תם
תגלאלה אלה פי הרובה מן בין ידי אביה: ותמת דברה מינקת רבקה
ותקבר מתחת לבית אל תחת האלון ויקרא שמו אלון בכות: ומיתת דבורה
מינקתה דרבקה ואתקברת מלרע לבית אל בשפולי מישרא וקרא שמיה
מישר בכיתא: תם מאתת גובה דאיה פאטמה פדפנת אספל מן בית אל דון
אמרג פסמאה מרג אבכא: וירא אלהים אל יעקב עוד בבאו
מפדן ארם ויברך אתו: ואתגלי יי ליעקב עוד במיתוהי מפדן ארם ובריך
יתיה: תם תגלא אלה ליעקוב איצא פי מגייה מן פדן ארם ובארך עליה:
ויאמר לו אלהים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל
יהיה שמך ויקרא את שמו ישראל: ואמר ליה יי שמך יעקב לא
יתקרי שמך עוד יעקב אלהין ישראל יהי שמך וקרא ית שמיה ישראל: קאל
לה אסמך יעקוב לא יסמא אסמך יעקוב פקט אלא ואסר פסמאה איצא
אסר: ויאמר לו אלהים אני אל שדי פרה ורבה גוי וקהל גוים יהיה ממך
ומלכים מחלציך יצאו: ואמר ליה יי אנא אל שדי פוש וסגי עם וכנשת
שבטין יהון מנך ומלכין דשלטין בעממיא מנך יפקון: קאל לה אלה אנא
אטאיק אכאפי אנס ואכתר אמה בעד גוק אמם יכון מנך ומלוך מן
צלבך יכרגון: ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה
ולזרעך ~~פד שהס~~ אחריך אתן את הארץ: וית ארעא דיהבית לאברהם
וליצחק לך אתנינה ולבנך בתרך אתין ית ארעא: ואלבלד אלדי אעטיתה
לאברהים וליצחאק לך אעטיה ולנסלך מן בעדך: ויעל מעליו אלהים
במקום אשר דבר אתו: ואסתלק מעלוהי יקרא דיי באתרא דמליל עמיה:
תם ארתפע ענה נור אלה פי אמוצע אלדי כאטבה: ויסעו יעקב מעבה

שהוא לבדו נולד בארץ כנען שהיא בנגב כשארם בא מארם נהרים שמושב בנגב בארץ כנען"
הלוך ונסוע הנגבה" בנימין" בן ימין לשון צפון וימין אתה בראתם לפיכך הוא מלא" בשבטים ש באלין
היא" עד שלא בא לחברון אצל יצחק אילשוהו כלשה" וישכב" מתוך שבלבל משכבו העלה עליו הכתוב
שכבה" ולמה בלבל וחילל יצועי אביו שכשמתה רחל נטל יעקב מטתו שהיתה נתונה תדיר באהל
רחל ולא בשאר אוהלים ונתנה באהל בלהה בא ראובן ותבע עלבון אמו אמר אם אחות אימא היתה
צרה לאימא שפחת אימא תהא צרה לאימא לכך בלבל" ויהיו בני יעקב שנים עשר" מתחיל לענין
ראשון משנולד בנימין נשלמה המטה ומעתה ראוין לימנות ומנאן" ורבותי דרשו ללמדנו באשבון
שוין וכולן צדיקים שלא חטא ראובן" בכור יעקב" אפלו בשעת הקלקלה קראו בכור יעקב" בכור יעקב

ותמת דברה
מינקת רבקה.
כוא וראה מה
אירע לרבקה בין
שנעקבה יעקב
ב שנה שלחה לו
דברה מנקתה
ופגעה ביעקב
בדרך ומיתה
בבית אל ובאותו
הפרק מתה
רבקה ולאחראת
יעקב הה"ל
ויקרא שמו
אלון בכות"

בכור לנחלה בכור
לעבודה

במקום אשר דבר אתו מצבת אבן ויסך עליה נסך ויצק עליה שמן: ואקים
יעקב קמתא באתרא דמליל עמיה קמתא דאבנא ונסיך עלה נסכין —
ואריק עלה משחא: ונצב יעקוב נצבה פי אלמוצע אלדי כאטבה דבה מן
חגארה ורש עליהא מזאגא וצב עליהא דהנא: ויקרא יעקב את שם
המקום אשר דבר אתו שם אלהים בית אל: וקרא יעקב ית שמיה דאתרא
דמליל עמיה תמן ײ בית אל: וסמא דלך אלמוצע אלדי כאטבה אללה ביתאיל:
ד ויסעו מבית אל ויהי עוד כברת הארץ לבוא אפרתה ותלד רחל ותקש
בלדתה: ונטלו מבית אל והוה עוד כרוב ארעא למיעל לאפרת וילידת
רחל וקשיאת במילדה: תם רחלו מן בית אל ובקי מיל מן אלמסאפה אלי דכול
אפרת פולדת רחל ויצעב ולאדהא: ויהי בהקשתה בלדתה ותאמר לה
המילדת אל תיראי כי גם זה לך בן: והוה בקשיותה במילדה ואמרת
לה חייתא לא תדחלין ארי אף דין ליך בר: ולמא יצעב ולאדהא
קאלת להא אלקאבלה לא תכאפין פאן הדא לך אבן: ויהי בצאת נפשה כי
מתה ותקרא שמו בן אוני ואביו קרא לו בנימין: והוה במפק נפשה ארי מיתא
וקרת שמיה בר דווי ואבוהי קרא ליה בנימין: פענד כרוג נפסהא והי מאיתה
אסמתה אבן תרחי ואביה סמאה בנימין: ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה
הוא בית לחם: ומיתת רחל ואתקברת באורח אפרת היא בית לחם: ומאתת
רחל ודפנת פי טריק אפרתהי בית לחם: ויצב יעקב מצבה על קברתה הוא
מצבת קבורת רחל עד היום: ואקים יעקב קמתא על קבורתה היא קמת
קבורתא דרחל עד יומא דין: ונצב יעקוב נצבה עלי קברהא הי תסמא נצבת
רחל אלי אליום: ויסע ישראל ויט אהלה מהלאה למגדל עדר: ונטל ישראל
ופרסיה למשכניה מהלאה למגדלא דעדר: תם רחל אסר׳ ומד כבאה מן הנאך
אלי מגדל עדר: ויהי בשכן ישראל בארץ ההוא וילך ראובן וישכב את בלהה
פילגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר: והוה פסקא
זה הפסוק אין מתרגם בצבור כד שרא ישראל בארעא ההיא ואזל ראובן ושכיב ית בלהה לחינתא דאבוהי ושמע

בכור לנחלה בכור לעבודה בכור למנין ולא ניתנה בכורה ליוסף אלא למנין והשבטים נמנו לשני
שבטים ממרא עם המישור קרית הארבע שם העיר ממרא קריה הארבע של מישור שלקרית ארבע
ואם תאמר היה לו לכתוב ממרא הקרית ארבע בן דרך המקרא בכל דבר שטמו כפול כגון זה וכגון
בית לחם אבי עזר ביתאל אם הוצרך להטיל בו הא נותנה בראש [illegible] התיבה השניה בית הלחמי
בעפרת אבי העזרי בנה חיאל בית האלי ויגוע יצחק אין מוקדם ומאוחר בתורה מכירתו של יוסף
קדמה למיתתו של יצחק יב שנה שהרי כשנולד יעקב היה יצחק בן ס שנה אם תוציא קכ מהם וס
שנה נשארו קך ויוסף נמכר בן יז שנה ואותה שנה נכתב וח ליעקב צא בן קל נתברך יד

נטמן בבית
עבדי הדי
גג

ישראל   והוו בני יעקב תרי עסר׃ פלמא סכן אסר פי דלך אלבלד מצׄא
ראובן פצׄאגע בלהה אמה׳ אביה פסמע בדׄלך אסראיל פצארו בני יעקב ממן
אתני עשר׃ בני לאה בכור יעקב ראובן ושמעון ולוי ויהודה ויששכר וזבולן׃
בני לאה בוכריה דיעקב ראובן ושמעון ולוי ויהודה ויששכר וזבולון׃ בני לאה
בכר יעקוב ראובן ושמעון ולוי ויהודה ויששכר וזבו׃ בני רחל יוסף ובנימן׃
בני רחל יוסף ובנימין׃ ובני רחל יוסף ובנימין׃ ובני בלהה שפחת רחל דן
ונפתלי׃ ובני בלהה אמתה דרחל דן ונפתלי׃ ובני בלהה אמה׳ רחל דן ונפתלי׃
ובני זלפה שפחת לאה גד ואשר אלה בני יעקב אשר ילד לו בפדן ארם׃
ובני זלפה אמתה דלאה גד ואשר אלין בני יעקב דאתילידו ליה בפדן דארם׃
ובני זלפה אמה׳ לאה גד ואשר הולאי בני יעקוב אלדי ולדו לה פי פדן ארם׃
ויבא יעקב אל יצחק אביו ממרא קרית הארבע הוא חברון אשר גר שם
אברהם ויצחק׃ ואתא יעקב לות יצחק אבוהי לממרא קרית ארבע היא
חברון דדר תמן אברהם ויצחק׃ תם גא יעקוב אלי יצחק אביה אלי ממרא קרית
ארבע הי חברא אלדי סכן תם אבר׳ ויצ׳׃ ויהיו ימי יצחק מאת שנה ושמנים
שנה׃ והוו יומי יצחק מאה ותמנן שנין׃ וכאן עמר יצ׳ מאיה ותמאנין סנה׃
ויגוע יצחק וימת ויאסף אל עמיו זקן ושבע ימים ויקברו אתו עשו
ויעקב בניו׃ ואתנגיד יצחק ומית ואתכניש לעמיה סיב ושבע יומין וקברו
יתיה עשו ויעקב בנוהי׃ תם תופא יצ׳ ואנצאר אלי קומה שיכא קד שבע מן
אלעמר ודפנוה עשו ויעקוב אבנאה׃   ואלה תולדת עשו
הוא אדום׃ ואלין תולדת עשו הוא אדום׃ והדי׳ שרח תואליד עשו הו אדום׃
עשו לקח את נשיו מבנות כנען את עדה בת אילון החתי ואת אהליבמה בת
ענה בת צבעון החוי׃ עשו נסיב ית נשוהי מבנת כנען ית עדה בת אילון
חתאה וית אהליבמה בת ענה בת צבעון חואה׃ וכאן עשו קד תזוג בנאת מן
בנאת כנעאן ערה אבנה׳ אילון אלחתי ואהליבמה אבנת ענה אבנת צבעון אלחוי׃

יד׳ נטמן בבית הר׳ עו׳ ויו׳ עבד באמה ובסוף יד׳ נולד יוסף שנ׳ ויהי כאשר ילדה רחל את הר׳ צוא׳ ויז׳ שר
שלא נמכר הר׳ קה״ עדה בת אילון היא בשמת בת אילון ונקראת בשמת שט שהיתה מקטרת בשמים לעו״
אהליבמה היא יהודית ואותו רשע כינה שמה יהודית לומר שהיא כופרת בע״ז כדי להטעות את אביו״ בת ענה
בת צבעון׳ אם בת ענה לא בת צבעון ענה בנו של צבעון שנ׳ ואלה בני צבעון ואיה וענה מלמד שבא צבעון על
כלתו אשת ענה ויצאת אהליבמה מבין שניהם והודיעך הכתוב שכולם בני ממזרות היו״ בשמת בת ישמעאל
ולהלן קורא לה מחלת מצינו באגדה מדרש ספר שמואל שלשה מוחלין להם עונותיהם גר שנתגייר והעולה
לגדולה והנושא אשה ולמדה טעם מכאן לכך נקראת מחלת שנמחלו עונותיו״ אחות נביות׳ שע שהוא

הש״א הלו מנמות
ישמעאל

בשמת שהיתה מזנה והיו הכל מתבשמין בה״

ואת בשמת בת ישמעאל אחות נביות׃ וית בסמת בת ישמעאל אחתיה דנביות׃
ובסמת אבנה אסמאעיל אכת נביות׃ ותלד עדה לעשו את אליפז ובשמת
ילדה את רעואל׃ וילידת עדה לעשו ית אליפז ובסמת ילידת ית רעואל׃
פולדת עדה לעשו אליפז ובסמת ולדת רעואל׃ ואהליבמה ילדה את יעיש ואת יעוש
יעלם ואת קרח אלה בני עשו אשר ילדו לו בארץ כנען׃ ואהליבמה ילידת
ית יעוש וית יעלם וית קרח אלין בני עשו דאתילידו ליה בארעא דכנען׃
ואהליבמה ולדת יעוש ויעלם וקרח הולאי בני עשו אלדי ולדו לה פי בלד
כנעאן׃ ויקח עשו את נשיו ואת בניו ואת בנתיו ואת כל נפשות ביתו ואת
מקנהו ואת כל בהמתו ואת כל קנינו אשר רכש בארץ כנען וילך אל ארץ
מפני יעקב אחיו׃ ודבר עשו ית נשוהי וית בנוהי וית בנתיה וית כל נפשת
ביתיה וית גיתוהי וית כל בעיריה וית כל קניניה דקנא בארעא דכנען ואזל
לארע אחרי מן קדם יעקב אחוהי׃ תם אכד עשו נסאה ובניה ובנאתה וכל נפס
וסאיר מלכה אלדי מלכה פי בלד כנעאן פמצא אלי בלד גירה מן קבל יעקב
כי היה רכושם רב משבת יחדו ולא יכלה ארץ מגוריהם לשאת אתם
מפני מקניהם׃ ארי הוה קנינהון סגי מלמתב כחדא ולא יכילת ארע תותבותהון
למובלא יתהון מן קדם גיתיהון׃ לאן סרחהם כאן כתירא מן אן יקימו גמיעא
ולם יטיק בלד סכנאהם אן יחתמלהם מן קבל מואשיהם׃ וישב עשו בהר
שעיר עשו הוא אדום׃ ויתיב עשו בטורא דשעיר עשו הוא אדום׃ פסכן
עשו אלדי הו אלאחמרי פי גבל סעיר׃ ואלה תלדות עשו אבי אדום בהר שעיר׃
ואלין תולדת עשו אבוהון דאדומאי בטורא דשעיר׃ והדי שרח תוליד עשו אבו
אלאחמריין פי גבל סעיר׃ אלה שמות בני עשו אליפז בן עדה אשת עשו רעואל בן
בשמת אשת עשו׃ אלין שמהת בני עשו אליפז בר עדה אתת עשו רעואל
בר בסמת אתת עשו׃ והדה אסמא בני עשו אליפז אבן עדה זוגה עשו רעואל

הגי׳ אה לו ממחת ישמעאל נקראת על שמו״ ואהליבמה ילדה וגו קרח זה ממזר היה ובן אליפז היה שבא על אשת
אביו על אהליבמה אשת עשו שהרי הוא מנוי עם אלופי אליפז בסוף הענין״ וילך אל ארץ לגור באשר ימצא״ ולא
יכלה ארץ מגוריהם להספיק מרעה לבהמות שלהם ומדרש אגדה מפני יעקב אחיו מפני שטר חוב של גזרת
כי גר יהיה זרעך המוטל על זרעו של יצחק אמר אלך לי מכאן שאין לי חלק במתנה שניתנה לו הארץ הזאת ולא
בפרעון השטר ומפני הבושה שמכר בכורתו״ ושה התולדות שהולידו בניו משהלך לשעיר״ ותמנע היתה
פילגש״ להודיע גדולתו של אברהם כמה היו תאבים לידבק בזרעו תמנע זו בת אלופים היתה שנ׳ ואחות לוטן
תמנע ולוטן מאלופי ישבי שעיר היה מן החורים שישבו בה לפנים אמרה איני זוכה להינשא לך הלואי ואהיה
לך פילגש״ ובדברי הימים מונה אותה בבניו של אליפז מלמד שבא על אשת שעיר ויצאת תמנע מביניהם
וכשגדלה נעשית פילגשו וזהו ואחות לוטן תמנע ולא מנאה עם בני שעיר שהיתה אחותו מן האם ולא מן האב״

אלה אלופי בני
עשו ראשי
משפחות

אבן בסמת זוגה עשו: ויהין בני אליפז תימן אומר צפו וגעתם וקנז: והוו
בני אליפז תימן אומר צפו וגעתם וקנז: והולאי כאנו בני אליפז תימן אומר
צפו וגעתם וקנז: ותמנע היתה פילגש לאליפז בן עשו ותלד לאליפז את עמלק
אלה בני עדה אשת עשו: ותמנע הות לחינתא לאליפז בר עשו וילידת
לאליפז ית עמלק אלין בני עדה אתת עשו: וכאנת תמנע אמה לאליפז
אבן עשו פולדת לה עמלק הולאי בני עדה זוגה עשו: ואלה בני רעואל
נחת וזרח שמה ומזה אלה היו בני בשמת אשת עשו: ואלין בני רעואל
נחת וזרח שמה ומזה הולאי בני בסמת זוגה עשו: ואלה היו בני אהליבמה
בת ענה בת צבעון אשת עשו ותלד לעשו את יעוש ואת יעלם ואת
קרח: ואלין הוו בני אהליבמה בת ענה בת צבעון אתת עשו וילידת לעשו ית
יעוש וית יעלם וית קרח: והולאי כאנו בני אהליבמה בת ענה בת צבעון
זוגה עשו פולדת לה יעוש ויעלם וקרח: אלה אלופי בני עשו בני אליפז
בכור עשו אלוף [illegible] אלוף אומר אלוף צפו אלוף קנז: אלין רבני
בני עשו בני אליפז בכריה דעשו רבא תימן רבא אומר רבא צפו רבא
קנז: והולאי קואדיר בני עשו בני אליפז בכרה תימן קאיד ואומר קאיד
וצפו קאיד וקנז קאיד: אלוף קרח אלוף געתם אלוף עמלק אלה אלופי
אליפז בארץ אדום אלה בני עדה: רבא קרח רבא געתם רבא עמלק
אלין רבני אליפז בארעא דאדום אלין בני עדה: וקרח קאיד וגעתם
קאיד ועמלאק קאיד הולאי קואדיר אליפז פי בלד אדום הולאי בני עדה: ואלה
בני רעואל בן עשו אלוף נחת אלוף זרח אלוף שמה אלוף מזה אלה
אלופי רעואל בארץ אדום אלה בני בשמת אשת עשו: ואלין בני
רעואל בר עשו רבא נחת רבא זרח רבא שמה רבא מזה אלין רבני
רעואל בארעא דאדום אלין בני בסמת אתת עשו: והולאי בני רעואל
אבן עשו נחת קאיד וזרח קאיד ושמה קאיד ומזה קאיד הולאי קואדיר רעואל

ואלין בני רעואל נחת זרח שמה ומזה אלין הוו בני בשמת איתת עשו

אלה אלופי בני עשו ראשי משפחות: יושבי הארץ שהיו יושביה קודם שבא עשו לשם ורבותי דרשו שהיו בקיאין בישובה של ארץ מלא קנה זה לזיתים מלא קנה זה לגפנים שהיו טועמין את העפר ויודעין איזו נ נטיעה ראויה לו: ואיה וענה וי"ו זו יתירה והוא כמו איה וענה והרבה יש במקרא ותוקדש וצבא מרמס גדרים ורכב וסוס: הוא ענה האמור למעלה שהוא אחיו של צבעון וכאן הוא קורא אותו בנו מלמד שבא צבעון על אמו והוליד את ענה: את הימים פרדים הרביע חמור על סוס נקבה וילדה פרד והוא היה ממזר והביא ממזרים לעולם ולמה נקרא שמם ימים שאימתן מוטלת על הבריות דאמר ר' חנינה מימי לא שאלני אדם על מכת פרדה ונתרפא ולא הוזקק לכתוב לנו משפחות החורי אלא מפני תמנע להודיע גדולת אברהם כמו שפירשתי

למעלה:
ואלה
המלכים

פי בלד אדום והם בני במסת זונה עשו׃ ואלה בני אהליבמה אשת עשו אלוף
יעוש אלוף יעלם אלוף קרח אלה אלופי אהליבמה בת ענה אשת עשו׃ ואלין
בני אהליבמה אתת עשו רבא יעוש רבא יעלם רבא קרח אלין רברבי
אהליבמה בת ענה אתת עשו׃ והולאי בני אהליבמה אבנת ענה זונה עשו
יעוש צׄ ויעלם צׄ וקרח צׄ הולאי עׄנאריד אהליבמה אבנת ענה זונה
עשו׃ אלה בני עשו ואלה אלופיהם הוא אדום׃ אלין בני עשו ואלין רברבניהון
היא אדום׃ הולאי אׄכמסה בני עשו והולאי אׄכבר עׄנאריהם והם אׄאחמריין׃

אלה בני שעיר החרי ישבי הארץ לוטן ושובל וצבעון וענה׃
אלין בני שעיר חוראי יתבי ארעא לוטן ושובל וצבעון וענה׃ והולאי בני שעיר
אׄחוריין סכאן אׄבלד לוטן ושובל וצבעון וענה׃ ודשון ואצר ודישן אלה אלופי
החרי בני שעיר בארץ אדום׃ ודשון ואצר ודישן אלין רברבי חוראי בני שעיר
בארעא דאדום׃ ודשון ואצר ודישן הולאי עׄנאריד אׄחוריין בני שעיר פי בלד
אדום׃ ויהיו בני לוטן חרי והימם ואחות לוטן תמנע׃ והוו בני לוטן חורי
והימם ואחתיה דלוטן תמנע׃ וכאנו בני לוטן חרי והימם ואכתה תמנע׃
ואלה בני שובל עלון ומנחת ועיבל שפו ואונם׃ ואלה בני שובל עלון
ומנחת ועיבל שפו ואונם׃ והולאי בני שובל עלון ומנחת ועיבל שפו ואונם׃
ואלה בני צבעון ואיה וענה הוא ענה אשר מצא את הימם במדבר ברעתו
את החמרים לצבעון אביו׃ ואלין בני צבעון ואיה וענה הוא ענה דאשכח ית
גיבריא במדברא כד הוה רעי ית חמריא לצבעון אבוהי׃ והולאי בני צבעון
ואיה וענה הוא ענה אׄדי רכב אׄבגׄל פי אׄבר הין כאן ירעא חמיר צבעון אביה׃
ואלה בני ענה דשן ואהליבמה בת ענה׃ ואלין בני ענה דישון ואהליבמה
בת ענה׃ והולאי בני ענה דישן ואהליבמה אבנתה׃ ואלה בני דישן
חמדן ואשבן ויתרן וכרן׃ ואלין בני דישן חמדן ואשבן ויתרן וכרן׃ והולאי
בני דישן חמדן ואשבן ויתרן וכרן׃ אלה בני אצר בלהן וזעון ועקן׃ ואלין
בני אצר בלהן וזעון ועקן׃ והולאי בני אצר בלהן וזעון ועקן׃ אלה בני

למעלה׳ ואלה המלכים וגו׳ שמונה היו וכנגדן העמיד יעקב ובטל מלכות עשו׳ בימיהם ואלו הן שאול ואיש
בשת ודוד ושלמה רחבעם אביה אסא יהושפט ובימי יורם בנו דכתיב בימיו פשע אדום מתחת יד יהודה וימליכו
עליהם מלך׳ ובימי שאול כתיב׳ אין באדום נצב מלך׳׳ יובב בן זרח מבצרה׳ בצרה מערי מואב היא שנ׳ ועל
קריות ועל בצרה׳ ולפי שהעמידה מלך לאדום עתידה ללקות עמהם שנ׳ כי זבח לי׳ בבצרה׳׳ המכה את מדין
בשדה מואב׳ שבאו מדין על מואב למלחמה והלך מלך אדום לעזור את מואב ומכאן אנו למדין שהיו
מדין ומואב מתגרין זה עם זה ובימי בלעם עשו שלום ביניהם להתקשר על ישראל׳׳ בת מי זהב׳ מהו זהב
עשיר היה ואין זהב נחשב בעיניו לכלום׳׳ ואלה שמות של אלופי עשו׳ שנקרא על שם מדינותיהם לאחר שמת הדר׳

ופסקה מלכות מהם
והראשונים הנזכרים

דישן עוץ וארן׃ אלין בני דישן עוץ וארן׃ הולאי בני דישן עוץ וארן׃ אלה
אלופי החרי אלוף לוטן אלוף שובל אלוף צבעון אלוף ענה׃ אלין רברבי
חוראי רבא לוטן רבא שובל רבא צבעון רבא ענה׃ והולאי צנאדיד אלחוריין
לוטן צנדיד ושובל צנ׳ וצבעון צנ׳ וענה צנ׳׃ אלוף דשן אלוף אצר אלוף
דישן אלה אלופי החרי לאלפיהם בארץ שעיר׃ רבא דישון רבא אצר רבא
דישן אלין רברבי חוראי לרברבניהון בארעא דשעיר׃ ודישון צנ׳ ואצר צנ׳
ודישן צנ׳ הולאי צנאדיד אלחוריין פיבלד סעיר׃ ואלה המלכים
אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל׃ ואלין מלכיא דמלכו
בארעא דאדום קדם דימלוך מלכא לבני ישראל׃ והולאי אלמלוך אלדי מלכו
פיבלד אדום קבל אן יכתהי מלכא לבני אסר׃ וימלך באדום בלע בן בעור
ושם עירו דנהבה׃ ומלך באדום בלע בר בעור ושום קרתיה דנהבה׃ ומלך
פי אדום בלע אבן בעור ואסם קריתה דנהב׃ וימת בלע וימלך תחתיו יובב
בן זרח מבצרה׃ ומית בלע ומלך תחותוהי יובב בר זרח מבצרה׃ תם מאת
ומלך בעדה יובב אבן זרח מן אלבצרה׃ וימת יובב וימלך תחתיו חשם
מארץ התימני׃ ומית יובב ומלך תחותוהי חושם מארע דרומא׃ תם מאת
ומלך בעדה אלחסאם מן בלד אלימן׃ וימת חשם וימלך תחתיו הדד בן בדד
המכה את מדין בשדה מואב ושם עירו עוית׃ ומית חושם ומלך תחותוהי
הדד בן בדד דקטיל ית מדינאי בחקלי מואב ושום קרתיה עוית׃ תם
מאת ומלך בעדה הדד אבן בדד אלדי קתל אלמדיאניין פי צחרא מואב
ואסם קריתה עוית׃ וימת הדד וימלך תחתיו שמלה ממשרקה׃ ומית
הדד ומלך תחותוהי שמלה ממסריקה׃ תם מאת ומלך בעדה שמלה מן
מסריקה׃ וימת שמלה וימלך תחתיו שאול מרחבות הנהר׃ ומית שמלה
ומלך תחותוהי שאול מרחובות דעל פרת׃ תם מאת ומלך בעדה טאלב
מן רחבה אלפראת׃ וימת שאול וימלך תחתיו בעל חנן בן עכבור׃
ומית שאול ומלך תחותוהי בעל חנן בר עכבור׃ תם מאת ומלך

ופסקה מלכות מהם והראשונים הנזכרים למעלה הם שמות תולדותיהם · וכן מפורש בדברי הימים
וימת הדד ויהיו אלופי אדום שוף תמנע וגו׳ מגדיאל ה״א רומי · חזק חסלת פרשת וישלח:

וישב יעקב · אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה שלא היו ספונים וחשובים לפרש היאך
נתישבו וסדר מלחמותיהם איך הורישו את החרי פירש לך ישובי יעקב ותולדותיו
בדרך ארוכה כל גלגולי סבתם לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם וכן אתה בעשרה דורות שמאדם
ועד נח פל׳ הוליד פל׳ וכשבא לנח האריך בו · וכן אתה מוצא בעשרה דורות שמנח ועד אברהם פל׳ הוליד פל׳ קצר
בהם וכיון שהגיע אצל אברהם האריך בו · משל למרגלית שנפלה בין החול אדם ממשמש בחול וכוברו

בעלה בעל חנן אבן עכבר ׃ וימת בעל חנן בן עכבור וימלך תחתיו הדר ושם
עירו פעו ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד בת מי זהב ׃ ומית בעל חנן בר
עכבור ומלך תחותוהי הדר ושום קרתיה פעו ושום אתתיה מהיטבאל ברת
מטרד בת מצרף דהבא ׃ תם מאת ומלך בעדה הדר ואסם קריתה פעו ואסם
זוגתה מהיטבאל אבנת מטרד אבנת מא זהב ׃ ואלה שמות אלופי עשו
למשפחתם למקמתם בשמתם אלוף תמנע אלוף עלוה אלוף יתת ׃ ואלין
שמהת רברבי עשו לזרעיתהון לאתריהון בשמהתהון רבא תמנע רבא עלוה רבא
יתת ׃ וכער דלך הולאי אסמא צנאדיד עשו לעשאירהם פי מואצעהם באסמאיהם
תימן צנ' ושלוה צנ' ויתת צנ' ׃ אלוף אהליבמה אלוף אלה אלוף פינן ׃ רבא
אהליבמה רבא אלה רבא פינון ׃ ואהליבמה צנ' ואלה צנ' ופינן צנ' ׃ אלוף קנז
אלוף תימן אלוף מבצר ׃ רבא קנז רבא תימן רבא מבצר ׃ וקנז צנ' ותימן צנ'
ומבצר צנ' ׃ אלוף מגדיאל אלוף עירם אלה אלופי אדום למשבתם בארץ
אחזתם הוא עשו אבי אדום ׃ רבא מגדיאל רבא עירם אלין רברבי אדום למותבנהון
בארע אחסנתהון הוא עשו אבוהון דארומאי ׃ ומגדיאל צנ' ועירם צנ'
הולאי צנאדיד אחמריין פי מסאכנהם פי בלד חוזהם הו עשו אבו גמיעהם ׃

קנ"ד פסו' סימ' אביאסף

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען ׃ ויתיב יעקב בארע תותבות
אבוהי בארעא דכנען ׃ תם סכן יעקב פי בלד סכנא אביה פי בלד כנעאן ׃
אלה תולדת יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה את אחיו בצאן והוא
נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם ׃
אלין תולדת יעקב יוסף בר שבע עסרי שנין הוה רעי עם אחוהי בענא והוא רבי
עם בני בלהה ועם בני זלפה נשי אבוהי ואיתי יוסף ית דבהון בישא לאבוהון ׃

כברה עד שמוצא את המרגלית ׃ ומשמצאה הוא משליך את הצרורות מידו ונוטל את המרגלית ׃ אלה
תולדות יעקב ׃ ואלה של תולדות יעקב אלו ישוביהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב ׃ סבה ראשונה יוסף בן י"ז
שנה וגו' ע"י זה נתגלגלו וירדו למצרים זהו אחר ישוב פשוטו של מקרא להיות דבור על אופניו ׃ ומדרש אגדה
דורש תלה הכתוב תולדות יעקב ביוסף מפני כמה דברים ׃ אחת שכל עצמו של יעקב לא עבד אצל לבן אלא ברחל
ושהיה זיו איקונין של יוסף דומה לו וכל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף זה נשטם וזה נשטם זה אחיו מבקש
להרגו וזה אחיו מבקשים להרגו וכן הרבה בב"ר ׃ ועוד נדרש בו וישב ׃ ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו
רוגזו של יוסף צדיקים מבקשים לישב בשלוה אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם
הבא אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה ׃ והוא נער ׃ שהיה עושה מעשה נערות מתקן בשערו
ממשמש בעיניו כדי שיהיה נראה יפה ׃ את בני בלהה ׃ כלומר ורגיל אצל בני בלהה לפי שהיו אחיו
מבזין אותן והוא מקרבן ׃ את דבתם רעה ׃ כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד לאביו שהיו
אוכלין אבר מן החי ומזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים וחשודין על העריות ׃ ובשלשתן לקה
וישחטו שעיר עזים במכירתו ולא אכלוהו חי ׃ ועל דבה שסיפר עליהן שהיו קורין לאחיהם עבדים

מהיטבאל מזכיר שמה במלך על ידה

וישב יעקב נער בני ... והוצאת ומוציא דבה הוא כסיל ... מות מלכך ... הרגתי

וישב יעקב ל' צרות אירע לו מלבן ועשו אות ראשונה מיוסף אות אחרונה מדינה אות אחרונה משמעון אות אחרונה מלבן

... שמקרא ... שמי ... סוטעדי

היה רועה את אחיו בצאן ... יוסף ... מאביו ... ומביא ... הרועה את הצאן

לעבד נמכר יוסף

גד׳ שרח תיז׳יר יעקוב למא כאן יוסף אבן סבעה׳ עשר סנה וכאן ירעא מע
אכותה גנם וכאן נשיא מע בני בלהה ומע בני זלפה נסוה׳ אביה אתי
יוסף בשנאעה רדייה ענהם: וְיִשְׂרָאֵל אָהַב אֶת־יוֹסֵף מִכָּל־בָּנָיו כִּי־בֶן־זְקֻנִים
הוּא לוֹ וְעָשָׂה לוֹ כְּתֹנֶת פַּסִּים: וְיִשְׂרָאֵל רְחִים יָת יוֹסֵף מִכָּל בְּנוֹהִי אֲרֵי בַר חַכִּים
הוּא לֵיהּ וַעֲבַד לֵיהּ כִּתּוּנָא דְפַסֵּי: וכאן אסר יחב יוסף אכתר מן גמיעהם
לאנה לה אבן שיכוכה פצנע לה תוניה דיבאג: וַיִּרְאוּ אֶחָיו כִּי־אֹתוֹ אָהַב אֲבִיהֶם
מִכָּל־אֶחָיו וַיִּשְׂנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם: וַחֲזוֹ אֲחוֹהִי אֲרֵי יָתֵיהּ רְחִים אֲבוּהוֹן
מִכָּל אֲחוֹהִי וּסְנוֹ יָתֵיהּ וְלָא צָבַן לְמַלָּלָא עִמֵּיהּ שְׁלָם: פלמא ראו אכותה אן
אביה יחבה אכתר מן גמיעהם שנוה ולם יטיקו אן יסלמו עליה: וַיַּחֲלֹם
יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגֵּד לְאֶחָיו וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ: וַחֲלַם יוֹסֵף חֶלְמָא וְחַוִּי לַאֲחוֹהִי
וְאוֹסִיפוּ עוֹד סְנוֹ יָתֵיהּ: תם אן יוסף ראי חלמא פאכבר בה אכותה ואזדאדו
איצא שנאה לה: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שִׁמְעוּ־נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלָמְתִּי: וַאֲמַר
לְהוֹן שְׁמַעוּ כְעַן חֶלְמָא הָדֵין דַּחֲלָמִית: תם קאל להם אסמעו הדה אלרויא אלתי
ראיתהא: וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מְאַלְּמִים אֲלֻמִּים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֲלֻמָּתִי
וְגַם־נִצָּבָה וְהִנֵּה תְסֻבֶּינָה אֲלֻמֹּתֵיכֶם וַתִּשְׁתַּחֲוֶיןָ לַאֲלֻמָּתִי: וְהָא אֲנַחְנָא
מְאַסְּרִין אֱסָרִין בְּגוֹ חַקְלָא וְהָא קָמַת אֱסָרְתִּי וְאַף אִזְדְּקִיפַת וְהָא מִסְתַּחֲרָן
אֱסָרָתְכוֹן וְסָגְדָן לַאֲסָרְתִּי: כאנא נגדז גרזא פי צחרי וכאן גרזתי וקפת
תם אנתצבת וכאן גרזכם תחיט בהא ותסגד להא: וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו
הֲמָלֹךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם־מָשׁוֹל תִּמְשֹׁל בָּנוּ וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ עַל־
חֲלֹמֹתָיו וְעַל־דְּבָרָיו: וַאֲמַרוּ לֵיהּ אֲחוֹהִי הֲמַלְכוּ אַתְּ מְדַמֵּי לְמִמְלַךְ
עֲלַנָא אוֹ שָׁלְטָן אַתְּ סָבִיר לְמִשְׁלַט בַּנָא וְאוֹסִיפוּ עוֹד סְנוֹ יָתֵיהּ עַל חֶלְמוֹהִי וְעַל
פִּתְגָמוֹהִי: קאלו לה אכותה אמלכא תמלך עלינא או צלטאנא תתצלט

(margin:) ואביהם

(margin:) ועשה לו כתנת פסים שמלך פ׳ ומנות׳ פיס׳

(margin:) בעבוס יתיר ... ושלה ל׳ מאות ... ל׳ מאות ...

(margin:) לתצלט בנא

דבר
בעבר נמכר יוסף ועל העריות שסיפר עליהם ותשא אשת ארוניו׳ רבתם כל לשון פלריך כלמה שהיה
יכול לרבר בהם רעה היה מקפר׳׳ דבה לשון רובב שפתי ישנים׳׳ בן זקונים שנולד לו לעת זקנתו ואנקלוס
תרגם בר חכים הוא ליה כל מה שלמד משם ועבר מסרלו׳׳ ר״א שהיה זיו איקונין שלו דומה לו׳׳ פסים לשון
כלי מלת כמו חור כרפס ותכלת׳ וכמו כתנת הפסים דתמר ואמנון׳׳ ומדרש אגדה על צרותיו שנמכר
לפוטיפר ולסוחרים ולישמעאלים ולמדנים׳ ולא יכלו דברו לשלום׳ מתוך גנותם למדנו שבחם שלא דברו
אחת בפה ואחת בלב׳ דברו׳ לדבר עמו׳׳ מאלמים אלמים כתרגו׳ מאסרין אסרן׳ עמרין וכן נושא אלומותיו
קמה ואף נצבה
וכמוהו בלשון משנה והאומות נוטל ומכריז׳ נזקפה וגם נצבה׳ לעמור על עמרה בזקיפה׳׳ ועל רברין על
דבתם רעה שהיה מביא לאביהם׳׳ ויספר אל אביו ואל אחיו׳ לאחר שסיפר אותו לאחיו חזר וסיפרו לאביו בפניהם׳
ויגער בו׳ לפי שהיה מטיל שנאה עליו׳׳ הבוא נבוא׳ והלא אמך כבר מתה והוא לא היה יודע שהדברים מגיעין
לבלהה שגדלתו כאמו׳׳ ורבותי׳ למדו מכאן שאין חלום בלא דברים בטלים׳ ויעקב היה מתכוין להוציא הדבר

מלבבנו שלא
יקנאוהו לכך

עליהא׃ פאזדאדו איצא שנאה לה עלי אחלאמה ועלי כלאמה׃ ויחלם עוד
חלום אחר ויספר אתו לאחיו ויאמר הנה חלמתי חלום עוד והנה השמש
והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי׃ וחלם עוד חלמא אחרנא ואשתעי
יתיה לאחוהי ואמר האחלמית חלמא עוד והא שמשא וסיהרא וחד עשר
כוכביא סגדין לי׃ וראי איצא רויא אכרא פקצהא עלי אכותה וקאל הודי קד
ראית רויא איצא כאן שמס וקמר ואחדא עשר כוכבא סאגדין לי׃ ויספר
אל אביו ואל אחיו ויגער בו אביו ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמת הבוא נבוא
אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה׃ ואשתעי לאבוהי ולאחוהי ונזף ביה
אבוהי ואמר ליה מא חלמא הדין דחלמתא המיתא ניתי אנא ואמך ואחך
למסגד לך על ארעא׃ וארקצהא עלי אביה ואכותה זגרה אביה וקאל לה מא
הדי רויא אלדי ראיתהא הל נגי אנא ואמך ואכותך לנסגד לך עלי אלארץ׃
ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר׃ וקניאו ביה אחוהי ואבוהי נטר ית
ל פתגמא׃ פחסדוה עלי דלך אכותה ואבוה חפט כלאמה׃ וילכו אחיו לרעות
את צאן אביהם בשכם׃ ואזלו אחוהי למרעי ית ענא דאבוהון בשכם׃ תם
מצו אכותה לירעו גנם אביהם פי נאבלוס׃ ויאמר ישראל אל יוסף הלוא
אחיך רועים בשכם לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו הנני׃ ואמר ישראל
ליוסף הלא אחך רען בשכם איתא ואשלחינך לותהון ואמר ליה האנא׃
פקאל אסר׳ ליוסף הודי אכותך ירעון פי נאבלוס תעאל אבעתך אליהם קאל
לה נעם׃ ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשבני
דבר וישלחהו מעמק חברון ויבא שכמה׃ ואמר ליה איזיל כען חזי ית
שלם אחך וית שלם ענא ואתיבני פתגמא ושלחיה ממישר חברון ואתא
לשכם׃ קאל לה אמץ אשרף סלאמת אכותך וסלאמת אלגנם ורד עלי

הבוא נבוא בא׳ יד כנגד יד עבשים עם מעשיו ואפליש

נקוד על את

לך נא ראה לומדך שלא יצא אדם אלא בכי טוב במעט שיוכל לראות עמק עצני לדו שעל ידיו נשתעבדו לדו עמים

מלב כדי שלא יקניאוהו לכך אמ׳ לו הבא נבוא אני ואמך בע״ה שאין אפשר באמך כך היא מאר בטלה׃ שמר
את הדבר היה ממתין ומצפה מתי יבוא וכן שומר אמונים וכן לא תשמר על חטאתי לא תמתין׃
לרעות את צאן נקוד על את שלא הלכו אלא לרעות את עצמן׃ הנני לשון ענוה וזריזות נזדרז למצות
אביו ואע״פ שהיה יודע באחיו ששונאים אותו׃ מעמק חברון והלא חברון בהר שנ׳ ויעלו בנגב ויבא עד
חברון אלא מעצה עמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון לקיים מה שנ׳ לאברהם בין הבתרים כי גר יהיה זרעך׃ ויבא
שכמה׃ וימצאהו איש זה גבריאל׃ מה תבקש׃ הסיעו עצמן מן האחוה׃ נלכה דתינה לבקש לך נכלי דתות שימיתוך
בהם׃ ולפי פשוטו שם מקום הוא ואין מקרא יוצא מידי פשוטו׃ ויתנכלו נתמלאו נכלים וערמימות׃ אותו כמו אתו
עמו כלומר אליו׃ ונראה מה יהיו חלומותיו׃ אמ׳ ר׳ יצחק מקרא זה אומר דרשני רוח הקדש אומרת כן הם אומרים נהרגהו
והכתוב מסיים מה יהיו חלומותיו שמכיון שיהרגוהו בטלו חלומותיו׃ לא נכנו נפש מכת נפש זו היא מיתה׃
מלכות בית שנ׳ וילך רחבעם שכמה׃ וימצאהו ונראה דבר מי יקום אם שלכם או שלי ואי אפשר שיאמרו הם ונראה מה יהיו חלומותיו
שמכיון

מקום מוכן לפורענות שם קלקלו השבטים שם ענו את דינה שם נחלקה

למען הציל אותו

דנואב פמעת בה מן עמק חברא פאתא נאבלוס: וימצאהו איש והנה תעה בשדה
וישאלהו האיש לאמר מה תבקש: ואשכחה גברא והוא [illegible] בחקלא ושאליה גברא
למימר מא את בעי: פוגדה רגל צ'א פי צ'יאעהא פסאלה וקאל מאתטלב: ויאמר את
אחי אנכי מבקש הגידה נא לי איפה הם רעים: ואמר ית אחי אנא בעי חוי כען
לי איכא אנון רען: קאל אנא אטלב אכותי אכברני אין הם ירעון: ויאמר
האיש נסעו מזה כי שמעתי אמרים נלכה דתינה וילך יוסף אחר אחיו
וימצאם בדתן: ואמר גברא נטלו מכא ארי שמעית דאמרין נזיל לדותן
ואזל יוסף בתר אחוהי ואשכחנון בדתן: קאל ארחלו מן ההנא וסמעתהם
יקולון נמצי אלי דתן פמצא יוסף ורא אכותה פוגדהם פי דתן: ויראו אתו מ
מרחק ובטרם יקרב אליהם ויתנכלו אתו להמיתו: וחזו יתיה מרחיק ועד לא
קריב לותהון וחשיבו עלוהי למקטליה: פראוה מן בעיד קבל אן יקרב אליהם
אנתשוה ליקתלוה: ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלמות הלזה בא: ואמרו
גבר לאחוהי הא מרי חלמיא דיכי אתי: פקאל בעצ'הם לבעץ' הודי צאחב
תלך אלאחלאם גאי: ועתה לכו ונהרגהו ונשלכהו באחד הברות ואמרנו
חיה רעה אכלתהו ונראה מה יהיו חלמתיו: וכען איתו ונקטלנה ונרמיניה
בחד מן גוביא ונימר חיתא בישתא אכלתיה ונחזי מא יהי בסוף חלמוהי:
פתעאלו אלאן נקתלה ונטרחה פי בעץ' אלאבאר ונקול וחש רדי אכלה ונרי
מא יכון מן אחלאמה: וישמע ראובן ויצלהו מידם ויאמר לא נכנו נפש:
ושמע ראובן ושיזביה מידהון ואמר לא נקטליה נפש: פסמעהם ראובן
וכלצה מן אידיהם וקאל לא נקתל נפסא: ויאמר אלהם ראובן אל תשפכו
דם השליכו אתו אל הבור הזה אשר במדבר ויד אל תשלחו בו למען הציל
אתו מידם להשיבו אל אביו: ואמר להון ראובן לא תישדון דם רמו יתיה לגובא

ויִשמע ראובן ויצלהו מידם אמר ראובן בזה מונה אותי עם אחי והיני מגיל ... שבחלקתי ... והוא ... ובנה ... וכוכבים ... מציל ... להציל נפשות ... מפרישין ... במדבר ... המשול לראובן

למען הציל אותו: רוח הקדש מעידה על ראובן שלא אמר זאת אלא להציל אותו שיבא הוא ויעלהו משם אמ'
אני בכור וגדול שבכולם לא יתלה הסרחון אלא בי: את כתנתו: זה חלוק: את כתנת הפסים: היא שהוסיף לו אביו
יותר על אחיו: והבור רק אין בו מים: ממשמע שנ' והבור רק איני יודע שאין בו מים מה ת"ל אין בו מים: מים אין
בו אבל נחשים ועקרבים יש בו: אורחת ישמעאלים: כתרגומו שירת ערבאי: שיירת הולכי אורח: וגמליהם נושאים
ובו למה פרסם הכתוב את משאם להודיעך מתן שכרן של צדיקים שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט
ועטרן שריחן רע ולזה נזדמנו בשמים שלא יוזק מריח רע: נכאת: כל כנוסי בשמים הרבה קרוי נכאת
וכן ויראם את כל בית נכתו מרקחת בשמיו ואונק' תרגם לשון שעוה: צרי: שרף הנוטף מעצי הקטף והוא
נטוף הנמנה עם סמני הקטרת: ולוט: לטיתא שמו בלשון משנה: ורבותי פירשו שורש ערבה ושמו אשטוריא
במסכת נדה: מה בצע: מה ממון כתרגומו: וכסינו את דמו: ונעלים את מיתתו: וישמעו: וקבלו מנו: וכל שמועה שהיא
קבלת דברים כגון את קול יי' אלהים מתהלך בגן: ורבקה שומעת: נשמע ישראל: שמעתי את תלונות כולן מתורגמן

דה וכגון וישמעו יעקב אחבין נעשה ונשמע מתורגם נקבל
וכל שהיא שמיעת האזן כגון וישמעו את קול

ושמעו
ושמעת
ושמע
שמיע
קדמי

הדין דבמדברא וידא לא תושטון ביה בדיל לשיזבא יתיה מידהון לאתבותיה לות
אבוהי׃ וקאל להם לא תספכו דמא אטרחוה פי הדי׳ אלביר אלדי פי אלבר ולא תמדון
אידיכם אליה לקבל אן יכלצה מן אידיהם וירדה אלי אביה׃ ויהי כאשר בא יוסף לג
אל אחיו ויפשיטו את יוסף את כתנתו את כתנת הפסים אשר עליו׃ והוה כד
אתא יוסף לות אחוהי ואשלחו ית יוסף ית כתוניה ית כתונא דפסי דעלוהי׃ פלמא
גא יוסף אלי אכותה סלכוה תוניתה תוניה אלדיבאג אלדי עליה׃ ויקחהו וישלכו
אתו הברה והבור רק אין בו מים׃ ונסבוהי ורמו יתיה לגובא וגובא ריקן לית
ביה מיא׃ פאכדוה וטרחוה פי גב וכאן גב פארגא ליס פיה מאא׃ וישבו
לאכל לחם וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ישמעאלים באה מגלעד וגמליהם
נשאים נכאת וצרי ולט הולכים להוריד מצרימה׃ ואסחרו למיכל לחמא
וזקפו עיניהון וחזו והא שירת ערבאי אתיא מגלעד וגמליהון טעינן שעף
וקטף ולטום אזלין לאחתא למצרים׃ תם גלסו ליאכלו טעאמא פרפעו
עיונהם ונטרו פאדי בקאפלת אעראב גאיה מן גרש וגמאלהם מחמלה
כרנוב ותריאק ושאהבלוט מארין ליחדרו דלך אלי מצר׃ ויאמר
יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרג את אחינו וכסינו את דמו׃ ואמר יהודה
לאחוהי מא ממון נתהני לנא ארי נקטול ית אחונא ונכסי על דמיה׃
פקאל יהודה לאכותה מא אלטמע פי אן נקתל אכינא ונגטי דמה׃ לכו
ונמכרנו לישמעאלים וידנו אל תהי בו כי אחינו בשרנו הוא וישמעו
אחיו׃ איתו ונזבנניה לערבאי וידנא לא תהי ביה ארי אחונא בסרנא הוא
וקבילו מניה אחוהי׃ תעאלו נביעה מן אלאעראב וידנא לא תבטש בה
לאנה אכינא כלחמנא פקבלו מנה אכותה׃ ויעברו אנשים מדינים סחרים
וימשכו ויעלו את יוסף מן הבור וימכרו את יוסף לישמעאלים בעשרים כסף
ויביאו את יוסף מצרימה׃ ועברו גברי מדינאי תגרי ונגידו ואסיקו ית יוסף

מה בצע
מה בצע
כרמי שלב
העופך דמים
דמו ישפך׃׃

בעשרים כסף
שבן עין שבן
...
כסף׃׃

ושמעו ושמעת ושמע שמיע קדמי׃ ויעברו אנשים מדינים׃ זו היא שיירה אחרת והודיעך הכתו׳
שנמכר פעמים הרבה׃ וימשכו׳ בני יעקב את יוסף מן הבור וימכרוהו לישמעאלים והישמעאלים למדינים
והמדינים מכרו אותו למצרים׃ וישב ראובן׃ ובמכירתו לא היה שם שהגיע יומו לילך ולשמש את אביו ד״א
עסוק היה בשקו ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו׃ אנה אני בא׳ אנה אברח מצערו של אבא׃ שעירעזים
דומה דמו לשל אדם׃ הכתנת׳ זה שמה ובשה״א דבוקה לתיבה אחרת כגון כתנת יוסף כתנת פסים כתנת
בד נקוד כתנת׃ ויאמר כתנת בני׳ היא זו׳ חיה רעה אכלתהו נצנצה בו רוח הקודש סופו שתתגרה בו אשת
פוטיפר׃ ולמה לא גלה לו הקב״ה לפי שהחרימו וקללו כל מי שיגלה ושיתפו להקב״ה עמהם׃ אבל יצחק היה
יודע שהוא חי אמ׳ היאך אגלה והקב״ה אינו רוצה לגלות לו׃ ימים רבים׃ עשרים ושתים שנה משפירש ממנו
עד שירד יעקב למצרים של׳ יוסף בן שבע עשרה שנה וגו׳ ובן ל׳ שנה היה בעמדו לפני פרעה ושבע שני
השבע ושנים שני הרעב כשבא יעקב למצרים הרי כ״ב שנה כנגד כ״ב שנה שלא קיים יעקב כבוד אב
ואם כ׳ שנה שהיה בבית לבן ושתי שנים בדרך בשובו מבית לבן שנה וחצי בסכות וששה חדשים בבית

ה׳ וזהו שאמ׳
בלבן גרתי
עשרים שנה

מן גובא וזבינו ית יוסף לערבאי בעסרין כסף ואיתיאו ית יוסף למצרים׃
פלמא מר בהם אולאיך אלתגאר אלמדיאניין גדבו יוסף ואצעדוה מן
אלגב ובאעוה להם בעשרין דרהם ואתו בה מצר׃ וישב ראובן אל הבור
והנה אין יוסף בבור ויקרע את בגדיו׃ ותב ראובן לגובא והא לית יוסף
בגובא ובזע ית לבושוהי׃ פרגע ראובן אלי אלגב ואד ליס יוסף פיה פכרק
תיאבה׃ וישב אל אחיו ויאמר הילד איננו ואני אנה אני בא׃ ותב לות
אחוהי ואמר עולימא ליתוהי ואנא לאן אנא אתי׃ פרגע אלי אכותה וקאל
אלגלאם ליס הו ואנא אין אמצי׃ ויקחו את כתנת יוסף וישחטו
שעיר עזים ויטבלו את הכתנת בדם׃ ונסיבו ית כתונא דיוסף ונכסו
צפיר בר עזי וטבלו ית כתונא בדמא׃ פאכדו תוניה יוסף וד׳בחו עתודא
מן אלמאעז וגמסוהא פי דמה׃ וישלחו את כתנת הפסים ויביאו אל
אביהם ויאמרו זאת מצאנו הכר נא הכתנת בנך הוא אם לא׃ ושלחו
ית כתונא דפסי ואיתיאו לאבוהון ואמרו דא אשכחנא אשתמודע כען
הכתונא דברך היא אם לא׃ ובעתו בהא מע מן אתי בהא אלי אביהם וקאלו
קד וגדנא הדה אתבתהא הל הי תוניה אבנך אם לא׃ ויכירה ויאמר כתנת
בני חיה רעה אכלתהו טרף טרף יוסף׃ ואשתמודעה ואמר כתונא דברי
חיתא בישתא אכלתיה מקטל קטיל יוסף׃ פאתבתהא וקאל הי תוניה אבני
וחש רדי אכלה פריסה אפתרס יוסף׃ ויקרע יעקב שמלתיו וישם שק
במתניו ויתאבל על בנו ימים רבים׃ ובזע יעקב לבושוהי ואסר סקא
בחרציה ואתאבל על בריה יומין סגיאין׃ פכרק יעקוב תיאבה ושד מסחא
פי חקוה וחזן עלי אבנה מדה טוילה׃ ויקמו כל בניו וכל בנתיו לנחמו
וימאן להתנחם ויאמר כי ארד אל בני אבל שאלה ויבך אתו אביו׃ וקמו
כל בנוהי וכל בנתיה לנחמותיה וסריב לקבלא תנחומין ואמר ארי איחות

ע̇ל׳ ורבו שאמ׳ ללבן זה לי עשרים שנה בביתך לי הן וקופי ללקות בנגרן וכל בנותיו ר׳ יהודה אומ׳ אחיות
תאומות נולדו עם כל שבט ושבט ונשאום ר׳ נחמיה אומ׳ כנעניות היו אלא מהו וכל בנותיו כלותיו
שאין אדם נמנע מלקרוא לחתנו בנו ולכלתו בתו׃ וימאן להתנחם׃ אין אדם יכול לקבל תנחומין על החי
וסבור שמת שעל המת נגזרה גזרה שישתכח מן הלב ולא על החי׃ ארד אל בני כמו על בני והרבה אל
שמשמשין בלשון על אל שאול ואל ביתהדמים אל הלקח ארון האלהים ואל מות חמיה ואישה׃ אבלה שאלה
כפשוטו לשון קבר הוא באבלי אקבר ולא אתנחם כל ימי ובמדרשו גיהנם סימן זה מסור בידי מפי הגבורה
אם לא ימות אחד מבני בחיי מובטח אני שאיני רואה גיהנם׃ ויבך אותו אביו כלפי יצחק בוכה היה
מפני צרתו של יעקב אבל לא היה מתאבל שהיה יודע שהוא חי׃ שר הטבחים שוחטי בהמות המלך׃
ויהי בעת ההיא למה נסמכה פרשה זו לכאן והפסיק בפרשתו של יוסף ללמד שהורידוהו אחיו מגדולתו
כשראו בצרות אביהם אמרו אתה אמרת למכרו אלו אמרת להשיבו היינו שומעין לך׃ וירד מאת אחיו׃
עד איש עדלמי נשתתף עמו׃ כנעני תגרא׃ והיה בכזיב שם המקום ואומ׳ אני על שם שפסקה מלדת

נקרא כזיב
לשון היו
תהיה כזב

לות ברי בר אבילא לשאול ובכא יתיה אבוהי: פקאם גמיע בניה ובנאתה
ליעאזוכה פאבא אן יתעאזא וקאל בל אנזל אלי אבני חזין אלי אלקבר
בכא עליה: והמדנים מכרו אתו אל מצרים לפוטיפר סריס פרעה שר
הטבחים: ומדינאי זבינו יתיה למצרים לפוטיפר רבא דפרעה רב קטוליא: ואמר אל
באעוה אלי מצר אלי פוטיפר כאדם פרעון ר"ק אלסיאפין: ויהי ד
בעת ההוא וירד יהודה מאת אחיו ויט עד איש עדלמי ושמו חירה: והוה
בעדנא ההוא ונחת יהודה מלות אחוהי וסטא עד גברא עדלמאה ושמיה חירה: לות
וכאן פי דלך אלוקת איצא אן יהודה הבט ען אכותה פמאל אלי רגל עדלמי
אסמה חירה: וירא שם יהודה בת איש כנעני ושמו שוע ויקחה ויבא אליה:
וחזא תמן יהודה בת גבר תגרא ושמיה שוע ונסבה ועאל לותה: פראי תם
יהודה אבנת רגל כנעני אסמה שוע פתזוג בהא ודכל אליהא: ותהר ותלד
בן ותקרא את שמו ער: ועדיאת וילידת בר וקרא ית שמיה ער: פחמלת
וולדת אבנא פסמאה ער: ותהר עוד ותלד בן ותקרא את שמו אונן: ועדיאת
עוד וילידת בר וקרת ית שמיה אונן: פחמלת איצא וולדת אבנא ואסמתה
אונן: ותסף עוד ותלד בן ותקרא את שמו שלה והיה בכזיב בלדתה אתו:
ואוסיפת עוד וילידת בר וקרת ית שמיה שלה והוה בכזיב כד ילידת יתיה:
פעאודת איצא וולדת אבנא ואסמתה שלה וכאן יהודה פי כזיב חין
ולדתה: ויקח יהודה אשה לער בכורו ושמה תמר: ונסיב יהודה אתתא
לער בכריה ושמה תמר: פאתכד יהודה זוגה לער בכרה אסמהא תמר:
ויהי ער בכור יהודה רע בעיני יהוה וימתהו יהוה: והוה ער בכרא דיהודה
ביש קדם יי ואמיתיה יי: וכאן ער בכר יהודה דר"א בין ידי אללה פאמאתה אללה:
ויאמר יהודה לאונן בא אל אשת אחיך ויבם אתה והקם זרע לאחיך: ואמר יהודה
לאונן עול לות אתת אחוך ויבם יתה ואקים זרעא לאחוך: פקאל יהודה לאונן
אדכל אלי זוגה אכיך ואבן בהא ואקם נסלא לאכיך: וידע אונן כי לא לו יהיה

ושמה תמר שבית קומתה רומה לתמר אמרו תמר בת שם כן נח כיתה והיתה נאה ביותר וכיון שנשאה ער ואחר שפעדין היא ילדות ובא מתב ערת עוב עליה ביה מנוח השרה והודם נגעות לבן דמיתהו יי

נקרא כזיב לעניין כיון שהיה לי כמו אכזב אשר לא יכזבו מימיו ואם לא כן מה בא להודיענו ובבר ראיתי ותקרא שמו שלה וגו פסקת רע בעיני יי כדעתן שלאונן משחית זרעו על כאונן וימתגם אותו כריתתו שלער מיתתו שלאונן ולמה היה ער משחית זרעו כדי שלא תתעבר ויכחיש יפיה והקם זרע הבן יקרא על המת ונחת ארצה רע מכפנים ורוה מבחוץ כיאמ וגו כלום דוקה היא אותה בקש שלא כדעתו להביאו לו כי אמר פן ימות ומחזקת היא בן שימוש אמיה ויעל על גוזזי צאנו ויעל תמנתה לעמוד על גוזזי צאנו שלה תמנתה ובשמשון הוא אומר וירד שמשון תמנתה בשפוע ההר היתה יושבת שעולה מכאן ויורדין לה מכאן ותתעלף כסתה פניה שלא יכיר בה ותשב בפתח עינים בפתיחת עינים בפרשת דרכים שעל דרך תמנתה ורבותי דרשו בפתחו של אברהם אבינו שבל עינים מצפות לראותו כי ראתה כי גדל

שלה וגו
בפיסק
הפקידה

הזרע והיה אם בא אל אשת אחיו ושחת ארצה לבלתי נתן זרע לאחיו׃
וידע אונן ארי לא על שמיה מתקרי זרעא והוי כד עליל לות אתת אחוהי
ומחביל אורחיה על ארעא בדיל דלא לקיימא זרעא לאחוהי׃ פעלם
אונן אנה ליס לה ינסב אלנסל פכאן אדי דכל אלי זוגה אכיה אפסד אלי
אלארץ לילא יגעל נסלא לאכיה׃ וירע בעיני יהוה אשר עשה וימת
גם אתו׃ ובאיש קדם יי דעבד ואמית אף יתיה׃ פאסא ענד אללה מא פעל
פאמאתה איצא׃ ויאמר יהודה לתמר כלתו שבי אלמנה בית אביך עד
יגדל שלה בני כי אמר פן ימות גם הוא כאחיו ותלך תמר ותשב בית
אביה׃ ואמר יהודה לכלתיה תיבי ארמלא בית אבוייך עד דירבי שלה
ברי ארי אמר דלמא ימות אף הוא כאחוהי ואזלת תמר ויתיבת בית
אבוהא׃ פקאל יהודה לתמר כנתה אגלסי ארמלה פי בית אביך אלי אן יכבר שלה
אבני לאנה קאל כלא ימות הו איצא כאכותה פמצת תמר וגלסת פי בית אביהא׃
וירבו הימים ותמת בת שוע אשת יהודה וינחם יהודה ויעל על גזזי צאנו
הוא וחירה רעהו העדלמי תמנתה׃ וסגיאו יומיא ומיתת בת שוע אתת
יהודה ואתנחם יהודה וסליק על גזזי ענה הוא וחירה רחמיה עדלמאה
לתמנת׃ תם טאלת אלאיאם ומאתת אבנת שוע זוגה יהודה פתעזא יהודה
וצעד אלי גאזזי גנמה הו וחירה צאחבה אלעדלמי אלי תמנת׃ ויגד לתמר
לאמר הנה חמיך עלה תמנתה לגז צאנו׃ ואתחוה לתמר למימר הא חמויך
סליק לתמנת למגז ענה׃ פאכברת תמר וקיל להא הודי חמיך צאעד אלי תמנת
ליגז גנמה׃ ותסר בגדי אלמנותה מעליה ותכס בצעיף ותתעלף ותשב
בפתח עינים אשר על דרך תמנתה כי ראתה כי גדל שלה והוא לא נתנה
לו לאשה׃ ואעדיאת לבושי ארמלותה מנה ואתכסיאת בעיפא ואתקנכת
ויתיבת בפרשת עינים דעל אורח תמנת ארי חזת ארי רבא שלה והיא לא

שלה וגו׳ לפיכך הפקירה עצמה אצל יהודה שהיתה מתאוה להעמיד ממנו בנים׃ ויחשביה לזונה׃ לפי
שיושבת בפרשת דרכים׃ כי כסתה פניה׃ ולא יכול לראותה ולהכירה׃ ומדרש רבותי׃ כי כסתה פניה כשהיתה
בבית חמיה היתה צנועה לפיכך לא חשדה׃ ויט אליה אל הדרך׃ מדרך שהיה בה נטה לדרך אשר היא בה ובלשון
לעז דשטורנ״ר׃ הבה נא׃ הכיני עצמך ודעתך לכך כל לשון הבה לשון הזמנה הוא חוץ ממקום שיש לתרגמו בלשון
נתינה ואף אותן שלהזמנה קרובים ללשון נתינה הם׃ ערבון משכון׃ חותמך ופתילך עזקתך ושושיפך טבעת שאתה
חותם בה ושמלתך שאתה מתכסה בה׃ ותהר לו׃ גבורים כיוצא בו צדיקים כיוצא בו׃ הקדשה׃ מקודשת —
ומזומנת לזנות׃ תקח לה׃ יהיה שלה מה שבידה׃ פן נהיה לבוז׃ אם תבקשנה עוד יתפרסם הדבר ויהיה גנאי בימה

עלי לנעות
עוד נאמת

אתיהיבת ליה לאתו: פכדעת תיאב חזנהא ענהא ותגטת באזמאר ותנקבת
ונלסת פי מנערה עלי טריק תמנת. למא ראת אן שלה קד כבר והי לם תעטא
לה זונה: ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה: וחזאהא יהודה וחסבהא
נפקת זנא ארי כסיאת אפהא: פכזרהא יהודה וחסבהא ממתנעה לאנהא
כאנת תגטי וגההא: ויט אליה אל הדרך ויאמר הבה נא אבוא אליך כי לא
ידע כי כלתו הוא ותאמר מה תתן לי כי תבוא אלי: וסטא לותה לאורחא
ואמר הבי כען איעול לותיך ארי לא ידע ארי כלתיה היא ואמרת מא תתין לי
ארי תיעול לותי: פמאל אליהא ען אלטריק וקאל אן שית אן אדכל אליך לאנה לם
יעלם אנהא כנתה קאלת מא תעטיני חתי תדכל אלי: ויאמר אנכי אשלח גדי
עזים מן הצאן ותאמר אם תתן ערבון עד שלחך: ואמר אנא אשדר גדיא בר
עזי מן ענא ואמרת אם תתין משכונא עד דתשלח: קאל אנא אבעת בגדי מן
אלגנם קאלת אעטני רהנא אלי אן תבעת בה: ויאמר מה הערבון אשר אתן
לך ותאמר חתמך ופתילך ומטך אשר בידך ויתן לה ויבא אליה ותהר לו:
ואמר מא משכונא דאתין ליך ואמרת עזקתך ושושיפך וחטרך דבידך
ויהב לה ועל לותה ועדיאת ליה: קאל מא ארהן אלדי אעטיך קאלת כאתמך
ומפתולך ועצאך אלדי פי ידך פאעטאהא דלך ודכל אליהא וחמלת מנה:
ה ותקם ותלך ותסר צעיפה מעליה ותלבש בגדי אלמנותה: וקמת ואזלת
ואעדיאת עיפה מנה ולבישת לבושי ארמלותה: תם קאמת ומצת ונזעת
כמארהא ענהא ולבסת תיאב חזנהא: וישלח יהודה את גדי העזים ביד
רעהו העדלמי לקחת הערבון מיד האשה ולא מצאה: ושדר יהודה ית גדיא
ברעזי ביד רחמיה עדלמאה למסב משכונא מידא דאתתא ולא אשכחה:
פבעת יהודה באלגדי מע צאחבה אלעדלמי ליפתך אלרהן מן יד אלמראה:

על לעשות עוד לאמת דברי הנה שלחתי הגדי הזה: ולפי שרימה יהודה את אביו בגדי עזים שהטביל כתונת
יוסף בדמו רמז וגם הוא בגדי עזים... כמשלש חדשים רובו של ראשון ורובו של אחרון והאמצעי שלם ולשון כמשלש
חדשים כהשתלש חדשים כמו ושלוח מנות משלוח ידים וכן תבגא האנקלוס כתלתות ירחיא... כדהלגט גס עס דבר
מעוברת כמו אשה הרה וכמו ברה כחמך... והערך אמר אפרים מקשאה משום ר' מאיר ... שלש היתה שהוא כלן
ולעיכך דנה בשריפה... היא מוצאת ליערך... והיא שלחה אל חמיה לא רצתה לה לבין פניו ולנוד ממך אני משברת שאם
לאיש אשר אלה לו אם יודה מעצמו ואם לאו ישרפוני אל אלבין פניו מכאן אמרו נוח לו לאדם שיפילוהו לכבשן האש ואל
ילבין פני חבירו ברבים... הכר נא אין נא אלא לשון בקשה הכר נא בוראך ואל תאבד שלוש נפשות... צדקה בדבריה
ממני היא מעוברת ורז"ל דרשו שיצאתה בת קול ואמרה ממני ומאתי יצאו הדברים לפי שהיתה צנועה בבית חמיה
גזרתי שיצאו ממנה מלכים ומשבט יהודה גזרתי להעמיד מלכים בישראל... כי על כן לא נתתיה כי כדין עשתה על

ולם יגדהא: וישאל את אנשי מקמה לאמר איה הקדשה הוא בעינים על
הדרך ויאמרו לא היתה בזה קדשה: ושאיל ית אנשי אתרה למימר אן מקדשתא
דהיא בעינים על אורחא ואמרו לית הכא מקדשתא: פסאל אהל מוצעהא
וקאל אין אלמתעה אלתי פי אלמנצרה עלי אלטריק קאלו מא כאנת הנא קט
מתעה: וישב אל יהודה ויאמר לא מצאתיה וגם אנשי המקום אמרו
לא היתה בזה קדשה: ותב לות יהודה ואמר לא אשכחתה ואף אנשי
אתרא אמרו לא הות הכא מקדשתא: פרגע אלי יהודה וקאל לם אגדהא
ואיצא אהל אלמוצע קאלו מא כאנת הנא קט מתעה: ויאמר יהודה תקח
לה פן נהיה לבוז הנה שלחתי הגדי הזה ואתה לא מצאתה: ואמר יהודה
תסב לה דלמא נהי לחוך הא שדרית גדיא הדין ואת לא אשכחתה:
קאל יהודה כל תאכד להא ולא נציר לאזרא הוד' קד ארסלת הדי אלגדי
ואנת לם תגדהא: ויהי כמשלש חדשים ויגד ליהודה לאמר זנתה תמר
כלתך וגם הנה הרה לזנונים ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף: והוה
כתלתות ירחיא ואתחוא ליהודה למימר זניאת תמר כלתך ואף הא
מעדיא מזנותה ואמר יהודה אפקוהא ותתוקד: פלמא מצת תלאתה אשהר
אכבר יהודה וקיל לה קד זנת תמר כנתך והוד' הי חאמל מן אלזנא קאל
יהודה אכרגוהא פתחרק: הוא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר
לאיש אשר אלה לו אנכי הרה ותאמר הכר נא למי החתמת והפתילים
והמטה האלה: היא מתפקא והיא שלחת לחמוהא למימר לגבר דאלין
דיליה מניה אנא מעדיא ואמרת אשתמודע כען דמן עזקתא ושושיפא
וחטרא האלין: כיף אכרגת אנפדת אליה וקאלת מן אלרגל אלדי הדה
אלעלאק לה אנא חאמל תם קאלת אתבת למן הדה אלכאתם ואלמפתול
ואלעצא: ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני כי על כן לא נתתיה לשלה בני

אשר לא נתתיה לשלה בני' ולא יסף עוד יש אומרין לא הוסיף ויש לאפסק' בעת לדתה' וברבקה הוא וימלאו ימיה.
ללדת להלן למלאים וכאן לחסרים' והנה תאומים מלא ולהלן תומים חסר שהאחד רשע אבל אלו שניהם צדיקים
ויתן יד הוציא האחד ידו לחוץ ולאחר שקשרה על ידו השני החזירה' פרצת' חזקת עליך חוזק' אשר על ידו השני' ארבע
ידות כתובות כאן כנגד ארבעה חרמים שמעל שכן שיצא ממנו ויש כנגד ד' דברים שלקח אדכת שנער ושתי
חתיכות כסף שלמאתים שקלים ולשון זהב' וכו' ויקרא שמו זרח על זריחת מראות השני' ויוסף הורד' חוזר לענין
הראשון שלא נפסק בו כדי לסמוך ירידתו שליהודה למכירתו שליוסף לומר שבשבילו הורידוהו מגדולתו ועוד
כדי לסמוך מעשה אשתו שלפוטיפר למעשה תמר לומר לך מה זה לשם שמים אף זו לשם שמים שראתה באצטרולוגין
שלה שעתידה להעמיד בנים ואינה יודעת אם ממנה אם מבתה' כיוצא אתו עם שמים שגוג בביו' וכל ישלנו הרי
ממנו

לשון קצר
חסר אשר

ולא יסף עוד לדעתה: ולא אשתמודע יהודה דאמר זכאה מני מעריא ארי על
כן לא יהבתה לשלה ברי ולא אוסיף עוד למדעה: פאתבתהא יהודה וקאל קד
צדקת דלך מני ולדלך לם אזוגהא לשלה אבני ולם יעאוד איצא אן יואקעהא:
ויהי בעת לדתה והנה תאומים בבטנה: והוה בעדן מילדה והא תיומין ד
במעהא: ולמא כאן וקת ולאדהא פאדי בתאמין פי בטנהא: ויהי בלדתה
ויתן יד ותקח המילדת ותקשר על ידו שני לאמר זה יצא ראשנה: והוה
במילדה ויהב ידא ונסבת חיתא וקטרת על ידיה זהוריתא למימר דין
נפק קדמותא: פלמא ולדת אכרג אחדהמא ידה פאכדת אלקאבלה קרמזא
פעקדת עליהא וקאלת הדי כרג אולא: ויהי כמשיב ידו והנה יצא אחיו ותאמר
מה פרצת עליך פרץ ויקרא שמו פרץ: והוה כד אתיב ידיה והא נפק
אחוהי ואמרת מא תקוף סגי עלך למתקף וקרא שמיה פרץ: פלמא
רד ידה כרג אכיה פקאלת מא אחצן נמוך יא נאמי פאסמאה דהא:
ואחר יצא אחיו אשר על ידו השני ויקרא שמו זרח: ובתר כין נפק
אחוהי דעל ידיה זהוריתא וקרא שמיה זרח: ובעד דלך כרג אכיה אלדי
עלי ידה אלקרמז פאסמאה שריק: ויוסף הורד מצרימה
ויקנהו פוטיפר סריס פרעה שר הטבחים איש מצרי מיד הישמעאלים
אשר הורדהו שמה: ויוסף אתחת למצרים וזבניה פוטיפר רבא דפרעה
רב קטוליא גברא מצראה מידא דערבאי דאחתוהי לתמן: ויוסף הבט
בה מצרא פאשתראה פוטיפר כאדם פרעון רייס אלסיאפין רגל מצרי
מן יד אלאעראב אלדי אחדרוה אלי תם: ויהי יהוה את יוסף ויהי איש מצליח
ויהי בבית אדניו המצרי: והוה מימרא דיי בסעדיה דיוסף והוה גבר מצלח
והוה בבית רבוניה מצראה: פכאן אללה מעה וכאן רגלא מנגחא ואקאם

לשון קמי חסר אומר ולא ידע אתו מאומה לא היה נותן לבו לכלום כי אם הלחם היא אשתו שלא מדבר בלשון נקייה
ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה: כיון שראה עצמו מושל התחיל אוכל ושותה ומסלסל בשערו אמר הקב"ה אביך
מתאבל ואתה מסלסל בשערך אני מגרה בך את הדוב מיד ותשא אשת אדוניו וגו' כל מקום שנאמר אחר סמוך והסאותי
לאלהים בני נח נצטוו על העריות למכב אצלה אפי' בלא תשמיש להיות עמה לעולם הבא ויהי כהיום הזה
כלומר ויהי כאשר הגיע יום מיוחד יום צחוק יום איד שלהם שהלכו כולם לבית ע"א אמרה אין לי יום הגון ליזקק ליוסף
כהיום הזה אמרה להם חולה אני ואיני יכולה לילך לעשות מלאכתו רב ושמואל חד אמר מלאכתו ממש
וחד אמר לעשות צרכיו עמה שלא נתנאית לו דמות דיוקנו של אביו וכו' כדאיתא במסכת סוטה ראו הביא
לנו כי זה לשון קצרה הביא לנו ולא פירש מי הביאו ועל בעלה אומרת כן עברי מעבר הנהר מבני עבר
לאדוני ... יוסף באשר לצחק בי העבד העברי אשר הבאת לנו ויהי כשמוע אדוניו בשעת תשמיש אמרה לו כן
וזהו שאמרה כדברים האלה עשה לי עבדך עניני תשמיש כאלה ויחר אפו שהיה מקובל לבו ... לשון כלה
באה וחשודה שבמשנה הוא היה כנגדה בתרגום במי מריה הוה מתעביד באשר יי אתו בשביל שיי אתו

אחר
הדברים
הא׳

פי בית מולאה אלמצרי׳ וירא אדניו כי יהוה אתו וכל אשר הוא עשה יהוה
מצליח בידו׳ וחזא רבוניה ארי מימרא דיי׳ בסעדיה וכל דהוא עביד יי׳
מצלח בידיה׳ פלמא ראי מולאה אן אללה מעה ונמיע מא יעמלה אללה
מנגחה פי ידה׳ וימצא יוסף חן בעיניו וישרת אתו ויפקדהו על ביתו וכל
יש לו נתן בידו׳ ואשכח יוסף רחמין בעינוהי ושמיש יתיה ומניה על
ביתיה וכל דאית ליה מסר בידיה׳ וונד יוסף חט'א ענדה פכדמה ווכלה
עלי מנזלה ונמיע מאלה געלה פי ידה׳ ויהי מאז הפקיד אתו בביתו ועל כל
אשר יש לו ויברך יהוה את בית המצרי בגלל יוסף ויהי ברכת יהוה
בכל אשר יש לו בבית ובשדה׳ והוה מעדן דמני יתיה בביתיה ועל כל
דאית ליה ובריך יי׳ ית בית מצראה בדיל יוסף והוה ברכתא דיי׳
בכל דאית ליה בביתא ובחקלא׳ ולמא כאן מן חין וכלה עלי מנזלה
ונמיע מאלה בארך אללה פי בית אלמצרי בסבב יוסף וכאנת ברכתה הדה פי נמיע
מאלה פי אלמנאזל ואלציאע׳ ויעזב כל אשר לו ביד יוסף ולא ידע אתו מאומה
כי אם הלחם אשר הוא אוכל ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה׳ ושבק כל
דליה בידא דיוסף ולא ידע עמיה מדעם אלהין לחמא דהוא אכיל והוה
יוסף שפיר בריוא ויאי בחזוא׳ פתרך כל מאלה פי ידה ולם יפתקד מעה
שיא אלא אלטעאם אלדי יאכלה וכאן יוסף חסין אלחליה ואלמנט'ר נמיעא׳
ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף ותאמר
שכבה עמי׳ והוה בתר פתגמיא האלין וזקפת אתת רבוניה ית עינהא
לות יוסף ואמרת שכוב עמי׳ ולמא כאן בעד הדה אלאמור מדת אמראה
מולאה עינהא אלי יוסף וקאלת צ'אנעני׳ וימאן ויאמר אל אשת אדניו
הן אדני לא ידע אתי מה בבית וכל אשר יש לו נתן בידי׳ וסריב ואמר
לאתת רבוניה הא רבוני לא ידע עמי מא בביתא וכל דאית ליה מסר בידי׳
פאבא וקאל להא הודי מולאי לס יערף מעי במא פי אלבית וכל מאלה געלה
פי ידי׳ איננו גדול בבית הזה ממני ולא חשך ממני מאומה כי אם אותך
באשר את אשתו ואיך אעשה הרעה הגדלה הזאת וחטאתי לאלהים׳ לית
דרב בביתא הדין מני ולא מנע מני מדעם אלהין יתיך בדיל דאת אתתיה
ואיכדין אעביד בשתא רבתא הדא ואחוב קדם יי׳ וליס הו פי הדי אלבית באפצ'ל

מני ולם יעד מני שיא אלא אנת לאנך זוגתה פכיף אצנע הדה אלסיאה אלעצימה
ואכטי ללה: ויהי כדברה אל יוסף יום יום ולא שמע אליה לשכב אצלה
להיות עמה: והוה כד מלילת עם יוסף יום יום ולא קביל מנה למשכב לותה
למהוי עמה: פלמא כלמתה יומא בעד יום ולם יקבל מנהא אן ינאם לזקהא
ליכון מעהא: ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי
הבית שם בבית: והוה כיומא הדין ועאל לביתא למבדק בכתבי חשבנה ולית
אנש מאנשי ביתא תמן בביתא: וכאן פי בעץ אלאיאם דכל יוסף אלבית ליצנע
צנאעה כאנת לה ולם יכון רגל מן אהל אלבית פיה: ותתפשהו בבגדו לאמר
שכבה עמי ויעזב בגדו בידה וינס ויצא החוצה: ואחדתיה בלבושיה למימר
שכוב עמי ושבקיה ללבושיה בידה ועריק ונפק לשוקא: פתעלקת בקמיצה
קאילה צאגעני פתרך קמיצה בידהא והרב וכרג אלי אלסוק: ויהי כראותה כי עזב
בגדו בידה וינס החוצה: והוה כד חזת ארי שבקיה ללבושיה בידה ועריק לשוקא:
פלמא ראת אנה קד תרך קמיצה בידהא והרב אלי אלסוק: ותקרא לאנשי ביתה
ותאמר להם לאמר ראו הביא לנו איש עברי לצחק בנו בא אלי לשכב עמי
ואקרא בקול גדול: וקרת לאנשי ביתה ואמרת להון למימר חזו אתי לנא
גברא עבראה לחייכא בנא על לותי למשכב עמי וקרית בקלא רמא:
ודעת באהל ביתהא וקאלת להם אנצרו כיף גאנא בעבד עבראני ליתלעב
בנא אתאני ליצאגעני פנאדית בצות עאל: ויהי כשמעו כי הרימתי קולי
ואקרא ויעזב בגדו אצלי וינס ויצא החוצה: והוה כד שמע ארי ארימית
קלי וקרית ושבקיה ללבושיה לותי ועריק ונפק לשוקא: פלמא סמעני קד רפעת
צותי פנאדית תרך קמיצה פי ידי והרב וכרג אלי אלסוק: ותנח בגדו אצלה עד
בוא אדניו אל ביתו: ואחיתתיה ללבושיה לותה עד דעל רבוניה לביתיה: פודעת
קמיצה ענדהא אלי אן דכל מולאה אלי מנזלה: ותדבר אליו כדברים האלה לאמר
בא אלי העבד העברי אשר הבאת לנו לצחק בי: ומלילת עמיה כפתגמיא האלין למימר
על לותי עבדא עבראה דאיתיתא לנא לחייכא בי: וקאלת לה מתל הדי אלקול אתאני
אלעבד אלעבראני אלדי גיתנא בה ליתלעב בנא: ויהי כהרימי קולי ואקרא ויעזב בגדו
אצלי וינס החוצה: והוה כד ארימית קלי וקרית ושבקיה ללבושיה לותי ועריק
לשוקא: פלמא רפעת צותי ונאדית תרך קמיצה פי ידי והרב אלי אלסוק: ויהי
כשמע אדניו את דברי אשתו אשר דברה אליו לאמר כדברים האלה עשה

לי עבדך ויחר אפו: והוה כד שמע רבוניה ית פתגמי אתתיה דמלילת עמיה
למימר כפתגמיא האלין עבד לי עבדך ותקיף רגזיה: פלמא סמע כלאמהא
אלדי קאלת לה כדי צנע בי עבדך אשתד גצבה עליה: ויקח אדני יוסף אתו
ויתנהו אל בית הסהר מקום אשר אסורי המלך אסורים ויהי שם בבית חמירי
הסהר: ודבר רבוניה דיוסף יתיה ויהביה בבית אסירי אתרא דאסירי
מלכא אסירין והוה תמן בבית אסירי: פאכדה וגרעה פי אלסגן מוצע אסרא
אלמלך מחבוסין פאקאם הנאך: ויהי יהוה את יוסף ויט אליו חסד ויתן חנו
בעיני שר בית הסהר: והוה מימרא דיי בסעדיה דיוסף ונגיד ליה חסדא
ויהביה לרחמין בעיני רב בית אסירי: פכאן אללה מעה ומאל לה פצלא
ורזקה חטוה ענד ריים אלסגן: ויתן שר בית הסהר ביד יוסף את כל
האסורים אשר בבית הסהר ואת כל אשר עשים שם הוא היה עשה: האסיריס
ויהב רב בית אסירי בידא דיוסף ית כל אסיריא דבבית אסירי וית כל דאנון
עבדין תמן ממימריה הוה מתעביד: חתי געל תחת ידה גמיע אסרא אלדין
פי אלסגן וגמיע מא כאנו יצנעון תם הו כאן ידברה: אין שר בית הסהר ראה
את כל מאומה בידו באשר יהוה אתו ואשר הוא עשה יהוה מצליח:
לית רב בית אסירי חזי ית כל סרחן בידיה ברמימרא דיי בסעדיה ודהוא
עביד יי מצלח: ליס ריים אלסגן ירא שיא מנכרא עליה מםא אללה ומא יעמלה
אללה מנגחה:

ויהי אחר הדברים האלה חטאו משקה מלך מצרים והאפה ד״
לאדניהם למלך מצרים: והוה בתר פתגמיא האלין סרחו שקיא דמלכא
דמצרים ונחתומא לרבונהון למלכא דמצרים: וכאן בעד הדה אן אמור אן
סאקי מלך מצר ואלכבאז ארנבא לסידהמא מלך מצר: ויקצף פרעה על
שני סריסיו על שר המשקים ועל שר האופים: ורגיז פרעה על תרין רברבנוהי
על רב שקי ועל רב נחתומי: פסכט פרעון עלי כאדמיה ריים אלסקאה
וריים אלכבאזין: ויתן אתם במשמר בית שר הטבחים אל בית הסהר

אחר הדברים האלה. לפי שהרגילה אותה ארורה את הצדיק בפי כולם לדבר בו הביא להם לאלה סורחנם
שלהם שיפנו אליהם ולא אליו ועוד שתבוא הרוחה לצדיק על ידיהם: חטאו. זה נמצא זבוב בפילי כוטירוטב
וזה נמצא צרור בגלוסקיא שלו: אופה [illegible] את פת המלך ואין אופה שם נפת ובלעז פיסטור
ויפקד שר הטבחים את יוסף להיות אתם: ויהיו ימים במשמר. שנים עשר חדש: ויחלמו חלום שניהם
ויחלמו שניהם חלום זהו פשוטו. ומדרשו כל אחד חלם חלום שחלם את חלומו ופתרון חבירו וזהו שנ׳ וירא
שר האפים כי טוב פתר: איש כפתרון חלומו. כל אחד חלם חלום הדומה לפתרון העתיד לבוא עליהם:

אופים:
עצבים
כמוסר
וזמר״

מקום אשר יוסף אסור שם׃ ויהב יתהון במטרת בית רב קטוליא בבית אסירי
אתרא דיוסף אסיר תמן׃ וודעהמא פי חפץ׳ מנזל ר״יס אלסייאפין פי אלסגן אלדי
יוסף מחבוס פיה׃ ויפקד שר הטבחים את יוסף אתם וישרת אתם ויהיו ימים
במשמר׃ ומני רב קטוליא ית יוסף עמהון ושמיש יתהון והוו יומין במטרא׃
פוכל ר״יס אלסייאפין יוסף עליהמא ליכרמהמא ואקאמא מדה פי אלחפץ׳׃
ויחלמו חלום שניהם איש חלמו בלילה אחד איש כפתרון חלמו המשקה
והאפה אשר למלך מצרים אשר אסורים בבית הסהר׃ וחלמו חלמא תרויהון
גבר חלמיה בליליא חד גבר כפשרן חלמיה שקיא ונחתומא דלמלכא
דמצרים דאסירין בבית אסירי׃ אלי אן ראיא גמיעא רויא כל רגל עלי
חדה פי ליליא ואחדא וכאן חלם כל ואחד חסב תפסירה אלסאקי ואלכבאז
אלדין למלך מצר אלמאסורין פי אלסגן׃ ויבא אליהם יוסף בבקר וירא
אתם והנם זעפים׃ ואתא לותהון יוסף בצפרא וחזא יתהון והאנון נסיסין׃
פדכל אליהמא יוסף בגדאה וראי׳ וגוההם כאלחין׃ וישאל את סריסי
פרעה אשר אתו במשמר בית אדניו לאמר מדוע פניכם רעים היום׃
ושאיל ית רברבי פרעה דעמיה במטרת בית רבוניה למימר מדין
אפיכון בישין יומא דין׃ פסאל כאדמי פרעון אלדין מעה פי חפץ׳ בית
מולאה וקאל להמא מא באל וגוהכמא מתגיירה אליום׃ ויאמרו אליו חלום
חלמנו ופתר אין אתו ויאמר אלהם יוסף הלוא לאלהים פתרנים ספרו
נא לי׃ ואמרו ליה חלמא חלמנא ופשר לית ליה ואמר להון יוסף הלא מן
קדם יי פשרן חלמיא אשתעו כען לי׃ קאלא לה ראינא רויא וליס להא מפסר
קאל להמא יוסף אלא אן אלתפסיר ללה לכן קצאהא עלי׃ ויספר שר המשקים
את חלמו ליוסף ויאמר לו בחלומי והנה גפן לפני׃ ואשתעי רב שקי׳
ית חלמיה ליוסף ואמר ליה בחלמי והא גופנא קדמי׃ פקץ ר״יס אלסקאה
רויאה עלי יוסף וקאל ראית כאן גפן בין ידיי׃ ובגפן שלשה שריגים והוא
כפרחת עלתה נצה הבשילו אשכלתיה ענבים׃ ובגופנא תלתא שבשין
והיא כד אפרחת אפיקת לבלבין ואניצת כין בשילו אתכלהא הוו ענבין

זועפים עצבים כמו סר וזעף׳ זעף יי׳ אשא׃ שריגים זמורות ארוכות שקורין וריי״ץ׃ והיא כפורחת דומה לפורחת והיא כפורחת נדמה לי בחלומי כאלו היא פורחת ואחר הפרח עלתה נצה נעשו סמדר אשפניר בלעז ואח״כ הבשילו׃ והיא כד אפרחת אפיקת לבלבין ע״כ תרגומו שלפורחת׃ נץ גדול מפרח כדכת׳ ובוסר גומל יהיה נצה וכת׳ ויוצא פרח ואח״כ ויצץ ציץ׃ נאשטו״ן כתרגו׳ ושצלית והרבה יש בלשון משנה׃ שלשת ימים הם׳ סימן הם לך לשלשת ימים ויש מדרשי אגדה הרבה׃ ישא פרעה את ראשך׃ לשון חשבון כשיפקוד אשכלותיה ענבים הגיע זמנה שלמצרים לשתות כוס התרעלה׃ א״ר שמעון בן לקיש אומר זו כגפן נמשלה׃ זמורות שבה אלו בעלי בתים׃ אשכלות שבה אלו תלמידי חכמי׳ עלין שבה אלו עמי הארץ׃ קנוקנות שבה אלו ריקנין שבישראל׃ וכוס פרעה בידי כנגד ד׳ כוסות האמורין כאן עתידין אומות העולם לשתות ד׳ כוסות שלתרעלה׃ וכנגדן תיקנו חכמי׳ ד׳ כוסות שלגאולה׃ ע״כ

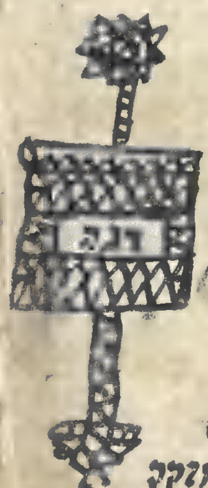
ובגפן שלשה שריגים ירמיה כד אבא אומ׳ גפן זו ישראל וכה״א גפן ממצרים תסיע׳ ג׳ שריגים זו ג׳ רגלים שעולין ישראל בכל שנה ושנה׳ והיא כפורחת הגיע זמנן שלישראל לפרות ולרבות שנ׳ ובני ישר׳ פרו וישרצו׳ עלתה נצה הגיע זמנן שלגאולתן שלישראל לינגאל׳ הבשילו

אשר עבדיו
לעדת לבנו

ופי אלגפן תלאתה קצבאן והי כמא פרעת טלעת נוארהא ובלגת ענאקידהא
ונצארת ענבא׃ וכוס פרעה בידי ואקח את הענבים ואשחט אתם אל כוס
פרעה ואתן את הכוס על כף פרעה׃ וכסא דפרעה בידי ונסיבית ית ענביא
ועצרית יתהון לכסא דפרעה ויהבית ית כסא על ידא דפרעה׃ וכאן כאס
פרעון פי ידי פאכדת אלענב ועצרתה פיה ונאולתה לה׃ ויאמר לו יוסף זה
פתרנו שלשת השריגים שלשת ימים הם׃ ואמר ליה יוסף דין פשרנה
תלתה שבשין תלתה יומין אנון׃ קאל לה יוסף הדי תפסירהא אלתלאתה
קצבאן תלאת איאם׃ בעוד שלשת ימים ישא פרעה את ראשך
והשיבך על כנך ונתת כוס פרעה בידו כמשפט הראשון אשר היית
משקהו׃ בסוף תלתה יומין ידכרנך פרעה ויתיבנך על שמושך ותתן
כסא דפרעה בידיה כהלכתא קדמיתא דהויתא משקיליה׃ פי תלאתה
איאם ידכרך פרעון ויردך אלי מרתבתך ותנאולה כאסה כאלסירה
אלאולי אלדי כנת סאקיה׃ כי אם זכרתני אתך כאשר ייטב לך ועשית
נא עמדי חסד והזכרתני אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה׃ אלהין
תדכרנני עמך כד ייטב לך ותעביד כען עמי טיבו ותדכר עלי קדם
פרעה ותפקינני מן בית אסירי הדין׃ לא אן דכרתני מעך אן גאד
אמראך ואצנע אלי מערופא ואדכרני ענד פרעון ואכרגני מן
הדי אלבית׃ כי גנב גנבתי מארץ העברים וגם פה לא עשיתי מאומה
כי שמו אתי בבור׃ ארי מגנב גניבנא מארע עבראה ואף הכא
לא עבדית מדעם ארי מניאו יתי בבית אסירי׃ לאני סרקת מן בלד
אלעבראניין והאהנא איצא לם אצנע שיא אסתחקאת אן יגעלוני
בסבבה פי אלחבס׃ וירא שר האפים כי טוב פתר ויאמר אל יוסף
אף אני בחלמי והנה שלשה סלי חרי על ראשי׃ וחזא רב נחתומי
ארי יאות פשר ואמר ליוסף אף אנא בחלמי והא תלתה סלין

שאר עבדיו לשרת לפניו ובסעודה ימנה אותך עמהם׃ כנך׃ בסיס שלך ומושבך׃ אם זכרתני
אתך׃ אחר אם זכרתני אתך מאחר שייטב לך׃ ועשית נא עמדי חסד׃ אין נא אלא לשון בקשה׃
סלי חורי׃ סלים שלנצרים קלופים חורין ובמקומינו יש הרבה ודרך מוכרי פת כסנין שקורין אובלי"ש
לתתם באותן סלים׃ יום הולדת את פרעה׃ יום לידתו וקורין לו יום גינוסיא ולשון הולדת לפי
שאין הולד נולד אלא על ידי אחרים שהחיה מילדת את האשה ועל כן היא נקראת מילדת וכן
ומולדותיך ביום הולדת אותך׃ וכן אחרי הכבס את הנגע שכבוסו על ידי אחרים׃ וישא את
ראש וגו׳ מנאם עם שאר עבדיו שהיה מונה המשרתים שישרתו לו בסעודתו ונכר את אלו עמהם
כמו שאו
את ראש
לשון מנין׃

דהילו על רישי׃ ולמא ראי ר״ים אלכבאזין אנה קד פסרהא לה לכיר קאלה ראית
אנא איצא כאן תלאת סלאל חוארי׳ עלי׳ ראסי׃ ובסל העליון מכל מאכל פרעה
מעשה אפה והעוף אכל אתם מן הסל מעל ראשי׃ ובסלא עלאה מכל מיכלא
דפרעה עובד נחתום ועופא אכיל יתהון מן סלא מעלוי רישי׃ ופי אלסלה אלעליא
מן גמיע טעאם פרעון מא יצנעה אלכבאז וכאן אלטאיר יאכל מנהא פי אלסל
מן פוק ראסי׃ ויען יוסף ויאמר זה פתרנו שלשת הסלים שלשת ימים הם׃
ואתיב יוסף ואמר דין פשרניה תלתה סלין תלתה יומין אנון׃ פאגאבה יוסף
וקאל הדי תפסירהא אלתלאתה אלסלאל תלאתה איאם׃ בעוד שלשת ימים ישא
פרעה את ראשך מעליך ותלה אותך על עץ ואכל העוף את בשרך מעליך׃
בסוף תלתה יומין יעדי פרעה ית רישך מנך ויצלוב יתך על עליבא וייכול
עופא ית בסרך מנך׃ אלי תלת איאם יחזע פרעון ראסך ען בדנך ויצלבך
עלי׳ כשבה ויאכל אלטאיר מן להמך׃ ויהי ביום השלישי יום הלדת את
פרעה ויעש משתה לכל עבדיו וישא את ראש שר המשקים ואת ראש
שר האפים בתוך עבדיו׃ והוה ביומא תליתאה יום בית ולדא דפרעה ועבד
משתיא לכל עבדוהי ואדכר ית ריש רב שקי וית ריש רב נחתומי בגו עבדוהי׃
פלמא כאן פי אליום אלתאלת והו מולד יום ולאד פרעון צנע מגלסא לגמיע עבידה
פדכר ר״ים אלסקאה ור״ים אלכבאזין פי מא בינהם׃ וישב את שר המשקים
על משקהו ויתן הכוס על כף פרעה׃ ואתיב ית רב שקי על שקיותיה ויהב
כסא על ידא דפרעה׃ פאמר ברד ר״ים אלסקאה עלי׳ סקיה ונאולה כאסה׃
ואת שר האפים תלה כאשר פתר להם יוסף׃ וית רב נחתומי צלב
כמא דפשר להון יוסף׃ וצלב ר״ים אלכבאזין כמי׳ פסר להם יוסף׃ ולא זכר
שר המשקים את יוסף וישכחהו׃ ולא אדכר רב שקי ית יוסף ואנשייה׃ תם נסי
ר״ים אלסקאה יוסף ולם ידכרה׃ קי״ב פסו׳ מ״בקי

ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עמד על היאר׃ והוה מסוף תרתין
שנין ופרעה חלים והא קאים על נהרא׃ פלמא מ[illegible] סנתין האילתין ראי
פרעון כאנה ואקף עלי׳ שאטי אלניל׃ והנה מן היאר עלות שבע פרות

כמה שנאו את ראש לשון מכין״ ולא זכר שר המשקים בו ביום״ וישכחהו לאחר מכאן מפני שתלה בו יוסף לזכרון הוזקק
להיות אסור שתי שנים שנ׳ אשרי הגבר אשר שם יי׳ מבטחו ולא פנה אל רהבים׳ ולא בטח על המצרים הקרויים רהב׃ חזק

הסלת פרשת וישב בעה

ויהי מקץ ׳ כתרגו׳ מסוף וכל לשון קץ סוף הוא״ על היאר ׳ כל שאר נהרות אינם קרויים יאורים חוץ מנילוס
מפני שכל הארץ שמויים יאורים יאורים בידי אדם ונילוס עולה בתוכה ומשקה אותה לפי שאין

נוטריים
יורדים
במצרי׳

יפות מראה ובריאת בשר ותרעינה באחו׃ והא מן נהרא סלקן שבע תורן
שפירן למחזי ופטימן בסר ורעין באחוא׃ וכאן קד צער מנה סבע בקראת
חסנת אלמנטר ואלסמאת אללחם ורעת פי אלקרט׃ והנה שבע פרות אחרות
עלות אחריהן מן היאר רעות מראה ודקות בשר ותעמדנה אצל הפרות על
שפת היאר׃ והא שבע תורן אחרנין סלקן בתריהון מן נהרא בישן למחזי וחסירן
בסר וקמא לקבלהון דתורתא על כיף נהרא׃ וכאן סבע בקראת אכר קד
צערן וראהן מן אלכיל קביחאת אלמנטר ודקיקאת אללחם מוקפת אלי גאנבהן
על׳ שאטי אלניל׃ ותאכלנה הפרות רעות המראה ודקות הבשר את שבע
הפרות יפת המראה והבריאת וייקץ פרעה׃ ואכלא תורתא דבישן למחזי וחסירן
בסר ית שבע תורתא דשפירן למחזי ופטימתא ואתער פרעה׃ ואכלת אלבקראת
אלקביחאת אלמנטר אלדקיקאת אללחם אלסבע אלבקראת אלחסנה אלסמאה תם אסתיקץ
פרעון׃ ויישן ויחלם שנית והנה שבע שבלים עלות בקנה אחד בריאות וטבת׃
ודמוך וחלם תנינות והא שבע שבלין סלקן בקניא חד פטימן וטבן׃ תם נאם
ורא׳ תאניה כאן סבע סנבלאת קד צערן פי קצבה ואחדה מלא גיאד׃ והנה
שבע שבלים דקות ושדופת קדים צמחות אחריהן׃ והא שבע שבלין לקין
ושקיפן קדום צמחן בתריהון׃ וכאן סבע סנבלאת דקאק משווכה בריח
אלכבול נבתן וראהן׃ ותבלענה השבלים הדקות את שבע השבלים הבריאות
והמלאות וייקץ פרעה והנה חלום׃ ובלעא שבליא לקיתא ית שבע שבליא
פטימתא ומליתא ואתער פרעה והא חלמא׃ פבלעת אלסנבלאת אלדקאק אל
אלסנבלאת אלמלא תם אסתיקץ פרעון פאדי בה חלם׃ ויהי בבקר ותפעם
רוחו וישלח ויקרא את כל חרטמי מצרים ואת כל חכמיה ויספר פרעה להם
את חלמו ואין פותר אותם לפרעה׃ והוה בצפרא ומטרפא רוחיה ושלח וקרא ית

באחו - כמו באחוה ... ממצרים ... בגמין מנין אחו ... ... ימים ... שנתים ... יוסף בבית האסורים ... ... שנתים ימים ... עפר ... לשר המשקים׃
ותרעינה - באחו ... טובות ... ואחו ... כיצד אדם בא ממקום לחוץ ... ... בשוק ... עיניו וראה אותו ... עומד ויוצא לקראתו ומקבלו בסבר פנים יפות ומחבקו ומנשקו ומכניסו לתוך ביתו ואוכלין ושותין ונעשין אחים ורעים ... מיגרם הקובע שבעולם׃
והנה ז׳ פרות אחרות ... אחרות שבעולם ... שבעולם ... הכל ... אחרים ... כיצד אדם בא ממקום רחוק ... יושב ברחבה ... שראה אותו הפך את פניו לאחוריו ועשה את עצמו כאילו שלא ראהו ולא הכירו ... כך ... ופלגעות שבעולם׃

יפות מראה סימ׳ הוא לימי שובע שהבריות נראות יפות זו לזו שאין עין בריה צרה בחברתה׃ באחו באגם׳ מריש כמו ישגא אחו׃ ודקות בשר׳ שינבלים בלעז לשון דק׃ ותאכלנה׳ סימ׳ שתהא כל שמחת השבע נשכחת בימי הרעב׃ בקנה אחד׳ טוליא בלעז׳ בריאות׳ שיינש בלעז׳ ושדופות׳ הלאש בלעז שקורין קדים מבוטות לשון מצוקין החבוט תמיד ע״י הדלת המכה עליו׳ קדים׳ רוח מזרחית שקורין ביש״א׳ הבריאות׳ ושיינש בלעז׳ והנה חלום׳ והנה נשלם חלום שלם לפניו והוצרך לפותרים׳ ותפעם רוחו׳ ומטרפא רוחיה מקשקשת בתוכו כפעמון ובנבוכדנצר אומ׳ ותתפעם רוחו לפי שהיו שם שתי פעימות שכחת החלום והעלמת פתרונו׳ חרטמי מצרים׳ שהנחרים בטימיונים שמשאלין בעצמות׳ טימין הן עצמות בלשון ארמי׳ ובמשנה בית שהוא מלא טמיא מלא עצמות׳ ואין פותר אותם לפרעה׳ פותרים היו אבל לא לפרעה שלא היה קולן נכנס באזנו ולא היה בו קורת רוח בפתרונם שהיו אומרין שבע בנות אתה מוליד שבע בנות אתה קובר׳ איש כפתרון חלמו׳ חלום הראוי לפתרון שנפתר לנו ודומה לו׳ נער עברי עבד׳ ארורים הרשעים שאין טובתן שלימה מזכירו בלשון בזיון׳ נער׳ שוטה ואין ראוי לגדולה׳ עברי׳ אפ׳ לשונינו אינו מכיר׳

עבד׳ וכתו
בנמוקי מ״ב
שאין עבד

94

כל חרשי מצרים וית כל חכימהא ואשתעי פרעה להון ית חלמיה ולית דפשר
יתהון לפרעה: פלמא כאן בגדאה כלכת רוחה פבעת ודעא גמיע עלמא מצר
וגמיע חכמאהא וקץ עליהם רויאה ולם יכן מן פסרהא לה: וידבר שר המשקים
את פרעה לאמר את חטאי אני מזכיר היום: ומליל רב שקי עם פרעה
למימר ית סרחני אנא מדכר יומא דין: פתכלם רייס אלסקאה בין ידיה וקאל
אני לאדכר כטאי אליום: פרעה קצף על עבדיו ויתן אתי במשמר בית שר
הטבחים אתי ואת שר האפים: פרעה רגיז על עבדוהי ויהב יתי במטרת
בית רב קטוליא יתי וית רב נחתומי: ודלך אן פרעון כאן סכט עלי עבידה
פוצעהמא פי חפץ מנזל רייס אלסיאפין אנא ורייס אלכבאזין: ונחלמה חלום
בלילה אחד אני והוא איש כפתרון חלמו חלמנו: וחלמנא חלמא בליליא חד
אנא והוא גבר כפשרן חלמיה חלמנא: פר אינא חלם פי לילא ואחדא אנא
והו וכאן רויא כל ואחד חסב תפסירה: ושם אתנו נער עברי עבד לשר הטבחים
ונספר לו ויפתר לנו את חלמתינו איש כחלמו פתר: ותמן עמנא עולים עבראי
עבדא לרב קטוליא ואשתעינא ליה ופשר לנא ית חלמנא גבר כחלמיה
פשר: וכאן תם מענא גלאם עבראני עבדא לרייס אלסיאפין פקצצנאהא
עליה ופסרהא לנא פסר לכל ואחד חסב רויאה: ויהי כאשר פתר לנו כן
היה אתי השיב על כני ואתו תלה: והוה כמא דפשר לנא כין הוה יתי אתיב
על שמושי ויתיה צלב: פכמא פסר לנא כדאך כאן רדני אלמלך אלי מרתבתי
ו[illegible]כ דאך: וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצהו מן הבור ויגלח ויחלף
שמלתיו ויבא אל פרעה: ושלח פרעה וקרא ית יוסף ואדהטוהי מן בירת
אסירי וספר ושני כסותיה ועאל לות פרעה: פבעת פרעון ודעא ביוסף ואחצרו
בה מן אלחבס וחלק שערה ובדל תיאבה ודכל אלי פרעון: ויאמר פרעה אל
יוסף חלום חלמתי ופתר אין אתו ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום

עבדי וכתוב בנימוסי מצרים שאין עבד מולך ולא לובש בגדי שרים" איש כחלומו לפי החלום וקרוב לשונינו השיב
על כני פרעה הגזכר למעלה כמו שאמר פרעה קצף על עבדיו הרי מקרא קצר ולא פירש מי השיב לפי שאין צריך
לפרש מי השיב שעבדיו לה השיב והוא פרעה וכן דרך כל מקראות קצרים על מי שעליו לעשות הם סותמים את
הדבר" מן הבור מן בית הסהר שהוא עשוי כמין גומא וכן כל בור שבמקרא לשון גומא הוא ואף אם אין בו מים
קרוי בור מושאל לשון" ויגלח מפני כבוד המלכות" תשמע חלום לפתר אתו תשמע לשון הבנה והאזנה כמו שומע יוסף
אשר לא תשמע לשונו אנטינדר בלעז" בלעדי" אין החכמה משלי אלא אלהים יענה יתן עניה בפי לשלום פרעה"
דלות" כחושות כמו מדוע אתה ככה דל בן המלך ואמנון" ורקות בשר" כל לשון רקות שבמקרא חסרון בשר"
ובלעז בלושם" צנומות" צונמא בלשון ארמי סלע הרי הן כעץ בלא לחלוחית יבשות כסלע ותרגו' נצן לקין "נצן אין

תהזין ותבין
חלום לפתור
אתו: תשמע

בכן לא הנץ
לפי שמחוזקין
מן הגרע"

לפתור אתו: ואמר פרעה ליוסף חלמא חלמית ופשר לית ליה ואנא שמעית עלך
למימר דאת שמע חלמא ומפשר ליה: קאל לה פרעון קד ראית רויא ולים להא
מפסר וקד סמעת ענך אנך אדא סמעת רויא פסרתהא: ויען יוסף את פרעה
לאמר בלעדי אלהים יענה את שלום פרעה: ואתיב יוסף ית פרעה למימר
לא מן חכמתי אלהין מן קדם יי יתותב שלמא דפרעה: פאגאבה יוסף וקאל מן גיר
עלמי אללה יגיב פרעון בסלאם: וידבר פרעה אל יוסף בחלמי הנני עומד על
שפת היאר: ומליל פרעה עם יוסף בחלמי האנא קאים על כיף נהרא: תם כלמה
פרעון וקאל ראית כאני ואקף עלי שאטי אלניל: והנה מן היאר עולות שבע
פרות בריאות בשר ויפת תאר ותרעינה באחו: והא מן נהרא סלקן שבע
תורן פטימן בסר ושפירן למחזי ורעין באחוא: וכאן קד צעד מנה סבע
בקראת עצימאת אללחם וחסנאת אלחליה ורעת פי אלקרט: והנה שבע פרות
אחרות עולות אחריהן דלות ורעות תאר מאד ורקות בשר לא ראיתי כהנה
בכל ארץ מצרים לרע: והא שבע תורן אחרנין סליקא בתריהון חסיכן וכישן
למחזי לחדא וחסירן בסר לא חזיתי דכוותהון בכל ארעא דמצרים לבישו: וכאן
סבע בקראת אכר קד צעדן וראהן קביחאת אלמנטר גדא רקיקאת אללחם
לם ארא מתלהן פי גמיע בלד מצר פי אלקבח: ותאכלנה הפרות הרקות והרעות
את שבע הפרות הראשנות הבריאות: ואכלא תורתא חסיכתא וכישתא
ית שבע תורתא קדמיתא פטימתא: פאכלת אלבקראת אלרקאק אלקביחאת
אלסבע אלבקראת אלאואיל אלעצימה: ותבאנה אל קרבנה ולא נודע כי באו
אל קרבנה ומראיהן רע כאשר בתחלה ואיקץ: ועלא למעיהון ולא
אתידע ארי עלא למעיהון ומחזיהון ביש כד בקדמיתא ואתערית: פדכלת
אלי בטונהא ולם יתבין אנהא קד דכלת ומנטרהא קביח כמא כאן אולא
תם אסתיקצת: וארא בחלמי והנה שבע שבלים עלת בקנה אחד
מלאת וטבות: וחזית בחלמי והא שבע שבלין סלקן בקניא חד מלין

בהן לא הבן לפי שנתרחקנו מן הזרע" שבע שנים ושבע שנים כולן אינן לא שבע ואשר כשנה החלום פעמים לפי
שהדבר מזומן כמו שפירש לו בסוף ועל השנות החלום וגו" ונשכח כל השבע הוא פתרון הבליעה" ולא יודע השבע
הוא פתרון ולא נודע כי באו אל קרבנה" נכון מזומן" בשבע שנים הטובות נאמר הגיד לפרעה שהיה סמוך ובשבע
שני הרעב נאמר הראה את פרעה לפי שהיה הדבר מופלג ורחוק נופלגו לשון מראה" וחמש כמלגו וילדון וכו
וחמושים" אתכל אכל" שם דבר הוא לפיכך טעמו בשף ונקוד בפתח קטן" ואוכל שהוא פועל כגון פיכבל
אוכל הלב טעמו למטה בכף ונקוד קמץ קטן" תחת יד פרעה" ברשותו ובאוצרותיו" והיה האוכל" הצבור כשאר

פקדון
בגנוז
לקיום
הארץ

וטבן: תם ראית כאן סבע סנבלאת קרנבתן פי קצבה ואחדה מלא ניאר: והנה
שבע שבלים צנמות דקות שדפות קדים צמחות אחריהם: והא שבע שבלין
נצו לקין שקיפן קדום צמחן בתריהון: וכאן סבע סנבלאת צאויאת רקאק
משוכה בריח אלקבול קד כבתן וראהן: ותבלען השבלים הדקות את
שבע השבלים הטובות ואמר אל החרטמים ואין מגיד לי: ובלעא שבליא
לקיתא ית שבע שבליא טבתא ואמרית לחרשיא ולית דמחוי לי: פבלעת
אלסנבלאת אלרקאק אלסבע אלסנבלאת אלג׳יאד וקלת דאך ללעלמא ולם יכברוני
בשי: ויאמר יוסף אל פרעה חלום פרעה אחד הוא את אשר האלהים עשה
הגיד לפרעה: ואמר יוסף לפרעה חלמא דפרעה חד הוא ית דיי עתיד למעבד
חוי לפרעה: פקאל לה יוסף רויא פרעון ואחד אלדי מזמע אללה אכבר פרעון:
שבע פרת הטבת שבע שנים הנה ושבע השבלים הטבת שבע שנים הנה
חלום אחד הוא: שבע תורתא טבתא שבע שניא אנון ושבע שבליא טבתא
שבע שניא אנון חלמא חד הוא: אלסבע אלבקראת אלג׳יאד ואלסבע אלסנבלאת אלג׳יאד
היסבע סנין כיר הדי חלם ואחד: ושבע הפרות הרקות והרעות העלת אחריהן שבע
שנים הנה ושבע השבלים הרקות שדפות הקדים יהיו שבע שני רעב: ושבע
תורתא חסיכתא ובישתא דסליקא בתריהון שבע שניא אנון ושבע שבליא
לקיתא דשקיפן קדום יהוין שבע שני כפנא: ואלסבע אלבקראת אלרקאק אלקביחה
אלצאעדה וראהן ואלסבע אלסנבלאת אלפארגה אלמשוכה בריח אלקבול תכון סבע
סנין גוע: הוא הדבר אשר דברתי אל פרעה אשר האלהים עשה הראה את פרעה:
הוא פתגמא דמלילית עם פרעה דיי עתיד למעבד אחזי ית פרעה: הו אלקול
אלדי קלתה לפרעון אלדי אללה צאנעה אוראה פרעון: הנה שבע שנים באות
שבע גדול בכל ארץ מצרים: הא שבע שניא אתין סבעא רבא בכל ארעא
דמצרים: סתאתיכם סבע סנין יכון שבע כתיר פי גמיע בלד מצר: וקמו
שבע שני רעב אחריהן ונשכח כל השבע בארץ מצרים וכלה הרעב את

פקדון הגנוז לקיום הארץ״ הנמצא כזה׳ הנשכח כדין אם כלך ונבקשנו״ הנמצא כמוהו: הנמצא לשון תמיה
וכן כל הא המשמשת בראש תיבה ונקודה בחטף פתח״ אין נבון וחכם שאמרת לא נמצא כמוך״ ישק׳ יתזן׳ יתפרנס כל
צרכי עמי יהיו נזונים על ידך כמו בן משק ביתי וכמו נשקו בר גרגמען בלעז״ רק הכסא שיהיו קורין לי מלך״ כסא-
לשון שם המלוכה כמו ויגדל את כסאו מכסאך״ נתתי אותך מניתי יתך ואעפ״ כן לשון נתינה הוא כמו ולתתך עליון
כי נתינה גדולה בין לגדולה בין לשפלות נופל לשון נתינה עליו כמו נתתי אתכם נבזים ושפלים״ ויסר את טבעתו נתינת טבעת
המלך היא אות למי שנותנה לו להיות שני לו לגדולה״ בגדי שש״ דבר חשיבות הוא במצרים״ רביד״ ענק ועל שהוא
רצוף בטבעות קרוי רביד וכן רבדתי ערשי רצפתי ערשי מרבדים ובלשון מוקף רובדין שלאבן על הרובד
משנה

לבקש איש נבון
וחכם שבאמרת

הארץ: ויקומון שבע שני כפנא בתריהון ויתנשי כל סבעא בארעא דמצרים
וישיצי כפנא ית עמא דארעא: חתי תואפיכם סבע סנין גוע מן בעדה
פינסא גמיע אלשבע אלדי כאן פי בלד מצר חתי יכאד אלגוע אן יפני אהל
אלבלד: ולא יודע השבע בארץ מפני הרעב ההוא אחרי כן כי כבד הוא מאד:
ולא יתידע סבעא בארעא מן קדם כפנא ההוא דיהי בתר כין ארי תקיף
הוא לחדא: ולם יתבין אתר דלך אלשבע פי אלבלד מן קבל אלגוע לאנה כבירה
לאנה עטים גדא: ועל השנות החלום אל פרעה פעמים כי נכון הדבר
מעם האלהים וממהר האלהים לעשתו: ועל דאתני חלמא לפרעה תרתין
זמנין ארי תקין פתגמא מן קדם יי ומוחי יי למעבדיה: ואמא אעאדת אלרויא
עלי פרעון מרתין פלאן אלאמר תאבת מן ענד אללה והו מסרע אן יצנעה:
ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתהו על ארץ מצרים: וכען יחזי
פרעה גבר סכלתן וחכים וימניניה על ארעא דמצרים: ואלאן ינטר פרעון
רגלא פאהמא חכימא ויוליה עלי גמיע בלד מצר: יעשה פרעה ויפקד
פקדים על הארץ וחמש את ארץ מצרים בשבע שני השבע: יעביד פרעה
וימני מהימנין על ארעא ויזרזון ית ארעא דמצרים בשבע שני סבעא:
ויטלק לה אן יוכל וכלא עלי אלארץ חתי יעבון גלת בלד מצר פי סבע סני אלשבע:
ויקבצו את כל אכל השנים הטבות הבאת האלה ויצברו בר תחת יד פרעה
אכל בערים ושמרו: ויכנשון ית כל עבור שניא טבתא דאתין האלין
ויצברון עבורא תחות יד מהימני פרעה עבורא בקרויא ויטרון: ויגמעון
טעאם הדה סני אלכיר אלאתיאת ויכדסון ברהא תחת יד וכלא פרעון —
ויחפצון טעאמהא פי קראהא: והיה האכל לפקדון לארץ לשבע שני
הרעב אשר תהיין בארץ מצרים ולא תכרת הארץ ברעב: ויהי עבורא
גניז לעמא דארעא לשבע שני כפנא דיהוין בארעא דמצרים ולא
ישתיצי עמא דארעא בכפנא: ויכון ודיעה פיהא לסבע סני אלגוע אלתי

שבעזרה והיא לצפה" במרכבת המשנה השניה למרכבתו המהלכת אצל שלו" אברך כתרגו׳ רין אבא
במלכא רך בלשון ארמי מלך בהשותפין לאריכא ולא בר ריכא ובדברי אגדה דרש ר׳ יהודה אברך זה יוסף שהוא
אב בחכמה ורך בשנים אמ׳ לו בן דורמסקית עד מתי אתה מעוות עלינו את הכתובים אין אברך לא לשון ברכים
שהכל נכנסין ויוצאין תחת ידו כענין שנ׳ ונתון אותו וגו׳" אני פרעה" שיש יכולת בידי לגזור גזירות על מלכותי
ואני גוזר שלא ירים איש את ידו בלעדיך שלא ברשותך" ד״א אני פרעה אני אהיה מלך ובלעדיך וגו׳ וגו׳
רק הכסא" את ידו ואת רגלו כתרגו׳" צפנת פענח" מפרש הצפונות ואין לפענח דמיון במקרא" פוטיפרע
הוא פוטיפר ונקרא פוטיפרע על שנסתרס מאליו לפי שלקח את יוסף [illegible] ות[illegible] על ארץ כתרגו׳

ואין הלשון
עובר מלשון
עשייה

תכון פי בלד מצר ולא ינקטע אהל דׄלך פיהא׃ וייטב הדבר בעיני פרעה
ובעיני כל עבדיו׃ ושפר פתגמא בעיני פרעה ובעיני כל עבדוהי׃ פחסן כלאמה
ענד פרעון וענד גמיע קואדה׃ ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה איש ב
אשר רוח אלהים בו׃ ואמר פרעה לעבדוהי הנשכח כדין גבר דרוח נבואה
מן קדם יי ביה׃ פקאל פרעון לקואדה הל נגד מתל הדׄי רגל פיה רוח אלה עלמא׃
ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אין נבון וחכם
כמוך׃ ואמר פרעה ליוסף בתר דהודע יי יתך ית כל דא לית סכלתן
וחכים כותך׃ תם קאל לה בעד מא ערפך אלה גמיע הדׄא לא מן לא פהם
חכים מתלך׃ אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי רק הכסא אגדל
ממך׃ את תהי ממנא על ביתי ועל מימרך יתזן כל עמי להן כרסי מלכותא
הדין אהי יקיר מנך׃ אנת תכון עלי ביתי ועלי אמרך ינקאד גמיע קומי לא
אשרף עליך אלא באלכרסי פקט׃ ויאמר פרעה אל יוסף ראה נתתי אתך על
כל ארץ מצרים׃ ואמר פרעה ליוסף חזי דמניתי יתך על כל ארעא
דמצרים׃ וקאל לה אנצׄר קד וליתך עלי גמיע בלד מצר׃ ויסר פרעה את
טבעתו מעל ידו ויתן אתה על יד יוסף וילבש אתו בגדי שש וישם
רבד הזהב על צוארו׃ ואעדי פרעה ית עזקתיה מעל ידיה ויהבתה על
ידא דיוסף ואלביש יתיה לבושין דבוץ ושוי מניכא דדהבא על צוריה׃ תם
נזע פרעון כאתמה מן ידה וגעלה פ׳ יד יוסף ואלבסה תיאב עשר וציר
טוק מן דהב עלי ענקה׃ וירכב אתו במרכבת המשנה אשר לו ויקראו
לפניו אברך ונתון אתו על כל ארץ מצרים׃ וארכיב יתיה ברתיכא
תנייתא דיליה ואכרזו קדמוהי דין אבא למלכא ומני יתיה על כל ארעא
דמצרים׃ וארכבה נגיבתה ונודי בין ידיה אטריק קאלא גדי שריף אמלך
וולאה עלי גמיע בלד מצר׃ ויאמר פרעה אל יוסף אני פרעה ובלעדיך לא ירים

ויאמר פרעה אל יוסף
אחרי הודיע רבנן
אמרי כשביקש
פרעה להמליכו
שמרו עליו כל גדולי
מלכות ואמרו לו
עבד המלך עלינו
אמ׳ להם פרעה בן
חורין הוא בן גדולים
הוא מה שעמדו
וכתבו ע׳ פסוקין
בשבעים לשון
והשליכו לפניו
והיה נוטל כל פסוק
ופסוק וקורא אותו
ולא עוד שאמר היה
יודע לדבר בלשון
אחרת שלא היו
יכולין לשמוע
ואיזה זה לשון
הקדש וכזאת
עיות ביהוסף
שמו בצאתו על
ארץ מצ׳ שפת
לא ידעתי
אשמע מיד
נתקבצו כל
חכמי פרעה
ואמר להם שו׳
היה עבד לא
היה יודע כל
לשונות אלו
כשהיו כולן
מקבלין אותו
ולא החרטומים
בדבר שלא הרף
פרעה עצמו
היה מקבלו דכתי׳
ויאמר פרעה אחרי
הודיע אלהים וגו׳
אין נבון וחכם
כמוך׳׳

אשר כביבותיה
ואין הלשון נעקר מלשון עשיה׃ לקמצים׃ קומץ על קומץ יד על יד היו אוצרין׃ אכל שדה העיר נתן בתוכה׃
שכל ארץ וארץ מעמדת פירותיה ונותנין בתבואה מעפר המקום ומעמיד התבואה מלירקב׃ עד כי חדל לספור׃
עד [illegible] כי חדל לו הסופר לספור והרי זה מקרא קצר׃ כי אין מספר לפי שאין מספר והרי כי משמש בלשון דהא׃
בטרם תבוא שנת הרעב׃ מכאן שאדם אסור לשמש מטתו בשני הרעב׃ ותרעב כל ארץ מצרים׃ שהרקיבה
תבואתם שאצרו חוץ משל יוסף׃ אשר יאמר לכם תעשו׃ לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו וכשבאו אצל פרעה ואומרי׳
כך הוא אומר לנו׃ אמר להם ולמה לא צברתם בר והלא הכריז לכם שני הרעב באין אמרו לו אספנו הרבה
והרקיבה׃ אמר להם אם כן כל אשר יאמר לכם תעשו הלא גזר על התבואה והרקיבה מה אם יגזור עלינו ונמות׃
על כל פני הארץ׃ מי הם פני הארץ אלו העשירים׃ את כל אשר בהם׃ כתרגומו דבהון עבורא׃ וישבור למצרים׃

שבר לשון
מכר ולשון
קנין הוא

איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים׃ ואמר פרעה ליוסף אנא פרעה
וכר ממימרך לא ירים גבר ית ידיה למיחד זין וית רגליה למרכב על סוסיא
בכל ארעא דמצרים׃ תם קאל לה ועלי אני פרעון פמן גיר ראיך לא ימד
אנסאן ידה פי קלם ולא רגלה פי רכאב פי גמיע בלד מצר׃ ויקרא פרעה שם
יוסף צפנת פענח ויתן לו את אסנת בת פוטי פרע כהן און לאשה ויצא
יוסף על ארץ מצרים׃ וקרא פרעה שום יוסף גברא דמטמרן גלין ליה
ויהב ליה ית אסנת בת פוטיפרע רבא דאון לאתו ונפק יוסף שליט על
ארעא דמצרים׃ וסמאה מוצ׳ח אלכפאיא וזוגה באסנת אבנת פוטיפרע אמאם
און וכרג יוסף ואליא עלי גמיע בלד מצר׃ ויוסף בן שלשים שנה בעמדו
לפני פרעה מלך מצרים ויצא יוסף מלפני פרעה ויעבר בכל ארץ מצרים׃
ויוסף בר תלתין שנין כד קם קדם פרעה מלכא דמצרים ונפק יוסף מן קדם
פרעה ועבר [illegible] בכל ארעא דמצרים׃ וכאן יוסף אבן תלאתין סנה חין
וקף בין ידי פרעון מלך מצר ולמא כרג מן בין ידיה טאף גמיע בלד מצר׃
בׄ ותעש הארץ בשבע שני השבע לקמצים׃ וכנשו דיירי ארעא בשבע
שני סבעא עבורא לאוצרין׃ פאנבתת אלארץ פי סבע סני אלשבע מלא אלכאזן׃
ויקבץ את כל אכל שבע שנים אשר היו בארץ מצרים ויתן אכל בערים
אכל שדה העיר אשר סביבתיה נתן בתוכה׃ וכנש ית כל עבור שבע
שניא דהואה בארעא דמצרים ויהב עבורא בקרויא עבור חקל קרתא דבסחרנהא
יהב בגוה׃ פגמע טעאם אלסבע אלסנין אלתי כאנת פי בלד מצר וגעלה פי
אלקרא געל טעאם כל קריה אלתי חואליהא פיהא׃ ויצבר יוסף בר כחול הים
הרבה מאד עד כי חדל לספר כי אין מספר׃ וכנש יוסף עבורא כחלא
דימא סגי לחדא עד דפסק מלממני ארי לית מנין׃ פגמע יוסף מן אלבר
שביה ברמל אלבחר חתי אנתהא ען אחצאה ממא לא אחצא לה׃ וליוסף ילד

שבר לשון מכר ולשון קנין הוא כאן מט מיש לשון מכר׳ שברו לנו מעט אכל׳ לשון קנין ול תאמ׳ אינו כיאם
בתבואה שאף ביין ובחלב מצינו ולכו שברו בלא כסף וגו׳ וירא יעקב כי יש שבר במצרים ומהיכן ראה והלא
לא ראה אלא שמע שנ׳ הנה שמעתי וגו׳ מהו וירא ראה באספקלריא שלקודש שעדין יש לו שבר במצרים ולא היתה
נבואה ממש להודיעו בפירוש שזה יוסף׳ וכל הארץ באו מצרימה אל יוסף לשבור׳ ואם תדרשהו כסדרו היה צריך
לכתוב לשבור מן יוסף׳ למה תתראו׳ ולמה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו כאלו אתם שבעים באותה
שעה עדיין היה להם תבואה׳ ומפי אחרים שמעתי שהוא לשון כחישה למה תהיו כחושים ברעב ודומה לו
ומרוה גם הוא יורא׳ רדו שמה׳ ולא אמר לכו רמז למאתים ועשר שנים שנשתעבדו למצרים כמנין רדו׳ וירדו
אחי יוסף׳ ולא כתב בני יעקב מלמד שהיו מתחרטין במכירתו ונתנו לבם להתנהג עמו באחוה ולפדותו בכל

ממון
שיפסקו
עליהם

שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב אשר ילדה לו אסנת בת פוטיפרע כהן און:
וליוסף אתילידו תרין בנין עד לא עלת שתא דכפנא דילידת ליה אסנת בת
פוטיפרע רבא דאון: וולד ליוסף אבנאן קבל אן תאתי סנת אלגוע אלדי
ולדתהמא לה אסנת אבנת פוטיפרע אמאם און: ויקרא יוסף את שם
הבכור מנשה כי נשני אלהים את כל עמלי ואת כל בית אבי: וקרא יוסף
ית שום בכרא מנשה ארי אנשיני יי ית כל עמלי וית כל בית אבא: פסמא
יוסף אלבכר מנשה לאנה קאל אן אללה קד אנסאני גמיע שקאי ומא כאן
מנה פי בית אבי: ואת שם השני קרא אפרים כי הפרני אלהים בארץ עניי:
וית שום תנינא קרא אפרים ארי אפשני יי בארע שעבודי: וסמא אלתאני
אפרים לאנה קאל אן אללה קד אנמאני פי בלד שקאי: ותכלינה שבע שני השבע
אשר היה בארץ מצרים: ושלימא שבע שני סבעא דהואה בארעא
דמצרים: תם פנית סבע סני אלשבע אלדי כאן פי בלד מצר: ותחלינה שבע שני
הרעב לבוא כאשר אמר יוסף ויהי רעב בכל הארצות ובכל ארץ מצרים היה
לחם: ושריאה שבע שני כפנא למיתי כמא דאמר יוסף והוה כפנא בכל
ארעתא ובכל ארעא דמצרים הוה לחמא: ובדאת סבע סני אלגוע תאתי
כמא קאל יוסף פכאן גוע פי גמיע אלבלדאן ופי גמיע בלד מצר כאן טעאם:
ותרעב כל ארץ מצרים ויצעק העם אל פרעה ללחם ויאמר פרעה לכל
מצרים לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו: וכפינת כל ארעא דמצרים
וצוח עמא קדם פרעה על לחמא ואמר פרעה לכל מצראי איזילו לות
יוסף דיימר לכון תעבדון: פלמא גאע אהל גמיע בלד מצר צרך אלקום
אלי פרעון בסבב אלטעאם פקאל להם אמצו אלי יוסף מא קאל לכם פאצנעוה:
והרעב היה על כל פני הארץ ויפתח יוסף את כל אשר בהם וישבר
למצרים ויחזק הרעב בארץ מצרים: וכפנא הוה על כל אפי ארעא

ממש שיפסקו עליהם. עשרה. מה ת"ל והלא כתו' ואת בנימין אחי יוסף לא שלח לא לענין האחוה הי'
חלוקין לעשרה שלא היתה אהבת כולם ושנאת כולם שוה להם אבל לענין לשבור בר כולם לב אחד להם
בר"" פן יקראנו אסון. ובבית לא יקראנו. א"ר אליעזר בן יעקב מכאן שהשטן מקטרג בשעת הסכנה" ה'
בתוך הבאים. מטמינים עצמם שלא יכירום לפי שצוה להם אביהם שלא יתראו שלא תשלוט בהם עין הרע
שכולם נאים וכולם גבורים" וישתחוו לו אפים. נשתטחו לו על פניהם וכן כל השתחואה פשוט ידים ורגלים
הוא" ויתנכר אליהם. נעשה להם כנכרי בדברים לדבר קשות" ויכר יוסף וגו' לפי שהניחם חתומי זקן" והם
לא הכירוהו. שיצא מאצלם בלא חתימת זקן" ועכשיו בא בחתימת זקן" ומדרש אגדה ויכר יוסף את
אחיו כשנמסרו בידו הכיר שהם אחיו וריחם עליהם: והם לא הכירוהו כשנפלו בידם לנהוג בו אחוה" אשר
חלם להם. עליהם וידע שנתקיימו שהרי השתחוו לו" ערות הארץ. גלוי הארץ מהיכן היא נוחה ליכבש כמו
את מקרה הערה וכן עירום ועריה וכן כל ערוה שבמקרא לשון גלוי ואנקלוס תרגם בידקא דארעא כמו בדק הבית לערות

הבית
אבל
בא
ויקדך

ופתח יוסף ית כל אוצריא דבהון עבורא וזבין למצראי ותקיף כפנא בארעא
דמצרים: ולמא אנבסט אלגוע עלי וגה אלבלד פפתח יוסף גמיע מא פיה
ואמאר למצריין ואשתד אלגוע פי בלד מצר: וכל הארץ באו מצרימה
לשבר אל יוסף כי חזק הרעב בכל הארץ: וכל דיירי ארעא אתו למצרים
למזבן עבורא מן יוסף ארי תקיף כפנא בכל ארעא: וכתיר מן אהל
אלבלדאן גאו אלי מצר ימתארו מן יוסף אד אשתד אלגוע פי כל בלדאנהם:
וירא יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו למה תתראו: וחזא
יעקב ארי אית עבור מזדבן במצרים ואמר יעקב לבנוהי למא תתחזון: פסמע
יעקוב אן אלמירה מוגודה במצר פקאל לבניה לא תתואנו: ויאמר הנה
שמעתי כי יש שבר במצרים רדו שמה ושברו לנו משם ונחיה ולא
נמות: ואמר הא שמעית ארי אית עבור מזדבן במצרים חותו לתמן
ותבונו לנא מתמן ונחי ולא נמות: קאל הודי קד סמעת אן אלמירה מוגודה
במצר אנחדרו אליהא ואמתארו מנהא ונחיא ולא נמות: וירדו אחי יוסף
עשרה לשבר בר ממצרים: ונחתו אחי יוסף עסרא למזבן עבורא ממצרים:
ואנחדרו אכוה יוסף עשרה לימתארו ברא מן מצר: ואת בנימין אחי
יוסף לא שלח יעקב את אחיו כי אמר פן יקראנו אסון: וית בנימין אחוהי
דיוסף לא שלח יעקב עם אחוהי ארי אמר דלמא יערעניה מותא: ובנימין
אכי יוסף לם יבעתה יעקוב מע אכותה לאנה קאל כלא תלחקה אלמניה:
ויבאו בני ישראל לשבר בתוך הבאים כי היה הרעב בארץ כנען: ואתו בני
ישראל למזבן עמרא בגו עליא ארי הוה כפנא בארעא דכנען: פלמא
דכלו בני אסר' לימתארו פי מא בין אלדאכלין אלד כאן אלגוע פי בלד כנעאן:
ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ ויבאו אחי
יוסף וישתחוו לו אפים ארצה: ויוסף הוא דשליט על ארעא הוא מזבן
עבורא לכל עמא דארעא ואתו אחי יוסף וסגידו ליה על אפיהון על
ארעא: ויוסף הו אלסלטאן אלבלד והו אלמיר לגמיע קומה פגאו אכותה וסגדו לה עלי

הבית אבל לא דקדק לפרשו אחר לשון המקרא "לא אדני" לא תאמר כן שהרי עבדיך באו לשבר אכל' כלנו
בני איש אחד נחנו נצנצה בהם רוח הקדש וכללוהו עמהם שאף הוא בן אביהם "כנים" אמתיים כמו כן דברת
כן בנות צלפחד דוברות ועברתו לאכן ברדו "כי ערות הארץ באתם לראות" שהרי נכנסתם בעשרה שערי העיר
למה לא נכנסתם בשער אחד "ויאמרו שנים עשר עבדיך" וגו' ובשביל אותו אחד שאיננו נתפזרנו בעיר לבקשו
הוא אשר דברתי" הדבר אשר דברתי שאתם מרגלים הוא האמת והנכון ~~[illegible]~~ זהו
לפי פשוטו ומדרשו אמר להם ואו מצאתם אותו ויפסקו עליכם ממון הרבה תפדוהו אמרו לו הין אמר להם ואם

יאמרו לכם שלא יחזירוהו

וגזהם עלי׳ אארץ׃ וירא יוסף את אחיו ויכרם ויתנכר אליהם וידבר
אתם קשות ויאמר אליהם מאין באתם ויאמרו מארץ כנען לשבר אכל׃
וחזא יוסף ית אחוהי ואשתמודענון וחשיב מא דימליל עמהון ומליל עמהון
קשין ואמר להון מנן אתיתון ואמרו מארעא דכנען למזבן עבורא׃ פראי יוסף
אכותה פאתבתהם ותנכר להם וכלמהם בצעובה וקאל להם מן אין גיתם קאלו מן
בלד כנעאן נמתאר טעאם׃ ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירהו׃ ואשתמודע
יוסף ית אחוהי ואנון לא אשתמודעוהי׃ ואתבת יוסף אכותה מחקקא והם לם
יתבתוה׃ ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם ויאמר אליהם מרגלים אתם
לראות את ערות הארץ באתם׃ ואדכר יוסף ית חלמיא דהוה חלים להון ואמר
להון אלילי אתון למחזי ית בדקה דארעא אתיתון׃ ולמא דכר יוסף
אחלאם אלתי ראהא להם קאל להם אנתם גואסיס אנמא גיתם לתנצרו
כבר אבלד׃ ויאמרו אליו לא אדני ועבדיך באו לשבר אכל׃ ואמרו ליה
לא רבוני ועבדך אתו למזבן עבורא׃ קאלו לה לא יא סידי אנמא גאו
עבידך לימתארו טעאמא׃ כלנו בני איש אחד נחנו כנים אנחנו לא
היו עבדיך מרגלים׃ כלנא בני גברא חד נחנא כיוני אנחנא לא הוו
עבדך אלילי׃ נחן כלנא בני רגל ואחד ונחן תקאת מא כאן קט עבידך
גואסיסא׃ ויאמר אלהם לא כי ערות הארץ באתם לראות׃ ואמר להון
לא אלהין בדקה דארעא אתיתון למחזי׃ קאל להם לא בל אנמא גיתם
לתנצרו כבר אבלד׃ ויאמרו שנים עשר עבדיך אחים אנחנו בני איש
אחד בארץ כנען והנה הקטן את אבינו היום והאחד איננו׃ ואמרו
תרי עסר עבדך אחין אנחנא בני גברא חד בארעא דכנען והא זעירא עם
אבונא יומא דין וחד ליתוהי׃ קאלו נחן עבידך אתני עשר אך בני רגל ואחד
פי בלד כנעאן ואצגרנא אליום ענד אבינא פי בלד כנעאן וואחד מפקוד׃ ויאמר
אלהם יוסף הוא אשר דברתי אלכם לאמר מרגלים אתם׃ ואמר להון יוסף הוא
דמלילית עמכון למימר אלילי אתון׃ קאל להם יוסף הו מא קלת לכם אנכם גואסיס׃

יאמרו לכם שלא יחזירוהו בשום ממון מה תעשו אמרו לכך באנו להרוג או ליהרג אמ׳ לכם הוא אשר
דברתי אליכם להרוג בני העיר באתם מנחש אני בגביע שלשנים מכם החריבו כרך גדול שלשכם״ חי
פרעה אם יחיה פרעה כשהיה נשבע לשקר נשבע בחיי פרעה״ אם תצאו מזה מן המקום הזה״ האמת אתכם
אם אמת אתכם לפיכך הה״א נקוד פתח שהוא כמו בלשון תימה״ ואם לא תביאוהו חי פרעה כי מרגלים אתם׃
משמר בית האסורים בבית משמרכם שאתם אסורין בו עכשיו״ ואתם לכו הביאו לבית אביכם״ שבר רעבון

בתיכם״ אכל בתרגו׳
בקשטא

בזאת תבחנו חי פרעה אם תצאו מזה כי אם בבוא אחיכם הקטן הנה׃ בדא
תתבחרון חיי פרעה אם תפקון מכא אלהין במיתי אחוכון זעירא הלכא׃
בהדה יכלה תמתחנון וחיוה פרעון אן כרגתם מן ההנא אלא במגי אכיכם
אלצגיר אלי ההנא׃ שלחו מכם אחד ויקח את אחיכם ואתם האסרו ויבחנו
דבריכם האמת אתכם ואם לא חי פרעה כי מרגלים אתם׃ שלחו מנכון
חד וידבר ית אחוכון ואתון תתאסרון ויתבחרון פתגמיכון הקשוט אתון
אמרין ואם לא חיי פרעה ארי אלילי אתון׃ אבעתו מנכם ואחד ואנתם
תחבסון חתי ימתחן כלאמכם הל אלחק מעכם ואלא פחיוה פרעון אנכם
גואסיס׃ ויאסף אתם אל משמר שלשת ימים׃ וכנש יתהון לבית מטרא
תלתא יומין׃ פגמעהם אלי אלחבס תלאתה איאם׃ ויאמר אלהם יוסף
ביום השלישי זאת עשו וחיו את האלהים אני ירא׃ ואמר להון יוסף
ביומא תליתאה דא עבידו ואתקיימו מן קדם יי אנא דחיל׃ פקאל להם יוסף
פי אליום אלתאלת אצנעו כלה תחיון בהא פאני אתקי אללה פיכם׃ אם כנים
אתם אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם ואתם לכו הביאו שבר
רעבון בתיכם׃ אם כיוני אתון אחוכון חד יתאסר בבית מטרתכון ואתון
איזילו אובילו עבורא דחסיר בבתיכון׃ אן כנתם תקאת פואחד מנכם
יחבס פי בית חבסכם ואנתם אמצו ורדו מירה קות מנאזלכם׃ ואת
אחיכם הקטן תביאו אלי ויאמנו דבריכם ולא תמותו ויעשו כן׃ וית
אחוכון זעירא תיתון לותי ויתהימנון פתגמיכון ולא תמותון ועבדו
כין׃ ואיתוני באכיכם אלצגיר חתי יתחקק כלאמכם ולא תהלכו
פצנעו כדאך׃ ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו
אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו על כן באה
אלינו הצרה הזאת׃ ואמרו גבר לאחוהי בקושטא חייבין אנחנא על
אחונא דחזינא עקת נפשיה כד הוה מתחנן לנא ולא קבילנא מניה
על כין אתת לנא עקתא הדא׃ תם קאל בעצהם לבעץ לכנא אתמין פי

לרעבון בתיכם׃ אבל׃ כתרגו׳ בקושטא ולאיתי בבבל לישנא דרומאה אבל ברם׃ ויאמנו דבריכם׃ יתאמתו —
ויתקיימו כמו אמן אמן וכמו יאמן נא דבריך׃ באה עלינו׳ טעמו בב׳ית לפי שהוא בלשון עבר עכבר באה ותרג׳
אתת לנא׃ וגם דמו׳ אתין וגמין לרבויין דמו וגם דם הזקן׃ והם לא ידעו כי שומע יוסף׃ מבין לשונם ובפניו
היו מדברים כן׳ כי המליץ בינותם׳ כי כשהיו מדברים עמו היה המליץ ביניהם היודע לשון עברי ולשון מצרי
והיה מליץ דבריהם ליוסף ודברי יוסף להם לכך היו סבורים שאין יוסף מכיר בלשון עברי׃ המליץ זה

מנשה׃
ויסב מעליהם׃

אבינא אלדי ראינא כצמה פי שדה יתצרע אלינא ולם נקבל לדלך נאתנא
הדה אלשדה׃ ויען ראובן אתם לאמר הלא אמרתי אליכם לאמר אל
תחטאו בילד ולא שמעתם וגם דמו הנה נדרש׃ ואתיב ראובן יתהון
למימר הלא אמרית לכון למימר לא תחטון בעולימא ולא קבילתון ואף
דמיה הא מתבעי׃ פאגאבהם ראובן קאילא אלם אקול לכם לא תכטו עליה
פלם תקבלו ואן הודי כחן מטאלבין בדמה׃ והם לא ידעו כי שמע יוסף
כי המליץ בינתם׃ ואנון לא ידעין ארי שמע יוסף ארי מתרגמן הוה
ביניהון׃ והם לם יעלמו אן יוסף יפהם ראד לאנה אוקף תרגמאנא פי מא
בינה ובינהם׃ ויסב מעליהם ויבך וישב אלהם וידבר אלהם ויקח מאתם
את שמעון ויאסר אתו לעיניהם׃ ואסתחר מלותהון ובכא ותב לותהון
ומליל עמהון ודבר מלותהון ית שמעון ואסר יתיה לעיניהון׃ פאסתדאר
ענהם ובכא ותם רגע אליהם וכאטבהם ואכד מן בינהם שמעון וחבסה
בחצרתהם׃ ויצו יוסף וימלאו את כליהם בר ולהשיב כספיהם איש אל
שקו ולתת להם צדה לדרך ויעש להם כן׃ ופקיד יוסף ומלו ית מניהון
עבורא ולאתבא כספהון גבר לסקיה ולמתן להון זודין לאורחא ועבד
להון כין׃ תם אמר יוסף פמלית אועיתהם ברא ורדת פצתהם כל אמר
ה׳ פי גולקה ואעטו זאדא לטריק פלמא צנע בהם כדאך׃ וישאו את שברם
על חמריהם וילכו משם׃ ונטלו ית עבורהון על חמריהון ואזלו מתמן׃
וחמלו מירתהם עלי חמירהם ומצו מן תם׃ ויפתח האחד את שקו לתת
מספוא לחמרו במלון וירא את כספו והנה הוא בפי אמתחתו׃ ופתח חד ית
סקיה למתן כסתא לחמריה בבית מבתא וחזא ית כספיה והא הוא בפום
טעניה׃ תם פתח אחדהמא גולקה ליטר קתא להמאלה פי מבית פראי
פצתה פאדי בהא פי ועאיה׃ ויאמר אל אחיו הושב כספי וגם הנה
באמתחתי ויצא לבם ויחרדו איש אל אחיו לאמר מה זאת עשה אלהים
לנו׃ ואמר לאחוהי אתתב כספי ואף הא בטעני ונפק מדע לבהון ותוהו גבר

מעליהם׃ ויסב מעליהם׃ נתרחק מעליהם שלא יראוהו בוכה׃ ויבך׃ לפי ששמע שהיו מתחרטין׃ את שמעון׃ הוא
השליכו לבור והוא שאמר ללוי הנה בעל החלומות הלזה בא׃ ד״א נתכוון יוסף להפרידו מלוי שמא יתיעצו שניהם להרוג
אותו׃ ויאסר אותו לעיניהם׃ לא אסרו אלא לעיניהם וכיון שיצאו הוציאו והאכילו והשקהו׃ ויפתח האחד׃ הוא לוי ש
נשאר יחיד משמעון בן זוגו׃ במלון׃ במקום שלנו בלילה׃ אמתחת׃ הוא שק׃ וגם הנה באמתחתי׃ גם הכסף
הושב עם התבואה׃ מה זאת עשה אלהים לנו׃ להביאנו לידי עלילה זו שלא הושב אלא להתעולל עלינו׃ ואת הארץ תסחרו
תסובבו׃ וכל לשון סוחרים וסחורה על שם שמחזרים וסובבים אחר הפרקמטיא׃ צרור כספו׃ קשר כספו׃ אותי שכלתם
מלמד שחשדן שמא הרגוהו או מכרוהו כיוסף׃ שכלתם׃ כל מי שבניו אבודים קרוי שכול׃ לא ירד בני עמכם לא קיבל

דבדין שמעון

לאחוהי למימר מא דא עבד יי לנא: פקאל לאכותה קד רדת פצתי ואד
הא פי ועאי פטארת קלובהם מע כל אמר מע אכיה קאילין מא די
צנע אללה בנא: ויבאו אל יעקב אביהם ארצה כנען ויגידו לו את כל הקרת
אתם לאמר: ואתו לות יעקב אבוהון לארעא דכנען וחויאו ליה ית כל
דערעא יתהון למימר: וגאוא אלי יעקוב אביהם אלי בלד כנען פאכברוה
בגמיע מא נאלהם קאילין: דבר האיש אדני הארץ אתנו קשות ויתן אתנו
כמרגלים את הארץ: מליל גברא רבונה דארעא עמנא קשיין ויהב יתנא
כמאללי ארעא: כאטבנא אלרגל מולא אלבלד ואתהמנא כגואסיס אלבלד:
ונאמר אליו כנים אנחנו לא היינו מרגלים: ואמרנא ליה כיוני אנחנא
לא הוינא אלילי: וקלנא לה נחן תקאת ולם נכון קט גואסים: שנים עשר
אנחנו אחים בני אבינו האחד איננו והקטן היום את אבינו בארץ כנען:
תרי עסר אנחנא אחין בני אבונא חד ליתוהי וזעירא יומא דין עם אבונא
בארעא דכנען: ונחן אתני עשר אך בני אבונא אחדנא מפקוד ואלאצגר
ענד אבונא אליום פי בלד כנעאן: ויאמר אלינו האיש אדני הארץ בזאת
אדע כי כנים אתם אחיכם האחד הניחו אתי ואת רעבון בתיכם קחו ולכו:
ואמר לנא גברא רבונה דארעא בדא אדע ארי כיוני אתון אחוכון חד
שבוקו לותי וית עיבורא דחסיר בבתיכון סבו ואיזילו: פקאל לנא אלרגל
בהדה אעלם אנכם תקאת דעו ענדי ואחד מנכם וכדו קות מנאזלכם
ואמצו: והביאו את אחיכם הקטן אלי ואדעה כי לא מרגלים אתם כי כנים
אתם את אחיכם אתן לכם ואת הארץ תסחרו: ואיתיאו ית אחוכון זעירא
לותי ואדע ארי לא אלילי אתון ארי כיוני אתון ית אחוכון אתין לכון וית
ארעא תעבדון בה סחורתא: ואיתוני באצגרכם אלי חתי אעלם אנכם
תקאת ולים בגואסיס ואעטיכם אכיכם ואתגרו פי אלבלד: ויהי הם מריקים
שקיהם והנה איש צרור כספו בשקו ויראו את צררת כספיהם המה
ואביהם וייראו: והוה אנון מריקין סקיהון והא גבר צרר כספיה בסקיה

דברין שלראובן אמ׳ בכור שוטה הוא זה הוא אומ׳ להמית בניו וכי בניו הם ולא בני׳ כאשר כלו לאכל׳ יהודה אמ׳ להם
המתינו לזקן עד שתכלה פת מן הבית׳׳ כאשר כלו׳ כד שיציאו׳ והמתרגם כד ספיקו טועה׳ כאשר כלו הגמלים
לשתות מתרגם כד ספיקו כשתתו דיספקם הוא גמר שתייתם אבל זה כאשר כלו לאכל׳ כאשר תם האוכל הוא —
ומתרגמינן כד שיציאו׳׳ העד העיד׳ לשון התראה שמתם העדאה מתלה בו בפני עדים וכן העידותי באבותיכם׳ הי׳ העד
בעם׳׳ לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם׳׳ לא תראוני בלא אחיכם אתכם ואונקלוס תרגם להין כד אחוכון עמכון יתב
הדבר על אפניו דקדק לתרגם אחר לשון המקרא׳ לנו ולמולדתנו׳ למשפחותנו׳ ומדרשו אפלו עצי עריסותינו גילה
לנו׳׳ ונגד לפו׳ שיגדלנו אבי ואח׳׳ על פי הדברים האלה׳ על פי שאלותיו אשר שאל הוזקקנו להגיד׳׳ היאמר אשר יאמר׳

כי מטמטלין

זהדו יתעריו בספיהון אבון ואבוהון ודחילו׃ פבינאהם יפרגון אועיתהם פאדי
בערה פיה כל רגל פי ועאיה פלמא ראו פיעהם הם ואביהם פזעו׃ ויאמר
אליהם יעקב אביהם אתי שכלתם יוסף איננו ושמעון איננו ואת בנימן
תקחו עלי היו כלנה׃ ואמר להון יעקב אבוהון יתי אתכילתון יוסף ליתוהי
ושמעון ליתוהי ויתבנימין תדברון עלי הואה כלהון׃ פקאל להם יעקוב
אביהם קד אתכלתמוני יוסף מפקוד ושמעון מחבוס ובנימין מטלוב עלי
אנתמעת הדה כלהא׃ ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמית אם
לא אביאנו אליך תנה אתו על ידי ואני אשיבנו אליך׃ ואמר ראובן לאבוהי
למימר ית תרין בני תמית אם לא איתיניה לך הביתיה על ידי ואנא אתיביניה לך׃
פקאל לה ראובן אתכל אבני אן לם אגיבה אליך אעטניה ואנא ארדה אליך׃
ויאמר לא ירד בני עמכם כי אחיו מת והוא לבדו נשאר וקראהו אסון בדרך
אשר תלכו בה והורדתם את שיבתי ביגון שאולה׃ ואמר לא ייחות ברי
עמכון ארי אחוהי מית והוא בלחודוהי אשתאר ויערעניה מותא באורחא
דתהכון בה ותחתון ית סיבתי בדוונא לשאול׃ קאל לא ינחדר אבני מעכם לאן
אכיה מאת ובקי הו וחדה פאן ואפתה אמניה פי אלטריק אלדי תמצון פיה
אנזלתם שיבתי בחסרה אלי אלתרא׃ והרעב כבד בארץ׃ וכפנא תקיף בארעא׃
ואלגוע שדיד פי אלבלד׃ ויהי כאשר כלו לאכל את השבר אשר הביאו ממצרים
ויאמר אליהם אביהם שבו שברו לנו מעט אכל׃ והוה כד שיציאו
למיכל ית עבורא דאיתיאו ממצרים ואמר להון אבוהון תובו זבונו לנא
זעיר עבורא׃ פלמא פרגו מן אכל אלמירה אלתי אתו בהא מן מצר קאל להם
אביהם ארגעו אמתארו לנא קלילא מן אלטעאם׃ ויאמר אליו יהודה
לאמר העד העד בנו האיש לאמר לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם׃ ואמר
ליה יהודה למימר אסהדא אסהיד בנא גברא למימר לא תחזון אפי אלהין כד

חסיונם מנה מש בבשון לזמונותיו דברי
כימשמע בלשון אשר׳ כרי זה משמש אחר מארבעה לשונות שהרי כיזה מועד אם דבלתי״ ונחיה נצנצה בו
רוח הקדש ע״י הליכה וחחי רוחך של ותחי רוח יעקב אביהם״ ולא נמות׳ כדעב״ בנימין ספק יתפש ספק לא יתפש ואנו
כלנו מתים ברעב אם לא נלך מוטב שתניח את הספק ותתפוס את הודאי״ והצגתיו לפניך שלא אביאנו אליך
מת כי אם חי״ וחטאתי לך כל הימים לעולם הבא״ לולא התמהמהנו על ידך כבר היינו שבים שמטון ולא
נצטערו כל הימים הללו״ אפוא לשון יתר הוא לתקן המלה בלשון עברי אם כן אזדקק לעשות שצריכנו
עכשיו צריך אני לחזר ולבקש איהפה תקנה ועצה להשיאכם ואומר אני זאת עשו״ מזמרת הארץ מתורגם
מדמשבח בארעא שהכל מזמרין עליו כשהוא בא בעולם״ נכאת שעוה בל״ בטנים לא ידעתי מה הם
ובפירושי שפ בית שגל מכיר כאותי פיסטוקאש ודומה לי שהן אפרסקין״ וכסף משנה כפלים בראשון
קחו בידכם לשבר אכל שמא הופקד השער״ אולי משגה הוא שמה הממונה על הבית שכחו שוגג״ ולשד״

והרעב כבד בארץ אמר׳ שמונה בשנים ליעקב רבה פעמים היה הרעב בעולם ראשונה בימי אדם של ארורה האדמה בעבורך שניה בימי נחשנ׳ זה ינחמנו ממעשינו ומן האדמה אשר אררה י״י שלישית בימי אברהם רביעית בימי יצחק חמישית בימי יעקב׳ ששית בימי שפוט השופטים׳ ז׳ בימי דוד ח׳ בימי יהורם בן אחאב ט׳ בימי חרבן הבית של העטופים ברעב בראש כל חוצות י׳ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר י״י׳

מעות
אינם
חסרים

אחוכון עמכון׃ קאל לה יהודה אן אלרגל כא שרנא וקאל לא תרו וגהי אלא
ואכיכם מעכם׃ אם ישך משלח את אחינו אתנו נרדה ונשברה לך אכל׃
אם איתך משלח ית אחונא עמנא ניחות ונזבון לך עבורא׃ פאן בעתת
באכינא מענא אנחדרנא ואמתרנא לך טעאם׃ ואם אינך משלח לא נרד
כי האיש אמר אלינו לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם׃ ואם ליתך משלח
לא ניחות ארי גברא אמר לנא לא תחזון אפי אלהין כד אחוכון עמכון׃
ואן לם תבעתה לא נכחדר לאן אלרגל קאל לנא לא תרו וגהי אלא ואכיכם
מעכם׃ ויאמר ישראל למה הרעתם לי להגיד לאיש העוד לכם אח׃ ואמר
ישראל למא אבאישתון לי לחואה לגברא האית לכון אחא׃ פקאל אסראיל
ולם אסאתם ואכברתם אלרגל אן קד בקי לכם אך׃ ויאמרו שאול שאל
האיש לנו ולמולדתנו לאמר העוד אביכם חי היש לכם אח ונגד לו על
פי הדברים האלה הידוע נדע כי יאמר הורידו את אחיכם׃ ואמרו שאלא
שאיל גברא לנא ולילדותנא למימר העד כען אבוכון קיים האית לכון
אחא וחוינא ליה על מימר פתגמיא האלין המדע הוינא ידעין ארי יימר
אחיתו ית אחוכון׃ קאלו אנה סאל ענא וען תולידנא קאילא הל עאד
אביכם באקי והל בקי לכם אך פאכברנאה עלי סביל הדי׃ אפכנא נעלמנא
אנה סיקול אחדרו אכיכם׃ ויאמר יהודה אל ישראל אביו שלחה הנער
אתי ונקומה ונלכה ונחיה ולא נמות גם אנחנו גם אתה גם טפנו׃ ואמר
יהודה לישראל אבוהי שלח עולימא עמי ונקום ונזיל ונחי ולא נמות אף
אנחנא אף את אף טפלנא׃ תם קאל יהודה לאסר אביה אבעת אלגלאם מי
מענא ונקום ונמצי ונחיא ולא נמות נחן ואנת ואטפאלנא׃ אנכי אערבנו
מידי תבקשנו אם לא הביאתיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים׃
אנא מערבנא ביה מן ידי תבעיניה אם לא איתיניה לך ואקימניה קדמך ואהי
חטי לך כל יומיא׃ אנא אצמנה מן ידי תטלבה אם אתי בה אליך ואצעה בין

מעתה אינכם חסרים כלום שא תפלה הריני מתפלל עליכם אל שדי שדי בנתינת רחמיו וכדי היכולת
בידו ליתן יתן לכם רחמים להו פשוטו ומדרשו מי שאמר לעולם די יאמר לצרותי די שלא שקטתי מנעורי
צרת לבן צרת עשו צרת רחל צרת דינה צרת יוסף צרת שמעון צרת בנימין ושלח לכם ויפטר לכם כתרגומו
יפטרנו מאסוריו לשון לחפשי ישלחנו ואינו נופל בתרגום לשון וישלח שהרי לשם הם הולכים אצלו את
אחיכם זה שמעון אחר רוח הקדש נזרקה בו לרבות יוסף ואני עד שובכם אהיה שכול מספק כאשר
שכלתי מיוסף ומשמעון שכלתי מבנימין ואת בנימין כתרגו ודברו ית בנימין לפי שאין לקיחת
הכסף ולקיחת האדם שוה בלשון אכמי בדבר הניקח ביד מתרגמין ונסיב ודבר הניקח בהנהגת
[illegible]

והטאתי לך כל הימים זה העולם הבא שכולו יום אמר רב יהודה אמר רב גל נדר על תנאי אפ׳ מעצמו צריך הפרה מנלן מיהודה דכתיב אם לא הביאותיו אליך וחטאתי לך אמר ר׳ שמואל בר נחמני אמר ר׳ יונתן מאי דכתי׳ יחי ראובן ואל ימות וזאת ליהודה כל מ׳ שנה [illegible]

דברים
מתרגמין
ודבר

כי עתה שבנו זה פעמים לון ... מבוה לצדיקים

ידיך כנת כאטיא לך טול זמאן: פילולא התמהמהנו כי עתה שבנו זה פעמים:
ארי אלולא פון כרא אתעכבנא ארי כען תבנא דנן תרתין זמנין: לולא אנא
ד תלבתנא לכנא קד תרדדנא מרתין: ויאמר אלהם ישראל אביהם אםכן
אפוא זאת עשו קחו מזמרת הארץ בכליכם והורידו לאיש מנחה מעט
צרי ומעט דבש נכאת ולט בטנים ושקדים: ואמר להון ישראל אבוהון
אם כין הוא דא עבידו סבו מדמשבח בארעא במניכון ואחיתו לגברא
תקרבתא זעיר קטף וזעיר דבש שעף ולטום בטמין ושגדין: קאל להם
אסר אביהם אן כאן כדאך פאצנעו כלה כדו מן פאכהה אלבלד פי
אועיתכם ואחדרוהא ללרגל הדיה קליל תריאק וקליל עסל וכרנוב
ושאהבלוט ובטמא ולוז: וכסף משנה קחו בידכם ואת הכסף המושב
בפי אמתחתיכם תשיבו בידכם אולי משגה הוא: וכספא על חד תרין סבו
בידכון וית כספא דאתתב בפום טועניכון תתיבו בידכון דלמא שלו הות:
ואלפצה מן אצעפה כדוהא מעכם ואלפצה אלמרדודה פי אועיתכם רדוהא
מעכום לעל כאן סהוא: ואת אחיכם קחו וקומו שובו אל האיש: וית
אחוכון דברו וקומו תובו לות גברא: ודברו אכיכם וקומו ארגעו אלי אלרגל:
ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש ושלח לכם את אחיכם אחר ואת
בנימין ואני כאשר שכלתי שכלתי: ואל שדי יתין לכון רחמין קדם גברא
ויפטר לכון ית אחוכון אחרנא וית בנימין ואנא כמא דתכילית תכילית:
ואלטאיק אלכאפי יעטיכם רחמה בין ידיה חתי יטלק לכם אכיכם אלאכר
מע בנימין ואנא אכאף אן אתכל כמי תכלת: ויקחו האנשים את
המנחה הזאת ומשנה כסף לקחו בידם ואת בנימן ויקמו וירדו מצרים
ויעמדו לפני יוסף: ונסיבו גבריא ית תקרבתא הדא ועל חד תרין כספא
נסיבו בידהון ודברו ית בנימין וקמו ונחתו למצרים וקמו קדם יוסף: פאכד
אלקום הדה אלהדיה ואלצעף מן אלפצה אכדו מעהם ובנימין ואנחדרו אלי מצר
ווקפו בין ידי יוסף: וירא יוסף אתם את בנימין ויאמר לאשר על ביתו הבא

דברים מתרגמינן ודבר״ ושבוח טבח והכן כמו ולטבוח טבח ולהכן ואין וטבוח לשון צווי שהיה לו לומר וטבח: בצהרים זה מתרגם בשירותא שהוא לשון סעודה ראשונה בלשון ארמי ובלשון יון קורין לסעודה הדבה בגמרא שדא לכלבא שירותא ... אבל כל תרגום שבצהרים טיהרא״ וייראו האנשים כתרגומו ... כי הובאו בית יוסף ואין דרך שאר הבאים לשבור בר ללון בבית יוסף כי אם בפונדקאות שבעיר״ וייראו שאין זה אלא לאספם אל משמר״ אנחנו מובאים אל תוך הבית הזה להתגולל להיות מתגלגלת עלינו עלילת הכסף״ ולהיותה נופלת עלינו ואנקלוס תרגם ולאסתקפא עלנא הוא לשון להתגולל
כך מתרגמינן
עלילות דברים
תסקופי מלין

את האנשים הביתה וטבח טבח והכן כי אתי יאכלו האנשים בצהרים: וחזא
יוסף עמהון ית בנימין ואמר לדממנא על ביתיה אעיל ית גבריא לביתא
וכוס נכסתא ואתקין ארי עמי אכלין גבריא בשירותא: פלמא ראי יוסף
אן בנימין מעהם קל להאכבה ארכל אלקום אלי אלבית וארבח דבחא ואצלחה
פאן אלקום יאכלון מעי פי אלצהירה: ויעש האיש כאשר אמר יוסף ויבא
האיש את האנשים ביתה יוסף: ועבד גברא כמא דאמר יוסף ואעיל
גברא ית גבריא לבית יוסף: פצנע אלרגל כמי קל יוסף ואדכלהם אלמנזל:
וייראו האנשים כי הובאו בית יוסף ויאמרו על דבר הכסף השב באמתחתינו
בתחלה אנחנו מובאים להתגלל עלינו ולהתנפל עלינו ולקחת אתנו
לעבדים ואת חמרינו: ודחילו גבריא ארי אתעלו לבית יוסף ואמרו על
עיסק כספא דאתתב בטעננא בקדמיתא אנחנא מתעלין לאתרברבא
עלנא ולאתקפא עלנא ולמקני יתנא לעבדין ולמדבר ית חמרנא: פכאפו
אלקום אד ארכלו אלי מנזל יוסף וקאלו בסבב אלפצה אלדי רדת פי מאת אועיתנא
באלאכתרא נחן מדכלון ליתסבב עלינא ויתגנא עלינא ויאכדנא עבירא
וחמירנא מלכא: ויגשו אל האיש אשר על בית יוסף וידברו אליו פתח
הבית: וקריבו לות גברא דממנא על בית יוסף ומלילו עמיה בתרע ביתא:
פתקדמו אלי חאנב יוסף וכלמוה ענד באב אלבית: ויאמרו בי אדני ירד
ירדנו בתחלה לשבר אכל: ואמרו בבעו רבוני מיחת נחתנא בקדמיתא
למזבן עבורא: וקאלו יא סידי אנא אנחדרנא באלאכתרא נמתאר
טעאם: ויהי כי באנו אל המלון ונפתחה את אמתחתינו והנה כסף
איש בפי אמתחתו כספנו במשקלו ונשב אתו בידנו: והוה כד אתינא
לבית מבתא ופתחנא ית טעננא והא כסף בפום טעניה כספנא
במתקליה ואתיבנא יתיה בידנא: פלמא ערנא אלי אלמבית פתחנא
אועיתנא פאדי בפצה כל רגל פי ועאיה פצתנא במזנהא פרדנאהא
מענא: וכסף אחר הורדנו בידנו לשבר אכל לא ידענו מי שם כספנו

להתגלל להיות מגלגל עלינו עלילות דברים תסקופי מלין ולא תרגמו אחר לשון המקרא ולהתגולל שתרגם לאתרברבא הוא לשון גלת הזהב ובצב גלתה העגלה שהוא לשון מלכות ביהודי לשון בעיא והתענים הוא בלשון ארמי בייא בייא ירד ירדנו ירידה היא לנו לגלים היינו לפרנס אחרים עכשיו אנו צריכים לך שלום לכם בזכותכם ואם אין זכותכם כדאי שלי אביכם בזכות אביכם נתן לכם מטמון ויבא האיש הבאה אחר הבאה לפי שהיו דוחפין אותו לחוץ עד שדברו אליו פתח

הבית
ומשאמר להם
שלום לכם
נמשכו ובאו
אחריו

באמתחתינו: וכספא אחרנא אחיתנא בידנא למזבן עבורא לא ידענא מן
שוי כספנא בטעננא: ופעה אכרא אחרדנאהא מענא לנמתאר טעאם לם
נעלם מן ציר פצתנא פי אועיתנא: ויאמר שלום לכם אל תיראו אלהיכם
ואלהי אביכם נתן לכם מטמון באמתחתיכם כספכם בא אלי ויוצא אלהם
את שמעון: ואמר שלם לכון לא תדחלון אלהכון ואלהא דאבוכון יהב לכון
סימן בטעניכון כספכון אתא לותי ואפיק לותהון ית שמעון: קאל להם סלאם
לכם לא תבאפו אאהכם ואה אביכם דהקכם כנזא פי אועיתכם ואמוא
פיצנכם פקד צארת אלי תם אכרג אליהם שמעון: ויבא האיש את האנשים
ביתה יוסף ויתן מים וירחצו רגליהם ויתן מספוא לחמריהם: ואעיל גברא
ית גבריא לבית יוסף ויהב מיא ואסחו רגליהון ויהב כסתא לחמריהון: פ
פלמא ארכל ארכל אקום אלי מנזל יוסף אעטאהם מאא פגסלו ארגלהם וטרח
קתא לחמירהם: ויכינו את המנחה עד בוא יוסף בצהרים כי שמעו כי שם יאכלו
לחם: ואתקינו ית תקרבתא עד דעאל יוסף בשירותא ארי שמעו ארי תמן
אכלין לחמא: והייו אהדייה אלי אן גא יוסף פי אלצהירה לאנהם סמעו אן תם יאכלון
טעאמא: ויבא יוסף הביתה ויביאו לו את המנחה אשר בידם הביתה וישתחוו
לו ארצה: ועאל יוסף לביתא ואעילו ליה ית תקרבתא דבידהון לביתא וסגידו
ליה על ארעא: ולמא גא יוסף אלי מנזלה אדכלו אהדייה אלדי מעהם
אליה אלי אלבית וסגדו לה עלי אלארץ: וישאל להם לשלום ויאמר השלום
אביכם הזקן אשר אמרתם העודנו חי: ושאיל להון לשלם ואמר השלם אבוכון
סבא דאמרתון העד כען קיים: פסאלהם ען סלאמתהם וקאל הל עאד אביכם
אלשיך אלדי קלתם באקי והל הו סאלם: ויאמרו שלום לעבדך לאבינו עודנו
חי ויקדו וישתחו: ואמרו שלם לעבדך לאבונא עד כען קיים וכרעו וסגידו: וישתחוו ק׳
קאלו עבדך אבינא באקי והו סאלם תם כרו וסגדו: וישא עיניו וירא את
בנימן אחיו בן אמו ויאמר הזה אחיכם הקטן אשר אמרתם אלי ויאמר
אלהים יחנך בני: וזקף עינוהי וחזא ית בנימין אחוהי בר אמיה ואמר הדין

הבית ומשאמר להם שלום לכם נמשכו ובאו אחריו׳ ויכינו׳ הזמינו עטרוה בכלים נאים׳ הביתה׳ מפרוזדור לטרקלין׳ רקדו וישתחוו על
[illegible] אלהים יחנך בני׳ בשאר שבטים שמענו חנינה אשר חנן אלהים את עבדך ובנימן עדיין שלא שלום קידה
לא נולד לכך בירכו יוסף בחנינה׳ כי נכמרו רחמיו׳ שאלו לך אח מאם אבל אח היה לי ואיני יודע היכן הוא כפיפת קדקד
יש לך בנים אמר לו יש לי עשרה אמר לו ומה שמם אמר לו בלע ובכר וגו׳ אמר לו מה טיבן של שמות הללו אמר לו השתחואה משטח
על אחי והצרות אשר מצאוהו׳ בלע שנבלע בין האומות׳ בכר שהיה בכור לאמי׳ אשבל שבאו שבי׳ גרא לארץ: אהים
שנתגייר באכסניא׳ ונעמן שהיה נעים ביותר׳ אחי וראש׳ אחי היה וראשי היה׳ מפים שמפי אבי למד׳ וחפים
שלא ראה בחופתי ולא ראיתי בחופתו׳ וארד שירד לבין האומות כדאיתא במסכת סוטה מיד נכמרו רחמיו׳

נכמרו׳
נתחממו
ובלשון

אחוכון זעירא דאמרתון לי ואמר מן ק׳ יי׳ יתרחם עלך ברי׳ תם רפע —
עיניה ונטר בנימין אכיה מן אמה פקאל הדי אכיכם אלצגיר אלדי קלתם לי
תם קאל אללה ירוף עליך יא אבני׳ וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו אל אחיו ויבקש
לבכות ויבא החדרה ויבך שמה׳ ואוחי יוסף ארי אתגוללו רחמוהי על
אחוהי ובעא למבכי ועאל לאדרון בית משכבא ובכא תמן׳ פאסרע יוסף
למא האגת רחמתה עלי אכיה פטלב אן יבכי ודכל אלי אלכדר ובכא תם׳
וירחץ פניו ויצא ויתאפק ויאמר שימו לחם׳ ואסחי אפוהי ונפק ואתחסן
ואמר שוו לחמא׳ תם גסל וגהה וכרג ותרפק וקאל קדמו אלטעאם׳ וישימו
לו לבדו ולהם לבדם ולמצרים האכלים אתו לבדם כי לא יוכלון המצרים
לאכל את העברים לחם כי תועבה הוא למצרים׳ ושויאו ליה בלחודוהי
ולהון בלחודיהון ולמצראי דאכלין עמיה בלחודיהון ארי לא יכלין מצראי
למיכל עם עבראי לחמא ארי בעירא דמצראי דחלין ליה עבראי אכלין׳
פקדמו לה וחדה ולהם וחדהם וללמצריין אלדין יאכלון מעה וחדהם לאן אל
מצריין לא יסתביחון אן יאכלון מע אלעבריין טעאמאהם מכרוה ענדהם׳ טמאדגא בלחן
וישבו לפניו הבכר כבכרתו והצעיר כצערתו ויתמהו האנשים איש אל
רעהו׳ ואסחרו קדמוהי רבא כרבותיה וזעירא כזעירותיה ותמהו גבריא גבר
בחבריה׳ פאגלסהם בין ידיה אלבכר פי מרתבתה ואלצגיר פי מרתבתה
ואנבהתת אלקום בעצהם אלי בעץ׳ וישא משאת מאת פניו אלהם ותרב
משאת בנימן ממשאת כלם חמש ידות וישתו וישכרו עמו׳ ונטל
חולקין מן קדמוהי לקדמיהון וסגי חולקא דבנימין מחולקי כולהון חמשה
חולקין ושתיאו ורויאו עמיה׳ וחמל אלאת מן בין ידיה אליהם פכאנת אלת
בנימין אכתר מן אלאתהם כמסה אצעאף ושרבו מעה חתי סכרו׳ ויצו את
אשר על ביתו לאמר מלא את אמתחת האנשים אכל כאשר יוכלון שאת

וישבו לפניו הבכר כבכרתו היה נוטל את הגביע והיה שומו מריח בו ואומר יהודה שהוא מלך ישב בראש ראובן שהוא בכור ישב שני לו וכן בכלן השיב כל אחד ואחד לפי כבודו ולפי מעלתו ושתיר בנימין אמר אמא לית לי אמא ודין טליא לית ליה אמא אנא ... ידי

נכמרו׳ נתחממו ובלשון משנה על הכומר של זיתים ובלשון ארמי מטום מכמר בסרא ובמקרא
עורנו כתנור נכמרו נתחממו נקמטו קמטים קמטים מפני זלעפות רעב כן דרך כל עור כשמחממין אותו —
נקמט ונכווץ׳׳ ויתאפק׳ נתאמץ והוא לשון אפיקי מגנים חוזק וכן ומזיח אפיקים רפה׳׳ כי תועבה הא׳
דבר שנאוי הוא למצרים לאכל את העברים ואנקלוס נתן טעם לדבר׳׳ הבכור כבכרתו׳ מכה בגביע וקורא
ראובן שמעון לוי ויהודה יששכר וזבולון בני אם אחת הסבו כסדר הזה שהוא סדר תולדותכם וכן כולם כיון
שהגיע לבנימין אמר זה אין לו אם ואני אין לי אם ישב אצלי׳׳ משאות׳ מנות׳ חמש ידות׳ חלקו עם אחיו
ומשאת יוסף ומנשה ואפרים׳׳ וישכרו עמו׳ ומיום שמכרוהו לא שתו יין ולא הוא שתה יין ואותו היום שתו׳׳

ותקנית

גביעי׳
כוס הארוך
וקורין לו

ושים כסף איש בפי אמתחתו: ופקיד ית דממנא על ביתיה למימר מלי ית
טעני גבריא עבורא כמא דיכלין למטען ושוו כסף גבר בפום טעניה: תם
אמר וכילה וקל לה אמל אועית אלקום טעאמא כמא יטיקון חמלה ואגעל
פיצה כל רגל פי ועאיה: ואת גביעי גביע הכסף תשים בפי אמתחת הקטן
ואת כסף שברו ויעש כדבר יוסף אשר דבר: וית כלידי כלילא דכספא
תשוי בפום טענא דזעירא וית כסף זבינוהי ועבד כפתגמא דיוסף דמליל:
וגאמי גאם אלפצה אגעלה פי ועא אלאצגר מע פצה מירתה פצנע כמא קאל
יוסף: הבקר אור והאנשים שלחו המה וחמריהם: צפרא נהר וגבריא
אתפטרו אנון וחמריהון: פלמא אצ אצבח אטלק אלקום הם וחמירהם:
הם יצאו את העיר לא הרחיקו ויוסף אמר לאשר על ביתו קום רדף אחרי
האנשים והשגתם ואמרת אלהם למה שלמתם רעה תחת טובה: אנון
נפקו מן קרתא לא ארחיקו ויוסף אמר לדממנא על ביתיה קום רדוף בתר
גבריא ותדביקנון ותימר להון למא שלימתון בישתא חלף טבתא: פהם קד
כרגו מן אלקריה ולם יבעדון אד קאל יוסף לוכילה קם פאכלבהם פאדא לחקתהם
קל להם לם כאפיתם שרא בדל כיר: הלוא זה אשר ישתה אדני בו והוא
נחש ינחש בו הרעתם אשר עשיתם: הלא דין דישתי רבוני ביה והוא
בדקא מבדיק ביה אבאישתון דעבדתון: אלים הדא אלדי ישרב בה מולאי
והו יאנמא אמתחנכם בה לקד אסאתם פימא צנעתם: וישגם וידבר
אלהם את הדברים האלה: ואדביקנון ומליל עמהון ית פתגמיא האלין:
פלחקהם וכלמהם בדלך: ויאמרו אליו למה ידבר אדני כדברים האלה חלילה
לעבדיך מעשות כדבר הזה: ואמרו ליה למא ימליל רבוני כפתגמיא האלין
חס לעבדך מלמעבד כפתגמא הדין: קאלו לה לא יקול סיידי הדי אלכלאם אן
עבידך מעאדון מן אן יצנעון מתל הדי אלאמר: הן כסף אשר מצאנו בפי

גביעי כוס הלוך וקורין לו מדרגו" חלילה לעבדיך" חולין הוא לנו לשון גנאי ותרגו' חס לעבדך חס מאת
הקב"ה יהא עלינו מעשות זאת והרבה יש בגמרא חס ושלום" הן כסף אשר מצאנו" זה אחד מעשרה קו"ח
האמורין בתורה וכולן מנויין בב"ר" גם עתה" אף זו מן הדין כדבריכם כן הוא שכולכם חייבין בדבר שהיה
שנמצא הגניבה ביד אחד מהם כולם נתפשים אבל אני אעשה לכם לפנים משורת הדין" אשר ימצא אתו יהיה
לי עבדי" בגדול החל" שלא ידבו [illegible] יודע היכן הוא" ויעמס איש על חמרו" בעלי זרוע היו ולא הוצרכו לסייע
זה את זה לטעון" וישבו העירה" מטרפולין היתה והוא אומ' העירה בכל שהיא לא שלא היתה חשובה בעיניהם
לא כעיר בינונית שלעשרה בני אדם לענין המלחמה" עודנו שם" שהיה ממתין להם" הלוא ידעתם כי נחש ינחש
וגו' הלא ידעתם כי איש חשוב כמוני יודע לנחש ולדעת מדעת ומסברא ובינה כי אתם גנבתם הגביע" האלהים מצא
יודעים אנו שלא סרחנו אבל מאת המקום נהיתה להביא לנו זאת" מצא בעל חוב לגבות שטר חובו" מה נצטדק

אמתחתינו השיבנו אליך מארץ כנען ואיך נגנב מבית אדניך כסף או זהב:
הא כספא דאשכחנא בפום טוענא אתיבנהי לך מארעא דכנען ואיכדין
נגנוב מבית ריבונך מנין דכסף או מנין דדהב: הודא פצה וגדנאהא פי פואת
אועיתנא רדדנאהא א'ך מן בלד כנעאן פכיף נסרק מן בית מולאך פצה או דהב:
אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וגם אנחנו נהיה לאדני לעבדים: דישתכח
עמיה מעבדך יתקטיל ואף אנחנא נהי לרבוני לעבדין: מן וגד מעה מן
עבידך יקתל ונחן איצא נכון לסידי עבידא: ויאמר גם עתה כדבריכם כן
הוא אשר ימצא אתו יהיה לי עבד ואתם תהיו נקים: ואמר אף כען כפתגמיכון
כין הוא דישתכח עמיה יהי לי עבדא ואתון תהון זכאין: קאל ואן כמא קלתם
הו כדאך מן וגד מעה כאן לי עבדא ואנתם תכונו אבריא: וימהרו ויורדו
איש את אמתחתו ארצה ויפתחו איש אמתחתו: ואוחיאו ואחיתו גבר ית
טועניה לארעא ופתחו גבר טועניה: פאסרעו וחט כל רגל ועאיה עלי' ארץ
ופתח כל רגל ועאיה: ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא הגביע באמתחת
בנימן: ובלש ברבא שרי ובזעירא שיצי ואשתכח כלידא בטועני
דבנימין: פפתשהא בדא באכבר ואנתהא אל' אצגר פוגד אכאס פי ועא
בנימין: ויקרעו שמלתם ויעמס איש על חמרו וישבו העירה: ובזעו —
לבושיהון ורמו גבר על חמריה ותבו לקרתא: פכרקו תיאבהם ושד כל
רגל עלי' חמארה ורגעו אלי' אקריה: ויבא יהודה ואחיו ביתה יוסף והוא
עודנו שם ויפלו לפניו ארצה: ועל יהודה ואחוהי לבית יוסף והוא עד כען
תמן ונפלו קדמוהי על ארעא: פדכל יהודה ואכותה אלי' בית יוסף ועאדה
תם פוקעו בין ידיה עלי' ארץ: ויאמר להם יוסף מה המעשה הזה אשר
עשיתם הלוא ידעתם כי נחש ינחש איש אשר כמני: ואמר להון יוסף מה
עובדא הדין דעבדתון הלא ידעתון ארי בדקא מבדיק גברא דכותי: קט

ויקרעו שמלותם אמ"ל הקב"ה אתם הקרעתם את חביל' קריעה שלחנם אף אתם קרעו קריעה שלחנם אמ"ר יצא נפחח שפטים קרעו על בנימין יצא ממנו מרדכי שקרע על ... ויקרע מרדכי את בגדיו

לשון צדק וכן כל תיבה שתחלת יסודה צדי והיא באה לדבר בלשון מתפעל או יתפעל או נתפעל נותן טי"ת במקום תי"ו ואינו נותנה לפני אות ראשונה של יסוד התיבה לא באמצע אותיות העיקר כגון כמצטדק מגזרת צדק — וצטבע מגזרת צבע ויצטיירו מגזרת ציר אמונים הצטיידנו אותו מגזרת צידה לדרך ותיבה שתחלתה סמך כשהיא מתפעלת התי"ו מפרדת את אותיות העיקר כגון ויסתבל החגב מגזרת סבל מסתכל הוית בקרנא ושתמר חקות עמרי מגזרת שמר' וסר מרע משתולל מגזרת מוליך יועצים שולל עודך מסתולל — בעמי מגזרת דרך לא סלולה

חזק חסל מקץ

ויגש אליו דבר באזני אדוני יכנסו דברי באזניך ואל יחר אפך מכאן אתה למד שדבר אליו קשות כי כמוך כפרעה חשוב אתה בעיני כמלך זהו פשוטו ומדרשו סופך ללקות עליו בצרעת

כמו שלקה פרעה על

להם יוסף מא הדי׳ אלצניע אלדי צנעתם אמא עלמתם אנה ימתחן רג׳ל
מתלי׳ ויאמר יהודה מה נאמר לאדני מה נדבר ומה נצטדק האלהים מצא
את עון עבדיך הננו עבדים לאדני גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע
בידו׳ ואמר יהודה מא נימר לרבוני מא נמליל ומא נזכי מן קדם ייי אשתכח
חובא בעבדך הא אנחנא עבדין לרבוני אף אנחנא אף דאשתכח
כלידא בידיה׳ קאל יהודה מא נקול לסידי מא נתכלם ומא נחתג אללה
אוקע עבידך פי דנובהם הא נחן עביד לסידי נחן ומן וג׳ד אלכאס פי ידה׳
ויאמר חלילה לי מעשות זאת האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה
לי עבד ואתם עלו לשלום אל אביכם׳ ואמר חס לי מלמעבד דא גברא
דאשתכח כלידא בידיה הוא יהי עבדא ואתון סקו לשלם לות אבוכון׳ קאל
אנא מעאד׳ מן אן אצנע הד׳י׳ אלאמר אלרג׳ל אלד׳י וג׳ד אלכאס פי ידה הו יכון
לי עבדא ואנתם אצעדו בסלאם אלי אביכם׳ קמו פסו׳ סימ׳ יחזקיהו ס׳

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדך דבר באזני אדני ואל יחר
אפך בעבדך כי כמוך כפרעה׳ וקריב לותיה יהודה ואמר בבעו רבוני ימליל
כען עבדך פתגמא קדם רבוני ולא יתקף רגזך בעבדך ארי כפרעה כין אתה׳ פתקדם
אליה יהודה וקאל יא סידי יתכלם עבדך כלאמא בחצ׳רת סידי ולא ישתד
גצ׳בך עלי׳ עבדך לאנך מתל פרעון׳ אדני שאל את עבדיו לאמר היש
לכם אב או אח׳ רבוני שאיל ית עבדוהי למימר האית לכון אבא או אחא׳ אן
סידי סאל עבידה קאילא הל מוג׳וד לכם אב או אך׳ ונאמר אל אדני יש לנו אב
זקן וילד זקנים קטן ואחיו מת ויותר הוא לבדו לאמו ואביו אהבו׳ ואמרנא
לרבוני אית לנא אבא סבא ובר סיבתין זעיר ואחוהי מית ואשתאר הוא
בלחודוהי לאמיה ואבוהי רחים ליה׳ פקלנא לה מוג׳וד לנא אב שיך׳ ואבן
שיכוכה צג׳יר׳ ואכ׳יה קד מאת פבקי הו וחדה לאמה ואביה יחבה׳ ותאמר
אל עבדיך הורדהו אלי ואשימה עיני עליו׳ ואמרת לעבדך אחתוהי לותי

כמו שלקה פרעה על ידי זקינתי שרה על לילה אחת שעכבה׳ ד״א מה פרעה גוזר ואינו מקיים מבטיח ואינו עושה
אף אתה כן׳ וכי זו היא שימת עין שאמרת לשום עינך עליו׳ ד״א כי כמוך כפרעה׳ אם תקניטני אהרוג אותך ואת
אדונך׳ אדוני שאל את עבדיו מתחלה בעלילה באת עלינו למה היה לך לשאול כל אלה בתך היינו מבקשים או
אחותינו אתה מבקש ואעפ״כ ונאמר אל אדוני לא כחדנו ממך דבר׳ ואחיו מת׳ מפני היראה היה מוציא דבר שקר
מפיו אמר אם אומר לו שהוא קיים יאמר הביאוהו אצלי׳ לבדו לאמו׳ מאותה האם אין עוד אח׳ ועזב את אביו ומת׳
אם יעזוב את אביו דואגים אנו שמא ימות בדרך שהרי אמו בדרך מתה׳ וקראהו אסון שהשטן
מקטרג בשעת הסכנה׳ והורדתם את שיבתי עכשיו כשהוא אצלי אני מתנחם בו על אמו ועל אחיו ואם
ימות זה דומה עלי ששלשתם מתו ביום אחד׳ והיה כראותו כי אין הנער ומת׳ אביו מצרתו׳ כי עבדך ערב את

הנער׳
ואם
תאמ׳
נבה

ואשימה עיני עליו: פקלת לעבידך. אחדרוה אלי. חתי אנטר עיני פיה: ונאמר
אל אדני לא יוכל הנער לעזב את אביו ועזב את אביו ומת: ואמרנא
לרבוני. לא יכול עולימא למשבק ית אבוהי. ואם ישבוק ית אבוהי ימות:
פקלנא לסידי לא יטיק אלגלאם אן יתרך אביה. פאן הו תרכה מאת: ותאמר
אל עבדיך אם לא ירד אחיכם הקטן אתכם לא תוספון לראות פני: ואמרת
לעבדך. אם לא ייחות. אחוכון זעירא עמכון. לא תוספון למחזי אפי: פקלת
לעבידך אן לם ינחדר. אכוכם אלצגיר מעכם. לא תעאודו אן תרו וגהי: ויהי
כי עלינו אל עבדך אבי ונגד לו את דברי אדני: והוה כד סליקנא. לות עבדך
אבא. וחוינא ליה ית פתגמי רבוני: פלמא צעדנא אלי עבדך אבינא אכברנאה
בכלאם סידנא: ויאמר אבינו שבו שברו לנו מעט אכל: ואמר אבונא
תובו זבונו לנא זעיר עבורא: פקאל אבינא. ארגעו ואמתארו לנא קלילא
מן טעאם: ונאמר לא נוכל לרדת אם יש אחינו הקטן אתנו וירדנו כי
לא נוכל לראות פני האיש ואחינו הקטן איננו אתנו: ואמרנא לא נכול
למיחת. אם אית אחונא זעירא עמנא ונחות. ארי לא נכול למחזי אפי
גברא. ואחונא זעירא ליתוהי עמנא: קלנא לא נטיק אן ננחדר. אלא אן
כאן אכינא אלצגיר מענא אנחדרנא. לאנא לא נטיק אן נרא וגה אלרגל
ואכינא אלצגיר ליס הו מענא: ויאמר עבדך אבי אלינו אתם ידעתם כי
שנים ילדה לי אשתי: ואמר עבדך אבא לנא. אתון ידעתון. ארי תרין
ילידת לי אתתי: פקאל. עבדך אבינא לנא. אנתם תעלמון. אן זוגתי אנמא
ולדת לי אתנין: ויצא האחד מאתי ואמר אך טרף טרף ולא ראיתיו עד הנה:
ונפק חד מלותי. ואמרית. ברם מקטל קטיל. ולא חזיתיה עד כען: פכרג
אחדהמא מן ענדי. פקלת. לעלה קד אפתרס. ולם אראה אלי אלאן: ולקחתם גם את זה
מעם פני וקרהו אסון והורדתם את שיבתי ברעה שאלה: ותדברון אף ית דין
מן קדמי ויערעניה מותא. ותחתון ית סיבתי בבישתא לשאול: פאן אבדתם הדא מן

הנער' ואם תאמר למה אני נכנס לפיגר יותר משאר אחי הם כולם מבחוץ ואני נתקשרתי בקשר חזק להיות ערב בשתי עולמות' ישב נא עבדך וגו' לכל דבר אני מעולה ממנו לגבורה ולמלחמה ולשמש' להתאפק לכל הנצבים' לא היה נכבד שהיו מצריים נצבים עליו ושומעים שאחיו מתביישין בהוודעו להם' וישמע בית פרעה' ביתו' של פרעה כלומר עבדיו ובני ביתו ואין זה לשון בית ממש שאכמו בית ישראל בית יהודה מיוגדה בלשון' כי נבהלו מפניו' מפני הבושה' גשו נא אלי' ראה אותם נסוגים לאחור אמר שעכשיו אחי נכלמים קרא להם בלשון רכה ותחנונים ונראה להם נזהר מהול' למחיה' להיות לכם למחיה' כי זה שנתים הרעב' עברו משני הרעב' לאב לחבר ולפטרון' ועלו אל אבי' ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות' פן תורש' דלמא תתמסכן לשון מוריש ומעשיר' והנה עיניכם רואות' בכבודי' ושאני אחיכם שאני מהול ככם ועוד כי פי המדבר אליכם בלשון הקדש'

ונגש
אחי
בנימין

ענדי ואהבטתה שמ׳ יב׳ אנזלתם שיבתי בחסרה אלי אלתרא: ועתה כבאי אל
עבדך אבי והנער איננו אתנו ונפשו קשורה בנפשו: וכען כמיתא לות
עבדך אבא ועולימא ליתוהי עמנא ונפשיה חביבא ליה כנפשיה: פאדא
אן צרת אלי עבדך אבי ואלגלאם ליס הו מענא ונפסה משקודה בנפסה: והיה
כראותו כי אין הנער ומת והורידו עבדיך את שיבת עבדך אבינו ביגון ש
שאלה: ויהי כד יחזי ארי ליתוהי עולימא וימות ויחתון עבדך ית סיבת עבדך
אבונא בדוונא לשאול: פכמא ירא אנה ליס מענא ימות ויכון עבידך
קד אנזלו שיבת עבדך אבינא בחסרה אלי אלתרא: כי עבדך ערב את הנער
מעם אבי לאמר אם לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל הימים: ארי עבדך
מעריב בעולימא מן אבא למימר אם לא איתיניה לך ואהי חטי לאבא כל
יומיא: ואעלם אן עבדך צמן אלגלאם מן אביה קאילא: אן לם אתי בה אליך
כנת כאטיא לאבי טול אלזמאן: ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד
לאדני והנער יעל עם אחיו: וכען יתיב כען עבדך תחות עולימא עבדא
לרבוני ועולימא יסק עם אחוהי: ואן יגלס עבדך מכאן אלגלאם עבדא לסיידי
ויצעד אלגלאם מע אכותה: כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי פן
אראה ברע אשר ימצא את אבי: ארי איכדין אסק לות אבא ועולימא
ליתוהי עמי דלמא אחזי בבישתא דתשכח ית אבא: אנא אפטר כיף אצעד
אלי אבי ואלגלאם ליס הו מעי כלא אשאהד אלבלא אלדי ינאלה: ולא יכל
יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל איש מעלי ולא עמד
איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו: ולא יכיל יוסף לאתחסנא לכל דקימין
עלוהי וקרא אפיקו כל אנש מעלוי ולא קם אנש עמיה כד אתידע יוסף
לאחוהי: ולם יטיק יוסף אן יתחלד לדלך מן כתרת אלוקוף בין ידיה פנאדא

ועיני אחי בנימין השוה את כולם יחד לומר כשם שאין בלבי שנאה על בנימין אחי שהרי לא היה במכירתי כך
אין בלבי שנאה עליכם: ויפל על צוארי בנימן על שני מקדשות שעתידין להיות בחלקו של בנימין וסופן ליחרב: אחיו ובן
ובנימן בכה על צואריו על משכן שילה שעתיד להיות בחלקו של יוסף וסופו ליחרב: ואחרי כן מאחר
שראוהו בוכה ולבו שלם עמהם: דברו אחיו אתו שמתחלה היו בושים ממנו: והקול נשמע בית פרעה כמו
בבית פרעה וזהו לשון בית ממש: טענו את בעירכם תבואה: את טוב ארץ מצרים ארץ גשן: [illegible] וחיכו
זרע מה שבא קופה לעשותה כמצולה שאין בה דגים: חלב הארץ כל חלב לשון מיטב הוא: ואתה צויתה
מפי לומר להם זאת עשו כך אמור להם שכך ברשותי הוא: שלח כזאת כחשבון כזה ומהו החשבון עשרה
חמורים וגו׳ מטוב מצרים מצינו בגמרא ששלח לו יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו ומדרש אגדה גריסין
של פול: בר ולחם כתרגומו: ומזון לפתן: אל תרגזו בדרך אל תתעסקו בדבר הלכה שלא תרגז עליכם הדרך
ד״א אל תפסיעו פסיעה גסה והכנסו בחמה לעיר: ולפי פשוטו של מקרא יש לומר לפי שהיו נכלמים היה דואג

בדרך
על דבר

אכרגו כל רגל מן בין ידיי ולם יקף אנסאן מעה חין תערף יוסף באכותה
ויתן את קלו בבכי וישמעו מצרים וישמע בית פרעה: ויהב ית קליה
בבכיתא ושמעו מצראי ושמע אנש בית פרעה: פרפע צותה בבכא
חתא סמעה אלמצריון וסמעוה אל פרעון: ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף
העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו: ואמר יוסף לאחוהי
אנא יוסף העד כען אבא קיים ולא יכילו אחוהי לאתבא יתיה פתגם ארי
אתבהילו מן קדמוהי: פקל יוסף לאכותה אנא יוסף הל עאד אבי באקי
ולם יטיקו אן יגיבוה ממא דהשו מן בין יזיה: ויאמר יוסף אל
אחיו גשו נא אלי ויגשו ויאמר אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אתי
מצרימה: ואמר יוסף לאחוהי קרובו כען לותי וקריבו ואמר אנא יוסף
אחוכון דזבינתון יתי למצרים: פקאל להם תקדמו אלי פתקדמו פקאל אנא
יוסף אכיכם אלדי בעתמוני אלי מצר: ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם
כי מכרתם אתי הנה כי למחיה שלחני אלהים לפניכם: וכען לא תתנססון
ולא יתקף בעיניכון ארי זבינתון יתי הלכא ארי לקיימא שלחני יי
קדמיכון: ולאן לא ישק ולא ישתד עליכם אד בעתמוני אלי ההנא פאן
אללה בעתני בין ידיכם למעישה: כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ ועוד
חמש שנים אשר אין חריש וקציר: ארי דנן תרתין שנין כפנא בגו ארעא
ועוד חמש שנין דלית זרועא וחצדא: ודלך אן הדה סנתין גוע קד
מצ'א פי אלבלד ובקי כמס סנין ליס פיהא זרע ולא חצאד: וישלחני
אלהים לפניכם לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה
גדולה: ושלחני יי קדמיכון לשואה לכון שארא בארעא ולקיימא לכון
לשיזבא רבא: פבעתני אללה בין ידיכם ליציר לכם בקאא פי אלארץ
ויחיי לכם פליתה עצימה: ועתה לא אתם שלחתם אתי הנה כי האלהים

ולא יכלו אחיו לענות אותו שמעון בן שטח משום אבא כהן בר דליה אוי לנו מיום תוכחה כל שכן חכם חכמים בגוים היה ולא היה יכול לעמוד בתוכחתה שלאחוזו שכתי הממכן הספכתי לשוות לך כה ויאמר לא יוסף קטון שלשבטים היה ולא יכלו אחיו לעמוד בתוכחתו שכ ולא יכלו אחיו לענות אותו לכשיבוא הקב״ה להוכיח כל אחד ואחד לפי מעשיו דכתי אוכיחך

ואערכה לעיניך יהל אחת כמה וכמה

ויבי רבי ברוך שמדבר מכירתו להתוכח זה עם זה ולומר על ידך נמכר אתה ספרתה לעוזרע
שלא נמסר לנו לשמחתו וכי הוא מוטל ושכה הוא מוטל ויפב לבו נחלף לבו והלך מלהאמין לא
היה לבו פונה על הדברים לשון מפיגין טעמן בלשון משנה וכמו מאין הפוגות וריחו לא נמר מתרגמין
וריחיה לאפג את כל דברי יוסף סימן מסר להם במה היה עוסק כשפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה
שנ וירא את העגלות אשר שלח יוסף ולא נאמר אשר שלח פרעה ותחי רוח יעקב שרתה עליו שכינה
שפירשה ממנו רב לי רב לי עוד שמחה וחדוה הואיל ועוד יוסף בני חי בארה שבע כמו לבאר
שבע הא בסוף תיבה במקום למד בתחלתה לאלהי אביו יצחק חייב אדם בכבוד אביו יותר מכבוד
זקינו לפיכך תלה ביצחק ולא באברהם יעקב יעקב לשון חיבה אל תירא מרדה מצרימה לפי שהיה מיצר

על
מנקד

לצאת
לחוצה

456

וַיְשִׂימֵנִי לְאָב לְפַרְעֹה וּלְאָדוֹן לְכָל־בֵּיתוֹ וּמֹשֵׁל בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם׃ וכען
לא אתון שלחתון יתי הכא אלהין מן קדם י״י ושויני אבא לפרעה ולרבון
לכל אנש ביתיה ושליט בכל ארעא דמצרים׃ ואלאן ליס אנתם בעתתמוני
ההנא בל אללה פצירני אסתאדא לפרעון וסיידא לגמיע אלה וסלטאנא
עלי גמיע בלד מצר׃ מַהֲרוּ וַעֲלוּ אֶל־אָבִי וַאֲמַרְתֶּם אֵלָיו כֹּה אָמַר
בִּנְךָ יוֹסֵף שָׂמַנִי אֱלֹהִים לְאָדוֹן לְכָל־מִצְרָיִם רְדָה אֵלַי אַל־תַּעֲמֹד׃ אוחון
וסקו לות אבא ותימרון ליה כדנן אמר ברך יוסף שויני י״י לרבון לכל
מצראי חות לותי לא תתעכב׃ אסרעו ואצעדו אלי אבי וקולו לה כדא קאל
אבנך יוסף צירני אללה סידא לגמיע אלמצריין אנחדר אליי לא תקף׃

וְיָשַׁבְתָּ בְאֶרֶץ־גֹּשֶׁן וְהָיִיתָ קָרוֹב אֵלַי אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבְנֵי בָנֶיךָ וְצֹאנְךָ וּבְקָרְךָ
וְכָל־אֲשֶׁר־לָךְ׃ ותתיב בארעא דגשן ותהי קריב לותי את ובנך ובני בנך
ועאנך ותורך וכל דלך׃ וקם פי בלד גשאן אלסדיר ותכון קריבא מני אנת
ובניך ובני בניך וגנמך ובקרך וגמיע מאלך׃ וְכִלְכַּלְתִּי אֹתְךָ שָׁם כִּי־עוֹד חָמֵשׁ
שָׁנִים רָעָב פֶּן־תִּוָּרֵשׁ אַתָּה וּבֵיתְךָ וְכָל־אֲשֶׁר־לָךְ׃ ואזון יתך תמן ארי
עוד חמיש שנין כפנא דלמא תתמסכן את ואנש ביתך וכל דלך׃ ואמונך
תם לאן קד בקי כמס סנין גוע כלא תפתקר אנת וזלך וגמיע מאלך׃
וְהִנֵּה עֵינֵיכֶם רֹאוֹת וְעֵינֵי אָחִי בִנְיָמִין כִּי־פִי הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם׃ והא עיניכון
חזין ועיני אחי בנימין ארי בלישנכון אנא ממליל עמכון׃ והודא
עיונכם נאצרה ועיני אכי בנימין אן פאי יכאטבכם׃ וְהִגַּדְתֶּם לְאָבִי
אֶת־כָּל־כְּבוֹדִי בְּמִצְרַיִם וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר רְאִיתֶם וּמִהַרְתֶּם וְהוֹרַדְתֶּם אֶת־
אָבִי הֵנָּה׃ ותחוון לאבא ית כל יקרי דבמצרים וית כל דחזיתון ותוחון
ותחתון ית אבא הלכא׃ פאכברו אבי בגמיע כראמתי במצר ובגמיע
מא ראיתמוה ואסרעו ואחדרוה אלי ההנא׃ וַיִּפֹּל עַל־צַוְּארֵי בִנְיָמִן־אָחִיו
וַיֵּבְךְּ וּבִנְיָמִן בָּכָה עַל־צַוָּארָיו׃ ונפל על צורא דבנימין אחוהי ובכא ובנימין
בכא על צורה׃ תם אנכב עלי ענק בנימין אכיה ובכא ובנימין בכא
עלי ענקה׃ וַיְנַשֵּׁק לְכָל־אֶחָיו וַיֵּבְךְּ עֲלֵיהֶם וְאַחֲרֵי כֵן דִּבְּרוּ אֶחָיו אִתּוֹ׃ ונשיק

על שנזקק לצאת לחוצה לארץ׳ ואנכי אעלך׳ הבטיחו להיותו נקבר בארץ׳ אשר כרכו בארץ כנען׳ אבל
מה שרכש בפדן ארם נתן הכל לעשו בשביל חלקו במערת המכפלה אמר נכסי חוצה לארץ אינם
כדאי לי׳ וזהו אשר כריתי לי העמיד לו צבורין של זהב וכסף ואמר לו טול את שלך׳ ובנות בנו סרח בת
אשר ויוכבד בת לוי׳ הבאים מצרימה על שם שנעשה קורא להם הבאים ואין לתמוה על אשר לא כתב אשר
באו׳ בן הכנענית בוריה שנבעלה לכנעני כשהרגו את שכם לא היתה דינה רוצה לצאת עד שנשבע לה

כרתין כרי

שמעון
מינאחה
בר״ שם
בני לאה

לכל אחוהי ובכא עליהון ובתר כין מליל אחוהי עמיה ׃ אקבל מאיר
אבותה וכבא מעהם ובעד ראן כלמורה ׃ והקל נשמע בית פרעה
לאמר באו אחי יוסף וייטב בעיני פרעה ובעיני עבדיו ׃ וקלא אשתמע
בית פרעה למימר אתו אחי יוסף ושפר בעיני פרעה ובעיני עבדוהי ׃
וארתפע אצות אי פרעון וקיל לה קד גאו כוה יוסף פחסן ראך ענדה
וענד גמיע קואדה ׃ ויאמר פרעה אל יוסף אמר אל אחיך זאת עשו טענו
את בעירכם ולכו באו ארצה כנען ׃ ואמר פרעה ליוסף אימר לאחך רא
עבידו טעונו ית בעירכון ואיזילו אובילו לארעא דכנען ׃ פקל פרעון
ליוסף קל לאכותך אצנעו כלה קוקו דואבכם ואמצו ודזהא אי בלד
כנעאן ׃ וקחו את אביכם ואת בתיכם ובאו אלי ואתנה לכם את טוב
ארץ מצרים ואכלו את חלב הארץ ׃ ודברו ית אבוכון וית אנש בתיכון
ואיתו לותי ואתין לכון ית טוב ארעא דמצרים ותיכלון ית טובא דארעא ׃
ואחמלו אביכם ונסכם וציירו אלי ואעטיכם כיר בלד מצר ותאכלו
אגוד מא פיהא ׃ ואתה צויתה זאת עשו קחו לכם מארץ מצרים
עגלות לטפכם ולנשיכם ונשאתם את אביכם ובאתם ׃ ואת מפקד
רא עבידו סבו לכון מארעא דמצרים עגלן לטפלכון ולנשיכון ותטלון
ית אבוכון ותיתון ׃ ואנת מאמור אן תקול להם כדו לכם מן בלד מצר
עגלא לאטפלכם ונסאכם ואחמלו אביכם ותעלו ׃ ועיניכם אל תחס
על כליכם כי טוב כל ארץ מצרים לכם הוא ׃ ועיניכון לא תחוס על
מניכון ארי טוב כל ארעא דמצרים דילכון הוא ׃ ועיונכם לא תשפק
עלי אניתכם אן כיר גמיע בלד מצר הו לכם ׃ ויעשו כן בני ישראל
ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה ויתן להם צדה לדרך ׃ ועבדו כין בני
ישראל ויהב להון יוסף עגלן על מימרא דפרעה ויהב להון זודין לאורחא ׃
פצנע כדאך בני אסר׳ ואעטאהם יוסף עגלא באמר פרעון וזאדא לטריק ׃
לכלם נתן לאיש חלפות שמלת ולבנימן נתן שלש מאות כסף וחמש
חלפות שמלת ׃ לכלהון יהב לגבר אצטלן דלבושא ולבנימן יהב תלת
מאה סלעין דכסף וחמשה אצטלן דלבושא ׃ ואעטא כל רגל מנהם

שמעון ... כל ... בני לאה ואת דינה בהן הזכרים תלה בלאה והנקבה תלה ביעקב ללמדך אשה
מזרעת תחלה יולדת נקבה איש מזריע תחלה יולדת נקבה ... ובפרטן אי אתה מוצא שאלו ...

וזכר
שנולד
בין החומות

כלשה ואעטא בנימין תלאת מאיה דרהם וכ׳ מן כלע: ולאביו שלח כזאת
עשרה חמרים נשאים מטוב מצרים ועשר אתנת נשאת בר ולחם ומזון
לאביו לדרך: ולאבוהי שלח כדין עסרא חמרין טעינין מטוב מצרים
ועסר אתנן טעינן עבור ולחים וזודין לאבוהי לאורחא: ובעת לאביה עשרה
חמיר מחמלה מן כיר מצר ועשר אתאן מחמלה בר וטעאם יגדאה
לאביה לטריק: וישלח את אחיו וילכו ויאמר אליהם אל תרגזו בדרך:
ושלח ית אחוהי ואזלו ואמר להון לא תתנצון באורחא: פבעת באכותה
ומצוזקא להם לא תרגזו פי טריק: ויעלו ממצרים ויבאו ארץ כנען
אל יעקב אביהם: וסליקו ממצרים ואתו לארעא דכנען לות יעקב
אבוהון: ועעדו מן מצר ובאו אלי בלד כנעאן אלי יעקוב אביהם: ויגדו
לאמר עוד יוסף חי וכי הוא משל בכל ארץ מצרים ויפג לבו כי לא האמין
להם: וחויאו ליה למימר עד כען יוסף קיים וארי הוא שליט בכל ארעא
דמצרים והואה מליא פיגן על לביה ארי לא הימין להון: פאכברוה וקאלו
לה יעד יוסף באקי והו סלטאן עלי גמיע בלד מצר פשכך קלבה ולם
יתק בהם: וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דבר אלהם וירא את
העגלות אשר שלח יוסף לשאת אתו ותחי רוח יעקב אביהם: ומלילו
עמיה ית כל פתגמי יוסף דמליל עמהון וחזא ית עגלתא דשלח יוסף למטל
יתיה ושרת רוח קודשא על יעקב אבוהון: תם כלמוה בגמיע כלאם יוסף אלדי
כלמהם בה ולמא אבצר אלעגל אלדי בעת בהא יוסף לתחמלה פעאשת רוח יעקוב
נב אביהם: ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי אלכה ואראנו בטרם אמות:
ואמר ישראל סגי לי חדוא עד כען יוסף ברי קיים איזיל ואחזיניה עד לא
אמות: פקאל אסראיל חסבי אן עאד יוסף אבני באקי אמצי וארואה קבל אן אמות:
ויסע ישראל וכל אשר לו ויבא בארה שבע ויזבח זבחים לאלהי אביו
יצחק: ונטל ישראל וכל דליה ואתא לבאר שבע ודבח דבחין לאלהא דאבוהי
יצחק: פרחל אסראיל וגמיע מא לה חתי גא אלי ביר סבע וזבח דבאיח ללאה אביה
יצחק: ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה ויאמר יעקב יעקב ויאמר

ונכבד [illegible] בין החומות בכניסתן לעיר שנ׳ חמר ילדה אותה ללוי במצ׳ לידתה במצ׳ בני רחל את
יעקב [illegible] לא נחמ׳ כן שאשתו היתה עיקרו של בית כל הנפש הבאה ליעקב שיצאו מארץ כנען לבוא
למצ׳ ואין הבאה [illegible] לשון עבר אלא לשון הווה כמו בערב היא באה וכמו והנה רחל בתו באה עם הצאן לפיכך
טעמו למטה באלף לפי שבשיצאו לבא מארץ כנען לא היו שם ושש׳ והשני כל הנפש לבית יעקב הבאה
מצרימה שבעים הוא לשון עבר לפיכך טעמו למעלה בבית לפי שמשבאו היו שם ע׳ שמצאו שם יוסף ושני
בניו ונתוספה להם יוכבד בין החומות ולדברי האומ׳ תאומות נולדו עם השבטים צריכין אנו לומר שמתו לפני

ידירתן
לבעלי
מדרי
נא

הנני: ואמר יי׳ ליעקב בחזוא דליליא ואמר יעקב יעקב ואמר האנא
פקאל אללה לאסר׳ פי רויא אלליל וקאל יא יעקוב יא יעקוב ק׳ לביך: ויאמר אנכי
האל אלהי אביך אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם:
ואמר אנא יי׳ אלהא דאבוך לא תדחל מלמיחת למצרים ארי לעם
סגי אשוינך תמן: פקאל אנא אללה אלאה אביך לא תכאף מן נזול
מצר לאני אציר מנך תם אמה עצימה: אנכי ארד עמך מצרימה
ואנכי אעלך גם עלה ויוסף ישית ידו על עיניך: אנא איחות עמך למצרים
ואנא אסקינך אף אסקא ויוסף ישוי ידוהי על עינך: ואנא אנזל מעך אלי
מצר ואנא אצעדך אצעאדא ויוסף יגמץ׳ עיניך: ויקם יעקב מבאר שבע
וישאו בני ישראל את יעקב אביהם ואת טפם ואת נשיהם בעגלות
אשר שלח פרעה לשאת אתו: וקם יעקב מבאר שבע ונטלו בני ישראל
ית יעקב אבוהון וית טפלהון וית נשיהון בעגלתא דשלח פרעה למטל
יתיה: פקאם יעקוב מן ביר סבע וחמלוה בני אסראיל ואטפאלהם ונסאהם עלי
אלעגל אלתי בעת בהא פרעון להחמלה: ויקחו את מקניהם ואת רכושם
אשר רכשו בארץ כנען ויבאו מצרימה יעקב וכל זרעו אתו: ודברו
ית גיתיהון וית קניינהון דקנו בארעא דכנען ואתו למצרים יעקב וכל
בנוהי עמיה: ואכדו מואשיהם וסרחהם אלדי מלכוה פי בלד כנעאן וגאו
אלי מצר יעקוב וגמיע נסלה מעה: בניו ובני בניו אתו בנתיו ובנות בניו
וכל זרעו הביא אתו מצרימה: בנוהי ובני בנוהי עמיה בנתיה ובנת
בנוהי וכל בנוהי איתי עמיה למצרים: בניה ובני בניה בנאתה ובנאת
בניה וסאיר נסלה גא בהם מעה אלי מצר: ואלה שמות בני ישראל
הבאים מצרימה יעקב ובניו בכור יעקב ראובן: ואלין שמהת בני ישראל דעלו
למצרים יעקב ובנוהי בכריה דיעקב ראובן: והדה אסמא בני אסראיל
אלדאכלין אלי מצר אלדי הו יעקוב ובניה בכרה ראובן: ובני ראובן חנוך
ופלוא וחצרן וכרמי: ובני ראובן חנוך ופלוא וחצרון וכרמי: ובני ראו

ירדתן למצ׳ שהרי לא נמנו כאן מצאתי בויקרא רבה עשו שש נפשות היו לו והכתוב קורא אותן
נפשות ביתו לשון רבים לפי שהיו עובדין לאלוהות הרבה · יעקב שבעים היו לו והכתו׳ קורא אותן נפש
לפי שהיו עובדין לאל אחד·· להורות לפניו · כתרגו׳ לפנות לו מקום ולהורות היאך יתישב בה·· ד״א
לפניו קודם שיגיע לשם · ומדרש אגדה להורות לפניו לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה··
ויאסר יוסף מרכבתו · הוא עצמו אסר את הסוסים למרכבה להזדרז לכבוד אביו·· וירא אלי[illegible]
נראה אל אביו·· ויבך על צואריו עוד · לשון הרבות בכייה וכן כי לא על איש ישים עוד לשון
רבוי הוא אינו שם עלילות נוספות על חטאיו אף כאן הרבה והוסיף בבכי יותר על הרגיל אבל

יעקב
לא נפל
על צוארי

וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יְמוּאֵל וְיָמִין וְאֹהַד וְיָכִין וְצֹחַר וְשָׁאוּל בֶּן הַכְּנַעֲנִית׃ וּבְנֵי הַכְּנַעֲנִית׃
שמעון ימוא׳ וימין ואהד ויכין וצחר ושאול בר כנעניתא׃ ובני שמעון
ימו וימ׳ זא׳ יכ׳ וצ׳ ושאול בר כנעני
וּבְנֵי לֵוִי גֵּרְשׁוֹן קְהָת וּמְרָרִי׃ ובני לוי גק ומר׳׃ וּבְנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וְשֵׁלָה וָפֶרֶץ
וָזָרַח וַיָּמָת עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנַעַן וַיִּהְיוּ בְנֵי פֶרֶץ חֶצְרֹן וְחָמוּל׃ ובני יהודה
ער ואונן ושלה ופרץ וזרח ומית ער ואונן בארעא דכנען והוו בני פרץ מי בלך כנשה (וכה)
יהודה ער ואונן ושלה ופרץ וזרח ומאת ער ואונן
חצרון וחמול׃ ובני
בני פרץ חצרון וחמול׃ וּבְנֵי יִשָּׂשכָר תּוֹלָע וּפֻוָּה וְיוֹב וְשִׁמְרֹן׃ וּבְנֵי
זְבֻלֻן סֶרֶד וְאֵלוֹן וְיַחְלְאֵל׃ אֵלֶּה בְּנֵי לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב בְּפַדַּן
אֲרָם וְאֵת דִּינָה בִתּוֹ כָּל נֶפֶשׁ בָּנָיו וּבְנוֹתָיו שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ׃ אלין בני
לאה דילידת ליעקב בפדן ארם וית דינה ברתיה כל נפש בנוהי ובנתיה
תלתין ותלת׃ הולאי בני לאה אלדי ולדת ליעקוב פי פדן ארם ודינה
אבנתהא גמיעהם תלאתה ותלאתין נפסא׃ וּבְנֵי גָד צִפְיוֹן וְחַגִּי שׁוּנִי
וְאֶצְבֹּן עֵרִי וַאֲרוֹדִי וְאַרְאֵלִי׃ ובני גד צפיון וחגי שוני ואצבון ערי
וארודי ואראלי׃ ובני גד׳ וּבְנֵי אָשֵׁר יִמְנָה וְיִשְׁוָה וְיִשְׁוִי וּבְרִיעָה וְשֶׂרַח
אֲחֹתָם וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר וּמַלְכִּיאֵל׃ ובני אשר ימנה וישוה וישוי
ובריעה ושרח אחתהון ובני בריעה חבר ומלכיאל׃ ובני אשר ימנ׳ ויש׳ וישוי
ובריע וסרח אכתהם ובני בריע חבר ומלכיאל׃ אֵלֶּה בְּנֵי זִלְפָּה אֲשֶׁר נָתַן
לָבָן לְלֵאָה בִתּוֹ וַתֵּלֶד אֶת אֵלֶּה לְיַעֲקֹב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה נָפֶשׁ׃ אלין בני זלפה
דיהב לבן לרחל ברתיה וילידת ית אלין ליעקב שית עסרי נפשן׃ הולאי
בני זלפה אלדי אעטאהא לבן לליאה אבנתה גמיע מא ולדת ליעקוב סתה
עשר נפסא׃ בְּנֵי רָחֵל אֵשֶׁת יַעֲקֹב יוֹסֵף וּבִנְיָמִן׃ בני רחל אתת יעקב יוסף
ובנימין׃ בני רחל זוגה׳ יעקוב יוסף ובנימין׃ וַיִּוָּלֵד לְיוֹסֵף בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר
יָלְדָה לּוֹ אָסְנַת בַּת פּוֹטִי פֶרַע כֹּהֵן אֹן אֶת מְנַשֶּׁה וְאֶת אֶפְרָיִם׃ ואתיליד ליוסף בארעא
דמצרים דילידת ליה אסנת בת פוטי פרע רבא דאון ית מנשה וית אפרים׃

יעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא נשקו ואמרו רז״ל שהיה קורא את שמע׃ אמותה הפעם׳ פשוטו שלמקרא כתרגו׳ ומדרשו כבור הייתי למות שתי מיתות בעולם הזה ולעולם הבא שנסתלקה מ׳ מעלי שכינה וה׳ ייחד אומ׳ שיתבענו׳ [illegible] מיתתך עכשו שעודך חי לא אמות אלא פעם אחת׃ ואומרה אליו אחי וגו׳ ועוד אומר לו והאנשים רועי צאן׳ בעבור תשבו בארץ גשן׳ והיא צריכה לכם שהיא ארץ מרעה [illegible] ושתאמרו לו שאין אתם בקיאין במלאכה אחרת ירחיקכם מעליו ויושיבכם שם׳ כי תועבת מצרים כל רועה צאן לפי שהם להם אלהות׳ ומקצה אחיו׳ מן הפחותים שבהם לגבורה שאין נראין גבורים שאם

יראה
אובס
גבורים

וולד ליוסף פי בלד מצר אלדי ולדת לה אסנת אבנת פוטיפרע אמאם און
מנשה ואפרים׃ ובני בנימן בלע ובכר ואשבל גרא ונעמן אחי וראש
מפים וחפים וארד׃ ובני בנימן בלע ובכר ואשבל גרא ונעמן אחי וראש
מפים חפים וארד׃ ובני בנימין׃ אלה בני רחל אשר ילד ליעקב כל נפש
ארבעה עשר׃ אלין בני רחל דאתילידו ליעקב כל נפשתא ארבעת עסר׃
ובני דן חשים׃ ובני׃ ובני׃ ובני נפתלי יחצאל וגוני ויצר ושלם׃ ובני נפתלי
יחצאל וגוני ויצר ושלם׃ ובני׃ אלה בני בלהה אשר נתן לבן לרחל בתו
ותלד את אלה ליעקב כל נפש שבעה׃ אלין בני בלהה דיהב לבן לרחל
ברתיה וילידת ית אלין ליעקב כל נפשתא שבע׃ הולאי בני בלהה אלדי
אעטא לבן לרחל אבנתה גמיע מא ולדת ליעקוב סבעה נפוס׃ כל
הנפש הבאה ליעקב מצרימה יצאי ירכו מלבד נשי בני יעקב כל נפש
ששים ושש׃ כל נפשתא דעלא עם יעקב למצרים נפקי ירכיה בר
מנשי בני יעקב כל נפשתא שתין ושית׃ גמיע אלנפוס אלגאיה מן
יעקוב אלי מצר מא כרג מן צלבה זוג מוא נסוה בניה סתה וסתין נפסא
ובני יוסף אשר ילד לו במצרים נפש שנים כל הנפש לבית יעקב
הבאה מצרימה שבעים׃ ובני יוסף דאתילידו ליה במצרים נפשתא תרתין
כל נפשתא לבית יעקב דעלא למצרים שבעין׃ ויוסף ואבנאה אלדי ולדא
לה במצר נפסאן גמלה אלנפוס אלתי דכלת מן אל יעקוב אלי מצר סבעין׃
ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורת לפניו גשנה ויבאו
ארצה גשן׃ וית יהודה שלח קדמוהי לות יוסף לפנאה קדמוהי לגשן ואתו
לארעא דגשן׃ תם בעת יעקב ביהודה בין ידיה אלי יוסף לידלה עלי בלד אלסדיר
פגאו אליה׃ ויאסר יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו גשנה וירא
אליו ויפל על צואריו ויבך על צואריו עוד׃ וטקים יוסף רתכוהי וסליק
לקדמות ישראל אבוהי לגושן ואתחזי ליה ונפל על צורהי ובכא על צורה
יראה אותם גבורים ישנה אותם אנשי מלחמתו ואו הם ראובן שמעון לוי [redacted] יששכר ובנימן
אותן שלא כפל משה שמותם כשבירכן אבל שמות הגבורים כפל וזאת ליהודה שמע יי קול יהודה
ולגד אמר ברוך מרחיב גד ולנפתלי אמר נפתלי ולדן אמר דן וכן לזבולון וכן לאשר זה ולשון בר'
שבר"א אגדת ארץ ישראל אבל בגמרא בבלי שלנו מצינו שאותם שכפל משה שמותם הם החלשים
ואותן הביא לפני פרעה ויהודה שהוכפל שמו לא הוכפל משום חלשות שאם טעם יש בדבר כדאית'
בבבא קמא ובברייתא דספרי שנשנה בזאת הברכה כמו בגמרא שלנו אנשי חיל בקיאים
באומנותם לרעות צאן של אשכלי על כאן שלי וברך יעקב ה"א שאילת שלום כדרך כל הגראין

לפני המלכים
לפרקים

פאסרג יוסף דאבתה וצעד יתלקא אסר אביה אלי בלד גשן לה ואנכב
עלי ענקה ובכא עליה הוא: ויאמר ישראל אל יוסף אמותה הפעם
אחרי ראותי את פניך כי עודך חי: ואמר ישראל ליוסף אלו אנא מאית
זמנא הדא מנחם אנא בתר דחזיתינון לאפך ארי עד כען קיים את:
פקאל אבו ליוסף אמות לאן בעד מא ראית וגהך אן עאדך באקי: ויאמר
יוסף אל אחיו ואל בית אביו אעלה ואגידה לפרעה ואמרה אליו אחי
ובית אבי אשר בארץ כנען באו אלי: ואמר יוסף לאחוהי ולבית אבוהי
אסק ואחוי לפרעה ואימר ליה אחי ובית אבא דבארעא דכנען אתו
לותי: פקאל יוסף לאבותה ואל אביה אצעד ואכבר פרעון ואקול
לה אכותי ואל אבי אלדי פי בלד כנעאן קד גאו אלי: והאנשים רעי צאן
כי אנשי מקנה היו וצאנם ובקרם וכל אשר להם הביאו: וגבריא
רען ענא ארי גברי מרי גיתי הוו ועניהון ותוריהון וכל דילהון איתיאו:
ואקום רעאה גנם ...

לאנהם כאנו דוי מאשיה וגנמהם ובקרהם וכל מאלהם אתו בה: והיה כי
יקרא לכם פרעה ואמר מה מעשיכם: ויהי ארי יקרי לכון פרעה ויימר
מא עובדיכון: פאדא דעא בכם פרעון וקאל מא צנעתכם: ואמרתם אנשי
מקנה היו עבדיך מנעורינו ועד עתה גם אנחנו גם אבתינו בעבור
תשבו בארץ גשן כי תועבת מצרים כל רעה צאן: ותימרון גברי מרי
גיתי הוו עבדך מזעורנא ועד כען אף אנחנא אף אבהתנא בדיל
דתתבון בארעא דגשן ארי מרחקין מצראי כל רעי ענא: קולו כאן
עבידך דוי מאשיה מן צגרנא אלי אלאן וכדלך אבאונא לכי אן תקימו
פי בלד גשן לאן אלמצריין יכרהון כל ראעי גנם: ויבא יוסף ויגד
לפרעה ויאמר אבי ואחי וצאנם ובקרם וכל אשר להם באו מארץ
כנען והנם בארץ גשן: ואתא יוסף וחוי לפרעה ואמר אבא ואחי ועניהון
ותוריהון וכל דילהון. אתו מארעא דכנען. והא אנון בארעא דגשן: פדכל

לפני המלכים לפרקים שלו... שני מגורי ימי גירותי כל ימי הייתי גר בארץ ולא השיגו
בטובה ויברך יעקב ... כל הנפטרין מלפני שרים מברכים אותם ונוטלין רשות ומה ברכה בירכו
שיעלה נילוס לרגליו לפי שאין מצרים שותה מי גשמים אלא נילוס עולה ומשקה ומברכתו של יעקב
ואילך היה פרעה בא על נילוס והוא עולה לקראתו ומשקה את הארץ תנחומא ... מארץ ...
לפי הטף לפי הצריך לכל בני ביתם ... ולחם אין בכל הארץ חוזר לענין הראשון לתחלת שני הרעב
... כמו ותלאה לשון עייפות כתרגו׳ ודומה לו כמתלהלה היורה זקים בשבר השדים שברים נותנים
לו את הכסף ... כתרגו׳ שלים ... וינהלם ... וינהגם ודומה לו אין מנהל לה על מי מנוחות ינהלני
... כי תם תם הכסף כי אם ... הכסף והמקנה ובא ... ויאמרו ...

גויתנו
ותן זרע
לבדו

ויוסף [illegible] פרעון אלכלהם [illegible] אבו ואכותי ומואשיהם ובקרהם וגמיע מאלהם
גאו מן בלד כנעאן והא הם פי בלד אסדיר: ומקצה אחיו לקח חמשה
אנשים ויצגם לפני פרעה: ומקצת אחוהי דבר חמשה גברין ואקימנון
קדם פרעה: [illegible] אנאס מן אכותה ואוקפהם בין ידי פרעון:
ויאמר פרעה אל אחיו מה מעשיכם ויאמרו אל פרעה רעה צאן
עבדיך גם אנחנו גם אבותינו: ואמר פרעה לאחוהי מא עובדיכון
ואמרו לפרעה רען ענא עבדך אף אנחנא אף אבהתנא: פקאל
פרעון לאכותה מא צנעתכם קאלו לה עבידך רעאה גנם נחן ואבאינא
ויאמרו אל פרעה לאתותבא בארעא אתינא ארי לית רעיא לענא
דלעבדך ארי תקיף כפנא בארעא דכנען וכען יתבון כען עבדך
בארעא דגשן: תם קאלו גינא לנסכן פי בלדך אד לים מרעא פי בלד
אסדיר: ויאמר פרעה אל יוסף לאמר אביך ואחיך באו אליך: ואמר
פרעה ליוסף למימר אבוך ואחך אתו לותך: פקאל פרעון ליוסף קד
אתאך אביך ואכותך: ארץ מצרים לפניך הוא במיטב הארץ הושב
את אביך ואת אחיך ישבו בארץ גשן ואם ידעת ויש בם אנשי
חיל ושמתם שרי מקנה על אשר לי: ארעא דמצרים קדמך היא
בדשפיר בארעא אותיב ית אבוך וית אחך יתבון בארעא דגשן
ואם ידעת ואית בהון גברין דחילא ותמנינון רבני גיתי על דילי:
הדי בלד מצר בין ידיך אסכנהם פי אגודה ודלך אן יקימו פי בלד
אסדיר ואן כנת תעלם אן פיהם דוי חיל פציירהם רימא וכלא אדי
עלי מאשיתי: ויבא יוסף את יעקב אביו ויעמדהו לפני פרעה
ויברך יעקב את פרעה: ואיתי יוסף ית יעקב אבוהי ואקימיה קדם
פרעה ובריך יעקב ית פרעה: ואדכל יוסף יעקוב אביה פאוקפה בין

גויתנו ואדמתנו. ותן זרע לזרוע האדמה. אע״פ שאמר להם יוסף ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר
מכיון שבא יעקב באה ברכה לרגליו והתחילו לזרוע וכלה הרעב וכן שנינו בתוספתא דסוטה.
לא תשם. לא תהא שממה לא תבור לשון שדה בור שאינו חרוש. ותהי הארץ לפרעה. קנויה לו. ואת
העם העביר. יוסף מעיר לעיר לזכרון שאין להם עוד חלק בארץ והושיב של עיר זו בחברתה ולא
הוצרך הכתוב לכתוב זאת אלא להודיעך שבחו של יוסף שנתכוון להסיר חרפה מעל אחיו שלא יהוא
קורין אותם גולים. מקצה גבול מצ׳ ועד קצהו. כן עשה לכל הערים אשר במלכות מצ׳ מקצה גבולה
ועד קצה גבולה. הכהנים. הכומרים כל לשון כהן משרת לאלוהות הוא חוץ מאותן שהם לשון
גדולה כגון כהן מדין כהן און. חק לכהנים. חוק כך וכך לחם ליום. הא. כמו הנה. לזרע השדה
שבכל שנה. ולאשר בבתיכם. ולאכול העבדים והשפחות אשר בבתיכם. טפכם. בנים קטנים.

ויאמרו אל פרעה
לגור בארץ
באנו כי אין מרעה
לצאן
אשר לעבדיך
כי כבד הרעב
בארץ כנען ועתה ישבו
נא עבדיך
בארץ גשן:

לגנם עבידך מגאעה
[illegible]
[illegible]
עבידך [illegible]

ממצא חן
נעשות
נגו גאת
כמו

ירי פ[illegible] [illegible]יעקב [illegible] כמה ימי שני חייך׃
ואמר פ[illegible] [illegible]ר׃ פקד [illegible]רעון ליעקב כם
סני חיותך׃ וי[illegible] [illegible] ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה
מעט ורעים היו [illegible] [illegible] השיגו את ימי שני חיי אבותי [illegible]
מגוריהם׃ ואמר יעקב לפרעה יומי שני תותבותי מאה ותלתין שנין זעירין
וביישין הון יומי שני חיי ולא אדביקו ית יומי שני חיי אבהתי ביומי תותבותהון׃
קאל יעקוב לפרעון סני חיותי מאיה ותלאתין סנה וכאנה קלילה ורדייה ולם
תלחק אלי סני חיוה אבאי חסב איאם סכנאהם׃ ויברך יעקב את פרעה
ויצא מלפני פרעה׃ ובריך יעקב ית פרעה ונפק מלות פרעה׃ תם דעא לה
וברג מן בין ידיה׃ ויושב יוסף את אביו ואת אחיו ויתן להם אחזה בארץ
מצרים במיטב הארץ בארץ רעמסס כאשר צוה פרעה׃ ואותיב

יוסף ית אבוהי וית אחוהי ויהב להון אחסנא בארעא דמצרים ב
בדשפיר בארעא בארע רעמסס כמא דפקיד פרעה׃ ואסכן יוסף אביה
ואכותה ואעטאהם חוזא פי בלד מצר פי אגודה והו בלד עין שמס
כמי אמר פרעון׃ ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו ואת כל בית אביו
לחם לפי הטף׃ וזן יוסף ית אבוהי וית אחוהי וית כל בית אבוהי לחמא לפום טפלא׃
ומאן יוסף אביה ואכותה וסאיר אלה טעאמא עלי קדר אטפאלהם׃ ולחם אין
בכל הארץ כי כבד הרעב מאד ותלה ארץ מצרים וארץ כנען מפני הרעב׃
ולחמא לית בכל ארעא ארי תקיף כפנא לחדא ואשתלהיאת עמא דארעא
דמצרים ועמא דארעא דכנען מן קדם כפנא׃ וטעאם ליס פי גמיע אלבלד
ממא אשתד אלגוע גדא חתי כל אהל בלד מצר ובלד כנעאן מן קבל
אלגוע׃ וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא בארץ מצרים ובארץ כנען בשבר
אשר הם שברים ויבא יוסף את הכסף ביתה פרעה׃ ולקיט יוסף ית כל
כספא דאשתכח בארעא דמצרים ובארעא דכנען בעבורא דאנון זבנין
ואיתי יוסף ית כספא לבית פרעה׃ וגמע יוסף גמיע אלורק אלמוגוד פי
בלד מצר ובלד כנעאן בתמיירה אלדי כאנו ימתארונהא ואדכלה אלי בית
מאל פרעון׃ ויתם הכסף מארץ מצרים ומארץ כנען ויבאו כל מצרים
אל יוסף לאמר הבה לנו לחם ולמה נמות נגדך כי אפס כסף׃ ושלים ב

ויבא יוסף את
הכסף ביתה פרעה
עליו הכתוב אומ
איש אמונות רב
ברכות. ואמר רב
חסדא שלש מתנות
הטמין יוסף במצ[ר]
אחת נתגלה לקרח
ואחת נתגלה
לאנטונינוס בן אסוירוס
ואחת גנוזה לצדיקים
לעתיד לבא

כספא

כספא מארעא דמצרים ומארעא ... לות יוסף
למימר הב לנא לחמא ולמא נמות ... כספא פפני
זורק מן בלד מצר ומן בלד כנעאן ... ן אלי יוסף קאילין
אעטנא טעאמא ולם נמות חדאך פני זורק ויאמר יוסף הבו מקניכם
ואתנה לכם במקניכם אם אפס כסף ואמר יוסף הבו גיתיכון ואתין
לכון בגיתיכון אם שליס כספא קאל להם יוסף האתו מואשיכם ואעטיכם
בהא אד פני זורק ויביאו את מקניהם אל יוסף ויתן להם יוסף לחם
בסוסים ובמקנה הצאן ובמקנה הבקר ובחמרים וינהלם בלחם בכל
מקנהם בשנה ההוא ואיתיאו ית גיתיהון לות יוסף ויהב להון יוסף
לחמא בסוסותא ובגיתי ענא ובגיתי תורי ובחמריא וזנינון בלחמא בכל לחמא
גיתיהון בשתא ההיא פאתו במואשיהם אלי יוסף פאעטאהם יוסף
טעאמא בכ'יל ומאשיה' גנם ובקר וחמיר ואגאזהם בטעאם
במואשיהם תלך אלסנה ותתם השנה ההוא ויבאו אליו בשנה השנית ויאמרו
לו לא נכחד מאדני כי אם תם הכסף ומקנה הבהמה אל אדני לא נשאר
לפני אדני בלתי אם גויתנו ואדמתנו ושלימת שתא ההיא ואתו לותיה
בשתא תנייתא ואמרו ליה לא נכסי מן רבוני אלהין שליס כספא וגיתי
בעירא ... רבוני לא אשתאר קדם רבוני אלהין גויתנא וארענא פלמא לות
פנית תלך אלסנה גאו אליה פי אלסנה אלתאניה וקאלו לא נכתם מולאנא אן זורק
קד פני ומואשי מן בהאים ענד סיידנא ולם יבק בין ידיה אלא אבדאננא
וריאצנא למה נמות לעיניך גם אנחנו גם אדמתנו קנה אתנו ואת
אדמתנו בלחם ונהיה אנחנו ואדמתנו עבדים לפרעה ותן זרע ונחיה ולא
נמות והאדמה לא תשם למא נמות לעינך אף אנחנא אף ארענא
קני יתנא וית ארענא בלחמא ונהי אנחנא וארענא עבדין לפרעה והב
בר זרעא ונחי ולא נמות וארעא לא תבור פלא נמות בחצרתך נחן וריאצנא
אשתרנא וריאצנא בטעאם חתי נכון נחן עבידא וריאצנא מלכא
לפרעון ואעטנא חבא נחיא בה ולא נמות ואלארץ לא תכרב ויקן יוסף את
כל אדמת מצרים לפרעה כי מכרו מצרים איש שדהו כי חזק עליהם
הרעב ותהי הארץ לפרעה וקנא יוסף ית כל ארעא דמצרים לפרעה ארי
קי

זבינו מצראי גבר חקליה ארי תקיף עליהון כפנא והות ארעא לפרעה:
פאשתרא יוסף גמיע ריאץ׳ מצר לפרעון אד באעו כל ואחד צ׳יעתה
למא אשתד אלגוע עליהם פצארת אלצ׳יאע מלכא לפרעון: ואת העם
העביר אתו לערים מקצה גבול מצרים ועד קצהו: וית עמא אעבר יתיה מקרי
לקרי מסוף תחום מצרים ועד סופיה: ונקל אלקום מן קראהם מן טרף תכם
מצר אלי טרפה: רק אדמת הכהנים לא קנה כי חק לכהנים מאת פרעה
ואכלו את חקם אשר נתן להם פרעה על כן לא מכרו את אדמתם:
להוד ארע כמריא לא קנא ארי חולקא לכמריא מן קדם פרעה ואכלין
ית חולקהון דיהב להון פרעה על כין לא זבינו ית ארעהון: עדא אראץ׳
אלאימה פאנה לם ישתריהא לאן אלרזק כאן להם מן פרעון פכאנו
יאכלון רזקהם אלדי כאן יעטיהם לדלך לם יחתאגו אן יביעו ריאעהם:
ויאמר יוסף אל העם הן קניתי אתכם היום ואת אדמתכם לפרעה
הא לכם זרע וזרעתם את האדמה: ואמר יוסף לעמא הא קניתי
יתכון יומא דין וית ארעכון לפרעה הא לכון בר זרעא ותזרעון ית
ארעא: תם קאל יוסף ללקום הודי קד שריתכם אנתם וריאעכם לפרעון
הא לכם חבא תזרעון פי אלארץ׳: והיה בתבואת ונתתם חמישית
לפרעה וארבע הידת יהיה לכם לזרע השדה ולאכלכם ולאשר בבתיכם
ולאכל לטפכם: ויהי באעולי עללתא ותתנון חד מן חמשא לפרעה
וארבעה חולקין יהון לכון לבר זרע חקלא ולמיכלכון ולאנש בתיכון
ולמיכל לטפלכון: פאדי דכלת אלגלה פאעטו אלכמס לפרעון וארבעה אגזא
תכון לכם לבדר אלציאע ומאכלכם ומן פי מנאזלכם ואטפאלכם: ויאמרו
החיתנו נמצא חן בעיני אדני והיינו עבדים לפרעה: ואמרו קיימתנא
נשכח רחמין בעיני רבוני ונהי עבדין לפרעה: קאלו קד אחייתנא נגד
חטא ענד סידי ונכון כראך עבידא לפרעון: וישם אתה יוסף לחק
עד היום הזה על אדמת מצרים לפרעה לחמש רק אדמת הכהנים לבדם
לא היתה לפרעה: ושוי יתה יוסף לגזירא עד יומא הדין על ארעא
דמצרים דיהון יהבין חד מן חמשא לפרעה לחוד ארע כמריא בלחודיהון
לא הות לפרעה: פציירה יוסף רסמא אלי הדא אליום עלי בלד מצר אן יעטון

אלכמס לפרעון

ערה

אנג

אבמס לפרעון עדא ארץ א ... ומתם והדהא פאנהא להם וחדהם צארת
תציר לפרעון: וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה
ויפרו וירבו מאד: ויתב ישראל בארעא דמצרים בארעא דגשן ואחסינו
בה ונפישו וסגיאו לחדא: פאקאמו בני יאסראיל פי בלד מצר פי בלד אגריד
ותמרו וכתרו גדא: ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה
שנה ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה:
וחיא יעקב בארעא דמצרים שבע עסרי שנין והוו יומי יעקב שני
חיוהי מאה וארבעין ושבע שנין: פעאש יעקוב פי בלד מצר סבעה
עשר סנה פצאר גמיע עמרה סני חיותה מאיה וסבעה וארבעין סנה:
ויקרבו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו אם נא מצאתי
חן בעיניך שים נא ידך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת אל נא
תקברני במצרים: וקריבו יומי ישראל לממת וקרא לבריה ליוסף
ואמר ליה אם כען אשכחית רחמין בעינך שו כען ידך תחות ירכי
ותעביד עמי טיבו וקשוט לא כען תקברינני במצרים: ולמא קרב
אגל אסר אן ימות דעא באבנה יוסף וקאל לה אן וגדת חטא ענדך
אוס בידך ת׳ עהדי ואעתנע ת׳ פעלא ואחם אנא אן לא תדפנני במצר:
ושכבתי עם אבתי ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם ויאמר
אנכי אעשה כדברך: ואשכוב עם אבהתי ותטלינני ממצרים ותקברנני
בקבורתהון ואמר אנא אעביד כפתגמך: כל אדי צרת ת׳ אבאי
אחמלני מן מצר ואקברני פי מקברתהם קאל אנא אצנע כמא קלת:
ויאמר השבעה לי וישבע לו וישתחו ישראל על ראש המטה: ואמר
קיים לי וקיים ליה וסגיד ישראל על ריש ערסא: קאל אחלף לי פחלף
לה וסגד אסר עלי טרף סריר שכרא: ויהי

נמצא חן לעשות לנואת כמו שאמרת׳ והיינו עבדים לפרעה׳ להעלות לו החמש בכל שנה לחק
שלא יעבור׳ וישב ישראל בארץ מצ׳ והיכן בארץ גשן ש״ה מארץ מצרים׳ חסלת פרשת ויגש׳ ויחי
יעקב למה פרשה זו סתומה לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהן ולבן של ישראל מצרת
השעבוד שהתחילו לשעבדם׳ ד״א שביקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו וכו׳ ויקרבו
ימי ישראל למות׳ כל מי שנאמרה בו קריבה לא הגיע לימי אבותיו׳ ויקרא לבנו ליוסף׳ למי שהיה יכולת
בידו לעשות׳ שים נא ידך׳ והשבע׳ חסד ואמת׳ חסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת שאינו
מצפה לתשלום גמול׳ אל נא תקברני במצ׳ סופה להיות עפרה כנים ושאין מיתי חוצה לארץ חיין אלא
בצער גלגול מחילות ושלא יעשוני מצ׳ ע״א׳ ושכבתי עם אבותי׳ ואו זו מחובר למעלה לתחלת המקרא
שים נא ידך תחת ירכי והשבע לי ואני סופי לשכב עם אבותי ואתה תשאני ממצרים ואין לומר ושכבתי
עם אבותי השכיבני עם אבותי במערה שהרי כתי׳ אחריו ונשאתני ממצ׳ וקברתני בקבורתם ועוד

חאזוה

ויחי יעקב שלא היה בלא׳ צער שא כמנין ויחי׳ בנה משנולד יוסף עד שנמכר

[illegible] אל נא תקברני במצרים מה ראו אבות [illegible] להתחבט על הקבורה [illegible] אמרים [illegible] דברים [illegible] שבא״י ארץ [illegible] מתים תחלה לימות [illegible] נשמה [illegible] עליה ורוח להולכים בה׳ [illegible] אבותינו [illegible] בגולה [illegible] את הארץ [illegible] ובאין [illegible] ונתתי רוחי בכם וחייתם והשכבתי אתכם על אדמתכם״

ב

למות

מצינו
בכל
מקום

הנה אביך חולה·
אמרו לו שחלה
חליו [illegible]
דברים אברהם
הזקין [illegible]
[illegible] יסורין
[illegible]
[illegible] יעקב
[illegible]
[illegible]
[illegible] אדם
מת [illegible]
חולי [illegible]
תקנה בין בניו
מתוך שהוא חולה
הוא מדעת בעצמו
ומצוה לבניו
אמר לו [illegible] חייך
דבר טוב [illegible]
ומכך הוא [illegible]
[illegible] ויאמר ליוסף
הנה אביך חולה··

אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חלה ויקח את שני בניו
עמו את מנשה ואת אפרים: והוה בתר פתגמיא האלין ואמר ליוסף הא
אבוך מרע ודבר ית תרין בנוהי עמיה ית מנשה וית אפרים: ולמא
כאן בעד הדה אלאמור קיל ליוסף אן אביך מריץ פאכד אבנאה מעה מנשה
ואפרים: ויגד ליעקב ויאמר הנה בנך יוסף בא אליך ויתחזק ישראל
וישב על המטה: וחוי ליעקב ואמר הא ברך יוסף אתי לותך ואתתקף
ישראל ויתיב על ערסא: תם אכבר יעקוב וקיל לה הודי אבנך יוסף גאי
אליך פתקוא וגלס עלי אלסריר: ויאמר יעקב אל יוסף אל שדי נראה
אלי בלוז בארץ כנען ויברך אתי: ואמר יעקב ליוסף אל שדי אתגלי
לי בארעא דכנען ובריך יתי: פקאל יעקוב ליוסף אעלם אן אלטאיק
אלכאפי תגלא לי פי לוז פי בלד כנעאן ובארך פי: ויאמר אלי הנני
מפרך והרביתך ונתתיך לקהל עמים ונתתי את הארץ הזאת לזרעך
אחריך אחזת עולם: ואמר לי האנא מפיש לך ומסגי לך ואתנינך
לכנשת שבטין ואתין ית ארעא הדא לבנך בתרך אחסנת עלם: וקאל לי
אנא מתמרך ומכתרך ואגעל מנך גוק אמם ואעטי הדה אלבלד לנסלך
בעדך חוז אלדהר: ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד באי אליך
מצרימה לי הם אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי: וכען תרין בנך
דאתילידו לך בארעא דמצרים עד מיתאי לותך למצרים דילי אנון אפרים
ומנשה כראובן ושמעון יהון קדמי: ואן אבנאך אלמולודין פי בלד מצר אלי
אן אתיתך אלי מצר המא ינסבאן אלי יכון אפרים ומנשה מתל ראובן ושמעון:
ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו על שם אחיהם יקראו בנחלתם:
ובנין דתוליד בתריהון דילך יהון על שם אחיהון יתקרון באחסנתהון: ואלדי
תלד בעדהם אליך ינסבון ואלי אסמא אכותהם ינצאפון פי נחלתהם: ואני

מצינו בכל מקום לשון שכיבה עם אבותיו היא הגויעה ולא הקבורה וישכב דוד עם אבותיו ואחר כך ויקבר בעיר דוד··
וישתחו ישראל· תעלא בעדניה סגיד ליה·· על ראש המטה· הפך עצמו לצד השכינה מכאן אמרו שהשכינה למעלה
ממראשותיו של חולה· ד"א על ראש המטה· על שהיתה מטתו שלימה ולא היה בה רשע שהרי יוסף מלך הוא ועוד שנשבה
לבין הגוים והרי הוא עומד בצדקו·· ויאמר ליוסף· אחד מן המגידים והרי זה מקרא קצר ויש אומרי' אפרים היה רגיל
לפני יעקב בתלמוד וכשחלה יעקב בארץ גשן הלך אפרים אצל אביו למצ' להגיד לו·· ויקח את שני בניו עמו· כדי שיברכם
יעקב לפני מותו·· ויגד· המגיד ליעקב ולא פירש מי והרבה מקראות קצרי לשון·· ויתחזק ישראל· אמר אע"פ שהוא בני
מלך הוא אחלוק לו כבוד מכאן שחולקין כבוד למלכות וכן משה חלק כבוד למלכות· וירדו כל עבדיך אלה אלי וכן אליהו
וישנס מתניו·· ונתתיך לקהל עמים· בשרני שעתידין לצאת ממני עוד קהל ועמים ואע"פ שאמר לי גוי וקהל גוים
גוי אמר לו על בנימין וקהל גוים הרי שנים לבד מבנימין ועוד לא נולד לי בן למדני שעתיד אחד משבטי ליחלק ועתה:

אותה מתנה
אני נותן לך··

ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך בעוד כברת ארץ לבא
אפרתה ואקברה שם בדרך אפרת הוא בית לחם: ואנא במיתי מפדן מיתת
עלי רחל בארעא דכנען באורחא בעוד כרוב ארעא למיעל לאפרת
וקברתה תמן באורח אפרת היא בית לחם: ואמא אנא פפי מגיי מן פדן
מאתת עלי רחל פי בלד כנעאן פי אלטריק וקד בקי מיל מן אלמסאפה
אלי דכול אפרת ודפנתהא תם פי טריק אפרת הי בית לחם ילם יולד לי
בעד דלך שיא: וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה:
וחזא ישראל ית בני יוסף ואמר מן אלין: פלמא ראי אסר בני יוסף קאל מן הולא:
ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתן לי אלהים בזה ויאמר קחם נא אלי
ואברכם: ואמר יוסף לאבוהי בני אנון דיהב לי יי הכא ואמר קריבנון כען
לותי ואבריכנון: קאל לה יוסף המא אבני אלדי רזקניהמא אללה ההנא קאל
קדמהמא אלי חתי אבארך פיהמא: ועיני ישראל כבדו מזקן לא יוכל
לראות ויגש אותם אליו וישק להם ויחבק להם: ועיני ישראל יקרא מסיבו
לא יכול למחזי וקריב יתהון לותיה ונשיק להון וגפיף להון: וכאנה עיני
אסר קד תקלתא מן אלשיכוכה לים יטיק אן ינטר פקדמהמא אליה וקבלהמא
ועאנקהמא: ויאמר ישראל אל יוסף ראה פניך לא פללתי והנה הראה אתי
אלהים גם את זרעך: ואמר ישראל ליוסף למחזי אפך לא סברית והא אחזי
יתי יי אף ית בנך: וקאל אסר ליוסף אלנטר אלי וגהך לם אמל והודי קד אראני
אללה נסלך איצא: ויוצא יוסף אתם מעם ברכיו וישתחו לאפיו ארצה:

אותה מתנה אני נותן לך · הנולדים לך עד בואי אליך כלום · לפני בואי אליך כלומר שנולדו משפירשת ממני
עד שבאתי אצלך · לי הם · בחשבון שאר בני הם ליטול חלק בארץ איש כנגדו · ומולדתך · אם תוליד עוד
לא יהיו במנין בניי אלא בתוך שבטי אפרים ומנשה יהיו נקראים ולא יהא להם שם בשבטים לענין הנחלה
ואעפ״י שנחלקה הארץ למנין גלגלתם כדכתי׳ לרב תרבו נחלתו וכל איש ואיש נטל בשוה חוץ מן הבכורות
מכל מקום לא נקראו שבטים אלא אלו · ואני בבאי מפדן וגו׳ אעפ״י שאני מטריח עליך להוליכני ליקבר בארץ
כנען ולא כן עשיתי לאמך שהרי מתה סמוך לבית לחם · כברת ארץ · מדת ארץ והם אלפים אמה כמדת תחום
שבת כדברי ר׳ משה הדרשן ולא תאמר שעיכבו עלי גשמים מלהוליכה ולקברה בחברון עת הגריד היה
שהארץ חלולה ומנוקבת ככברה · ואקברה שם ולא הולכתיה אף לבית לחם להכניסה לארץ וידעתי שיש
בלבך עלי אבל דע לך שעל פי הדבור קברתיה שם שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבוזראדן והיו עוברים
שם יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים שנ׳ קול ברמה נשמע וגו׳ והקב״ה משיבה יש שכר
לפעולתך נאום יי׳ ושבו בנים לגבולם · ואנקלו׳ תרגם כרוב ארעא כדי שיעור חרישת יום ואומ׳ אני שהיה
להם קבע שהיו קורין אותו כרוב חרישה אחת קרו לה בלשון ארמי כד אמרינן כרוב ותני כמא דמפיק תעלא מבי
כרבא · וירא ישראל את בני יוסף · בקש לברכם ונסתלקה שכינה ממנו לפי שעתיד ירבעם ואחאב לצאת
מאפרים ויהוא ובניו ממנשה · ויאמר מי אלה · מהיכן יצאו אלו שאינן ראויין לברכה · בזה · הראה לו שטר
אירוסין ושטר כתובה ובקש יוסף רחמים על הדבר ונחה עליו רוח הקדש · ויאמר קחם נא אלי ואברכם · זהו
ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו תרגלתי רוחי ביעקב בשביל אפרים עד שלקחם על זרועותיו ·
לא פללתי · לא מלאני לבי לחשוב מחשבה שאראה פניך עוד · פללתי · לשון מחשבה כמו הביאי עצה עשי
פלילה · ויוצא יוסף אותם · לאחר שנשקם הוציאם יוסף מעם ברכיו ליטלם זה לימין וזה לשמאל לסמוך ידיו

עליהם
ולברכם

ואפיק יוסף יתהון מן קדמוהי וסגיד על אפוהי על ארעא: פאכרגהמא יוסף
מן ענד חג׳רה וסג׳ד עלי וג׳הה עלי אלארץ׳: ויקח יוסף את שניהם את אפרים
בימינו משמאל ישראל ואת מנשה בשמאלו מימין ישראל ויגש אליו:
ודבר יוסף ית תרויהון ית אפרים בימיניה מסמאלא דישראל וית

מנשה בסמליה מימינא דישראל וקריב לותיה: תם אכ׳ד יוסף כלאהמא
ותרך אפרים בימינה מן יסאר אסר׳ ומנשה ביסארה ען ימין אסר׳ וקדמהמא
אליה: וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר ואת
שמאלו על ראש מנשה שכל את ידיו כי מנשה הבכור: ואושיט ישראל ית
ימיניה ושוי על רישא דאפרים והוא זעירא וית סמליה על רישא דמנשה
אחכימנון לידוהי ארי מנשה בוכרא: פמד אסר׳ ימינה וג׳עלהא עלי ראס
אפרים והו אלאצג׳ר ויסארה עלי ראס מנשה אחכאם ידאה כדאך עלי
אן מנשה אלבכר: ויברך את יוסף ויאמר האלהים אשר התהלכו אבתי
לפניו אברהם ויצחק האלהים הרעה אתי מעודי עד היום הזה: ובריך ית יוסף
ואמר [illegible] דפלחו אבהתי קדמוהי אברהם ויצחק יי דזן יתי מדאיתני עד
יומא הדין: ובארך פי יוסף וקאל אללה אלדי פלחו אבאי פי טאעתה אברהים
ואסחק אללה אלדי רעאני מנד כנת אלי הדא אליום: המלאך הגאל אתי מכל רע
יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבתי אברהם ויצחק וידגו לרב
בקרב הארץ: מלאכא דפרק יתי מכל בישא יבריך ית עולימיא ויתקרי
בהון שמי ושום אבהתי אברהם ויצחק וכנוני ימא יסגון בגו בני אנשא
על ארעא: ומלך פכני מן כל שר הו יבארך פי הדין אלגלאמין ויסמיאן

עליהם ולבכם ־ וישתחו לאפיו ־ כשחזר לאחוריו מלפני אביו ־ את אפרים בימינו משמאל ישראל ־ הבא
לקראת חבירו ימינו כנגד שמאל חבירו וכיון שיבא הבכור מיומן לברכה ־ שכל את ידיו ־ כתרגו׳ אחכימנון
לידוהי בהשכל וחכמה השכיל את ידיו לכך ומדעת כי יודע היה כי מנשה הבכור ואעפ״כ לא שת ימינו
עליו ־ המלאך הגואל אתי ־ המלאך הרגיל להשתלח אלי בצרתי בענין שנ׳ ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום יעקב
וגו׳ אנכי האל בית אל ־ יברך את הנערים מנשה ואפרים ־ וידגו לרב ־ כדגים הללו שפרין ורבין ואין עין הרע
שולטת בהם ־ ויתמוך יד אביו ־ הרימה מעל ראש בנו ותמכה בידו ־ ידעתי בני ידעתי ־ שהוא הבכור ־ וגם
הוא יהיה לעם ויגדל ־ שעתיד גדעון לצאת ממנו שהקב״ה עושה נס על ידו ־ ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו ־
שעתיד יהושע לצאת ממנו שינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל ־ וזרעו יהיה מלא הגוים ־ כל העולם ־
יתמלא בצאת שמעו ושמו כשיעמיד חמה בגבעון וירח בעמק אילון ־ בך יברך ישראל ־ הבא לברך את בניו
יברכם בברכתם ויאמר איש לבנו ישימך אלהים כאפרים וכמנשה ־ וישם את אפרים ־ בברכתו לפני מנשה
להקדימו בדגלים ובחנכת הנשיאים ־ ואני נתתי לך ־ אתה טורח להתעסק בקבורתי וגם אני נתתי לך נחלה
שתקבר בה ואיזו זו שכם שנ׳ ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצ׳ קברו בשכם ־ שכם אחד על
אחיך ־ שכם ממש היא תהיה לך חלק אחד יתירה על אחיך ־ בחרבי ובקשתי ־ כשהרגו שמעון ולוי את אנשי
שכם נפלו עליהם כל סביבותיהם להזדווג להם וחגר יעקב כלי מלחמה כנגדם ־ ד״א שכם אחד היא הבכורה שיטלו
בניו שני חלקים ושכם לשון חלק הוא והרבה ־ שלו דומה במקרא אחלקם שכם ־ כי תשיתמו שכם ־ תשית שונאי

לפני חלקים
ירך יד צוו

באחמי ואסם אבאי אברהים ויצחק וינמון כתרה פי טארץ׳: וירא יוסף
כי ישית אביו יד ימינו על ראש אפרים וירע בעיניו ויתמך יד אביו
להסיר אתה מעל ראש אפרים על ראש מנשה: וחזא יוסף ארי שוי אבוהי
ית ידא ימיניה על רישא דאפרים ובאיש בעינוהי וסעדה לידא דאבוהי לאעדאה
יתה מעל רישא דאפרים לאנחותה על רישא דמנשה: ולמא ראה יוסף אן אבוה
קד געל ידה אלימני עלי ראס אפרים מאג דלך ענדה פאמסכהא ליזילהא
ען ראס אפרים אלי ראס מנשה: ויאמר יוסף אל אביו לא כן אבי כי
זה הבכר שים ימינך על ראשו: ואמר יוסף לאבוהי לא כין אבא ארי
דין בכרא שוי ימינך על רישיה: פקאל לה ליס כדא יא אבאה אן הדי אלבכר
צייר ימינך עלי ראסה: וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה
לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגוים:
וסריב אבוהי ואמר ידענא ברי ידענא אף הוא יהי לעם ואף הוא יסגי
וברם אחוהי זעירא יסגי מניה ובנוהי יהון שלטין בעממיא: פאבא וקאל
קד עלמת יא אבני אן הדי יכתר איצא ותכון מנה אמה עצימה ולכן
אעלם אן אכיה אלצגיר יכתר מנה ויכון נסלה מל אלאמם שבהה: ויברכם
ביום ההוא לאמור בך יברך ישראל לאמר ישימך אלהים כאפרים
וכמנשה וישם את אפרים לפני מנשה: ובריכנון ביומא ההוא למימר
בך יברך ישראל למימר ישוינך יי׳ כאפרים וכמנשה ושוי ית אפרים קדם
מנשה: פלמא בארך פיהם פי דלך אליום וקאל בך יתבארך בני אסר קאילין
בעצהם לבעץ יעמלך אללה מת׳ל אפרים ומנשה פקדם אפרים עלי מנשה:
ויאמר ישראל אל יוסף הנה אנכי מת והיה אלהים עמכם והשיב אתכם
אל ארץ אבתיכם: ואמר ישראל ליוסף הא אנא מאית ויהי מימרא דיי׳

ויברכם וגו׳
לאחר מלא
שבשבט
מקומות
הקדים אפרים
למנשה כנגד
וצדיקים
שופטים שעמדו
ממנו ושלכן
הם מעלתם
פנו מלא ואו
אבל אסמך
התלקחו ונו
שכל המלכים
שעמדו
ממנו
רשעים היו

בפני חנקים׳ דרך יצחו שכמה אות חלקו לשבוו שכם אחד׳ אשר לקחתי מיד האמרי מיד עשו
שעושה מעשה אמורי ראה שהיה צד אביו בא מרי פין: בחרבי ובקשתי היא חכמתו ותפלתו ואגירה לכם
ביקש בגלות אתחיק ונקתלקה ממנו שכינה והתחיל אומר דברים אחרים׳ כשעית אוני הא טיפה ראשונה
לו שלא ראה קרי מימיו׳ אוני כוחי כמו מצאתי און לו׳ מרוב אונים׳ ולאין אונים יתר שאת׳ ראוי היית
להיות יותר על אחיך בכהונה לשון נשיאות כפים׳ ויתר עז במלכות כמו ויתן עוז למלכו ומי גרם לך להפסיד
כל אלה׳ פחז כמים׳ הפחז והבהלה אשר מיהרת להראות כעסך כמים הללו הממהרים למרוצתם לכך
אל תותר של תרבה ליטול כל היתרות הללו [illegible] ראוין לך ומהו הפחז אשר פחזת׳ כי עלית משכבי
אביך׳ אותו שעלה על יצועי גם שכינה שהיה דרכו להיות עולה על יצועי׳ פחז כמים יעס רבדהו
במיכך טעמו למעלה וכולו נקוד פתח ואו היה לשון עבר היה נקוד חציו קמץ וחציו פתח וטעמו למטה׳
יצועי׳ לשון משכב על שמציעין אותו ע״י לבדין וסדינין והרבה דומין לו אם אעלה על ערש יצועי אם
זכרתיך על יצועי׳ שמעון ולוי אחים׳ בעצה אחת על שכם ועל יוסף ויאמרו איש אל אחיו ועתה לכו

ונהרגהו
מי הם אם
תאמר ראובן
או יהודה
הרי לא

114

בְּעֶדְבִּק וְהֵשִׁיב אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם: פקא איש ליוסף הא אנא מאית ויכון אלה
מעכם ויר[..]כם אלי בלד אבאיכם: וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם אַחַד עַל אַחֶיךָ אֲשֶׁר לָקַחְתִּי
מִיַּד הָאֱמֹרִי בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי: וַאֲנָא יְהָבִית לָךְ חוּלָק חַד יַתִּיר עַל אֲחָךְ דְּנַסֵיבִית
מִידָא דֶאֱמוֹרָאָה בִּצְלוֹתִי וּבְבָעוּתִי: ואנא קד אעטיתך חצה זאידה עלי אכותך
אלדי אכדתה מן יד אלאמורי בסיפי וקוסי

114

ח וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בָּנָיו וַיֹּאמֶר הֵאָסְפוּ וְאַגִּידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר יִקְרָא אֶתְכֶם
בְּאַחֲרִית הַיָּמִים: וּקְרָא יַעֲקֹב לִבְנוֹהִי וַאֲמַר אִתְכַּנַּשׁוּ וַאֲחַוֵּי לְכוֹן יָת דִּיעָרַע
יָתְכוֹן בְּסוֹף יוֹמַיָּא: תם דעא יעקוב בבניה וקאל אנתמעו אכברכם מא
יואפיכם פי אכר הדה אלאיאם: הִקָּבְצוּ וְשִׁמְעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב וְשִׁמְעוּ אֶל יִשְׂרָאֵל
אֲבִיכֶם: אִתְכַּנַּשׁוּ וְשִׁמְעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב וְקַבִּילוּ אֻלְפָן מִן יִשְׂרָאֵל אֲבוּכוֹן: אנגמעו
ואסמעו יא בני יעקוב ואקבלו מן אסר אביכם: רְאוּבֵן בְּכֹרִי אַתָּה כֹּחִי
וְרֵאשִׁית אוֹנִי יֶתֶר שְׂאֵת וְיֶתֶר עָז: רְאוּבֵן בּוּכְרִי אַתְּ חֵילִי וְרֵישׁ תָּקְפִּי לָךְ הֲוָה
חָזֵי לְמִסַּב תְּלָתָא חוּלָקִין בְּכֵירוּתָא כְּהֻנְּתָא וּמַלְכוּתָא: יא ראובן אנת בכרי
וקותי ואול גילי מפצל פי אלשרף ומפצל פי אלעז: פַּחַז כַּמַּיִם אַל תּוֹתַר כִּי
עָלִיתָ מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ אָז חִלַּלְתָּ יְצוּעִי עָלָה: עַל דַּאֲזַלְתָּא לְקָבֵיל אַפַּךְ הָא
כְּמַיָּא כֵּן לָא אַהֲנֵיתָא חוּלָק יַתִּיר לָא תִּסַּב אֲרֵי סְלֵיקְתָּא בֵּית מִשְׁכְּבֵי
אֲבוּךְ בְּכֵין אַחֵילְתָּא לְשִׁוְויִ בְּרִי סְלֵיקְתָּא: ולאן בכהלה מן מאלם תפצל
אד צעדת עלי מצגע אביך חינה מא תבדלת פראשי תכלץ:
שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אַחִים כְּלֵי חָמָס מְכֵרֹתֵיהֶם: שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אַחִין גּוּבְרִין גִּיבָּרִין בְּאַרַע
תּוֹתָבוּתְהוֹן עֲבַדוּ גְּבוּרָא: שמעון ולוי אכוין פי אלה אלטלם פרצתהמא:
בְּסֹדָם אַל תָּבֹא נַפְשִׁי בִּקְהָלָם אַל תֵּחַד כְּבֹדִי כִּי בְאַפָּם הָרְגוּ אִישׁ וּבִרְצֹנָם
עִקְּרוּ שׁוֹר: בְּרָזְהוֹן לָא הֲוָת נַפְשִׁי בְּאִתְכַּנּוּשֵׁיהוֹן לִמְהַךְ לָא נְחָתִית מִן יְקָרִי
אֲרֵי בְּרֻגְזְהוֹן קְטָלוּ קְטוֹל וּבִרְעוּתְהוֹן תְּרַעוּ שׁוּר סַנְאָה: פי עצבתהם לא תדכל
נפסי ופי תגוזקהם לא תגתמע דאתי לאן בגעבהם קתלו אמה וברצאהם

וסמ עוהותיות
שמעו שאמלהם
שמעו ישראל טיש
בו ותיבות

זה הפסוק אין
מתרגם בצבור
כתב שעליך
לקחת חשיבה
שנתה ראובן
בכורי והבה
בכור ליחק
רבתו ובני ראובן
בכור במצומי
ויעב בראובן
בכור לנחלה
ומקנה רב היה
לבני ראובן
בכור בנחלה
ויגלם לראובן
בכור במצוות
פרי מקלנטו
בצר במדבר וגו'

ונהרגהו מי בש אם תאמ' ראובן או יהודה הרי לא הסכימו בהריגתו אם תאמ' בני השפחות הרי לא
היתה שנאתן שלימה עמם עד והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה יששכר וזבולון לא היו מדברין בפני
אחיהם הגדולים מהם על כרחך שמעון ולוי שקראם אביהם אחים: כלי חמס אומנות זו שלרציחה חמס
הוא בידיהם מברכת עשו היא זו אומנות שלו היא ואתם חמסתם אותה הימנו: מכרותיהם לשון כלי זיין
הסייף בלשון יוני מכיר תנחומא: ר"א מכרותיהם בארץ מגורתם נהגו עצמן בכלי חמס כמו מכורותיך ומולדותיך
וזהו תרגום שלאנקלוס: בסודם אל תבא נפשי זה מעשה זמרי כשנתקבצו שבטו שלשמעון להביא את
המדיינית לפני משה ואמרו לו זו אסורה או מותרת אם תאמ' אסורה בת יתרו מי התירה לך על ידבר שמי
בדבר זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני ולא כתב בן יעקב: ובקהלם כשיקהיל קרח שהוא משבטו
של לוי את כל העדה על משה ועל אהרן אל תחד כבודי כבוד שמו זכר הוא ועל כרחך את המצריכו לפרש
בכורי במדבר של הכבוד ואומ' אתה כבודי של תתיחד עמהם כמו לא תחד אתם בקבורה: כי באפם הרגו איש
שם לא יתיחד עמהם שמי שלא קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ולא נאמר בן יעקב אבל בדברי הימים כשנתיחסו בני קרח
על הדוכן נאמר בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל: אחד

חמור
ואנשי
שכם
ואוכן

קלע סורהא׃ ארור אפם כי עז ועברתם כי קשתה אחלקם ביעקב ואפיצם
בישראל׃ ליט רוגזהון ארי תקיף וחימתהון ארי קשיא אפליגנון ביעקב
ואבדרנון בישראל׃ פמדמום גצבהמא מא אעזה וחמיתהמא מא אקסאהא
אקסמהמא פי [illegible]עקוב ואבדדהמא פי [illegible] אסראיל׃
יהודה אתה יודוך אחיך ידך בערף איביך ישתחוו לך בני אביך׃ יהודה את
אודיתא ולא בהיתא בך יודון אחך ידך תתקף על בעלי דבבך יתבדרון
סנאך יהון מחזרי קדל קדמך ויהון מקדמין למשאל בשלמך בני אבך׃ ואנת
יא יהודה יסידונך אכותך וידך פי קפא אעדאיך ויכצע לך בני אביך׃ גור
אריה יהודה מטרף בני עלית כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקימנו׃ שלטון
יהי בשירויא ובסופא יתרבא מלכא מדבית יהודה ארי מדין קטלא ברי
נפשך סליקתא ינוח וישרי בתקוף כאריא וכליתא ולית מלכו דתזעזעניה׃
תכון יא יהודה כשבל אסד לאנך כלצת אבני מן קתל ודי אדי נת׳ ורבץ
כאסד ולבו מן די יתירה׃ לא יסור שבט מיהודה ומחקק מבין רגליו עד כי
יבא שילה ולו יקהת עמים׃ לא יעדי עביד שלטן מדבית יהודה וספרא מבני
בנוהי עד עלמא עד דייתי משיחא דדיליה היא מלכותא וליה ישתמעון
עממיא׃ לא יזול קציב ומלך מן יהודה וראסם מן תחת אמרה׃ אן יבי
אלדי הו לה ואליה תנתמע אלשעוב׃ אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו כבס
ביין לבשו ובדם ענבים סותה׃ יסחר ישראל לקרתיה עמא יבנון היכליה
יהון צדיקיא סחור ליה ועבדי אוריתא באלפן עמיה יהי ארגון טב לבושיה
וכסותיה מילא צבע זהורי וצבעונין׃ ראבטא לגפן נחאשה ולסריק

לא יסור שבט
מיהודה אלו ראשי
גליות שבבבל
שרודין את ישראל
בשבט ומחקק
מבין רגליו
בנו של הלל
שמלמדין תורה
ברבים׳׳

א׳ חמור ואנשי שכם ואינן חשובין כולם אלא כאיש אחד וכן בגדעון והכית את מדין כאיש אחד וכן במצרים
סוס ורוכבו רמה בים זהו מדרשו׳ ופשוטו אנשים הרבה קורא איש כל אחד לעצמו באפס הדגול איש שבעמו׳
עליו וכן ויאחז טרף טרף אדם אכל׳ וברצנם עקרו שור׳ רצו לעקור את יוסף שנקרא שור שנ׳ בכור שורו הדר
לו׳ עיקרו׳ האשריוחיר בלשון [illegible] וזהו קוטיהם תעקר׳ ארור אפם אפלו בשעת תוכחה לא קילל אלא אפם׳
וזהו שאמר בלעם מה אקב לא קבה אל׳ אחלקם ביעקב׳ אפרידם זה מזה שלא יהא לוי במנין השבטים והרי
הם חלוקים׳ ד״א אין לך עניים סופרים ומלמדי תינוקות אלא משמעון כדי שיהיו נפוצים ושבטו של לוי עשאו
מחזר על הגרנות לתרומות ולמעשרות נתן לו תפוצות דרך כבוד׳ יהודה אתה יודוך אחיך׳ לפי שהוכיח את
הראשונים בקנטורים התחיל יהודה נסוג לאחוריו וקראו יעקב בדברי ריצוי לא אתה כמותם׳ ידך בעורף
אויביך׳ בימי דוד ואויבי תתה לי עורף׳ בני אביך׳ על שהיו מנשים הרבה לא אמר בני אמך כדרך שאמר יצחק
ועליה על דוד נתנבא בתחלה גור בהיות שאול מלך עלינו אתה המוציא והמביא את ישראל ולבסוף אריה כשהמליכוהו
עליהם וזהו שתרגם אונקלוס שלטון יהי בשירויא בתחלתו׳ מטרף׳ ממה שחשדתיך בטרף טרף יוסף חיה רעה
אכלתהו וזהו יהודה שנמשל לאריה׳ בני עלית׳ סלקתא את נפשך ואמרת מה בצע וגו׳ וכן בהודאת תמר
שהודה צדקה ממני לפיכך כרע שכב וגו׳ בימי שלמה איש תחת גפנו וגו׳ לא יסור שבט מיהודה׳ מדוד
ואילך אלו ראשי גליות שבבבל שרודים את העם בשבט שממונים על פי המלכות׳ ומחקק מבין רגליו׳
תלמידים אלו נשיאי ארץ ישראל׳ עד כי יבא שילה׳ מלך המשיח שהמלוכה שלו וכן תרגמו אונקלוס׳ ומדרש אגדה

שילה
שי לו שנ׳ יובילו
שי למורא׳׳

בני אתאנה גאסלא בלכמר לבאסה ובדם אלענב כסותה׃ חכלילי עינים מיין ולבן שנים מחלב׃ יסמקון טורוהי בכרמוהי יטופון נעווהי בחמר יחורן בקעתיה בעבור ובעדרי ענא׃ מחמר אלעינין אכתר מן אלכמר ואביץ אלאסנאן אכתר מן אללבן׃

זבולן לחוף ימים ישכן והוא לחוף אניות וירכתו על צידן׃ זבולן על ספר ימא ישרי והוא יכביש מחוזין בספינן וטוב ימא ייכול ותחומיה יהי מטי עד צידון׃ זבולן עלי סאחל אלבחר יסכן ופי סאחלה ספן וטרפה תכמה

תכמה אלי צידא׃ פ יששכר חמר גרם רבץ בין המשפתים׃ יששכר עתיר בנכסין אחסנתיה בין תחומיא׃ יששכר כנסס מנפרד ראבץ בין אלתכמין׃ וירא מנחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבל ויהי למס עבד׃ וחזא חולקא ארי טב וית ארעא ארי מעבדא פירין ויכבש מחוזי עממיא וישיצי ית דיריהון ודישתארון בהון יהון ליה פלחין ומסקי מסין׃ תם ירא אלראחה מא אגודהא ואלארץ מא אנעמהא וימד ענקה לינקל ויציר כאדמה כארמא׃

דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל׃ מדבית דן יתבחר ויקום גברא ביומוהי יתפריק עמיה ובשנוהי ינוחון כחדא שבטיא דישראל׃ ודן יחכם לקומה כגמלת סבט בני אסר׃ יהי דן נחש עלי דרך שפיפן עלי ארח הנשך עקבי סוס ויפל רכבו אחור׃ יהי גברא דיתבחר ויקום מדבית דן אימתיה תתרמי על עממיא ומחתיה תתקף בפלשתאי כחיי חרמן ישרי על אורחא וכפתנא יכמון על שבילא יקטיל גיברי משרית פלשתאי פרשין עם

שילה של יובלו שילמורא׳ ולו יקהת עמים׳ אסיפת עמים שהיוד עיקר היא כיסוד במוסיפתיך ופעמים שנופלת ממנו׳ וכמה אותיות מתמעטות בלשון זה והן נקראות עיקר נופל כמון נון שלנוקי ושלמשך והלמד שבלוחותי ונשכאבחת חרב ואמוך שמן׳ אף זה יקהת עמים אסיפת עמים של שין גוים ידרושו׳ ודומה לו עין תלעג לאב ותבוז ליקהת אם לקבוץ קמטים שבפניה מפני זקנתה׳ ובגמרא ריתבי ומקהון אקהתא בשוקי דנהרדעא במסכ׳ יבמות ויכול היה לומר וליית עמים אמרי לגפן עירה׳ נתנבא על ארץ יהודה שתהא מושכת יין כמעין איש יהודה יאסור לגפן עיר אחד ויטענו מגפן אחד׳ ומשורק אחד בן אתון אחד׳ שורקה [redacted] זמורה ארוכה׳ קוד ידה בלעז׳ כבס ביין כלה ייצא לבנו ביין׳ קותה׳ לשון מין בגד הוא ואין לו דמיון במקרא׳ אונקלוס תרגמו דוגמת מקימי מעפר דל׳ ויושבו בשתים ושן בני אתונו כענין זה׳ ואנקלוס תרגם במלך המשיח גפן הם ישראל עירה ירושלם׳ שורקה ישראל ... בני עשוקין שורק׳ בני אתונו׳ יבנון היכליה למען ... איתון בספר יחזקאל ושוד תרגמו בפנים אחרים בפן של צדיקים׳ בני אתונו׳ עבדי אורייתא בשפן ועוד רכבי אתונות צחורות׳ כבס ביין ... ארגון שצבעו דומה ליין׳ ובעושן הוא לשון סותה שהאשה לובשתו ומסיתה בהן את הבגד ליתן עיניו בה ואף כל פירושו בגמרא לשון ... שכרות במקום שתובות ועל היין שמא תאמר אינו מדה על קותה׳ חכלילי לשון אודם כתרגומו וכן למי חכלילות עינים שכן דרך שותי יין עיניהם מאדימין׳ מחלב׳ מרוב חלב שיהא בארצו מרעה טוב לעדרי צאן וכן פירוש המקרא אדום עינים יהא מרוב יין׳ ולבן שנים יהא מרוב חלב׳ ולפי תרגומו עינים לשון הרים שמשם צופים למרחוק׳ ועוד תרגמו בפנים אחרים לשון שיניות ונעוה היקבים׳ נעווהי יקבים שלו ולשון ארמית הוא בגמרא בכוקיא נעוא ארתחו׳ יחורן בקעתיה תרגם שנים לשון שני הסלעים׳ לחוף ימים׳ על חוף ימים תהא ...

קוף׳ כתרגו׳
ספר מרקא
כלנוב

רבאין יעקר סוסין ויקבר ויכ גד לרכביה לאחרא: ימן כ להתנבאן עלי לטריק
ובטמטין עלי לסבה לאמ ע עקב לפרק פי קע ראבבה לי אורא: לישועתך
קויתי יהוה: לפרקנך סברית יי: יקטל דגות גותך יאלב: גד גדוד
יגודנו והוא יגוד עקב: דבית גד משריית מזיינין כד יעברון ית ירדנא קדם
אחיהון לקרבא ובנכסין סגיאין יתובון לארעהון: וגד אי כרזם תכרדם עליהון
יגד אעקאבה: מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך: דאשר טבא ארעיה
והיא מרביא תפנוקי מלכין: ואשר טעאמה סמין והו יעטי מלאד למלוך:
נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר: נפתלי בארע טבא
יתרמי עדביה ואחסנתיה תהי מעבדא פירין יהון מודן ומברכין עליהון: ונפתלי
כאילה מרסלה תרד אקוא אחסנא: בן פרת יוסף בן פרת עלי
עין בנות צעדה עלי שור: ברי דיסגי יוסף ברי דיתברך כגופן דנציב על עינא
דמיא תרין שבטין יפקון מבנוהי יקבלון חולקא ואחסנתא: ויוסף אבן מתמר
כנען מתמר עלי עין מאלה ערוק קד אמתרת עלי סור: וימררהו ורבו
וישטמהו בעלי חצים: ואתמררו עמיה ונקמוהי ואעיקו ליה גברין טברין
בעלי פלגותא: פאמרוה וכתרו ותהדדוה אצחאב אסהאם: ותשב באיתן
קשתו ויפזו זרעי ידיו מידי אביר יעקב משם רעה אבן ישראל: ותבת בהון
נביאותיה על דקיים אוריתא בסתרא ושוי תקפא רחצניה בכין אתרמא דהב על
דרעוהי אחסין מלכותא ותקיף דא הות ליה מן קדם יי תקיפא דיעקב ובמימריה
הן אבהן ובנין זרעא דישראל: פתבתת קוסה פי עלאבה ופאזת דראעיה
מן טאעת גליל יעקוב ומן תם רעא ראת אסר: מאל אביך ויעזרך ואת

רש"י

חוף בתרגום: ספר מרקא בלעז והוא יהיה מצוי תדיר אל חוף אניות במקום הנמל שאניות מביאות שם פרקמטיא
שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא וממציא מזון לשבט יששכר והם עוסקים בתורה הוא שאמר משה שמח זבולון
בצאתך ויששכר באהליך זבולון יוצא בפרקמטיא ויששכר עוסק בתורה באהלים: וירכתו על צידון סוף גבולו
יהא סמוך לצידון: וירכתו סופו כמו ולירכתי המשכן: יששכר חמור גרם חמור בעל עצמות סובל עול
תורה כחמור חזק שמטעינין אותו משוי כבד: רובץ בין המשפתים כחמור המהלך ביום ובלילה ואין לו לינה
בבית וכשהוא רובץ לנוח רובץ בין התחומין בתחומי העיירות שהולך שם פרקמטיא: וירא מנוחה כי טוב
ראה לחלקו ארץ מבורכת וטובה להוציא פירות: ויט שכמו לסבול עול של תורה: ויהי לכל אחיו ישראל למס
עובד לספק להם הוראות של תורה וסדרי עיבורין שנ' ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה
ישראל ראשיהם מאתים ראשי סנהדראות העמיד וכל אחיהם על פיהם: ויט שכמו הטה שכמו כמו ויט שמים
הגבולים ויושבים ואונקלוס תרגמו בפנים אחרים ויט שכמו לסבול מלחמות ולכבוש מחוזות והם יושבים על
הספר ויהיה האויב כבוש תחתיו למס עובד: דן ידין עמו ינקום נקמת עמו מפלשתים כמו כי ידין יי עמו
כאחד שבטי ישראל כל ישראל יהיו כאחד עמו ואת כולם ידין ועל שמשון נבא נבואה זו ועוד יש לפרש
כאחד שבטי ישראל כמיוחד שבשבטים הוא דוד שבא מיהודה: שפיפון הוא נחש ואומר אני שקורין לו
... ואתה תשופנו עקב: הנושך עקבי סוס כך דרכו של נחש וידמהו לנחש הנושך עקבי סוס: ויפל

רכבו אחור
שלא נגע

שדי ויברכך ברכת שמים מעל ברכת תהום רבצת תחת ברכת שדים
ורחם: מימר אלהא דאבוך יהי בסעדך וית שדי ויברכינך ברכן דנחתן
מטלא דשמיא מלעילא ברכן דנגדן ממעמקי ארעא מלרע ברכתא
דאבוך ודאמך: אסט מן טאיק אביך אן עינך וטאק אלכא אן יבארך פיך
ברכאת אלסמא מן פוק ברכאת אלגמר אלראבצה ספלא ברכאת אלתדי ואלר
חם: ברכת אביך גברו על ברכת הורי עד תאות גבעת עולם תהיין לראש
יוסף ולקדקד נזיר אחיו: ברכתא דאבוך יתוספן לך על ברכתא דלי בריכו
אבהתי דחמידו להון רברביא דמן עלמא יהוין כל אלין לרישא דיוסף
גברא פרישא דאחוהי: וברכאת אביך תכצאף עלי ברכאת אסלאפי אלי מא
אשתהא מעמה אלדהר יכון גמיע עלי ראס יוסף והאמה נאסך אכותה:
ד בנימין זאב יטרף בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל: בנימין בארעיה תשרי
שכינתא ובאחסנתיה יתבני מקדשא בצפרא ובפניא יהון מקרבין כהניא
קרבנא ובעדן רמשא יהון מפלגין מותר חולקהון משאר קדשא: ובנימין
כדיב מפתרס בגדאה יאכל נהבא ובעשא יקסם סלבא: כל אלה שבטי
ישראל שנים עשר וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם איש
אשר כברכתו ברך אתם: כל אלין שבטיא דישראל תרי עסר ודא דמליל להון
אבוהון ובריך יתהון גבר כברכתיה בריך יתהון: הולאי גמיע אסבאט אסר
אתני עשר והדי מא קאל להם אביהם ובארך פיהם כל רגל חסב אסתחקאקה

ויפל רכבו אחור שלא נגע בו ונגמתו מצינו בשמשון וילפות שמשון את שני עמודי התוך וגו׳ ושעל הגג מתו׳
ואונקלוס מתרגם כחוי חרמן שם מין נחש שאין רפואה לנשיכתו והוא צפעוני וקרוי חרמן על שם שעושה הכל חרם
ובפתנא כמו פתן׳ יכמון ויארוב׳ לישועתך קויתי יי׳ נתנבא שינקרו פלשתים את עיניו וסופו לומר זכרני נא וחזקני
נא אך הפעם וגו׳ גד גדוד יגודנו כולם לשון גדוד הם וכרתי ברך מנחם ואם תאמר אין גדוד בלא שני דלתין
ישלום גדוד שם דבר צריך שני דלתין שכן דרך תיבה בת שתי אותיות לכפול בסופה ואין יקודה לא שתי
אותיות וכן אמ׳ כצפור לנוד מגזרת שבעתי נדודים שם נפל שדוד מגזרת ישוד צהרים אף יגוד
יגודנו וגדוד מגזרא אחת הם וכשהוא מדבר בלשון יפעל אינו כפול כגון יגד יגוד יקום ישוב יקוב
וכשהוא מתפעל או מפעיל אחרים הוא כפול כמו יתגודד יתרומם יתבולל יתעודד ובלשון מפעיל יקומם
ושמנה יעודד לשובב יעקב אליו משובב נתיבות יגודנו האמור כאן אין לשון שיפעלוהו אחרים אלא
כמו יגוד הימנו כמו בני יצאוני יצאו ממנו גד גדודים יגודו הימנו שיעברו הירדן עם אחיהם
למלחמה כל חלוץ עד נכבשה הארץ והוא יגוד עקב כל גדודיו ישובו על עקבם לנחלתם שלקחו בעבר
הירדן ולא יפקד מהם איש עקב בדרכן ובמסלותם שהלכו ישובו כמו ועקבותיך לא נודעו וכן בעקבי הצאן
בלשון לעז טרציאש מאשר שמנה לחמו מאכל הבא מחלקו שלאשר יהא שמן שיהיו זתים מרובים בחלקו והיה
מושך שמן כמעין וכן ברכו משה וטובל בשמן רגלו כמו ששנינו במנחות פעם אחת הוצרכו אנשי לודקיא לשמן
וכו׳ אילה שלוחה זו בקעת גניסר שהיא קלה לבשל פירותיה כאילה זו שהיא קלה לרוץ אילה שלוחה משולחת
לרוץ הנותן אמרי שפר כתרגומו ר״א על מלחמת סיסרא נתנבא ולקחת עמך עשרת אלפים איש מבני
נפתלי וגו׳ והלכו שם בזריזות וכן נאמ׳ שם לשון שלוח בעמק שלח ברגליו הנותן אמרי שפר על ידם שרו דבורה
וברק שירה ורבותינו דרשוהו על יום קבורת יעקב כשערער עשו על המערה במסכת סוטה ותרגומו יתרמי ערבא
יפול חבלו והוא יורה על חלקו אמרים כעיס ושבח בן פרת בן חן והוא לשון ארמי אפריון גמטריא לך שמעון בסוף
בבא מציעא בן פרת עלי עין חנו נטוי על העין הרואה אותו בנות צעדה עלי שור בנות היו צועדות להסתכל

בארץ עליהם: ויצו אתם ויאמר אליהם אני נאסף אל עמי קברו אתי אל
אבתי אל המערה אשר בשדה עפרון החתי: ופקיד יתהון ואמר להון אנא
מתכניש לעמי קברו יתי לות אבהתי למערתא דבחקל עפרון חתאה: תם
אוצאהם וקאל להם אנא מנצם אלי קומי אדפנוני מע אבאי פי אלמגארה אלתי
פי ציעה עפרון אלחתי: במערה אשר בשדה המכפלה אשר על פני
ממרא בארץ כנען אשר קנה אברהם את השדה מאת עפרון החתי ל
לאחזת קבר: במערתא דבחקל כפילתא דעל אפי ממרא בארעא דכנען
דזבן אברהם ית חקלא מן עפרון חתאה לאחסנת קבורא: הי אלמגארה
אלתי פי אלציעה אלמזאעפה בחצרת ממרא פי בלד כנען אלתי אשתראהא
אברהים מן עפרון אלחתי מקברה: שמה קברו את אברהם ואת שרה
אשתו שמה קברו את יצחק ואת רבקה אשתו ושמה קברתי את
לאה: תמן קברו ית אברהם וית שרה אתתיה תמן קברו ית יצחק וית
רבקה אתתיה ותמן קברית ית לאה: תם דפנו אברהים ושרה זוגתה תם
תם דפנו יצחק ורבקה זוגתה ותם דפנת לאה: מקנה השדה והמערה אשר
בו מאת בני חת: זביני חקלא ומערתא דביה מן בני חתאה: שרא
אלציעה ואלמגארה אלתי פיהא מן בני חת: ויכל יעקב לצות את בניו

ביופיו בנות הרבה צעדה כל אחת ואחת במקום שתוכל לראותו משם" עלי שור על ראייתן כמו
אשורנו ולא קרוב ומדרש אגדה יש רבים וזה נוטה ליישוב המקרא" פורת תי"ו שבו הוא תיקון הלשון
כמו על דברת בני האדם" שור כמו לסוף עלי שור בשביל לשור" ותרגו' של אונקלוס בנות צעדה עלי
שור תרין שבטין וגו' וכתב צעדה בנות עם בנות מנשה בנות צלפחד שנטלו חלק בשני עברי הירדן בר' יקב
יוסף פורת לשון פריה ורבייה ויש מדרשי אגדה המתיישבים על [illegible] הלשון בנע"ה שבאעשו
לקראת יעקב בא ולן קרמו האמהות ללכת לפני בניהם לה שתחוות וברחל כתיב נגש יוסף ורחל
וישתחוו אמר יוסף רשע הזה עינו רמה שמא יתן עינו באמי יצא לפניה ושרבב קומתו לכסותה והוא
שבירכו אביו בן פרת הגדלת שעמך יוסף עלי עין שלעשו לפיכך זכית לגדולה בנות צעדה עלי שור
בהסתכלך בצאתך על מצרים ועוד דרשוהו לענין שלא ישלוט בזרעו עין הרע ואף בשבירך מנשה
ואפרים בירכם בדגים שאין עין הרע שולטת בהם" וימררוהו ורבו וימררוהו אחיו וימררוהו פוטיפר
ואשתו לאסרו לשון וימררו את חייהם" ורבו נעשו לו אחיו אנשי ריב ואין הלשון הזה לשון פעלו
שאם כן היה לו לינקד ורבו כמו המה מי מריבה אשר רבו וגו' ואף אם לשון רביית חצים הוא אכן היה
לו לינקד אינו שאלשון פועלו כמו שומו שמים שהוא לשון הושמו וכן רמו מעט שהוא לשון הורמו
שאלשון הורמו והושמו על אחרים ולשון שמו רמו רבו מאיליהן הוא משוממים את עצמם נתרוממו
מעצמן נעשו אנשי ריב וכן רומן ושבי אי כמו שמו וכן תרגם אונקלוס ונמוהי בעלי חצים שלשונם
כחץ ותרגומו לשון ותהי המחצה אותן שיהיו ראויים לחלק עמו נחלה" ותשב באיתן קשתו נתישבה
בחוזק קשתו חזקו" ויפוזו זרועי ידיו זו היא נתינת טבעת על ידו לשון זהב מופז זאת היתה לו מידי
אבי יעקב ומשם עלה להיות רועה אבן ישראל עיקר שלישראל לשון האבן הראשה לשון
מלכות ואונקלוס אף הוא תרגמו כך" ותשב ותבת בהון נביאותיה החלומות אשר חלם להם שלדקיים
אוריתא בסתרא תוספת הוא מלשון עברי שבמקרא ושוי תוקפיה רחצניה תרגום שלבאיתן קשתו
וכך לשון התרגום על בעברי ותשב בנואתו ובשביל שאיתנו שלגבה כיתה לו קשת ולמבטח מבין יתרמה
דהב לכך ויפזו זר' עי ידיו" אבן ישראל לשון נוטריקון אב ובן אבהן ובנין יעקב ובניו" מאל אביך ויהיה

לך זאת
והוא יעזרך

117

ויאסף רגליו אל המטה ויגוע ויאסף אל עמיו: ושיציו יעקב לפקדא ית בנוהי
וכנש רגלוהי לערסא ואתנגיד ואתכניש לעמיה: פלמא פרג יעקוב מן וציתה
לבניה צם רגליה עלי אלסריר ותופא וצאר אלי קומה: ויפל יוסף על פני אביו ויבך
עליו וישק לו: ונפל יוסף על אפי אבוהי ובכא עלוהי ונשיק ליה: תם אנכב
יוסף עליה וגעל יבכי עליה וקבלה: ויצו יוסף את עבדיו את הרפאים לחנט
את אביו ויחנטו הרפאים את ישראל: ופקיד יוסף ית עבדוהי ית אסותא למחנט
ית אבוהי וחנטו אסותא ית ישראל: ואמר עבידה אלאטבא אן יחנטו אביה
פחנטת אלאטבא אסר': וימלאו לו ארבעים יום כי כן ימלאו ימי החנטים
ויבכו אתו מצרים שבעים יום: ושלימו ליה ארבעין יומין ארי כין שלמין
יומי חניטיא ובכו יתיה מצראי שבעין יומין: אן כמל לה ארבעין יום
לאן כדאך כאנת תכמל איאם אלמחנוטין ובכו עליה אלמצריון סבעין
יומא: ויעברו ימי בכיתו וידבר יוסף אל בית פרעה לאמר אם נא מצאתי
חן בעיניכם דברו נא באזני פרעה לאמר: ועברו יומי בכיתיה ומליל יוסף
עם בית פרעה למימר אם אשכחית רחמין בעיניכון מלילו כען קדם
פרעה למימר: ולמא גאזת איאם בכאה כלם יוסף אל פרעון קאילא אן וגדת
חט'א ענדכם כלמו פרעון וקולו לה: אבי השביעני לאמר הנה אנכי מת

לך זאת והוא שגלך ואת שדי ועם הבה היה לבך כמלא שמעת לדבר אדונתך והוא יברכך
ברכת שדים ורחם ברכתא דאבוך ודאמך כלומ' ויתברכו המולידים והיולדות שיהיו מרליען
טפה הראויה להריון והנקבות לא ישכלו את רחם שלהן להפיל עובריהן שדים ירה יידה משתדאר
שתדי את שדים כאן עצמם שהזרע יורה כחץ ברכות אביך גברו הברכות שבירכני הבה בבדועל
הברכות שברך את הורי עד תאות גבעות עולם לפי שהברכות שלי גברו עד סוף גבולי גבעות
עולם שנתן לי ברכה פרוצה בלי מצרים מגעת עד ארבע קצות העולם שנ' ופרצת ימה וקדמה וגו'
מה שלא אמ' לאברהם אבינו וליצחק לאברהם אמ' לו שא נא עיניך ור' אה צפונה וגו' כי את כל הארץ
אשר אתה רואה לך אתננה ולא הראהו אלא ארץ כנען ליצחק אמ' כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות
האל והקימותי את השבועה וגו' זהו שאמ' ישעיה והאכלתיך נחלת יעקב אביך ולא אמר נחלת אברהם
תאות אונקלוס כך חברו מנחם בן סרוק הורי לשון הריון שהורוני במעי אמי כמו הורה גבר עד תאות
עד קצות כמו והתאויתם לכם לגבול קדמה תהיין לראש יוסף נזיר אחיו
פרישא דאחוהי שנבדל מאחיו כמו וינזרו מקדשי בני ישראל נזורו אחור ודבותי דרשו ותשב באיתן
קשתו על כבישות יצרו במעשה אדונתו וקרחו קשת ע"ש שהזרע יורה כחץ ויפזו זרעי ידיו כמו ויפזו
שיצא הזרע מבין אצבעות ידיו מידי אביר יעקב שנראתה לו דמות דיוקנו של אביו וכן כדאיתא בסוטה
ואונקלוס תרגם תאות עולם לשון תאוה וחמדה ובגבעות לשון מעיני ארץ שחמדתו אמו והזקיקתו
לקבלם בנימין זאב יטרף זאב הוא אשר יטרף שנא' עליהם שתידין להיות חטפנין וחטפתם לכם
איש אשתו בפלגש בגבעה וש' צא על שאול שהיה נוצח באויביו סביב שנאמ' ובאשר יפנה ירשיע
וילחם באדום ובמואב וגו' ובכל אשר יפנה ירשיע בבקר יאכל עד לשון בזה ושללה
ומדיינו דומה בלשון עברי אז חולק עד שלל ועל שאול הוא שעמד בתחלת בוקרן ודריחתן של ישראל
ולערב יחלק שלל אף משתשקע שמשן של ישראל על ידי נבוכדנצר שגלם לבבל יחלק שלל מרדכי
ואסתר שהם מבנימין יחלקו את שלל המן שנ' דבה בית המן נתתי לאסתר ואונקלוס תרגם שגלו הכהנים

בקרשי
המקוש
ואת

בקברי אשר כריתי לי בארץ כנען שמה תקברני ועתה אעלה נא ואקברה
את אבי ואשובה: [illegible] בקבורתי דאתקנית לי בארעא דכנען תמן תקברנני וכען אסק כען ואקבר ית אבא ואתוב: [illegible] אן אבי
[illegible] קברי [illegible] לי [illegible] בלד כנ[illegible]אן ואן
[illegible] קאילא [illegible] ויאמר פרעה עלה וקבר את אביך כאשר השביעך:
[illegible] אפן אבי וא[illegible] אמר פרעון אצעד [illegible] אבוך כמא דקיים עלך [illegible]
ויאמר פרעה סק וקבר ית אבוך [illegible] ויעל יוסף לקבר את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה
אביד כמא אחלפך: ויעל יוסף מצרים: וסליק יוסף למקבר ית אבוהי וסליקו עמיה
זקני ביתו וכל זקני ארץ מצרים: פצעד יוסף [illegible] אביה
כל עבדי פרעה סבי ביתיה וכל סבי ארעא דמצרים [illegible] מנזלה וגמיע שיוך בלד מצר וכל בית
[illegible] מעה גמיע [illegible] פרעון שיוך מנזלה [illegible] בארץ גשן: וכל בית
יוסף ואחיו ובית אביו רק טפם וצאנם ובקרם עזבו בארץ גשן: [illegible]
יוסף ואחוהי ובית אבוהי לחוד טפלהון ועניהון ותוריהון שבקו בארעא דגשן:
וגמיע [illegible] יוסף ואכותה ובית אביה

[illegible] אטפאלהם וגנמהם ובקרהם תרכוהא פי בלד גסדיר: ויעל עמו
גם רכב גם פרשים ויהי המחנה כבד מאד: וסליקו עמיה אף רתכין אף
פרשין והות משריתא סגיאה לחדא: וצעד מעה עגיל ופרסאן וכאן
עסכר עטים גדא: ויבאו עד גרן האטד אשר בעבר הירדן ויספדו שם
מספד גדול וכבד מאד ויעש לאביו אבל שבעת ימים: ואתו עד בית

ויברך אותם. והלא יש מהם שלא בירכן אלא קינטרן [redacted] ויברך אותם. והלא יש מהם שלא בירכן אלא
בקדש המקדש. את אשר דבר להם אביהם מה שאמור בענין יכול שלא בירך לראובן ושמעון ולוי ת"ל ויברכן
קנטרן אלא כך פירושו וזאת אשר דבר להם מה שאמור בענין יכול שלא בירך לראובן ושמעון ולוי ת"ל ויברך אותם ולא היה לו לומר אלא
אותם כולם במשמע: איש אשר כברכתו. ברכה העתידה לבוא על כל אחד ואחד ברך אותם ולא היה לו לומר אלא
איש אשר כברכתו ברך אותו מה ת"ל ברך אותם לפי שנתן ליהודה גבורת ארי ולבנימין חטיפתו של זאב
לנפתלי קלותו של איל יכול שלא כללם כולם בכל הברכות ת"ל ברך אותם: נאסף אל עמי. על שם שהכניסין
הנפשות למקום גניזתן שיש אסיפות בלשון עברי שהוא בלשון הכנסה כגון ואין איש מאסף אותם הביתה
ואספתו אל תוך ביתך באספכם את תבואת הארץ הכנסתם לבית מפני הגשמים באספכם את העינים
וכל אסיפה האמורה במיתה אף היא לשון הכנסה: עם אבותי. עם אבותי: ויאסף רגליו. הכניס רגליו:
ויגוע ויאסף. ומיתה לא נאמרה בו ואמרו רז"ל יעקב אבינו לא מת: לחנוט את אביו. ענין מרקחת
הבשמים הוא: וימלאו לו. השלימו לו ימי חניטתו [redacted] עד שמלאו לו ארבעים יום: ויבכו אותו מצרים שבעים
יום. ארבעים לחניטה ושלשים לבכי לפי שבאה להם ברכה לרגלו שכלה הרעב והיו שני בצורת מתברכין
אשר כריתי לי. כפשוטו וכמו כי יכרה איש. ומדרשו עוד מתיישב על הלשון כמו אשר קניתי לי. אמר רבי עקיבא
כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למכירה כירה. ועוד מדרשו לשון כרי [redacted] דגדשא נטל יעקב כל כסף
וזהב שהביא מבית לבן ועשה אותו כרי ואמר לעשו טול זה בשביל חלקך במערה: כאשר השביעך.
ואם לא בשביל השבועה לא הייתי מניחך אבל ירא לומר עבור על השבועה שלא יאמר אם כן אעבור
על השבועה שנשבעתי לך שלא אגלה על לשון הקדש שאני מכיר יותר על שבעים לשון ואתה

איני מכיר
בו כראיתא

ויוסף למימר אבוך פקיד קדם מותיה למימר: פאמרו מן קבל יוסף אן אביך
אמר קבל מותה וקאל כדא תאמרו ליוסף אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם כי
רעה גמלוך ועתה שא נא לפשע עבדי אלהי אביך ויבך יוסף בדברם אליו:
כדין תימרון ליוסף בבעו שבוק כען לחובי אחך ולחטאיהון ארי בישתא גמלוך
וכען שבוק כען לחובי עבדי אלהא דאבוך ובכא יוסף במללותהון עמיה: כדא
קולו ליוסף יא יוסף אצפח דנב אכותך וכטייתהם אן קד אולוך שרא ואלאן
נסאלך אן תצפח דנב עביד אלה אביך פבכא יוסף חין כלמוה: ב[...]
וילכו גם אחיו ויפלו לפניו ויאמרו הננו לך לעבדים: ואזלו אף אחוהי
ונפלו קדמוהי ואמרו הא נחנא לך לעבדין: תם מצו אכותה ווקעו

ווקעו בין ידיה וקאלו הא נחן לך עביד: ויאמר אלהם יוסף אל תיראו כי התחת
אלהים אני: ואמר להון יוסף לא תדחלון ארי דחלא דיי אנא: קאל להם
יוסף לא תכאפו פאני אכאף אלה פיכם: ואתם חשבתם עלי רעה אלהים
חשבה לטובה למען עשה כיום הזה להחיות עם רב: ואתון חשבתון עלי
בישא מן קדם יי אתחשיבת לטבא בדיל למעבד כיומא הדין לקיימא עם סגי:
ואנתם קדרתם עלי שרא ואללה קדר כירא לקבל אן יצנע מא תרון אליום
ויחיי לכם קומא כתירא: ועתה אל תיראו אנכי אכלכל אתכם ואת
טפכם וינחם אותם וידבר על לבם: וכען לא תדחלון אנא אזון יתכון
וית טפלכון ונחים יתהון ומליל תנחומין על לבהון: ואן לא תכאפו
אנא אמונכם ואטפאלכם פעזאהם ודאראהם: וישב יוסף במצרים הוא — מפטיר
ובית אביו ויחי יוסף מאה ועשר שנים: ויתיב יוסף במצרים הוא ובית
אבוהי וחיא יוסף מאה ועסר שנין: פאקאם יוסף במצר הו ואל אביה
ועאש מאיה ועשר סנין: וירא יוסף לאפרים בני שלשים גם בני מכיר
בן מנשה ילדו על ברכי יוסף: וחזא יוסף לאפרים בנין תליתאין אף
בני מכיר בר מנשה אתילידו ורבי יוסף: וראי יוסף לאפרים בנין
תאלתא ואיצא בני מכיר אבן מנשה ולדו פי חגרה: ויאמר יוסף אל אחיו

מבר כין והנהו ישלו אתו כל עבדי וגו׳ ואחר בית יוסף ואחיו לא לפני שלאה כבוד שעשו מלכי כנען שתלו כתריהן
בארונו של יעקב נהגו כבוד בהם. ויראו אחי יוסף כי מת אביהם. מהו ויראו הכירו במיתתו אצל
יוסף [...] שהיו רגילים לסעוד על שלחנו של יוסף והיה מקרבן בשביל
כבוד אביו ומשמת יעקב לא קרבן. לו ישטמנו. שמא ישטמנו. לו מתחלק לענינים הרבה יש לו משמע
ממנו אשר לשון מנין פקד יהפרת ענה ויש אחר ודוג ובריס מאר יכין מין שלמדם והמאריך על שלחנו והמאריך בתפלתו
והמאריך בבית הכסא.

בלשון בקשה ולשון הנואי

מפטיר חי יוסף כו׳ שנים שמלך יהודה גדברים מקבצין ימיו שנאמר ושן הן העתען לו ספר תורה נקלות ואינו קורא בו כי... ואינו מעכיר זכותי ואברכה...

מים דבהו

אדרי דאטד די בעברא דירדנא וספדו תמן מספד רב ותקיף לחדא ועבד-
לאבוהי אבלא שבעא יומי: פנאחו [illegible] אלעוסג אלדי פי עבר אלאורד-ן
ונדבו הנאך נדבא עטימא גדא וצנע לאביה מנאחה סבעה איאם: וירא יושב
הארץ הכנעני את האבל בגרן האטד ויאמרו אבל כבד זה למצרים
על כן קרא שמה אבל מצרים אשר בעבר הירדן: וחזא יתבי ארע-
כנענאה ית אבלא בבית אדרי דאטד ואמרו אבל תקיף דין למצרים:
על כן קרא שמה אבל מצרים דבעברא דירדנא: פראא סאכן בלד
אלכנאעני אלחזן פי אנדר אלעוסג פקאלו הדא חזן עטים ללמצריין לדלך
סמי דלך אלמוצע חזן אלמצריין פי אנדר אלעוסג: ויעשו בניו לו כן
כאשר צום: ועבדו בנוהי ליה כן כמא דפקדנון: פצנעו בניה לה
כגמיע מא אמרהם: וישאו אתו בניו ארצה כנען ויקברו אתו אל
במערת שדה המכפלה אשר קנה אברהם את השדה לאחזת קבר
מאת עפרן החתי על פני ממרא: ונטלו יתיה בנוהי לארעא דכנען
וקברו יתיה למערת חקל כפילתא דזבן אברהם ית חקלא לאחסנת
קבורא מן עפרון חתאה על אפי ממרא: פחמלוה בניה אלי בלד
כנעאן ודפנוה פי

מגארה צ'יעה אלמצ'אעפה אלתי אשתראהא אברהים מן עפרן אלחתי בחצ'רה
ממרא: וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו וכל העלים אתו לקבר את אביו
אחרי קברו את אביו: ותב יוסף למצרים הוא ואחוהי וכל דסליקו עמיה
למקבר ית אבוהי בתר דקבר ית אבוהי: תם רגע יוסף אלי מצר הו ואכותה
וסאיר מן כאן צעד מעה לידפן אבאה בעד מא דפנה: ויראו אחי יוסף
כי מת אביהם ויאמרו לו ישטמנו יוסף והשב ישיב לנו את כל הרעה
אשר גמלנו אתו: וחזו אחי יוסף ארי מית אבוהון ואמרו דלמא יטר לנא
דבבו יוסף ואתבא יתיב לנא ית כל בישתא דגמלנא יתיה: פלמא ראו
אכוה יוסף אן אביהם קד מאת קאלו כלא יתהדדנא יוסף ויכאפינא בכל אלשר
אלדי אוליגאה: ויצוו אל יוסף לאמר אביך צוה לפני מותו לאמר: ופקידו לות

איגך יכיל כו כדאיתא במס׳ סוטה׳ גורן האטד ׳מוקף אטדין היה׳ ודבותי דרבו עש״ם המאורע שבאו [illegible]
כנען ונשיאי ישמעאל למלחמה וכיון שראו כתרו של יוסף תלוי בארונו של יעקב עמדו כולן ותלו בו כתריהן והקיפוהו
כתרים כגורן המוקף סייג של קוצים׳ כאשר צום ׳מהו כאשר צום וישאו אותו בניו ולא בני בניו ש
יאמר מטתי לא ישא איש מצרי ולא אחד מבניכם שהם מבנות כנען אלא אתם וקבע להם מקום שלשה למזרח
וכן לארבע רוחות וכסדרן למסע מחנה של דגלים נקבעו כאן לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת הארון ויוסף לא
ישא שהוא מלך ׳מנשה ואפרים יהיו תחתיהם ׳וזהו איש על דגלו באותות שמסר להם אביהם לישא מטתו׳
הוא ואחיו וכל העלים אתו ׳בחזרתן כאן הקדים אחיו למצרים העולין אתו ובהליכתן הקדים מצ׳ לאחיו מנ

ויעלו

אנכי מת [illegible] יפקד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל
הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב: ואמר יוסף לאחוהי אנא
מאית וי' מדכר דכיר יתכון ויסיק יתכון מן ארעא הדא לארעא דקיים
לאברהם ליצחק וליעקב: פקאל יוסף לאכותה אנא מאית ואללה סידכרכם
ויצעדכם מן הדא אלבלד אלי אלבלד אלדי אקסם לאבראהים ליצחק ויעקוב:
וישבע יוסף את בני ישראל לאמר פקד יפקד אלהים והעליתם את
עצמתי מזה: ואומי יוסף ית בני ישראל למימר מדכר דכיר יי' יתכון
ותסקון ית גרמי מכא: פאחלף יוסף בני אסר קאילא ארא דכרכם אללה
פאצעדו בעצאמי מן ההנא מעכם: וימת יוסף בן מאה ועשר שנים
ויחנטו אתו ויישם בארון במצרים: ומית יוסף בר מאה ועסר שנין
חנטו יתיה ושמוהי בארונא

במצרים: פמאת יוסף אבן מאיה ועשר
סנין והנטוה וצייר פי תאבות במצר:

פה פסוקים סימן ימלה

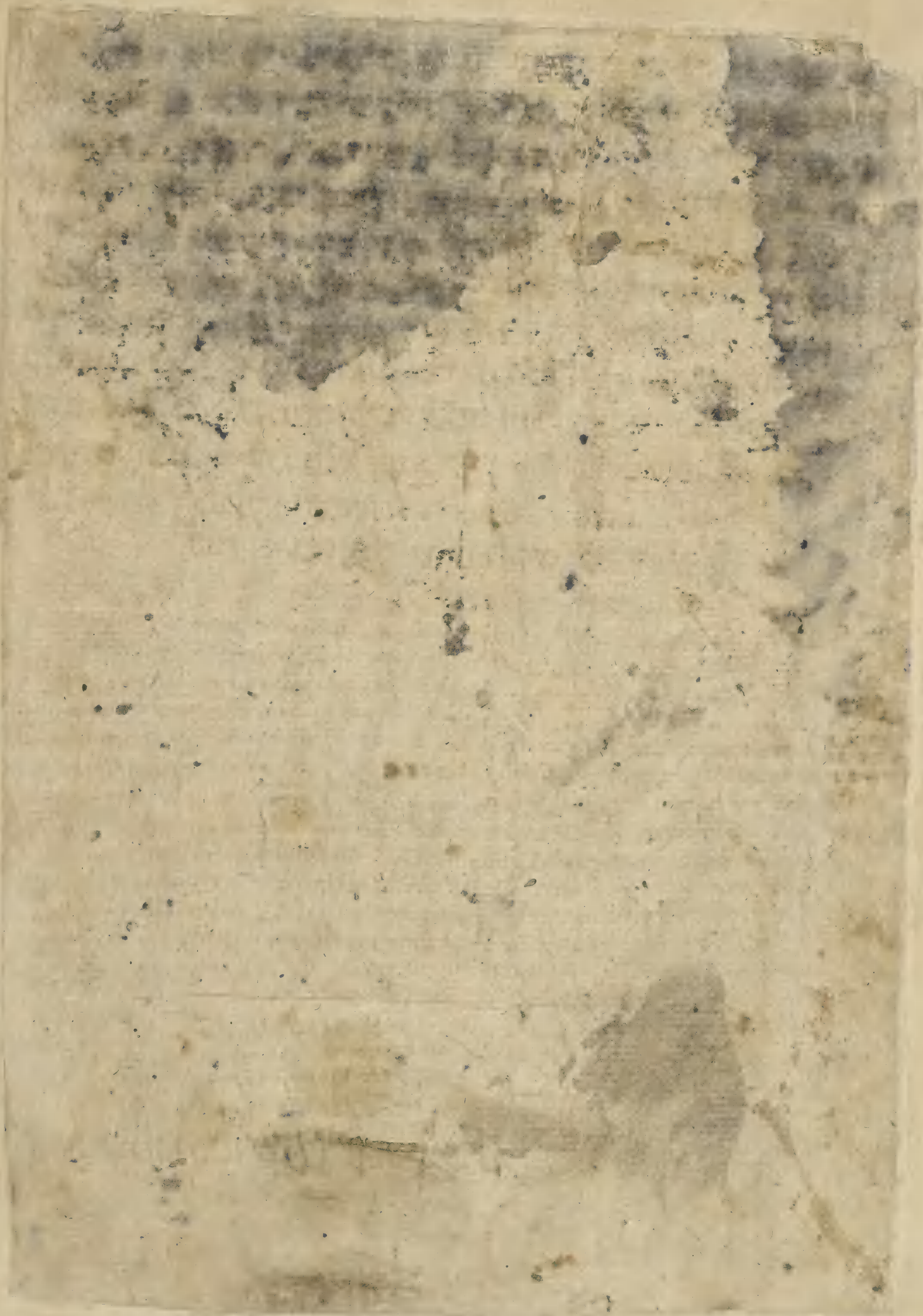
חזק חזק חזק

במנין בקמר למין הלואי כגון לויהי כדברך לו שמעני ולו הואלנו לו מתנו · ויש לו משמש בלשון אם ואולי
כגון לו חכמו לו הקשבת למצותי ולו אנכי שוקל על כפי · ויש לו משמש בלשון ש מאלו · משמעו
ואין לו עוד דומה במקרא והוא לשון אולי כמו אולי לא תלך האשה אחרי לשון שמא הוא · ויש אולי
לשון אם אולי יש חמשים צדיקים · ויצוו אל יוסף · כמו ויצום אל בני ישראל צוה למשה ולאהרן להיות שלוחין
אל בני ישראל אף זה ויצוו אל שלוחם להיות שליח אל יוסף ולומר לו כן ואת מי צוו את בני בלהה שהיו רגילין
אצלו שנ' והוא נער את בני בלהה · אביך צוה · שנו בדבר השלום כי לא צוה יעקב כן שלא נחשד יוסף
בעיניו · שא נא לפשע עבדי אלהי אביך · אם אביך מת אלהיו קיים והם עבדיו · וילכו גם אחיו · מוסף
על השליחות · כי התחת אלהים אני · שמא אני במקומו בתמיה אם הייתי רוצה להרע לכם כלום
אני יכול והלא אתם כולכם חשבתם עלי רעה והקב"ה חשבה לטובה והיאך אני לבדי יכול להרע
לכם · וידבר על לבם · דברים המתקבלים על הלב עד שלא ירדתם לכאן היו מרננים עלי שאני
עבד על ידיכם נודע שאני בן חורין ואני הורג אתכם מה הבריות אומרים כת של בחורים ראה
ונשתבח בהן ואמר אחיהם ולבסוף הרג אותם יש לך אדם שהורג את אחיו · ד' עשרה
נרות לא יכלו לכבות נר אחד · וכו' · על ברכי יוסף · כתרגומו גידלן בין בירכין · חס ויחי יעקב

חזק

סכום פסוקי ספר בראשית אלף
וחמש מאות ושלשים וארבעה
סימן אך לך וחציו ועל חרבך
תחיה

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו
באו:

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וב[...]
ואלין שמהת בני ישראל דעלו למצרים עם יעקב גבר ואנש ב[...]
ראובן שמעון לוי ויהודה: יששכר זבולן ובנימן: דן ונפתלי גד ואש[...]
ויהי כל נפש יצאי ירך יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים: והואה כל
נפשתא נפקי ירכא דיעקב שבעין נפשן ויוסף דהוה במצרים: פכאן גמלה
אלנפוס אלכארגה מן

צלב יעקוב סבעין נפסא מע יוסף אלדי כאן במצר: וימת יוסף וכל אחיו
וכל הדור ההוא: ומית יוסף וכל אחוהי וכל דרא ההוא: פמאת יוסף וגמיע
אכותה וסאיר אהל דלך אלגיל: ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו
במאד מאד ותמלא הארץ אתם: ובני ישראל נפישו ואתילדו וסגיאו
ותקיפו לחדא לחדא ואתמליאת ארעא מנהון: ובני אסר׳ תמרו ווס[...]
וכתרו ועצמו גדא גדא חתי אמתלא דלך אלבלד מנהם: פ ויקם
מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף: וקם מלכא חדתא על מצרים
דלא מקיים גזירת יוסף: וקאם מלך גדיד עלי מצר מא לם ישאהד יוסף:
ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו: ואמר לעמיה הא עמא
בני ישראל סגן ותקיפין מננא: פקאל לקומה הודי קום בני אסר׳ אכתר ואעטם
מנא: הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על
שנאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ: הבו נתחכם להון דלמא יסגון ויהי ארי
ארי יערעננא קרב ויתוספון אף אנון על סנאנא ויגיחון בנא קרבא ויסקון
מן ארעא: תעאלו נחתאל להם כילא יכתרון פיכון אדי ואתפקנא חרב אנצאפו
הם איצא עלי אעדאינא פיחארבונא ויהרבו מן אלבלד: וישימו עליו
שרי מסים למען ענתו בסבלתם ויבן ערי מסכנות לפרעה את פיתם
ואת רעמסס: ומניאו עליהון שלטונין מבאשין בדיל לענואיהון בפלחנהון
ובנו קרוי בית אוצרי לפרעה ית פיתום וית רעמסס: פציירו עליהם ולאה

בשמות

ואלה שמות בני ישרא׳ אע״פ שמנאן בחייהם חזר ומנאן במיתתם להודיע חיבתן שנמשלו לכוכבים שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם שנ׳ המוציא במספר צבאם לכלם בשם יקרא: ויוסף היה במצרים׳ והלא הוא ובניו בכלל שבעים ומה בא ללמדינו וכי לא הייתם יודעים שהוא היה במצרים׳ אלא להודיעך צדקתו של יוסף הרועה את צאן אביו הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועומד בצדקו׳׳ וישרצו שהיו יולדות ו׳ בכרס אחד׳׳ ויקם מלך חדש רב ושמואל חד אמר חדש ממש וחד אמר שנתחדשו גזירותיו׳׳ אשר לא ידע עשה עצמו כאלו לא ידעו׳׳ הבה נתחכמה כל הבה לשון הזמנה הוא כלומר הזמינו עצמכם לכך׳׳ נתחכמה לו לעם נתחכם מה לעשות לו ורבותי׳ דרשו נתחכם למושיען של ישראל לדונם במים שכבר נשבע שלא יביא מבול לעולם׳ ועלה מן הארץ ס [illegible]

מידור עצירתן מן הולד נקראת מידור רכתי׳ והיא מידת נפש׳׳ ושכל בשם רכתי׳ הרפה לא כי נכנס מוה לא ובגזירת הלב רכתי׳ לב יודע [...]
והלאים לעיס רפלי לא [...] כי׳ שכ׳ ע ממלודים׳׳

...ה לקבל אן יעדבונהם בנקלהם פבנו קרא מכאזין לפרעון פי אפיום
פי עין שמס: וכאשר יענו אתו כן ירבה וכן יפרץ ויקוצו מפני בני ישראל: וכמא
להון כין סגן וכין תקפין ועקת למצראי מן קדם בני ישראל: פכאן כל מא
בראך יכתרך ויסרון חתא צגרו מן קבל בני אסל: ויעבדו מצרים את ערבונהם
ישראל בפרך: ואפלחו מצראי ית בני ישראל בקשיו: ואסתגרם אלמצריון בני אסל

אמא: וימררו את חייהם בעבדה קשה בחמר ובלבנים ובכל עבדה
בשדה את כל עבדתם אשר עבדו בהם בפרך: ואמרירו ית חייהון בפלחנא
קשיא בטינא ובלבני ובכל פלחנא בחקלא ית כל פלחנהון דאפלחו בהון
בקשיו: פאמלו חיותהם בכדמה צעבה בטין ולבן ופאיר אעמאל
צחרי גמיע כדמתהם אלתי אסתכדמוהם באקמא: ויאמר מלך מצרים
למילדת העברית אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה: ואמר
מלכא דמצרים לחייתא יהודיתא דשום חדא שפרא ושום תנייתא
פועה: פקאל מלך מצר ללקואבל אלעבראניאת אלדי אסם אחדהמא שפרה ואל
אכרא פועה: ויאמר בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים אם בן הוא
והמתן אתו ואם בת היא וחיה: ואמר כד תהוין מילדן ית יהודיתא ותחזין
על מתברא אם ברא הוא ותקטלן יתיה ואם ברתא היא תקיימינה: קאל
אדא קבלתן אלעבראניית פאנטרן ענד אלמתבר אן כאן אבן פאקתלוה
ואן כאנת אבנה פאסתבקוהא: ותיראן המילדת את האלהים ולא עשו
כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיין את הילדים: ודחילא חיתא מן
קדם יי ולא עבדא כמא דמליל להון מלכא דמצרים וקיימא ית בניא:
פכאפת אלקואבל אללה ולם יצנען כמא קאל להן מלך מצר ואסתבקין אלבנין
ויקרא מלך מצרים למילדת ויאמר להן מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיין
את הילדים: וקרא מלכא דמצרים לחייתא ואמר להון מדין עבדתין פ

על כרחינו" ורבותי' דרשו כאדם שמקלל עצמו ותלה קללתו בחבירו והרי הוא כאלו כתב ועלינו מן הארץ והם יירשוה"
עליו" על העם" מסים' לשון מס שרים שגובין מהם המס ומהו המס שיבנו ערי מסכנות לפרעה" למען ענותו —
ממבלתם' שלמצרים" ערי מסכנות' כתרגו' וכן לך בא אל הסוכן הלז גזבר הממונה על האוצרות" את פיתום ואת רעמסס'
שלא היו ראויות בתחלה לכך ועשאום חזקות ובצורות לאוצר" וכאשר יענו אותו' בכל מה שהם נותנים לב לענות כן
לב הקב"ה להרבות ולהפריץ" כן ירבה' כן רובה וכן פורץ' ומדרשו רוח הקדש אומרת כן אתם אומרים פן ירבה
ואני אומ' כן ירבה" ויקוצו' קצו בחייהם ורבותי' דרשו כקוצים היו בעיניהם" בפרך' בעבודה קשה המפרכת
את הגוף ומשברתו" המילדות' הוא לשון מולידות אלא שיש לשון קל ויש לשון כבד כמו שובר ומשבר דובר ומדבר
כן מוליד ומילד" בילדכן' כמו בהולידכן" שפרה' יוכבד ע"ש שמשפרת את הולד" פועה' מרים שפועה ומדברת
והוגה לולד כדרך נשים המפייסות תינוק הבוכה' פועה' לשון צעקה כמו כיולדה אפעה" על האבנים' מושב האשה
היולדת ובמקום אחר קורהו משבר וכמוהו עושה מלאכה על האבנים מושב כלי אומנות יוצר חרש' אם בן הוא וגו'
לא היה

פתגמא הדין וקימתין ית בניא: פרעא בהן מלך מצר וקאל להן מא באלכן צנעתן
הדי אלאמר ואסתבקיתן אלבנין: ותאמרן המילדת אל פרעה כי לא כנשים
המצרית העברית כי חיות הנה בטרם תבוא אלהן המילדת וילדו: ואמרא
חיתא לפרעה ארי לא כנשיא מצרייתא יהודייתא ארי חכימן אנין, עד
לא עלת לותהון חיתא וילדן: קאלתא לה אן ליס כאלנסא אלמצריאת אלעבראניאת
בל הן בצירת קבל אן תדכל אליהן אלקאבלה ילדן: וייטב אלהים למילדת
וירב העם ויעצמו מאד: ואוטיב יי לחיתא וסגי עמא ותקיפו לחדא: פאחסן
אללה אלי אלקואבל פכתר אלקום ועצמו גדא: ויהי כי יראו המילדת את האלהים
ויעש להם בתים: והוה כד דחילא חיתא מן קדם יי ועבד להון בתין: ולמא
כאפת אלקואבל [illegible]ם אללה צנע להן ביותא חסנה: ויצו פרעה לכל עמו
לאמר כל הבן הילוד היארה תשליכהו וכל הבת תחיון: ופקיד פרעה לכל
עמיה למימר כל ברא דיתיליד ליהודאי בנהרא תרמוניה וכל ברתא תקיימון:
פאמר פר' גמיע קומה קאילא כל אבן יולד להם אטרחוה בנ[י]ל וכל אבנה
אסתבקוהא: וילך איש מבית לוי ויקח את בת ב
לוי: ואזל גברא מדבית לוי ונסיב ית בת לוי: תם מצא רגל מן אל לוי פתזוג באבנת
לוי: ותהר האשה ותלד בן ותרא אתו כי טוב הוא ותצפנהו שלשה ירחים:
ועדיאת אתתא וילידת ברא וחזת יתיה ארי טב הוא ואטמרתיה תלתא ירחין:
פחמלת וולדת אבנא פלמא ראתה חסנא אכפתה תלאתה אשהר: ולא
יכלה עוד הצפינו ותקח לו תבת גמא ותחמרה בחמר ובזפת ותשם בה
את הילד ותשם בסוף על שפת היאר: ולא יכילת עוד לאטמרותיה
ונסיבת ליה תיבותא דגמא וחפתה בחימרא ובזפתא ושויאת בה ית רביא
ושויתה ביערא על כיף נהרא: ולם תטיק עאד אן תכפיה פאכדת לה
תאבות מן ברדי וקפרתהא באלקפר ואלזפת וצירת פיהא אלצבי וצירתה פי אלדיס

כי טוב הוא הגיד
על הא בכתיב
א כוהו [illegible]
לומר שעתיד
לקבל התורה
תורה שנקראת
כי לקח טוב
נתתי לכם

להוליד
[illegible] מקפיד לא על הזכרים [illegible] עתידה לילד בן שמושיע אותם: ותחי' ותחיה' נתחיין את הילדים
מספקות להם מזון [illegible] הראשון [illegible] והשני [illegible] עבר לנקבות רבות [illegible]
[illegible]
[illegible]
חיות' ... כי חיות הנה בקיאות כמילדות תרגו' מילדות
[illegible]
[illegible] וייטב אלהים היטיב להם [illegible]
[illegible] וירב העם [illegible] וייטב אלהים
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

עלי שאטי אלניל: ותתצב אחתו מרחק לדעה מה יעשה לו: ואתעתדת אחתיה
מרחיק למדע מא יתעביד ליה: פוקפת אכתה מן בעיד לתנט'ר מא יצנע
בה: ותרד בת פרעה לרחץ על היאר ונערתיה הלכת על יד היאר ותרא את
התבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה ותקחה: ונחתת בת פרעה למסחי
על נהרא ועולימתהא מהלכן על כיף נהרא וחזת ית תיבתא בגו יערא
ואושיטת ית אמתה ונסיבתה: פנזלת אבנה' פרעון לתגתסל פי אלניל וכאן
גוארהא ימשין עלי שאטה פראת אלתאבות פי וצט אלדיס פמדת ידהא
ואכדתהא: ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בכה ותחמל עליו ותאמר
מילדי העברים זה: ופתחת וחזת ית רביא והא עולימא בכי וחסת עלוהי
ואמרת מבני יהודאי הוא דין: ופתחת וראתה פאדאה צבי יבכי פאשפקת
עליה וקאלת הדי מן אולאד אלעבראניין: ותאמר אחתו אל בת פרעה האלך
וקראתי לך אשה מינקת מן העברית ותינק לך את הילד: ואמרת אחתיה
לבת פרעה האיזיל ואקרי ליך אתתא מינקתא מן יהודיתא ותיניק ליך
ית רביא: קאלת להא אכתה אמצי ואדעי לך באמראה מרצעה מן אלעבראניאת
תרצעה לך: ותאמר לה בת פרעה לכי ותלך העלמה ותקרא את אם הילד:
ואמרת לה בת פרעה איזילי ואזלת עולימתא וקרת ית אמיה דרביא:
פקאלת אבנה' פר' אמצי פמצת אלגאריה ודעת באם אלצבי: ותאמר לה בת
פרעה היליכי את הילד הזה והינקהו לי ואני אתן את שכרך ותקח
האשה הילד ותניקהו: ואמרת לה בת פרעה הא ליכי ית רביא הדין
ואוניקיהו לי ואנא אתין ית אגריך ונסיבת אתתא רביא ואוניקתיה: פקאלת
להא אבנה' פר' האלך הדי אלצבי ארצעיה לי ואנא אעטיך אגרתך
פאכדת אלמראה אלצבי וארצעתה: ויגדל הילד ותבאהו לבת פרעה ויהי
לה לבן ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתהו: ורבא רביא

אדיס למוגדרות: מהו הטובה [illegible] להם בתים בתי כהונה ולויה ומלכות שקוריין בתים ויבן את בית ה' ואת בית המלך
כהונה ולויה מיוכבד ומלכות ממרים כדאית' במסכת סוטה: לכל עמו אף עליהם גזר יום שנולד משה אמרו לו
אצטגניניו היום נולד ואין אנו יודעים אם ממצרים אם מישראל ורואין [illegible] שסופו ללקות במים לפיכך גזר אותו היום
אף על המצרים שנ' כל הבן הילוד ולא נאמר הילוד לעברים והם לא היו יודעים שסופו ללקות על מי מריבה: ויקח
את בת לוי פירוד היה ממנה מפני גזירת פרעה וחזר ולקחה ועשה בה ליקוחין שניים ואף היא נהפכה להיות
נערה ובת קל שנה היתה שנולדה בבואם למצרים בין החומות ומאתים ועשר נשתהו שם וכשיצאו היו משה בן
פ' שנה כשנתעברה ממנו היתה בת מאה ושלשים וקורא אותה בת לוי: כי טוב הוא כשנולד נתמלא הבית כולו
אורה: ולא יכלה עוד הצפינו שמנו לה המצריים מיום שהחזירה [illegible] ילדתו לששה חדשים ויום אחד שהיולדת
לשבעה יולדת למקוטעין והם בדקו אחריה לסוף תשעה [illegible] גמי בלשון משנה ובלעז יונקו דך הוא ושומרבני

122

ואיתיתיה לבת פרעה והוה לה לבר וקרת שמיה משה ואמרת ארי מן מיא
שחלתיה: ולמא כבר אלצבי גאת בה אלי אבנת פרעון צאר להא כאבן ואסמתה
מוסי קאלת לאני נשלתה מן אלמא: ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל
אחיו וירא בסבלתם וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו: והוה ב
יומיא האנון ורבא משה ונפק לות אחוהי וחזא בפלחנהון וחזא גבר מצרי
מחי לגבר יהודי מאחוהי: פכאן פי תלך אלאיאם אן מוסי כבר פכרג אלי
אכותה ונטר בכדהם פאדי רגל מצרי יצרב רגל עבראני מן
אכותה: ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי ויטמנהו בחול
ואתפני לכא ולכא וחזא ארי לית גבר ומחא ית מצראה וטמריה בחלא: אנש
פאלתפת ימנה ויסרה פראי אנה ליס אנסאן פצרב אלמצרי פמאת
ודפנה פי אלרמל: ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים
ויאמר לרשע למה תכה רעך: ונפק ביומא תנינא והא תרין גברין
יהודאין נצן ואמר לחייבא למא את מחי לחברך: וכרג פי אליום
אלתאני פאדי רגלין עבראניין יתכאציאן פקאל ללטאלם מנהמא לם
תצרב צאחבך: ויאמר מי שמך לאיש שר ושפט עלינו הלהרגני
אתה אמר כאשר הרגת את המצרי ויירא משה ויאמר אכן נודע
הדבר: ואמר מן שויך לגבר רב ודיין עלנא הלמקטלי את אמר
כמא דקטלתא ית מצראה ודחיל משה ואמר בקשטא אתידע
פתגמא: קאל מן צירך רגל רייס וחאכם עלינא אתריד אן תקתלני
כמא קתלת אלמצרי פרעון מוסי וקאל איקינא קד ערף אלכבר: וישמע
פרעה את הדבר הזה ויבקש להרג את משה ויברח משה מפני פרעה
וישב בארץ מדין וישב על הבאר: ושמע פרעה ית פתגמא הדין

רך ובפניקעה בחמר ובזפת זפת מבחוץ וטיט מבפנים כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע שלזפת ותשם בסוף
הוא לשון אגם ריקו"ל בלעז ודומה לו קנה וסוף קמלו לרחוץ על היאור סרס המקרא ופרשהו ותרד בת פרעה על היאר
לרחוץ בו על יד היאור אצל היאור כמו ראו חלקת יואב אל ידי והוא לשון יד ממש שיד האדם סמוכה לו ורבותי' אמרו
הולכות לשון מיתה הולכות למות לפי שמיחו בה והכתוב מסייען כי למה לנו לכתוב ונערותיה הולכות את אמתה את
שפחתה ורבותי' דרשו לשון יד אבל לפי דקדוק לשון הקדש היה לו לינקד אמתה מ"ם רגושה והם דרשו את אמתה את
ידה ונשתרבבה אמתה אמות הרבה ותפתח ותראהו את מי ראתה את הילד זהו פשוטו ומדרשו שראתה עמו שכינה
והנה נער בוכה קולו כנער מן העבריות שהחזירתו על מצריות הרבה לינק ולא ינק לפי שהיה עתיד לדבר עם
השכינה ותלך העלמה הלכה בזריזות ועלמות כעלם היליכי נתנבאה ולא ידעה מה נתנבאה הי שליכי משיתיהו
שחלתיה הוא לשון הוצאה בלשון ארמי כמשחל בניתא מחלבא ובלשון עברי משיתיהו לשון הסירותיו כמו לא ימוש
לא משו כך חברו מנחם ואני אומר שאינו ממחברת מש לא יתכן לומר משיתיהו אלא המישותיהו כאשר יאמר מן

שימוש לא מגזרת משה לשון הוצאה הוא
קם הקימותי ומן ... משיתי מים ... שאין ... ממחברת מש לא יתכן

ובעא למקטל ית משה וערק משה מן קדם פרעה ויתיב בארעא דמדין ויתיב
על בירא׃ ולמא סמע פרעון בהד׳ אלאמר טלב אן יקתל מוסי׳ פהרב מוסי׳
מן בין ידיה וצאר אלי בלד מדין וגלס עלי אלביר׃ ולכהן מדין שבע בנות
ותבאנה ותדלנה ותמלאנה את הרהטים להשקות צאן אביהן׃ ולרבא
דמדין שבע בנן ואתאה ודלאה ומלאה ית רטיא לאשקאה ענא
דאבוהון׃ וכאן לאמאם מדין סבע בנאת פגאת ודלאת ומלאת אלאחואץ
לתסקי גנם אביהן׃ ויבאו הרעים ויגרשום ויקם משה ויושען וישק
את צאנם׃ ואתו רעיא וטרדונין וקם משה ופרקנין ואשקי ית ענהון׃
פגאו אלרעאה וטרדוהם וקאם מוסי׳ פאגאתהן וסקא גנמהן׃ ותבאנה אל
רעואל אביהן ויאמר מדוע מהרתן בא היום׃ ואתאה לות רעואל
אבוהון ואמר מה דין אוחיתין למיתי יומא דין׃ פגאת אלי רעואל אביהן
פקאל מא באלכן אסרעתן באלמגי אליום׃ ותאמרן איש מצרי הצילנו מיד
הרעים וגם דלה דלה לנו וישק את הצאן׃ ואמרא גברא מצראה שיזבנא
מידא דרעיא ואף מדלא דלא לנא ואשקי ית ענא׃ וקאלתא לה רגל
מצרי כלצנא מן יד אלרעאה ואיצא דלא לנא וסקא גנמנא׃ ויאמר
אל בנתיו ואיו למה זה עזבתן את האיש קראן לו ויאכל לחם׃ ואמר
לבנתיה ואן הוא למא דנן שבקתין ית גברא קרן ליה וייכול לחמא׃
פקאל להן ואין הו לם תרכתן אלרגל ארעונה יאכל טעאמא׃ ויואל משה
לשבת את האיש ויתן את צפרה בתו למשה׃ וצבי משה למתב עם
גברא ויהב ית צפורה ברתיה למשה׃ פלמא אמען מוסי׳ פי אלמקאם ענד
אלרגל זוגה בצפורה אבנתה׃ ותלד בן ויקרא את שמו גרשם כי אמר גר
הייתי בארץ נכריה׃ וילידת בר וקרא ית שמיה גרשום ארי אמר דייר
הויתי בארע נוכראה׃ פולדת אבנא וסמאה גרשום לאנה קאל צרת גריבא
פי בלד גרבה׃

קם הקימותי ומן שב השיבותי ומן בא הביאותי או ממתיהו כמו ומשתי את עון הארץ · אבל משיתי אינו לא מגזרת תיבה
שמעל שלה מיוסד בה״א בסוף התיבה משה כמה עשה נוה כנה כשיבוא עמו בהם כעלתי תבוא היו״ד במקום ה״א כמו עשיתי
בניתי פניתי צויתי״ ושרש משה׳ כבר כתב ויגדל הילד׳ אמ״ר יהודה ברבי שעזר הראשון לקומה והשני לגדולה שמינהו פרעה
על ביתו״ וירא בסבלותם׳ נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם״ איש מצרי׳ נוגש היה ממונה על שוטרי ישראל והיה מעמידם
מקריאת הגבר למלאכתם״ מכה איש עברי׳ מלקהו ורודהו ובעלה של שלומית בת דברי היה ונתן עיניו בה ובלילה העמידו
והוציאו מביתו והוא חזר ונכנס לבית ובא על אשתו כסבורה שהוא בעלה וחזר האיש לביתו והרגיש בדבר וכשראה אותו
מצרי שהרגיש בדבר היה מכהו ורודהו כל היום״ ויפן כה וכה׳ ראה מה שעשה לו בבית ומה שעשה לו בשדה״ ולפי פשוטו
כמשמעו וירא כי אין איש׳ עתיד לצאת ממנו להתגייר״ שני אנשים עברים דתן ואבירם הם שהותירו מן המן״ נצים׳ מריבים״

לאק

תבה

ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבדה ג
ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבדה׃ והוה ביומיא סגיאיא
האנון· ומית מלכא דמצרים· ואתאנחו בני ישראל מן פלחנא דהוה קשי
עליהון וזעיקו· וסליקת קבילתהון· ק יי׳ מן פלחנא׃ וכאן איצא פי תלך אלאיאם
אלטוילה אן מלך· מצר מאת פתנהד בני אסר מן כדמתהם וערכו פצעד
תגוותהם אלי אללה מן אלכדמה׃ וישמע אלהים את נאקתם ויזכר אלהים
את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב׃ ושמיע ק יי׳ ית קבילתהון· ודכיר
יי׳ ית קימיה דעם אברהם דעם יצחק ודעם יעקב׃ פסמע אללה שהיקהם
ודכר עהדה אלדי מע אבר׳ וייצ׳ ויעקוב׃ וירא אלהים את בני ישראל
וידע אלהים׃ וגלי ק יי׳ שעבודא דבני ישראל· ואמר במימריה למפרקהון
ד יי׳׃ ונצ׳ר אללה להם ורחמוהם׃ ומשה היה רעה את
צאן יתרו חתנו כהן מדין וינהג את הצאן אחר המדבר ויבא אל הר
האלהים חרבה׃ ומשה הוה רעי· ית ענא דיתרו חמוהי רבא דמדין· ודבר
ית ענא לאתר שפר רעיא למדברא· ואתא· לטורא דאתגלי עלוהי יקרא
דיי׳ לחורב׃ וכאן מוסי׳ ירעא גנם יתרו חמוה אמאם מדין פסאקהם אלי
טרף אלברייה חתי׳ גא אלי גבל אללה אלי חריב׃ וירא מלאך יהוה אליו בלבת
אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בער באש והסנה איננו אכל׃ ואתגלי
מלאכא דיי׳ ליה בשלהובית אישתא מגו אסנא וחזא והא אסנא
בער באישתא· ואסנא ליתוהי מתאכיל׃ פתגלא מלך אללה לה בצ׳רים
נאר מן וצט אלסנא· פראה משתעל באלנאר והו לים יחתרק׃ ויאמר משה

וינהג את הצאן אחר המדבר לחזה ה׳ רודף המדבר לפי שישראל נתעלו מן המדבר" נבחר מן המדבר השכינה מן המדבר המשכן מן המדבר המלכות מן המדבר המן והשליו מן המדבר תורה מן המדבר עמוד הענן מן המדבר" וכמה ראת אחרהי זאת עולה מן המדבר לכך נאמ׳ וינהג את הצאן אחר המדבר"

א למהתכה· אעפ שלא הכהו נקרא רשע בהרמת יד" רעך· רשע כמותך" מי שמך לאיש· והלי עודך נער" הלהרגני אתה אומ·
מכאן אנו למדין שהרגו בשם המפורש" וירא משה· כפשוטו" ומדרשו דאגלו על שראה בישראל רשעים דלטורין אמר־
מעתה שמא אינם ראויין ליגאל" אכן נודע הדבר· כמשמעו· ומדרשו נודע לי הדבר שהייתי תמיה עלין מה חטאו ישראל מכל
ע אומות להיות נרדים בעבודת פרך אבל רואה אני שהם ראויים לכך" וישמע פרעה· הם הלשינו עליו" ויבקש להרוג־
את משה· מסרו לקוסטינר להרגו ולא שלטה בו החרב הוא שאמ· משה ויצילני מחרב פרעה" וישב על הבאר למד מיעקב·
שנזדווג לו זוגו מן הבאר" ולכהן מדין· רב שבהן ופירש מעא ונדוהו מאצלם" את הרהטים· את בריכות מרוצות המים
העשויות בארץ" ויגרשום· מפני הנדוי" למה זה עזבתן· הכיר בו שהוא מזרעו של יעקב שהמים עולים לקראתו" ־
ויאכל לחם· שמא ישא אחת מכם כמ״ש כי אם הלחם אשר הוא אוכל" ויואל· כתרגומו ודומהלו האלנא ולין ולו הואלנו הואלתי
לדבר· ומדרשו לשון שבועה נשבע שלא יזוז ממדין כי אם ברשותו" וימת מלך מצרים· נצטרע והיה שוחט תינוקות מישר׳
ורוחץ בדמן" נאקתם· צעקתם וכן מעיר מתים ינאקו" את בריתו את אברהם· עם אברהם" וידע אלהים· נתן עליהם לב
ולא העלים עיניו" אחר המדבר· להתרחק מן הגזל שלא ירעו בשדות אחרים" אל הר האלהים· עש העתיד" בלבת אש־ ־
בשלהבת אש· לבו של אש כמו לב השמים לב האלה ולתתמה על התין ישלנו· ואל בומה אמולה לבתך" מתוך הסנה ולא
ב אילן אחר· משום עמו אנכי בצרה" אכל· מאכל כמו לא נעבד בה אשר לוקח מעם" אמורה נא· אמורה מכאן להתקרב שם"

על שלות והונא

אסרה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה: ואמר
משה אתפני כען ואחזי ית חזונא רבא הדין מדין לא מתוקד אסנא:
פקאל מוסי אמיל ואנצ׳ר הד׳י אלמנצ׳ר אלעג׳יב מא באל אלסנא לם יחתרק:
וירא יהוה כי סר לראות ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר משה משה
ויאמר הנני: וחזא יי׳ ארי אתפני למחזי וקרא ליה יי׳ מגו אסנא ואמר
משה משה ואמר האנא: פסמע אללה אנה קד מאל לינט׳ר פנאדאה מן
אלסנא וקאל יא מוסי יא מוסי קאל לביך: ויאמר אל תקרב הלם של נעליך
מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא: ואמר
לא תקרב הלכא שרי סינך מעל רגלך ארי אתרא דאת קאים עלוהי
אתר קדיש הוא: קאל לא תתקדם אלי ההנא אנזע נעלך ען רג׳ליך פאן
אלמוצ׳ע אלד׳י אנת ואקף עליה מקדס: ויאמר אנכי אלהי אביך אלהי אברהם
אלהי יצחק ואלהי יעקב ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים:
ואמר אנא אלהא דאבוך אלהיה דאברהם אלהיה דיצחק ואלהיה דיעקב
וכבשינון משה לאפוהי ארי דחיל מלאסתכלא בעית יקרא דיי׳: תם קאל
אנא אלאה אביך אלאה אברהים ויצחק ויעקוב פסתר מוסי וג׳הה אד׳ כאף אן ינט׳ר
אלי נור אללה: ויאמר יהוה ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת
צעקתם שמעתי מפני נגשיו כי ידעתי את מכאוביו: ואמר יי׳ מגלא
גלי קדמי ית שעבוד עמי דבמצרים וית קבילתהון שמיע קדמי מן קדם
מפלחיהון ארי גלי קדמי כיביהון: וקאל קד כשפת לי צ׳עף קומי אלד׳ין במצר
וסמעת צ׳ראכהם מן קבל גלאחתהם ועלמת באוג׳אעהם: וארד להצילו

מפני משה
במפי לתאדרש
רשבי עה בג
שמהן פסיק
טעמא גם ב׳
בד הן והבגן
יקרחאה שלים
ובתראה שלים
והמשכילים בין
וידוס״

אדני אביך נגלה
עליו הבה בקולו
שלעמדם אבי
כדי שלא יתירא
כפי שמשמיען
אתהאזנמה
שיכולה לשמוע
באמת שעה
שמח משה
ואמת עריין
עמרם אבי
חי אמר לו
הבה חנביאי
אביך אלהי
אברהם
כפיתוי באתי
אליך שלא
תתיירא מיד
ויסתר משה
פניו״

של שלוף והוצא כמו ונשל הברזל כי ישל זיתך״ אדמת קדש הוא המקום ׳ ועתה לכה ואשלחך אל פרעה ׳ ואם תתמה
תועיל והוצא את עמי ׳ ועשה דבריך ותוציאם ׳ מי אנכי ׳ מה אני חשוב לדבר עם המלכים ׳׳ וכי אוציא את בני ישראל ואף
אם חשוב אני מה זכו ישראל שייעשה להם נס ואוציאם ממצרים ׳ ויאמ׳ כי אהיה עמך ׳ השיבו על ראשון ראשון ועל
אחרון אחרון שאמרת מי אנכי כי אלך אל פרעה ׳ לא שלך היא כי אם משלי כי אהיה עמך וזה המראה אשר ראית בסנה
לך האות כי אנכי שלחתיך וכדאי אני להציל כאשר ראית הסנה עושה שליחותי ואיננו אוכל כן תלך בשליחותי
ואינך נזוק ׳ ששאלת מה זכות לישראל שיצאו ממצרים דבר גדול יש לי על הוצאה זו שהרי עתידים לקבל התורה
על ההר הזה לסוף ג׳ חדשים ״ ד״א כי אהיה עמך ׳ וזה שתצליח בשליחותך לך האות על הבטחה אחרת שאני
מבטיחך שכשתוציאם ממצרים תעבדון אתי על ההר הזה שתקבלו תורה עליו והיא הזכות שעומדת לישראל ׳
ודוגמת לשון זה מצינו בישעיה וזה לך האות אכול השנה ספיח וגו׳ מפלת סנחריב תהיה לך אות על הבטחה
אשר
אחרת שארצכם חריבה מפירות ואני אברך הספיחים ״ אהיה אשר אהיה ׳ אהיה עמכם בצרה זו אהיה עמם בשעבוד
שאר מלכיות אמ׳ לפניו רבונו של עולם מה אני מזכיר להם צרה אחרת די׳ם בצרה זו אמ׳ לו יפה אמרת כה תאמר וגו׳״
זה שמי לעולם חסר ו״או לומ׳ העלימהו שלא יקרא ככתבו ״ וזה זכרי למדו היאך נקרא וכן דוד הא׳ יי׳ שמך לעולם יי׳
זכרך לדור ודור ״ את זקני ישראל מיוחדים לישיבה ואם תאמ׳ זקנים סתם היאך אפשר לו לאסוף זקנים ששים
רבוא ״ ושמעו לקלך מכיון שתאמ׳ להם לשון זה ישמעו לקולך שכבר סימ׳ זה מסור בידם מיעקב ומיוסף פקד פקדתי

זה הם כגשן

מיד מצרים ולהעלתו מן הארץ ההוא אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת
חלב ודבש אל מקום הכנעני והחתי והאמרי והפרזי והחוי והיבוסי׃ ואתגליתי
לשיזבותהון מידא דמצראי ולאסקותהון מן ארעא ההיא לארע טבא
ופתיא לארע עבדא חלב ודבש לאתר כנענאי וחתאי ואמוראי ופרזאי
וחיואי ויבוסאי׃ פתגלית לאכלצהם מן יד אלמצריין ואצעדהם מן דלך
אלבלד אלי בלד גייד ואסע בלד יפיץ לבנא ועסלא אלי מוצע אלכנאעניין
ואלחתיין ואלאמוריין ואלפרזיין ואלחויין ואליבוסיין׃ ועתה הנה צעקת בני
ישראל באה אלי וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לחצים אתם׃ וכען הא
קבילת בני ישראל עלת לקדמי ואף גלי קדמי דוחקא דמצראי דחקין להון׃ ואלאן
הודי צראך בני ישראל קד וצל אלייא וראית אלצגט אלדי אלמצריין צאגטוהם׃
ועתה לכה ואשלחך אל פרעה והוצא את עמי בני ישראל ממצרים׃ וכען
איתא ואשלחנך לות פרעה ואפיק ית עמי בני ישראל ממצרים׃ תעאל אלאן
אבעתך אלי פר׳ ואכרג קומי בני אסר מן מצר׳ ויאמר משה אל
האלהים מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים׃
ואמר משה קדם יי׳ מן אנא ארי איזיל לות פרעה וארי אפיק ית בני ישראל
ממצרים׃ קאל מוסי ללה מן אנא חתי אמצי אלי פר׳ ואכרג בני אסר מן
מצר׳ ויאמר כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך
את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה׃ ואמר ארי יהי
מימרי בסעדך ודין לך אתא ארי אנא שלחתך באפקותך ית עמא
ממצרים תפלחון קדם יי׳ על טורא הדין׃ קאל אנא אכון מעך והדה לך איה
כאני באעתך אני׳ אכרגת אלקום מן מצר אעבדו אללה עלי הדי אלגבל׃
ויאמר משה אל האלהים הנה אנכי בא אל בני ישראל ואמרתי להם
אלהי אבותיכם שלחני אליכם ואמרו לי מה שמו מה אמר אלהם׃ ואמר

אבינו

פקד יפקד אתכם׳

דהם בגלין יעקב אמ׳ להם [redacted]ואהים [redacted] יוסף אמר להם פקד יפקד אהים אתכם׳
נקדה עינינו לשון מקרה וכן ויקר אהים׳ ואנכי אקרה כה׳ אהא נקרא מאותו בלום׳ לא יתן אתכם מלך
מצרים להלוך׳ אם אין אני מראה לו ידי החזקה כלומ׳ כל עוד שאין אני מוריעו ידי החזקה לא ירתן
אתכם להלוך׳ לא יתן לא ישבוק כמו על כן לא נתתיך לא נתנו אהים להרע עמדי וכולם לשון נתינה׳
ויש מפרשים ולא ביד חזקה כי מאז אשלח את ידי והכיתי את מצרים ומתרגמין אותו ולא מן קדם דחיליה
תקיף תשמו עלי יעקב בבני מנחם נאמ׳ לי׳ ומגרת ביתה מאותה שהיא גרה אתה בבית׳ ונצלתם כתרגו׳
ותרוקנון וכן וינצלו את מצרים ויתנצלו בני ישראל את עדים נגזר והגאון בן ימעד ומנחם חיברו במחברת נר׳
עם ויצל אהים את מקנה אביכם׳ אשר הציל אהים מאבינו׳ ולא אחנו דבדיו כי אם לא היתה הנון
יסודה נקודה בחירק לא תהא משמעת בלשון נצולתם לא בלשון ונבעלתם כמו ונסחתם מן האדמה

ולא נסבי׳ שידו חזקה ה׳

משה קיים הא אנא אתי לות בני ישרא׳ ואימר להון אלהא דאבהתכון שלחני
לותכון. ויימרון לי מן שמיה מא אימר להון׃ קא׳ מוסי ללה האנא צאיר
אלי בני אסר׳ ואקול להם אלאה אביכם בעתני אליכם פאן קאלו׳ לי מא אסמה מא
אקול להם׃ ויאמר אלהים אל משה אהיה אשר אהיה ויאמר כה תאמר
לבני ישראל אהיה שלחני אליכם׃ ואמר יי׳ למשה אהיה אשר אהיה ואמר
כדנן תימר לבני ישרא׳ אהיה שלחני לותכון׃ קא׳ לה אלאזלי אלדי לא
יזול תם קא׳ כדי׳ קל לבני אסר׳ אלאזלי בעתני אליכם׃ ויאמר עוד אלהים
אל משה כה תאמר אל בני ישראל יהוה אלהי אבתיכם אלהי אברהם
אלהי יצחק ואלהי יעקב שלחני אליכם זה שמי לעלם וזה זכרי לדר
דר׳ ואמר עוד יי׳ למשה כדנן תימר לבני ישרא׳ יי׳ אלהא דאבהתכון אלהיה
דאברהם אלהיה דיצחק ואלהיה דיעקב שלחני לותכון דין שמי לעלם
ודין דכרני לכל דר ודר׃ וקא׳ לה איצא כדי׳ קל לבני אסר׳ אללה אלאה ח
אבאיכם אלאה אבר׳ ויצ׳ ויע׳ בעתני אליכם הדי אסמי אלי אלדהר והדי דכרי
אלי גיל ואגיל׃ לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אלהם יהוה אלהי ה
אבתיכם נראה אלי אלהי אברהם יצחק ויעקב לאמר פקד פקדתי
אתכם ואת העשוי לכם במצרים׃ איזיל ותכנוש ית סבי ישרא׳ ותימר
להון יי׳ אלהא דאבהתכון אתגלי לי אלהיה דאברהם יצחק ויעקב
למימר מדכר דכירנא יתכון וית דאתעביד לכון במצרים׃ אמצ׳
ואגמע שיוך בני אסר׳ וקל להם אללה אלאה אבאיכם תגלא לי אלאה
אבר׳ ויצ׳ ויע׳ קאילא קד דכרתכם ומא צנע בכם במצר׃ ואמר
אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ הכנעני והחתי והאמרי והפרזי
והחוי והיבוסי אל ארץ זבת חלב ודבש׃ ואמרית אסיק יתכון משעבוד
מצראי לארע כנענאי וחתאי ואמוראי ופרזאי וחואי ויבוסאי לארע

אהיה ג׳ פעמים כנגד ג׳ אבות אהיה שולחכם וכן ד׳ת מהשלשה אבות וכן התחלת ה׳ חומשי תורה רמז כלות באבות שנקשרו׳׳

ואספת זקני ישרא׳ אם כל מקיבה ממשלו ישרא׳ בסוף מה שוף אינו יכול לפרוח בלא כנפים כך אין ישרא׳ יכולין לעמוד בלא זקנים׳׳

ונתתם ביד אויב ונגפתם לפני איביכם ונתכתם בתוכה ולן ואמרתם נבלנו לעון נפלנו׳׳ וכל נון שהיא באה בתיבה לפקים ונופלת ממנה כגון נון שלנוגף נושא נותן נושך כשהיא מדברת לעון ופעלים תינקד בשבא בחטף כגון ונשאתם את אביכם ונתתם להם את ארץ הגלעד ונמלתם את בשר ערלתכם לכך אני אומ׳ שזאת הנקודה בחירק מן היסוד היא ויסוד עם דבר שגול והוא מן הלשונות הכבדים כמו דבור כפול למוד כמידבר בלשון וכשלתם ינקד בחירק כמו ודברתם אל הסלע וכפרתם את הבית ולמדתם אותם את בניכם׳׳ מצה בידיך׳ לכך נתכתבה אחת לדרוש מצה שבידך אתה חייב ללקות שחטרת בכשרים׳׳ ונשוטו [illegible] כאדם שאומ׳ לחבירו מודה אתה שזו לפניך אבן היא אומ׳ לו הן אמ׳ לו הריני עושה אותה עץ׳׳ ויהי לנחש רמז לו שסיפר לשון הרע על ישר׳ ותפס אומנותו שלנחש׳׳

125

עברא חלב ודבש: פקלת אצערכם מן עדאב אלמצריין אלי מוצע אלכנאעניין
ואלחתיין ואלאמוריין ואלפרזיין ואלחויין ואליבוסיין אלי בלד יפיץ לבנא ועסלא:
ושמעו לקלך ובאת אתה וזקני ישראל אל מלך מצרים ואמרתם אליו
יהוה אלהי העבריים נקרה עלינו ועתה נלכה נא דרך שלשת ימים
במדבר ונזבחה ליהוה אלהינו: ויקבלון מנך ותיתי את וסבי ישראל לות
מלכא דמצרים ותימרון ליה יי אלהא דיהודאי אתקרי עלנא וכען ניזיל
כען מהלך תלתה יומין במדברא ונדבח קדם יי אלהנא: פאדי קבלו מנך
ארכל אנת ושיוך בני אסראיל מלך מצר וקולו לה אללה אלה אלעבראניין
ואפאנא אמרה ואלאן נסיר מסאפה תלאתה איאם פי אלבר ונדבח ללה
רבנא: ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלך ולא ביד חזקה:
וקדמי גלי ארי לא ישבוק יתכון מלכא דמצרים למיזל ולא מן קדם דחילה
תקיף: ואנא אעלם אן מלך מצר לס ידעכם אן תמצו ולא ביד ואחדה
שדידה: ושלחתי את ידי והכיתי את מצרים בכל נפלאתי אשר אעשה
בקרבו ואחרי כן ישלח אתכם: ואשלח ית מחת גבורתי ואמחי ית מצראי
בכל פרישותי דאעביד ביניהון ובתר כין ישלח [redacted] יתכון: פאבעת בגמיע
אפאתי ואצרב אלמצריין בגמיע אעגובאתי אלתי אצנעהא פימא בינהם
ובעד דלך יטלקכם: ונתתי את חן העם הזה בעיני מצרים והיה כי תלכון
לא תלכו ריקם: ואתין ית עמא הדין לרחמין בעיני מצראי ויהי ארי
תהכון לא תהכון ריקנין: ואעטי אלקום חטאא ענד אלמצריין פאדא
מציתם לא תמצון פרגא: ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי
כסף וכלי זהב ושמלת ושמתם על בניכם ועל בנתיכם ונצלתם את
מצרים: ותשאל אתתא משיבבתה ומקריבת ביתה מנין דכסף ומנין דדהב
ולבושין ותשוון על בניכון ועל בנתכון ותרוקנון ית מצרים: בל תסתוהב
אמראה מן מסאכנתהא ומן נארתהא אניה פצה ואניה דהב ותיאבא
ותציירוהא עלי בניכם ובנאתכם ותסלבון אלמצריין: ויען משה ויאמר
והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקלי כי יאמרו לא נראה אליך יהוה:

ונצלתם בני במצולה עמין בה רגיסו

ותנתק תן

ויחזק בו לשון אחיזה כי׳א׳ והרבה יש במקרא ויחזיקו האנשים בידו והחזיקה במבושיו והחזקתי בזקנו כל לשון
חזק הדבוק לבית לשון אחיזה הוא׳׳ מצרעת כשלג דרך צרעת להיות לבנה אם בהרת לבנה [illegible]
אף באות זה רמז שלשון הרע סיפר באמרו לא יאמינו לי לפיכך הלקהו בצרעת כמו שלקתה מרים על לשון הרע׳׳
מחיקו [redacted] שבה כבשרו מכאן שמדה טובה ממהרת לבוא ממדת פורענות שהרי בראשונה לא נאמר מחיקו׳׳
והאמינו לקול האות האחרון משתאמר להם בשבילכם לקיתי על שסיפרתי עליכם לשון הרע יאמינו לך מכבר

למדו בכך

לא יהימנון לי לעל לם

ואתיב משה ואמר והא לא יקבלון מני ארי יימרון לא אתגלי | מה זה ק׳
לך יי׳: פאגאב מוסי׳ וקא׳ ומכן כי ולם יקבלון מני בל יקולון
לם יתגלא לך אלה: ויאמר אליו יהוה מזה בידך ויאמר מטה: ואמר ליה
יי׳ מא דין בידך ואמר חטרא: פקא׳ אלה לה מנבהא מא די׳ בידך קא׳ עצא:
ויאמר השליכהו ארצה וישליכהו ארצה ויהי לנחש וינס משה מפניו:
ואמר רמיהי לארעא ורמהי לארעא והוה לחויא וערק משה מן קדמוהי:
קא׳ אטרחהא עלי׳ אלארץ פטרחהא ועארת תעבאנא פהרב מוסי׳ מן
בין ידיה: ויאמר יהוה אל משה שלח ידך ואחז בזנבו וישלח ידו
ויחזק בו ויהי למטה בכפו: ואמר יי׳ למשה אושיט ידך [redacted] בדנביה | ויחזק
ואושיט ידיה ואתקיף ביה והוה לחטרא בידיה: קא׳ אלה לה מד ידך ואמסך
דנבה פמד ידה ואמסכה פצארת עצאא פי ידה: למען יאמינו כי נראה | ת׳ר מתוך טו׳ דברים ישר׳ נגאלין באחרית הימים מתוך תשובה דכת׳ ובקשתם
אליך יהוה אלהי אבתם אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב: | משם את יי׳ אהיך ומצאת׳ מתוך רחמים מתוך זכות אבות
בדיל דיהימנון ארי אתגלי לך יי׳ אלהא דאבהתהון אלהיה דאברהם | מתוך צרה מתוך מעשים טובים מתוך הגיון תורה
אלהיה דיצחק ואלהיה דיעקב: לכי יומנון אן קד תגלא לך אלה אלאה | מתוך ענוות מתוך משבוד קטה׳ מתוך
אבאיהם אלאה אבר׳ ויצ׳ ויע׳: ויאמר יהוה לו עוד הבא נא ידך בחיקך ויבא | הכנעה מתוך שילום הקץ מתוך קנאה
ידו בחיקו ויוציאה והנה ידו מצרעת כשלג: ואמר יי׳ ליה עוד אעיל | מתוך תפלה מתוך הקץ מתוך שפלות
כען ידך בעטפך ואעיל ידיה בעטפיה ואפקה והא ידיה חורא כתלגא: | מתוך ייאוש דכת׳ על כן רחק משפט ממנו ולא
וקא׳ לה איצא ארכל ידך אלי׳ כמך פארכלהא תם אכרגהא פאדי׳ בהא | תשיגנו צדקה ומקין
ביצא כאלתלג: ויאמר השב ידך אל חיקך וישב ידו אל חיקו ויוציאה | ליה ובא
מחיקו והנה שבה כבשרו: ואמר אתיב ידך לעטפך ואתיב ידיה | בציון גואל
לעטפיה ואפקה מעטפיה והא תבת הות כבסריה: פקא׳ ארדד ידך אלי׳ | ויהימנון
כמך פארדהא תם אכרגהא וקד עאדת כסאיר בדנה: והיה אם לא
יאמינו לך ולא ישמעו לקל האת הראשון והאמינו לקל האת האחרון:
ויהי אם לא יהימנון לך ולא יקבלון לקל אתא קדמאה ויה[ימנון] לקל
אתא בתראה: פאן לם יומנון ולם יקבלון אלאיה אלאולי׳ פיומנון ב

למדו בכך שהמדרוגין להם לוקן בנגעים כגון פרעה ואבימלך בשביל שרה׳ והיו הטים וגו׳ והיו והיו שני פעמים
נראה בעיני לו נאמ׳ והיו המים אשר תקח מן היאר לדם ביבשת שומע אני שבידו הם נהפכים לדם ואו כשיהיו לארץ
יהיו כהוייתן אבל עכשו מלמדינו שלא יהיו דם עד שיהיו ביבשת׳ גם מצמולו וגו׳ למדנו ששבעת הימים היה ה׳ בה׳

מפתהאת
מטה

כשאיה אלתאניה: והיה אם לא יאמינו גם לשני האתות האלה ולא ישמעון
לקלך ולקחת ממימי היאר ושפכת היבשה והיו המים אשר תקח מן היאר
והיו לדם ביבשת: ויהי אם לא יהימנון אף לתרין אתיא האלין ולא יקבלון
מנך ותסב ממיא דבנהרא ותישוד ליבשתא ויהון מיא דתסב מן נהרא
ויהון לדמא ביבשתא: פאן לם יומנון בהאתין אלאיתין ולם יקבלון מנך
פכד מן מא אלניל ואצבבה עלי אליבס פאנה ינקלב ויציר דמא פי אליבס:
ויאמר משה אל יהוה בי אדני לא איש דברים אנכי גם מתמול גם
משלשם גם מאז דברך אל עבדך כי כבד פה וכבד לשון אנכי: ואמר
משה קדם יי בבעו יי לא גבר דמלול אנא אף מאתמלי אף מדקמוהי
אף מעדן דמלילתא עם עבדך ארי יקיר ממלל ועמיק לישן אנא:
פקאל מוסי ללה יא רב לים אנא דא נטק מן אמס ומא קבלה ולא מן חין
כאטבת עבדך אני תקיל אלפם ואללסאן גמיעא: ויאמר יהוה אליו מי שם
פה לאדם או מי ישום אלם או חרש או פקח או עור הלא אנכי יהוה:
ואמר יי ליה מן שוי פומא לאנשא או מן שוי אלימא או חרשא או
פתיחא או עוירא הלא אנא יי: קאל אללה לה מן כלק נטק אלאנסאן או מן
יכלק אלאכרם או אלאצם או אלבציר או אלאעמא אלים אנא אללה: ועתה לך
ואנכי אהיה עם פיך והורתיך אשר תדבר: וכען איזיל ומימרי יהי עם
פומך ואלפנך דתמליל: ואלאן אמץ ואנא אכון מע קולך ואדלך עלי
מא תתכלם בה: ויאמר בי אדני שלח נא ביד תשלח: ואמר בבעו יי
שלח כען ביד מן דכשר למשלח: קאל יא רבי אבעת מן אנת באעתה:
ויחר אף יהוה במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי כי דבר ידבר
הוא וגם הנה הוא יצא לקראתך וראך ושמח בלבו: ותקיף רגזא דיי
במשה ואמר הלא אהרן אחוך ליואה גלי קדמי ארי מללא ימליל הוא ואף

והורתיך תמן
על הא לומר
והוריתיך על
פי ה' חומשי
תורה

מפתה את משה בסנה לילך בשליחותו מתמול שלשום מאז דברך הרי שלשה ושלשה גמין רבויין הם הרי ששה והוא
היה עומד ביום השביעי שאמר לו זאת נוסף שלח נא ביד תשלח עד שחרה בו וקיבל עליו וכל זה שלא היה רוצה ליטול
גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול ממנו ונביא היה שנ' הנגלה נגליתי לבית אביך בהיותם במצרים הוא אהרן וכן ביחזקאל
ואודע להם בארץ מצר וחומ' אליהם איש שקוצי עיניו השליכו ואותה נבואה לאהרן נאמרה · כבד פה · בכבידות אני
מדבר ובלשון לעז בלבו · מי שם פה וגו' · למדך לדבר כשהיית נדון לפני פרעה על המצרי · או מי ישום אלם · מי עשה
פרעה אלם שלא נתאמץ במצות הריגתך ואת משרתיו חרשים שלא שמעו בצוותו עליך ולאספקלטורין ההורגים מי

הא הוא נפיק לקדמותך ויחזינך ויחדי בלביה ׃ פאשתד וגד אללה עלי מוסי וקאל
אליס הרון אכיך אללאוי אנא אעלם באנה מתכלם והו' הו יכרג תלקאך
פינצר אליך ויסר פי קלבה ׃ ודברת אליו ושמת את הדברים בפיו ואנכי אהיה
עם פיך ועם פיהו והוריתי אתכם את אשר תעשון ׃ ותמליל עמיה ותשוי ית
פתגמיא בפומיה ומימרי יהי עם פומך ועם פומיה ואליף יתכון ית דתעבדון ׃
פכלמה ותציר הדי אלכלאם פי פאה ואנא אכון מע קולך וקולה ואדלכם עלי
מא תצנעון ׃ ודבר הוא לך אל העם והיה הוא יהיה לך לפה ואתה תהיה לו
לאלהים ׃ וימליל הוא לך עם עמא ויהי הוא יהי לך למתורגמן ואת תהי ליה
לרב ׃ פיכלם הו לך אלקום ויכון לך תרגמאנא ואנת תכון לה אסתאדא ׃ ואת
המטה הזה תקח בידך אשר תעשה בו את האתת ׃ וית חטרא הדין תסב
בידך דתעביד ביה ית אתיא ׃ וכד הדה אלעצא פי ידך תצנע בהא אלמענזאת ׃
וילך משה וישב אל יתר חתנו ויאמר לו אלכה נא ואשובה אל אחי אשר ז׳
במצרים ואראה העודם חיים ויאמר יתרו למשה לך לשלום ׃ ואזל משה
ותב לות יתר חמוהי ואמר ליה איזיל כען ואתוב לות אחי דבמצרים ואחזי
העד כען קיימין ואמר יתרו למשה איזיל לשלם ׃ פמצא מוסי ורגע אלי
יתר שעיב חמוה וקאל לה אמצ׳י וארגע אלי אכותי אלדין במצר ואנטר הל
הם באקון קאל לה אמץ בסלאם ׃ ויאמר יהוה אל משה במדין לך שב
איזיל מצרים כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך ׃ ואמר יי למשה במדין
תוב למצרים ארי מיתו כל גבריא דבעו למקטלך ׃ תם קאל אללה למוסי במדין
אמץ וארגע אלי מצר פאן קד מאת גמיע אלקום אלטאלבין קתלך ׃ ויקח
משה את אשתו ואת בניו וירכבם על החמר וישב ארצה מצרים ויקח
משה את מטה האלהים בידו ׃ ודבר משה ית אתתיה וית בנוהי וארכיבנון

המבקשים ריקו של
רש״י מדאמר
המבקשים ולא
אמר שמבקשו
משמע שעדיין
הם חיים
ומבקשים לך
שאין יכולת
בידם״

עם אם עורים שלא ראו כעברתה מן הבימה וכמלטת הלא אנכי שמתי יד עשיתי כל זאת׃ ביד תשלח ביד מי שאתה רגיל
לשלוח והוא אהרן׃ ד״א ביד אחר שתרצה לשלוח אין סופי להכניסם לארץ ולהיות גואלם לעתיד יש לך שלוחים הרבה׃ ויחר
אף׃ ר׳ יהושע בן קרחה אומ׳ כל חרון אף שבתורה עושה רושם וזה לא נאמר בו רושם ולא מצינו שבא עונש על ידי אותו
חרון אמ׳ לו ר׳ יוסי אף בזו נאמ׳ בו רושם הלא אהרן אחיך הלוי שהיה עתיד להיות לוי ולא כהן והכהונה הייתי אומר
לצאת ממך מעתה לא יהיה כן אלא הוא יהיה כהן ואתה לוי שנ׳ ומשה איש האלהים בניו יקראו על שבט הלוי׃ הנה
הוא יוצא לקראתך׃ כשתלך למצרים׃ וראך ושמח בלבו׃ לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה
ומשם זכה אהרן לעדי החשן הנתון על הלב׃ ודבר הוא לך׃ בשבילך ידבר אל העם וזה יוכיח על כל לך ולי ולו ולהם
הסמוכים לדיבור שכלם לשון עליהם׃ יהיה לך לפה׃ למליץ לפי שאתה כבד פה׃ לאלהים׃ לרב ולשר׃ וישב אל יתר חתנו׃
ליטול רשות מהנו שהרי נשבע לו׃ ושבעה שמות היו לו רעואל יתר יתרו חובב חבר קיני פוטיאל׃ כי מתו כל האנשים׃

ויהם ידין והכירים

127

על חמרא ותב לארעא דמצרים ונסיב משה ית חטרא דאתעבידו ביה נסין מן

ורג"א קדם יי בידיה ׃ פאכד מוסי זוגתה וולדיה וארכבהם עלי אלחמאר וכעת בהם אלי מצר

ואכד אלעצא אלתי אמרה אללה בהא פי ידה ׃ ויאמר יהוה אל משה בלכתך [redacted]

לשוב מצרימה ראה כל המפתים אשר שמתי בידך ועשיתם לפני פרעה

ואני אחזק את לבו ולא ישלח את העם ׃ ואמר יי למשה במהכך למתב

למצרים חזי כל מופתיא דשויתי בידך ותעבידנון קדם פרעה ואנא אתקיף

ית לביה ולא ישלח ית עמא ׃ תם קאל אללה לה פי מציך לתרגע אלי מצר אנטר

גמיע אלבראהין אלתי צירתהא פי ידך אצנעהא בין ידי פר ואנא אשדד

קלבה ולם יטלק אלקום ׃ ואמרת אל פרעה כה אמר יהוה בני בכרי ישראל ׃

ותימר לפרעה כדנן אמר יי ברי בכרי ישראל ׃ וקל לה כדי קאל אללה אבני

בכרי אסר ׃ ואמר אליך שלח את בני ויעבדני ותמאן לשלחו הנה אנכי

הרג את בנך בכרך ׃ ואמרית לך שלח ית ברי ויפלח קדמי ומסריב את

לשלחותיה הא אנא קטיל ית ברך בוכרך ׃ פקלת לך אטלק אבני יעבדני

פאן אבית אן תטלקה האנא קאתל אבנך בכרך ׃ ויהי בדרך במלון

ויפגשהו יהוה ויבקש המיתו ׃ והוה באורחא בבית מבתא וערע ביה

מלאכא דיי ובעא למקטליה ׃ ולמא כאן בטריק פי אלמבית פאגא ולדה

מלך אללה פטלב קתלה ׃ ותקח צפרה צר ותכרת את ערלת בנה ותגע

לרגליו ותאמר כי חתן דמים אתה לי ׃ ונסיבת צפורה טנרא וגזרת

ית ערלת ברה וקריבת לקדמוהי ואמרת בדמא דמהולתא הדין א

אתיהיב חתנא לנא ׃ פאכדת נזא צוואנא פקטעת קלפה אבנהא וקדמתה

בין ידיה וקאלת כאד אלערוס אן יכון מקתולא ׃ וירף ממנו אז אמרה חתן

דמים למולת ׃ ונח מניה בכין אמרת אלולי דמא דמהולתא הדין אתחיב

זע חתנא קטול ׃ פכף ענה חינד קאלת צאר אלערוס אלמקתול מכתונא ׃

מיכס רתן וחבידס חיים לא עידרו מנכסיהם והעני הטוב כמת ״ על החמור · חמור המיוחד הוא החמור שחבש אברהם לעקידת יצחק והוא שעתיד מלך המשיח להתגלות עליו שנ׳ עני ורוכב על חמור ״ וישב ארצה מצל ויקח משה את מטה׃ אין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במקרא׃ בלכתך לשוב מצרים׃ וגו׳ דע שעל מנת כן תלך שתהא גבור בשליחותי לעשות כל מופתי לפני פרעה ולא תירא ממנו׃ אשר שמתי בידיך · לא על שלש אותות האמורות למעלה שהרי לא לפני פרעה צוה לעשותם אלא לפני ישרא׳ שיאמינו לו ולא מצינו שעשאום לפניו אלא מופתים שאני עתיד לשום בידך במצרים כמו כי ידבר אליכם פרעה וגו׳ ונתתם על אשר כתב אשר שמתי שכן משמעו כשתדבר עמו כבר שמתים בידך ״ ואמרת אל פרעה · כשתשמע שלבו חזק וימאן לשלוח אמור לו כך ״ בני בכורי · לשון גדולה כמו גם אני בכור אתנהו זהו פשוטו ומדרשו כאן חתם הקב״ה על הבכורה שלקח יעקב מעשו ״ והנה אנכי הורג בנך בשליחותו שלמקום שלח את בני׳ הנה אנכי הורג ובו׳ היא מכה אחרונה ובה התרהו תחלה מפני שהיא קשה וזהו שאמ׳ איוב הן אל ישגיב בכחו לפיכך מי כמהו מורה ״ בשר ודם המבקש להנקם מחבירו מעלים את דבריו שלא יבקש הצלה אבל הקב״ה ישגיב בכחו ואין יכולת להמלט מידו כי אם בשובו

אין לפיכך הוא מורהו

ויאמר יהוה אל אהרן לך לקראת משה המדברה וילך ויפגשהו בהר האלהים
וישק לו: ואמר יי לאהרן איזיל לקדמות משה למדברא ואזל וערעיה
בטורא דאתגלי עלוהי יקרא דיי ונשיק ליה: פקאל אלה להרון אמץ תלקא
מוסי אלי אלבר פמצא ווא פאה פי גבל אלה וקבלה: ויגד משה לאהרן את כל
דברי יהוה אשר שלחו ואת כל האתת אשר צוהו: וחוי משה לאהרן ית
כל פתגמיא דיי דשלחיה וית כל אתיא דפקדיה: פאכברה מוסי
בגמיע כלאם אלה אלדי בעתה בה וגמיע אלאיאת אלתי אמרה: וילך משה
ואהרן ויאספו את כל זקני בני ישראל: ואזל משה ואהרן וכנשו ית כל
סבי בני ישראל: פמצא מוסי והרון וגמעא גמיע שיוך בני אסראיל: וידבר אהרן
את כל הדברים אשר דבר יהוה אל משה ויעש האתת לעיני העם: ומליל
אהרן ית כל פתגמיא דמליל יי עם משה ועבד אתיא לעיני עמא:
וכלמהם הרון בגמיע אלכלאם אלדי כלם אלה מוסי וצנע אלמעגזאת בחצרה
אלקום: ויאמן העם וישמעו כי פקד יהוה את בני ישראל וכי ראה את
ענים ויקדו וישתחוו: והימין עמא ושמעו ארי דכיר יי ית בני ישראל
וארי גלי קדמוהי שעבודהון וכרעו וסגידו: פאמן אלקום אד סמעו אן
אלה קד דכר בני אסראיל ונצר אלי עדאבהם פכרו וסגדו: ואחר באו משה ואהרן
ויאמרו אל פרעה כה אמר יהוה אלהי ישראל שלח את עמי ויחגו
לי במדבר: ובתר כין עלו משה ואהרן ואמרו לפרעה כדנן אמר יי
אלהא דישראל שלח ית עמי ויחגון קדמי במדברא: ובעד דלך דכל
מוסי והרון וקאלא לפרעון כדי קאל אלה אלאה אסראיל אטלק קומי יחגון לי פי אלבר:
ויאמר פרעה מי יהוה אשר אשמע בקלו לשלח את ישראל לא ידעתי
את יהוה וגם את ישראל לא אשלח: ואמר פרעה שמא דיי לא אתגלי לי
דאקביל למימריה לשלחא ית ישראל לא אתגלי לי שמא דיי ואף ית ישראל

ויפגשהו בהר האלהים וישקהו שנו רבותי כל הנשיקות של תפלות חוץ מג' נשיקות נשיקת גדולה נשיקת פרישות רכתי ותשק ערפה לחמותה נשיקת גדולה דכתי ויקח שמואל את פך השמן ויצק על ראשו וישקהו נשיקת פרקים דכתי ויפגשהו בהר האלהים וישקהו

ואחר באו משה ואהרן והא הזקנים הלכו עמו אלא היעזר כיון שהגיעו אצל פלטין של מלך ראו פתחו של פרעה שהוא רותח כדור בני אדם הרוגין לצד והצלובין לצד והמקושעין ודי[illegible]ם לצד ובני אדם שרופין אש בטיט לצד כיון שראו כך ברחו ואמרו נהיה בשעבודינו ונראה בגזרת אחינו כיון שברחו הזקנים אלא משה ואהרן

כ"ג

שלא מל את אליעזר בנו ועל שנתרשל ויהי משה בדרך במלון ויבקש המיתו לפיכך הוא מורהו ומדריכו לטוב ענש מיתה תניא אמ' ר' יוסי חס ושלום לא נתרשל אלא אמר אמול ואצא לדרך סכנה היא לתינוק עד ג' ימים אמול ואשהה שלשת ימים הקב"ה צוני לך שוב מצרים ומפני מה נענש על שנתעסק במלון תחלה במסכ' נדרים והיה המלאך נעשה כמין נחש ובולעו מראשו ועד ירכיו וחוזר ובולעו מרגליו ועד אותו מקום הבינה צפורה שבשביל המילה הוא ותגע לרגליו השליכתו לפני רגליו של משה ותאמר על בנה כי חתן דמים אתה לי אתה היית גורם להיות החתן שלי נרצח עליך הורג אישי אתה לי וירף המלאך ממנו אז הבינה שעל המילה בא להרגו אמרה חתן דמים למולות חתני היה נרצח על דבר המילה למולות על דבר המולות שם דבר הוא והלמ"ד משמשת בלשון על כמו ואמר פרעה לבני ישראל ותנקלום תרגם דמים על דם המילה ואחר באו משה ואהרן וגו' אבל הזקנים נשמטו אחד אחד מאחר משה ואהרן עד שנשמטו כלם הבה לזקנים על דבר זה בסיני כדעלהם ונגש משה לבדו אל יי והם לא יגשו

מנס קורס

לא אשלח: קאל פר מן אלה חתי אקבל מנה ואטלק בני אסר לא אערף אלה
ולא אטלק בני אסר איצא: ויאמרו אלהי העברים נקרא עלינו נלכה נא
דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה ליהוה אלהינו פן יפגענו בדבר או
בחרב: ואמרו אלהא דיהודאי אתגלי עלנא ניזיל כען מהלך תלתא
יומין במדברא ונדבח קדם יהוה אלהנא דלמא יערעננא במותא או בקטול: קאלו אלה
אלעבראניין ואפאנא אמרה אן נמצי מסיר תלאתה איאם פי אלבר נדבח
ללה רבנא כלא יפאגינא בובא או בסיף: ויאמר אלהם מלך מצרים
למה משה ואהרן תפריעו את העם ממעשיו לכו לסבלתיכם: ואמר להון
מלכא דמצרים למא משה ואהרן תבטלון ית עמא מעבידתהון איזילו
לפלחנכון: קאל להמא מלך מצר לם יא מוסי והרון תנדבון אלקום מן
אעמאלהם אמצו לנקלכם: ויאמר פרעה הן רבים עתה עם הארץ והשבתם
אתם מסבלתם: ואמר פרעה הא מרסגיאין כען עמא דארעא ותבטלון
יתהון מעבידתהון: תם קאל אמן לתרת אהל אלבלד חתי תעטלונהם מן
נקלהם: ויצו פרעה ביום ההוא את הנגשים בעם ואת שטריו לאמר: ופקיד פרעה
ביומא ההוא ית שלטוני עמא וית סרכוהי למימר: ואמר פר פי דלך אליום
בלאזת אלקום ועראפאהם קאילא: לא תאספון לתת תבן לעם ללבן הלבנים
כתמול שלשם הם ילכו וקששו להם תבן: לא תוספון למתן תבנא לעמא
למרמי לבנין כמאתמלי ומדקמוהי אנון יזלון ויגבבון להון תבנא: לא
תעאודו אן תעטו אלקום תבנא לילבנון אללבן מתל אמס ומא קבלה הם
ימצון ויקמשון להם תבנא: ואת מתכנת הלבנים אשר הם עשים
תמול שלשום תשימו עליהם לא תגרעו ממנו כי נרפים הם על כן הם
צעקים לאמר נלכה נזבחה לאלהינו: ויָת סכום לבניא דאנון עבדין
מאתמלי ומדקמוהי תמנון עליהון לא תמנעון מניה ארי בטלנין אנון

רש"י

כולם קודם שהגיעו לפלטין לפי שיראו ללכת ובסיני נפרע להם הכה ונגש משה לבדו אל י"י והם לא יגשו החזירם לאחוריהם"
פן יפגענו פן יפגעך היו צריכים לומר שא שחלקו כבוד למלכות" פגיעה זו לשון מקרה מות הוא" תפריעו את העם ממעשיו
תבדילו ותרחיקו אותם ממלאכתם שהם שומעין לכם ומבורים לנוח מן המלאכה וכן פרעהו אל תעבר בו רחקהו וכן ותפרעו
כל עצתי כי פרוע הוא נרחק ונתעב" לכו לסבלתיכם לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות בבתיכם אבל מלאכת
שעבוד מצרים לא היתה על שבטו של לוי ותדע לך שהרי משה ואהרן יוצאים ובאים" הן רבים עתה עם הארץ שהעבודה
מוטלת עליהם ואתם משביתים אותם מסבלותם הפסד גדול הוא זה" הנוגשים מצריים היו והשוטרים היו ישראל
הנוגש ממונה על כמה שוטרים והשוטר ממונה לרדות בעושי המלאכה" תבן אשטובלא היו גובלין אותו עם הטיט"

לבנים

על כין אנון מצוחין למימר נזיל נדבח קדם אלהנא׃ ותראיב אללבן אדי כאן
יצנעון אמס ומא קבלה יזידונהא עליהם לא תנקצון מנהא לאנהם מרפהון
לדלך הם יצרכון ויקולון נמצ׳ נדבח לרבנא׃ תכבד העבדה על האנשים
ויעשו בה ואל ישעו בדברי שקר׃ יתקף פלחנא על גבריא ויתעסקון בה
ולא יתעסקון בפתגמין בטילין׃ יתקל אלעמל עלי אלקום וישתגלון בה ולא
ישתגלון באמור באטלה׃ ויצאו נגשי העם ושטריו ויאמרו אל העם לאמר
כה אמר פרעה אינני נתן לכם תבן׃ ונפקו שלטוני עמא וסרכוהי ואמרו
לעמא למימר כדנן אמר פרעה לית אנא יהיב לכון תבנא׃ פכרג גלאוזת
אלקום ועראפהם וקאלו להם כדי קאל פר׳ ליס אעטיכם תבנא׃ אתם לכו
קחו לכם תבן מאשר תמצאו כי אין נגרע מעבדתכם דבר׃ אתון איזילו
סבו לכון תבנא מאתר דתשכחון ארי לא יתמנע מפולחנכון מדעם׃
אנתם אמצו כדו לכם תבנא מן חית תגדון ואעלמו אנה ליס
ינקץ מן עמלכם שיא׃ ויפץ העם בכל ארץ מצרים לקשש קש
לתבן׃ ואתבדר עמא בכל ארעא דמצרים לגבבא גילי לתבנא׃ פתבדד
אלקום פי גמיע בלד מצר ליקמשו קשא לאלתבן׃ והנגשים אצים
לאמר כלו מעשיכם דבר יום ביומו כאשר בהיות התבן׃ ושלטוניא
דחקין למימר אשלימו עבידתכון פתגם יום ביומיה כמא דהויתון
עבדין כד מתיהיב לכון תבנא׃ וגלאוזה מלחון קאילא כמלו עמלכם
אמר יום ביום כמא כאן פי וקת אעטא אלתבן׃ ויכו שטרי בני ישראל ד
אשר שמו עליהם נגשי פרעה לאמר מדוע לא כליתם חקכם ללבן
כתמול שלשם גם תמול גם היום׃ ולקו סרכי בני ישראל דמניאו עליהון
שלטוני פרעה למימר מדין לא אשלימתון גזירתכון למרמי לבנין

ישעו· ישעו ואין מושיע אותן שאין מכוונין בתפלתן וישעו בדברי שקר עליהם נאמ׳ ישעו ואין מושיע׳

לבנים· טייולש· שעושים מטיט ומיבשין אותן בחמה ויש שורפין אותן בכבשן׳׳ כתמול שלשם׳ כאשר
הייתם עושים עד הנה׳׳ וקוששו ולקטו׳׳ ואת מתכונת הלבנים׳ סכום חשבון הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום
כשהיה התבן ניתן להם אותו סכום תטילו עליהם גם עתה למען תכבד העבודה עליהם׳׳ כי נרפים מן העבודה
לכך לבם פונה אל הבטלה וצועקים לאמ׳ נלכה וגו׳׳ מתכונת׳ ותוכן לבנים׳ ולו נתכנו עלילות׳ ואת הכסף המתוכן הם·
כולם לשון חשבון הם׳׳ נרפים׳ המלאכה רפויה בידם ועזובה מהם׳ והם נרפים ממנה רטר״ש בלע״ז׳ ואל ישעו בדברי
שקר׳ ואל יהגו וידברו תמיד בדברי רוח לאמ׳ נלכה נזבחה ודומה לו ואשעה בחקיך תמיד למשל ולשנינה מתרגמינן ולשועי׳
ויספר׳ ואשתעי׳ ואי אפשר לומ׳ ישעו לשון וישע אל הבל ואל קין ואל מנחתו לא שעה ולפרש אל ישעו אל יפנו שאם כן היה לו
לכתוב ואל ישעו אל דברי שקר או לדברי שקר כי כן גזרת כולם ישעה האדם אל עושהו· לא ישעה אל קדוש ישראל ולא ישעה אל
המזבחות· ולא כתיב ישעו על בית מסכה באחריהם· אבל אחר לשון דבור במתעסק לדבר דבר נופל לשון שמוש
בית כגון הנדברים בך ותדבר מרים ואהרן במשה המלאך הדובר בי לדבר בם ואדברה בעדתיך אף כאן אל ישעו
בדברי שקר אל יהיו נדברים בדברי שוא והבאי׳׳ אתם לכו קחו לכם תבן׳ וצריכים אתם לילך בזריזות כי אין נגרע

דבר מכל מקום

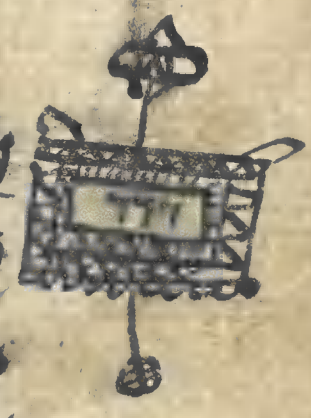
כמא תמלי המדקכוהי אף תמלי אף יומא דין: פצ׳רב ערפא בני אסר׳ אד׳-
צ״רו עליהם גלאוזה ת פר וקאלו להם מא באלכם לם תכמלון צראיבכם
אן תלבנון אלבן מתל אמס ומא קבלה אמס ואליום: ויבאו שטרי בני
יד בטנ׳ רדגה ומתי מאחכות ישראל ויצעקו אל פרעה לאמר למה תעשה כה לעבדיך: ואתו סרכי בני
ישראל וצוחו קדם פרעה למימר למא תעביד כדין לעבדך: פגאו ערפא
בני אסר ואסתגאתו אלי פר קאילין לם תצנע כד׳ בעבידך: תבן אין נתן
לעבדיך ולבנים אמרים לנו עשו והנה עבדיך מכים וחטאת עמך: תבנא
לא מתיהיב לעבדך ולבניא אמרין לנא עבדו והא עבדך לקן וחטן עליהן
עמך: תבנא לם ידפע לעבידך ויקולון לנא אצ׳רבו לבנא והוד׳ עבידך
מצ׳רובין ממא יכטו עליהם קומך: ויאמר נרפים אתם נרפים על כן
אתם אמרים נלכה נזבחה ליהוה: ואמר בטלנין אתון בטלנין על כין
אתון אמרין ניזיל נדבח ק׳ י״י: קאל אכתם מרפהון לדלך תקולון נמצ׳י-
נדבח לרבנא: ועתה לכו עבדו ותבן לא ינתן לכם ותכן לבנים תתנו:
וכען איזילו פלחו ותבנא לא מתיהיב לכון וסכום לבניא תתנון: ואלאן
אמצ׳ו אעמלו ותבן לא יטלק לכם וצ׳ראיבכם תופון: ויראו שטרי בני
ישראל אתם ברע לאמר לא תגרעו מלבניכם דבר יום ביומו: וחזו סרכי בני
ישראל יתהון בביש למימר לא תמנעון מלבניכון פתגם יום ביומיה: ונצ׳ר
ערפא בני אסר בשר קאילא לא תנקצו מן לבנכם אמר יום ביום: ויפגעו
את משה ואת אהרן נצבים לקראתם בצאתם מאת פרעה: וערעו ית משה
וית אהרן קימין לקדמותהון במפקהון מלות פרעה: פפאגו מוסי והרון ואקפין
תלקאהם ענד כרוגהם מן ענד פר: ויאמרו אלהם ירא יהוה עליכם וישפט
אשר הבאשתם את ריחנו בעיני פרעה ובעיני עבדיו לתת חרב בידם להרגנו:
ואמרו להון יתגלי י״י עליכון ויתפרע דאבאישתון ית ריחנא בעיני פרעה ובעי׳

דבר מכל סכום לבנים עה״ית שוגים ליום בהיות התבן ניתן לכם מזומן מבית המלך: לקשש קש לתבן לאסוף אסיפה ללוקטו לקש לצורך תבן הטיט. קש׳ לשון לקוט על שם שדבר המתפזר הוא וצריך לקוששו וקוי קש בשאר מקומות״ אצים׳ דוחקים: דבר יום ביומו׳ חשבון שלכל יום כולו ביומו כאשר עשיתם בהיות התבן מוכן׳ ויכו שוטרי בני ישרא׳ השוטרים ישרא׳ היו חסים על חבריהם מלדוחקם וכשהיו משלימים הלבנים לנוגשים שהם מצריים והיה חסר מן הסכום היו מלקין אותם על שלא דחקו את עושי המלאכה לפי׳ אותם שוטרים זכו להיות סנהדרין ונאצל מן הרוח אשר על משה והושם עליהם שנ׳ אספה לי שבעים איש מזקני ישרא׳ וגו׳ מאותן שידעת בטובה שעשו במצ׳ כי הם זקני העם ושוטריו׳ ויכו שוטרי בני ישרא׳ אשר שמו עליהם נגשי פרעה׳ אותם לשוטרים עליהם לאמר מדוע וגו׳ למה ויכו שהיו אומרי׳ להם מדוע לא כליתם גם תמול גם היום חק הקצוב עליכם ללבן בתמול השלישי שהוא

יום שלפני
אתמול

עבדוהי למתן חרבא בידהון למקטלנא: פקט להמא יכ'ד אללה עליכם ויחכם
כמ' אפסדתמא חאלנא ענד פר' וקואדה חתי' לו אן סיפא פי אידיהם
לקתלונא: וישב משה אל יהוה ויאמר אדני למה הרעתה לעם הזה למה זה
שלחתני: ותב משה קדם יי' ואמר יי' למא אבאישתא לעמא הדין למא דנן
שלחתני: פרגע מוסי' אלי אללה וקאל יא רבי לם אבלית הולאי אקום ולמא דא
בעתת בי: ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא
הצלת את עמך: ומעדן דעלית לות פרעה למללא בשמך אבאיש לעמא
הדין ושיזבא לא שיזיבתא ית עמך: ומן חין דכלת אלי פר' תם כאטבתה
באסמך אסא אליהם ולם תכלצהם מן דאך: ויאמר יהוה אל משה עתה
תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם
מארצו: ואמר יי' למשה כען תחזי דאעביד לפרעה ארי ביד תקיפא
ישלחנון וביד תקיפא יתריכנון מארעיה: פקאל אללה למוסא אלאן תנטר
מא אצנע בפר' אנה מיטלקהם ביד שדידה ויטרדהם מן בלדה ביד שדידה:

כג' פסוקי' סימ' ממרן נם

וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני יהוה: ומליל יי' עם משה ואמר
ליה אנא יי': תם כלם אללה מוסי' וקאל לה אנא אללה: וארא אל אברהם אל
יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי יהוה לא נודעתי להם: ואתגליתי לאברהם
ליצחק וליעקב בא' שדי' ושמי יי' לא הודעית להון: אדי תגלית לאבר' ליצ' וליעקוב
בשטאיק אכאפי ואסמי אללה פקט לם אערפהם: וגם הקמתי את בריתי
אתם לתת להם את ארץ כנען את ארץ מגריהם אשר גרו בה: ואף אקימית

יום שלפני אתמול והואה יה בהיות התבן נתן להם ויכו לשון ויפעלו הוכו מיד אחרים הנוגשים הכים ולבנים אומרי' לנו עשו
הנוגשים עשו כמנין הראשון: וחטאת עמך אלו היה נקוד פתח בייתי אומ' שהוא רבוק ודבר זה חטאת עמיך הוא שכשו שהוא קמץ
שם דבר הוא וכך פירושו ודבר זה מביא חטאות על עמיך כאו כתו' וחטאת לעמיך כמו בבואנה בית להם שהוא כמו לבית לחסון
הרבה ותבן לבנים חשבון הלבנים וכן את הכסף המתכן המנו' כמו שאמו' בענין ויצורו וימנו את הכסף ויראו שוטרי בני
ישרא' את חבריהם הכלרים עלידם ברע ראו אותם ברעה וצרה המוצאת אותם בהכבידם העבודה עליהם לאמלאתגרעו
וגו' ויפגעו אנשים מישרא' את משה ואת אהרן וגו' ורבותי' דרשו כל נצים ונצבים דתן ואבירם היו שנ' כאן יצאו נצבים למה
הרעתה לעם הזה ואם תאמר מה איכפת לך קובל אני על ששלחתני הרע לשון הפעיל הוא הרבה רעה עליהם ותדע כמו
אבאיש עתה תראה הרהרת על מדותי לא כאברהם שאמרתי לו כי ביצחק יקרא לך זרע ואחר כך אמרתי לו העלהו למולה
ולא הרהר אחרי לפיכך אתה תראה העשוי לפרעה תראה ולא תראה העשוי למלכי שבעה אומו כשאביאם לארץ כי ביד
חזקה ישלחם מפני יד חזקה שתתחזק עליו וישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו על כרחם שלא ישראל יגרשם ולא יספיקו
לעשות להם צדה וכה"א ותחזק מצ' על העם למהר לשלחם מן הארץ וגו'

וידבר אלהים אל משה דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומ' למה הרעתה לעם הזה ויאמ' אליו אני יי'
נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני ולא לחנם שלחתיך כי אם לקיים דברי שדברתי

יתקימי עמהון. למתן להון ית ארעא דכנען ית ארע תותבותהון דאתותבו בה: ואיצא
תבתת עהדי מעהם. לאעטיהם בלד כנעאן. בלד סכנאהם אלדי סכנוה: וגם
אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם ואזכר את
בריתי: ואף קדמי שמיע ית קבילת בני ישר׳. דמצראי מפלחין בהון.
ודכירנא ית קימי: ואיצא קד סמעת שהיק בני אסר. ממא אלמצריון יסתכ
דמונהם. ודכרת עהדי: לכן אמר לבני ישראל אני יהוה והוצאתי אתכם
מתחת סבלת מצרים והצלתי אתכם מעבדתם וגאלתי אתכם בזרוע
נטויה ובשפטים גדלים: בכין. אימר לבני ישראל אנא יי ואפיק יתכון
מגו דחוק פלחן מצראי. ואשיזיב יתכון מפלחנהון. ואפרוק יתכון בדרע מרמם.
ובדינין רברבין: לדלך. קל לבני אסר אנא אללה. לאכרגנכם מן נקל אלמצריין
ואכלצכם מן כדמתהם. ואפככם בדראע ממדודה. ואחכאם עט׳ימה:
ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים וידעתם כי אני יהוה אלהיכם
המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים: ואקריב יתכון קדמי לעם ואהוי לכון
לאלה. ותדעון ארי אנא יי אלהכון. דאפיק יתכון מגו דחוק פלחן מצראי:
ואתכדכם לי אמה. ואכון לכם אלאהא. ותעלמון אני אללה רבכם אלמכרגכם
מן נקל אלמצריין: והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת
אתה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה אני יהוה: ואעיל
יתכון לארעא דקיימית במימרי למתן יתה לאברהם ליצחק וליעקב:
ואתין יתה לכון ירותא אנא יי: ואדכלכם אלי אלבלד אלדי אקסמת באמרי
אן אעטיה לאבר׳ ויצחק ויע׳ פאעטיה לכם חוזא. אנא אללה אפי בדאך:
וידבר משה כן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקצר רוח ומעבדה קשה:

לאבות הראשונים ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש בכמה מקומות אני יי נאמן ליפרע כשהוא אמור אצל עונש כגון וחללת את שם אלהיך אני יי. וכשהוא אמור אצל קיום המצות כגון ושמרתם מצותי ועשיתם אותם אני יי נאמן ליתן שכר. וארא אל האבות. באל שדי. הבטחתים הבטחות ובכולן אמרתי להם אני אל שדי. ושמי יי לא נודעתי להם. לא הודעתי אין כתיב כאן אלא לא נודעתי לא ניכרתי להם במדת אמיתות שלי שעליה נקרא שמי יי נאמן לאמת דברי שהרי הבטחתים ולא קיימתי: וגם הקימותי את בריתי וגו. וגם כשנראיתי להם באל שדי הצבתי והעמדתי ברית ביני וביניהם לתת להם את ארץ כנען. לאברהם בפרשת מילה נאמר אני אל שדי וגו ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגוריך. ליצחק כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל והקימותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם ואותה שבועה שנשבעתי לאברהם באל שדי. אמרתי ליעקב אני אל שדי פרה ורבה וגו ואת הארץ אשר נתתי וגו הרי שנדרתי להם ולא קיימתי. וגם אני. כמו שאמרתי והעמדתי בברית יש עלי לקיים לפיכך שמעתי את נאקת בני ישראל הנואקים. אשר מצרים מעבידים אותם ואזכר את בריתי. אותו הברית. כי בברית בין הבתרים אמרתי לו וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי. לכן. על פי אותה השבועה. אמור לבני ישראל אני יי. הנאמן בהבטחתי. והוצאתי אתכם. כי כן הבטחתי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. סבלות. טורח משא מצרים. נשאתי את ידי. הרימותיה לישבע בכסאי. ומורשה מעתה לא קבלו

מקצר רוח
חס ויו ושולה
כמכון תל
לומ׳ שלחק
ת״ל שנ׳ יצחו
ישרש ממצרי
שנ׳ וי׳ מין
צ׳ שנ׳ הו׳
מאורה
ונגה׳

תנחומין׳
מקוצר רוח

ומליל משה כין עם בני ישראל ולא קבילו מן משה מעיק רוחא ומפלחנא דהוה קשי עליהון: פכלם מוסי בדלך בני אסר. ולם יקבלו מנה מן ציק ארואחהם. ומן כ כדמתהם אצעבה:

וידבר יהוה אל משה לאמר: ומליל יי עם משה למימר: תם כלם אללה מוסי תכלימא: בא דבר אל פרעה מלך מצרים וישלח את בני ישראל מארצו: עול מליל עם פרעה מלכא דמצרים. וישלח ית בני ישראל מארעיה: אדכל כלם פר מלך מצר אן יטלק בני אסר. מן בלדה: וידבר משה לפני יהוה לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים: ומליל משה ק יי למימר הא בני ישראל לא קבילו מני ואיכדין יקביל מני פרעה ואנא יקיר ממלל: קאל מוסי יא רבי הודי בני אסר לם יקבלו מני פכיף יקבל מני פר ואנא אתגלפס:

וידבר יהוה אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל מארץ מצרים: ומליל יי עם משה ועם אהרן ופקידנון לות בני ישראל ולות פרעה מלכא דמצרים. לאפקא ית בני ישראל מארעא דמצרים: פכלם אללה מוסי והרון ואוצאהמא במכבב בני אסר ופר מלך מצר אן יכרגא בני אסר מן בלד מצר:

אלה ראשי בית אבתם בני ראובן בכר ישראל חנוך ופלוא חצרן וכרמי אלה משפחת ראובן: אלין רישי בית אבהתהון בני ראובן בכריה דישראל. חנוך ופלוא חצרון וכרמי אלין זרעית ראובן: הולאי ריסא ביות

בזכות ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים. שלא שינו את שמם ושלא שינו את לשונם ושלא היה בהן לשון הרע:

תנחומין מקוצר רוח כל מי שהוא מיצר רוחו ונשמתו קצרה ואינו יכול להאריך בנשימתו: קרוב לענין זה שמעתי בפרשה זו מר' ברוך ברבי שעזר והביאלי ראיה ממקרא זה בפעם הזאת אודיעם את ידי ואת גבורתי וידעו כי שמי יי למדנו שהבא מאמן את דבריו אבל לפרענות מודיע שמו יי וכל שכן האמנה לטובה ורבותי דרשוהו לענין שלמעלה שאמ' משה למה הרעתה אמר לו הקב"ה חבל על דאבדין ולא משתכחין יש לי להתאונן על מיתת האבות הרבה פעמים נגליתי עליהם בא' שדי ולא אמרו לי מה שמך ואתה אמרת ואמרו לי מה שמו מה אמר שיבה ... וגם הקימתי וגו' וכשבקש לקבור את שרה לא מצא קבר עד שקנה בדמים מרובים וכן יצחק ערערו עליו על הבארות אשר חפר וכן יעקב ויקן את חלקת השדה לנטות אהלו ולא הרהר אחר מדותי ואתה אמרת למה הרעתה ואין המדרש מתישב אחר המקרא מפני כמה דברים אחת שלא נאמ' ושמי יי לא שאלו ואם תאמר לא הודיעם שכך שמו הרי תחלה כשנגלה לאברהם בין הבתרים נאמ' אני יי אשר הוצאתיך מאור כשדים ועוד היאך הסמיכה נמשכת בדברים שהוא אומר לכאן וגם אני שמעתי וגו' לכן אמור לבני ישראל לכך אני אומר ישב המקרא על פשוטו דבר דבור על אפניו והדרשה תדרש על הלא כה דברי כאש נאם יי וכפטיש יפוצץ סלע מתחלק לכמה ניצוצות ערל שפתים אטום שפתים וכן כל לשון ערלה אני אומר שהוא אטום ערלה אזנם אטומה משמוע ערלי לב אטומים מהבין שתה גם אתה והערל והאטם מערלות דום הקליפה ערלת בשר שבגיד אטום ומכוסה בה:

אבאיהם בני ראובן בכר אסר חנוך ופלוא חצרון וכרמי הולאי עשאיר ראובן׃
ובני שמעון ימואל וימין ואהד ויכין וצחר ושאול בן הכנענית אלה
משפחת שמעון׃ ובני שמעון· ימואל וימין ואהד ויכין וצחר· ושאול בר
כנעניתא· אלין זרעית שמעון׃ ובני שמעון ימו׳ וימ׳ וא׳ ויכ׳ וצ׳ ושאול אבן
אלכנאעניה הולאי עשאיר שמעון׃ ואלה שמות בני לוי לתלדתם גרשון
וקהת ומררי ושני חיי לוי שבע ושלשים ומאת שנה׃ ואלין שמהת בני
לוי לתולדתהון· גרשון· וקהת ומררי· ושני חיי לוי· מאה ותלתין ושבע
שנין׃ והולאי אסמא בני לוי עלי תואלידהם גרשון וקהת ומררי וסני חיוה
לוי מאיה וסבעה ותלאתין סנה׃ בני גרשון לבני ושמעי למשפחתם׃
בני גרשון· לבני ושמעי לזרעיתהון· בני גרשון לבני ושמעי לעשאירהם׃
ובני קהת עמרם ויצהר וחברון ועזיאל ושני חיי קהת שלש ושלשים
ומאת שנה׃ ובני קהת· עמרם ויצהר· וחברון ועזיאל· ושני חיי קהת· מאה
ותלתין ותלת שנין׃ ובני קהת עמ׳ ויצ׳ וחב׳ ועז׳ וסני חיוה קהת מאיה
ותלאתה ותלאתין סנה׃ ובני מררי מחלי ומושי אלה משפחות הלוי
לתלדתם׃ ובני מררי מחלי ומושי· אלין זרעית לוי לתולדתהון׃ ובני
מררי מחלי ומושי הולאי עשאיר אלליואניין עלי תואלידהם׃ ויקח
עמרם את יוכבד דדתו לו לאשה ותלד לו את אהרן ואת משה ושני
חיי עמרם שבע ושלשים ומאת שנה׃ ונסיב עמרם· ית יוכבד אחת
אבוהי ליה לאתו· וילידת ליה· ית אהרן· וית משה· ושני חיי עמרם· מאה
ותלתין ושבע שנין׃ פתזוג עמרם במכרמה עמתה [illegible] תחצר
עליה פולדת לה הרון ומוסי וכאן סני חיותה מאיה וסבעה ותלאתין סנה׃

וערלתם ערלתו עשו לו אוטם וכיסוי איסור שיבדיל בפני אכילתו· שלש שנים יהיה לכם ערלים אטום
ומכוסה ומובדל מלאכלו·· והיך ישמעני פרעה· זה א׳ מעשרה קל וחומר שבתורה·· וידבר ה׳ אל משה ואל אהרן
לפי שאמר משה אני ערל שפתים צירף לו הכת׳ את אהרן להיות לו לפה ולמליץ·· ויצום אל בני ישראל צום עליהם
להנהיגם בנחת ולסבול אותם·· ואל פרעה מלך מצרים· צום עליו לחלוק לו כבוד בדבריהם זה מדרשו··
ופשוטו צום על דבר ישראל ועל שלוחותו של פרעה· ודבר הצווי מכון מפורש בפרשה שניה לאחר סדר
ביחס של מתוך שהזכיר משה ואהרן הפסיק הענין באלה ראשי בית אבותם ללמדינו היאך נולדו משה
ואהרן ובני שבטם·· אלה ראשי בית אבתם· מתוך שהוזקק ליחם שבטו של לוי עד משה ואהרן בשביל
משה ואהרן התחיל ליחסם דרך תולדותם מראובן·· ושני חיי לוי וגו׳ למה נמנו שנותיו של לוי להודיע כמה
ימי השעבוד שכל זמן שהיה א׳ מן השבטים קיים לא היה שעבוד שנ׳ וימת יוסף וכל אחיו ואח״כ ויקם
מלך חדש ולוי האריך ימים על כולם·· ושני חיי קהת ושני חיי עמרם וגו׳ מחשבון זה אנו למדין על מושב
בני ישראל ארבע מאות שנה שאמ׳ הכתו׳ שלא בארץ מצרים לבדה היו אלא מיום שנולד יצחק שהרי קהת
מיורדי מצרים היה מכל שנותיו ושנות עמרם ושמונים שלמשה לא תמצאם ארבע מאות והרבה שנים

נבלעים
לבנים
בשע
האבות

ובני עזיאל מישאל ואלצפן וסתרי: ובני עזיאל מישאל ואלצפן וסתרי: ויקח
אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון לו לאשה ותלד לו את נדב
ואת אביהוא את אלעזר ואת איתמר: ונסיב אהרן ית אלישבע בת עמינדב
אחתיה דנחשון ליה לאתו וילידת ליה ית נדב וית אביהוא ית אלעזר וית
איתמר: פתזוג הרון באלישבע אבנת עמינדב אכת נחשון פולדת לה נדב
ואביהוא ואלעזר ואיתמר: ובני קרח אסיר ואלקנה ואביאסף אלה משפחת
הקרחי: ובני קרח אסיר ואלקנה ואביאסף אלין זרעית קרח: ובני קרח אסיר
ואלקנה ואביאסף הדה עשאיר אלקרחיין: ואלעזר בן אהרן לקח לו
מבנות פוטיאל לו לאשה ותלד לו את פינחס אלה ראשי אבות הלוים
למשפחתם: ואלעזר בר אהרן נסיב ליה לאתו וילידת ליה ית
פינחס אלין רישי אבהת ליואי לזרעיתהון: ואלעזר אבן הרון תזוג
באמראה מן בנאת פוטיאל פולדת לה פינחס הולאי רוסא אבא אללויאניין
לעשאירהם: הוא אהרן ומשה אשר אמר יהוה להם הוציאו את בני
ישראל מארץ מצרים על צבאתם: הוא אהרן ומשה דאמר יי להון
אפיקו ית בני ישראל מארעא דמצרים על חיליהון: המא הרון ומוסי אלדי
קאל אללה להמא אכרגא בני אסראיל מן בלד מצר עלי גיושהם: הם המדברים
אל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל ממצרים הוא משה
ואהרן: אנון דממללין עם פרעה מלכא דמצרים לאפקא ית בני ישראל ממצרים
הוא משה ואהרן: המא אלמכאטבין פרעון מלך מצר ליכרגא בני אסראיל
מן מצר המא מוסי והרון: ויהי ביום דבר יהוה אל משה בארץ מצרים:
והוה ביומא דמליל יי עם משה בארעא דמצרים: ולמא כאן יום כאטב
אללה מוסי פיה פי בלד מצר:

בלעים לבנים במנין האבות: יוכבד דודתו אחות אביו בת לוי אחות קהת: אחות נחשון מכאן למדו הנושא אשה
צריך לבדוק באחיה: מבנות פוטיאל מזרע יתרו שפיטם עגלים לע"ז ומזרע יוסף שפטפט ביצרו: הוא אהרן ומשה שהוזכרו
למעלה שילדה יוכבד לעמרם: הוא אהרן ומשה אשר אמר יי' יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה
לאהרן לומר ששקולין כאחד: על צבאותם בצבאותם כל צבאם לשבטיהם יש על שאינו אלא במקום אות אחת על חרבך
תחיה כמו בחרבך: עמדתם על חרבכם בחרבכם: הם המדברים וגו' הם שנצטוו הם שקיימו: הוא משה ואהרן הם
בשליחותם ובצדקתם מתחלה ועד סוף: ויהי ביום דבר וגו' מחובר למקרא שלאחריו: וידבר ה' הוא הדבור שנ
האמור למעלה אלא מתוך שהפסיק עליו העניין כדי ליחסם חזר העניין עליו להתחיל בו: אני ה' כדאי אני לשלחך ול
דברי שליחותי: את דבר אל פרעה מלך מצרים: נתתיך אלהים לפרעה שופט ורודה לרדותו במכות ויסורין: יהיה נביא
כתרגו' מתורגמנך וכל לשון נבואה אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות והוא מגזרת ניב שפתים: ינוב חכמה ויכ
מהנבות דשמואל ובלשון לעז קורין לו פרידיביר: אתה תדבר פעם אחת כל שליחות ושליחות לפי ששמעתו מפי ואהרן אחיך
ימליצנו וישמיענו באזני פרעה: ואני אקשה מאחר שהרשיע והתריס כנגדי וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות ע

לות לג
שלי
בעוב

122

וידבר יהוה אל משה לאמר אני יהוה דבר אל פרעה מלך מצרים את
כל אשר אני דבר אליך: ומליל יי עם משה למימר אנא יי מליל עם פרעה
מלכא דמצרים ית כל דאנא ממליל עמך: ת"ס כלם אללה מוסי וקאל לה כלם פרעון
מלך מצר בגמיע מא אמרך בה: ויאמר משה לפני יהוה הן אני ערל
שפתים ואיך ישמע אלי פרעה: ואמר משה קדם יי הא אנא יקיר ממלל
ואיכדין יקביל מני פרעה: קאל מוסי בין ידי אללה הוא אנא אלתג שפה וכיף יקבל
מני פרעון:

ויאמר יהוה אל משה ראה נתתיך אלהים לפרעה ואהרן אחיך יהיה נביאך:
ואמר יי למשה חזי דמני תך רב לפרעה ואהרן אחוך יהי מתרג מנך:
קאל אללה לה אנצ'ר קד געלתך אסתאדא פי אמר פר' והרון אכיך יכון
תרגמאנך: אתה תדבר את כל אשר אצוך ואהרן אחיך ידבר אל פרעה
ושלח את בני ישראל מארצו: את תמליל ית כל דאפקדנך ואהרן
אחוך ימליל עם פרעה וישלח ית בני ישר' מארעיה: אנת תכלם הרון
אכיך בגמיע מא אמרך בה והו יכלם פר' ליטלק בני אסר' מן בלדה:
ואני אקשה את לב פרעה והרביתי את אתתי ואת מופתי בארץ מצרים:
ואנא אקשי ית לבא דפרעה ואסגי ית אתותי וית מופתי בארעא דמצרים:
ואנא אצעב קלב פר' ואכתר איאתי ובדאהיני פי בלד מצר: ולא ישמע
אלכם פרעה ונתתי את ידי במצרים והוצאתי את צבאתי את עמי בני
ישראל מארץ מצרים בשפטים גדלים: ולא יקביל מנכון פרעה ואתין ית
מחת גבורתי במצרים ואפיק ית חילי ית עמי בני ישראל מארעא דמצרים
בדינין רברבין: ולא יקבל מנכם פר' חתי אחל אפאתי במצרין ואכרג
גיושי קומי בני אסר' מן בלד מצר באחכאם עצ'ימה: וידעו מצרים כי אני
יהוה בנטתי את ידי על מצרים והוצאתי את בני ישראל מתוכם:

לחת לב שלם בשוב טובלי ש' יתקשה לבה כ' מען הרבות בו אותותי ותבירו אתם גבורתי וכן מדתו שלהקב"ה מביא פורענות על האומות עא' כדי שישמעו ישר' וייראו שנ' הכרתי גוים נשמו פנותם אמרתי אך תיראי אות' תקחי מוסר ואעפ"כ בחמש מכות הראשונות לא נאמ' ויחזק יי' את לב פרעה אלא ויחזק לב פרעה' את ידי יד ממש להכות בהם' מופת' אות להודיעו שיש צורך במי ששלח אתכם' לתנין' נחש' בלהטיהם' בלחשיהון ואין לו דמיון במקרא וי"ל דומות לו להט החרב המתהפכת דומה שהיא מתהפכת ש' לחש' ויבלע מטה אהרן' מאחל שחזר ונעשה מטה בלע את כולן' כבד' תרגומו' יקיר ולא אתיקר מכני שהוא שם דבר כמו כי כבד ממך הדבר' הנה יוצא' המימה לנקביו שהיה עושה עצמו אלוה ואומר שאינו צריך לנקביו ומשכים ויוצא לנילום ועושה שם צרכיו' שם' כה' עד הנה' ומדרשו עד שתשמע ממני מכת בכורות שאפתח בה בכה אמר יי' כחצות הלילה' ונהפכו לדם' לפי שאין גשמים יורדים במצרים ונילום עולה ומשקה את הארץ ומצ' עובדים לנילוס לפיכ' הלקה אר"ת

ראה נתתיך אלהים לפר' הקב"ה חולק כבוד ליראיו הש"י שלמה על כסאו שנ' וישב שלמה על כסא יי' למלך הרכיב אליהו על סוסו מה הוא שלהקב"ה סופה וסערה שנ' בסופה ובסערה דרכו וכתי' ויעל אליהו בסערה השמים משה שרביטו למשה שנ' ויקח משה את מטה האלהים בידו עטרה שלו עתיד להלבישה למלך המשיח ומה הוא עטרה שלו כתם פז שנ' ראשו כתם פז וכתי' במלך המשיח תשית לראשו עטרת פז הלבי' ירושלם לבושו ומה הוא לבושו שלהקב"ה עוז שנ' יי' עוז התאזר וכתי' בירושלם עורי עורי לבשי עזך ציון קרא למשה במה שנ' ראה נתתיך אלהים לפרעה

וידעון מצראי ארי אנא יי כד אריים ית מחת גבורתי על מצרים ואפיק ית
בני ישראל מביניהון ׃ ויעלם אלמצריון אני אלה אלרי אטלקת אפתי ע
עליהם ואכרגת בני אסראיל מן בינהם ׃ ויעש משה ואהרן כאשר צוה יהוה
אתם כן עשו ׃ ועבד משה ואהרן כמא דפקיד יי יתהון כין עבדו ׃ פצנע
מוסי והרון כמא אמרהם אלה כדאך צנעו ׃ ומשה בן שמנים שנה ואהרן בן שלש
ושמנים שנה בדברם אל פרעה ׃ ומשה בר תמנן שנין ואהרן בר תמנן
ותלת שנין במללותהון עם פרעה ׃ וכאן מוסי אבן תמאנין סנה והרון
אבן תלאתה ותמאנין סנה חין כלמא פר ׃ ויאמר
יהוה אל משה ואל אהרן לאמר ׃ ואמר יי למשה ולאהרן למימר ׃ תם
קאל אלה למוסי והרון קאילא ׃ כי ידבר אלכם פרעה לאמר תנו לכם
מופת ואמרת אל אהרן קח את מטך והשלך לפני פרעה יהי לתנין ׃
ארי ימליל עמכון פרעה למימר הבו לכון אתא ותימר לאהרן סב ית
חטרך ורמי קדם פרעה יהי לתנינא ׃ ארי כלמכם פר וקאל אעטונא
ברהאן פקל להרון כד עצאך ואטרחהא בין ידי פר תציר תנינא ׃ ויבא
משה ואהרן אל פרעה ויעשו כן כאשר צוה יהוה וישלך אהרן את
מטהו לפני פרעה ולפני עבדיו ויהי לתנין ׃ ועאל משה ואהרן לות
פרעה ועבדו כן כמא דפקיד יי ורמא אהרן ית חטריה קדם פרעה
וקדם עבדוהי והוה לתנינא ׃ פדכל מוסי והרון אלי פר וצנעא כדאך
כמא קאל אלה וטרח הרון עצאה בין ידי פר וקדאמה פצארת תנינא ׃
ויקרא גם פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו גם הם חרטמי מצרים
בלהטיהם כן ׃ וקרא אף פרעה לחכימיא ולחרשיא ועבדו אף אנון
חרשי מצרים בלחשיהון כין ׃ פדעא פר באלחכמא ואלסחרה וצנעו כדאך
עלמא מצר בכפיהם ׃ וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינם ויבלע מטה
אהרן את מטתם ׃ ורמו גבר חטריה והוו לתנינין ובלע חטרא דאהרן ית
חטריהון ׃ וטרחו כל עצאה פצארת תנינא פאבתלעת עצא הרון עציהם ׃
ויחזק לב פרעה ולא שמע אלהם כאשר דבר יהוה ׃ ואתתקף לבא דפרעה
ולא קביל מנהון כמא דמליל יי ׃ פאשתד קלב פר ולם יקבל מנהם כמא
קאל אלה ׃
ג ויאמר יהוה אל משה כבד לב פרעה מאן לשלח העם ׃ ואמר יי למשה

והשלך לפני פרעה יהי לתנין ולא אמר ויהי ולא אמר והשלך אותו אמור למטה יהי תנין כדי ש... שישמע פר... שלפי דבורך יהי לתנין

יקיר לבא דפרעה סריב לשלחא עמא: פקאל אללה למוסי קד תקל קלב פרעון
ואבא אן יטלק אלקום: לך אל פרעה בבקר הנה יצא המימה ונצבת לקראתו
על שפת היאר והמטה אשר נהפך לנחש תקח בידך: איזיל לות פרעה
בצפרא הא נפיק למיא ותתעתד לקדמותיה על כיף נהרא וחטרא דאתהפיך
לחויא תסב בידך: אמץ אלי פר׳ בגדאה הו דאך כארג אלי אלמא וקף תלקאה
עלי שאטי אלניל ואלעצא אלדי אנקלבת תעבאנא כדהא בידך:
ואמרת אליו יהוה אלהי העברים שלחני אליך לאמר שלח את עמי
ויעבדני במדבר והנה לא שמעת עד כה: ותימר ליה יי אלהא דיהודאי
שלחני לותך למימר שלח ית עמי ויפלחון קדמי במדברא והא לא
קבילתא עד כען: וקל לה אללה אלאה אלעבראניין בעתני אליך קאילא
אטלק קומי יעבדוני פי אלבר והודאך לם תקבל אלי אלאן: כה אמר יהוה בזאת
תדע כי אני יהוה הנה אנכי מכה במטה אשר בידי על המים אשר ביאר
ונהפכו לדם: כדנן אמר יי בדא תדע ארי אנא יי הא אנא מחי בחטרא
דבידי על מיא דבנהרא ויתהפכון לדמא: כדי קאל אללה בהדה אלכלה
תעלם אני אללה אלמעאקב האנא צארב בעצא אלתי פי ידי אלמא אלדי פי
אלניל פינקלב דמא: והדגה אשר ביאר תמות ובאש היאר ונלאו מצרים
לשתות מים מן היאר: ונוני דבנהרא ימותון ויסרי נהרא וילאון מצראי
למשתי מיא מן נהרא: ואלסמך אלדי פי אלניל יתמאות ויכתן אלניל ויעגז
אלמצריון אן ישרבון מאא מן אלניל: ויאמר יהוה
אל משה אמר אל אהרן קח מטך ונטה ידך על מימי מצרים על
נהרתם על יאריהם ועל אגמיהם ועל כל מקוה מימיהם ויהיו דם והיה
דם בכל ארץ מצרים ובעצים ובאבנים: ואמר יי למשה אימר לאהרן סב
חטרך וארים ידך על מיא דמצראי על נהריהון על אריתיהון ועל אגמיהון ועל
כל בית כנישת מימיהון ויהון דמא ויהי דמא בכל ארעא דמצרים ובמני אעא
ובמני אבנא: תם קאל אללה למוסי קל להרון כד עצאך ומד ידך עלי מאה אלמצריין
ואנהארהם וכלגאנהם ואגאמהם וסאיר מלאס מיאהם פתציר דמא ויכון דם פי
גמיע בלד מצר ופי אואני אלכשב ואלחגארה: ויעשו כן משה ואהרן כאשר צוה
יהוה וירם במטה ויך את המים אשר ביאר לעיני פרעה ולעיני עבדיו ויהפכו כל

המים

המים אשר ביאר לדם׃ ועבדו כין משה ואהרן כמא דפקיד יי׳ וארים בחטרא
ומחא ית מיא דבנהרא לעיני פרעה ולעיני עבדוהי׳ ואתהפיכו כל מיא דבנהרא
לדמא׃ פצנע כדאך מוסי והרון כמא קאל אללה ורפע אלעצא וצרב אלמא אלדי פי אלניל
בחצ׳רה׳ פרעון וקואדה פאנקלב גמיע אלמא אלדי פי אלניל דמא׃ והדגה אשר ביאר
מתה ויבאש היאר ולא יכלו מצרים לשתות מים מן היאר ויהי הדם בכל ארץ
מצרים׃ ונוני דבנהרא מיתו וסרי נהרא ולא יכילו מצראי למשתי מיא מן
נהרא והוה דמא בכל ארעא דמצרים׃ ואלסמך אלדי פי אלניל תמאות ונתן אלניל
פעגז אלמצריון אן ישרבו מאא מן אלניל פצאר אלדם פי גמיע בלד מצר׃ ויעשו כן
חרטמי מצרים בלטיהם ויחזק לב פרעה ולא שמע אלהם כאשר דבר יהוה׃
ועבדו כין חרשי מצרים בלחשיהון ואתקף לבא דפרעה ולא קביל מנהון כמא
דמליל יי׳׃ פצנע כדאך עלמא מצר בכפיהם פאשתד קלב פרעון חלם יקבל
מנהמא כמא קאל אללה׃ ויפן פרעה ויבא אל ביתו ולא שת לבו גם לזאת׃
ואתפני פרעה ועאל לביתיה ולא שוי לביה אף לדא׃ תם ולא פר ודכל אלי מנזלה
ולם יגד בה׳ אלי הדי איצא׃ ויחפרו כל מצרים סביבת היאר מים לשתות כי
לא יכלו לשתת ממימי היאר׃ וחפרו כל מצראי סחרנות נהרא מיא
למשתי׳ ארי לא יכילו למשתי׳ ממיא דבנהרא׃ ואחתפר גמיע אלמצריין
חואלי אלניל אבארא לישרבו מנהא מאא אד לם יטיקו אן ישרבו מן מא
אלניל׃ וימלא שבעת ימים אחרי הכות יהוה את היאר׃ ושלימו שבעה
יומין בתר דמחא יי׳ ית נהרא׃ ולמא כמלת סבעה׳ איאם בעד מא צרב אללה אלניל בה

ויאמר יהוה אל משה בא אל פרעה ואמרת אליו כה ד
אמר יהוה שלח את עמי ויעבדני׃ ואמר יי׳ למשה עול לות פרעה ותימר
ליה כדנן אמר יי׳ שלח ית עמי ויפלחון קדמי׳׃ פקאל אללה למוסי אדכל אלי פר׳

יראתם ואחר כך לקה אותם׃ ונלאו מצרים לבקש רפואה למי היאור שיהיו ראויין לשתות׃ אמור אל אהרן לפי שהגין
היאור על משה כשנשלך לתוכו לפיכך לא לקה על ידו לא בדם ולא בצפרדעים ולקה ע״י אהרן׃ נהרותם הם
נהרות המושכים כמין נהרות שלנו׃ יאוריהם הם בריכות נגרים העשויות בידי אדם משפת הנהר לשדות
ונלקטים מימיו מתברכין ונוהג דרך היאורים ומשקה השדות׃ אגמיהם קבוצת מים שאינן נובעין ואין מושכין
אלא עומדין במקום אחד וקורין לו אשטנק׃ בכל ארץ מצרים אף במרחצאות ובאמבטאות שבבתים׃ ובעצים
ובאבנים מים שבכלי עץ ובכלי אבן׃ בלטיהם לחש שאומרין אותו בלט ובהטאי׳ ורבותי׳ אמרו בלטיהם
מעשה שדים בלהטיהם מעשה כשפים׃ ויחזק לב פרעה לומר ע״י מכשפות אתם עושין כן תבן אתם
מכניסין לעפריים עיר שכולה תבן אף אתם מביאין מכשפות למצ׳ שכולה כשפים׃ גם לזאת למופת המטה
שנהפך לתנין ולא לזה שלפניו׃ וימלא שבעת ימים שלא שב היאור לקדמותו שהיתה המכה משמשת רביע
חדש ושלשה חלקים היה מעיד ומתרה בהם׃ ואם מאן אתה ואם סרבן אתה מאן כמו ממאן מסרב
לאחבני האדם שנ׳ המתפעל כמו שלו ושקט סר וזעף׃ נוגף את כל גבולך מכה וכן כל לשון מגפה אינו
לשון מיתה אלא לשון [illegible] מכה וכן ונגפו אשה הרה אינו מיתה וכן בטרם יתנגפו רגליכם פן תגוף

באבן

וקל לה כדי קאל אללה אטלק קומי יעבדוני: ואם מאן אתה לשלח הנה אנכי נגף
את כל גבולך בצפרדעים: ואם מסריב את לשלחא האנא מחיית כל תחומך
בעורדעניא: פאן אבית אן תטלקהם האנא צארב גמיע תכמך באלצפאדע:
ושרץ היאר צפרדעים ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך ובבית
עבדיך ובעמך ובתנוריך ובמשארותיך: וירבי נהרא עורדעניא ויסקון
ויעלון בביתך ובאדרון בית משכבך ועל ערסתך ובבית עבדך ובעמך
ובתנורך ובאצותך: ותפיץ מן אלניל אלצפאדע ותצעד ותדכל פי ביתך ופי
כדר מצגעך ועלי סרירך ופי ביות קואדך וקומך ופי תנאנירך
ומעאגנך: ובכה ובעמך ובכל עבדיך יעלו הצפרדעים: ובך ובעמך ובכל
עבדך יסקון עורדעניא: ופי גסמך ובגסם קומך וקואדך תצעד אלצפאדע: ויאמר יהוה אל משה אמר אל
אהרן נטה את ידך במטך על הנהרת על היארים ועל האגמים והעל את
הצפרדעים על ארץ מצרים: ואמר יי למשה. אימר לאהרן ארים ית ידך בחטרך.
על נהריא. על אריתא ועל אגמיא ואסיק ית עורדעניא על ארעא דמצרים:
פקאל אללה למוסי קל להרון מד ידך בעצאך עלי אלאנהאר ואלכלגאן ואלאגאם
ואצעד אלצפאדע עלי בלד מצר: ויט אהרן את ידו על מימי מצרים
ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים: וארים אהרן ית ידיה על מיא
דמצראי וסליקו עורדעניא וחפו ית ארעא דמצרים: פמד הרון ידה עלי
מיאה אלמצריין פצעד אלצפאדע וגטא בלד מצר: ויעשו כן החרטמים
בלטיהם ויעלו את הצפרדעים על ארץ מצרים: ועבדו כין חרשיא
בלחשיהון. ואסיקו ית עורדעניא על ארעא דמצרים: וענעו כדאך אלעלמא
בכפיהם ואצעדו אלצפאדע עלי בלד מצר: ויקרא פרעה למשה ולאהרן
ויאמר העתירו אל יהוה ויסר הצפרדעים ממני ומעמי ואשלחה את העם
ויזבחו ליהוה: וקרא פרעה למשה ולאהרן. ואמר צלו קדם יי. ויעדי עורדעניא.

באבן רגליך ולאבן נגף״ ועלו מן היאור״ בביתך. ואח״כ בבית עבדיך״ הוא התחיל בעצה תחלה ויאמר אל עמו
וממנו התחלה הפרענות״ ובכה ובעמך״ בתוך מעיהן היו נכנסין ומקרקרין״ ותעל הצפרדע״ צפרדע אחת
היתה והיו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים זהו מדרשו. ופשוטו יש לומר שרוץ הצפרדעים קורא
אותן לשון יחידות. וכן ותהי הכנם הרחישה פרולי״רא בלעז״ ואף ותעל הצפרדע גרוגנו״ליירא בלעז״ התפאר
עלי. כמו היתפאר הגרזן על החוצב בו מתפאר מתעבח לומר אבי גדול ממך ונטי״ר בלעז״ וכן התפאר עלי השתבח
להתחכם ולשאול דבר גדול ולומר שלא תוכל לעשותו: למתי אעתיר לך את אשר אעתיר לך היום על הכרתת
הצפרדעים למתי תרצה שיכרתו ותראה אם אעשה דבריי למועד שתקבע לי. ..ומם: מתי אעתיר היה משמע מתי

מני ומעבדי ואשלח ית עמא ויִדבחון קדם יי׳ : פרעא פל במוסי והרון וקאל אשפעא אלי אלה
אן יזיל אלצפאדע ענִי וען קומי חתא אטלק אלקום ידבחו ללה : ויאמר משה לפרעה
התפאר עלי למתי אעתיר לך ולעבדיך ולעמך להכרית הצפרדעים ממך ומבתיך רק
ביאר תשארנה : ואמר משה לפרעה שאל לך גבורא הכדין זמן לאמתי אצלי עלך
ועל עבדך ועל עמך לשיצאה עורדעניא מנך ומבתך להוד בנהרא ישתארון : קאל
לה אקתרח עני מתא תשא אן אשפע לך ולקואדך וקומך וינקטע אלצפארע ענך וען
מנאזלך ותבקא פי אלניל פקט : ויאמר למחר ויאמר כדברך למען תדע כי אין כיהוה
אלהינו : ואמר למחר ואמר כפתגמך בדיל דתדע ארי לית כיי׳ אלהנא : קאל גדא . קאל כמי
קלת לכי תעלם אן ליס מתל אלה רבנא : וסרו הצפרדעים ממך ומבתיך ומעבדיך ברע
מנך ומעמיך רק ביאר תשארנה : ויעדון עורדעניא מנך ומבתך ומעבדך ומעמך להוד בנהרא
ישתארון : ויזול אלצפאדע ענך וען מנאזלך וקואדך וקומך ותבקא פי אלניל פקט :
ויצא משה ואהרן מעם פרעה ויצעק משה אל יהוה על [illegible] דבר
הצפרדעים אשר שם לפרעה : ונפק משה ואהרן מלות פרעה . וצלי מ
משה קדם יי׳ על עיסק עורדעניא דשוי לפרעה : ולמא כרג מוסי והרון
מן ענד פרעא מוסי אלי אלה בסבב אלצפאדע אלתי אחלהא בפרעון :
ויעש יהוה כדבר משה וימתו הצפרדעים מן הבתים מן החצרות ומן
השדות : ועבד יי׳ כפתגמא דמשה ומיתו עורדעניא מן בתיא מן
דרתא ומן חקלתא : פצנע אלה כמי קאל מוסי פתמאות אלצפאדע
מן אלביות ואלדור ואלציאע : ויצברו אתם חמרים חמרים ותבאש הארץ :
וכנשו יתהון דגורין דגורין . וסריאו על ארעא : וכמאעוהא אנאבירא
אנאבירא . פנתנת אלארץ מנהא : וירא פרעה כי היתה הרוחה והכבד
את לבו ולא שמע אלהם כאשר דבר יהוה : וחזא פרעה ארי הות רווחתא

אתפלל שכבשו עד למתי מעכשיו אני היום אתפלל עליך שיכרתו הצפרדעים לזמן שתקבעו אמור
לאיזה יום תרצה שיכרתו " אעתיר הכעתירו והעתרתי ולא נחמ׳ אעתר עתרו ועתרתי מפני שכל
לשון עתר הרבות פלל הוא וכאשר יאמר הרבו ארבה והרביתי לשון מפעיל כן יאמר העתירו
אעתיר אעתיר דברים ואב לכלם העתרתם עלי ובריכם הרביתם " ויאמר למחר התפלל היום
שיכרתו למחר " ויצא ויצעק מיד שיכרתו למחר " חמרים חמרים צבורים צבורים כתרגו׳
דגורין דגורין " והכבד את לבו לשון פעול הוא הלך הלוך " ובהוכות את מואב ושאול כן בשהים
הכה ופצוע " כאשר דבר יי׳ והיכן דבר ולא ישמע אליכם פרעה " אמור אל אהרן לא היה העפר כדי
ללקות ע׳ משה לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול ולקה ע׳ אהרן ותהי הכנם

הרחיטב
פרוזיר
בלנד

ויקר ית לביה ולא קביל מנהון. כמא דמליל יי׃ ולמא ראא פרעון אן אלפרגה
קד כאנת תקל קלבה ולם יקבל מנהמא כמא קאל אללה׃
ויאמר יהוה אל משה אמר אל אהרן נטה את מטך והך את עפר הארץ
והיה לכנם בכל ארץ מצרים׃ ואמר יי למשה אימר לאהרן ארים ית
חטרך. ומחי ית עפרא דארעא ויהי לקלמתא בכל ארעא דמצרים׃
וקאל אללה למוסי קל להרון מד עצאך ואצרב תראב אלארץ פיציר קמלא
פי גמיע בלד מצר׃ ויעשו כן ויט אהרן את ידו במטהו ויך את עפר
הארץ ותהי הכנם באדם ובבהמה כל עפר הארץ היה כנים בכל ארץ
מצרים׃ ועבדו כין וארים אהרן ית ידיה בחטריה ומחא ית עפרא דארעא
והות קלמתא באנשא ובבעירא כל עפרא דארעא הוה קלמתא בכל
ארעא דמצרים׃ פפעלו כדאך ומד הרון ידה בעצאה וצרב תראב
אלארץ פצאר אלקמל פי אלנאס ואלבהאים גמיע תראב אלארץ צאר קמלא
פי גמיע בלד מצר׃ ויעשו כן החרטמים בלטיהם להוציא את הכנים
ולא יכלו ותהי הכנם באדם ובבהמה׃ ועבדו כין חרשיא בלחשיהון ל
לאפקא ית קלמתא ולא יכילו. והות קלמתא באנשא ובבעירא׃ פפעלו
כדאך אלעלמא בכפיהם ליכרגו אלקמל ולם יטיקו פתבת אלקמל פי אלנאס
ואלבהאים׃ ויאמרו החרטמים אל פרעה אצבע אלהים הוא ויחזק לב
פרעה ולא שמע אלהם כאשר דבר יהוה׃ ואמרו חרשיא לפרעה. מ
מחא מן קדם יי היא. ואתקף לבא דפרעה ולא קביל מנהון. כמא דמליל יי׃
פקאל אלעלמא לפרעון הדה גריחה מן ענד אללה פאשתד קלבה ולם יקבל
מנהמא כמא קאל אללה׃ ויאמר יהוה אל משה השכם בבקר ה
והתיצב לפני פרעה הנה יוצא המימה ואמרת אליו כה אמר יהוה
שלח עמי ויעבדני׃ ואמר יי למשה. אקדים בצפרא ואתעתד קדם פרעה.
הא נפיק למיא. ותימר ליה. כדנן אמר יי. שלח עמי ויפלחון קדמי׃

הכנים פדוליר בלעז׃ להוציא את הכנים לבראותם ממקום אחר׃ ולא יכולו שאין השד שולט על בריה
פחותה מכשעורה׃ אצבע אלהים היא׃ מכה זו אינה על ידי כשפים מאת המקום היא׃ כאשר דבר יי׃ ולא ישמע
אליכם פרעה׃ משלח בך׃ מגרה בך וכן ושן בהמות אשלח בם לשון שסוי אנטייציר בלעז׃ את הערב׃ כל מ-
מיני חיות רעות ונחשים ועקרבים בערבוביא והיו משחיתים בהם׃ ויש טעם בדבר אגדה. בכל מכה ומכה
למה זו ולמה זו׃ בטכסיסי מלחמות מלכים באו עליהם כסדר מלכות כשצרה על עיר בתחלה מקלקל
מעינותיה ואחר תוקע עליהם ומריעים בשופרות ליראם ולבהלם וכן הצפרדעים מקרקרים והומים כו׃
כדאיתא במדרש תנחומא׃ והפליתי והפרטתי וכן והפלה יי׃ וכן לא נפלאת היא ממך׃ לא מובדלת
רב׃

ומופרשת
ממך׃

וקל ט̇לך לקומי אדלך בט̇ג̇רה יקף בין ידי פרעון הוד̇א ה̇א כ̇ארג ט̇י ט̇מנה
וקל לה כ̇דא קאל ט̇לה אטלק קומי יעבדוני ׃ כי אם אינך משלח את עמי הנני
משליח בך ובעבדיך ובעמך ובבתיך את הערוב ומלאו בתי מצרים את הערוב
וגם האדמה אשר הם עליה ׃ ארי אם ליתך משלח ית עמי האנא משלח בך
ובעבדך ובעמך ובבתך ית ערובא ויתמלון בתי מצרים ית ערובא ואף ארעא
ד̇אנון עלה ׃ פאנך אן אבית אן תטלק קומי האנא באעת̇ בך ובקואדך
וקומך ומנאזלך כ̇לט ואחש פתמתלי מנה ביות̇ ט̇מצריון ואיצא טארץ ט̇די
הם עליהא ׃ והפליתי ביום ההוא את ארץ גשן אשר עמי עמד עליה
לבלתי היות שם ערוב למען תדע כי אני יהוה בקרב הארץ ׃ ואפריש ביומא
ההוא ית ארעא דגשן דעמי שרי עלה בדיל דלא למהוי תמן ערובא
בדיל דתדע ארי אנא יי שליט בגו ארעא ׃ ואביין פי ד̇לך ט̇יום בלד
ט̇סדיר ...די קומי מקים בהא ללא יכון תם וחש לכי תעלם
אני אלה מסלט עלי במיע ט̇עלם ׃ ושמתי פדת בין עמי ובין עמך
למחר יהיה האת הזה ׃ ואשוי פרקן על עמי ועל עמך איתי מחא ׃ למחר
יהי אתא הדין ׃ ואגייר פדאא לקומי ממא יחל בקומך גדא תמן הדה ה
ג̇איה ׃ ויעש יהוה כן ויבא ערב כבד ביתה פרעה ובית עבדיו ובכל ארץ
מצרים תשחת הארץ מפני הערב ׃ ועבד יי כין ואתא ערובא תקיף
לבית פרעה ולבית עבדוהי ובכל ארעא דמצרים ׃ אתחבלת ארעא מן קדם
ערובא ׃ ויגע ט̇לה כ̇דאך ודכל וחש כתיר ט̇י בית פר ובית קואדה ובמיע
בלד מצר אנפסד מן קבל ט̇וחש ׃ ויקרא פרעה אל משה ולאהרן ויאמר
לכו זבחו לאלהיכם בארץ ׃ וקרא פרעה למשה ולאהרן ואמר איזילו
דבחו קדם אלהכון בארעא ׃ פדעא פר במוס׳ והרון וקל אמצו אדבחו
לרבכם פי ט̇בלד ׃ ויאמר משה לא נכון לעשות כן כי תועבת מצרים נזבח
ליהוה אלהינו הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו ׃ ואמר משה

ומופלסות היא ממך ״ למען תדע כי אני יי׳ בקרב הארץ׳ אעפ׳ ששכינתי בשמים גזירתי מתקיימת בתחתונים׃
ושמתי פדות׳ שיבדיל בין עמי ובין עמך ״ תשחת הארץ ׳ נשחתה הארץ ׳ מתחבלת ארעא ׃ זבחו בארץ׳ —
במקומכם ולא תלכו במדבר ׃ תועבת מצרים יראת מצ׳ כמו ולמלכם תועבת בני עמון ואנק׳ ישרא׳ קורא אותה
תועבה ׳ ועודים לוס׳ בלשון אחר תועבת מצר׳ דבר שנאוי הוא למצ׳ זביחה שאנו זובחים שהרי יראתם אנו
זובחים ״ ולא יסקלונו בתמיה ״ התל׳ כמו להתל׳ ׳ ויסר הערב׳ ולא מתו כמו שעשו הצפרדעים שאם מתו היה
להם הנאה בעורות ״ ויעתר אל יי׳ ״ נתאמץ בתפלה וכן אם בא לומ׳ ויעתיר היה יכול לומ׳ ומשמעו וירבה
בתפלה ״ ועכשיו אומ׳ בלשון ויפעל משמע וירבה להתפלל ׳ מחזיקים ׳ אוחז בם כמו והחזיקה במבושיו
הנה יד יי׳ הויה ״ לשון הוה ׳ כיכן יאמר בלשון נקבה על שעבר היתה ועל העתיד תהיה ועל העומד הויה
כמו עושה רוצה רועה ״ והפלה׳ והבדיל ״ מלא חפניכם ׳ גייט בלעז ״ פיח כבשן ׳ דבר הנפח מן הגחלים

עמודים
הנערים

לא תקין למעבד כין ארי בעירא דמצראי דחלין ליה מניה אנחנא נסבין למיד
קדם יי אלהנא הא נדבח ית בעירא דמצראי דחלין ליה ואנון יהון חזן הלא
יימרון למרגמנא: קא מוסי ליס יצלח אן נצנע הדא לאן ממא יכרהה אלמצריין
נדבח ללה רבנא פהל נדבח מא יכרהה אלמצריין בחצרתהם ולא ירגמונא:
דרך שלשת ימים נלך במדבר וזבחנו ליהוה אלהינו כאשר יאמר אלינו:
מהלך תלתא יומין ניזיל במדברא ונדבח קדם יי אלהנא כמא דיימר לנא:
לכן מסאפה תלאתה איאם נסיר פי אלבר ונדבח ללה רבנא כמא יאמרנא:
ויאמר פרעה אנכי אשלח אתכם וזבחתם ליהוה אלהיכם במדבר
רק הרחק לא תרחיקו ללכת העתירו בעדי: ואמר פרעה אנא אשלח יתכון
ותדבחון קדם יי אלהכון במדברא לחוד ארחקא לא תרחקון למיזל צלו
עלי: קאל פרעון אנא אטלקכם תדבחו ללה רבכם פי אלבר עדא אבעאדא
לא תבעדון פי אלמסיר אשפעא עני: ויאמר משה הנה אנכי יוצא מעמך
והעתרתי אל יהוה וסר הערב מפרעה מעבדיו ומעמו מחר רק אל יסף
פרעה התל לבלתי שלח את העם לזבח ליהוה: ואמר משה הא אנא
נפיק מעמך ואצלי קדם יי ויעדי ערובא מפרעה מעבדוהי ומעמיה מחר
לחוד לא יוסיף פרעה לשקרא בדיל דלא לשלחא ית עמא לדבחא קדם יי:
קאל מוסי האנא כארג מן ענדך ואשפע אלי אללה פיזיל אלוחש ען פרעון
וקואדה וקומה גדא עדא אלא אן לא יעאודהא פרעון ללא יטלק אלקום
ידבחון ללה: ויצא משה מעם פרעה ויעתר אל יהוה: ונפק משה מן קדם
פרעה וצלי קדם יי: פלמא כרג מן ענדה שפע אלי אללה: ויעש יהוה כדבר
משה ויסר הערב מפרעה מעבדיו ומעמו לא נשאר אחד: ועבד יי כפתגמא
דמשה ואעדי ערובא מפרעה מעבדוהי ומעמיה לא אשתאר חד: פצנע
אללה כמא קאל מוסי וזאל אלוחש ען פרעון וען קואדה וקומה לם יבק ואחד:
ויכבד פרעה את לבו גם בפעם הזאת ולא שלח את העם: ויקר

ערומים הנערמים בכבען ובלעז אובלש פיח לשון הפחה שהרוח מפיחן ומפריחן וזרקו משה וכלו דבר
הנזרק בכח יהיו נזרק לא ביד אחת הרי נסים הרבה אחד שהחזיק קומצו שלמשה מלוא חפנים שלו ושלאהרן
ואחר שהלך האבק שלכל ארץ מצרים פוריח אבעבועות כתרגו לשחין סגי אבעבועין של ידו צומחין
בשות שחין לשון חמימות והרבה ישבלשון משנה שנה שחונה באדם ובבהמה ואם תאמר מאין היה להם
הבהמות והלא כבר נאמר וימת כל מקנה מצרים לא נגזרה גזירה לא על אותן שבשדות בלבד שנ במקנך
אשר בשדה והירא את דבר יי העם את מקנהו אל הבתים וכן שנויה במכילתא אבל ויקח שמאוס רכב
בחור את כל מגפותי למדנו מכאן שמכת בכורות שקולה כנגד כל המכות כי עתה שלחתי את ידי כי
או נציתי כשהיתה ידי במקנך שהכיתים בדבר שלחתיה והכיתי אותך ואת עמך גם הבהמות והבכור

מן החרן הבל
מעבור זאת
העמתיך

פרעה ית לביה אף בזמנא הדא ולא שלח ית עמא ׃ פתקל פר קלבה הדה
שמרה איצא ולם יטלק שקום ׃ ויאמר יהוה אל משה בא אל ד
פרעה ודברת אליו כה אמר יהוה אלהי העברים שלח את עמי ויעבדני ׃
ואמר יי למשה עול לות פרעה ותמליל עמיה כדנן אמר יי אלהא דיהודאי
שלח ית עמי ויפלחון קדמי ׃ פקט שלה למוסי אדכל אי פר וגקל לה כרי
קט שלה שאה שעבראניין אטלק קומי יעבדוש ׃ כי אם מאן אתה לשלח
ועודך מחזיק בם ׃ ארי אם לית מסרב את לשלחא ועד כען את מתקיף בהון
פאנך אן אבית אן תטלקהם ועאדך מתמסך בהם ׃ הנה יד יהוה הויה במקנך
אשר בשדה בסוסים בחמרים בגמלים בבקר ובצאן דבר כבד מאד ׃ הא מחא
מן קדם יי הויא בבעירך דבחקלא בסוסותא בחמרי בגמלי בתורי ובענא
מותא סגי לחדא ׃ פאן אפה אלה כאינה פי מואשיך אלתי פי אלצחרי פי אלכיל
ואלחמיר ואלגמאל ואלבקר ואלגנם ובא עטים גדא ׃ והפלה יהוה בין מקנה
ישראל ובין מקנה מצרים ולא ימות מכל לבני ישראל דבר ׃ ויפריש
יי בין בעירא דישראל ובין בעירא דמצראי ולא ימות מכולא לבני
ישראל מדעם ׃ ויבין אלה בין מואשי בני אסר ובין מואשי אלמצריין ולא
ימות מן גמיע מא הו לבני אסר שיא ׃ וישם יהוה מועד לאמר מחר
יעשה יהוה הדבר הזה בארץ ׃ ושוי יי זמנא למימר מחר יעביד יי
פתגמא הדין בארעא ׃ ויציר אלה וקתא קאילא גדא יצנע אלה הדי
אמר פי אלבלד ׃ ויעש יהוה את הדבר הזה ממחרת וימת כל מקנה מצרים
וממקנה בני ישראל לא מת אחד ׃ ועבד יי ית פתגמא הדין ביומא דבתרוהי
ומית כל בעירא דמצראי ומבעירא דבני ישראל לא מית חד ׃ פצנע אלה
הדי אמר מן גד ומאת גמיע מואשי אלמצריין ומן מואשי בני אסר לם
ימות ואחד ׃ וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד ויכבד לב
פרעה ולא שלח את העם ׃ ושלח פרעה והא לא מית מבעירא דישראל
עד חד ואתיקר לבא דפרעה ולא שלח ית עמא ׃ פבעת פר ונטר פאדי לם ימות
מן מואשי בני אסר ואחד פתקל קלבה ולם יטלק אלקום ׃ ויאמר

מן הארץ אבל בעבור זאת העמדתיך וגו׳ מודך מסתולל בעמי כתרגו׳ כבישת ביה בעמי והוא מגזרת מסלה
דמתרגמינן אורח כבישא ובלעז קלציד וכבר פירשתי בסוף ויהי מקץ כל תיבה שתחילת יסודה סמך והיא
באה לדבר בלשון מתפעל כותן התי״ו שלשמוש באמצע אותיות שליסוד כגון זו וכגון ויסתבל החגב מגזרת

סבל. פי
תשתרר

יהוה אל משה ואל אהרן קחו לכם מלא חפניכם פיח כבשן וזרקו משה
השמימה לעיני פרעה: ואמר יי למשה ולאהרן סבו לכון מלי חופניכון פיח
דאתונא ויזרקניה משה לצית שמיא לעיני פרעה: פקאל אלה למוסי והרון
כ׳דו לכם מל חפניכם מן פיח אלאתון ויד׳ריה בה מוסי פי אלג׳ו בחצרת פרעה
והיה לאבק על כל ארץ מצרים והיה על האדם ועל הבהמה לשחין פרח
אבעבעת בכל ארץ מצרים: ויהי לאבקא על ארעא דמצרים ויהי
על אנשא ועל בעירא לשחין סגי אבעבועין בכל ארעא דמצרים: ויציר
גבארא פי גמיע בלד מצר ויכון פי אלנאס ואלבהאים קרח כאבת מתנפט פי
גמיע בלד מצר: ויקחו את פיח הכבשן ויעמדו לפני פרעה ויזרק אתו
משה השמימה ויהי שחין אבעבעת פרח באדם ובבהמה: ונסיבו ית פיח
דאתונא וקמו קדם פרעה וזרק יתיה משה לצית שמיא והוה שחין אבעבועין
סגי באנשא ובבעירא: פאכ׳דא מן פיח אלאתון והוא בה מוסי פי אלהוא פצאר
קרח מתנפט נאבת פי אלנאס ואלבהאים: ולא יכלו החרטמים לעמד לפני משה
מפני השחין כי היה השחין בחרטמים ובכל מצרים: ולא יכילו חרשיא למיקם
קדם משה מן קדם שחנא ארי הוה שחנא בחרשיא ובכל מצרים: ולם
יטיקו אלעלמא אן יקפו בין ידי מוסי מן קבל אלקרח לאנה כאן פיהם ופי
סאיר אלמצריין: ויחזק יהוה את לב פרעה ולא שמע אלהם כאשר דבר יהוה
אל משה: ותקיף יי ית לבא דפרעה ולא קביל מנהון כמא דמליל יי עם משה:
ושדד אלה קלב פר׳ ולם יקבל מנהמא כמא קאל אלה למוסי: פ ויאמר יי
יהוה אל משה השכם בבקר והתיצב לפני פרעה ואמרת אליו כה אמר יהוה
אלהי העברים שלח את עמי ויעבדני: ואמר יי למשה אקדים בצפרא
ואתעתד קדם פרעה ותימר ליה כדנן אמר יי אלהא דיהודאי שלח ית עמי
ויפלחון קדמי: וקאל אלה למוסי אדלג בג׳דאה וקף בין ידי פרעון וקל לה כד׳א
קאל אלה אלאה אלעבראניין אטלק קומי יעבדוני: כי בפעם הזאת אני שלח את
כל מגפתי אל לבך ובעבדיך ובעמך בעבור תדע כי אין כמני בכל הארץ:
ארי בזמנא הדא אנא שלח ית כל מחתי בלבך ובעבדך ובעמך בדיל
דתדע ארי לית דכותי בכל ארעא: לאני פי הדה אלמרה אנא באעת׳

בכל מחתי

בכתיר מן אפאתי פי קלבך וקומך וקואדך לכי תעלם
אנה ליס מתלי פי גמיע אלעאלם: כי עתה שלחתי את ידי ואך אותך ואת
עמך בדבר ותכחד מן הארץ: ארי כען קריב קדמי דשלחית פון ית מחת גבורתי
ומחית יתך וית עמך במותא ואשתיציתא מן ארעא: לאני לאן לו
אטלקת אפתי לקתלתך וקומך בלובא ואנחדת מן אלארץ: ואולם בעבור
זאת העמדתיך בעבור הראתך את כחי ולמען ספר שמי בכל הארץ: וברם
בדיל דא קיימתך בדיל לאחזיותך ית חילי ובדיל דיהון משתען גבורת
שמי בכל ארעא: ולכן
בסבב הדה בקיתך לכי אוריך קותי ולכי יקץ אסמי פי גמיע אלעאלם:
עודך מסתולל בעמי לבלתי שלחם: עד כען כבישת ביה בעמי בדיל דלא
לשלחותהון: ומהמאך מתלבך בקומי ללא תטלקהם: הנני ממטיר כעת
מחר ברד כבד מאד אשר לא היה כמהו במצרים למן היום הוסדה ועד
עתה: האנא מ חית כעדנא הדין מחר. בררא תקיף להדא דלא הוה דכותיה
במצרים. למן יומא דאשתכללת ועד כען: האנא ממטר פי מתל הדי
אלוקת מן גד ברד עציס גדא מא לם יכון מתלה פי מצר מן יום אססת
אלי אלאן: ועתה שלח העז את מקנך ואת כל אשר לך בשדה כל האדם
והבהמה אשר ימצא בשדה ולא יאסף הביתה וירד עליהם הברד ומתו:
וכען. שלח כנוש ית בעירך וית כל דלך בחקלא. כל אנשא ובעירא
דישתכח בחקלא. ולא יתכניש לביתא. ויחות עליהון. ברדא וימותון: פ
פאבעת אלאן אגמע מאשיתך וגמיע מאלך אלדי פי אלצחרי פאנה אי אנסאן
או בהימה וגד פי אלצחרי ולם יגמע אלי אלמנזל פינזל עליהם אלברד וימותון:
הירא את דבר יהוה מעבדי פרעה הנים את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים:
דדחיל מפתגמא דיי: מעבדי פרעה. כנש ית עבדוהי וית בעיריה לבתיא:
פמן כאף כלאם אללה מן קואד פרעון אהרב עבידה ומאשיתה אלי אלביות:
ואשר לא שם לבו אל דבר יהוה ויעזב את עבדיו ואת מקנהו בשדה: ודלא
שוי לביה לפתגמא דיי. שבק ית עבדוהי וית בעיריה בחקלא: ומן לם ידר
באלה אלי כלאם אללה תרך עבידה ומאשיתה פי אלצחרי:
ויאמר יהוה אל משה נטה את ידך על השמים ויהי ברד בכל ארץ מצרים

עודך מסתולל בעמי לבלתי שלחם בלשם מעכב רוצה למשכם דמלשה בענה היו

כל האדם ועל הבהמה קבג

על האדם ועל הבהמה ועל כל עשב השדה בכל ארץ מצרים׃ ואמר יי למשה
אריס ית ידך על צית שמיא ויהי ברדא בכל ארעא דמצרים על אנשא
ועל בעירא ועל כל עשבא דחקלא בכל ארעא דמצרים׃ פקאל אללה למוסי מד
ידך נחו אלסמא יכון ברד פי גמיע בלד מצר עלי אלנאס ואלבהאים ועלי גמיע
עשב אלצחרי פי בלד מצר׃ ויט משה את מטהו על השמים ויהוה נתן
קלת וברד ותהלך אש ארצה וימטר יהוה ברד על ארץ מצרים׃ וארים
משה ית חטריה על צית שמיא ויי יהב קלין וברד ומהלכא אישתא על
ארעא ואמטר יי ברדא על ארעא דמצרים׃ פמד מוסי עצאה נחו אלסמא
פאעלן אללה אצואתא וברדא וסארת אלנאר עלי אלארץ ואמטר אללה
ברדא עלי בלד מצר׃ ויהי ברד ואש מתלקחת בתוך הברד כבד מאד
אשר לא היה כמהו בכל ארץ מצרים מאז היתה לגוי׃ והוה ברדא
ואישתא משתלהבא בגו ברדא תקיף לחדא דלא הוה דכותיה בכל
ארעא דמצרים מעדן דהוות לעם׃ פכאן אלברד ונאר מתלכדה פי וסטה
עטים גדא מא לם יכון מתלה פי גמיע בלד מצר מנד צארת לאמה׃
ויך הברד בכל ארץ מצרים את כל אשר בשדה מאדם ועד בהמה ואת
כל עשב השדה הכה הברד ואת כל עץ השדה שבר׃ ומחא ברדא בכל
ארעא דמצרים ית כל דבחקלא מאנשא ועד בעירא וית כל עסבא
דחקלא מחא ברדא וית כל אילני חקלא תבר׃ פצרב אלברד פי גמיע
בלד מצר גמיעמא פי אלצחרי מן אנסאן אלי בהימה וצרב גמיע
עשבהא וכסר גמיע שגרהא׃ רק בארץ גשן אשר שם בני ישראל
לא היה ברד׃ לחוד בארעא דגשן דתמן בני ישראל לא הוה ברדא׃ ערא
פי בלד אלסדיר אלדי תם בני אסראיל לם יכון ברד׃ וישלח פרעה ויקרא למשה
ולאהרן ויאמר אלהם חטאתי הפעם יהוה הצדיק ואני ועמי הרשעים׃

מכל׳ פי תעודד עליו מגדרת עד ונגיד׳ מסתכל הוית׳ כעת מחר׳ כעת הזאת למחר שרטו לו שריטה בכותל למחר כשתגיע חמה לכאן ירד הברד׃ והקדה שתיסדה וכל תבה שתחלת ימורה יוד בגון יסר ילד ירע יקר כשהיא מתפעלת תבא הוי״ו במקום היו״ד כמו הוקרה הולדה וידע ויולד ליוסף׃ בדברים לא יוסר עבד״ שלח העז׳ כתרגו שלחכנוש וכן יוסבי הגבים העזמהש צא בנימין״ ולא יאסף הביתה״ לשון הכנסה הוא״ הנס׳ הבריח״ על השמים לצד השמים׳ ומדרש אגדה הגביהו הקב״ה למעלה מן השמים״ מתלקחת בתוך הברד״ נס בתוך נס האש והברד מעורבין והברד מים הוא ולעשות רצון קונם עשו שלום ביניהם׳ ורב׳ דילו כמה שהוריד כבר׳ כצאתי את העיר׳ אבל בתוך העיר לא התפלל לפי שהיתה מלאה גלולים״ טרם תיראון׳ עדיין לא תיראון וכן כל טרם שבמקרא עדיין לא הוה ואינו לשון קדם טרם ישכבו עדלא שכיבו׳ טרם יצמח עדלא צמח אף זה כן הוא ידעתי כי עדיין אינכם יראים

חטאתי הפעם כיון שראה את הבא
והברד כאחד לא אש מלחכת את הברד ולא הברד מכבה את האש מיד החזיר ואמר יי הצדיק הוא שמשים שלום בין דברים והם זה לזה וכמו המשל וכחר עמו שעושה שלום במרומיו׳ המשל זה של האש וכחר זה של הברד׳

ושלח פרעה יקרא למשה ולאהרן ואמר להון חבית זמנא הדא. יי זכאה.
ואנא ועמי חייבין: פבעת פר ודעא במוסי והרון וקאל להמא קד אכטאת הדה
טמרה טלה טעדל ואנא וקומי טצאלמין: העתירו אל יהוה ורב מהית קלת
אלהים וכבד ואשלחה אתכם ולא תקיפון לעמוד: צלו קדם יי. וסגי קדמוהי
רוח דלא יהון עלנא קלין דלוט כאין מן קדם יי ובר ואשלח יתכון. ולא תוספון
לאתעכבא: אשפעא לי לה וחסבנא אן תכון מצואת אלה וברד עלינא
חתא אטלקכם ולא תעאודו אן תקפו: ויאמר אליו משה כצאתי את העיר
אפרוש את כפי אל יהוה הקלת יחדלון והברד לא יהיה עוד למען תדע
כי ליהוה הארץ: ואמר ליה משה כמפקי מן קרתא אפרוס ית ידי בצלו קדם יי.
קליא יתמנעון וברדא לא יהי עוד בדיל דתדע ארי דיי ארעא: פקא
לה מוסי אדי כרגת מן אלקריה אבסט ידיי לאלה פתנכתהי אלאצואת
ואלברד לא יכון איצא לכי תעלם אן אלארץ ללה: ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם
תיראון מפני יהוה אלהים: ואת ועבדך ידענא ארי עד כען לא אתכנעתון.
מן קדם יי אלהים: ואמא אנת וקוארך פאעלמו קבל אן תכאפו מן בין ידי
אלה: והפשתה והשערה נכתה כי השערה אביב והפשתה גבעל: וכתנא
וסערי לקו ארי סעריא אביב וכתנא גבעולין: ואן אלכתאן ואלשעיר קד עטבא
לאן אלשעיר כאן פריכא ואלכתאן משלפא: והחטה והכסמת לא נכו כי
אפילת הנה: וחטיא וכונתיא לא לקאה ארי אפלתא אנין: ואלחנטה ואלכרסנה
לם יעטבא לאנהמא אפילתאן: ויצא משה מעם פרעה את העיר ויפרש
כפיו אל יהוה ויחדלו הקלות והברד ומטר לא נתך ארצה: ונפק משה מלות
פרעה ית קרתא ופרס ידוהי בצלו קדם יי ואתמנעו קליא וברדא ומטרא דהוה
נחית לא מטא על ארעא: ולמא כרג מוסי מן ענד פר ומן קריתה בסט ידיה

הקולות יחדל והברד לא י עוד לא אמר הקולות שלא עורכי במה תורה יהיו אבל יחדלון לפיטעק ועתידין לביות׳

יראים ומשתביה הרוחה תעמדו בקלקולכם: והפשתה והשעורה נכתה: נשברה לשון ׳ל נכה נכאים ובן לא
נכו׳ ולא יתכן לפרשם לשון כבאה שאין נון במקום ה״א לפרש נכתה מכחו הוכתה נכו כמו הכו שה״א הנון שורש
כתיבה והרי ה״א מגדלת ושפה עצמותיו לא ראו: כי השעורה אביב: כבר בכרה ועומדת בקשיה ונשתברו
ונפלו: ובן הפשתה גדלה כבר והוקשה לעמוד בגבעוליה: השעורה אביב: עמדה באביה לשון באבי הנחל:
כי אפילות הנה: מאוחרות ועדיין היו רכות ויכולות לעמוד בפני קשה ואעפ״כ ואת כל עשב השדה הכה הברד
יש לישב פשוטו שלמקדה בעשבים בלקחם הראוי ללקות בברד ומדרש ר׳ תנחומא יש מרבו׳ שנחלקו על
זאת ודרשו כי אפילות פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו: לא נתך: לא הגיע לארץ ואף אותן שהיו באויר לא
הגיעו לארץ ודומה לו ותתך עלינו האלה והשבועה דעזרא ותגיע עלינו ומנחם בן סרוק חיברו בחלק כהתוך כסף
לשון יציקת מתכת נראה אני את דברי״ו כתרגו׳ ויצק ואתין לציקת לאתכא אף זה לא נתך לא הוצק לארץ: הב״ב

חקבת פ׳ וארא בעה

ויאמר יי׳ אל משה

בין ידי אלה פאנתהת לאעואת ואלברד ואלמטר לם ינזל עלי אלארץ׃ וירא פרעה כי חדל
המטר והברד והקלת ויסף לחטא ויכבד לבו הוא ועבדיו׃ וחזא פרעה ארי אתמנע
מטרא וברדא וקליא ואוסיף למחטי ויקריה לליביה הוא ועבדוהי׃ ולמא ראא פר אן
קד אנתהת אלמטר ואלברד ואלאצואת עאוד אלכטא ותקל קלבה הו וקואדה׃ ויחזק
לב פרעה ולא שלח את בני ישראל כאשר דבר יהוה ביד משה׃ ואתקף לבא
דפרעה ולא שלח ית בני ישראל כמא דמליל יי בידא דמשה׃ פאשתד קלב פר
ולם יטלקהם כמי׳ קאל אלה למוסי׃

ויאמר יהוה אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען
שתי אתתי אלה בקרבו׃ ואמר יי למשה עול לות פרעה ארי אנא
יקרית ית ליביה וית לבא דעבדוהי בדיל לשואה אתי אלין בינהון׃ ת׳ ת׳ ת׳ ת׳ ם
קאל אלה למוסי׃ אדכל אלי פר פאני קד קוית קלבה וקלב קואדה לכי אחל
אפאתי הדה בהם׃ ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי
במצרים ואת אתתי אשר שמתי בם וידעתם כי אני יהוה׃ ובדיל
דתשתעי קדם ברך ובר ברך ית נסין דעבדית במצרים וית אתותי דשויתי
בהון ותדעון ארי אנא יי׃ ולכי תקץ עלי אבנך ואבן אבנך מא צנעת
במצריין ואפאתי אלתי אחללתהא בהם ותעלמון אני אלה׃ ויבא משה
ואהרן אל פרעה ויאמרו אליו כה אמר יהוה אלהי העברים עד מתי מאנת
לענת מפני שלח עמי ויעבדני׃ ועאל משה ואהרן לות פרעה ואמרו ליה׃
כדנן אמר יי אלהא דיהודאי עד אמתי מסריב את לאתכנעא מן קדמי שלח
עמי ויפלחון קדמי׃ פדכל מוסי והרון אלי פר וקאלא לה כדי קאל אלה אלה׃
אלעבראניין אלי כם אבית אן תדע מן בין ידיי אטלק קומי יעבדוני׃ כי אם

ויאמר יי' אל משה בא אל פרעה' והתרה בו' ריה' ומוי שאשית אני" התעללתי' שיחקתי כמו כי התעללת
בי' הלא כאשר התעולל בם האמור במצרים ואינו לשון פועל ומעללים שאם כן היה לו לכתוב
עוללתי כמו ועולל למו כאשר עוללת לי' אשר עולל לי' לענות' כתרגו' לאתכנעא והוא מגזרת עני מאנת
להיות עני ושפל מפני' את עין הארץ' את מראה הארץ' ולא יוכל' הרואה לראות את הארץ ולשון קברה ריבר'
הטרם תדע' העוד לא ידעת כי אבדה מצ'' ויושב' הושבו על' שליח שישלחו אחריהם והשיבום אל פרעה'' ראו כי רעה
נגד פניכם' כתרגו' ומדרש אגדה שמעתי כוכב א' יש ששמו רעה אמ' להם פר' רואה אני באצטגנינות שלי
במדבר
אותו כוכב עולה לקראתכם והוא סימן דם והריגה' וכשחטאו' ישראל בעגל ובקש הב"ה להרגם אמר משה
בתפלתו למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם זו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם מיד וינחם י"י על"

על הרעה

מאן אתה לשלח את עמי הנני מביא מחר ארבה בגבלך׃ ארי אם מסריב את
לשלחא ית עמי האנא מיתי מחר גובא בתחומך׃ פאנך אן אבית אן
תטלק קומי האנא אתי בגראד אראר פי תכמך׃ וכסה את עין הארץ ולא
יוכל לראות את הארץ ואכל את יתר הפלטה הנשארת לכם מן הברד
ואכל את כל העץ הצמח לכם מן השדה׃ ויחפי ית עין שמשא דארעא
ולא יכול למחזי ית ארעא וייכול ית שאר שיזבתא דאשתארת לכון מן
ברדא׃ וייכול ית כל אילנא דאצמח לכון מן חקלא׃ פיגטי עין אלארץ ולא
יטיק אחד אן ינצר אליהא ויאכל באקי אלפלתה אלתי תבקת לכם מן אלברד
ויאכל גמיע אלשגר אלנאבת לכם פי אלצחרא׃ ומלאו בתיך ובתי כל
עבדיך ובתי כל מצרים אשר לא ראו אבתיך ואבות אבתיך מיום
היותם על האדמה עד היום הזה ויפן ויצא מעם פרעה׃ ויתמלון בתך
ובתי כל עבדך ובתי כל מצראי דלא חזו אבהתך ואבהת אבהתך
מיום מהויהון על ארעא עד יומא הדין ואתפני ונפק מן קדם פרעה׃ ותמתלי
מנה ביותך וביות קואדך וביות סאיר אלמצריין מא לם ירא מתלה אבאיך
ולא אבא אבאיך מנד כאנו עלי אלארץ אלי הדי אליום תם ולא וכרג מן
ענד פר׃ ויאמרו עבדי פרעה אליו עד מתי יהיה זה לנו למוקש שלח
את האנשים ויעבדו את יהוה אלהיהם הטרם תדע כי אבדה מצרים׃
ואמרו עבדי פרעה ליה עד אימתי יהי דין לנא לתקלא שלח ית גבריא
ויפלחון קדם יי אלההון העד כען לא ידעתא ארי אבדת מצרים׃ פקאל
קואד פר לה אלי כם יכון הדי לנא והקא אטלק אלקום יעבדון ללה רבהם קבל

על הרעה והפך את הרס לרס מילה שמל יהושוע אותם והו שנ׳ היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם
שהיו אומרי׳ לכם דם אנו רואין עליכם במדבר לא כן כאשר אמרתם להוליך הטף עמכם שאלכו הגברים
ועבדו את יי׳ כי אותה בקשתם עד הנה נזבחה לאלהינו ואין דרך הטף לזבוח ויגרש אותם הרי זה לשון קצר ולא
פירש מי המגרש באורבה בשביל מכת הארבה ואחריו לא יהיה כן ואותו שהיה בימי יואל שנ׳ כמוהו לא נהיה
מן העולם למדנו שהיה כבד משלמעלה שי מינין הרבה שהיו יחד ארבה ילק חסיל גזם אבל שלמעלה מין אחד
וכמוהו לא היה ולא יהיה כל ירק עשב ירוק וירוקא בלעז לא נשאר ארבה אחד אף המלוחים שמלחו מהם
ורוח הקדים רוח מזרחית נשא את הארבה לפי שבא כנגדו שמצרים בדרומית מערבית היתה כמו שמפרש
במקום אחר רוח ים רוח מערבית ימה סוף אומר אני שים סוף היה מקצתו במערב כנגד כל רוח דרומית וגם

אן תשאהד מצר קד באדת׃ ויושב את משה ואת אהרן אל פרעה ויאמר
אלהם לכו עבדו את יהוה אלהיכם מי ומי ההלכים׃ ואתתב ית משה וית
אהרן לות פרעה ואמר להון איזילו פלחו קדם יי׳ אלהכון מן ומן אזלין׃
פארד מוסי׳ והרון אלי פר׳ וקל להמא אמצו אעבדו אלה רבכם מן ומן
אלמאצ׳ון׃ ויאמר משה בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובבנותינו בצאננו
ובבקרנו נלך כי חג יהוה לנו׃ ואמר משה בעולימנא ובסבנא ניזיל בבננא
ובבנתנא בענא ובתורנא ניזיל ארי חגא קדם יי׳ לנא׃ קל מוסי׳ בצביאננא
ובשיוכנא נמצ׳י בבנינא ובבנאתנא בגנמנא ובבקרנא נמצ׳י לאן חג אלה
לנא׃ ויאמר אלהם יהי כן יהוה עמכם כאשר אשלח אתכם ואת טפכם
ראו כי רעה נגד פניכם׃ ואמר להון יהי כין מימרא בסעדכון כד אשלח
יתכון וית טפלכון חזו ארי בישא אתון סבירין למעבד ליתקביל אפיכון
לאסתחרא׃ קל להם יכון כדאך אלה מעכם כמי אטלקכם ואטפלכם
הודא ארא אשר חרא ונוהכם׃ לא כן לכו נא הגברים ועבדו את יהוה
כי אתה אתם מבקשים ויגרש אתם מאת פני פרעה׃ לא כין איזילו
כען גבריא ופלחו קדם יי׳ ארי יתה אתון בען ותריד יתהון מן קדם פרעה
ליס כדאך ימצ׳י [illegible] מנכם יעבדו אלה פאנכם אנמא תטלבונה׃
וטרדהם מן בין ידי פר׳׃ ויאמר יהוה אל משה נטה ידך
על ארץ מצרים בארבה ויעל על ארץ מצרים ויאכל את כל עשב
הארץ את כל אשר השאיר הברד׃ ואמר יי׳ למשה ארים ידך על
ארעא דמצרים וייתי גובא ויסק על ארעא דמצרים וייכול ית כל
עסבא דארעא ית כל דאשאר ברדא׃ וקל אלה למוסי׳ מד ידך עלי
בלד מצר ויאכל גמיע עשבהא גמיע מא בקאה אלברד׃ ויט משה
את מטהו על ארץ מצרים ויהוה נהג רוח קדים בארץ כל היום ההוא
וכל הלילה הבקר היה ורוח הקדים נשא את הארבה׃ וארים משה ית
חטריה על ארעא דמצרים ויי׳ דבר רוח קדומא בארעא כל יומא ההוא
וכל ליליא צפרא הוה ורוח קדומא נטל ית גובא׃ פמד מוסי׳ עצאה עלי
בלד מצר וסאק אלה ריח אלקבול פי אלבלד טול דלך אלנהאר ולילה פלמא

במזרחה שלארץ ... לפיכך רוח ים תקעו לארבה בימה סוף כנגדו וכן מצינו לענין תחומין ... [illegible]
[illegible]

כאנת גראדה הכתה ריח קבלת גראד: ויעל הארבה על כל ארץ מצרים
וינח בכל גבול מצרים כבד מאד לפניו לא היה כן ארבה כמהו ואחריו לא
יהיה כן: וסליק גובא על כל ארעא דמצרים ושרא בכל תחום מצרים
תקיף לחדא קדמוהי לא הוה כין גובא דכותיה ובתרוהי לא יהי כין: פצעד
גראד עלי גמיע בלד מצר ואסתקר פי גמיע תכומהא עטים גדא מא לם
יכן קבלה גראד מתלה ובעדה לם יכון כדאך: ויכס את עין כל הארץ
ותחשך הארץ ויאכל את כל עשב הארץ ואת כל פרי העץ אשר
הותיר הברד ולא נותר כל ירק בעץ ובעשב השדה בכל ארץ מצרים:
וחפא ית עין שמשא דכל ארעא וחשוכת ארעא ואכל ית כל עסבא
דארעא וית כל פירי אילנא דאשאר ברדא ולא אשתאר כל ירוק באילנא
ובעסבא דחקלא בכל ארעא דמצרים: פגטא עין גמיע אלבלד חתא
אטלם ואכל גמיע עשבה וגמיע תמר אלשגר אלדי בקאה אלברד ולם
יבק שי מן אלכצרה פי אלשגר ועשב אלצחרי פי גמיע בלד מצר: וימהר
פרעה לקרא למשה ולאהרן ויאמר חטאתי ליהוה אלהיכם ולכם: ואוחי
פרעה למקרי למשה ולאהרן ואמר חביתי קדם יי אלהכון ולכון: תם אסרע
פר׳ ודעי במוסי והרון וקאל קד אכטאת ללה רבכמא ולכמא: ועתה שא
נא חטאתי אך הפעם והעתירו ליהוה אלהיכם ויסר מעלי רק את
המות הזה: וכען שבוק כען לחובי ברם זמנא הדא וצלו קדם יי אלהכון
ויעדי מני להוד ית מותא הדין: ואלאן פאחתמלא דנבי הדה אלמרה
ואשפעא אלי אללה רבכמא אן יזיל עני הדי אלמות אלמחץ: ויצא מעם
פרעה ויעתר אל יהוה: ונפק מלות פרעה וצלי קדם יי: פלמא כרג מן ענדה
שפע אלי אללה: ויהפך יהוה רוח ים חזק מאד וישא את הארבה ויתקעהו
ימה סוף לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים: והפך יי רוח מערבא
תקיף לחדא ונטל ית גובא ורמהי לימא דסוף לא אשתאר גובא חד בכל תחום
מצרים: פקלב אללה ריחא גרביא שדידא גדא וחמל אלגראד וצכה בה בחר

ומודים אגדה פורו למען ממשו בצהרים שהיה כפול ומוכפל ועב עד שהיה בו ממש: שלשת ימים שלש שלישים טרע׳ י״א בלשון
רבן שבעות בכל מקום שלישא שלשים ויהי חשך אפלה שלשת ימים חשך שלאופל שלא ראו איש את אחיו חושך שלשת ימים ועוד
שלשת ימים אחרים חושך מוכפל על זה שלא קמו איש מתחתיו יושב אין יכול לעמוד ועומד אין יכול לישב ולמה הביא עליהם
חשך שהיו ישראל באותו הדור רשעים ולא היו רוצים לצאת ומתו בשלשת ימי אפלה כדי שלא יראו מצרים במפלתם ויאמרו אף
הם לוקים כמונו ועוד שחיפשו ישראל וראו את כליהם וכשיצאו והיו שואלין מהם והיו אומרין אין בידינו כלום אומר לו אני ראיתיו

אלקלזם· ולם תבק גראדה ואחדה פי גמיע בלד מצר׃ ויחזק יהוה את לב פרעה
ולא שלח את בני ישראל׃ ותקיף יי ית לבא דפרעה· ולא שלח ית בני
ישראל׃ פשדד אלה קלב פר׳ ולם יטלק בני אסר׃ פ
ב ויאמר יהוה אל משה נטה ידך על השמים ויהי חשך על ארץ מצרים וימש
חשך׃ ואמר יי למשה ארים ידך על צית שמיא ויהי חשוכא על ארעא
דמצרים· בתר דיעדי קבל ליליא׃ וקאל אלה למוסי׃ מד ידך נחו אלסמא· יכון צלאם
עלי גמיע בלד מצר· בעד דואל צלאם אלליל׃ ויט משה את ידו על השמים ויהי
חשך אפלה בכל ארץ מצרים שלשת ימים׃ ואדים משה ית ידיה על צית
שמיא· והוה חשוך קבל בכל ארעא דמצרים תלתה יומין׃ פמד מוסי ידה נחו
אלסמא· פכאן צלאם אפל פי גמיע בלד מצר תלת איאם׃ לא ראו איש א
ג את אחיו ולא קמו איש מתחתיו שלשת ימים ולכל בני ישראל היה אור
במושבתם׃ לא חזו גבר ית אחוהי ולא קמו אנש מתחותוהי תלתה יומין׃
ולכל בני ישראל הוה נהורא במותבניהון׃ לם ירא אנסאן אכאה ולם יקום
אנסאן מן מכאנה תלת איאם ולגמיע בני אסר׳ כאן נור פי מסאכנהם
ויקרא פרעה אל משה ויאמר לכו עבדו את יהוה רק צאנכם ובקרכם
יצג גם טפכם ילך עמכם׃ וקרא פרעה למשה ואמר איזילו פלחו קדם יי
להוד· ענכון ותוריכון שבוקו· אף טפלכון ייזיל עמכון׃ פדעא פר׳ במוסי
וקאל אמצו ואעבדו אלה· לכן גנמכם ובקרכם דעוהא ואטפאלכם תמצי כ
מעכם׃ ויאמר משה גם אתה תתן בידנו זבחים ועלת ועשינו ליהוה אלהינו׃
ואמר משה אף את תתין בידנא נכסת קודשין ועלון ונעביד קדם יי אלהנא׃
קאל מוסי׃ כל אנת תעטינא דבאיחא וצואעדא נקרבהא ללה רבנא׃
וגם מקננו ילך עמנו לא תשאר פרסה כי ממנו נקח לעבד את יהוה אלהינו
ואנחנו לא נדע מה נעבד את יהוה עד באנו שמה׃ ואף בעירנא ייזיל
עמנא לא נשאר מניה מדעם ארי מניה אנחנא נסבין למפלח קדם יי אלהנא·
ואנחנא לית אנחנא ידעין מא נפלח קדם יי עד מיתנא לתמן׃ ומואשינא
איצא תמצי מענא לם יבק מנהא צלף לאן מנהא נאכד· מא נעבד בה

בביתך במקום פלוני הוא יושב· יהא מוצג במקומו·· גם אתה תתן· לא דייך שמקנינו ילך עמנו אלא משלך תתן·· פרסה· פרסת
רגל פלנטא בלעז·· לא נדע מה נעבוד· כמה תכבד העבודה שמא ישאל יותר ממה שבידינו·· כן רבות· יתר רבות· ובזמנו רבות
אמות שלא אוסיף עוד לאותפניך·· כלה· גמירה· כלה פליל כלכם ישלח·· דבר נא· אין נא אלא לשון בקשה· בבקשה ממך
הזהירם· עליכן· שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדום וענו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם·· ויאמר

שלה רגבא: ולכן לם נעלם כם מקדאר מא נעבד בה שלה מנהא· אי אן נצד
שי' תם: ויחזק יהוה את לב פרעה ולא אבה לשלחם: ותקיף יי' ית לבא
דפרעה· ולא אבא לשלחותהון: פשדד שלה קלבה· ולם ישא אטלאקהם:
ויאמר לו פרעה לך מעלי השמר לך אל תסף ראות פני כי ביום ראתך פני
תמות: ואמר ליה פרעה איזיל מעלוי· אסתמר לך· לא תוסיף למחזי אפי·
ארי ביומא דתחזי אפי תמות: קאל לה פרעון אמץ' עני אחד'ר· אן תרא
וגהי· פאנך פי יום תרא וגהי תקתל: ויאמר משה כן דברת לא אסף עוד
ראות פניך: ואמר משה יאות מלילתא· לא אוסיף עוד למחזי אפך: קאל
לה מוסי' נעמא קלת· לא אעאוד אן ארא וגהך: פ
ויאמר יהוה אל משה עוד נגע אחד אביא על פרעה ועל מצרים אחרי
כן ישלח אתכם מזה כשלחו כלה גרש יגרש אתכם מזה: ואמר יי' ל
למשה· עוד מכתש חד איתי על פרעה ועל מצרים בתר כין· ישלח יתכון
מכא· כשלחותיה· גמירא· תרכא יתריך יתכון מכא: וקאל שלה למוסי· קד
בקא בלא ואחד אחלה בפר' ומצריין· ובעד דלך יטלקכם מן ההנא
ועד אטלאקה· גמלה יטרדכם מן ההנא: דבר נא באזני העם וישאלו
איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב: מליל כען
קדם עמא· וישאלון גבר מן חבריה· ואתתא מן חברתה מנין דכסף
ומנין דדהב: מר שקום· באן יסתוהב שרגל מן צאחבה· ומראה מן
צאחבתהא· אניה פצה ואניה דהב: ויתן יהוה את חן העם בעיני מצרים
גם האיש משה גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני
העם: ויהב יי' ית עמא לרחמין בעיני מצראי· אף גברא משה רב
להדא בארעא דמצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני עמא: פאעטא
שלה שקום חטא ענד שמצריין ואמא מוסי· שרסול פעטים גדא פי
נמיע בלד מצר· ענד קואד פר' וסאיר שקום: ויאמר ג
משה כה אמר יהוה כחצת הלילה אני יוצא בתוך מצרים: ואמר משה
כדנן אמר יי' כפלגות ליליא· אנא מתגלי בגו מצרים: פקאל מוסי: כדי קאל

מצה כה אמר יי' כחצות הלילה· בעמדו לפני פרעה נאמרה לו שהרי משיצא מלפניו לא הוסיף ראות פניו· כחצות הלילה:
כהחלק הלילה כחצות כמו במחלות בתרות חפס בכנגדו כשותו ליטבו על אפנו שאין חצות ... על חני ודבות: דרשוהו כמו כחצות
בלילה ... ולא אמ' בחצות ... פרעה ויאמרו ...
בוא: עד בכור השבי· למה לקו השבויים כדי שלא יאמרו יראתם תבעה עלבונם והביאה פורענות על מצרים· מבכור פרעה

כן מעבי / ... (margin note)
כת אסף

עד בכור
השפחה:

אלה שביה בנצף אלליל· אנא מתגלי פי בלד מצר: ומת כל בכור בארץ מצרים
מבכור פרעה הישב על כסאו עד בכור השפחה אשר אחר הרחים וכל בכור
בהמה: וימות כל בוכרא בארעא דמצרים· מבוכרא דפרעה דעתיד למתב
על כרסי מלכותיה· עד בוכרא דאמתא· דבתר רחיא וכל בוכרא דבעירא: ו
וימות כל בכר פיה· מן בכר פר אלגאלס עלי כרסיה· אלי בכר אלאמה [illegible]ראא אלרחא·
וגמיע בכור אלבהאים: והיתה צעקה גדלה בכל ארץ מצרים אשר כמהו לא
נהיתה וכמהו לא תסף: ותהי צוחתא רבתא בכל ארעא דמצרים· דכותה לא
הות ודכותה לא תוסיף: ויכון צראך עטים פי גמיע בלד מצר· מא לם יכון מתלה·
ולא יעוד איצא: ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשנו למאיש ועד
בהמה למען תדעון אשר יפלה יהוה בין מצרים ובין ישראל: ולכל בני
ישראל· לא יזיק כלבא בלישניה למנבח· למאנשא ועד בעירא. בדיל
דתדעון· דיפריש יי בין מצראי ובין ישראל: ולגמיע בני אסר· לא ינבח
כלב בפאה ממא פוקה מן אלנאס· מן אנסאן אלי בהאים· לכי תעלמון·
מא יבין אללה· בין אלמצריין ובין בני אסר: וירדו כל עבדיך אלה אלי
והשתחוו לי לאמר צא אתה וכל העם אשר ברגליך ואחרי כן אצא ויצא
מעם פרעה בחרי אף: וייחתון כל עבדך אלין לותי ויבעון מני למימר·
פוק את וכל עמא דעמך. ובתר כין אפוק ונפק מלות פרעה בתקוף רגז:
פיציר אלי גמיע עבידך הולאי ויסגדון לי קאילין· אכרג אנת ואלקום אלדי
מעך· ובעד דלך אכרג· תם כרג מן ענד פר בשדה גצב מנה:
ויאמר יהוה אל משה לא ישמע אליכם פרעה למען רבות מופתי בארץ
מצרים: ואמר יי למשה· לא יקביל מנכון פרעה· בדיל לאסגאה מופתי בארעא
דמצרים: תם קאל אללה למוסי· לא יקבל מנכמא פר· לכי תכתר בראהיני פי בלד
מצר: ומשה ואהרן עשו את כל המפתים האלה לפני פרעה ויחזק יהוה את
לב פרעה ולא שלח את בני ישראל מארצו: ומשה ואהרן. עבדו ית כל מופתיא

עד בכור השפחה· כל הפחותים מבכור פרעה וחשובים מבכור השפחה היו בכלל·· ולמה לקו בני השפחות שאף הם היו משתעבדים
בהם ושמחים בצרתם: וכל בכור בהמה· לפי שהיו עובדין להם כשהב"ה נפרע מן האומה נפרע מאלוהיה·· לא יחרץ כלב לשונו· אומ'
אני שהוא לשון שנון לא ישנן וכן לא חרץ לבני ישר' לאיש את לשונו לא שנן או תחרץ תשתנן למורג חרוץ שנון מחשבות חרוץ
אדם חריף ושנון ויד חרוצים תעשיר חליפים סוחרים שנונים·· אשר יפלה· יבדיל·· וירדו כל עבדיך· חלק כבוד למלכות שהרי סוף
ירד בעצמו אליו בלילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי ולא אמ' לו משה וירדת אלי והשתחוית לי·· אשר ברגליך· ההולכים אחר עצתך פרעה
והלוכך·· ואחרי כן אצא· עם כל העם מארצך·· ויצא מעם פרעה· כשגמר דברו· צא מלפניו·· בחרי אף· על שאמר לו אל תוסף
ראות פני·· למען רבות מופתי· מכת בכורות וקריעת ים סוף ולנער את מצרים·· ומשה ואהרן עשו וגו' כבר כתב להם זאת בכל

המופתים
ולאסגאה
כאן אלא

האלין קדם פרעה ותקיף יי' ית לבא דפרעה ולא שלח ית בני ישראל מארעיה׃
ומוסי' והרון צנעא גמיע הדה אלבראהין בחצרת פרעה פשדד אללה קלבה.
ולם יטלק בני אסר' מן בלדה׃ ויאמר יהוה אל משה ואל
אהרן בארץ מצרים לאמר׃ ואמר יי' למשה ולאהרן בארעא דמצרים
למימר׃ וקאל אללה למוסי' והרון פי בלד מצר קאילא׃ החדש הזה לכם ראש
חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה׃ ירחא הדין לכון ריש ירחיא קדמי
הוא לכון לירחי שתא׃ הד' אלשהר לכם אול אלשהור יכון לכם אול אלש׳
לשהור אלסנה׃ דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו להם
איש שה לבית אבת שה לבית׃ מלילו עם כל כנשתא דישראל למימר בעסר
לירחא הדין ויסבון להון גבר אמר לבית אבא אמרא לביתא׃ כלמא גמאעת
בני אסראיל קאילא פי אלעאשר מנה אן יתכדו להם כל פריק ראס לביות
אבאיהם ראס לכל בית׃ ואם ימעט הבית מהית משה ולקח הוא ושכנו
הקרב אל ביתו במכסת נפשת איש לפי אכלו תכסו על השה׃ ואם זעיר
ביתא מלאתמנאה על אמרא ויסב הוא ושיבביה דקריב לביתיה במנין
נפשתא גבר לפוס מיכליה תתמנון על אמרא׃ פאן קל אהל אלבית מן ט
חאגה אלי ראס פליאכדה הו ותאלה אלאקרב אלי מנזלה במואפאה מן אלנפוס.
כל אמר עלי קדר טעאמה תתואסוה׃ שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם
מן הכבשים ומן העזים תקחו׃ אמר שלים דכר בר שתיה יהי לכון מן
אמריא ומן בני עזיא תסבון׃ וליכון לכם ראסא צחיחא דכרא אבן סנתה מן
אלצאן ואלמאעז תאכדונה׃ והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום
לחדש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים׃ ויהי לכון למטרא
עד ארבעת עסרא יומא לירחא הדין ויכסון יתיה כל קהלא כנשתא דישראל בין

ד
מפטיר
נשבת
החדש

בג
דברים
נתקשה משה
לפני הב"ה
והראה לו
באצבע
במנורה ב
דכתי' וזה מעשה
המנורה'
בשרצים וזה
לכם הטמא
בשרץ בלבנה
דכתי' החדש
הזה לכם
ראש חדשים'

אל משה ואל
אהרן וסמיך
ליה החדש לומ'
שערות החדש
מותרת בקרובים
ואפי' במשה
ואהרן שהן
אחים זה לזה

איש לפי אכלו
כני' אכל כזית
לומ' לך שאם
אכל כזית
יצא ששם

המופתים ולא טנאה כאן אלא בשביל למסכה לפרעה. שלאחריה: ויאמר יי' אל משה ואל אהרן. בשביל שאהרן עשה וטרח במופתים
כמשה חלק לו כבוד זה. במצוה ראשונה שכללו עם משה בדיבור. בארץ מצרים. חוץ לכרך או אינו אלא בתוך הכרך ת"ל כצאתי את
העיר וגו' ומה תפלה קלה לא התפלל בתוך הכרך דיבור חמור לא כל שכן ומפני מה לא נידבר עמו בתוך הכרך לפי שהיתה מליאה
גלולים. החדש הזה. הראהו לבנה בחידושה ואמר לו כשהירח מתחדש יהיה לך ראש חדש ואין מקרא יוצא מידי פשוטו על חדש
ניסן אמר לו זה יהיה ראש לסדר מנין החדשים שיהא אייר קרוי שני סיון שלישי. הזה. נתקשה משה על מולד הלבנה באיזו שיעור
תיראה ותהיה ראויה לקדש והראה לו באצבע את הלבנה ברקיע ואמר לו כזה ראה וקדש. וכיצד הראהו והלא לא היה נידבר עמו
אלא ביום שנ' ויהי ביום דבר יי' אל משה' ביום צותו מן היום אשר צוה יי' והלאה. אלא סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה
זו והראהו עם חשיכה. דברו אל כל עדת' וכי אהרן מדבר והלא כבר נאמ' אתה תדבר. אלא חולקין כבוד זה לזה ואומ' זה לזה למדני
והדיבור יוצא מבין שניהם כאלו שניהם מדברים. דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחדש' דברו היום בראש חדש שיקחוהו בעשור
לחדש הזה. פסח מצרים מקחו מבעשור ולא פסח דורות. שה לבית אבות. למשפחה אחת כדי שיהיו מרובין יכול שה אחד לכולן
ת"ל שה לבית. ואם ימעט הבית מהיות משה' ואם יהיו מועטין מהיות משה אחד שאין יכולין לאכלו ויבא לידי נותר ולקח הוא

שמשׂיא: ויכון ענדכם מחפוטא אלי יום אלארבעה עשר מן הדא אלשהר וידבחוה
גמיע גוק בני אסר בין אלגרובין: ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזת ועל
מלעיל המשקוף על הבתים אשר יאכלו אתו בהם: ויסבון מן דמא ויתנון על
תרין ספיא ועל שקפא על בתיא דייכלון יתיה בהון: ויאכדו מן דמה ויגעלונה
עלי כדי אלבאב ואלמטל עלי אלביות אלדי יאכלונה פיהא: ואכלו את הבשר בלילה
הזה צלי אש ומצות על מררים יאכלהו: וייכלון ית בסרא בליליא הדין טוי
נור ופטיר על מררין ייכלוניה: ויאכלון לחמה פי תלך אללילה שוי נאר ופטירא
מע מראר יאכלונה: אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם צלי
אש ראשו על כרעיו ועל קרבו: לא תיכלון מניה כד חי ואף לא כד בשלא
מבשל במיא אלהין טוי נור רישיה על כרעוהי ועל גויה: לא תאכלו מנה
שיא ניא ולא טביך מטבוך במא אלא משוי בנאר ראסה ואכארעה וגופה:
ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו: ולא תשארון
מניה עד צפרא ודישתאר מניה עד צפרא בנורא תיקדון: ולא תבקו מנה
מלרע שיא אלי אלגדאה פאן בקי מנה שי אלי אלגדאה אחרקוה בנאר: וככה תאכלו
אתו מתניכם חגרים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו ב
בחפזון פסח הוא ליהוה: וכדין תיכלון יתיה חרציכון יהון אסירין מסניכון
ברגליכון וחטריכון בידכון ותיכלון יתיה בבהילו פסחא הוא קדם יי: וכדי תאכלוה
תכון אחקאוכם משדודה ונעאלכם פי ארגלכם ועציכם פי אידיכם ותאכלוה
בחפזהן פסח ללה: ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור בארץ
מצרים מאדם ועד בהמה ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני יהוה:
ואתגלי בארעא דמצרים בליליא הדין ואקטול כל בכרא בארעא דמצרים
מאנשא ועד בעירא ובכל טעות מצראי אעביד דינין אנא יי: פאתגלא

ואכלו את הבשר וגומ' יאכלוהו - הפסוק מתחיל באכילה ומסיים באכילה רמז לשתי אכילות באותה הלילה אכילת הפסח ואכילת בשר חגיגה

ושכנו וגו' זהו ממשמשו לנטותו · ועוד יש בו מדרש ללמד שאחד שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשוך ידיהם הימנו ולהמנות על שה אחר
אך אם באו למשוך ידיהם ולהתמעט מהיות משה יתמעטו בעוד השה קיים בהיותו בחיים ולא משנשחט · במכסת · חשבון וכן מכסת
העירך · לפי אכלו · הראוי לאכילה פרט לחולה ולזקן שאינו יכול לאכול כזית · תכסו · תתמנון · תמים · בלא מום · בן שנה · כל שנתו
קרוי בן שנה כלומר שנולד בשנה זו · מן הכבשים ומן העזים · או מזה או מזה שאף עז קרוי שה שנ' ושה עזים · והיה לכם
למשמרת זהו לשון ביקור שטעון ביקור ממום ארבעה ימים קודם שחיטה · ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ד' ימים
מה שלא צוה כן בפסח דורות היה ר' מתיא בן חרש אומ' הריני אומ' ואעבר עליך ואראך והנה עתך עת דודים הגיע
שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו ולא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו שנ' ואת עירום ועריה · ונתן
להם שתי מצות דם פסח ודם מילה שמלו באותו הלילה שנ' מתבוססת בדמיך בשני דמים · ואומ' גם את בדם בריתך שלחתי
אסיריך מבור אין מים בו שהיו שטופין בע"ז אמ' להם משכו וקחו לכם · משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם צאן של מצוה · ושחטו
אותו · וכי כולן שוחטין אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו · קהל עדת ישראל · קהל ועדה וישראל · מכאן אמרו פסחי צבור נשחטים
בשלש כתות זו אחר זו נכנסה כת ראשונה ננעלו דלתות העזרה וכו' כדאיתא בפסחים · בין הערבים · משש שעות ומעלה
קרוי בין הערבים שהשמש נוטה לבית מבואו לערוב · ולשון בין הערבים נראה בעיני אותן שעות שבין עריבת היום לעריבת

הלילה··
עריבת היום

פי בלד מצר פי הדה אללילה ואקתל כל בכר פיה מן אנסאן אלי בהימה ובג׳מיע מעבודאת אלמצריין אצנע אחכאמא אנא אללה אלואחד׳ והיה הדם לכם לאת על הבתים אשר אתם שם וראיתי את הדם ופסחתי עלכם ולא יהיה בכם נגף למשחית בהכתי בארץ מצרים׳ ויהי דמא לכון לאת על בתיא דאתון תמן ואחזי ית דמא ואחוס עליכון ולא יהי בכון מותא לחבלא במקטלי בארעא דמצרים׳ פיכון אלדם לכם עלאמה עלי אלביות אלדי אנתם פיה ואנצר אלדם ואתאלם ולא יחל בכם ובא מהלך אדי׳ ערבת אהל בלד מצר׳ והיה היום הזה לכם לזכרון וחגתם אתו חג ליהוה לדרתיכם חקת עולם תחגהו׳ ויהי יומא הדין לכון לדוכרנא ותיחגון יתיה חגא קדם יי׳ לדריכון קים עלם תיחגוניה׳ ויכון הדא אליום לכם דכרא תחגוה פיה חג ללה לאגיאלכם רסם אלדהר תחגוה׳ שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם כי כל אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד יום השביעי׳ שבעה יומין פטירא תיכלון ברם ביומא קדמאה תבטלון חמירא מבתיכון ארי כל דייכול חמיעא וישתיצי אנשא ההוא מישראל מיומא קדמאה עד יומא שביעאה׳ סבעה איאם תאכלו פטירא אמא פי אליום אלאול פעטלו אלכמיר מן ביותכם לאן כל מן אכל כמיר ינקטע דלך אלאנסאן מן בין אלאסבאט מן אליום אלאול אלי אליום אלסאבע׳ וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם׳ וביומא קדמאה מערע קדיש וביומא שביעאה מערע קדיש יהי לכון כל עבידא לא יתעביד בהון ברם מא דמתאכיל לכל נפש הוא בלחודוהי יתעביד לכון׳ ואליום אלאול אקם מקדס׳ ואליום אלסאבע

לכם בגימט׳ המילה לומר שבאותו הלילה מלו׳

הלילה׳ עריבת היום בתחלת׳ שעות מכי ינטו צללי ערב׳ ועריבת [illegible] בתחלת הלילה׳ ערב׳ לשון נשף וחשך כמו ערבה כל שמחה׳ ולקחו מן הדם׳ זו קבלת הדם׳ יכול בצד ת״ל אשר בסף׳ המזוזות הם הזקופות אחת מכאן לפתח ואחת מכאן׳ המשקוף הוא העליון שהדלת שוקף עליו כשסוגרין אותו ל״ט בלעז ולשון שקיפה חבטה כמו קול עלה נדף׳ דשקיף חבורה׳ משקופי׳ על הבתים אשר יאכלו אותו בהם׳ ולא על משקוף ומזוזות שבבית התבן ובית הבקר שאין דרין בתוכו׳ את הבשר׳ ולא גידים ועצמות׳ על מצות ומרורים׳ כל עשב מר נקרא מרור וצוום לאכול מרור זכר שמררו את חייהם׳ אל תאכלו ממנו נא׳ שאינו צלוי כל צרכו קוריהו נא בלשון ערבי׳ ובשל מבושל כל זה באזהרת אל תאכלו׳ במים׳ מנין לשאר משקים ת״ל ובשל מבושל מכל מקום׳ כי אם צלי אש ראשו על כרעיו וגו׳ למעלה גזר עליו במצות עשה וכאן הוסיף עליו לא תעשה אל תאכלו ממנו כי אם צלי אש׳ ראשו על כרעיו׳ צליהו כולו כאחת עם ראשו ועם כרעיו ועם קרבו בני מעיו נותן לתוכו לאחר הדחתן ולשון על כרעיו ועל קרבו כלשון על צבאותם כמו בצבאותם כמות שהן אף זה כמות שהוא כל בשרו מושלם׳ והנותר ממנו עד בקר׳ מה ת״ל עד בקר פעם שניה ליתן בקר על בקר שהבקר משעת הנץ החמה׳ ובא הכתוב להקדים שאסור באכילה מעלות השחר זהו לפי משמעו׳ ועוד מדרש אחר למד שאינו נשרף ביום טוב אלא ממחרת וכך תדרשנו והנותר ממנו בבקר ראשון עד בקר שני תעמוד ותשרפנו׳ מתניכם חגורים מזומנים לדרך׳ בחפזון לשון בהלה ומהירות כמו ויהי דוד

נחפז ללכת
אשר יעשו לכו

אכם [illegible] יכון לכם ולא תצנעו פיהמא שיא מן צנאעה אלא מא יוכל לכל נפס
הו והדה יצנע לכם׃ וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמַּצּוֹת כִּי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת
צִבְאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם׃ ותטרון
ית פטירא ארי בכרן יומא הדין אפיקית ית חיליכון מארעא דמצרים ותטרון
ית יומא הדין לדריכון קים עלם׃ ואחפצו אלפטיר [illegible] לאני פי דאת
הדי אליום אכרגת גיושכם מן בלד מצר. ואחפצו הדי אליום. לאגיאלכם רסם אלדהר׃
בָּרִאשֹׁן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצֹּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים
לַחֹדֶשׁ בָּעָרֶב׃ בניסן בארבעת עסרא יומא לירחא ברמשא תיכלון פטירא עד
יומא חד ועסרין לירחא ברמשא׃ פי אלשהר אלאול פי אליום אלראבע עשר מנה
בלעשא כלו פטירא אלי יום אחד ועשרין בלעשא׃ שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא
יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם כִּי כָּל אֹכֵל מַחְמֶצֶת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל בַּגֵּר
וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ׃ שבעה יומין חמירא לא ישתכח בבתיכון ארי כל דייכול
מחמעא וישתיצי אנשא ההוא מכנשתא דישראל בגיוריא וביציביא דארעא׃
סבעה איאם לא יוגד כמירא פי ביותכם וכל מן אכל מכמרא ינקטע דלך אל
אנסאן מן גמאעה בני אסר מן אלגריב ואלצריח אלבלד׃ כָּל מַחְמֶצֶת לֹא
תֹאכֵלוּ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מַצּוֹת׃ כל מחמעא לא תיכלון בכל
מותבניכון תיכלון פטירא׃ כל שיא מן אלמכמר לא תאכלו. פי גמיע מסאכנכם
כלו פטירא׃

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל [illegible] אֲלֵהֶם מִשְׁכוּ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפְּחֹתֵיכֶם

שמז ללכת אשר הטליכו חרם בחפזם׃ פסח הוא לה׳ הקרבן הוא קרוי פסח על שם הדילוג שהקב״ה מדלג בתי ישראל מבין בתי מצרים וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט ואתם עשו כל עבודותיו לשם שמים דא דילוג וקפיצה זכר לשמו שקרוי פסח וגם פסיחה לשון פסיעה׃ ועברתי כמלך העובר ממקום למקום ובהעברה אחת וברגע אחד כולן לוקין׃ כל בכור בארץ מצ׳ אף בכורות אחרים והם במצרים ומנין אף בכורי מצרים שבמקומות אחרים ת״ל למכה מצ׳ בבכוריהם׃ מאדם ועד בהמה מי שהתחיל בעבירה תחלה ממנו מתחלת הפורענות׃ ובכל אלהי מצר׳ של עץ נרקבת ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ׃ אעשה שפטים אני ה׳ אני בעצמי ולא ע״י שליח׃ והיה הדם לכם לאות לכם לאות ולא לאחרים לאות מכאן שלא נתנו הדם אלא מבפנים׃ וראיתי את הדם הכל גלוי לפניו אלא אמר הקב״ה נותן אני את עיני לראות שאתם עסוקים במצותי ופוסח אני עליכם׃ ופסחתי וחמלתי ודומה לו פסוח והמליט ואני אומר כל פסיחה לשון דילוג וקפיצה ופסחתי מדלג היה מבתי ישראל לבתי מצרים שהיו שרויים זה בתוך זה וכן פוסחים על שתי הסעפים וכן כל הפסחים הולכים כקופצים וכן פסח והמליט מדלגו וממלטו מבין המומתים׃ ולא יהיה בכם נגף אבל הוה הוא במצרים הרי שהיה מצרי בביתו של ישראל יכול ימלט ת״ל ולא יהיה בכם נגף אבל הווה הוא במצרי שבבתיכם הרי שהיה ישראל בביתו של מצרי שומע אני ילקה כמותו ת״ל ולא יהיה בכם נגף׃ לזכרון לדורות [illegible] וחגותם אותו יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו ועדיין לא שמענו איזהו יום הזכרון ת״ל זכור את היום הזה אשר יצאתם למדנו שיום היציאה הוא יום הזכרון ואיזה יום יצאו ת״ל ממחרת הפסח יצאו הוי אומר יום חמשה עשר בניסן הוא שליל ט״ו אכלו את הפסח

ולבקר יצאו׃

ושחטו הפסח׃ וקרא משה לכל סבי ישראל ואמר להון אתנגידו וסבו לכון מן בני ענא
לזרעיתכון וכוסו פסחא׃ פדעא מוסי׳ בגמיע שיוך בני אסר׳ וקאל להם אמתדו וכדו
לכם גנמא לעשאירכם ואדבחו אלפסח׃ ולקחתם אגדת אזוב וטבלתם בדם
אשר בסף והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזת מן הדם אשר בסף
ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר׃ ותסבון אסרת איזובא ותטבלון
בדמא דבמנא ותדון לשקפא ולתרין ספיא מן דמא דבמנא ואתון לא תפקון
אנש מתרע ביתיה עד צפרא׃ וכדו באקה מן צעתר׳ ואגמסוהא פי אלדם אלדי
פי אלטשת׳ ואדהנו אלי אלמטל וכלי אלבאב מן דלך אלדם ולא יכרג אנסאן מנכם
מן באב מנזלה אלי אלגדאה׃ ועבר יהוה לנגף את מצרים וראה את הדם
על המשקוף ועל שתי המזוזת ופסח יהוה על הפתח ולא יתן המשחית
לבא אל בתיכם לנגף׃ ויתגלי יי׳ למימחי ית מצראי ויחזי ית דמא על
שקפא ועל תרין ספיא ויחוס יי׳ על תרעא ולא ישבוק מחבלא
למיעל לבתיכון למימחי׃ פיתגלא אלה ליעדב אלמצריין וינצר אלדם עלי
אלמטל וכלי אלבאב פיתהא למן דאכלה ולא ידע אלמהלך. אן ידכל ביותכם
פיהלככם׃ ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם׃ ותטרון ית
פתגמא הדין לקים לך ולבנך עד עלמא׃ ואחפטו הדי אלאמר. רסמא לכם
ולבניכם אלי אלדהר׃ והיה כי תבאו אל הארץ אשר יתן יהוה לכם כאשר
דבר ושמרתם את העבדה הזאת׃ ויהי ארי תיעלון לארעא דיתן יי׳ לכון
כמא דמליל ותטרון ית פלחנא הדין׃ ואדא דכלתם אלי אלבלד אלדי [illegible]

ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר אמ׳ רב יהודה אמ׳ רב לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב שנ׳ ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר׳׳

על הפתח ופסח ופסע מלמ׳ שהקב״ה פוסע מבית ישראל לבית נכרי ורואה את הדם כרכת׳ והמרבין בדמים חיי בשני דמים נגאלו בדם פסח ובדם מילה וכו׳

ולבקר יצאו׳ לדורותיכם׳ שומע אני מיעוט דורות שנים ת״ל חקת עולם תחגוהו׳׳ שבעת ימים׳ שט״נא שלימים׳ שבעת ימים מצות תאכלו׳ ובמקום אחר ה״א ששת ימים תאכל מצות ל׳מד על שביעי שלפסח שאינו חובה לאכול מצה ובלבד שלא יאכל חמץ׳ מנין אף ששה רשות ת״ל שבעת ימים זו מדה בתורה דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו בלבד יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא מה שביעי רשות אף ששה רשות׳ יכול אף לילה הראשון רשות ת״ל בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה׳׳ אך ביום הראשון תשביתו שאור׳ מערב יו״ט וקרוי ראשון שהוא לפני השבעה. ומצינו מוקדם קרוי ראשון הראשון אדם [illegible] הלפני אדם נולדת או אינו אלא ראשון שלשבעה ת״ל לא תשחט על חמץ׳ לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים׳׳ הנפש ההיא׳ כשהיא בנפשה ובדעתה פרט לאנוס מי שדע׳ שומע אני תכרת מישרא׳ ותלך לה לעם אחר ת״ל במקום אחר מלפני בכל מקום שהוא רשותי׳׳ מקרא קדש׳ מקרא שם דבר קרא אותו קודש לאכילה ושתיה וכסות׳ לא יעשה בהם׳ אפי׳ ע״י אחרים׳׳ הוא לבדו׳ הוא ולא מכשירין שאפשר לעשותן מערב יו״ט׳ לכל נפש׳ אפי׳ לבהמה׳ יכול אף לגוים ת״ל אך׳ ושמרתם את המצות׳ שלא יבואו לידי חמוץ מכאן אמרו תפח תלטוש בצונן׳׳ ר׳ יאשיה אומר אל תהא קורא את המצות אלא את המצות כדרך שאין מחמיצין את המצה כך אין מחמיצין את המצוה אלא אם באה מצוה לידך עשה אותה מיד׳ ושמרתם את היום הזה׳ ממלאכה׳׳ לדורותיכם חקת עולם׳ לפי שלא נאמ׳ דורות וחקת עולם על המלאכה אלא החגיגה לכך חזר ושנאו כאן שלא תאמ׳ אזהרת כל מלאכה לא נעשה לא לדורות נאמרה אלא לאותו הדור׳׳ עד יום האחד ועשרים׳ למה נאמ׳ והלא כבר נאמ׳ שבעת ימים לפי שנ׳ ימים׳ לילות מנין ת״ל עד יום האחד ועשרים וגו׳׳ לא ימצא בבתיכם׳ מנין לגבולין ת״ל בכל גבולך׳ מה ת״ל בבתיכם׳ מה ביתך ברשותך אף גבולך שברשותך יצא חמצו שלנכרי שהוא אצל ישראל ולא קיבל עליו אחריות׳׳ כי כל אוכל מחמצת׳ לענוש כרת על השאור והלא כבר ענש על החמץ אלא שלא תאמ׳ חמץ שראוי לאכילה ענש

עלי׳
באחר
פ״ה

יעטיכם אללה כמי' ועד פאחפטו הדה אלצנאעה׃ והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה
העבדה הזאת לכם׃ ויהי ארי יימרון לכון בניכון מא פולחנא הדין לכון׃ ויכון
אד' קאלו לכם בניכם מא הדה אלצנעה לכם׃ ואמרתם זבח פסח הוא ליהוה אשר
פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל ויקד
העם וישתחוו׃ ותימרון דיבח חיס הוא קדם יי' דחס על בתי בני ישראל במצרים כד מחא
ית מצראי וית בתנא שיזיב וכרע עמא וסגידו׃ קולו הו דבח ארתא ללה ·כ
כמי' ארתא לביות בני אסר' במצ' אד' צרב אלמצריין וכלץ ביותנא פכר אלקום
וסגדו׃ וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה יהוה את משה ואהרן כן עשו׃
ואזלו ועבדו בני ישראל כמא דפקיד יי' ית משה ואהרן כין עבדו׃ פמצו
בני אסר' וצנעו כגמיע מא אמר אללה מוסי' והרון כדאך צנעו׃

ויהי בחצי הלילה ויהוה הכה כל בכור בארץ מצרים מבכר פרעה הישב על
כסאו עד בכור השבי אשר בבית הבור וכל בכור בהמה׃ והוה בפלגות
ליליא ויי' קטל כל בוכרא בארעא דמצרים מבוכרא דפרעה דעתיד למתב
על כרסי מלכותיה עד בוכרא דשביא דבבית אסירי וכל בוכרא דבעירא׃ ולמא
כאן פי נצף אלליל· קתל אללה כל בכר פי בלד מצר· מן בכר פר' אלגאלס על
כרסיה· אלי בכר אלסבי אלדי פי אלחבס· וגמיע בכור אלבהאים׃ ויקם פרעה לילה
הוא וכל עבדיו וכל מצרים ותהי צעקה גדלה במצרים כי אין בית אשר
אין שם מת׃ וקם פרעה ליליא הוא וכל עבדוהי וכל מצראי והות צוחתא
רבתא במצרים ארי לית ביתא תמן דלא הוה ביה מיתא׃ פקאם פר' לילא הו
וגמיע עבידה וסאיר אלמצריין· וכאן צראך עטים במצר· אד' ליס בית ליס
פיה מית׃ ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי גם

עלין · שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו ואם ענש על השאור ולא ענש על החמץ הייתי אומ' שאור שהוא מחמץ
אחרים ענוש עליו שאינו מחמץ אחרים לא יענש עליו לכך נאמרו שניהם · בגר ובאזרח הארץ · לפי שהנס נעשה לישראל
הוצרך לרבות את הגרים · מחמצת לא תאכלו · אזהרה על אכילת שאור · כל מחמצת · להביא את תערובתו · בכל מושבותיכם
תאכלו מצות · זה בא ללמד שתהא ראויה לי אכל בכל מושבותיכם פרט למעשר שני וחלות תודה · משכו · מי שיש לו
צאן ימשוך משלו · וקחו · מי שאין לו יקח מן השוק · למשפחותיכם · שה לבית אבות · אזוב · מין ירק שיש לו גבעולין
אגודת אזוב · ג' קלחין קרויין אגודה · אשר בסף · כלי כמו ספות כסף · מן הדם אשר בסף · למה חזר ושנאו שלא
תאמר טבילה אחת לשלש המתנות לכך נאמר · מוד אשר בסף שתהא כל נתינה ונתינה מן הדם אשר בסף · על כל
נגיעה טבילה · ואתם לא תצאו וגו' מגיד שמאחר שניתנה רשות למשחית לחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע ולילה
רשות למחבלים הוא שנ' בו תרמש כל חיתו יער · ופסח · וחמל ויש לומר ודילג · ולא יתן המשחית שלא יתן לו יכולת
לבוא כמו ולא נתנו אלהים להרע עמדי · כאשר דבר · והיכן דבר והבאתי אתכם אל הארץ וגו' ויקד העם · על בשורת
הגאולה וביאת הארץ ובשורת הבנים שיהיו להם · וילכו ויעשו בני ישראל · וכי כבר עשו והלא מראש חדש נאמ'

אתם גם בני ישראל ולכו עבדו את יהוה כדברכם: וקרא למשה ולאהרן ליליא
ואמר קומו פוקו מגו עמי אף אתון אף בני ישראל ואיזילו פלחו קדם יי׳ כמא
דהויתון אמרין: ודעא במוסי והרון לילא וקאל קומא אכרגא מן בין קומי. א
אנתמא ובני אסר. ואמצ׳ו אעבדו ללה כמא קלתם: גם צאנכם גם בקרכם קחו
כאשר דברתם ולכו וברכתם גם אתי: אף ענכון אף תוריכון דברו כמא דמלילתון
ואיזילו וצלו אף עלי: ואיצא גנמכם ובקרכם כדוהא כמא קלתם ואמצ׳ו ואנעלוני
פיה: ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ כי אמרו כלנו מתים:
ותקיפו מצראי על עמא לאוחאה לשלחותהון מן ארעא ארי אמרו כלנא
מיתין: פשדד אלמצריון עלי אלקום ליסרעו יטלקוהם מן אלבלד. לאנהם
קאלו כלנא מאיתין: וישא העם את בצקו טרם יחמץ משארותם צררת
בשמלתם על שכמם: ונטל עמא ית לישהון עד לא חמע מותר אצותהון
צריר בלבושיהון על כתפיהון: פחמל אלקום עגינהם קבל אן יכתמר.
פכאנת מעא נגהם מצרורה פי תיאבהם עלי אענאקהם: ובני ישראל עשו
כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלת: ובני ישראל
עבדו כפתגמא דמשה ושאילו ממצרים מנין דכסף ומנין דדהב ולבושין:
וצנעו בני אסר חסב כמא אמרהם מוסי ואסתוהבו מן אלמצריין אניה פצ׳ה
ואניה דהב ותיאבא: ויהוה נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלו

מעלה עליהם
להם שאמכין שקיבלו עליהם כשו משה. וילכו ויעשו בני ישראל. אף ההליכה מנה הכתוב לימד שנתן שכר להליכה ושכר לעשייה.
כאשר צוה יי׳ את משה ואהרן. להגיד שבחן של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצות משה ואהרן. מהו כן עשו אף משה
ואהרן כן עשו. ויי׳ כל מקום שנ׳ וי״י הוא ובית דינו שהוי״ו לשון תוספת הוא כמו פלוני ופלוני. הכה כל בכור. אף
שלאומה אחרת והוא במצ׳. מבכור פרעה. אף פרעה בכור היה ונשתייר מן הבכורות ועליו הוא אומ׳ בעבור
הראותך את כחי בים סוף. עד בכור השבי. שהיו שמחים לאידם של ישראל ועוד שלא יאמרו יראתינו הביאה הפורענות
ובכור השפחה בכלל היה שהרי מנה מן החשוב שבכולן עד הפחות ובכור השפחה חשוב מבכור השבי: ויקם
פרעה מזמטתו. לילה ולא כדרך המלכים בשלש שעות ביום. הוא תחלה ואח״כ עבדיו מלמד שהיה הוא מחזר על
בתי עבדיו ומעמידן. כי אין בית אשר אין שם מת. יש שם בכור מת. אין שם בכור גדול שבבית קרוי בכור של
גם אני בכור אתמהו. ר״א מצריות מזנות תחת בעליהן ויולדין מרווקים פנויין והיו להם בכורות הרבה פעמים הם
חמשה לאשה אחת כל א׳ בכור לאביו. ויקרא למשה ולאהרן לילה. מגיד שהיה מחזר על פתחי העיר וצועק היכן משה
שרוי היכן אהרן שרוי. גם אתם. הגברים. גם בני ישראל. הטף. ולכו עבדו כדברכם. הכל כמו שאמרתם ולא
כשאמרתי אני. בטל לא אשלח. בטלו מי ומי ההולכים. בטל צאנכם ובקרכם יוצג. גם צאנכם גם בקרכם קחו. ומהו
כאשר דברתם. גם אתה תתן בידנו זבחים ועולות קחו כאשר דברתם. וברכתם גם אותי. התפללו עלי שלא
אמות שאני בכור. כלנו מתים. אמרו לא כגזירת משה הוא שהרי אמר ומת כל בכור וכאן אף הפשוטים מתים
ה׳ או י׳ בבית אחד. טרם יחמץ. המצרים לא הניחום לשהות כדי חימוץ. משארותם. שיירי מצה ומרור. על שכמם.
אעפ״י שבהמות הרבה הוליכו עמהם מחבבים היו את המצוה. כדבר משה. שא׳ אמר להם במצ׳ ויעשו איש
מאת רעהו. ושמלות. אף הן היו חשובות להם מן הכסף ומן הזהב והמאוחר בפסוק חשוב. וישאילום.

אף מה
שלא

את מצרים׃ ויי׳ יהב ית עמא לרחמין בעיני מצראי ואשאילונון ורוקינו ית מצרים׃
ואלה אעטא אלקום חט̇א ענד אלמצריין· פוהבוהא להם· ואנתספו אלמצריין׃

ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה
כשש מאות אלף רגלי הגברים לבד מטף׃ ונטלו בני ישראל מרעמסס
לסכות כשית מאה אלפין גבריא רגלאה בר מטפלא׃ ת̇ם רחל בנו אסר׳ מן עין
שמס אלי סכות. שביה בסת מאיה׳ אלף רגל דאכל. מא כלא אלאטפאל׃ וגם
ערב רב עלה אתם וצאן ובקר מקנה כבד מאד׃ ואף נכראין סגיאין
סליקו עמהון ועאנא ותורי בעירא סגי לחדא׃ ואיצא כלט כתיר צעד מעהם.
וגנם ובקר· מואשי עטימה גדא׃ ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים
עגת מצות כי לא חמץ כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צדה
לא עשו להם׃ ואפו ית לישא דאפיקו ממצרים גריצן פטירן ארי לא
חמע ארי אתרכו ממצרים ולא יכילו לאתעכבא ואף זודין לא עבדו
להון׃ פאכתבזו אלעגין אלדי אכרגוה מן מצר. מלילא פטירא אד לם יכתמר
למא טרדו מן מצר. ולם יטיקו אן יתלבתו. חתי׳ זאד לם יצנעו להם׃ ומושב
בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה׃
ומותב בני ישראל דיתיבו במצרים ארבע מאה ותלתין שנין׃ וכאן מקאם
בני אסר׳ אלדי אקאמו פי עמל אלמצריין· ארבע מאיה ותלאתין סנה׃ ויהי
מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות
יהוה מארץ מצרים׃ והוה מסוף ארבע מאה ותלתין שנין והוה בכרן יומא
הדין נפקו כל חיליא דיי׳ מארעא דמצרים׃ פלמא כאן בעד ארבע מאיה

סכתה ב׳
ויעקב נסע
סכתה לפי
שבזכות -
יעקב יצאו
ממצרים
ויסעו בני ישר׳
מרעמסס סכתה
מרעמסס לסכו
ק״ן מיל והיו
קלו שלמו
הולך מהלך
מיל

ואף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם אתה אומר אחד טול שנים ולך· וינצלו· ורוקינו· מרעמסס סכותה·
ק״כ מיל היו ובאו שם לפי שעה שנ׳ ואשא אתכם על כנפי נשרים· הגברים· מבן עשרים ומעלה· ערב רב
תערובת אומות שלגרים· עוגות מצות· חררה שלמצה· בצק שלא החמיץ קרוי מצה· וגם צדה לא עשו להם· להגיד
שבחן שלישראל שלא אמרו היאך נצא למדבר בלא צדה אלא האמינו והלכו הוא שמפורש בקבלה זכרתי לך חסד
נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה· ומה שכר מפורש אחריו קדש ישראל ליי׳ וגו׳ אשר ישבו
במצרים· אחר שאר הישיבות שישבו גרים בארץ לא להם· שלשים שנה וארבע מאות שנה· בין הכל משנולד יצחק
עד עכשיו היו ארבע מאות משהיה לו זרע לאברהם נתקיים כי גר יהיה זרעך· ושלשים שנה היו משנגזרה גזירת בין
הבתרים עד שנולד יצחק· ואי אפשר לומ׳ בארץ מצ׳ לבדה שהרי קהת מן הבאים עם יעקב היה· צא וחשוב כל שנותיו
וכל שנות עמרם בנו ושמונים שלמשה לא תמצאם לכך· ועל כרחך הרבה שנים היו לקהת עד שלא ירד למצ׳ והרבה
משנות עמרם נבלעים בשנות קהת והרבה משמונים שלמשה נבלעים בשנות עמרם· הרי שלא תמצא ארבע מאו׳
לביאת מצ׳ והוזקקת לומ׳ על כרחך שאף שאר הישיבות נקראו גרות ואפי׳ בחברון שנ׳ אשר גר שם אברהם ויצחק
ואומ׳ את ארץ מגוריהם אשר גרו בה· לפיכ׳ אתה צריך לומ׳ כי גר יהיה זרעך משהיה לו זרע· וכשתמנה ת׳ שנה· מ

משנולד יצ׳ תמצא
מביאתן למצ׳ ער

ותלאתין סנה פי ראת דלך אליום כרגו גמיע גיוש אללה מן בלד מצר: ליל שמורים הוא ליהוה להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה ליהוה שמורים לכל בני ישראל לדרתם: לילי נטיר הוא קדם יי לאפקותהון מארעא דמצרים הוא ליליא הדין קדם יי נטיר לכל בני ישראל לדריהון: וכמא כאן ליל חפט ללה ליכרגהם פיה מן בלד מצר כדאך הדי אליל ללה מחפוטא לבני אסראיל לאגיאלהם: פ

ויאמר יהוה אל משה ואהרן זאת חקת הפסח כל בן נכר לא יאכל בו: ואמר יי למשה ולאהרן דא גזירת פסחא כל בר ישראל דישתמד לא ייכול ביה: תם קאל אללה למוסי והרון הדי רסם אלפסח כל אגנבי לא יאכל מנה: וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אתו אז יאכל בו: ועבד גבר זבין לכספא ותגזר יתיה בכין ייכול ביה: וכל עבד לאנסאן משתרא בתמן פאכתנה וחיניד יאכל מנה: תושב ושכיר לא יאכל בו: תותבא ואגירא לא ייכול ביה: ואלצ̇יף ואלאגיר לא יאכלאן מנה: בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה ועצם לא תשברו בו: בחבורא חדא יתאכיל לא תפקון מן ביתא מן בסרא לברא וגרמא לא תתברון ביה: ופי בית ואחד יוכל לא תכרגו מן אללחם כארגא ועצם לא תכסרו מנה: כל עדת ישראל יעשו אתו: כל כנשתא דישראל יעבדון יתיה: כדאך גמיע גמאעה בני אסראיל יצנעונה: וכי יגור אתך גר ועשה פסח ליהוה המול לו כל זכר ואז יקרב לעשתו והיה כאזרח הארץ וכל ערל לא יאכל בו: וארי יתגייר עמכון גיורא ויעביד פסחא קדם יי מגזר ליה כל דכורא ובכין יקרב למעבדיה ויהי כיציבי ארעא וכל ערלא לא ייכול ביה: ואדי דכל מעכם גריב ואראד אן יצנע פסחא ללה:

משנולד יצ תמצא מביאתן למצרים עד יציאתן רי וזה א מן הדברים ששינו לתלמי המלך ויהי מקץ שלשים שנה ויהי בעצם היום הזה מגיד שכיון שהגיע הקץ לא עיכבן המקום כהרף עין בחמשה עשר בניסן באו מלאכי השרת אצל אברהם לבשרו בטו בניסן נולד יצחק בטו בניסן נגזרה גזירת בין הבתרים: ליל שמורים שהיה הקבה שומר ומצפה לו לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצ הוא הלילה הזה ליי הוא הלילה שאמר לאברהם בלילה הזה אני גואל את בניך שמורים לכל בני ישרא לדרתם משומר ובא מן המזיקין כענין שנ ולא יתן ה המשחית וגו זאת חקת הפסח בארבעה עשר בניסן נאמרה להם פרשה זו כל בן נכר שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים ומלתה אותו אז יאכל בו מגיד שמילת עבדיו מעכבתו מלאכול בפסח הסכן מה תל אז יאכל בו העבד תושב זה גר תושב ושכיר זה כותי ומה תל והלא ערלים הם ונאמ כל ערל לא יאכל בו שאכגון ערבי מהול וגבעוני מהול והוא תושב או שכיר בבית אחד יאכל בחבורה אחת שלא יעשו המנין עליו שתי חבורות ויחלקוהו אתה אומ בחבורה אחת או אינו אלא בבית אחד כשמעמע ולמר שאם התחילו והיו אוכלים בחצר וירדו גשמים שלא יכנסו לבית תל על הבתים אשר יאכלו אותו בהם מכאן שהאוכל אוכל בשני מקומות לא תוציא מן הבית מן החבורה ועצם לא תשברו בו הראוי לאכילה כגון שיש עליו כזית בשר ושבו משום שבירת עצם אין עליו כזית בשר אין בו משום שבירת עצם כל עדת ישרא יעשו אותו למה נאמ לפי שהוא אומ בפסח מצ שה לבית אבות שנמנו עליו למשפחות יכול אף פסח דורות כן תל כל עדת ישרא יעשו אותו ועשה פסח יכול כל המתגייר יעשה פסח מיד תלמוד

דברי רבי יהושע
רבי אליעזר אומ
אין לי אלא שהן
מעכבתו
מלאכול בפסח
חס

והאזרח הארץ מה אזרח
בארבעה עשר אף הגר

פליכתתן כל רג׳ל פי כ׳אחיתה · וחינ׳יד יתקדם ליצנעה · אד׳ יציר כצריח אלבלד ·
וכל אקלף לא יאכל מנה · תורה אחת יהיה לאזרח ולגר הגר בתוככם ·
אוריתא חדא תהי ליציבא ולגיוריא דיתגיירון ביניכון · שריעה ואחדה ·
תכון ללצריח ולגריב אלדכיל פימא בינכם · ויעשו כל בני ישראל כאשר
צוה יהוה את משה ואת אהרן כן עשו · ועבדו כל בני ישר׳ כמא דפקיד
יי׳ ית משה וית אהרן כין עבדו · פצנע בני אסראיל · חינ׳יד כמא אמר אללה
מוסי והרון · כד׳אך צנעו ·

ויהי בעצם היום הזה הוציא יהוה את בני ישראל מארץ מצרים על צבאתם ·
והוה בכרן יומא הדין אפיק יי׳ ית בני ישר׳ מארעא דמצרים על חיליהון ·
ולמא כאן פי ד׳את ד׳לך אליום · אכ׳רג אללה בני אסראיל · מן בלד מצר
עלי׳ גיושהם ·
פ
וידבר יהוה אל משה לאמר · קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל
באדם ובבהמה לי הוא · אקדיש קדמי כל בוכרא פתח כל ולדא בבני ישר׳
באנשא ובבעירא דילי הוא · אקדס לי כל בכר פאתח כל בטן מן בני אסר׳
מן אלנאס ואלבהאים · לי הם · ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר
יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא יהוה אתכם מזה ולא
יאכל חמץ · ואמר משה לעמא הוו דכירין ית יומא הדין דנפקתון
ממצרים מבית עבדותא ארי בתקוף יד אפיק יי׳ יתכון מכא ולא
יתאכיל חמיע · פקאל מוסי ללקום · אד׳כרו הד׳א אליום אלד׳י כ׳רגתם פיה מן מצ׳
מן בית אלעבודיה · לאן בשדה׳ יד · אכ׳רגכם אללה מן ההנא · ולא יוכל כמירא ·
היום אתם יצאים בחדש האביב · יומא דין אתון נפקין בירחא דאביבא ·

כאזרח הארץ · מה אזרח בארבעה עשר אף גר בארבעה עשר · וכל ערל לא יאכל בו · להביא את שמתו אחיו מחמת מילה שאינו מומר
ואינו ... מבן נכר לא יאכל בו · תורה אחת וגו׳ להשוות גר לאזרח אף לשאר מצות שבתורה · פטר רחם · שפתח את ... לידי ...
הרחם תחלה כמו פוטר מים ראשית מדון וכן יפטירו בשפה יפטרו שפתים · לי הוא · לעצמי קניתיו על ידי שהכיתי בכורי
מצרים · זכור את היום הזה · למד שמזכירין יציאת מצ׳ בכל יום · בחדש האביב · וכי לא היינו יודעים באיזה חדש אלא
כך אמר להם ראו חסד שגמלכם שהוציא אתכם בחדש שהוא כשר לצאת לא חמה ולא צנה ולא גשמים וכן הוא מ׳
מוציא אסירים בכושרות חדש שהוא כשר לצאת · אל ארץ הכנעני · וגו׳ אע״פ שלא מנה אלא חמשה עממין כל שבעה גוים
במשמע שכולן בכלל כנעני הם ואחת מן משפחות כנען היתה שלא נקרא לה שם אלא כנעני · נשבע לאבותיך באברהם
הוא ביום ההוא כרת יי׳ את אברם ברית וגו׳ וביצחק הוא גור בארץ הזאת וגו׳ וביעקב הוא הארץ אשר אתה שכב עליה
וע׳ זבת חלב ודבש · חלב זב מן העזים והדבש זב מן התמרים ומן התאנים · את העבודה הזאת · של פסח והלא
כבר נאמר למעלה והיה כי תבאו אל הארץ וגו׳ ולמה חזר ושנה בשביל דבר שנתחדש בה בפרשה ראשונה ...
והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם · בבן רשע הכתוב מדבר שהוציא עצמו מן הכלל וכאן והגדת
לבנך בבן שאינו יודע לשאול והכתוב מלמדך שתפתח לו אתה בדברי אגדה המושכין את הלב · בעבור זה · בעבור

שאקיים מצותיו
כגון פסח מצה

ליום אנתם כארג׳ין פי שהר אפריך׃ וְהָיָה כִי־יְבִיאֲךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי
וְהָאֱמֹרִי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ לָתֶת לָךְ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ וְעָבַדְתָּ
אֶת־הָעֲבֹדָה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה׃ ויהי ארי יעילנך יי׳ לארע כנענאי וחתאי
ואמוראי וחואי ויבוסאי דקיים לאבהתך למתן לך ארע עבדא חלב ודבש
ותפלח ית פלחנא [illegible] בירחא הדין׃ וכמא ידכלך אללה אלי בלד אלכנאעניין
ואלחתיין ואלאמוריין ואלחויין ואליבוסיין כמא אקסם לאבאיך אן יעטיכאה
בלד יפיץ אללבן ואלעסל פאצנע הדה אלצנעה פי הדא אלשהר׃ שִׁבְעַת
יָמִים תֹּאכַל מַצֹּת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חַג לַיהוָה׃ שבעה יומין תיכול פטירא
וביומא שביעאה חגא קדם יי׳׃ סבעה איאם כל פטירא ואליום אלסאבע חגלה׃
מַצּוֹת יֵאָכֵל אֵת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ חָמֵץ וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל
גְּבֻלֶךָ׃ פטירא יתאכיל ית שבעה יומין ולא יתחזי לך חמיע ולא יתחזי לך
חמיר בכל תחומך׃ ואלדי יוכל פטיר פי הדה אלסבעה אלאיאם ולא ירא
כמיר ולא מכמר פי גמיע תכמך׃ וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר
זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם׃ ותחוי לברך ביומא ההוא למימר בדיל
דא עבד יי׳ לי במפקי ממצרים׃ ואכבר אבנך פי דלך אליום קאילא הדה
בסבב מא צנע אללה לי פי כרוג׳י מן מצר׃ וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל־יָדְךָ וּלְזִכָּרוֹן
בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְּיָד חֲזָקָה הוֹצִאֲךָ יְהוָה מִמִּצְרָיִם׃
ויהי לך לאת על ידך ולדכרן בין עינך בדיל דתהי אוריתא דיי׳ בפומך
ארי ביד תקיפא אפקך יי׳ ממצרים׃ ויכון לך איה עלי ידך ודכרא בין ע
עיניך לכי תכון שריעה אללה פי פאך לאן ביד שדידה אכרגך אללה מן מצר׃

שאקיים מצותיו כגון פסח מצה ומרור הללו״ עשה יי׳ לי׳ רמז תשובה לבן רשע לומ׳ עשה יי׳ לי ולא לך שאלו היית
שם לא היית כדאי ליגאל׳ והיה לך לאות׳ יציאת מצ׳ תהיה לך לאות על ידך ולטוטפת בין עיניך שתכתוב פרשיות
הללו ותקשרם בראש ובזרוע״ על ידך׳ יד שמאל לפיכ׳ ידכה מלא בפרשה שניה נדרש בה יד כהה׃ [illegible]
מימים ימימה׳ משנה לשנה״ נשבע לך׳ והיכן נשבע לך והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי וגו׳״ ונתנה לך׳
תהא בעיניך כאילו נתנה לך בו ביום ול׳ תהא בעיניך כירושת אבות״ והעברת׳ אין והעברת אלא לשון הפרשה וכן הוא
והעברתם את נחלתו לבתו׳ שגר בהמה׳ נפל שהשגירתו אמו ושלחתו בלא עתו ול׳ מדך הכתו׳ שהוא קדוש בבכורה
לפטור את הבא אחריו ואף שאינו נפל קרוי שגר כמו שגר אלפיך׳ אבל זה לא בא ללמד על הנפל שהרי כבר כתב כל
פטר רחם ואם תאמר אף בכור בהמה טמאה במשמע בא ופירש במקו׳ אחר בבקרך ובצאנך״ לשון אחר יש לפרש והעברת
כל פטר רחם בבכור אדם הכתוב מדבר ופטר חמור שפ׳ אחר יש ביציאתן ממצרים [illegible]
[illegible] טעונים מכספם ומזהבם של מצרים׃ תפדה בשה׳ נותן שה לכהן ופטר חמור מותר בהנאה והשה חולין
ביד כהן׳ וערפתו׳ עורפו בקופיץ מאחוריו והורגו הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יפסיד ממונו׳ וכל בכור אדם תפדה׳
חמש סלעים כדיוקנו במקו׳ אחר׳ כי ישאלך בנך מחר׳ יש מחר שהוא עכשיו ויש מחר שהוא לאחר זמן כגון זה וכגון
כי יאמרו בניכם מחר לבנינו דבני גד ודבני ראובן׳ מה זאת׳ זה תינוק טפש שאינו יודע [illegible] להעמיק

שתו וסותם ונזיל מהפאת׳

הוציאך חק יד שבמכה עשירית הוציאך״

בפטר בהמ׳ [illegible]

ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה ותטר ית קימא הדין בזמניה
מזמן לזמן׃ ואחפץ הדי׳ אלרסם פי וקתה מן חול אלי חול׃ והיה
כי יביאך יהוה אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבתיך ונתנה לך׃ ויהי
ארי יעילנך יי׳ לארע כנענאי כמא דקיים לך ולאבהתך ויתננה לך׃ וכדאך אד
אדכלך אללה אלי בלד אלכנאעניין כמי׳ קסם לך ולאבאיך ואעטאה לך׃ והעברת
כל פטר רחם ליהוה וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים ליהוה׃ ותעבר
כל פתח ולדא קדם יי׳ וכל פתח ולד בעירא דיהון לך דכרין תקדיש קדם יי׳׃ ואעזל כל
פאתח בטן ללה׃ וכל אול נתאג אלבהאים אלדי יכון לך מן אלדכור ללה׃ וכל פטר
חמר תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבניך תפדה׃ וכל
בוכרא דחמרא תפרוק באמרא ואם לא תפרוק ותנקפיה וכל בוכרא
דאנשא בבנך תפרוק׃ ובכר אלחמיר אפדה בשאה ואן לם תפדיה פאנקפה
וכל בכר דכר מן בניך פאפדה׃ והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת
ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו יהוה ממצרים מבית עבדים׃ ויהי ארי
ישאלנך ברך מחר למימר מא דא ותימר ליה בתקוף יד אפקנא יי׳ ממצרים
מבית עבדותא׃ ואדי׳ סאלך אבנך גדא קאילא מא הדי׳ פקל לה בשדת יד
אכרגנא אללה מן מצר מן בית אלעבודיה׃ ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו
ויהרג יהוה כל בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד בכור בהמה על כן
אני זבח ליהוה כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה׃ והוה כד אקשי
פרעה לשלחותנא וקטל יי׳ כל בוכרא בארעא דמצרים מבוכרא דאנשא ועד
בוכרא דבעירא על כין אנא דבח קדם יי׳ כל פתח ולדא דכריא וכל בוכרא דבני
אפרוק׃ פלמא תצעב פרעה פי אן יטלקנא קתל אללה כל בכר פי בלד מצר מן בכור
אלנאס אלי בכור אלבהאים לדלך אנא דאבח ללה כל פאתח בטן מן בכור אלבהאים
וכל בכור בניי אפדיהם׃ והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד

ובמקום אחר הוא מה העדות והחקים והמשפטים וגו׳ הרי זאת שאלת בן חכם דברה תורה
שאלו וסותם ושואל מה זאת׃ … והשואל דרך סתומה והשואל דרך חכמה׃ ולטוטפת׳ תפלין ועל שהם ד׳ בו…
כנגד ארבעה בנים רשע ושאינו מבין לשאל … פת באפריקי שתים׳ ומנחם חברו עם הטף אל דרוש תטיפו לשון דבור כמו
בתים קרויים טטפת׳ טט בכתפי שתים׳
ולזכרון שהרואה אותם קשורים בין העינים יזכור הנס וידבר בו׃

חזק חסל׳ פרש׳ בא אל פרעה

ויהי בשלח פרעה׃ ולא נחם׳ נהגם כמו לך נחה את העם בהתהלכך תנחה אתך׳ כי קרוב הוא ונוח לשוב
באותו הדרך למצרים׳ ומדרשי אגדה יש הרבה׳ בראותם מלחמה׳ כגון מלחמת
וירד העמלקי והכנעני וגו׳ אם הלכו דרך ישר היו חוזרים מה אם כשהקיפם דרך מעוקם אמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה
אם הוליכם בפשוטה על אחת כמה וכמה׃ פן ינחם׳ יחשבו מחשבה על שיצאו ויתנו לבם לשוב׃ ויסב׳ הסיבם מן הדרך הפשוטה
לדרך העקומה׃ ים סוף׳ כמו לים סוף וסוף הוא לשון אגם שמגדלים בו קנים וכן ותשם בסוף׳ קנה וסוף קמלו׃

וחמשים׳

הוציאנו יהוה ממצרים: והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך ארי בתקוף יד
אפקנא יי ממצרים: ותכון איה עלי ידך ומכשורא בין עיניך לאן בשדת
יד אכרגנא אללה מן מצר:

פסוקים סימן יהללאל

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב
הוא כי אמר אלהים פן ינחם העם בראתם מלחמה ושבו מצרימה: והוה כד
שלח פרעה ית עמא ולא דברינון יי אורח ארע פלשתאי ארי קריבא
היא ארי אמר יי דלמא יתוון עמא במחזהון קרבא ויתובון למצרים: פלאן
למא אטלק פר׳ אלקום אן אללה לם יסיירהם טריק בלד פלסטין לאנה קריב
לאן אללה קאל כלא ינדם אלקום אד׳ ראו אלחרב פירגעון אלי מצר: ויסב אלהים
את העם דרך המדבר ים סוף וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים:
ואסחר יי ית עמא אורח מדברא לימא דסוף ומזרזין סליקו בני ישראל
מארעא דמצרים: פאדארהם אללה טריק אלבר אלי בחר אלקלזם ומתעביין.
צעדו בני אסר מן בלד מצר: ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע
השביע את בני ישראל לאמר פקד יפקד אלהים אתכם והעליתם את
עצמתי מזה אתכם: ואסיק משה ית גרמי יוסף עמיה ארי אומאה אומי
ית בני ישראל למימר מדכר דכיר יי יתכון ותסקון ית גרמי מכא עמכון:
פאכד מוסי עט׳אם יוסף מעה לאנה כאן אחלף בני אסר קאילא ארי
דכרכם אללה פאצעדו עט׳אמי מן הא הנא מעכם: ויסעו מסכת ויחנו באתם
בקצה המדבר: ונטלו מסכות ושרו באתם דבסטר מדברא: פלמא רחלו
מן סכות נזלו פי איתם פי טרף אלבריה: ויהוה הלך לפניהם יומם בעמוד ענן

וחמושים אין חמושים אלא מזוינים וכה״א ואתם תעברו חמושים וכן תרגמו אונקלוס ומזרזין כמו וירק את חניכיו וזריז
ד״א חמושים מחומשים אחד מחמשה יצאו וארבעה חלקים מתו בשלשה ימי אפלה: השבע השביע השביעם שישביעו לבניהם
ולמה לא השביע בניו שישאוהו לארץ כנען מיד כמו שהשביע יעקב אמר יוסף אני הייתי שליט במצרים והיה ספק בידי
לעשות אבל בני לא יניחום מצרים לעשות לכך השביעם לכשיגאלו ויצאו משם שישאוהו: והעליתם את עצמתי מזה אתכם
לאחיו השביע כן למדנו שאף עצמות כל השבטים העלו עמהם שנ׳ אתכם: ויסעו מסכות ביום השני שהרי בראשון באו
מרעמסס לסכות: לנחותם הדרך נקוד פתח שהוא כמו להנחותם לראותכם בדרך אשר תלכו בה שהוא כמו להראותכם
אף כאן להנחותם ע״י שליח ומי הוא השליח עמוד הענן והקב״ה בכבודו מוליכו לפניהם ומכל מקום את עמוד הענן הכין
להנחותם על ידו שהרי ע״י עמוד הענן הם הולכים עמוד הענן אינו לאורה אלא להורותם הדרך: לא ימיש הקב״ה את עמוד
הענן יומם ועמוד האש לילה מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן שעד שלא
ישקע זה עולה זה: וישובו לאחוריהם לצד מצרים היו מקרבין כל יום השלישי כדי להטעות את פרעה שיאמר תועים הם
בדרך כמו שנ׳ ואמר פרעה לבני ישראל וגו׳: ויחנו לפני פי החירות עם שנעשו שם בני חורין והם שני סלעים גבוהים
הוא פיתום ועכשיו נקרא פי החירות
זקופים והגיא שביניהם קרוי פי הסלעים: לפני בעל צפון הוא נשאר מכל אלהי מצרים כדי להטעותן
שיאמרו קשה יראתן ... ואמר פרעה כשישמע שהם שבים
לאחוריהם: לבני ישראל על בני ישראל וכן יי ילחם לכם עליכם אמרי לי אחי הוא אמרי עלי: נבוכים הם

ויקח משה את
עצמות יוסף
... היה מ...
משה ... ...
יוסף קבור ...
... ...
... ...
... ...
... אמר לה
... ...
... ...
שלמפכת עשו־
לו מצרים וקבעוהו
בנילוס הנהר
כדי שיתברכו
מי מימיו הלך
משה ועמד על
שפת נילוס ואמ׳
יוסף יוסף הגיעה
שעה שנשבע
הקב״ה לישראל
לגאלן והגיעה
שבועה
שהשבעת את
ישראל ...
... ...
... ...
אם אתה
מגלה עצמך
הרי מוטב
ואם לאו
נקיים אנחנו
משבועתך
מיד צף
ארונו
שליוסף
ס״ס

149

לַנְחֹתָם הַדֶּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לָלֶכֶת יוֹמָם וָלָיְלָה׃ וַיְיָ מְדַבַּר
קֳדָמֵיהוֹן בִּימָמָא בְּעַמּוּדָא דַעֲנָנָא לְדַבָּרוּתְהוֹן בְּאוֹרְחָא וּבְלֵילְיָא בְּעַמּוּדָא
דְאִישָׁתָא לְאַנְהָרָא לְהוֹן לְמֵיזַל בִּימָמָא וּבְלֵילְיָא׃ ואללה סאיר בין אידיהם
נהארא בעמוד מן גמאם לידלהם עלי אלטריק ופי אלליל בעמוד מן נאר
ליצי להם פיסירו נהארא ולילא׃ לֹא יָמִישׁ עַמּוּד הֶעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ
לָיְלָה לִפְנֵי הָעָם׃ לָא עֲדֵי עַמּוּדָא דַעֲנָנָא בִּימָמָא וְאַף לָא עַמּוּדָא דְאִישָׁתָא
בְּלֵילְיָא מִן קֳדָם עַמָּא׃ לא יזול עמוד אלגמאם נהארא ועמוד אלנאר לילא
בין ידי אלקום׃

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ תם כלם אללה מוסי ב
תכלימא׃ דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָשֻׁבוּ וְיַחֲנוּ לִפְנֵי פִּי הַחִירֹת בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין הַיָּם
לִפְנֵי בַּעַל צְפֹן נִכְחוֹ תַחֲנוּ עַל הַיָּם׃ מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִיתוּבוּן וְיִשְׁרוֹן קֳדָם פּוּם
חִירָתָא בֵּין מִגְדוֹל וּבֵין יַמָּא קֳדָם בְּעֵיל צְפוֹן לְקִבְלֵיהּ תִּשְׁרוֹן עַל יַמָּא׃ מר בני
אסראיל אן ירג׳עון וינזלון בין ידי פם אלחירות בין מגדול ובין אלבחר בין ידי בעל
צפון חיאלה תנזלון עלי אלבחר׃ וְאָמַר פַּרְעֹה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל נְבֻכִים הֵם בָּאָרֶץ סָגַר
עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר׃ וְיֵימַר פַּרְעֹה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְעַרְבְּלִין אִנּוּן בְּאַרְעָא אֲחַד
עֲלֵיהוֹן מַדְבְּרָא׃ חתי יקול פר׳ ען בני אסר׳ אנהם מתחירין פי אלבלד ואן אלבר
קד אנגלק עליהם׃ וְחִזַּקְתִּי אֶת לֵב פַּרְעֹה וְרָדַף אַחֲרֵיהֶם וְאִכָּבְדָה בְּפַרְעֹה
וּבְכָל חֵילוֹ וְיָדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ כֵן׃ וְאַתְקֵיף יָת לִבָּא דְפַרְעֹה
וְיִרְדּוֹף בָּתְרֵיהוֹן וְאֶתְיַקַּר בְּפַרְעֹה וּבְכָל מַשִּׁרְיָתֵיהּ וְיִדְּעוּן מִצְרָאֵי אֲרֵי אֲנָא
יְיָ וַעֲבַדוּ כֵן׃ ואשדד קלב פר׳ ליטלבהם ואתעטם בפרעון ובגמיע גנדה ויעלם
אלמצריון אני אללה פצנעו כדאך׃ וַיֻּגַּד לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיֵּהָפֵךְ
לְבַב פַּרְעֹה וַעֲבָדָיו אֶל הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה זֹּאת עָשִׂינוּ כִּי שִׁלַּחְנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעָבְדֵנוּ׃
וְאִתְחַוָּא לְמַלְכָּא דְמִצְרַיִם אֲרֵי אֲזַל עַמָּא וְאִתְהֲפִיךְ לִבָּא דְפַרְעֹה וְעַבְדוֹהִי

נבוכים הם. כלואים הם במדבר כלואים ומשוקעים ובלע״ז שירי״ר כמו נבכי ים עמק הבכא מבכי נהרות. ואכבדה בפרעה. כשהקב״ה מתנקם ברשעים שמו מתגדל ומתכבד וכן הוא אומר ונשפטתי אתו וגו׳ ואומר והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי וגו׳ ואומר שמה שבר רשפי קשת ואומר נודע ביהודה אלהים ואומר נודע יי׳ משפט עשה. בפרעה ובכל חילו. הוא התחיל בעבירה וממנו התחילה הפורענות. ויעשו כן. להגיד שבחן ששמעו לקול משה ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו ואנו צריכים לברוח אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם. ויגד למלך מצרים. איקטורין שלח עמהם וכיון שהגיעו לשלשת ימים שקבעו לילך ולשוב וראו שאין חוזרין למצרים באו והגידו לפרעה ביום הרביעי ובחמישי ובששי רדפו אחריהם בליל שביעי ירדו לים בשחרית אמרו שירה והוא יום שביעי של פסח לכך אנו קורין השירה ביום השביעי. ויהפך. נהפך ממה שהיה שהרי אמרו לו עבדי פרעה עד מתי יהיה זה לנו למוקש ועכשיו נהפך לבבם לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשאילום. מעבדנו. מעבוד אותנו. ויאסור את רכבו. הוא בעצמו. ואת עמו לקח עמו. משכם בדברים

ליקינו ונטלנו
ממונינו

בעמא ואמרו מא דא עבדנא ארי שלחנא ית ישראל מפלחננא׃ פאכבר
מלך מצר אן קום קד הרבו פאנקלב קלבה וקלוב ואזרה עליהם וקאלו מא הדא
צנענא אד אטלקנא בני אסר׳ מן כדמתנא׃ ויאסר את רכבו ואת עמו לקח
עמו׃ וטקיס ית רתיכיה וית עמיה דבר עמיה׃ פאסרג מרכבה ואכד קומה
מעה׃ ויקח שש מאות רכב בחור וכל רכב מצרים ושלשם על כלו׃ ודבר
שית מאה רתכין בחירן וכל רתכי מצראי וגיברין ממנן על כלהון׃ פאכד
סת מאיה מרכבא מכתארא וסאיר מראכב אלמצריין ג׳דין כדאך וקואד
עלי׳ גמיעהם׃ ויחזק יהוה את לב פרעה מלך מצרים וירדף אחרי בני ישראל
ובני ישראל יוצאים ביד רמה׃ ותקיף יי׳ ית לבא דפרעה מלכא דמצרים
ורדף בתר בני ישראל ובני ישראל נפקין בריש גלי׃ ושדד אללה קלב
פרעון מלך מצר וכלב בני אסר׳ ובני אסר׳ כארגין ביד רפיעה׃ וירדפו
מצרים אחריהם וישיגו אותם חנים על הים כל סוס רכב פרעה ופרשיו וחילו
על פי החירת לפני בעל צפן׃ ורדפו מצראי בתריהון ואדביקו יתהון כד
שרן על ימא כל סוסות רתכי פרעה ופרשוהי ומשריתיה על פום חירתא
קדם בעיל צפון׃ ובלבוהם אלמצריין ולחקוהם נאזלין עלי אלבחר גמיע
כיל מראכב פר׳ ופרסאנה וגנדה עלי׳ פם אלחירות בין ידי בעל צפן׃ ופרעה הק׳
וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם וייראו מאד
ויצעקו בני ישראל אל יהוה׃ ופרעה קריב וזקפו בני ישראל ית עיניהון והא
מצראי נטלין בתריהון ודחילו לחדא וזעיקו בני ישראל ק׳ יי׳׃ ולמא קרב
פרעון בני אסר׳ עיונהם פאדא באלמצריין ראחלין וראהם פכאפו גדא
וצרכו אלי אללה׃ ויאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות

והנה מצרים נסע אחריהם זה שרא של מצר׳ ולכך שלא אמרו נוסעי׳ ונמרפיה׳

לקינו ונטלו ממונינו ושלחנום בואו עמי ואני לא אתנהג כשאר מלכים דרך שאר מלכים עבדיו קודמין
לו במלחמה ואני אקדים לפניכם שנ׳ ופרעה הקריב הקריב עצמו ומיהר לפני חיילותיו׃ דרך מלכים לטול
בזה בראש כמו שיבחר אני אשוה עמכם בחלק שנ׳ אחלק שלל׃ בחור נבחרים׃ בחור לשון יחיד כל רכב ורכב
שבמנין זה היה בחור׃ וכל רכב מצ׳ ועמהם כל שאר הרכב ומהיכן היו הבהמות הללו אם תאמ׳ משל מצרים
הרי נאמ׳ וימת כל מקנה מצ׳ ואם משל פרעה והלא נאמ׳ וגם מקננו ילך עמנו משל מי היו מהירא
את דבר יי׳ מכאן היה ר׳ שמעון אומ׳ כשר שבמצרים הרוג טוב שבנחשים רצוץ את מוחו׃ ושלישים על כולו שר
צבאות כתרגומו׃ ויחזק יי׳ את לב פרעה שהיה תולה אם לרדוף אם לאו וחזק את לבו לרדוף׃ ביד רמה בגבורה גבוהה
ומפורסמת׃ ופרעה הקריב היה לו לכתוב ופרעה קרב מהו הקריב הקריב עצמו ונתאמץ לקדם לפניהם כמו שהתנה
עמהם׃ נוסע אחריהם בלב אחד כאיש אחד ד״א והנה מצרים נוסע אחריהם ראו שר של מצרים נוסע מן השמים ל
לעזור למצרים כתרגומו׃ ויצעקו תפשו אומנות אבותם באברהם בה׳ אל המקום אשר עמד שם ביצחק לשוח בשדה
ביעקב ויפגע במקום׃ המבלי אין קברים במצרים וכי מחמת חסרון קברים שאין קברים במצ׳ ליקבר שם לקחתנו
משם׃ אשר דברנו אליך במצ׳ והיכן דברו ירא יי׳ עליכם וישפוט׃ ממותנו מאשר נמות׃ ואם היה נקוד מלא
פום היה נבחר ממיתתנו עכשיו שנקוד בשורק נבאר מאשר נמות׃ וכן מי יתן מותו ותאבנלוס

שאמות
כמולים
עומי נגד

במדבר מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים: ואמרת למשה המדלית קברין
במצרים דברתנא לממת במדברא מא דא עבדת לנא לאפקותנא ממצרים:
קאלו למוסי אמן עדם אקבור במצר אכרגתנא לנמות פי אבר מא דא צנעת
בנא אד אכרגתנא מן מצר: הלא זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים
לאמר חדל ממנו ונעבדה את מצרים כי טוב לנו עבד את מצרים ממתנו
במדבר: הלא דין פתגמא דמלילנא עמך במצרים למימר שבוק מננא
ונפלח ית מצראי ארי טב לנא דנפלח ית מצראי מדנמות במדברא: אים
הדי אקול אדי קלנאה לך במצר קאילא דענא נכדם אמצריין פאן כדמתנא
להם אצלח לנא מן מותנא פי אבר: ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו
וראו את ישועת יהוה אשר יעשה לכם היום כי אשר ראיתם את מצרים
היום לא תספו לראתם עוד עד עולם: ואמר משה לעמא לא תדחלון
אתעתדו וחזו ית פרקנא דיי דיעביד לכון יומא דין ארי [redacted] דחזיתון ית
מצראי יומא דין לא תוספון למחזיהון עוד עד עלמא: קאל מוסי ללקום לא
תכאפו קפו ואנטרו מנותה אלה אלתי יצנעהא לכם אליום פאנכם כמא ראיתם
אלמצריין אליום לא תעאודו אן תרותהם אבדא אלי אלדהר: יהוה ילחם לכם
ואתם תחרישון: יי יגיח לכון קרב ואתון תשתקון: אלה יחארב ענכם
ואנתם פאמסכו: פ

ויאמר יהוה אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו: ואמר יי
למשה קבילית צלותך מליל עם בני ישראל ויטלון: פקאל אלה למוסי מא
תצרך אלי מר בני אסר אן ירחלון: ואתה הרם את מטך ונטה את ידך על
הים ובקעהו ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה: ואת טול ית חטרך
וארים ית ידך על ימא ובזעהי ויעלון בני ישראל בגו ימא ביבשתא: ואנת
ארפע עצאך ומד ידך עלי אלבחר ושקה וידכלו בני אסר פי וסטה פי אליבס:
ואני הנני מחזק את לב מצרים ויבאו אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו

ובקעהו בזכות ויבקע ובזכות בקע [illegible] וזה מבטס [illegible] נבקעו המים

נאמות כמו ליום קומי לעד עד יום עוני בעלום שאקום שאטוב: כי אשר ראיתם את מצרים מה שראיתם אותם אינו שא
הוא היום הנא שראיתם אותם ולהוסיפו עוד: ילחם לכם בעבילכם: וכן כי יי נלחם להם במצ וכן אם לא תריבון וכן אשר
לי וכן האומר תריבון לבעל: מה תצעק אלי למדנו שהיה משה עומד ומתפלל אמר לו הקבה לא עת עתה להאריך שישראל
נתונין בצרה: ד"א מה תצעק אלי עלי הדבר ולא עליך [illegible] ועל פוטל ירותצוני: דבר אל בני ישראל ויסעו
אין להם אלא ליסע שאין הים עומד בפניהם כדאי זכות אבותיהם [illegible] והאמונה שהאמינו בי ויצאו לקרוע להם הים: —
[illegible] בין מחנה מצ ובין מחנה ישראל [illegible] בכל מקום מלאך
[illegible] מלאך האלהים אין שהיה בכל מקום שאדין מלמד שהיו ישראל נתונין בדין [illegible] אם להנצל
אם לאבד עם מצ: [illegible] בין מחנה מצמטל לסמלך בדרך והנה מהלך לפניו [illegible] למבואו נטלו מלפניו ונתנו
אחריו בא זאב מאחריו [illegible] מאחריו נתנו על זרועו ונלחם בהם [illegible]
להפליט קחם על זרועותיו: ויסע עמוד הענן [illegible] והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד האש [illegible]

[illegible] שהיה רגיל להפתלך ערבית

ברכבו ובפרשיו: ואנא האנא מתקיף ית לבא דמצראי וייעלון בתריהון ואתיקר
בפרעה ובכל משריתיה ברתכוהי ובפרשוהי: והאנא משדד קלב אמצריין
וידכלין וראהם ואתעצבם כפר ובגמיע גנדה ומראכבה ופרסאנה: וידעו מצרים
כי אני יהוה בהכבדי בפרעה ברכבו ובפרשיו: וידעון מצראי ארי אנא יי׳
באתיקרותי בפרעה ברתכוהי ובפרשוהי: ויעלם אמצריון אני אלה אד׳
תעצמת בפר ומראכבה ופרסאנה: ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מ
מחנה ישראל וילך מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם:
ונטל מלאכא דיי׳ דמדבר קדם משריתא דישראל ואזל מבתריהון ונטל
עמודא דעננא מן קדמיהון ושרא מבתריהון: פרחל מלך אלה אלסאיר בין
ידי עסכר בני אסראיל וצאר וראהם ורחל עמוד אלגמאם מן בין ידיהם ווקף
וראהם: ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ויהי הענן והחשך ויאר
את הלילה ולא קרב זה אל זה כל הלילה: ועאל בין משריתא דמצראי ובין
משריתא דישראל והוה עננא וקבלא למצראי ולישראל נהר כל ליליא
ולא אתקרבו דין לות דין כל ליליא: פדכל בין עסכר אלמצריין ובין עסכר
אלאסראיליין וכאן אלגמאם ואלצלאם פגשיא אלליל ולם יתקדם אחדהמא
אלי אלאכר טול אלליל: ויט משה את ידו על הים ויולך יהוה את הים ברוח קדים
עזה כל הלילה וישם את הים לחרבה ויבקעו המים: וארים משה ית ידיה
על ימא ודבר יי׳ ית ימא ברוח קדומא תקיפא כל ליליא ושוי ית ימא
ליבשתא ואתבזעו מיא: פמד מוסי ידה עלי אלבחר וסייר אלה אלבחר
בריח קבול עצפה טול אלליל חתי צירה נשפא כעד מא אנשק אלמא:
ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה והמים להם חומה מימינם ומשמאלם:

הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערבית לבמרי שלא נסע והלך לו מאחריהם להחשיך למצ׳ ויהי הענן והחשך למצ׳
ויאר עמוד האש את הלילה לישראל והולך לפניהם כדרכו ללכת כל הלילה והחשך של ערפל לצד מצ׳ ולא קרב זה
אל זה מחנה אל מחנה׳ ברוח קדים עזה׳ ברוח קדים שהיא עזה שברוחות שהיא נפרעה מן הרשעים שנברוח
קדים אפיצם׳ יבוא קדים רוח יי׳ רוח קדים שברך בלב ימים׳ הגה ברוחו הקשה ביום קדים׳ ויבקעו המים׳ כל מים
שבעולם׳ כל יום פרעה׳ וכי יום אחד היה מגיד שאין כלך חשובין לפני המקום שאחכום א׳ באשמורת הבקר׳
שלשת חלקי הלילה קרויין אשמורה ואותה שלפני בבקר קורא אשמורת הבקר׳ ואו אני לבי שהלילה חלוק למשמרות
שיר שלמלאכי השרת כת אחר כת לשלשה חלקים לכך קרויה אשמורה וזהו שתרגם אונקלוס מטרת׳ וישקף׳
ויביט כלומי פנה אליהם להשחיתם ותרגו׳ ואסתכי אף הוא לשון הבטה כמו שרה צופים חקל סכותא׳ בעמוד אש
וענן׳ עמוד ענן יורד ועושה אותו כטיט ועמוד האש מרתיחו וטלפי סוסיהם משתמטות׳ ויהם׳ לשון מהומה
תשורדי׳ שון בלעז׳ ערבבם נטל סגניות שלהם ושנינו בפרקי ר׳ אליעזר בנו של ר׳ יוסי הגלילי כל מקום של מהומה
הם נשמת קול וזה אב לכולן וירעם יי׳ בקול גדול על פלשתים ויהומם׳ ויסר את אופן מרכבותיו׳ מכח האש נ
נשרפו הגלגלים והמרכבות נגררות והיושבים בהם נעים ואבריהן מתפרקין׳ וינהגהו בכבדות׳ בהנהגה שהיא כבידה

נושדה נסים
...
הים נבקעים
שנ׳ ויבקעו המים
ונעשה כמין כיפה
שנ׳ נצבו כמו נד
לפ׳ ונעשה גזרים
כמנין שבטים שנ׳
לגוזר ים סוף
ונעשה יבשה
שנ׳ ובני ישר׳ הל׳
ונעשה חומר למצ׳
שנ׳ ירדו כים
מוסיף חומ׳ מר׳
ונעשה כמלעים
שנ׳ שברת ראשי
תנינים ע׳ ונעשה
כרורין שנ׳ אתה
פוררת בעזך׳
ונעשה להם
כמין זכוכית
והיו רואין זה
את זה שנחשרת
מים עבי׳ ויצא
להם מים מתוקים
מתוך מלוחין
שנ׳ נצבו כמו נד
קפאו׳ ואותן
המים כיון
שמשתיין מהן
קופאין שנ׳
קפאו תהומות
בלב ים׳

ויט משה אתידו
על הים התחיל
הים עומד כנגד
משה אמר לו
משה בשם הקב״ה
דבר יי׳ עליך שים
נא דרך ויעברו
גאולים משיבהים
ואותו למשה בן
עמרם והלא אדם
הראשון לא נברא
בתחלה אלא כשוף
ששת ימי בראשית
ואני נבראתי קודם
הריני גדול ממך
וחזר כנגד מפניך
השיב משה לפני
הקב״ה לשל׳ כדרמי
ירמי ית
הוט יקר
יג שב
ויעבב

הוא אין הים נבקע
הכבס לא אמור לו
אתה במאמרך ויבק׳
על הבא למשה אכפ
אני אומר לים ויבקע
שמב אין לו רפואה
לעולם ולעולמי
עולמים לא אמור לו
אתה ויבקעו כדי שלא

וקשה להם
במדה שמדדו
ויכבד לבו

ועלו בני ישראל בגו ימא ביבשתא ומיא להון שורין מימינהון ומסמלהון: פדכלו
בני אסראיל פי וסט אלבחר פי אליבס ואלמא להם ג...ת ען ימאנהם וען יסארהם:
וירדפו מצרים ויבאו אחריהם כל סוס פרעה רכבו ופרשיו אל תוך הים:
ורדפו מצראי ועלו בתריהון כל סוסות פרעה ורתכוהי ופרשוהי לגו ימא:
ולחקהם אלמצריון ודכלו וראהם גמיע כיל פר׳ ומראכבה ופרסאנה אלי וסט אלבחר:
ויהי באשמרת הבקר וישקף יהוה אל מחנה מצרים בעמוד אש וענן ויהם את
מחנה מצרים: והוה במטרת צפרא ואסתכי יי למשריתא דמצראי בעמודא
דאישתא ועננא ושגיש ית משריתא דמצראי: פלמא כאן פי נובה אלגדאה
אטלע אלה אלי עסכר אלמצריון בעמוד מן נאר וגמאם פאהמה: ויסר את
אפן מרכבתיו וינהגהו בכבדת ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל כי יהוה
נלחם להם במצרים: ואעדי ית גלגלי רתכיהון ומדברין להון בתקוף ואמרו
מצראי נערוק מן קדם ישראל ארי דא היא גבורתא דיי׳ דעבד להון קרבין במצרים:
ואזאל ללנגב מראכבהם וסאקהם בעגף חין קאל אלמצריון נהרב מן בין ידי בני אסראיל
לאן אלה יחארב ענהם אלמצריין:

ד ויאמר יהוה אל משה נטה את ידך על הים וישבו המים על מצרים על
רכבו ועל פרשיו: ואמר יי׳ למשה ארים ית ידך על ימא ויתובון מיא על מצראי
על רתכיהון ועל פרשיהון: פקאל אלה למוסי מד ידך עלי אלבחר ירגע אלמא עלי
אלמצריין ומראכבהם ופרסאנהם: ויט משה את ידו על הים וישב הים לפנות
בקר לאיתנו ומצרים נסים לקראתו וינער יהוה את מצרים בתוך הים:
ואריס משה ית ידיה על ימא ותב ימא לעדן צפרא לתקפיה ומצראי ערקין
לקדמותיה ושניק יי׳ ית מצראי בגו ימא: פמד מוסי ידה עלי אלבחר פרגע
אלבחר ענד אתגאה אלגדאה לעזובתה ואלמצריון הארבין תלקאה פאגרקהם
אלה פי וסטה: וישבו המים ויכסו את הרכב ואת הפרשים לכל חיל פרעה

רקעה להם במרה שמרדו ויכבד לבו הוא ועבדיו אף כאן וינהגהו בכבדת נלחם להם במצרים ר״א במצ׳ בארץ מצ׳
שנטם שלו לוקים על הים כך לוקים אותם שנשארו במצרים וישובו המים שזקופין ועומדין כחומה ישובו למקומם ויכסו
על מצ׳ לפנות בקר לעת שהבקר פונה לבוא לאיתנו לתקפו הראשון נסים לקראתו שהיו מהוממין ומטורפין ורצין
לקראת המים וינער יי׳ כאדם שמנער את הקדרה והופך העליון למטה והתחתון למעלה כך היו עולין ויורדין ומשתברין
בים ונתן הקב״ה בהם חיות לקבל היסורין וינער הוא לשון טירוף בלשון ארמי והרבה יש במדרשי אגדה ויכסו
את הרכב לכל חיל פרעה כן דרך המקראות לכתוב למד יתירה כמו לכליו תעשה נחשת וכן לכל כלי המשכן
לכל עבדיו ויתדותיו ומיתריהם לכל כליהם ואינה אלא לשון תיקון וירא ישראל את מצ׳ מת שפלטן הים על שפתו
כדי שלא יאמרו ישראל כשם שאנו עולים מצד זה כך הם עולים מצד אחר רחוק ממנו וירדפו אחרינו את היד הגדולה
את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של הקב״ה והרבה לשונות נופלים על לשון יד וכולן לשון יד ממש הן והמפרש
יתקן הלשון אחר ענין הדבור אז ישיר משה אז כשראה הנס עלה בלבו שישיר שירה וכן ...

...ידך הושע
...ג׳ בירת

קהא לו רפואה על
ידי שהלי מעין
גבורה שמן מידתו
משה וגבורה עמו
בימינו שנ׳ מוליך
משה זרוע תפארתו
בוקע מים מפניהם
לעשות לו שם עולם
כשראה הים את
הגבורה ש...
ועומדת... משה
אמ׳ לה לארץ שעי׳
לימחילות ...
בחלליך מפני ארון
כל המעשים הקב״ה
שנ׳ ראה הים וינוס
וכשראה משה את
הים שהוא נקמפני...
אל משה בכל יום
הייתי אומ׳ בשם
הקודש ולא היית
מקבל עליך הדחיתך
משה ולא קבלת עליך
עכשיו מה לך הים
כי תנוס מפני בני ישר׳ם
ואו׳ למשה בן עמרם
כן שמרסא... תחת
רבות בעצמך לא
מפניך אני נס
אלא מלפני אדון
כל המעשים
שיתקדש שמו
בעולם שנ׳ מלפני
אדון חולי ארץ
מלפני אלוה יעקב
ע״כ

לאיתנו אותיות
לתנאו שהתנה
הקב״ה על הים
במעשה בראשית
שיבקע לבני
ישראל ע״כ

הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא נִשְׁאַר
בָּהֶם עַד אֶחָד׃ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ
בַיַּבָּשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם
חֹמָה מִימִינָם וּמִשְּׂמֹאלָם׃ וַיּוֹשַׁע
יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד
מִצְרָיִם וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם
מֵת עַל שְׂפַת הַיָּם׃ וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל
אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה
בְּמִצְרַיִם וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת יְהוָה
וַיַּאֲמִינוּ בַּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ׃

אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת
הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ
לֵאמֹר אָשִׁירָה לַיהוָה כִּי
גָאֹה גָּאָה סוּס וְרֹכְבוֹ רָמָה
בַיָּם׃

והמים להם חומה חמה כה חסר וי״ו שהקב״ה נתמלא חמה על פרעה מיכה שנ׳ ונעבר בים צרה נקדה רמה שהוא בני׳ מפסל מיכה׃

את השירה הזאת מכלל באי כא אוחריה ... שירות הן א׳ שנאמרה במצרי׳ השיר הזה יהיה לכם כליל התקדש חג׳ שירה שאמרו על הים זה אלי ואנוהו שלישית על הבאר ד׳ שירת האזינו ה׳ שאמר יהושע ו׳ שירת דבורה ז׳ וידבר דוד ח׳ שיר השירים ט׳ אמרה יהושפט שנ׳ ויועץ אל העם ויעמד משוררים ליי׳ י׳ לעתיד לבוא שירו ליי׳ שיר חדש׃

ותבו מיא וחפו ית רתיכיא וית פרשיא לכל
משרית פרעה דעלו בתריהון בימא לא
אשתאר בהון עד חד׃ באן רגע אלמא וגטא
אלמראכב ואלפרסאן וסאיר גיש פר׳ אלדאכלין
וראהם פי אלבחר לם יבק מנהם ולא ואחד׃
ובני ישראל הליכו ביבשתא בגו ימא ומיא
להון שורין מימינהון ומסמלהון׃ ובני אסר׳
מאלו פי אליבס פי וסט אלבחר ואלמא להם
אסוארא ען ימאנהם וען ישארהם׃ ופרק
יי ביומא ההוא ית ישראל מידא דמצראי
וחזא ישראל ית מצראי מיתין על כיף ימא׃
ואגאת אללה פי דלך אליום בני אסר׳ מן יד
אלמצריין וראו בני אסר׳ אלמצריין אמואתא
עלי שאטי אלבחר׃ וחזא ישראל ית גבורתא ידא
רבתא דעבד יי במצרים ודחילו עמא מן קדם יי
והימינו במימרא דיי ובנביאות משה עבדיה׃ וראו בני אסר׳ אלאפה אלעטימה אלתי
אחלהא אללה באלמצריין פכאפו אלקום אללה ואמנו באללה ובמוסי רסולה׃
בכין שבח משה ובני ישראל ית תשבחתא הדא קדם יי ואמרו למימר נשבח ונודי
קדם יי ארי אתגאי על גותניא וגיאותא דיליה היא סוסיא ורכביה רמא בימא׃
חינאיד סבח מוסי ובני אסר׳ בהדה אלתסביחה ללה וקאלו אגמעין נסבח ללה אד אקתדר
אקתדארא גליל ולכאבה רמא בהם פי אלבחר׃ תקפי ותשבחתי דחילא יי אמר במימריה

וידבר יהושע וכן ובית יעשה לבת פרעה חישב בלבו שיעשה לה׳ אף כאן ישיר אמ׳ לו לבו שישיר וכן עשה׳ ויאמרו לאמר אשירה ליי׳ וכן ביהושע כשראה הנס אמ׳ לו לבו שידבר וכן עשה ויאמר לעיני כל ישרא׳ וכן שירת הבאר שפתח בה אז ישיר ישראל פירש אחריו עלי באר ענו לה׳ אז יבנה שלמה במה שפירשו ישראל שבקש לבנות ולא בנה למדנו שהיו״ד על שם המחשבה נאמרה זהו ליישב פשוטו׳ אבל מדרשו אמרו רז״ל מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה וכן בכולן חוץ משל שלמה שפירשוהו שבקש לבנות ולא בנה׳ ואין לומר וליישב לשון זה כשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד והן מיד כגון ככה יעשה איוב׳ על פי יי׳ יחנו ויש אשר יהיה הענן לפי שהן דבר ההווה תמיד ונופל בו בין לשון עתיד בין לשון עבר׳ אבל זה שלא היה אלא לשעה איני יכול ליישבו בלשון הזה׳ כי גאה גאה על כל השירות וכל מה שאקלסנו עוד יש תוספת ולא כמדת מלך בשר ודם שמקלסין אותו ואין בו׳ סוס ורכבו שניהן קשורין זה בזה והמים מעלין אותם לרום ויורדין לעומק ואינן נפרדין׳ רמה השליך וכן ורמו לגו אתון נורא׳ ומדרש אגדה כתו׳ אחד אומר רמה וכתו׳ אחד אומ׳ ירה מלמד שהיו עולין לרום ויורדין לתהום כמו הורידה מגן פנתה מלמעלה למטה׳ עזי וזמרת יה׳ אונקלוס תרגם עזי ... כמו עזי וזמרת כמו וזמרתי ואיני תמה על לשון המקרא שאין לו דמיון בנקודתו במקרא אלא בשלשה מקומות שהוא סמוך אצל וזמרת וכל שאר מקומות נקוד שורק יי׳ עזי ומעזי עזי אליך אזמרה וכן כל תיבה בת שתי אותיות הנקודה מלאפום פתח ... ואין השנית בשבא בחטף הראשונה נקודה בשורק כגון עז עזי רך רכי

בן מכבי

גאה כנגד ... נודע

חק חקי של עולם
כל כולו

בים׃ עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי
לִי לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ
אֱלֹהֵי אָבִי וַאֲרֹמְמֶנְהוּ׃ יְהוָה
אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמוֹ׃
מַרְכְּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ יָרָה
בַיָּם וּמִבְחַר שָׁלִשָׁיו טֻבְּעוּ
בְיַם סוּף׃ תְּהֹמֹת יְכַסְיֻמוּ
יָרְדוּ בִמְצוֹלֹת כְּמוֹ אָבֶן׃
יְמִינְךָ יְהוָה נֶאְדָּרִי בַּכֹּחַ
יְמִינְךָ יְהוָה תִּרְעַץ אוֹיֵב׃

וַהֲוָה לִי לְפָרִיקָן אֱלָהִי וְאַבְנֵי לֵיהּ
מַקְדַּשׁ אֱלָהָא דַאֲבָהָתִי וְאֶפְלַח קֳדָמוֹהִי׃
עִזִּי וּמַגְדִי אַלְּדִי אַלְּדִי כָּאן לִי גוֹתָא
הַדֵּי טַאִיקִי אַנְ׳ אִיה טָאהַ אבי ארפעה׃
יְיָ מָרֵי נִצְחָן קְרָבַיָּא יְיָ שְׁמֵיהּ׃ אללה
דו אלמלאחם אללה אסמה׃ רְתִכֵּי פַרְעֹה
וּמַשִׁרְיָתֵיהּ שְׁדִי בְיַמָּא וּשְׁפַר גִּבָּרוֹהִי
אִטַּבַּעוּ בְיַמָּא דְסוּף׃ מראכב פר
ונגדה זדא בהם פי אלבחר וכיאר קואדה
גרקו פי בחר אלקלזם׃ תְּהוֹמַיָּא חֲפוֹ
עֲלֵיהוֹן נְחַתוּ לְעִמְקַיָּא כְּאַבְנָא׃ אנמר
גטאהם פנזלו פי אלקער כאלחגארה׃ יְמִינָךְ יְיָ אַדִּירָא בְחֵילָא יְמִינָךְ יְיָ תְּבָרַת
סָנְאָה׃ ימינך יא רב גזילה אלקוה ימינך יא רב תרהב אלעדו׃

ושלישים עלבכ׳ ואו

חק חק׳ עוֹל עוֹלו כל כולוואו שלשה עזי וזמרת שלכאן ושליטעיה ושלהלים נקודים בחטף קמץ׳ ועוד אין כא מהם
כתוב בו וזמרתי אלא וזמרת וכולם סמוך להם ויהי לי לישועה לכך אני אומר לישב לשון המקרא שאין עזו כמו
עזי ולא וזמרת כמו וזמרתי אלא עזי שם דבר הוא כמו היושבי בשמים שוכני בחגוי סלע שוכני סנה וזהו השבח עוז
וזמרת יה הוא היה לי לישועה וזמרת דבוק הוא לתיבת השם כמו לעזרת יי׳ לעזרת יי׳ בעברת יי׳ על דברת בני האדם
ולשון וזמרת לשון לא תזמור זמיר עריצים לשון כסוח וכריתה עוזו ונקמתו שלשנו היה לנו לישועה ולא תתמה
על לשון ויהי שלא נאמר היה שיש לנו מקראות מדברים בלשון זה וזה דוגמתו את קירות הבית סביב להיכל ולדביר ויעש
צלעות סביב היה לו לומר מלך עליהם רחבעם מבלתי יכלת יי׳ וישחטם הלל שחטם והאנשים אשר עלחמטה
וימותו הלל מתו ואשרלא עם לבבו את דברי יי׳ ויעזב הלל עזב זה אלי בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע
ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים ואנוהו אנקלוס תרגם לשון נוה נוה שאנן לנוה צאן ד״א ואנוהו לשון נוי
אספר נויו ושבחיו לבאי עולם כגון מה דודך מדוד דודי צח ואדום וכל הענין אלהי אבי הוא זה וארוממנהו אלהי אבי
לא אני תחלת הקדושה אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה ושוהותו עלי מימי אבותי יי׳ איש מלחמה בעל מלחמות
כמו איש נעמי וכל איש ואישך מתורגמין בעל וכן וחזקת והיית לאיש לגבור יי׳ שמו מלחמותיו לא בכלי זיין אלא
בשמו הוא נלחם ואני בא אליך בשם יי׳ צבאות ד״א יי׳ שמו אף בשעה שהוא נלחם ונוקם [redacted] מאויביו אוחז הוא במדתו
לרחם על ברואיו ולזון את כל באי עולם ולא כמדת מלכי אדמה כשהוא עסוק במלחמה פונה עצמו מכל עסקים ואין
בו כח לעשות זו וזו ירה בים שדי בימא שדי לשון ירייה וכהא או ירה יירה אן אשתדאה ישתדי והתיו מטעמת בשו במקום
יתפעל ומבחר שם דבר כמו מרכב מרכב מקרא קורש טבעו אין טביעה אלא במקום טיט כמו טבעתי ביון מצולה
וטבע ירמיהו בטיט מלמד שנעשה הים טיט לגמול להם כמדתם שטעבדו את ישראל בחומר ובלבנים יכסימו כמו יכסום
והיוד האמצעית יתירה בו ודרך מקראות בכך כמו ירביון ירוון מדשן ביתך והיוד ראשונה שמשמעה לשון עתיד כך
פרושו טבעו בים סוף כדי שיחזרו המים ויכסו אותן יכסימו אין לך דומה במקרא בנקודתו ודרכו להיות נקוד יכסיומו
חלא כמו אבן ובמקו׳ אחר צללו כעופרת ובמקו׳ אחר יאכלמו כקש הרשעים כקש הולכין ומטרפין עולין ויורדין
בינונים כאבן והכשרים כעופרת שנחו מיד ימינך ימינך שני פעמים כשישראל עושין רצונו של מקום השמאל
נעשית ימין ימינך נאדרי בכוח להציל את ישראל וימינך השנית תרעץ אויב ולי נראה אותה ימין עצמה תרעץ
אויב מה שאי אפשר לאדם לעשות שתי מלאכות ביד אחת ופשוטו של מקרא ימינך זה נאדרת בכחמה מלאכתה
ימינך היא תרעץ אויב וכמה מקראות דוגמתו כי הנה אויביך יי׳ כי הנה אויביך יאבדו עד מתי רשעים יי׳ עד מתי רשעים
ישאו נהרות יי׳ נשאו נהרות קולם לא לנו יי׳ לא לנו אענה נאם יי׳ אענה את השמים אנכי ליי׳ אנכי אשירה
לולי יי׳ שהיה לנו יאמר נא ישראל לולי יי׳ שהיה לנו בקום עלינו אדם עורי עורי דבורה עורי עורי דברי שיר תרמסנה
רגל רגלי עני וכתן ארצם לנחלה נחלה לישראל עמו נאדרי כמו רבתי עם שרתי במדינות גנובתי יום תרעץ אויב

תמיד היא
רועצת

יעזב צלעות סביב וכן בחרי הימים ובני ישראל היושבים בערי יהודה וימלך עליהם רחבעם היה לו לומר מלך

ומבחר

וברב גאונך תהרס קמיך
תשלח חרנך יאכלמו כקש׃
וברוח אפיך נערמו מים
נצבו כמו נד נזלים קפאו
תהמת בלב ים׃ אמר אויב
ארדף אשיג אחלק שלל
תמלאמו נפשי אריק חרבי
תורישמו ידי׃ נשפת ברוחך
כסמו ים צללו כעופרת במים
אדירים׃ מי כמכה באלים
יהוה מי כמכה נאדר
בקדש נורא תהלת עשה
פלא

ובסגי תוקפך תברתנון לדקמו על עמך שלחת רגזך שיצינון כנורא לקשא׃ ובמימר
אקתדאך תהרס מקאומיך תבעת בסכטך
יאכלהם כאקש׃ ובמימר פומך חכימו מיא
קמו כשור אזליא קפו תהומי בלבא דימא׃
ובריח גצבך תערם אמא ווקפת כאטואר
אהואטל ונמדת אגמר פי קלב אבחר׃ דהוה
אמר סנאה ארדוף אדביק אפליג בזתא
תסבע מנהון נפשי אשלוף חרבי תשיצינון
ידי׃ ואד קא אערו. אכלבהם ואקסם סלבהם.
תשתפי מנהם נפסי אגרד סיפי תקלעהם
ידי׃ אמרת במימרך חפא עליהון ימא
אשתקעו כאברא במיין תקיפין׃ אובבת
בריחך פגטאהם אבחר. ורסבו כארצאץ פי אמא אגזירי׃ לית בר מנך את הוא אלהא
יי׃ לית אלה אלא את אדיר בקדשא דחיל תשבחן עביד פרישן׃ מן מתלך פי
אמעבודאת יא רב מן מתלך אגליל אמקדס מכיף אמראיה צאנע אעגובאת׃

מי כמכה רבע שלא יראה כמות מיכה כחוק נאדר הו שהרי מיכה העביד פסלו בים

תמיד היא רוצצת ומשברת האויב ודומה לו וירעצו וירצצו את ישראל דשופטים. תהרס קמיך תמיד אתה הורס קמיך הקמים נגדיך ומי הם הקמים כנגדו אלו הקמים על ישראל וכן הוא אומר כי הנה אויביך יהמיון ומה היא ההמיה על עמך יערימו סוד ועל זה קורא אותם אויביו. וברוח אפיך. היוצא משני נחירים של אף דבר הכתוב כביכול בשכינה דוגמת מלך בו״ד כדי להשמיע אזן הבריות כפי ההווה שיוכלו להבין דבר כשאדם כועס יוצא רוח מנחיריו וכן עלה עשן באפו וכן ומרוח אפו יכלו וזהו שאמר למען שמי אאריך אפי כשזעפו נחה נשימתו ארוכה וכשהוא כועס נשימתו קצרה. ותהלתי אחטם לך ולמען תהלתי אשים חטם באפי לסתום נחירי בפני האף והרוח שלא יצאו לך בשבילך אחטם כמו נאקה בחטם במקום שבת כך נראה בעיני וכל אף וחרון שבמקרא אני אומר כן חרה אף כמו ועצמי חרה מני חורב לשון שרפה ומוקד שהנחירים מתחממין ונחרים בעת הקצף וחרון מגזרת חרה כמו רצון מגזרת רצה וכן חמה לשון חמימות שלכן הוא בשלה בו. וברוח החמה אומ׳ נתקררה דעתו. נערמו מים. אונקלוס תרגם לשון ערמומית ולשון צחות המקרא כמו ערימת חטים ונצבו כמו נד יוכיח. נערמו ממוקד רוח שיצא מאפך יבשו המים והם נעשו כמין גלים וכריות שמגביהים שהם צבורים. כמו נד כתרגומו כשור חומה. נד לשון צבור וכנוס כמו נד קציר ביום נחלה. כונס כנד לא כתב כונס כנאד שאין כנד ושוהיה כנד כמו כנאד וכונס לשון הכנסה היה לו לכתוב מכניס כבנאד מי הים לא כונס לשון אוסף וצובר הוא וכן קמו נד אחד ויעמדו נד אחד ואין לשון קימה ועמידה בנאדות לא בחומות וצבורים ולא מצינו נאד נקורא במלאתם כמו שימה דמעתי בנאדך את נאד החלב. קפאו כמו וכגבינה תקפיאני שהוקשו ונעשו כאבנים והמים זורקין את המצריים על האבן בכח ונלחמים בם בכל מיני קושי. בלב ים בחוזק הים ודרך המקראות לדבר כן עד לב השמים בלב האלה לשון עיקרו ותקפו של דבר. אמר אויב לעמו כשפיתן בדברים ארדוף ואשיגם ואחלק שלל עם שרי ועבדי. תמלאמו נפשי תמלא מהם. נפשי רוחי ורצוני ואל תתמה על תיבה המדברת בשתים שתמלאמו תמלא מהם שהרבה בלשון הזה כי ארץ הנגב נתתני כמו נתת לי. ולא יכלו דברו לשלום כמו דבר עמו. בני יצאוני כמו יצאו ממני. מספר צעדי אגידנו כמו אגיד לו. אף כאן תמלאמו תמלא נפשי מהם. אריק חרבי אשלוף ועל שם שהוא מריק את הנדן בשליפתו ונשאר ריק נופל בו לשון הרקה כמו מריקים שקיהם. וכליו יריקו. ולא תאמר אין

פלא: נטית ימינך תבלעמו
ארץ: נחית בחסדך עם זו
גאלת נהלת בעזך אל
נוה קדשך: שמעו עמים
ירגזון חיל אחז ישבי
פלשת: אז נבהלו אלופי
אדום אילי מואב יאחזמו
רעד נמגו כל ישבי כנען:

ארימת ימינך בלעתנון ארעא:
מדדת ימינך פאבתלעתהם אלארץ:
דברתא בטבותך לעמא דנן דפרקתא
קודתהי בתקפך לדירא דקדשך:
וקיידת בפעלך אלשעב אלדין פככתהם
וסקתהם בעזך אלי מאוא קדסך: שמעו
עממיא וזעו דחלא אחדתנון לדהוו
יתבין בפלשת: סמעת אלאמם פרגזת
ואכד אלטלק סכאן פלסטין: בכן
אתבהילו רברבי אדום תקיפי מואב אחדינון רתיתא אתברו כל דהוו יתבין
בכנען: חינד דהשו עטאריף אדום ואגלא מואב אכדתהם אלרעדה ומאג גמיע
סכאן כנעאן:

לשון ריקות נופל על היוצא ולא על התיק ועל השק ועל הכלי שיצא ממנה אבל לא על החרב ועל היין ולרחוק ולפרש
אריק חרבי כלשון וירק את חניכיו אזדיין בחרבי ממינו הלשון מוסב אף על היוצא מסם תורק ולא הורק מכלי של כלי
אין כתו כאן ~~לא הורק מכלי אל כלי~~ לא הורק הכלי אין כתי׳ כאן שאלא הורק היין מכלי של כלי מבינו הלשון מוסב
אף על היין וכן והריקו חרבותם על יפי חכמתך רחידס תורישמו לשון רשות ודלות כמו מוריש ומעשיר נשפת
לשון הפחה וכן וגם נשף בהם ויבשו צללו שקעו עמקו לשון מצולה כעופרת חבר כלום בלעז באלים בחזקים כמו
ואת אילי הארץ לקח אילותי לעזרתי חושה נורא תהלות יראוי מלהגיד תהלותך כן ימעטו על כלך דומיה תהלה
נטית ימינך כשהקב״ה נוטה ידו הרשעים כלים ונופלים לפי שהכל נתון בידו ונופלים בהטיתה וכהא ויט יטה ידו וכשל
עוזר ונפל עזור משל לכלי זכוכית הנתונים בידי אדם מטה ידו מעט והם נופלים ומשתברין תבלעמו ארץ מכאן
שזכו לקבורה בשכר שאמרו יי׳ הצדיק נהלת לשון מנהל ואונקלוס תרג׳ לשון נשיאה וסובל ולא דקדק לפרש אחר לשון
העברית ירגזון מתרגזין ישבי פלשת מפני שהרגו את בני אפרים שמיהרו את הקץ ויצאו בחזקה כמפורש
בדה״י והרגום אנשי גת אלופי אדום אילי מואב והלא לא היה להם לירא כלום שהרי לא עליהם הולכים אלא מפני
אנינות שהיו מתאוננים ומצטערים על כבודן של ישר׳ נמוגו נמסו כמו ברביבים תמוגגנה אמרו הכנענים
עלינו לכלותינו ולירש את ארצנו תפל עליהם אימתה על הרחוקים ופחד על הקרובים כענין שנ׳ כי שמענו את
אשר הוביש יי׳ וגו׳ עד יעבר עד יעבר כתרגו׳ קנית חיבבת משאר אומו׳ כחפץ הקנוי בדמים יקרים מכון לשבתך
מקדש שלמטה מכוון כנגד כסא שלמעלה אשר פעלת מקדש הטעם עליו זקף גדול להפרידו מתיבת השם שלאחריו
מקדש אשר כוננו ידיך יי׳ חביב בית המקדש שהעולם נברא ביד אחת שנ׳ אף ידי יסדה ארץ ומקדש בשתי ידים
ואימתי יבנה בשתי ידים בזמן שיי׳ ימלוך לעולם ועד לעתיד לבוא שכל המלוכה שלו לעולם ועד לשון עולמית
הוא והוי״ו בו יסוד לפיכך היא פתוחה אבל אני היורש ועד שהוי״ו בו שמוש קמוצה היא כי בא סוס פרעה כאשר באו
ותקח מרים הנביאה היכן נתנבאה כשהיא אחות אהרן קודם שנולד משה אמרה עתידה אמי שתלד בן וכו׳ כדאית׳ בסוטה
אחות אהרן לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה נקראת על שמו את התף כלי של מיני זמר בתפים ובמחולות
מובטחות היו צדקניות שבדור שהקב״ה עושה להם נסים והוציאו תפים ממצרים ותען להם מרים משה אמר
שירה לאנשים הוא אומר והם עונים אחריו ומרים אמרה שירה לנשים ויסע משה הסיען בעל כרחן
שעיטרו מצרים סוסיהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות והיו ישר׳ מוצאים אותם בים וגדולה היתה ביזת הים
מביזת מצרים שנ׳ תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף לפיכך הוצרך להסיעם בעל כרחם ויבאו מרתה כמו למרה
הא בסוף תיבה במקום למ״ד בתחילתה שהתי״ו היא במקום הה״א השרשית בתיבת מרה ובסמיכתה כשה״א נדבקת לה״א
שהוא מוסיף במקום הלמ״ד תיהפך ההא שלשורש לתי״ו וכן כל הא שהיא שורש בתיבה תיהפך לתי״ו בסמיכתה כמו
חמה אינך וחמתו בערה בו הרי הה״א שלשורש נהפכה לתי״ו מפני שנסמכה על הוי״ו הנוספת וכן ועבר ואמה הנה
אמתי בלהה נפש חיה וזימתו חיתו לכם ביקבדרשה ותשובתו הרמתה וילונו לשון נפעל הוא וכן התרגום
לשון נפעל הוא ואתרעמו וכן דרך למתלונה להסב הדבור על האדם מתלונן מתרעם ולא יאמר לונן רוגם
וכן יחמו הלשון מכל שיכש של״ מסב הדבור שלו באמרו שיי׳ שם שם לו במרה נתן להם מקצת פרשיות שלתורה
שיתעסקו בהם שבת ופרה אדומה ודינין ושם נסהו לעם וראה קשי ערפו שלא נמלכו ממשה בלשון יפה
בקש עלינו שיהיה לנו מים לשתות אלא נתלוננו אם שמוע תשמע זו קבלה שיקבלו עליהם תעשה היא עשייה
והאזנת תטה אזנים לדקדק בהם כל חקיו דברים שאינן אלא גזירת מלך בלא שום טעם ויצר הרע מקנטר
עליהם מה איסור

יקרים שחביב
על האדם
תבי חמור שנבא
משה שלא יכנס
בארץ לכך לא
נאמ׳ תבי׳ אבן:
מכון

תפל עליהם אימתה ופחד
בגדל זרועך ירמו כאבן
עד יעבר עמך יהוה
עד יעבר עם זו קנית׃
תבאמו ותטעמו בהר נחלתך
מכון לשבתך פעלת יהוה
מקדש אדני כוננו ידיך׃
יהוה ימלך לעלם ועד׃
כי בא סוס פרעה ברכבו
ובפרשיו בים וישב יהוה
עלהם את מי הים ובני
ישראל הלכו ביבשה בתוך הים׃
ותקח

תפיל עליהון אימתא ודחלתא בכני תקפך
ישתקון כאבנא עד דיעבר עמך יי ית
ארנונא עד דיעבר עמא דנן דפרקתא ית
ירדנא׃ תקע עליהם אלהיבה ואלפזע בעטם
קדרתך יסכתון כאלחגארה יא רב אן יגוז
שעבך יא לטיף אן יגוז אלשעב אלדין פככתהם׃
תעילנון ותשרינון בטורא דאחסנתך אתר
מתקן לבית שכינתך אתקינתא יי מקדשא
יי אתקנוהי ידך׃ גואזא תאתי בהם
פתגרסהם פי גבל נחלתך · מהייא לסכינתך
ענעתהא יא רב · מקדסא יא רב אצלחתה
ידך׃ יי מלכותיה קאים לעלם ולעלמי
עלמיא׃ אללה מלך אלדהר ואבדא׃ ארי עלו

סוסות פרעה ברתכוהי ובפרשוהי בימא ואתיב יי עליהון ית מי ימא ובני ישראל
הליכו ביבשתא בגו ימא׃ אד דכל כיל פרעון ומראכבה ופרסאנה פי אלבחר·
פרד אללה עליהם מא אלבחר · ובני אסראיל סארו פי אליבס פי וסט אלבחר׃

ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התף בידה ותצאן כל הנשים אחריה
בתפים ובמחלת׃ ונסיבת מרים נביאתא אחתיה דאהרן ית תפא בידהא
ונפקא כל נשיא בתרהא בתפין ובחנגין׃ ת׳ם אכדת מרים אלנביה אכת
הרון דפא פי ידהא וכרג גמיע אלנסא וראהא בדפוף וטבול׃ ותען להם מרים
שירו ליהוה כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים׃ ומעניא להון מרים שבחו
ואודו ק׳ יי ארי אתגאי על גיותניא וגיאותא דיליה היא סוסיא ורכביה
רמא בימא׃ וגאובתהן מרים סבחו ללה אד אקתדר אקתדארא אלכיל
ורכאבהא רמא בהם פי אלבחר׃

ירמו כאבן רגע שלא יראה כאומ׳ הו ירמוך אבן׳׳

כוננו ידיך מלא ביו״ד בשביל נסים שנעשו במקדש ובשביל עשר קדושות שנתקדשה הארץ כדאית במסכת כלים׃

בהר נחלתך תורה נקראת נחלה שנ׳ וממתנה נחליאל׳ ישראל נקראו נחלה׳ והם עמך ונחלתך ארץ ישראל נקראת נחלה שנ׳ והיה כי תבוא אל הארץ אשר יי׳ אלהיך נותן לך נחלה׃ בית המקדש נקרא נחלה׳ בהר נחלתך ובזכות ישראל שנקראו נחלה ניבנו בית המקדש שנקרא נחלה בזכות תורה שנקראת נחלה לכך נאמר בהר נחלתך׳

עליהם מה איסור בשו למה נאסרו כגון לביעת כלאים [illegible] ואכילת חזיר ונבלה אדומה ויוצא בהם׃
לא אשים עליך׳ ואם אשים הרי הוא כלא הושמה׳ כי אני יי רפאך׳ ולפי פשוטו כי אני יי רופאיך ומלמדך
תורה ומצות למען תנצל מהם כרופא הזה האומר לאדם לא תאכל דבר זה פן יביאך לידי חולי וכן הוא
אומר רפאות תהי לשרך׳ שתים עשרה עינת מים׳ כנגד שנים עשר שבטים נזדמנו להם׳
ושבעים תמרים׳ כנגד שבעים זקנים׳ בחמשה עשר יום׳ נתפרש היום שלחניה זו לפי שבו
ביום כלתה החררה שהוציאו ממצרים והוצרכו למן למדנו שאכלו משירי הבצק ששים ואחת

סעודות וירדלהם
המן

וַיַּסַּע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל־מִדְבַּר שׁוּר וַיֵּלְכוּ
שְׁלֹשֶׁת־יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מָיִם׃ ואטיל משה ית ישראל מימא דסוף
ונפקו למדברא דחגרא ואזלו מהלך תלתא יומין במדברא ולא אשכחו מיא׃
ורחל מוסי׳ בני אסר׳ מן בחר סוף וכרגו אלי ברייה חגר פסארו תלאתה
איאם פי אלברייה ולם יגדו מאא׃ וַיָּבֹאוּ מָרָתָה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתֹּת מַיִם
מִמָּרָה כִּי מָרִים הֵם עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמָהּ מָרָה׃ ואתו למרה ולא יכילו למשתי
מיא ממרה ארי מרירין אנון על כין קרא שמה מרה׃ תם גאו אלי מרירה
ולם יטיקו אן ישרבו מנהא מאא לאנה מר ולדלך סמית מרירה׃ וַיִּלֹּנוּ הָעָם
עַל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר מַה־נִּשְׁתֶּה׃ ואתרעמו עמא על משה למימר מא נשתי׃
פתדמר אלקום עלי מוסי׳ קאילין מא נשרב׃ וַיִּצְעַק אֶל־יְהוָה וַיּוֹרֵהוּ יְהוָה עֵץ
וַיַּשְׁלֵךְ אֶל־הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמָּיִם שָׁם שָׂם לוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט וְשָׁם נִסָּהוּ׃ וצלי קדם יי
ואלפיה יי אעא ורמא למיא ובסימו מיא תמן גזר ליה קים ודין ותמן נסייה׃
פדעא אלי אללה פדלה עלי שגרה טרח מנהא פי אלמא פחלא תם צייר להם רסומא
ואחכאמא ותם אמתחנה׃ וַיֹּאמֶר אִם־שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַיָּשָׁר
בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהַאֲזַנְתָּ לְמִצְוֺתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל־חֻקָּיו כָּל־הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר־שַׂמְתִּי
בְמִצְרַיִם לֹא־אָשִׂים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רֹפְאֶךָ׃ ואמר אם קבלא תקביל
למימרא דיי אלהך ודכשר קדמוהי תעביד ותצית לפקודוהי ותטר כל קימוהי
כל מרעין דשויתי במצרים לא אשוינון עלך ארי אנא יי אסך׃ וקאל אן קבלת
אמר אללה רבך וצנעת אלמסתקים ענדה ואצגית אלי וצאיאה וחפצת גמיע
רסומה פגמיע אמראץ׳ אלתי אחללתהא באלמצריין לא אחל פיך שיא
מנהא לאני אללה מעאפיך׃

וַיָּבֹאוּ אֵילִמָה וְשָׁם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ־שָׁם
עַל־הַמָּיִם׃ ואתו לאילים ותמן תרי עסר מבועין דמיין ושבעין דקלין ושרו
תמן על מיא׃ תם גאו אלי אילים ותם אתנא עשר עין מא וסבעין נכלה פנזלו
תם עלי אלמא׃ וַיִּסְעוּ מֵאֵילִם וַיָּבֹאוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַּר סִין

שמשם בו חק שם בע פרה אדומה שבשם עדה ממתק המרים בך פרה אדומה מטהרת את הטמאים עכ׳

מחלה אותיות הלחם ואותיות המלחם לומר לך שמנים וארבעה מיני חלאים תלויין במרה וכולן נכפת במלח וקיתון של מים חמין שחרית מבטלתן ולכך קמירלומיעות מים׃ רפאך רפה רפה ירפא דגש שהלפואה שבידי שמים באה בשופי ושבידי אדם בקושי׳

מקשורות וירד להם המן בששה עשר באייר ויום אחד בשבת היה כדאיה במסכת שבת׃ וילונו לפי שכלה הלחם׃ מי יתן מותנו׃ שנמות ואינו שם דבר כמו מותנו שאכמו עשותנו חנותנו שובנו לעשות אנחנו לחנות אנחנו למות אנחנו ותרגו׳ לוי דמיתנא׃ לו מתנו הלואי והיינו מתים׃ דבר יום ביומו צורך אכילת יום ביומו ילקטו היום לצורך מחר׃ למען אנסנו הילך בתורתי׃ אם ישמרו מצות התלויות בו שלא יותירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקוט׃ והיה משנה ליום ולשחרית משנה שלשהיו רגילים ללקוט יום יום שלשאר ימות השבוע׃

ילקטו ביומו ולא ילקטו היום

אומר אני אשר יביאו והיה משנה

אשר בין אילם ובין סיני בחמשה עשר יום לחדש השני לצאתם מארץ
מצרים: ונטלו מאילים ואתו כל כנשתא דבני ישראל למדברא דסין דבין
אילים ובין סיני בחמישת עסרא יומא לירחא תנינא למפקהון מארעא
דמצרים: ורחלו מן איליס וגאת גמאעה בני אסר׳ אלי ברייה סין אלדי בין
איליס ובין סיני פי אליום אלכאמס עשר מן אלשהר אלתאני לכרוגהם מן בלד
מצר: וילינו כל עדת בני ישראל על משה ועל אהרן במדבר: ואתרעמו וילונו
כל כנשתא דבני ישראל על משה ועל אהרן במדברא: פתדמר גמאעת בני
אסר׳ עלי מוסי והרון פי תלך אלברייה: ויאמרו אלהם בני ישראל מי יתן
מותנו ביד יהוה בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשבע
כי הוצאתם אתנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב: ואמרו
להון בני ישראל לוי דמיתנא קדם יי׳ בארעא דמצרים כד הוינא יתבין על דודי
בסרא כד הוינא אכלין לחמא ושבעין ארי אפיקתון יתנא למדברא הדין
לקטלא ית כל קהלא הדין בכפנא: וקאלו להם בנו אסר׳ יא ליתנא מתנא נחן
אלה פי בלד מצר פי גלוסנא עלי קדור אללחם ואכלנא מן אלטעאם שבענא
אד אכרגתמונא אלי הדה אלברייה לתקתלו גמיע הדי אלגוק באלגוע:

ויאמר יהוה אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים
ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתי אם לא: ואמר
יי׳ למשה האנא מחית לכון לחמא מן שמיא ויפקון עמא וילקטון פתגם
יום ביומיה בדיל דאנסינון היהכון באוריתי אם לא: פקאל אלה למוסי האנא
מנזל לכם טעאמא מן אלסמא יכרג אלקום פי[לת]קטונה אמר יום ביום לכי
אן אמתחנהם איסירון פי שראיעי אם לא: והיה ביום הששי והכינו את
אשר יביאו והיה משנה על אשר ילקטו יום יום: ויהי ביומא שתיתאה ויתקנון
ית דייתון ויהי על חד תרין על דילקטון יום יום: פאדא כאן פי אליום אלסאדס יצלחון
מא יאתון בה פאנה יכון צעף מא ילקטון פי כל יום: ויאמר משה ואהרן אל כל
בני ישראל ערב וידעתם כי יהוה הוציא אתכם מארץ מצרים: ואמר משה

והיה משנה. לאחר שיביאו ימצאו משנה במדידה על אשר ילקטו וימודו יום יום וזהו לקטו לחם משנה
לקיטתו היה נמצא לחם משנה וזהו על כן הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים נותן לכם ברכה בבית למלאות העומר
פעמים ללחם יומים: ערב. כמו לערב: וידעתם כי יי׳ המוציא אתכם מארץ מצרים לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם אותנו
תדעו כי לא אנחנו המוציאים שאני הוציא אתכם שיגיז לכם את השליו: ובקר וראיתם. לא על הכבוד שנ׳ והנה
כבוד יי׳ נראה בענן נאמ׳ שאכך אמר להם ערב וידעתם כי יכולת בידו ליתן תאותכם ובשר יתן אך לא בפנים מאירות יתננה
לכם כי שלא כהוגן שאלתם ומכרס מליאה והלחם ששאלתם לצורך בירידתו לבקר תראו את כבוד אור פניו שיורידהו לכם
אותו

ואהרן לכל בני ישראל ברמשא ותדעון ארי יי׳ אפיק יתכון מארעא דמצרים׃ פקאל
מוסי׳ והרון לגמיע בני אסר בעשיא תעלמון אן אללה אכרגכם מן בלד מצר׃ ו
ובקר וראיתם את כבוד יהוה בשמעו את תלנתיכם על יהוה ונחנו מה כי תלונו תלינו ק׳
עלינו׃ וצפרא ותחזון ית יקרא דיי׳ בד שמיען קדמוהי ית תרעמתכון על יי׳
ונחנא מא ארי מתרעמתון עלנא׃ ובאלגדאה תנטרון כרם אללה אד סמע את
תדמרכם עליה ונחן מא אד תתדמרון עלינא׃ ויאמר משה בתת יהוה לכם
בערב בשר לאכל ולחם בבקר לשבע בשמע יהוה את תלנתיכם אשר
אתם מלינם עליו ונחנו מה לא עלינו תלנתיכם כי על יהוה׃ ואמר משה
בדיתין יי׳ לכון ברמשא בסרא למיכל ולחמא בצפרא למסבע בד שמיען
קדמי ית תרעמתכון דאתון מתרעמין עלוהי ונחנא מא לא עלנא תרעמתכון
אלהין על מימרא דיי׳׃ תם קאל מוסי׳ דאך כאן יעטיכם אללה בעשיא לחמא
תאכלונה וטעאמא באלגדאה תשבעונה אד סמע תדמרכם אלדי תתדמרון
עליה ונחן מן לים עלינא תדמרכם בל עלי׳ אללה׃ ויאמר משה אל
אהרן אמר אל כל עדת בני ישראל קרבו לפני יהוה כי שמע את תלנתיכם׃
ואמר משה לאהרן אימר לכל כנשתא דבני ישראל קרובו קדם יי׳ ארי שמיען
קדמוהי ית תרעמתכון׃ פקאל מוסי׳ להרון קל לגמאעה׳ בני אסר תקדמו
בין ידי אללה פאנה קד סמע תדמרכם׃ ויהי כדבר אהרן אל כל עדת בני
ישראל ויפנו אל המדבר והנה כבוד יהוה נראה בענן׃ והוה כד מליל אהרן
עם כל כנשתא דבני ישראל ואתפניאו למדברא והא יקרא דיי׳ אתגלי
בעננא׃ פכאן כלם הרון בדלך גמאעה׳ בני אסר אלתפתו אלי׳ אלבר פאדי׳
בנור אללה קד טהר פי אלגמאם׃
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ שמעתי את תלונת בני ישראל דבר ז
אלהם לאמר בין הערבים תאכלו בשר ובבקר תשבעו לחם וידעתם כי אני
יהוה אלהיכם׃ שמיע קדמי ית תרעמת בני ישראל מליל עמהון למימר בין
שמשיא תיכלון בסרא ובצפרא תסבעון לחמא ותדעון ארי אנא יי׳ אלהכון׃ קד

דרך חיבה בבקר שיש שהות להכינו ועל מלמעלה וטל מלמטה כמונח בקופסא׳׳ את תלונותיכם על יי׳ כמו אשר
על יי׳׳ ונחנו מה ׳מה אנחנו חשובין׳׳ כי תלינו עלינו שתלעימו עלינו את הכל את בניכם ונשיכם ובנותיכם –
וערב רב ועל כרחי אני זקוק לפרש תלינו בלשון תפעילו מפני דגשותו וקריאתו שאו היה רפה היתי מפרשו בלשון
תפעלו כמו וילן העם על משה או אם היה דגש ואין בו יוד וקרא תלונו היתי מפרשו לשון תתלוננו עכשיו
הוא משמע תלינו את אחרים כמו במרגלים וילינו עליו את כל העדה׳׳ בשר לאכל ולא לשובע למדה תורה
דרך ארץ שאין אוכלין בשר לשובע׳׳ ומה ראה להוריד לחם בבקר ובשר בערב לפי שהלחם שאלו כהוגן שאי
אפשר לו לאדם בלא לחם׳ אבל בשר ששאלו שלא כהוגן שהרבה בהמות היו להם עוד שהיה אפשר להם
בלא בשר לפיכך נתן להם בשעת טורח שלא כהוגן׳׳ ונחנו מה אתם מליכים עליו׳ את האחרים השומעין אתכם

מתלוננים׳
קרבו למען
שהענן יורד

קמעת תרמר בני אסר קל להם בין אלגרובין תתכלון לחמא ובאלגדאה תשבעון טעאמא ותעלמון אני אללה רבכם׃ ויהי בערב ותעל השלו ותכס את המחנה ובבקר היתה שכבת הטל סביב למחנה׃ והוה ברמשא וסליקת שלו וחפת ית משריתא ובצפרא הות נחתת טלא סחור סחור למשריתא׃ פלמא כאן באלעשא צעד אלסלוא פגטא אלעסכר ובאלגדאה כאן סכב אלטל חואלי אלעסכר׃ ותעל שכבת הטל והנה על פני המדבר דק מחספס דק ככפר על הארץ׃ וסליקת נחתת טלא והא על אפי מדברא דעדק מקלף דעדק כגיר כגלידא על ארעא׃ ולמא צעד סכב אלטל פאדי עלי׳ וגה אלבריה כשי דקיק מדחרג כאלרמק עלי׳ אלארץ׃ ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא ויאמר משה אלהם הוא הלחם אשר נתן יהוה לכם לאכלה׃ וחזו בני ישראל ואמרו גבר לאחוהי מנא הוא ארי לא ידעין מא הוא ואמר משה להון הוא לחמא דיהב יי׳ לכון למיכל׃ פנצרוה בני אסר וקאל בעצהם לבעץ הו מן לאנהם לם יעלמו מא הו פקאל מוסי׳ להם הו אלטעאם אלדי אעטאה אללה לכם מאכלא׃ זה הדבר אשר צוה יהוה לקטו ממנו איש לפי אכלו עמר לגלגלת מספר נפשתיכם איש לאשר באהלו תקחו׃ דין פתגמא דפקיד יי׳ לקוטו מניה גבר לפום מיכליה עמרא לגלגלתא מנין נפשתכון גבר לדבמשכניה תסבון׃ הדי אלאמר אלדי אמר אללה בה אן ילקטו מנה כל רגל עלי׳ קדר עיאלה מרזבאן לכל גמגמה עלי׳ אחצא אנפסכם וכל רגל יאכד למן פי ביתה׃ ויעשו כן בני ישראל וילקטו המרבה והממעיט׃ ועבדו כין בני ישראל ולקטו דאסגי ודאזער׃ פצנעו כדאך בני אסר ולקטו מן כתר ומן קלל׃ וימדו בעמר ולא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר איש לפי אכלו לקטו׃ וכלו בעומרא ולא אותר דאסגי ודאזער לא חסר גבר לפום מיכליה לקטו׃ פכאלוה באלמרזבאן פלם יפצל מן כתר ומן קלל לם ינקצה כל רגל עלי׳ קדר עיאלה לקטו׃ ויאמר משה אלהם איש אל

מתלוננים׳׳ קרבו׳ למקום שהשכן יורד ׳׳השלו׳ מין עוף ושמן מאד׳׳ היתה שכבת הטל ובגז הטל שוכב על המן ובמקום אחר הא׳ וברדת הטל וגו הטל יורד על הארץ והמן יורד עליו וחוזר ויורד טל עליו והרי הוא כמונח בקופסא׳׳ ותעל שכבת הטל׳ כשה חמה זורחת עולה טל שעל המן לקראת החמה כדרך טל עולה לקראת חמה׳ אף אם תמלא שפופרת שלביצה טל ותסתום את פיה ותניחנה בחמה היא עולה מאיליה׳׳ באויר ודבו׳ דרשו שהטל עולה מן הארץ באויר ונגלות שכבת הטל בתגלה המן וראו והנה על פני המדבר דק מחספס מגולה ואין לו דמיון במקרא ויש לו׳׳ מחספס לשון חפיסה ודלוסקמא׳ שבלשון משנה כשנתגלה משכבת הטל ראו שהיה דבר דק מחספס בתוכו בין שני שכבות הטל׳ ואונקלו׳ תרגם לשון מחשוף הלבן כבפור מקולף

רק מחספס לכוח עגולו בלשון אברים ש

דא׳׳ה

זה הדבר בזה הנקור ושבו כל הנפש ביתה למכל המקיים את התורה הבא נסתביא לו כן כשכתוב בלא טורח כאוכלי המן׳׳

קלל

כפור׳׳ לרא בלעז

יותר ממנו עד בקר׃ ואמר משה להון אנש לא ישאר מניה עד צפרא׃ פק׳ להם
מוסי׳ לא יבקי אנסאן מנה שיא אלי אלגדאה׃ ולא שמעו אל משה ויותרו אנשים
ממנו עד בקר וירם תולעים ויבאש ויקצף עלהם משה׃ ולא קבילו מן משה
ואשארו גבריא מניה עד צפרא ורחיש רחשא וסרי ורגיז עליהון משה׃ פלם
יקבלו מן מוסי׳ ובקו מנה אנאס אלי אלגדאה פכתן ונגל דודא וסכט עליהם מוסי׳׃
וילקטו אתו בבקר בבקר איש כפי אכלו וחם השמש ונמס׃ ולקטויתיה בצפר
בצפר גבר כפום מיכליה ומא דמשתאר מניה על אפי חקלא כד חמא עלוהי
שמשא פשר׃ וכאנו ילקטונה פי כל גדאה כל רגל עלי קדר עיאלה פאדי׳ חמית
אלשמס תמאעא׃ ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה שני העמר לאחד ויבאו
כל נשיאי העדה ויגידו למשה׃ והוה ביומא שתיתאה לקטו לחמא על חד תרין
תרין עמרין לחד ואתו כל רברבי כנשתא וחויאו למשה׃ ולמא כאן פי אליום אלסאדס
לקטו מן אלטעאם צעפא מדזבאנין לכל נפס פגאו גמיע אשראף אלגמאעה
ואכברו מוסי׳׃ ויאמר אלהם הוא אשר דבר יהוה שבתון שבת קדש ליהוה
מחר את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו ואת כל העדף הניחו
לכם למשמרת עד הבקר׃ ואמר להון הוא דמליל יי׳ שבא שבתא קדשא קדם יי׳
מחר ית דאתון עתידין למיפא איפו וית דאתון עתידין לבשלא בשילו וית כל
כל מותרא אצנעו לכון למטרא עד צפרא׃ קא׳ להם הו מא קא׳ אללה עטלה
הי סבת מקדסה ללה גדא מא תרידון אן תכבזון פאכבזו ומא תרידון אן
תטבכו פאטבכו ומא פצל דעוה לכם מחפוצא אלי אלגדאה׃ ויניחו אתו עד
הבקר כאשר צוה משה ולא הבאיש ורמה לא היתה בו׃ ואצנעו יתיה עד
צפרא כמא דפקיד משה ולא סרי ורחשא לא הות ביה׃ פודעוה אלי אלגדאה
כמי׳ אמרהם מוסי׳ ולם ינתן ודמה לם תכון פיה׃ ויאמר משה אכלהו היום כי
שבת היום ליהוה היום לא תמצאהו בשדה׃ ואמר משה אכלוהי יומא דין
ארי שבתא יומא דין קדם יי׳ יומא דין לא תשכחוניה בחקלא׃ פקא׳ מוסי׳ כלוה
אליום לאן אליום סבת ללה ואליום לם תגדוה פי אלצחרא׃ ששת ימים תלקטהו

כפור״ דא בלעג רעדך כגיד כאבני גיד והוא מין צבע שחור כדאמרינן גבי כסוי הדם הגיד והזרניך׳ רעדך כגיד
כגיד דא עלארעא רק היה כגיד ושוכב מוגלד כקרח על הארץ׳ וכן פירושו דק ככפור שטוח קלוש ומחובר כגליד דק״
שובע בלעג שיהיה מגליד גלד דק מלמעלה וכגיד שתרגם אונקלוס תוספת הוא על לשון העברית ואין לו תיבה בנקוד
מן הוא׳ הכנת מזון הוא כמו וימן להם המלך׳ כי לא ידעו מה הוא׳ שיקראוהו בשמו׳ עומר׳ שם מדה׳׳ מספר נפשותיכם
כפי מנין נפשות שיש לאיש באהלו תקחו עומר לכל גלגולת׳׳ המרבה והממעיט׳ יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מ
מעט וכשבאו לביתם מדדו בעומר איש איש מה שלקטו ומצאו שהמרבה ללקוט לא העדיף על עומר לגלגולת
אשר באהלו והממעיט ללקוט לא מצא חסר מעומר לגלגולת וזהו נס גדול שנעשה בו׳ ויותירו אנשים׳ דתן ואבירם
וירם תולעים׳ לשון רמה׳׳ ויבאש׳ הרי זה מקרא הפוך שבתחלה הבאיש ולבסוף התליע כענין שנ׳ ולא הבאיש
ורמה לא היתה בו וכן דרך כל המתליעים׳׳ וחם השמש ונמס׳ הנשאר בשדה נעשה נחלים ושותין ממנו א

חיילים וצבאים
ואומות

וביום השביעי שבת לא יהיה בו: שתה יומין תלקטוניה וביומא שביעאה שבתא
לא יהי ביה: סתה איאם תלקטונה ואליום אלסאבע סבת לא יכון פיה: ויהי ביום
השביעי יצאו מן העם ללקט ולא מצאו: והוה ביומא שביעאה נפקו מן עמא
למלקט ולא אשכחו: פלמא כאן פי אליום אלסאבע כרג אנאס מן אלקום לילתקטו
פלם יגדו שיא:

ויאמר יהוה אל משה עד אנה מאנתם לשמר מצותי ותורתי:
ואמר יי למשה עד אמתי אתון מסרבין למטר פקודי ואוריתי: פקאל אללה
למוסי אלי כם קד אביתם אן תחפצו וצאיאי ושראיעי: ראו כי יהוה נתן לכם
השבת על כן הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים שבו איש תחתיו אל
יצא איש ממקומו ביום השביעי: חזו ארי יי יהב לכון שבתא על כין הוא
יהיב לכון ביומא שתיתאה לחים תרין יומין תיבו אנש תחותוהי לא יפוק
אנש מאתריה ביומא שביעאה: אבצרו אן אללה קד אעטאכם שריעה
אלסבת ולדלך הו מעטיכם פי אליום אלסאדס טעאם יומין פליגלס כל אמר
פי מכאנה ולא יכרג אחד מן מוצעה פי אליום אלסאבע: וישבתו העם ביום
השביעי: ושבתו עמא ביומא שביעאה: פאסבת אלקום פי אליום אלסאבע:
ויקראו בית ישראל את שמו מן והוא כזרע גד לבן וטעמו כצפיחת בדבש:
וקרו בית ישראל ית שמיה מנא והוא כבר זרע גדא חיור וטעמיה כאסקריטון
בדבש: וסמוה בני אסראיל אלמן והו כבזר אלכבזרה אביץ וטעמה כקטאיף
בעסל: ויאמר משה זה הדבר אשר צוה יהוה מלא העמר ממנו למשמרת
לדרתיכם למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציאי אתכם
מארץ מצרים: ואמר משה דין פתגמא דפקיד יי מלי עומרא מניה למטרא
לדריכון בדיל דיחזון ית לחמא דאוכילית יתכון במדברא כאפקותי יתהון מ
מארעא דמצרים: פקאל מוסי הדי אלאמר אלדי אמר אללה בה מל אלמרזנאן
מנה יכון מחפוצא לאגיאלכם לכי ינצרו אלטעאם אלדי אטעמתכם פי אלבר
חין אכרגתכם מן בלד מצר: ויאמר משה אל אהרן קח צנצנת אחת ותן

איילים וצבאים ואומות העולם צדין מהם וטועמין בהן טעם מן ויודעים מה שבחן של ישראל: ונמס לשון ...
השמש מתחמם ומפשיר: ונמס דיש רגל... ודוגמתו בסנהדרין בסוף ד' מיתות: לקטו לחם משנה כשמדדו
את לקיטתן באהליהם מצאו כפלים שני העומר לאחד ומדרשו לחם משנה לחם משונה אותו היום נשתנה לשבח
בריחו ובטעמו: ויגידו למשה שאלוהו מה היום מיומים ומכאן יש ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת שבת
שנצטוה לאומרה להם והיה ביום הששי והכינו עד ששאלו את זאת אמר להם הוא אשר דבר יי שנצטויתי לומר
לכם ולכך ענשו הכתוב שאמר לו עד אנה מאנתם ולא הוציאו מן הכלל: את אשר תאפו אפו מה שאתם
רוצים לאפות בתנור אפו היום הכל לשני ימים ומה שאתם צריכין לבשל במים בשלו היום לשון אפייה
נופל בלחם ולשון בישול בתבשיל: למשמרת לגניזה: ויאמר משה אכלוהו היום שחרית שהיו רגילין לצאת
וללקוט באו לשאול אם נצא אם לאו אמר להם את שבידכם אכלו לערב חזרו לפניו מהו לצאת אמר להם שבת היום

ראה אותם

שמה מלא העמר מן והנח אתו לפני יהוה למשמרת לדרתיכם: ואמר משה לאהרן סב צלוחית חדא והב תמן מלי עמרא מנא ואצנע יתיה קדם יי למטרא לדריכון: פקד מוסי להרון כד ברניה ואגעל פיהא מל עמר זבאן מנא וצעה בין ידי אלה מחפוצא לאגיאלכם: כאשר צוה יהוה אל משה ויניחהו אהרן לפני העדת למשמרת: כמא דפקיד יי למשה ואצנעיה אהרן קדם סהדותא למטרא: כמא אמר אלה מוסי וצעה הרון בין ידי אלשהאדה מחפוצא: ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד באם אל ארץ נושבת את המן אכלו עד באם אל קצה ארץ כנען: ובני ישראל אכלו ית מנא ארבעין שנין עד דעלו לארע יתיבתא ית מנא אכלו עד דאתו לסיפי ארעא דכנען: ובנו אסר אכלו אלמן ארבעין סנה אלי דכולהם אלי בלד עאמר אכלוה אלי דכולהם אלי טרף בלד כנעאן: והעמר עשירית האיפה הוא: ועמרא חד מן עסרא בתלת סאין הוא: וכאן אלמר דבאן עשר אלויבה:

ויסעו כל עדת בני ישראל ממדבר סין למסעיהם על פי יהוה ויחנו ברפידים ואין מים לשתות העם: ונטלו כל כנשתא דבני ישראל ממדברא דסין למטלניהון על מימרא דיי ושרו ברפידים ולית מיא למשתי עמא: תם רחלו גמאעה בני אסר מן ברייה סין פי מראחלהם עלי קול אלה ונזלו פירפידים ולם יכן מא ללקום ישרבונה: וירב העם עם משה ויאמרו תנו לנו מים ונשתה ויאמר להם משה מה תריבון עמדי מה תנסון את יהוה: ונצא עמא עם משה ואמרו הב לנא מיא ונשתי ואמר להון משה מא נצן אתון עמי מא מנסן אתון קדם יי: פכאצם אלקום מוסי וקאלו אעטנא מאא נשרבה פקאל להם מוסי מא תכאצמוני ומא תמתחנון אלה: ויצמא שם העם למים וילן העם על משה ויאמר למה זה העליתנו ממצרים להמית אתי ואת בני ואת מקני בצמא: וצחי תמן עמא למיא ואתרעם עמא על משה ואמרו למא דנן אסיקתנא ממצרים לקטלא יתי וית

ראה אותם דואגים שמא פסק המן ולא ירד עוד אמ׳ לכם היום לא תמצאוהו בשדה מה ת״ל היום לא תמצאוהו אבל מחר תמצאוהו: וביום השביעי שבת. שבת הוא׳ המן לא יהיה בו ולא בא הכתו׳ אלא לרבות יום הכפורים וימים טובים: עד הנה מאנתם. משל הדיוט הוא בהדי הוצא לקיא כרבא ע״י הרשעים מתגנין הכשרים: ראו כי יי׳ בכבודו מזהיר אתכם על השבת שהרי נס גדול נעשה ערב שבת לתת לכם לחם יומים: שבו איש תחתיו מכאן סמכו חכמים ד׳ אמות ליוצא חוץ לתחום: אל יצא איש ממקומו׳ אלו אלפים אמה ולא במפורש שאין תחומין אלא מדר׳ ועיקרו של מקרא על לוקטי המן נאמ׳: והוא כזרע גד לבן שעב טעמו חולי׳ נאדרו בלעז וזרע שלו עגול ואינו לבן והמן היה לבן ואינו נמשל לזרע גד אלא לענין העוגל כזרע גד היה והוא לבן: כצפיחית בבצק שמטגנין אותו בדבש וקורין לו אסקריטין בלשון משנה והוא תרגום של אונקלוס: למשמרת לגנזה: לדרותיכם בימי ירמיהו כשהיה ירמיהו מוכיחן ואומר להם למה אין אתם עוסקים בתורה והם אומרים נניח מלאכתינו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס הוציא להם צנצנת המן ואמר אתם ראו דבר יי׳ שממנו

סמך והעומר לפרשת המן רמז שיאכלו מן עד שיקרבו העומר:

לא נאמר שא כאן

פני ית בעירי בעטשא׃ ולמא עטש תם אקום לשמא תדמרו עלי מוסי׳ וקאלו לם אצעדתנא
מן מצר לתקתלנא ובנינא ומואשינא בעטש׃ ויצעק משה אל יהוה לאמר מה אעשה
לעם הזה עוד מעט וסקלוני׃ וצלי משה קדם יי למימר מא אעביד לעמא הדין עוד
זעיר פון ורגמני׃ פצרך מוסי׳ אלי אללה קאילא מא אצנע להולאי אקום ען קליל
פירגמוני׃ ויאמר יהוה אל משה עבר לפני העם וקח אתך מזקני ישראל ומטך
אשר הכית בו את היאר קח בידך והלכת׃ ואמר יי למשה עבר קדם עמא ודבר
עמך מסבי ישראל וחטרך דמחיתא ביה ית נהרא סב בידך ותיזיל׃ פקאל אללה
למוסי מר בין ידי אקום וכד מעך מן משאיכהם ועצאך אלדי צרבת בהא
אלניל כדהא בידך ואמץ׃ הנני עמד לפניך שם על הצור בחרב והכית בצור
ויצאו ממנו מים ושתה העם ויעש כן משה לעיני זקני ישראל׃ האנא
קאים קדמך תמן על טנרא בחורב ותמחי בטנרא ויפקון מניה מיא וישתי
עמא ועבד כין משה לעיני סבי ישראל׃ האנא מוקף דלילא הנאך בין ידיך
עלי אלצואן פי חריב פאצרב אלצואן יכרג מנה מא אישרבה אקום פצנע
מוסי׳ כדאך בחצרת משאיך בני אסר׃ ויקרא שם המקום מסה ומריבה על
ריב בני ישראל ועל נסותם את יהוה לאמר היש יהוה בקרבנו אם אין׃
וקרא שמיה דאתרא נסיתא ומצותא על דנצו בני ישראל ועל דנסיאו קדם יי
למימר האית שכינתא דיי ביננא אם לא׃ פסמא אסם דלך אלמוצע דאת
אלמחנה ואלכצומה עלי מא כאצם בני אסר ואמתחנו אללה קאילין הל מנור
נור אללה פימא בינכא אם לא׃ ויבא עמלק וילחם
עם ישראל ברפידים׃ ואתא עמלק ואגיח קרבא עם ישראל ברפידים׃ תם גא
עמלאק פחארב בני אסר פי רפידים׃ ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים
וצא הלחם בעמלק מחר אנכי נצב על ראש הגבעה ומטה האלהים בידי׃ ואמר
משה ליהושע בחר לנא גברין ופוק אגיח קרבא בעמלק מחר אנא קאים על

לאנאם׃ לא ראובדה בתרגמו אבותיכם הרבה שלוחים יש לו למקום להכין מזון ליראיו׳ צנצנת צלוחית שלחרם
בתרגום׳ והנח אותו לפני יי׳ לפני הארון ולא נאמ׳ מקרא זה עד שנבנה אהל מועד לא שנכתב כאן בפרשת המן׳ א
ארבעים שנה והלא חסר שלשים יום שהרי בטו׳ באייר ירד להם המן תחלה ובטו׳ בניסן פסק שנ׳ ויעבת המן ממחרת
לא מגיד שהעוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם מן׳ אל ארץ נושבת לאחר שעברו את הירדן׳ אל קצה ארץ כנען
בתחלת הגבול קודם שעברו את הירדן והם ערבות מואב במצאו מכחישין זה את זה לא ערבות מואב כשמת משה בז
באדר פסק המן מלירד ונסתפקו ממן שלקטו בו ביום עד שהקריבו העומר בי״ו בניסן שנ׳ ויאכלו מעבור הארץ ממחרת
הפסח׳ עשירית האיפה האיפה ג׳ סאים והסאה ו׳ קבין והקב ד׳ לוגין והלוג ו׳ ביצים נמצא עשירית האיפה מ״ג ביצים
וחומש ביצה והוא שיעור לחלה ולמנחות׳ מה תנסון לומ׳ היוכל לתת מים בארץ ציה׳ עוד מעט אם אמתין
עוד מעט וסקלוני׳ עבר לפני העם׳ וראה אם יסקלוך למה הוצאת לעז על בני׳ וקח אתך מזקני ישראל לעדות
שיראו שעל ידך המים יוצאין מן הצור ולא יאמרו מעינות היו שם מימי קדם׳ ומטך אשר הכית בו את היאר׳

ריש רמתא וחטרא דאתעבידו ביה נסין מן קדם יי׳ בידי׃ פקאל מוסי ליהושע
אכתאר לנא רגאלא ואכרג חארב עמלאק גדא אנא ואקף עלי ראס אליפאע
ועצא אלדי אמר אלה בהא פי ידי׃ ויעש יהושע כאשר אמר לו משה להלחם
בעמלק ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה׃ ועבד יהושע כמא דאמר ליה
משה לאגחא קרבא בעמלק ומשה אהרן וחור סליקו לריש רמתא׃ פצנע
יהושע כמא קאל לה מוסי אן יחארב עמלאק ומוסי והרון וחור צעדו אלי ראס
אליפאע׃ והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק׃
והוי כד מרים משה ידוהי מתגברין דבית ישראל וכד מנח ידוהי מתגברין דבית
עמלק׃ פכאן מוסי כמא ירפע ידאה יגלב אל אסר׳ וכמא יחטהא יגלב אל עמלק׃
וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה ואהרן וחור תמכו
בידיו מזה אחד ומזה אחד ויהי ידיו אמונה עד בא השמש׃ וידי משה
יקרא ונסיבו אבנא ושויאו תחותוהי ויתיב עלה ואהרן וחור סעדין בידוהי מכא חד
ומכא חד והואה ידוהי פרישן בצלו עד דעל שמשא׃ ולמא תקלתא ידי מוסי אכדו
חגרא וצירוהא תחתה וגלס עליהא והרון וחור אסנדא ידאה אחדהמא ימנה
ואלאכר יסרה פכאנתא ידאה מחצונתאן אלי מגיב אלשמס׃ ויחלש יהושע את
עמלק ואת עמו לפי חרב׃ ותבר יהושע ית עמלק וית עמיה לפתגם דחרב׃ פכסר
יהושע עמלאק וקומה בחד אלסיף׃
ויאמר יהוה אל משה כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי מחה
אמחה את זכר עמלק מתחת השמים׃ ואמר יי׳ כתוב דא דכרנא בספרא למשה
ושוי קדם יהושע ארי ממחא אמחי ית דכרניה דעמלק מתחות שמיא׃
פקאל אלה למוסי אכתב הדה דכרא פי כתאב ואתלה עלי יהושע פאני סאמחו
דכר עמלאק מן תחת אלסמא׃ ויבן משה מזבח ויקרא שמו יהוה נסי׃ ובנא משה

ויהי ידיו אמונה שהזכיר זכות אבות׳ אמונה׳ זה אברהם דכתי׳ והאמין ביי׳ ערבא׳ זה יצחק דכתי׳ ויצחק בא מבא׳ השמש׳ זה יעקב דכתי׳ כי בא השמש׳

מה הל׳ אשר הכית בו את היאר לא שהיו ישראל אומרין על המטה שאינו מוכן אלא לפורענות בו לקה פרעה ומצרים
כמה מכות במצ׳ ועל הים לכך נאמ׳ אשר הכית בו את היאור ואומרין עליו שהוא לפורענות וראו עתה שאף לטובה
הוא מוכן ׳׳והכית בצור׳ על הצור לא נאמ׳ אלא בצור מכאן שהמטה היה של מין דבר חזק ושמו סמפירינון והצור
נבקע מכחו׳׳ ויבא עמלק׳ סמך פרשה זו למקרא זה לומ׳ תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם ואתם אומרין
היש יי׳ בקרבינו אם אין חייכם שהכלב בא ונושך אתכם ואתם צועקים לי ותדעו היכן אני׳ משל לאדם
שהרכיב בנו על כתיפו ויצא לדרך היה אותו הבן רואה חפץ נאה ואומ׳ אבא טול חפץ זה ותן לי וכן שניה וכן שלישית והוא נותן לו
פגעו באדם אחד אמ׳ לו אותו הבן ראית את אבא אמ׳ לו אביו אינך יודע היכן אני השליכו מעליו בא הכלב ונשכו כך אמ׳ הכתו׳
[illegible] מזומן לכל צרכיכם ואתם אומרין היש יי׳ בקרבינו אם אין חייכם שהכלב בא ונושך אתכם היי׳
[illegible]׳׳ בחר לנו אנשים׳ לי ולך מכאן אמרו יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך וכבוד חבירך כמורא רבך
מנין ויאמר אהרן אל משה בי אדני והלא אהרן גדול מאחיו היה ועשה את חבירו כרבו ומורא רבך כמורא שמים מנין
שנ׳ אדני משה כלאם׳ כלם מן העולם חייבין הם כליה המורדין בך כשלו מרדו בהב״ה׳ ובא הלום׳ צאמ׳ הענן והלחם בו׳
בחור׳ בעת המלחמה אנשי׳ כנג׳׳ בחר לנו אנשים׳ גבורים ויראי חטא שתהא זכותן מסייעתן׳׳ ר״א בחר לנו אנשי׳
שיודעים לבטל כשפים לפי שבני עמלק מכשפים היו׳׳ ומשה אהרן וחור׳ מכאן לתענית שצריכין שלשה לעבור

לפני התיבה שבתענית היו

מדבחא ופלח עלוהי קדם יי׳ דעבד ליה נסין: ובנא מוסי׳ מדבחא וסמאה אללה עלמי:
ויאמר כי יד על כס יה מלחמה ליהוה בעמלק מדר דר: ואמר בשבועה אמירא
דא מן קדם דחילא דשכינתיה על כורסי יקרא דעתיד דיתגח קרבא קדם יי׳ בדבית
עמלק לשיציותהון מדרי עלמא: קאל אן אזלי אקסם בכרסי אן יכון חרב
פי עמלאק ג׳יל בעד ג׳יל:
קי״ו פסוקים סימ׳ מנחה

וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל
עמו כי הוציא יהוה את ישראל ממצרים: ושמע יתרו רבא דמדין חמוהי
דמשה ית כל דעבד יי׳ למשה ולישראל עמיה ארי אפיק יהוה יי׳ ית ישראל
ממצרים: תם סמע יתרו אמאם מדין חמו מוסי׳ גמיע מא צנע אללה למוסי׳
ולבני אסראל קומה אד אכרג אללה בני אסראל מן מצר: ויקח יתרו חתן משה את
צפרה אשת משה אחר שלוחיה: ודבר יתרו חמוהי דמשה ית צפורה אתת משה
בתר דשלחה: פאכד יתרו חמו מוסי׳ צפורה זוגתה בעד מא כאן קד ארסלהא
אליה: ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ
נכריה: וית תרין בנהא דשום חד גרשום ארי אמר דייר הויתי בארע
נכראה: ואבניהא אלדי אסם אחדהמא גרשום לאנה קאל צרת גריבא פי
בלד גרבה: ושם האחד אליעזר כי אלהי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה: ושום
חד אליעזר ארי אלהיה דאבא הוה בסעדי ושיזבני מחרבא דפרעה: ואסם אלאכר
אליעזר לאנה קאל אן אלאה אבי כאן פי עוני וכלצני מן סיף פרעון: ויבא יתרו
חתן משה ובניו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הוא חנה שם הר האלהים:
ואתא יתרו חמוהי דמשה ובנוהי ואתתיה לות משה למדברא דהוא שרי תמן
לטורא דאתגלי עלוהי יקרא דיי׳: וגא יתרו חמו מוסי׳ ובניה וזוגתה אליהא

המלחמה:
חד בנה של חרים היה הלב בעלה:
לפני התיבה שבתענית היו שדורין [illegible] באשר ירים משה ידו׳ ובידיו שלמשה נוצחות היו כולה כראית בלה׳ וירי
משה כבידים בשביל שנתעצל במצוה ומנה אחר תחתיו נתיקלו ידיו׳ ויקחו אבן והוא אבן וישימו תחתיו ולא
ישב לו על כר [illegible] וכסת אמר ישרא׳ שרוין [illegible] אף אני אהיה עמהם בצער׳ ויהי ידיו אמונה׳ ויהי משה
ודין באמונה פרושות השמים בתפלה נאמנה וכד ונכונה׳ ער בא השמש׳ שהיו מליקים מחשבין את השעות
באמצעו וליבאה באיזו שעה הם נוצחין והעמיד להם משה חמה ומרבבאת השעות׳ ויחלש יהושע חתך ראשי
גבוריו ולא השאיר אלא חלשים שבהם ולא הרגם כולם מכאן אנו למדין שעשו על פי הדבור שכינה׳ כתב זאת זכרון
שבא עמלק להזדווג לישרא׳ קודם לכל האומות׳ ושים באזני יהושע׳ המכנים את ישרא׳ לארץ שיצוה את ישרא׳ ל
לשלם לו גמולו כאן נרמז לו למשה שיהושע מכנים את ישרא׳ לארץ׳ כי מחה אמחה׳ לכך אני מזהירך כי חפץ אני
למחותו׳ ויקרא שמו׳ של מזבח׳ יי׳ נסי׳ הב״ה עשה לנו כאן נס לא שהמזבח קרוי יי׳ לא המז כיר שמו של מזבח
זוכר את הנס יי׳ הוא נס שלנו׳ ויאמר׳ משה: כי יד על כס יה׳ ידו של הב״ה הורמה לישבע בכסאו להיות לו מלחמה
ואיבה בעמלק עולמית ומהו כס ולא נאמר כסא ואף [illegible] השם נחלק לחצין נשבע הב״ה שאין שמו שלם ואין כסאו
שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו וכשימחה שמו יהיה השם שלם והכסא שלם שנ׳ האויב תמו חרבות לנצח
זהו שכתוב ועבלתו שמדה נתנו נערים נתנת אבד זכרם המה מהן אומר אחריו ויי׳ לעולם ישב הרי השם שלם
כונן למשפט כסאו הרי כסאו שלם׳ חזק הסלת בשלח בעה׳

וישמע יתרו

ויאמר כי יד על כס יה
כל זמן שזרעו שלעמלק
בעולם כביכול אין הכסא
שלם ואין השם שלם
אבל זרעו שלעמלק
כשישב כסא מלכות
ומה כשבמיה האויב
תמו חרבות לנצח אבר
זכרם המה׳ ויי׳
לעולם ישב כונן
למשפט
כסאו
והוכ׳
וימלך
מולם
ועד
דדד
חברו
מגויס מאלצו׳

בן דפסורה

שעשה
המקום

אבה אלי הו כאזל תם אלי בכל אללה: ויאמר אל משה אני חתנך יתרו בא אליך
ואשתך ושני בניה עמה: ואמר למשה אנא חמוך יתרו אתי לותך ואתתך
ותרין בנהא עמה: ובעת מן קבל למוסי ענה אנא חמוך יתרו גאי אליך וזוגתך
ואבניהא מעהא: ויצא משה לקראת חתנו וישתחו וישק לו וישאלו איש
לרעהו לשלום ויבאו האהלה: ונפק משה לקדמות חמוהי וסגיד ונשיק ליה
ושאילו גבר לחבריה לשלם ועלו למשכנא: פכרג מוסי יתלקא חמוה
פסגד תם קבלה וסאל כל אמר ען סלאמת צאחבה ודכלא אלי אלכבא: ויספר
משה לחתנו את כל אשר עשה יהוה לפרעה ולמצרים על אודות ישראל
את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם יהוה: ואשתעי משה לחמוהי
ית כל דעבד יי לפרעה ולמצראי על עיסק ישראל ית כל עקתא דאשכחתנון
באורחא ושיזבנון יי: וקץ מוסי עלי חמוה גמיע מא צנע אללה
בפר ואלמצריין בסבב בני אסר וגמיע אלמציבה אלדי נאלתהם פי אלטריק
וכלצהם אללה: ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה יהוה לישראל אשר
הצילו מיד מצרים: וחדי יתרו על כל טבתא דעבד יי לישראל דשיזבנון
מידא דמצראי: פסר יתרו בגמיע אלכיר אלדי צנעה אללה לבני אסר וכלצהם
מן יד אלמצריין: ויאמר יתרו ברוך יהוה אשר הציל אתכם מיד מצרים
ומיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים: ואמר יתרו בריך יי
דשיזיב יתכון מידא דמצראי ומידא דפרעה דשיזיב ית עמא מתחות
מרות מצראי: פקאל יתרו תבארך אללה אלדי כלצכם מן יד אלמצריין ומן יד פרעון
אלדי כלץ אלקום מן כקל אלמצריין: עתה ידעתי כי גדול יהוה מכל האלהים

וישמע יתרו מה שמועה שמע קריעת ים סוף ומלחמת עמלק׳ יתרו ז׳ שמות נקראו לו רעואל יתר
יתרו חובב חבר קיני פוטיאל׳ יתר ש״ש שייתר פרשה א׳ בתורה ואתה תחזה מכל העם׳ יתרו כשנתגייר
וקיים המצות הוסיפו לו אות על שמו׳ חובב שחיבב את התורה וחובב הוא יתרו שנ׳ מבני חובב חותן משה רעואל ר״א
אביו של יתרו היה והוא תבאנה אל רעואל אביהן שהתינוקות קורין לאבי אביהן אבא בספרי׳׳ חותן משה כאן היה
יתרו מתכבד במשה אני חותן המלך ולשעבר היה משה תולה הגדולה בחמיו שנ׳ וישב אל יתר חותנו׳׳ למשה
ולישראל שקול משה כנגד כל ישראל׳׳ את כל אשר עשה להם בירידת המן ובבאר ובעמלק׳ כי הוציא יי׳
וגו׳ [illegible] זו גדולה על כולם׳׳ אחר שלוחיה כשאמר לו הקב״ה במדין לך שוב מצרים ויקח משה את אשתו ואת
בניו וגו׳ ויצא אהרן לקראתו ויפגשהו בהר האלהים אמר לו מי הם הללו אמר לו זו אשתי שנשאתי במדין ואלו
בני אמ׳ לו והיכן אתה מוליכם אמר לו למצרים אמר לו על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם אמר לה
לכי לבית אביך נטלה שני בניה והלכה לה׳׳ ויצילני מחרב פרעה כשגלו דתן ואבירם על דבר המצרי ובקש
פרעה להרוג את משה נעשה צוארו כעמוד של שיש׳׳ אל המדבר אף אנו יודעים שבמדבר היו אלא בשבחו
של יתרו דבר הכתוב שהיה יושב בכבודו של עולם ונדבו לבו לצאת אל המדבר מקום תהו לשמוע דת׳ ויאמר אל
משה ע״י שליח׳ אני חותנך יתרו׳ אם אין אתה יוצא בשבילי צא בשביל אשתך ואם אין אתה יוצא בשבילה צא
בשביל שני בניה׳׳ ויצא משה׳ כבוד גדול נתכבד יתרו באותה שעה כיון שיצא משה יצא אהרן [illegible] נדב ואביהוא
ומי הוא שראה את אלו יוצאין ולא יצא׳׳ וישתחו וישק לו׳ איני יודע מי השתחוה למי כשהוא אומר איש לרעהו
מי הקרוי איש זה משה׳ ויספר משה לחותנו׳ למשוך לבו לקרבו לתורה׳ את כל התלאה שעל הים ושל עמלק׳ התלאה

למ״ר אלף ין

כי בדבר אשר זדו עליהם: כעין דעבדא. ארי דביני דנית שה כל מכיה. ארי בפתגמא
דחשיבו מצראי למדן ית ישראל ביה דנינון: אן עלמת אן אללה אכבר מן גמיע
אלמעבודאת. אד עאקבהם באלאמר אלדי אתקחו בה עליהם: ויקח יתרו חתן משה
עלה וזבחים לאלהים ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה
לפני האלהים: וקריב יתרו חמוהי דמשה עלון ונכסת קדשין קדם יי׳ ואתא אהרן
וכל סבי ישראל למיכל לחמא עם חמוהי דמשה קדם יי׳: פקרב יתרו חמו מוסי
צואעדא ודבאיחא ללה פגא הרון וגמיע שיוך בני אסראיל יאכלון טעאמא
מע חמו מוסי בין ידי אללה: ויהי ממחרת וישב משה לשפט את העם ויעמד העם
על משה מן הבקר עד הערב: והוה ביומא דבתרוהי ויתיב משה למדן ית
עמא. וקם עמא עלוהי דמשה מן צפרא עד רמשא: ולמא כאן מן גד וקף
מוסי ליחכם ללקום פוקף אלקום אמאמה מן אלגדאה אלי אלעשא: וירא חתן
משה את כל אשר הוא עשה לעם ויאמר מה הדבר הזה אשר אתה עשה
לעם מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן בקר עד ערב: וחזא
חמוהי דמשה ית כל דהוא עביד לעמא ואמר מא פתגמא הדין דאת עביד
לעמא מדין את יתיב בלחודך וכל עמא קימין עלוך מן צפרא עד רמשא:
פראי חמו מוסי גמיע מא הו צאנעה בלקום וקאל מא הדא אלאמר אלדי אנת
צאנעה בלקום מא באלך אנת גאלס והדך וגמיע אלקום ואקפין אמאמך מן אל
גדאה אלי אלעשא: ויאמר משה לחתנו כי יבא אלי העם לדרש אלהים: ואמר
משה לחמוהי ארי אתן לותי עמא למתבע אולפן מן קדם יי׳: קאל לה ארי יאתוני אלקום
ליטלבון אמר אללה: כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתי את
חקי האלהים ואת תורתיו: כד הוי להון דינא אתן לותי ודאין אנא בין גברא ובין
חבריה ומהודענא להון ית קימיא דיי׳ וית אוריתיה: אן כאנת להם כצומה

ממחרת בני׳ במחר׳ יום הכפורי׳: מן הבקר עד הערב ולמטה הוא אומר מן בקר עד ערב שני יה״ן יתרות לומר כל הדן דין אמת לאמתו כאלו נעשה שותף להקב״ה במעשה בראשית שנברא בעשרה מאמרות״

למד הלק מן היסוד שלתיבה והת״ו הוא תקון ויסוד הנופל ממנו לפרקי׳ וכן תרומה תנובה תקומה תנואה״ ויחד
יתרו . וישמח יתרו זהו פשוטו ומ״א נעשה בשרו חדודין חדודין מיצר על אבוד מצל היינו דאמרי אנשי גיורה
עד עשרה דרי לא תבזי ארמאה באפיה״ על כל הטובה . טובת המן והבאר והתורה ועל כולן אשר הצילו מיד
מצרים . כתרגומו לשון דדו׳ ומרות היד שהיו מכבידין עליהם היא העבודה״ עתה ידעתי . מכירו הייתי לשעבר ועכשיו
ביותר״ מכל האלהים . מלמד שהיה מכיר בכל ע״ז שבעולם שלא הניח ע״ז שלא עבדה״ כי בדבר אשר זדו עליהם״
אשר הרשיעו ורבותי׳ דרשוהו לשון ויזד יעקב נזיד בקדרה אשר בשלו בה נתבשלו : עולה . כמשמעה שהיא כולה
כליל [illegible] ״ וזבחים . שלמים״ ויבא אהרן וגו׳ ומשה היכן הלך והלא הוא שיצא לקראתו וגרם לו את כל הכבוד הזה
אלא שהיה עומד ומשמש לפניהם״ לפני האלהים . מכאן שהנהנה מסעודה שת״ח מסובין בה כאלו נהנה מזיו השכינה״
ויהי ממחרת . מוצאי יה״כ היה כך שנינו בספרי ומהו ממחרת למחרת רדתו מן ההר ועל כרחך א״א לומר אלא ממחרת
יום הכפורים שהרי קודם מתן תורה א״א לומר והודעתי את חוקי האלהים ומשנתנה תורה עד יה״כ לא ישב משה לשפוט
את העם שהרי בי״ז בתמוז ירד ושבר את הלוחות ולמחר עלה בהשכמה ושהה פ׳ יום וירד בי״ה ואין פרשה זו כתובה
כסדר שלא נאמר ויהי ממחרת עד שנה שניה אף לדברי האומר יתרו קודם מתן תורה בא שלוחו לארצו לא היה אלא
בשנה שניה שהרי נאמר כאן וישלח משה את חותנו ומצינו במסע הדגלים שאמר לו משה נוסעים אנחנו אל המקום וגו׳
אל נא תעזוב אותנו ואם זה קודם מתן תורה משלחו והלך היכן מצינו שחזר ואם תם לא נאמר יתרו אלא חובב ובנו של

160

נאו יי׳ חכמת כין ארגל וצאחבה וערפתהם רסום אלה ושראיעה: ויאמר חתן
משה אליו לא טוב הדבר אשר אתה עשה: ואמר חמוהי דמשה ליה לא
תקין פתגמא דאת עביד: קא חמו מוסי׳ לה ליס אלאצלח הדי׳ אמר אלדי אנת
צאנעה: נבל תבל גם אתה גם העם הזה אשר עמך כי כבד ממך [redacted] הדבר לא
תוכל עשהו לבדך: מלאה תלאי אף את אף עמא הדין דעמך ארי יקיר
מנך פתגמא לא תכול למעבדיה בלחודך: כלא אם תכל אנת וקום אלדין מעך
לאן אלאמר תקיל עליך ולא תטיק אן תצנעה וחדך: עתה שמע בקלי איעצך
ויהי אלהים עמך היה אתה לעם מול האלהים והבאת אתה את הדברים אל
האלהים: כען קביל מני אמלכנך ויהי מימרא דיי׳ בסעדך הוי את לעמא
תבע אפן מן קדם יי׳ ותהי מיתי את ית פתגמיא לקדם יי׳: אלאן אקבל מני מא
אשיר בה עליך ויכון אלה מעך כן אנת ללקום מן גהת אלה ותרפע אמורהם אליה:
והזהרת אתהם את החקים ואת התורת והודעת להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה
אשר יעשון: ותזהר יתהון ית קימיא וית אוריתא ותהודע להון ית אורחא
דיהכון בה וית עובדא דיעבדון: ותנדרהם עלי אלרסום ואלשראיע ותערפהם
אלטריק אלדי יסלכון פיה ואלעמל אלדי יעמלונה: ואתה תחזה מכל העם אנשי
חיל יראי אלהים אנשי אמת שנאי בצע ושמת עליהם שרי אלפים שרי
מאות שרי חמשים ושרי עשרת: ואת תחזי מכל עמא גברין דחילא דחלא
דיי׳ גברין דקשוט דסנן לקבלא ממון ותמני עליהון רבני אלפי רבני מאותא
רבני חמשין ורבני עסורייתא: ואנת פאנצר מן גמיע אלקום אנאס דוי חיל
אתקיא ללה דוי אלחק שאני אלטמע ול עליהם ריסא אלוף ומיין וכמסין ועשראת:
ושפטו את העם בכל עת והיה כל הדבר הגדל יביאו אליך וכל הדבר הקטן

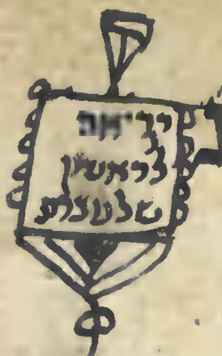
שרי אלפים שש
מאות שרים
אלפים שרי ה
חמשים יב אלף
שרי עשרות ם
רבוא נמצאו
דייני ישראל
שבעה רבוא
ושמונת אלפים
ושש מאות

שליתרו היה הוא חובב הוא יתרו שהריכתו מבני חובב חותן משה״ וישב משה ויעמד העם׳ יושב כמלך וכולן עומדין והוקשה
הדבר ליתרו שהיה מזלזל בכבודן של ישראל והוכיחו על כך שנ׳ מדוע אתה יושב לבדך וכולן נצבים׳ מן הבקר עד הערב׳ אפשר
לומר כן אלא כל דיין שדן דין אמת לאמתו אפי׳ שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאלו עוסק בתורה כל היום וכאלו נעשה שותף
להקב״ה במעשה בראשית שנ׳ ויהי ערב ויהי בקר׳ כי יבא׳ כי בא לשון הווה״ לדרוש אלהים׳ כתרגו׳ למתבע אולפן לשאול תלמוד מפי
הגבורה״ כי יהיה להם דבר כל מי שיהיה לו הדבר בא אלי״ ויאמר חתן משה׳ דרך כבוד קוראו הכתו׳ חותנו שלמלך״ נבל תבל׳
כתרגו׳ ולשונו לשון כמישה בלע״ז כמו והעלה נבל וכנבול עלה מגפן שהוא כמוש ע״י חמה וע״י קרח וכוחו דתש
וכלאה״ גם אתה׳ לרבות אהרן וחור ושבעים זקנים״ כי כבד ממך׳ כובדו רב יותר מכוחך״ איעצך ויהי אלהים עמך
בעצה אמ׳ לו צא המלך בגבורה: היה אתה לעם מול האלהים׳ שליח ומליץ בינותם למקום ושואל משפטים מאתו״
את הדברים׳ דברי ריבותם״ ואתה תחזה׳ ברוח הקדש שעליך: אנשי חיל׳ עשירים שאין צריכים להחניף ולהכיר פנים״
אנשי אמת׳ אלו בעלי הבטחה שהן כדאי לסמוך על דבריהם שע״י כן יהיו דבריהם נשמעים״ שונאי בצע ששונאים
את ממונם בדין כההוא דאמרינן כל דיינא דמפקין מיניה ממונא בדינא לאו דיינא הוא״ שרי אלפים׳ הם היו שש
מאות שרים לשש מאות אלף״ שרי מאות׳ ששת אלפים היו״ שרי חמשים׳ שנים עשר אלף״ שרי עשרות׳ ששים
אלף״ ושפטו׳ ודנו״ והקל מעליך׳ דבר זה להקל מעליך״ והקל׳ כמו והכבד את לבו והכות את

מואב

ישפטו הם והקל מעליך ונשאו אתך׃ וידינון ית עמא בכל עדן ויהי כל פתגם
רב ייתון לותך וכל פתגם זעיר ידינון אנון ויקלון מנך ויסוברון עמך׃
פיחכמון בין אלקום פי כל וקת ויכונון כל אמר עטים ירפעונה אליך וכל אמר
צגיר יחכמון פיה הם וכפף ען נפסך ויחמלון מעך׃ אם את הדבר הזה תעשה
וצוך אלהים ויכלת עמד וגם כל העם הזה על מקמו יבא בשלום׃ אם
ית פתגמא הדין תעביד ויפקדנך יי ותכול למקם ואף כל עמא הדין על
אתריה יהך בשלם׃ פאן אנת צנעת הדי׳ אלאמר ואמרך אללה בה אטקת
אלקיאם ואיצא גמיע הדי׳ אלקום אלי מוצעה יציר בסלאם׃ וישמע משה
לקול חתנו ויעש כל אשר אמר׃ וקביל משה למימר חמוהי ועבד כל
דאמר׃ פקבל מוסי׳ מן חמוה וצנע גמיע מא אמלה׃ ויבחר משה אנשי חיל
מכל ישראל ויתן אתם ראשים על העם שרי אלפים שרי מאות שרי
חמשים ושרי עשרת׃ ובחר משה גברין דחילא מכל ישראל ומני יתהון רישין
על עמא רבני אלפין רבני מאותא רבני חמשין ורבני עסורייתא׃ פאכתאר
מוסי אנאס דוי חיל מן בני אסר׳ וולאהם ריסא עליהם ריסא אלוף ומיין
וכמסין ועשארת׃ ושפטו את העם בכל עת את הדבר הקשה יביאון
אל משה וכל הדבר הקטן ישפוטו הם׃ ודינין ית עמא בכל עדן ית
פתגם קשי מיתן לות משה וכל פתגם זעיר דינין אנון׃ פצארו יחכמון בין
אלקום פי כל וקת אלאמר אלצעב ירפעוה אלי מוסי׳ ואלאמר אלצגיר יחכמון
פיה הם׃ וישלח משה את חתנו וילך לו אל ארצו׃ ושלח משה ית
חמוהי ואזל ליה לארעיה׃ תם אטלק מוסי׳ חמוה ומצי׳ אלי בלדה׃

מואב כמון הווה׳׳ וצוך אלהים ויכלת עמד׳ המלך בגבורה אם מצוה אתך לעשות כן תוכל לעמוד ואם יעכב
עלידך לא תוכל לעמוד׳׳ וגם כל העם הזה׳ אהרן נדב ואביהוא ושבעים זקנים הנלוים עתה עמך׳׳ ושפטו׳
יתבוא ודינון׳׳ ביאון מיתן׳׳ ישפוטו הם׳ כמו ישפטו הם וכולא תעבודי כמו לא תעבדי ותרגו׳ דינין אנון מקראות
העליונים היו לשון צוי׳ לכך מתורגמין ודינון ייתון ידינון ומקראות הללו לשון עשייה׳׳ וילך לו אל ארצו׳ לגייר בני
משפחתו׳׳ בחדש השלישי׳ ביום הזה בראש חדש לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא מהו ביום הזה שיהיו דת
חדשים עליך כאלו היום ניתנה׳׳ ויסעו מרפידים׳ מה ת״ל לחזור ולפרש מהיכן נסעו והלא כבר כתב שברפידים
היו חונים בידוע שמשם נסעו אלא להקיש נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני מה ביאתן למדבר סיני בתשובה
אף נסיעתן מרפידים בתשובה׳׳ ויחן שם ישראל׳ כאיש אחד בלב אחד אבל שאר כל החנות בתרעומות ובמחלוקת׳
נגד ההר׳ למזרחו׳ וכל מקום שאתה מוצא נגד פנים למזרח׳׳ ומשה עלה׳ ביום השני וכל עליותיו בהשכמה
בהשכמה היו שנ׳ וישכם משה בבקר׳׳ כה תאמר׳ בלשון הזה וכסדר הזה׳׳ לבית יעקב׳ אלו הנשים תאמר להם
בלשון רכה׳׳ ותגיד לבני ישראל׳ עונשין ודקדוקין פרש לזכרים דברים שקשים כגידים׳׳ אתם ראיתם׳ לא מסורת
הוא בידיכם הדברים אשר עשיתי למצ׳ על כמה עבירות היו חייבין לי קודם שנזדווגו׳ ולא נפרעתי מהם אלא
חייבין

בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני׃
בירחא תליתאה למפק בני ישראל מארעא דמצרים ביומא הדין אתו למדברא
דסיני׃ פי אלשהר אלתאלת לכרוג בני אסר׳ מן בלד מצר פי דלך אליום גאו אלי ברייה
סיני׃ ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן שם ישראל נגד
ההר׃ ונטלו מרפידים ואתו למדברא דסיני ושרו במדברא ושרא תמן ישראל
לקביל טורא׃ ורחלו מן רפידים וגאו אלי ברייה סיני ונזלו פי אלבר ונזל תם
אסר הדא אלגבל׃ ומשה עלה אל האלהים ויקרא אליו יהוה מן ההר לאמר
כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל׃ ומשה סליק לקדם יי׳ וקרא ליה יי׳
מן טורא למימר כדין תימר לבית יעקב ותחוי לבני ישראל׃ ומוסי צעד אלי
אלה פנאדה אלה מן אלגבל קאילא כדי קל לאל יעקוב ואכבר אלבני אסראיל׃
אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא
אתכם אלי׃ אתון חזיתון דעבדית למצראי ואטילית יתכון כד על גדפי
נשרין וקריבית יתכון לפלחני׃ אנתם שאהדתם מא צנעת באלמצריין
והמלתכם שביה עלי אגנחה אלנסור ואתית בכם אלי גבלי הדי׃ ועתה אם שמוע
תשמעו בקלי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגלה מכל העמים כי לי כל
הארץ׃ וכען אם קבלא תקבלון למימרי ותטרון ית קימי ותהון קדמי
חביבין מכל עממיא ארי דילי כל ארעא׃ ואלאן אן קבלתם אמרי והפצתם
עהדי כנתם לי כאצה מן גמיע אלשעוב עלי אן לי גמיע אלעאלם׃ ואתם תהיו
לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל׃
ואתון תהון קדמי מלכין כהנין ועם קדיש אלין פתגמיא דתמליל עם בני ישראל׃
ואנתם תכונו לי מלוך ואמאמה ושעבא מקדסא הדי אלקול אלדי תקולה לבני אסר׳׃
ויבא משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם את כל הדברים האלה אשר צוהו
יהוה׃ ואתא משה וקרא לסבי עמא וסדר קדמיהון ית כל פתגמיא האלין דפקדיה יי׳׃
פנאמוסי ודעא בשיוך אלקום ותלי עליהם גמיע הדי אלכלאם אלדי אמרה אללה׃

ויחנו במדבר
מהו במדבר
מה מדבר זה
מכל מערכים
כך אין דברי תור׳
מתקיימין אלא
במי שמונע
עצמו מכל מיני
מערנים וכהא
וממדבר מתנה
אין התור׳ מתקיימת
אלא במי שמשים
עצמו כמדבר

והייתם
לי סגלה
מכל העמים

ידיכם׃ ואשא אתכם׃ זה יום שבאו ישראל לרעמסס שהיו ישראל מפוזרין בכל ארץ גשן ולשעה קלה כשבאו ליסע
ולצאת נתקבצו כולם לרעמסס. אנקלו׳ תרג׳ ואטלה כמו ואסיע אתכם. ואטילית יתכון תקן את הדבור דרך כבוד למעלה׃
על כנפי נשרים׃ כנשר הזה הנושא גוזליו על כנפיו שכל שאר העופות נותנין את בניהן בין רגליהם לפי שמתיראין
משוך אחר הכורח על גביהן אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם שמא יזרוק בו חץ לפי שאין עוף פורח על גביו לכך
נותנו על כתפיו אמר מוטב יכנס החץ בי ולא בבני אף אני עשיתי כן ויסע מלאך האלהים וגו׳ ויבא בין מחנה מצרים וגו׳
והיו הצדיקים חצים ואבני בליסטראות והענן מקבלם׃ ואביא אתכם אלי כתרגומו׃ ועתה אם שמוע תשמעו׃ אם עתה תקבלו עליכם
יערב לכם מכאן ואילך שכל התחלות קשות׃ ושמרתם את בריתי שאכרות עמכם על שמירת התורה׃ סגלה׃ אוצר
חביב כמו וסגלת מלכים כלי יקר ואבנים טובות שהמלכים גונזין אותן כך אתם תהיו לי סגלה משאר אומות
ולא תאמרו אתם לבדכם שלי ואין לי אחרים עמכם ומה יש לי עוד שתהא חבתכם נכרת כי לי כל הארץ והם
בעיני ולפני לכלום׃ ואתם תהיו לי ממלכת כהנים׃ שרים כמה דאת אמר ובני דוד כהנים היו׃ אלה הדברים׃ לא פחות
ולא יותר׃
ויבא משה׃

ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר יהוה נעשה וישב משה את דברי
העם אל יהוה: ואתיבו כל עמא כחדא ואמרו כל דמליל יי נעביד ואתיב משה
ית פתגמי עמא לקדם יי: פאגאבוה אגמעין וקאלו גמיע מא קאלה אלה נצנעה ו
פרד מוסי כלאמהם אלי אלה: ויאמר יהוה אל משה הנה אנכי בא אליך בעב
הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם ויגד משה את
דברי העם אל יהוה: ואמר יי למשה הא אנא מתגלי לך בעיבא דעננא
בדיל דישמעון עמא במללותי עמך ואף בך יהימנון לעלם וחוי משה ית
פתגמי עמא לקדם יי: וחין קאל אלה למוסי האנא מתגלי לך בגמאם מן סחאב לכי
יסמע אלקום מכאטבתי לך וליומנו בך איצא אלי אלדהר פאכבר מוסי בכלאם
ה אלקום אלה: ויאמר יהוה אל משה לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו
שמלתם: ואמר יי למשה איזיל לות עמא ותזמינינון יומא דין ומחר ויחוורון
לבושיהון: קאל לה אמץ אלי אלקום פטהרהם אליום וגדא ויגסלו תיאבהם: והיו
נכנים ליום השלישי כי ביום השלישי ירד יהוה לעיני כל העם על הר סיני:
ויהון זמינין ליומא תליתאה ארי ביומא תליתאה יתגלי יי לעיני כל עמא
על טורא דסיני: ויכונו מסתעדין אלי אליום אלתאלת פאן פיה יתגלא אלה
בחצרתהם עלי גבל סיני: והגבלת את העם סביב לאמר השמרו לכם עלות
בהר ונגע בקצהו כל הנגע בהר מות יומת: ותתחים ית עמא סחור סחור
למימר אסתמרו לכון מלמסק בטורא ולמקרב בסופיה כל דיקרב בטורא
אתקטלא יתקטיל: [illegible] אלקום חושיה וקול להם אחדרו מן אלצעוד אלי אלגבל
ואלדנו מן טרפה וכל מן דנא בה פליקתל קתלא: לא תגע בו יד כי סקול
יסקל או ירה יירה אם בהמה אם איש לא יחיה במשך היבל המה יעלו
בהר: לא תקרב ביה ידא ארי אתרגמא יתרגים או אשתדאה ישתדי אם
בעירא אם אנשא לא יתקיים במינגד שופרא אנון מרשן למסק בטורא:

ולא יותר: וישב משה את דברי העם: ביום המחרת שהוא שלישי שהרי בהשכמה [illegible] וכי צריך היה משה להשיב
אלא בא הכתוב ללמדך [illegible] ממשה שלא אמר הואיל ויודע מי ששלחני איני צריך להשיב: בעב הענן: במעבה
הענן וזהו ערפל: וגם בך: גם בנביאים הבאים אחריך: ויגד משה את דברי העם וגו׳ ביום המחרת שהוא רביעי
לחדש: את דברי העם: תשובה על דבר זה שמעתי מהם שרצונם לשמוע ממך אינו דומה השומע מפי השליח
לשומע מפי המלך רצוננו לראות את מלכנו: וקדשתם: וזמנתם: שיכינו עצמם היום ומחר: והיו נכונים
ליום השלישי: שהוא [illegible] ששי לחדש ובחמשי בנה משה את המזבח תחת ההר ושתים
עשרה מצבה כל הענין האמור בפרשת ואלה המשפטים אין מוקדם ומאוחר בתורה: לעיני כל העם: מלמד שלא
הגבול אומר להם השמרו מעלות מכאן ולהלאה ואתה הזהירם על כך: ונגע בקצהו: אפילו בקצהו: ירה יירה
מכאן לנסקלין שהן נדחין למטה מבית הסקילה שהיה גבוה שתי קומות: יירה: יושלך למטה לארץ
כמו ירה בים: במשוך היובל: כשימשוך היובל קול ארוך הוא סימן סילוק שכינה והפסקת הקול וכיון שאסתלק הם
רשאים לעלות:

היה בהם סומא
שנתרפאו כולם
והגבלת קבע
להם תחומין לסימן
שלא יקרבו מן הגבול והלאה: לאמר הגבול

דרך ארץ

מן חית לא תמסה יד אלא ירגם לגמא או ינשב פיה נשאבא כהימה כאן או
אנסאנא לא יחיא ואדא צרב בשבוק נאיז להם אן יצעדו אלי אלגבל: וירד משה
מן ההר אל העם ויקדש את העם ויכבסו שמלתם: ונחת משה מן טורא
לות עמא וזמין ית עמא וחורו לבושיהון: פנזל מוסי מן אלגבל אלי אלקום
פטהרהם וגסלו תיאבהם: ויאמר אל העם היו נכנים לשלשת ימים אל
תגשו אל אשה: ואמר לעמא הוו זמינין לתלתה יומין לא תקרבון לצד אתתא:
וקאל ללקום כונו מסתעדין לתלאתה איאם לא תקרבון אמראה: ויהי ביום
השלישי בהיות הבקר ויהי קלת וברקים וענן כבד על ההר וקול שפר חזק
מאד ויחרד כל העם אשר במחנה: והוה ביומא תליתאה במהוי צפרא והוו
קלין וברקין ועננא תקיף על טורא וקל שופרא תקיף לחדא וזע כל עמא
דבמשריתא: פלמא כאן פי אליום אלתאלת בעד אלגדאה כאנת אצואת אלה וברוק
וגמאם עטים עלי אלגבל וצות בוק שדיד גדא חתי זעג גמיע אלקום אלדי
פי אלעסכר: ויוצא משה את העם לקראת האלהים מן המחנה ויתיצבו
בתחתית ההר: ואפיק משה ית עמא לקדמות מימרא דיי מן משריתא
ואתעתדו בשפולי טורא: פאכרג מוסי אלקום ליתלקו אמר אלה מן אלעסכר
פוקפו אספל אלגבל: והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו יהוה באש ויעל עשנו
כעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאד: וטורא דסיני תנן כוליה מן קדם דאתגלי עלוהי
יי באשתא וסליק תננה כתננא דאתונא וזע כל טורא לחדא: וגבל סיני מתדכן
כלה מן קבל מא תגלא אלה עליה בנאר וצעד דכאנה כדכאן אלאתון ותזעזע
אלגבל גדא: ויהי קול השופר הולך וחזק מאד משה ידבר והאלהים יעננו בקול:
והוה קל שופרא אזיל ותקיף לחדא משה ממליל ומן קדם יי מתעני ליה בקל:
וכאן צות אלבוק כלמא מר עטם וכאן מוסי יתכלם ואלה יגיבה בצות:

במשוך היובל הוא שופר של איל שכן בערביא קורין לדכרא יובלא ושופר של אילו של יצחק
היה: מן ההר אל העם מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו אלא מן ההר אל העם: היו נכונים לשלשת ימים
לסוף שלשת ימים הוא יום ד' שהוסיף משה מדעתו יום א' כדברי ר' יוסי ולדברי האומר בששה בחדש ניתנו
עשרת הדיברות לא הוסיף משה כלום ולשלשת ימים כמו ליום השלישי: אל תגשו אל אשה כל שלשת ימים
הללו כדי שיהיו הנשים טובלות ליום השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה שאם ישמשו תוך ג' ימים שמא
תפלוט האשה שכבת זרע לאחר טבילתה ותחזור ותטמא אבל משמשהתה ג' ימים כבר הזרע מסריח ואינו
ראוי להזריע וטהור מלטמא את הפולטת: בהיות הבקר מלמד שהקדים על ידם מה שאין דרך בן אדם לעשות
כן שיהא הרב ממתין לתלמיד וכן מצינו ביחזקאל קום צא אל הבקעה והנה שם כבוד יי' עומד: לקראת
האלהים מגיד שהשכינה יוצאה לקראתם כחתן היוצא לקראת כלה וזהו שנאמר יי' מסיני בא ולא נאמר
לסיני בא: בתחתית ההר לפי פשוטו ברגלי ההר ומדרשו נתלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית:
עשן כולו אין עשן זה שם דבר שהרי נקוד הש"ין פתח אלא לשון פועל כמו אמר שמר לכך תרגומו תנן
כוליה ולא תרגם תננא וכל עשן שבמקרא קמץ מפני שהם שם דבר: הכבשן כבשן של סיד יכול

וחקים ותנא ל' הבק עד והנה

כובד

כבשן ג' ולא
יותר

וירד יהוה על הר סיני אל ראש ההר ויקרא יהוה למשה אל ראש ההר
ויעל משה: ואתגלי יי׳ על טורא דסיני לריש טורא וקרא יי׳ למשה לריש
טורא וסליק משה: תם תגלא אלה עלי׳ גבל סיני פי ראסה ונאדא במוסי׳
מן ראס אלגבל פצעד: ויאמר יהוה אל משה רד העד בעם פן יהרסו אל יהוה
לראות ונפל ממנו רב: ואמר יי׳ למשה חות אסהיד בעמא דלמא יפגרון קדם יי׳
למחזי ויפול מנהון סגי: פקאל לה אנזל כאשר אלקום כלא יהגמון אלי׳ נור אלה
פיבצרוה פיקע מנהם כתירין: וגם הכהנים הנגשים אל יהוה יתקדשו פן
יפרץ בהם יהוה: ואף כהניא דקריבין לשמשא קדם יי׳ יתקדשון דלמא יקטול בהון
יי׳: ואיצא אלאימה אלמקרבין אלי׳ אלה יתקדסון לילא יתלם מנהם: ויאמר משה
אל יהוה לא יוכל העם לעלת אל הר סיני כי אתה העדתה בנו לאמר הגבל את
ההר וקדשתו: ואמר משה קדם יי׳ לא יכול עמא למסק לטורא דסיני ארי את
אסהידתא בנא למימר תחים ית טורא וקדישהי: קאל מוסי׳ לא יטיק אלקום
אלצעוד אלי׳ אלגבל לאנך נאשדתנא וקלת תחם אלגבל וקדסה: ויאמר אליו
יהוה לך רד ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים והעם אל יהרסו לעלות אל
יהוה פן יפרץ בם: ואמר ליה יי׳ איזיל חות ותסק את ואהרן עמך וכהניא
ועמא לא יפגרון למסק לקדם יי׳ דלמא יקטול בהון: קאל לה אמץ אנזל תם אצעד
אנת והרון מעך ואלאימה וסאיר אלקום לא יהגמו עלי׳ אלצעוד אלי׳ נור אלה
לילא יתלם מנהם: וירד משה אל העם ויאמר אליהם: ונחת משה לות
עמא ואמר להון: פנזל מוסי׳ אלי אלקום וקאל להם דלך: וידבר אלהים
את כל הדברים האלה לאמר: ומליל יי׳ ית כל פתגמיא האלין למימר: תם
כלמהם אלה בגמיע הדי׳ אלכלאם קאילא:

וירד יי׳ למשה: על ראש ההר ויעל משה כשעלה משה לרקיע נתחברו עליו מלאכי השרת אמרו מה לילוד אשה בינינו ... באתי אמרו רבונו של עולם תורה חמדה גנוזה ... מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים ... פרא לך ומהלך ... ולשוב ניענה אל הקב״ה למשה ... החזר להם תשובה ... לפניו רבש״ע ... אני ... אל אחוז בכסא והחזר להם תשובה ... מאחז פני כסא פרשז עליו עננו ... בכסא ... מזיו שכינתו ... כדי שלא יהיו המלאכים ... אל אתם אומרים תתנה הודך ... בעליונים ... אתם צריכין לה ... כתי׳ בה ... לא יהיה לך אלהים אחרים ... כתי׳ בה לא תשא את שם יי׳ אלהיך לשוא ... כתי׳ בה לא תרצח לא תנאף לא תגנב ... כתי׳ בה כבד את אביך ...

מה שיכולה לשמוע ... כקול מים רבים ... כדי לשבר את האזן ... הולך
בכבשן זה ולא יותר ת״ל בוער באש עד לב השמים ומה ת״ל כבשן לשבר את האוזן מה שהיא יכולה לשמוע
נותן לבריות סימן הניכר להם כיוצא בו כאריה ישאג וכי מי נתן כח באריה לא הוא והכתוב מושלו כאריה אלא אנו
מכנין אותו ומדמין אותו לבריותיו כדי לשבר את האזן: הולך וחזק מאד מנהג הדיוט כל זמן שהוא מאריך לתקוע
קולו מחליש וכוהה אבל כאן הולך וחזק מאד ולמה כך מתחלה כדי לשבר אזניהם מה שיכולין לשמוע. משה
ידבר כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל שהרי לא שמעו מפי הגבורה אלא אנכי ולא יהיה והקב״ה מסייעו
לתת בו כח להיות קולו מגביר ונשמע: יעננו בקול יעננו על דבר הקול כמו אשר יענה באש על דבר
האש להורידו: וירד יי׳ על הר סיני יכול ירד עליו ממש ת״ל כי מן השמים דברתי עמכם מלמד שהרכין שמים העליונים
והתחתונים והציען על גבי ההר כמצע על המטה וירד כסא הכבוד עליהם: העד בעם התרה בהם שלא לעלות בהר
פן יהרסו על מצבם ע״י שתאותם לראות אל יי׳ ויקרבו לצד ההר: ונפל ממנו רב כל מה שיפול מהם
ואפלו הוא יחידי חשוב לפני רב: פן יהרסו כל הריסה מפרדת אסיפת הבנין אף המפרדים ממצב אנשים הורסים
את המצב: וגם הכהנים אף הבכורות שהעבודה בהם: הנגשים אל יי׳ להקריב קרבנות אף הם לא יסמכו על חשיבותם
לעלות: יתקדשו יהיו מזומנים להתייצב על עמדן: פן יפרץ לשון פרצה יהרוג בהם וישחית בהם פרצה: לא יוכל
העם אינו צריך להעיד בהם שהרי מותרין ועומדין היום ג׳ ימים ולא יכלו לעלות שאין להם רשות: לך רד והעד
... ואמ׳ משה אל אהרן קח
... הוה ידע

אנכי יהוה אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים׃ אנא יי אלהך
דאפיקתך מארעא דמצרים מבית עבדותא׃ אנא אלה רבך אלד־־י
אכרגתך מן בלד מצר מן בית אלעבודייה׃ לא יהיה לך אלהים אחרים על
פני׃ לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ
מתחת ואשר במים מתחת לארץ׃ לא תשתחוה להם ולא תעבדם כי
אנכי יהוה אלהיך אל קנא פקד עון אבת על בנים על שלשים ועל רבעים
לשנאי׃ ועשה חסד לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי׃ לא יהוי לך אלה
אחרן בר מני׃ לא תעביד לך צלם וכל דמו דבשמיא מלעילא ודבארעא מלרע
ודבמיא מלרע לארעא׃ לא תסגוד להון ולא תפלחנון ארי אנא יי אלהך אל
קנא מסער חובי אבהן על בנין מרדין על דר תליתי ועל דר רביעי לסנאי
כד משלמין בניא למחטי בתר אבהתהון׃ ועביד טיבו לאלפי דרין לרחמי
ולנטרי פקודי׃ לא יכון לך מעבוד אכר מן דוני׃ לא תצנע לך פסלא ולא שבהא
ממא פי אלסמא פי אלעלו׃ וממא פי אלארץ פי אלספל׃ וממא פי אלמא תחת אלארץ׃ לא
תסגד להא ולא תעבדהא׃ לאני אלה רבך אלטאיק אלמעאקב מטאלב בדנוב אלאבא
מע אלבנין ואלתואלת ואלרואבע לשאני׃ וצאנע אלאחסאן לאלוף מן מחבי וחאפטי
וצאיאי׃ לא תשא את שם יהוה אלהיך לשוא כי
לא ינקה יהוה את אשר ישא את שמו לשוא׃ לא תימי בשמא דיי אלהך
למגנא ארי לא יזכי יי ית דיומי בשמיה לשקרא׃ לא תחלף באסם אללה
רבך זורא׃ פאן אללה לא יברי מן יחלף באסמה זורא׃

הם שניהם שמזרזין את העם קודם מעשה וחוזרין ומזרזין אותן בשעת מעשה׃ ועלית אתה ואהרן עמך
והכהנים׃ יכול אף הם עמך ת״ל ועלית אתה אמור מעתה אתה מחיצה לעצמך ואהרן מחיצה לעצמו והם מחיצה לעצמם
משה נגש יותר מאהרן ואהרן יותר מן הכהנים והעם כל עיקר אל יהרסו את מצבם לעלות אל יי׃ פן יפרץ בם׃ אע״פ שהוא
נקוד חטף קמץ אינו זז ממכרתו כן דרך כל תיבה שנקודתה מלאפו״ם כשהיא באה במקף משתנה הניקוד לחטף קמץ׃
ויאמר אליהם התראה זו׃ וידבר אלהים׃ אין אלהים אלא דיין לפי שיש פרשיות בתורה שאם עשאן אדם מקבל שכר ואם
לאו אינו מקבל עליהם פורענות יכול אף עשרת הדברות כן׃ בדבור אחד מה שאי אפשר לאדם לומ׳ כן א״כ מה ת״ל עוד אנכי ולא
יהיה לך שחזר ופירש על כל דבור ודבור בפני עצמו׃ לאמר׃ מלמד שהיו עונין על הין הין ועל לאו לאו׃ אשר הוצאתיך
מארץ מצ׳ כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדין לי׃ ד״א לפי שנגלה עליהם בים כגבור מלחמה ונגלה כאן
כזקן מלא רחמים שנ׳ ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר זו היתה לפניו בשעת השעבוד וכעצם השמים
משנגאלו הואיל ואני משתנה במראות אל תאמרו שתי רשויות הן׃ אנכי אשר הוצאתיך ממצ׳ ועל הים׃ ד״א לפי
שהיו שומעין קולות הרבה שנ׳ את הקולות קולות הרבה באין מד׳ רוחות ומן השמים ומן הארץ אל תאמרו רשויות
הרבה הן׃ ולמה אמ׳ לשון יחיד אלהיך ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא במעשה העגל וזהו שאמ׳ למה יי
יחרה אפך בעמך לא להם צויתה לא יהיה לכם אלהים אחרים אלא לי לבדי׃ מבית עבדים׃ מבית פרעה שהייתם לו
לעבדים או אינו אומ׳ אלא מבית עבדים שהיו עבדים לעבדים ת״ל ויפדך מבית עבדים מיד פרעה מלך מצ׳ אמור
מעתה עבדים למלך היו ולא עבדים לעבדים׃ לא יהיה לך׃ למה נאמ׳ לפי שנ׳ לא תעשה לך אין לי אלא שלא
יעשה העשוי כבר מנין שלא יקיים ת״ל לא יהיה לך׃ אלהים אחרים׃ שאינן אלהות אלא אחרים עשאום אלהים עליהם

בן גל וידבר
אלהים דיין
ליפרע: הח״כ כל
הדברים האלה
מלמד שאמ׳
הקדוש ב״ה
עשרת הדברות
בדבור א׳

ולא יתכן לפרש

זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ וְיוֹם
הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ
וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת הַשָּׁמַיִם
וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה
אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ׃ הֱוֵי דְּכִיר יַת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא לְקַדָּשׁוּתֵיהּ שִׁתָּה יוֹמִין
תִּפְלַח וְתַעֲבֵיד כָּל עֲבִידְתָךְ וְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבְּתָא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ לָא תַעֲבֵיד כָּל
עֲבִידָא אַתְּ וּבְרָךְ וּבְרַתָּךְ עַבְדָּךְ וְאַמְתָךְ וּבְעִירָךְ וְגִיּוֹרָךְ דִּבְקִרְוָךְ אֲרֵי שִׁתָּה יוֹמִין
עֲבַד יְיָ יַת שְׁמַיָּא וְיַת אַרְעָא יַת יַמָּא וְיַת כָּל דִּבְהוֹן וְנָח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
עַל כֵּן בָּרֵיךְ יְיָ יַת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא וְקַדְּשֵׁיהּ׃ אֻדכר יום אלסבת וקדסה
סתה׳ איאם תעמל ותצנע גמיע צנאיעך ואליום אלסאבע סבת ללה
רבך לא תצנע שיא מן אלצנאיע אנת ואבנך ואבנתך ועבדך ואמתך
ובהאימך וצ׳יפך אלדי פי מחאלך לאן פי סתה׳ איאם כלק אללה אלסמאואת ואלארץ
ואלבחר וגמיע מא פיהא ואראחהא פי אליום אלסאבע ולדלך בארך אללה פי יום
אלסבת וקדסה׃ כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ לְמַעַן
יַאֲרִכוּן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ׃ יַקַּר יַת אֲבוּךְ וְיַת אִמָּךְ
בְּדִיל דְּיֵירְכוּן יוֹמָךְ עַל אַרְעָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ יָהֵיב לָךְ׃ אכרם אבאך ואמך לכי
יטול עמרך פי אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך׃

[illegible] אלהות אצלו ד״א אלהים אחרים שהם
ולא יתכן לפרש אלהים אחרים זולתי שגנאי הוא כלפי מעלה לקרותם אלהות אצלו ד״א אלהים אחרים שהם
אחרים לעובדיהם צועקין אליהם ואינן עונין אותם ודומה כאלו הוא אחר שאינו מכירו מעולם על פני כל זמן
שאני קיים שלא תאמר לא נצטוו על עבודת אלילים אלא אותו הדור פסל על שם שנפסל כל תמונה דבר
אשר בשמים אל קנא מקנא ליפרע [illegible] ואינו עובר על מדתו למחול על עון כל לשון קנא אנפרי״מנט בלעז נותן
לב ליפרע כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם ועשה חסד שאדם עושה לשלם שכר עד לאלפים דור
נמצאת מדה טובה מרובה על מדת פורענות א׳ על ה׳ מאות שזו לארבעה דורות וזו לאלפים לשוא לחנם להבל ואיזו
היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע על עמוד שלאבן שהוא שלזהב זכור ושמור בדיבור א׳ נאמרו וכן מחלליה
מות יומת וביום השבת שני כבשים וכן לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך וכן ערות אשת אחיך יבמה יבא
עליה הוא שנ׳ אחת דבר אלהים שתים זו שמענו זכור לשון פועל הוא כמו אכול ושתה הלוך ובכה וכן פתרונו
תנו לב לזכור תמיד את יום השבת שאם נזדמן לך חפץ יפה תהא מזמינו לשבת ועשית כל מלאכתך כשתבא שבת
יהא בעיניך כאלו כל מלאכתך עשויה שלא תהרהר אחר מלאכה אתה ובנך ובתך אלו קטנים או אינן אלא גדולים
אמרת הרי כבר מוזהרין הם אלא לא בא אלא להזהיר גדולים על הקטנים וזהו ששנינו קטן שבא לכבות אין שומעין לו
מפני ששביתתו עליך וינח ביום השביעי כביכול הכתיב בעצמו מנוחה ללמד הימנו קל לאדם שמלאכתו בעמל
וביגיעה שיהא נח בשבת ברך ויקדשהו ברכו במן שלא היה יורד בו למען יאריכון ימיך אם תכבד יאריכון ואם
לאו יקצרון שדברי תורה נוטריקון הם נדרשין מכלל הן לאו ומכלל לאו הן לא תנאף אין ניאוף אלא באשת איש
שנ׳ מות יומת הנואף והנואפת ואומ׳ האשה המנאפת תחת אישה תקח את זרים לא תגנוב בגונב נפשות הכתוב
מדבר לא תגנבו בגונב ממון או אינו אלא זה בגונב ממון ולהלן בגונב נפשות אמרת דבר למד מעניינו מה לא

לכבלו בשעי לחם משנה וקדשו במן שלה

עד בחלה
תבאף

לא תרצח: לא תקטול נפש: לא תקתל נפס:

לא תנאף: לא תנוף: לא תזן:

לא תגנב: לא תגנוב: לא תסרק:

לא תענה ברעך עד שקר: לא תסהיד בחברך סהדותא דשקרא: לא תשהד עלי צאחבך שהאדה באטלה:

לא תחמד בית רעך לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך: לא תחמיד בית חברך לא תחמיד אתת חברך ועבדיה ואמתיה ותוריה וחמריה וכל דלחברך: לא תתמן מנזל צאחבך ולא תתמן זוגתה ועבדה ואמתה ותורה וחמארה וגמיע מא לה:

וכל העם ראים את הקולת ואת הלפידים ואת קול השפר ואת ההר עשן וירא העם וינעו ויעמדו מרחק: וכל עמא חזן ית קליא וית בעוריא וית קל שופרא וית טורא דתנן וחזא עמא וזעו וקמו מרחיק: וגמיע אלקום יבצרון אלאצואת ואלמצאביח וצות אלבוק ואלגבל מדכן פלמא ראו דלך זעזעו ווקפו מן בעיד: ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות: ואמרו למשה מליל את עמנא ונקביל ולא יתמליל עמנא מן קדם יי דלמא נמות: וקאלו למוסי כלמנא אנת נסמע מנך ולא יכלמנא כלא נהלך: ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו: ואמר משה לעמא לא תדחלון ארי בדיל לנסאה יתכון אתגלי לכון יקרא דיי ובדיל דתהי דחלתיה על אפיכון בדיל דלא תחובון: פקאל מוסי ללקום

תגנוב

תרצח לא תנאף ... בדבר שחייבין עליהם מיתת ב"ד ... לא תענה ... לא תחמד ... וכל העם רואים את הקולות: רואין את הנשמע שאי אפשר לראות במקום אחר: את הקולות היוצאין מפי הגבורה: וינועו אין נוע אלא זיעה: ויעמדו מרחוק היו נרתעין לאחוריהם יב מיל כאורך מחניהם ומלאכי השרת באין ומסייעין אותם להחזירם שנ' מלכי צבאות ידודון ידודון: לבעבור נסות אתכם לגדל אתכם בעולם שיצא לכם שם באומות שהוא בכבודו נגלה עליכם: נסות לשון הרמה וגדולה כמו הרימו נס: ובעבור תהיה יראתו על פניכם ... ניגש אל הערפל לפנים משלש מחיצות חשך ענן וערפל שנ' וההר בוער באש עד לב השמים חשך ענן וערפל ... כה תאמר בלשון הזה: אתם ראיתם יש הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים מסיחין לו ... כי מן השמים דברתי ... וכתוב אחד אומר וירד יי על הר סיני ... את אשו הגדולה ... לא תעשון אתי לא תעשון דמות שמשי המשמשין לפני במרום: אלהי כסף בא להזהיר על הכרובים שאתה עושה לעמוד אתי שלא יהיו של כסף ... ואלהי זהב ... לא תעשו לכם ... מזבח אדמה מחובר באדמה שלא יבננו על גבי עמודים או על גבי כיפים ... וזבחת

שלב שאחרים ... בעיניו

עיין ... ועליו ...

ידיו

לא תכאפו פאן לכי ימתחנכם תגלא לכם נור אללה ולכי יכון תקותה פי קלובכם
לילא תכטו׃ וַיַּעֲמֹד הָעָם מֵרָחֹק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל הָעֲרָפֶל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹהִים׃
וקם עמא מרחיק ומשה קריב לצית אמיטתא דתמן יקרא דיי׃ פוקף אלקום
מן בעיד ומוסי תקדם אלי אלצבאב אלדי תם נור אללה׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי
עִמָּכֶם׃ ואמר יי' למשה כדנן תימר לבני ישראל אתון חזיתון ארי מן שמיא
מלילית עמכון׃ פקאל אללה למוסי כדי קל לבני אסר אנתם שאהדתם אני מן
אלסמא כאטבתכם׃ לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי אֱלֹהֵי כֶסֶף וֵאלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם׃ לא
תעבדון קדמי דחלן דכסף ודחלן דדהבא לא תעבדון לכון׃ לא תצנעו מע
מעי מעבודאת מן פצה ומעבודאת מן דהב לא תצנעוהא לכם׃ מִזְבַּח
אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה לִּי וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ אֶת צֹאנְךָ וְאֶת בְּקָרֶךָ
בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ׃ מדבח אדמתא
תעביד קדמי ותהי דבח עלוהי ית עלותך וית נכסת קודשך מן ענך ומן תורך
בכל אתר דאשרי שכינתי לתמן אשלח ברכתי לך ואברכינך׃ מדבח עלי
אלארץ תצנעה לי ואדבח עליה צואעדך ודבאיח סלאמתך מן גנמך ובקרך פי כל מוצע
אדכר אסמי אתגלא לך ואבארך פיך׃ וְאִם מִזְבַּח אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה לִּי לֹא תִבְנֶה
אֶתְהֶן גָּזִית כִּי חַרְבְּךָ הֵנַפְתָּ עָלֶיהָ וַתְּחַלְלֶהָ׃ ואם מדבח אבנין תעביד קדמי
לא תבני יתהון פסילן דלמא תרים חרבך עלה ותחליניה׃ ואן צנעת לי מדבחא
מן חגארה פלא תבניהא מנהדמה לאנך אן חרכת חדידך עליהא בדלתהא׃

אבוא בגימ' עשרה לומ' שאם אמצא י' בבית הכנסת אבוא אליך וברכתיך

עליו אצלו כמו ועליו מטה מנשה· או אינו אלא עליו ממש ת"ל הבשר והדם על מזבח יי' אלהיך· ואין שחיטה בראש המזבח·
את עולתיך ואת שלמיך· אשר מצאנך ומבקרך· את צאנך ואת בקרך פירוש לאת עולותיך ואת שלמיך· בכל המקום
אשר אזכיר את שמי· אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפורש לא במקום שהשכינה באה שם וזהו בית הבחירה שם
ניתן רשות לכהנים להזכיר שם המפורש בנשיאות כפים ולברך את העם· ואם מזבח אבנים· ר' ישמעאל אומ' כל אם ואם שבתורה
רשות חוץ משלשה· אם מזבח אבנים תעשה לי הרי אם זה משמש בלשון כאשר· וכאשר תעשה לי מזבח אבנים לא תבנה
אתהן גזית שהרי חובה עליך לבנות מזבח אבנים שנ' אבנים שלמות תבנה· וכן אם כסף תלוה· חובה הוא שנ' העבט תעביטנו
ואף זה משמש בלשון כאשר· וכן אם תקריב מנחת בכורים· זו מנחת העומר שהיא חובה· ועל כרחך אין אם הללו
תלויין אלא ודאין ובלשון כאשר הם משמשין· גזית· לשון גזיזה שפוסלן ומכתתן בברזל· כי חרבך הנפת עליה ותחלליה·
משמע בלשון כן שהוא דלמא· כן תניף חרבך עליה ותחללה הא למדת שאם הנפת עליה ברזל חללת· שהמזבח נברא
להאריך ימיו שלאדם והברזל נברא לקצר ימיו שלאדם אין זה בדין שיונף המקצר על המאריך· ועוד שהמזבח מטיל
שלום בין ישראל לאביהם שבשמים לפיכ' לא יבוא עליו כורת ומחבל· והרי דברים ק"ו ומה אבנים שאינן רואות ולא שומעות
ולא מדברות ע"י שמטילות שלום אמרה תור' לא תניף עליהם ברזל המטיל שלום בין איש לרעהו בין איש לאשתו בין משפחה
למשפחה על אח' כמה שלא תבואהו פורענות· ולא תעלה במעלות· כשאתה בונה כבש למזבח לא תעשהו מעלות מעלות
אשקלונש בלעז אלא חלק יהא ומשופע· אשר לא תגלה ערותך· שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך ואף על פי
שאינו גלוי ערוה ממש שהרי כת' ועשה להם מכנסי בד מכל מקום הרחבת פסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא ואתה נוהג בם מנהג בזיון

הרי דברים
ק"ו

ולא תעלה במעלת על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו: ולא תסק בדרגין ע׳
על מדבחי דלא תתגלי עריתך עלוהי: ולא תצעד בדרג עלי׳ מדבחי דלא תכשף
קואתך עליהא: ע״ב פסוקי׳ סימ׳ אליאל

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם: ואלין דיניא דתסדר קדמיהון: והדה
אחכאם אתי תתלוהא עליהם: כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשבעת
יצא לחפשי חנם: ארי תזבון עבדא בר ישראל שית שנין יפלח ובשביעיתא
יפוק לבר חורין מגן: קל להם ארי אבתעת עברא עבראניא פליכדמך סת סנין ופי
אסאבעה יכרג חרא מגאנא: אם בגפו יבא בגפו יצא אם בעל אשה הוא
ויצאה אשתו עמו: אם בלחודוהי ייעול בלחודוהי יפוק אם בעל אתתא הוא
ותפוק אתתיה עמיה: אן דכל עזבא כרג עזבא ואן כאן לה זוגה כרגת זוגתה
מעה: אם אדניו יתן לו אשה וילדה לו בנים או בנות האשה וילדיה תהיה
לאדניה והוא יצא בגפו: אם רבוניה יתין ליה אתתא ותליד ליה בנין או
בנן אתתא ובנהא תהי לרבונה והוא יפוק בלחודוהי: ואן זוגה מולאה
באמראה פולדת לה בנין או בנאת פלאמראה ואולאדהא יכונן למולאהא
והו יכרג עזבא: ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדני את אשתי ואת
בני לא אצא חפשי: ואם מימר יימר עבדא רחימנא ית רבוני ית אתתי וית בני

הרי דברים קו׳ ומה הבטם הללו שאין ביהם דעת להקפיד על בזיונן אמרה תור׳ הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג בזיון חבירך שהוא ברמותו ובדמך ומקפיד על בזיונו עא״כו חזק. חסלת פ׳ יתרו בע״ה כ״ה

ואלה המשפטים · כל מקום שנ׳ אלה פסל את הראשונים ושנ׳ מוסיף על הראשונים מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני׳ ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח לומ׳ לך שתשים סנהדרין אצל המקדש׳ אשר תשים לפניהם׳ אמ׳ הק׳ב׳ה׳ למשה לא תעלה על דעתך לומ׳ אשנה להם הפרק או ההלכה ב׳ או ג׳ פעמים עד שתהא סדורה בפיהם כמשנתה ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו לכך נאמ׳ אשר תשים לפניהם כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם׳ לפניהם ולא לפני עו״ג ואפי׳ ידעת בדין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל אל תביאהו בערכאות שלהם שהמביא דיני ישראל לפני עו״ג מחלל את השם ומייקר שם ע״ג להחשיבה של כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים כשאויבינו פלילים זהו עדות לעילוי יראתם׳ כי תקנה עבד עברי׳ עבד שהוא עברי׳ או אינו אלא עבדו של עברי עבד כנעני שלקחתו מישראל ועליו הוא אומ׳ שש שנים יעבוד ומה אני מקיים והתנחלתם אותם׳ בלקוח מן הגוי׳ אבל בלקוח מישראל יצא בשש ת״ל כי ימכר לך אחיך העברי לא אמרתי אלא באחיך׳ כי תקנה׳ מיד ב״ד שמכרוהו בגניבתו כמו שנ׳ ואם אין לו ונמכר בגניבתו או אינו אלא במוכר עצמו מפני דחקו אבל מכרוהו ב״ד לא יצא בשש כשהוא אומ׳ וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך הרי מוכר עצמו מפני דחקו אמור ומה אני מקיים כי תקנה בנמכר בבית דין׳ לחפשי׳ לחירות׳ אם בגפו יבא׳ שלא היה נשוי אשה כתרגו׳ בלחודוהי ולשון בגפו בכנפו שלא בא אלא כמות שהוא יחידי בתוך לבושו בכנף בגדו׳ בגפו יצא׳ מגיד שאם לא היה נשוי מתחלה אין רבו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים׳ אם בעל אשה הוא׳ ישראלית׳ ויצאה אשתו עמו׳ וכי מה הכניסה שתצא אלא מגיד הכתו׳ שהקונה עבד עברי חייב במזונות אשתו ובניו׳ אם אדוניו יתן לו אשה׳ כבאן שהרשות ביד רבו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים או אינו אלא בישראלית ת״ל האשה וילדיה תהיה לאדוניה הא אינו מדבר אלא בכנענית שהרי העברייה אף היא יוצאה בשש ואפי׳ לפני שש אם הביאה סימנין יוצאה שנ׳ אחיך העברי או העבריה מלמ׳ שאף העברייה יוצאה בשש׳ את אזנו׳ ... השפחה׳ אל האלהים׳ לבית דין צריך שימלך במוכריו שמכרוהו לו׳ אל הדלת או אל המזוזה׳ יכול תהא המזוזה כשרה לרצוע עליה ת״ל ונתת באזנו ובדלת בדלת ולא במזוזה הא מה ת״ל אל המזוזה הקיש דלת למזוזה מה מזוזה מעומד אף דלת מעומד׳ ורצע אדוניו את אזנו׳ הימנית׳ או אינו אלא שלשמאל ת״ל אזן אזן לגזרה שוה נאמ׳

כאן ורבע א
אדניו את
הזנן

מאן
מעפטו׳
בלאתעלה
במעלות
לומר כיון בתונים
בדין וכלומר שלא
יעלו אלא לפני
בכיתוני׳ משלות
מ בבימ׳ מתונים
ומסמיך כי תקנה
שצריך הדיין לראות
כאלו חרב מונחת על
צוארו וגיהנם
בפסוק ה׳ תיבות לומר
שכל הדן דין אמת
כאלו קיים ה׳ חומשי
תורה׳

לא אפוק בר חורין׃ ואן קאל אלעבד קד אחבבת מולאי וזוגתי ובני לא אכרג
חרא׃ והגישו אדניו אל האלהים והגישו אל הדלת או אל המזוזה ורצע
אדניו את אזנו במרצע ועבדו לעלם׃ ויקרבניה רבוניה לקדם דייניא
ויקרבניה לות דשא או ללות מזוזתא וירצע רבוניה ית אדניה במרצעא
ויהי ליה עבד פלח לעלם׃ פלי קדמה מולאה אלי אלחאכם יקדמה אלי
מצראע ואלי ברי אלבאב ויסם אדנה במיסאס ויכדמה אלי אלדהר׃ וכי
ימכר איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים׃ וארי יזבין גבר
ית ברתיה לאמהו לא תפוק כמפקנת עבדיא׃ ואן באע רגל אבנתה לאמה
פלא תכרג ככרוג אלעביד׃ אם רעה בעיני אדניה אשר לא יעדה והפדה
לעם נכרי לא ימשל למכרה בבגדו בה׃ אם בישא בעיני רבונה דיקיימה
ליה ויפרקנה לגבר אחרן לית ליה רשו לזבונה במשלטיה בה׃ אן קבחת
ענד מולאהא אן יתזוג בהא פליפדהא ולבעץ אלקום גריב לא יתסלט
אן יביעהא אדי גדר בהא׃ ואם לבנו ייעדנה כמשפט הבנות יעשה
לה׃ ואם לבריה יקיימנה כהלכת בנת ישראל יעביד לה׃ ואן זוגהא
לאבנה פכסירת אלבנאת יצנע בהא׃ אם אחרת יקח לו שארה כסותה
ועונתה לא יגרע׃ אם אחרנתא יסב ליה זיונה כסותה ועונתה לא ימנע׃
ואן תזוג באכרא פטעאמהא וכסותהא ואוקאתהא לא ינקצהא׃ ואם
שלש אלה לא יעשה לה ויצאה חנם אין כסף׃ ואם תלת אלין לא יעביד לה׃

כאן ורצע אדניו את אזנו ונאמ׳ במרצע תנוך אזנו הימנית מה להלן הימנית אף כאן הימנית׳ ומה ראית אזן
לירצע מכל שאר איברים שבגוף אר׳ יוחנן בן זכאי אוזן ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב תירצע ואם
מוכר עצמו אוזן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים והלך וקנה אדון לעצמו תירצע ר׳ שמעון היה דורש
מקרא זה כמין חומר כל קשר צרור מבושם שתולין בצואר לתכשיט מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית
אמ׳ הב״ה דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי כי לי בני ישראל
עבדים לעבדים והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע בפניהם׳׳ ועבדו לעולם׳ עד היובל הו איננו לעולם כמשמעו
ת״ל ואיש אל משפחתו תשובו מגיד שחמשים שנה קרויים עולם ולא שיהא עובדו עד היובל בין סמוך בין מופלג׳׳
וכי ימכר איש את בתו לאמה׳ בקטנה הכתו׳ מדבר יכול אף הביאה סימנין אמרת קו׳ ומה מכורה קודם לכאן
יוצאה בסימנין כמו שכתו׳ ויצאה חנם אין כסף שאנו דורשין אותו לסימני נערות שאינה מכורה אינו דין שלא
תמכר׳׳ לא תצא כצאת העבדים׳ כיציאת עבדים כנענים שיוצאים בשן ועין אלא עובדת שש או עד היובל או עד
שתביא סימנין וכל הקודם קודם לחירותה ונותן לה דמי עינה או דמי שינה׳ או איננו אלא לא תצא כצאת עבדים
בשש ובשנת היובל ת״ל כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה׳ מקיש עברי לעבריה לכל יציאותיו מה עברי יוצא
בשש וביובל אף עבריה יוצאה בשש וביובל ומהו לא תצא כצאת העבדים לא תצא בראשי איברים
כעבדים כנענים׳ יכול העברי יוצא בראשי איברים ת״ל העברי או העבריה מקיש עברי לעבריה מה
העבריה אינה יוצאה בראשי איברים אף הוא אינו יוצא בראשי איברים׳׳ אם רעה בעיני אדניה׳ שלא
נשאה חן בעיניו לכונסה׳׳ אשר לא יעדה׳ שהיה לו ליעדה ולהכניסה לו לאשה וכסף קנייתה הוא כסף קידושיה
וכאן רמז לך שמצוה ביעוד ורמז לך שאינה צריכה קידושין אחרים׳׳ והפדה׳ יתן לה מקום להפדות שגורע
שאף הוא מסייע בפדיונה ומהו מקום שנותן לה מגרע מפדיונה במספר השנים שעשתה אצלו כאלו היא

שכורה׳
אצלו׳׳

ותפוק מגן דלא כסף: ואן לם יצנע בהא ואחדה מן הדה תלאת פלתכרג מגאנא בלא תמן: מַכֵּה אִישׁ וָמֵת מוֹת יוּמָת: דימחי לאנש ויקטליה אתקטלא יתקטיל: מן צרב אנסאן וקתלה פליקתל קתלא: וַאֲשֶׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אִנָּה לְיָדוֹ וְשַׂמְתִּי לְךָ מָקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: ודלא כמן ליה ומן קדם יי' אתמסר לידיה ואשוי לך אתר דיערוק לתמן: ומן לם יעתמד אן אלה אוצל פי אמרה אני אצייר לך מוצע יהרב אליה:

וְכִי יָזִד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ לְהָרְגוֹ בְעָרְמָה מֵעִם מִזְבְּחִי תִּקָּחֶנּוּ לָמוּת: וארי ירשע גבר על חבריה למקטליה בנכילו מן מדבחי תדבריניה למקטול: ואן אתקח אנסאן עלי צאחבה פקתלה בכבת חתי מן ענד מדבחי כדה ואקתלה: וּמַכֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת: ודימחי אבוהי ואמיה אתקטלא יתקטיל: ומן צרב אביה ואמה פליקתל קתלא:

וְגֹנֵב אִישׁ וּמְכָרוֹ וְנִמְצָא בְיָדוֹ מוֹת יוּמָת: ודיגנוב נפשא מבני ישראל ויזבניניה וישתכח בידיה אתקטלא יתקטיל: ומן סרק אנסאנא פבאעה או וגד פי ידה פליקתל קתלא: וּמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת: ודילוט אבוהי ואמיה אתקטלא יתקטיל: ומן שתם אביה ואמה פליקתל קתלא:

וְכִי יְרִיבֻן אֲנָשִׁים וְהִכָּה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְאֶגְרֹף וְלֹא יָמוּת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב: וארי ינצון גברין וימחי גבר ית חבריה באבנא או בכורמיזא ולא ימות ויפול לבוטלן: ואדי תכאצם אנאס וצרב אחדהמא צאחבה בחגר או בשאדך ולא ימות בל וקע עלי פראש: אִם יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל מִשְׁעַנְתּוֹ וְנִקָּה הַמַּכֶּה רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרַפֹּא יְרַפֵּא: אם יקום

אם יקום ובו' ורפא ירפא הבא מתחיל בשף לומר שהבא עולה ומורחעל האדם ונותן עליהם שלכו לאותו יום ולאותו שעה עכ"ל

שכורה האלו כיצד הריעקנה ... ושעה אצלו שתי שנים אומרי' לו יודע היית שעתידה לצאת לסוף שש נמנה עקנית עבורת כלשנה ושנה בשעת המנה ושעה אצלך שתי שנים הרי שלישית המנה טול ... שני שלישית המנה ותצא מאצלך ... שם נכרי לא ימשול למכרה שאינו רשאי למכרה לאחר לא האדון ולא האב בבגדו בה בבגדו בה שלא קיים בה מצות יעוד וכן אביה מאחר שבגד בה ומכרה לזה ואם לבנו ייעדנה האדון מלמד שאף בנו קם תחתיו ליעדה אם ירצה אביו ואינו צריך לקדשה קדושין אחרים אלא אומר לה הרי את מיועדת לי בכסף שקיבל אביך בדמיך כמשפט הבנות שאר כסות ועונה אם אחרת יקח לו עליה שאר כסות ועונה לא יגרע מן האמה שייעד לו כבר שארה מזונות כסותה כמשמעו ענתה תשמיש ואם שלש אלה לא יעשה לה אם לא מעלה אלה לא יעשה לה ומה הן השלש ייעדנה לו או לבנו או יגרע מפדיונה ותצא וזה לא יעדה לא לו ולא לבנו והיא לא היה בידה לפדות את עצמה ויצאה חנם ריבה לה יציאות לבויות ממה שריבה לעבדים ומה היא היציאה למדך שתצא בסימנין ותעבוד עמו עד שתביא סימנין ואם הביאו שש קודם סימנין כבר למדנו שתצא בשש העברי או העבריה ונעבדן שש שנים ומה הוא האמור כאן ויצאה חנם קודם סימנין נמצא שש תצאבהן או אינו אומר שתצא אלא בנערות ת"ל אין כסף לרבות יציאת בגרות ואם לא נאמרו שניהם הייתי אומר ויצאה חנם זו בגרות לכך נאמרו שניהם שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק מכה איש ומת אינו חייב אלא בהכאה שלמיתה ואם נאמר מכה איש ולא נאמר ואיש הייתי אומר אינו חייב עד שיכה איש הכה את האשה ואת הקטן מנין ת"ל כי יכה כל נפש אדם ואפי' קטן ואפי' אשה ועדיין נאמר ומכה איש שומע אני

בלה אתעתבים נאמרו בפרשה ... שאמר באתה ... שוכה ... כמה גאמר ... חיב ... אפי' קטן שהרג שהכה יהא חייב ... ואיש כי יכה ...

ויהליך בברא· על בריה וידי זכא מחא· לחוד בטלניה יתין ואגר אסיא ישלים
פאן הו קאם ומשא פי אזקה עלי' זכאיה' כפסה· פקד כרא אצארבי עדו
עטלתה· יעטיה ועלאגא יעאלגה· וכי יכה איש את עבדו
או את אמתו בשבט ומת תחת ידו נקם ינקם: וארי ימחי גבר ית עבדיה
או ית אמתיה בשלטן וימות תחות ידיה· אתדנא יתדן: ואן צרב אנסאן
עבדה או אמתה בקציב ומאת תחת ידה פליקאד בה: אך אם יום או יומים
יעמד לא יקם כי כספו הוא: ברם אם יומא או תרין יומין יתקיים· לא יתדן
ארי כספיה הוא: פאן קאם יום או יומין פלא יקאד בה לאנה מאלה: וכי
ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון ענוש יענש כ
כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפללים: וארי ינצון גברין וימחון איתתא
מעדיא ויפקון ולדהא· ולא יהי מותא· אתגבאה יתגבי כמא דישוי עלוהי
בעלה דאתתא ויתין ממימר דייניא: ואן תנאציא אנאס פצדמו אמראה
חאמל וכרג אולאדהא· ולם תכון מניה פליגרם אלצארם כמא ילזמה בעלהא
ויעטיה באנצאף: ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש: ואם מותא יהי ותתן

אף קטן שהרג ומכה יהא חייב ת"ל ואיש כי יכה ולא קטן שהכה · ועוד כי יכה כל נכש אדם אפי' נפלים במשמע ת"ל
מכה איש אינו חייב עד שיכה בן קיימא הראוי להיות איש · ואשר לא צדה · לא ארב לו ולא נתכוון · צדה · לשון ארב
וכה"א ואתה צודה את נפשי לקחתה · ולא יתכן לומר צדה לשון הצד ציד שצידת חיות אין נופל הא בגוף שלה ושם
דבר בה ציד וזה שם דבר בו צדייה ופועל שלו צודה וזה פועל שלו צד · והוא אני פתרונו כתרגו' ודלא כמן ליה' ומנחם
חברו בחלק ... ציד ואין אני מודה לו' ואם יש להברו באחת ממחלקות שבצד נתחברנו בחלק על צד תנשאו צדי'
אורה ומלין ... שאה ימליל · אף כאן אשר לא צדה לא צדד למצוא לו שום צד מיתה · ואף זה יש להרהר עליו
מכל מקום לשון אורב הוא · והאלהים אנה לידו · ולמה תצא זאת מלפניו הוא שאמר דוד כאשר יאמר משל הקדמוני · מ
מרשעים יצא רשע · ומשל הקדמוני היא התורה שהיא משל הקב"ה שהוא קדמונו של עולם · והיכן אמרה תורה מרשעים
יצא רשע והאלהים אנה לידו במה הכתו' מדבר בשני בני אדם א' הרג שוגג ואחד הרג מזיד ולא היו בהם עדים ש
שיעידו זה לא נהרג וזה לא גלה והקב"ה מזמנן לפונדק אחד זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם וזה שהרג שוגג עולה בסולם ונופל על זה שהרג במזיד
והורגו ועדים מעידים עליו ומחייבין אותו לגלות נמצא זה שהרג שוגג [illegible] גולה וזה שהרג במזיד נהרג ·
ושמתי לך מקום · אף במדבר שינוס שמה ואיזה מקום קולטו זה מחנה לוייה · וכי יזיד איש · למה נאמר לפי שנאמ'
מכה איש וגו' שומע אני אפי' עובד ורופא שהמית ושליח ב"ד שהמית במלקות ארבעים והאב המכה את בנו והרב
הרודה את תלמידו והשוגג ת"ל וכי יזיד ולא שוגג · להרגו בערמה · ולא שליח ב"ד והרופא והרודה
בנו ותלמידו שאעפ"י שהם מזידין אין מערימין · מעם מזבחי · אם היה כהן ורוצה לעבוד עבודה תקחנו למות · ומכה
אביו ואמו · לפי שלמדנו על החובל בחבירו שהוא בתשלומין ולא במיתה הוצרך לומר על החובל באביו שהוא ב
במיתה ואינו חייב אלא בהכאה שיש בה חבורה · אביו ואמו · או זה או זה · מות יומת · בחנק · וגונב איש ומכרו · למה
נאמ' לפי שנ' כי ימצא איש גונב נפש מאחיו · אין לי אלא איש שגנב נפש · אשה או טומטום או אנדרוגינס שגנבו
מנין ת"ל וגונב איש ומכרו · ולפי שנ' כאן וגונב איש אין לי אלא גונב איש גונב אשה מנין ת"ל וגונב נפש לכך הוצרכו
שניהם מה שחיסר זה גילה זה · ונמצא בידו · שראוהו עדים שגנבו ומכרו ונמצא כבר קודם מכירה · מות יומת ·
בחנק · כל מיתה האמורה בתורה סתם חנק הוא · והפסיק הענין וכתב שור וגונב איש בין מכה אביו ואמו למקלל
אביו ונראה לי היינו פלוגתא ומדבר מקשינן הכאה לקללה ומה לא מקשינן · ומקלל אביו · למה נאמר מנין ת"ל
לפי שהוא אומ' איש אשר יקלל את אביו · אין לי אלא איש שקילל את אביו · אשה שקיללה את אביה מנין ת"ל
ומקלל אביו ואמו סתם בין איש ובין אשה · אם כן למה נאמר איש אשר יקלל להוציא את הקטן · מות יומת · בסקילה ·

זימן לידו לשון
לא תאונה אליך
רעה · לא יאונה
לצדיק כל און ·
מתאנה הוא לי
מזדמן למצוא
עלי · והאלהים
אנה לידו · ולמה

וכל מקום שנ'
דמיו בו בסקילה

נפשא חלף נפשא׃ ואן תכון מכ׳יה פאנעל נפסא בדל נפסא׃ עין תחת עין שן תחת
שן יד תחת יד רגל תחת רגל׃ עינא חלף עינא ׳שנא חלף שנא ידא חלף ידא
רגלא חלף רגלא׃ ודייה עין בדל עין ׳וסן בדל סן ׳ויד בדל יד ׳ורגל בדל רגל׃
כויה תחת כויה פצע תחת פצע חבורה תחת חבורה׃ כואה חלף כואה׃
פרעא חלף פרעא ׳משקופי חלף משקופי׃ וכי בדל כי ׳ושנה בדל שנה׃
וכראחה בדל כראחה׃ וכי יכה איש את עין עבדו או את עין
אמתו ושחתה לחפשי ישלחנו תחת עינו׃ וארי ימחי גבר ית עינא דעבדיה
או ית עינא דאמתיה ויחבלנה לבר חורין יפטרניה חלף עיניה׃ ואן צרב
אנסאן עין עבדה ׳או עין אמתה פאדהבהא ׳פליטלקה חרא בדל עינה׃ ואם
שן עבדו או שן אמתו יפיל לחפשי ישלחנו תחת שנו׃ ואם שנא דעבדיה
או שנא דאמתיה יפיל ׳לבר חורין יפטרניה חלף שניה׃ ואן טרח מן עבדה
או מן אמתה ׳פליטלקה חרא בדל סנה׃
וכי יגח שור את איש או את אשה ומת סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו ובעל השור נקי׃ וארי יגח תורא ית גברא ׳או ית אתתא וימות ׳אתרגמא יתרגים
תורא ׳ולא יתאכיל ית בסריה ׳ומריה דתורא יהי זכאי׃ ואן נטח תור רגל או

וכל מקום שנ׳ דמיו בו בסקילה ובנין אב לכולם באבן ירגמו אותם דמיהם בם׳ ובמקלל אביו ואמו נאמ׳ דמיו בו׳׳ וכי יריבון
אנשים׳ למה נאמ׳ לפי שנ׳ עין תחת עין לא למדנו אלא דמי איבריו אבל שבת ורפוי לא למדנו לכך נאמרה פרשה זו׳׳ ונפל למשכב׳
כתרגו׳ ויכול לבוטלן לחולי שמבטלו ממלאכתו׳׳ על משענתו׳ על בוריו וכחו׳׳ ונקה המכה׳ וכי תעלה על דעתך שיהרג
זה שלא הרג׳ אלא למדך כאן שחובשין אותו עד שנראה אם יתרפא זה וכן משמעו כשקם זה והולך על משענתו אז
נקה המכה׳ אבל עד שלא יקום זה לא נקה המכה׳׳ רק שבתו׳ בטול מלאכתו מחמת החולי ואם קטע ידו או רגלו
רואין בטולו מלאכתו מחמת החולי כאלו שומר קישואים שהרי אף לאחר החולי אינו ראוי למלאכת יד ורגל והוא
כבר נתן לו מחמת נזקו דמי ידו ורגלו שנ׳ יד תחת יד רגל תחת רגל׳׳ ורפא ירפא׳ כתרגו׳ ישלם שכר הרופא׳׳ וכי
יכה איש את עבדו או את אמתו׳ בעבד כנעני הכתו׳ מדבר׳ או אינו אלא בעברי ת״ל כי כספו הוא׳ מה כספו קנוי
לו עולמית אף עבד הקנוי לו עולמית והרי היה בכלל מכה איש ומת לא בא הכתו׳ והוציאו מן הכלל להיות נידון בדין
יום או יומים שאם לא מת תחת ידו ושהה מעת לעת פטור׳׳ בשבט׳ בשיש בו כדי להמית הכתו׳ מדבר או אפי׳ אין בו
כדי להמית ת״ל בישראל ואם באבן יד אשר ימות בה הכהו והלא דברים קל וחומר ומה ישראל חמור אין חייב עליו אלא אם כן
הכהו בדבר שיש בו כדי להמית ועל אבר שהוא כדי למות בהכאה זו׳׳ עבד לא כל שכן׳ נקום ינקם׳ מיתת סייף׳׳
והבאתי חרב נוקמת נקם ברית׳׳ אך אם יום או יומים יעמד לא יקם׳ אם על יום א׳ הוא פטור על יומים לא כל
שכן׳ אלא יום שהוא כיומים ואי זה זה מעת לעת׳׳ לא יקם כי כספו הוא׳ הא אחר שהכהו אע״פ שמכה משתמש
קודם שמתחייב׳׳ וכי ינצו אנשים׳ זה עם זה ונתכוון להכות את חבירו והכה את האשה׳׳ ונגפו׳ אין נגיפה אלא
לשון דחיפה והכאה כמו כן תגוף באבן רגלך׳ בטרם יתנגפו רגליכם׳ ולאבן נגף׳׳ ולא יהיה אסון׳ באשה׳׳ ענוש
יענש׳ לשלם דמי ולדות לבעל שמין אותה כמה היתה ראויה לימכר בשוק להעלות בדמים בשביל הריונה׳׳
ענוש יענש׳ יגבו ממנו ממון ושנשו אותו מאה כסף׳ כאשר ישית עליו וגו׳ כשיתבענו הבעל בב״ד להשית
עליו עונש על כך׳ ונתן׳ המכה דמי ולדות׳׳ בפלילים׳ על פי הדיינין׳ ואם אסון יהיה׳ באשה׳׳ ונתתה נפש תחת נפש׳
רבותי חולקים בדבר יא׳ נפש ממש ויא׳ ממון אבל לא נפש ממש שהמתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור
ממיתה ומשלם ליורשיו דמיו כמה היה נמכר בשוק׳׳ עין תחת עין׳ סימא את עין חבירו נותן לו דמי עינו כמה ש
שפחתו דמיו למכור בשוק וכן כולם׳ ולא נטילת אבר ממש כמו שדרשו רז״ל בפרק החובל׳׳ כויה תחת כויה׳ מ
מכות אש ומדקדקין דבר בהלכה שיש בה פחת דמים׳ ועכשיו בשאין בה פחת דמים כגון כואו בצפורן
על צפורנו אומדי׳ כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול להיות מצטער כך׳׳ פצע׳ היא מכה שמוציאה דם מכוצע
את בשרו׳

אמתאה פקתלה פלירגם אלתור ולא יוכל מן לחמה ורב אלתור ברי: ואם שור נגח
הוא מתמל שלשם והועד בבעליו ולא ישמרנו והמית איש או אשה השור
יסקל וגם בעליו יומת: ואם תור נגח הוא מאתמלי ומדקמוהי ואתסהד
במריה ולא נטריה ויקטול גבר או אתא תורא יתרגים ואף מריה יתקטיל: ואן
כאן תור נטאח מן אמס ומא קבלה פנושד צאחבה ולם יחפצה יקתל רגל או
אמראה פלירגם אלתור ויקתל צאחבה איצא: אם כפר יושת עליו ונתן
פדין נפשו ככל אשר יושת עליו: אם ממון ישוון עלוהי ויתין פרקן נפשיה
ככל דישוון עלוהי: ואן אלזם דייה פליעט פדא נפסה במיע מא ילזמוה:
או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו: או לבר ישראל יגח תורא או לבת
ישראל יגח כדינא הדין יתעביד ליה: ואן נטח אבן או אבנה פליצנע בה מתל הדי
אלחכם: אם עבד יגח השור או אמה כסף שלשים שקלים יתן לאדניו והשור יסקל:
אם לעבדא יגח תורא או לאמתא כספא תלתין סלעין יתין לרבוניה ותורא יתרגים:
פאן נטח עבד או אמה פליעט מולאה תלאתין מתקאל פצה וירגם אלתור:
וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו
ונפל שמה שור או חמור: וארי יפתח גבר גוב או ארי יכרי גבר גוב ולא יכסיניה:

[illegible] הכל לפי מה שהוא אם יש בה פחת דמים נותן נזק ואם נפל למשכב נותן שבת ורפוי ובושת וצער ומקרא
זה יתר הוא ובהחובל דרשוהו רבותי לחייב על הצער אף במקום נזק שאף שנותן לו דמי ידו אין פוטרין אותו מן הצער לומ׳ הואיל
וקנה ידו יש עליו לחתכה בכל מה שירצה לא אומרי׳ יעלו לחתכה בסם שאינו מצטער כלך וזה חתכה בברזל וציערו׳ חבורה
היא מכה שהדם נצרר בה ואינו יוצא אלא שמאדים הבשר כנגדו ולשון חבורה כולא בלע״ז כמו ונמר חברבורותיו ותרגומ׳ מנמ׳
לשון חבטה בטדור״א בלע״ז וכן שרוכות קרים שקורין קרוס חבורות ברוח׳ וכן על המשקוף ש״ש שהדם נוקש עליו״ את עין
עבדו כנעני״ אבל עברי אינו יוצא בשן ועין כמו שאמרנו לא תצא כצאת העבדים״ תחת עינו׳ וכן בשערים וארבעה ראשי
איברים אצבעות הידים והרגלים ושתי אזנים והחוטם וראש הגויה שהוא גיד האמה׳ ולמה נאמ׳ שן ועין שאם נאמ׳ עין
ולא נאמ׳ שן הייתי אומ׳ מה עין שנבראת עמו׳ והרי שן לא נבראת עמו׳ ואם נאמ׳ שן ולא נאמ׳ עין הייתי אומ׳ אפילו שן אף כל שנבראת עמו
תינוק שיש לה חליפין לכך נאמ׳ עין״ וכי יגח שור׳ א׳ שור וא׳ כל בהמה חיה ועוף אלא שדבר הכתו׳ בהווה״ ולא יאכל את
בשרו ממשמע שנ׳ סקול יסקל השור שהיא נבלה ונבילה אסורה באכילה אלא מה ת״ל ולא יאכל את בשרו שאפי׳ שחטו
לאחר שנגמר דינו אסור באכילה׳ בהנאה מנין ת״ל ובעל השור נקי׳ כאדם האומ׳ לחבירו יצא פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם
הנאה של כלום זהו מדרשו׳ ופשוטו כמשמעו לפי שנאמ׳ במועד וגם בעליו יומת הוצרך לומ׳ בתם ובעל השור נקי״
מתמול שלשם׳ הרי ג׳ נגיחות״ והועד בבעליו׳ לשון התראה בעדים כמו העד העיד בנו האיש׳ והמית איש וגו׳ לפי שנ׳
כי יגח׳ אינו׳ אלא שהמיתו בנגיחה המיתו בנשיכה דחיפה בעיטה מנין ת״ל והמית״ וגם בעליו יומת׳ בידי שמים יכול בידי אדם
ת״ל מות יומת המכה רוצח הוא׳ על רציחתו אתה הורגו ואי אתה הורגו על רציחת שורו״ אם כופר יושת עליו׳ אם זה אינו
תלוי והרי הוא כמו אם כסף תלוה לשון אשר זה משפטו שישיתו עליו בי״ד כופר״ ונתן פדיון נפשו׳ דמי ניזק דברי ר׳ ישמעאל
ר׳ עקיבא אומ׳ דמי מזיק״ או בן יגח׳ בן שהוא קטן״ או בת שהיא קטנה לפי שנ׳ והמית איש או אשה יכול אינו חייב אלא על
הגדולים ת״ל או בן יגח או בת יגח לחייב על הקטנים כגדולים״ אם עבד או אמה כנענים״ שלשים שקלים יתן׳ גזרת
הכתו׳ הוא בין שהוא שוה אלף זוז בין שאינו שוה אלא דינר והשקל משקלו ארבעה זהובים שהם חצי אונקיא למשקל
היושר שבקולוני״א״ וכי יפתח איש בור׳ שהיה מכוסה וגלהו״ או כי יכרה׳ למה נאמ׳ אם על הפתיחה חייב על הכרייה
לא כל שכן אלא להביא כורה אחר כורה שהוא חייב״ ולא יכסנו׳ הא אם כסהו פטור ובבור ברשות הרבים דבר הכתו׳
שור או חמור׳ הוא הדין לכל בהמה שבכל מקו׳ שנ׳ שור וחמור אנו למדין אותו משור שנא׳ בשבת שנ׳ למען ינוח שורך וחמרך
מה להלן כל בהמה וחיה כשור שהרי נאמ׳ במקום אחר וכל בהמתך אף כאן כל בהמ׳ וחיה כשור׳ ולהנאמ׳ שור וחמור
שור ולא אדם״

ויפול תמן תורא או חמרא׃ ואן כשף אנסאן בירא או ברא בירא ולם יגטיה —
פוקע פיה תור או חמאר׃ בעל הבור ישלם כסף ישיב לבעליו והמת יהיה לו׃
מריה דגובא ישלים כספא יתיב למרוהי ומיתא יהי דיליה׃ פליגרם צאחב
אלביר תמנה וירדה אלי רבה ואלמית יכון לה׃ וכי יגף שור איש את
שור רעהו ומת ומכרו את השור החי וחצו את כספו וגם את המת יחצון׃ וארי
יגוף תור דגבר ית תורא דחבריה וימות ויזבנון ית תורא חיא ויפלגון ית כספיה
ואף ית דמי מיתא יפלגון׃ ואן עדם תור אנסאן תור צאחבה פמאת פליביעו
אלתור אלחי ויקתסמו תמנה ואיצא אלמית יקתסמוה׃ או נודע כי שור נגח
הוא מתמול שלשם ולא ישמרנו בעליו שלם ישלם שור תחת השור והמת
יהיה לו׃ או אתידע ארי תור נגח הוא מאתמלי ומדקמוהי ולא נטריה מריה
שלמא ישלים תורא חלף תורא ומיתא יהי דיליה׃ פאן ערף אנה תור נטאח מן
אמס ומא קבלה ולם יחפצה צאחבה פליסלם תורא בדל תור ואלמית יכון לה׃
כי יגנב איש שור או שה וטבחו או מכרו חמשה בקר ישלם תחת השור
וארבע צאן תחת השה׃ ארי יגנוב גבר תור או אמר ויכסניה או יזבניה

חמשה בקר ישלם
תחת השור וארבע
צאן תחת השה שאלו
תלמידים את רבן
יוחנן בן זכאי מפני
מה החמירה תורה
בגנב יותר מן הגזלן
אמר להם זה השוה
כבוד עבד לכבוד
קונו וזה לא השוה
כבוד עבד לכבוד
קונו כביכול עשה
עין שלמעלה כאלו
אינה רואה ואזן
שלמעלה כאלו אינה
שומעת שנא׳ הוי
ויאמרו לא יראה יה
ולא יבין אלהי יעקב׳

שור ולא אדם חמור ולא כלים׃ בעל הבור׃ בעל התקלה אעפ׳ שאין הבור שלו שעשאו ברשות הרבים עשאו הכתוב
בעלין להתחייב עליו בנזקיו׃ כסף ישיב לבעליו׃ לרבות שוה כסף ואפ׳ סובין׃ והמת יהיה לו׃ לניזק ושמין את הנבילה
ונוטלה בדמים ומשלם לו המזיק עליה תשלומי נזקו׃ וכי יגוף׃ ידחוף בין בקרניו בין בגופו בין ברגליו בין שנשכו בשניו
כולן בכלל נגיפה הם שאין נגיפה אלא לשון מכה׃ שור איש׃ שור של איש׃ ומכרו את השור החי וגו׳ בשוין הכתו׳ מדבר
שור שוה מאתים שהמית שור שוה מאתים בין שהנבלה שוה הרבה בין שהיא שוה מעט כשנוטל זה חצי החי וחצי המת
נמצא כל אחד מפסיד חצי נזק שהזיקה המתה׳ למדנו שהתם משלם חצי נזק שמן השוין אתה למד לשאינן שוין דין ה׳
התם לשלם חצי נזק לא פחות ולא יותר׃ או יכול אפלו בשאינן שוין בדמיהן כשהן חיים אמ׳ הכתוב יחצו את שניהם׳
אם אמרת כן פעמים שהמזיק משתכר הרבה כשהנבלה שוה לימכר לגוים הרבה יותר מדמי שור המזיק׳ ואי אפשר
שיאמ׳ הכתו׳ שיבא המזיק נשכר׳ או פעמים שהניזק נוטל הרבה יותר מדמי נזק שלם שחצי דמי שור שוין יותר מכל
דמי שור הנזק׳ ואם אמרת כן הרי תם חמור ממועד׳ על כרחך לא דבר הכתו׳ אלא בשוין ולמדך שהתם משלם חצי נזק
ומן השוין תלמד לשאינן שוין שהמשלם חצי נזקו שמין לו את הנבלה ומה שפחתו דמיו בשביל המיתה נוטל חצי הפחת
והולך׳ ולמה אמר הכתו׳ בלשון הזה ולא אמר ישלם חציו ללמד שאין התם משלם אלא מגופו ואם נגח ומת אין ניזק
נוטל אלא הנבילה ואם אינה מגעת לחצי נזקו יפסיד׳ או שור שוה מנה שנגח שור שוה חמש מאות זוז אינו
נוטל אלא את השור שלא נתחייב התם לחייב את בעליו לשלם מן העלייה׃ או נודע׃ או לא היה תם אלא נודע כי שור
נגח הוא היום ומתמול שלשם הרי שלש נגיחות׃ שלם ישלם׃ שור׃ נזק שלם׃ והמת יהיה לו׃ לניזק ועליו ישלם
המזיק עד שיושלם נזק כל נזקו׃ חמשה בקר וגו׳ אמ׳ ר׳ יוחנן בן זכאי חס המקום על כבודן של בריות שור שהולך
ברגליו ולא נתבזה בו הגנב לנושאו על כתפו משלם חמשה׳ שה שנשאו על כתפו משלם ארבעה הואיל
ונתבזה בו׳ אמ׳ ר׳ מאיר בא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה שור שביטלו ממלאכתו חמשה׳ שה שלא ביטלו
ממלאכתו ארבעה׃ תחת השור׳ תחת השה׳ שנאן הכתו׳ לומ׳ לך שאין מדת תשלומי ארבעה וחמשה נוהגת אלא
בשור ושה בלבד׃ אם במחתרת׃ כשהיה חותר את הבית׃ אין לו דמים׃ אין זו רציחה הרי הוא כמת מעיקרו כאן
למדתך תורה אם בא להורגך השכם להרגו וזה להרגך בא שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין
ממונו בפניו ושותק לפיכך על מנת כן בא שאם יעמוד בעל הממון כנגדו יהרגנו׃ אם זרחה השמש עליו׃ אין זה אלא כמין משל
אם ברור לך הדבר שיש לו שלום עמך כשמש הזה שהוא שלום בעולם כך פשוט לך שאינו בא להרוג אפלו יעמוד בעל הממון
כנגדו כגון אב החותר לגנוב ממון הבן בידוע שרחמי האב על הבן ואינו בא על עסקי נפשות׃ דמים לו׃ כחי הוא חשוב ורציחה
היא אם יהרגנו בעל הבית׃ שלם ישלם׃ הגנב ממון שגנב ואינו חייב מיתה׳ ואונקלוס שתרג׳ אם עינא דסהדיא ‑

חמשה תורין ישלים חלף תורא וארבע ענא חלף אמרא: ואן סרק אנסאן תורא
או שאה פדבחה או באעה פליסלם בדל ת'ור כמסה ובדל שאה ארבעה:
אם במחתרת ימצא הגנב והכה ומת אין לו דמים: אם במחתרתא ישתכח
גנבא ויתמחי וימות לית ליה דם: ואן וגד אלסארק פי אלנקב ויצ'רב ויקתל פלא דם
לה: אם זרחה השמש עליו דמים לו שלם ישלם אם אין לו ונמכר בגנבתו: אם עינא
דסהדיא נפלת עלוהי דמא ליה שלמא ישלים אם לית ליה ויזדבן בגנובתיה: ואן
אשרקת אלשמס עליה פתבל לה וליסלם מא סרק ואן לם יכון מעה פליבאע
בסרקתה: אם המצא תמצא בידו הגנבה משור עד חמור עד שה חיים שנים
ישלם: אם אשתכחא תשתכח בידיה גנובתא מתור עד חמר עד אמר אנון
חיין על חד תרין ישלים: ואן וגדת אלסרקה פי ידה מן תור אלי חמאר אלי שאה
והם אחיא פליסלם בדל אלואחד אתנין: כי יבער איש שדה
או כרם ושלח את בעירה ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם:
ארי יוכיל גבר חקל או כרם וישלח ית בעיריה וייכול בחקל אחרן שפר חקליה
ושפר כרמיה ישלים: ואדי ארעא אנסאן צ'יעה או כרם לה פאטלק בהימתה
או רעת פי צ'יעה אכ'רא פליסלם מן אגוד צ'יעתה או כרמה:

נפלת עלוהי: לקבלו עידי. אתחרת לומ' שאם מצאוהו עדים קודם שבא בעל הבית וכשבא בעל הבית
נגדו התרו בו שלא יהרגהו דמים לו חייב עליו אם הרגו מאחר שיש רואים [illegible] אין הגנב הזה בא
על עסקי נפשות ולא יהרוג את בעל הממון: אם המצא תמצא ברשותו שלא טבח ולא מכר: משור עד חמור
כל דבר בכלל תשלומי כפל בין שיש בו רוח חיים בין שאין בו רוח חיים: שהרי נאמ' מקרא אחר על שה ועל
שלמה ועל כל אבדה ישלם שנים לרעהו: חיים שנים ישלם: ולא ישלם לו מתים אלא חיים או דמי חיים:
כי יבער: יוליך בהמותיו בשדה ובכרם שלחבירו ויזיק אותה באחת משתי אלו או בשילוח בעירה או
בביעור: ופירשו רבותי' שילוח הוא נזקי מדרך כף רגל וביעור הוא נזקי השן האוכלת ומבערת: בשדה
אחר: בשדה שלאיש אחר: מיטב שדהו ישלם: שמין את הנזק ואם בא לשלם לו קרקע דמי נזקו ישלם
לו ממיטב שדותיו אם היה נזקו סלע יתן לו שוה סלע מעידית שיש לו למדך הכתו' שהנזקין שמין להם
בעידית: כי תצא אש: אפי' אם מעצמה: ומצאה קוצים: קוצים שבלעז' ונאכל גדיש: שליחכה בקוצים עד שהגיעה
לגדיש או לקמה המחוברת בקרקע: או השדה: שליחכה את נירו וצריך לנירו פעם שנית: שלם ישלם
המבעיר אע"פ שהדליק בתוך שלו והיא יצאה מעצמה ע' קוצים שמצאה חייב לשלם לפי שלא שמר את
גחלתו שלא תצא ותזיק: וגונב מבית האיש: לפי דבריו: אם ימצא הגנב ישלם הגנב שנים לבעלים: ואם
לא ימצא הגנב ובא השומר הזה שהוא בעל הבית ונקרב אל הדיינין לדון עם זה שלא שלח ידו
בשלו: על כל דבר פשע: שימצא שקרן בשבועתו שיעידו עדים שהוא עצמו גנבו וידיעוהו שפים על
פי העדים: ישלם שנים לרעהו: למדך הכתו' שהטוען בפקדון לומ' נגנב הימנו ונמצא שהוא עצמו גנבו
משלם תשלומי כפל ואימתי בזמן שנשבע ואחר כך באו עדים שכך דרשו רבותי' ונקרב בעל הבית אל האלהים
קריבה זו שבועה היא' אתה אומ' לשבועה או אינו אלא לדין שכיון שבא [illegible] לדין וכבר לומ' נגנבה מיד
יתחייב כפל אם באו עדים שהוא בידו נאמ' כאן שליחות יד ונאמ' למטה שליחות יד שבועת יי' תהיה בין ש
שניהם אם לא שלח ידו מה להלן שבועה אף כאן שבועה: אשר יאמ' כי הוא זה: לפי פשוטו אשר יאמ' העד
הוא זה שנשבעת עליו הרי הוא אצלך עד הדיינין יבא דבר שניהם ויחקרו את העדות ואם בעדים הם וידיעוהו
לומ' זה ישלם שנים ואם ידיעו העדים שנמצאו זוממין ישלמו הם שנים לשומר' ורבותי' ז"ל דרשו כי הוא

כי יבער את בעירה כלם לשון בהמה כמו אנחנו ובעירנו כי יבער כו'

זה לנמר שאין מחייבין

כי תצא אש ומצאה קצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה שלם ישלם
המבעיר את הבערה: ארי יתפק נור וישכח כובין וייכול גדישין או קמא או
חקלא שלמא ישלים דאדליק ית דליקתא: ואן כרגת נאר פוגדת שוכא ואח'
רקת כדיסא או סנבלא קאימא או סאיר מא פי צ'יאע פלימלס מא ינב פיה
משעל אאשעל:
ג כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמר וגנב מבית האיש אם ימצא
הגנב ישלם שנים: ארי יתין גבר לחבריה כסף או מנין למטר ויתגנבון מבית
גברא אם ישתכח גנבא ישלים על חד תרין: ואן דפע אנסאן לצאחבה ורקא
או אניה ליחפטה לה פסרק דלך מן מנזלה אן וגד אלסארק פליגרם אתנין: אם
לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו במלאכת
רעהו: אם לא ישתכח גנבא ויתקרב מריה דביתא לקדם דייניא אם לא
אושיט ידיה בכמא דמסר ליה חבריה: ואן לם יוגד אלסארק פליתקדם צאחב
אלבית אלי אלחכאם וחלף אנה לם ימד ידה אלי מאל צאחבה: על כל דבר פשע
על שור על חמור על שה על שלמה על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה
עד האלהים יבא דבר שניהם אשר ירשיען אלהים ישלם שנים לרעהו:

אם לא ימצא
הגנב ונקרב
לתשיעי רמז
ועם שהפקידו
אצל אחר דהי'
וזה"ל זה אומ'
קן שלי וזה אומ'
קל שלי יהא
מונח אצלו עד
שיבא אליהו
שיבא אליהו
אמר יאמר כי
הוא זה בגי' מורה
במקצת הטענה"

זה ללמד שאין מחייבין אותו שבועה עד אם כן הודה במקצת לומר כן וכך אני חייב לך והמותר נגנב ממני" כי
יתן איש אל רעהו חמור או שור' כל שה כתשובה כאמורה בשומר חנם לפיכך פטרכו את הגנבה כמו שכתב וגונב מבית
האיש" אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית לשבועה' לומר שפוטר עצמו בשבועה זו ופרשה זו אמורה ב
בשומ' שכר לפיכ' אינו פטור אם נגנבה כמו שכת' אם גנב יגנב מעמו ישלם' אבל על האונס כמו מת מעצמו
או נשבר או נשבה בחזקה ע"י לסטים ואין רואה שיעיד בדבר" שבועת יי' תהיה' ישבע שכן הוא כדבריו
והוא לא שלח בה יד להשתמש בה לעצמו שאם שלח בה יד ואח"כ נאנסה חייב באונסיה" ולקח בעליו השבועה"
ולא ישלם לו השומר כלום" אם טרף יטרף ע"י חיה רעה" יביאהו עד' יביא עדים שנטרפה באונס ופטור
הטרפה לא ישלם' אינו אומ' לא ישלם את הטרפה יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם' טרפת
חתול ושועל ונמייה משלם' טרפת זאב ארי ודוב ונחש אינו משלם" ומי לחשך לדרון כן שהרי כתו' ומת או נ
נשבר או נשבה' מה מיתה שאין יכול להציל אף שבר ושביה שאין יכול להציל" וכי ישאל' בא ללמד שלכך
שחייב באונסין" בעליו אין עמו' אם בעליו של שור איננו עם השוק במלאכתו" ואם בעליו עמו בין שהוא
באותה מלאכה בין שהוא במלאכה אחרת היה עמו בשעת שאלה אינו צריך להיות עמו בשעת שבירה ומיתה"
אם שכיר הוא' אם השור אינו שאול לא שכיר בא בשכרו ביד השוכר הזה ולא בשאלה ואין כל הנאה שלו שהרי
ע"י שכרו נשתמש ואין לו משפט שואל להתחייב באונסין ולא פירש מה דינו אם כשומר חנם אם כשומר שכר
לפיכך נחלקו בו חכמי ישראל כיצד שוכר כיצד משלם ר' מאיר אומ' כשומר חנם ר' יהודה אומ' כשומ' שכר" וכי
יפתה' מדבר על לבה עד ששומעת לו וכן תרגם וארי ישדל גבר שדול בלשון ארמי כפתוי בלשון עברי"
מהר ימהרנה לו' יפסוק לה מהר כמשפט איש לאשתו שכותב לה כתובה וישאנה" כמוהר הבתולות' שהוא
קצוב בכסף אצל המפתה את הבתולה ושוכב עמה באונס שנ' ונתן האיש השכב עמה לאבי הנערה חמשים
כסף" מכשפה לא תחיה' לא כבית דין תומתו ואחד זכרים ואחד נקבות אלא שדבר הכתו' בהווה שהנשים
מצויות מכשפות" לאלהים' לטעו' שהיה נקוד לאלהים היה צריך לפרש ולכתוב אחרים עכשו שלאלהים
אין צריך לפרש אחרים שכל למ"ד וב"ית המשמשות בראש התיבה אם נקודה בחטף כגון למלך למדבר
לעיר צריך לפרש לאיזה מלך לאיזה מדבר לאיזו עיר וכן למלכים לכבלים צריך לפרש לאיזה ואם אינו פ'

זובח
מפרש כל מלכים

בחשמע

עַל כָּל פְּתִגַּם רְחוֹב עַל תּוֹר עַל חֲמַר עַל אִמַּר עַל כְּסוּ עַל כָּל אֲבֵידְתָא דְיֵימַר אֲרֵי הוּא
דֵין לְקֳדָם דַיָּינַיָּא יֵיעוֹל דִּין תַּרְוֵיהוֹן דִּיחַיְּיבוּן דַיָּינַיָּא יְשַׁלֵּים עַל חַד תְּרֵין לְחַבְרֵיהּ׃
עלי כל אמר ינחדה מן תור או חמאר או שאה או תוב או כל צ̇אלה אן יקול
הדי הו פאן אלחאכם יוגב אמרהמא פמן צ̇למה אלחאכם סלם אתנין לצאחבה׃
כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ חֲמוֹר אוֹ שׁוֹר אוֹ שֶׂה וְכָל בְּהֵמָה לִשְׁמֹר וּמֵת אוֹ נִשְׁבַּר
אוֹ נִשְׁבָּה אֵין רֹאֶה׃ אֲרֵי יִתֵּן גְּבַר לְחַבְרֵיהּ חֲמַר אוֹ תוֹר אוֹ אִמַּר וְכָל בְּעִירָא
לְמִטַּר וּמִית אוֹ אִתְּבַר אוֹ אִשְׁתְּבִי לֵית דְּחָזֵי׃ ואן דפע אנסאן לצאחבה
חמאר או תור או שאה או שי מן סאיר אלבהאים פמאת או אנכסר או סבי בגיר
בינה׃ שְׁבֻעַת יְהוָה תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בִּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ וְלָקַח בְּעָלָיו ליחפצה
וְלֹא יְשַׁלֵּם׃ מוֹמָתָא דַיָי תְּהֵי בֵּין תַּרְוֵיהוֹן אִם לָא אוֹשֵׁיט יְדֵיהּ בְּמָא דִמְסַר לֵיהּ
חַבְרֵיהּ וִיקַבֵּיל מָרֵיהּ מִנֵּיהּ מוֹמָתָא וְלָא יְשַׁלֵּים׃ פימין אללה תפצל פימא
בינהמא אנה לם ימד ידה אלי מאל צאחבה ויקבל הא צאחבה ולא יסלם שיא׃
וְאִם גָּנֹב יִגָּנֵב מֵעִמּוֹ יְשַׁלֵּם לִבְעָלָיו׃ וְאִם אִתְגְּנָבָא יִתְגְּנֵיב מֵעִמֵּיהּ יְשַׁלֵּים
לְמָרוֹהִי׃ ואן סרק מן ענדה סלם לה׃ אִם טָרֹף יִטָּרֵף יְבִאֵהוּ עֵד הַטְּרֵפָה לֹא
יְשַׁלֵּם׃ אִם אִתְּבָרָא יִתְּבַר יֵיתֵי סָהֲדִין דִּתְבִיר לָא יְשַׁלֵּים׃ ואן אפתרס
פליאת בשאהד ולא יסלם אלפריסה׃ פ̈
וְכִי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעִם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבַּר אוֹ מֵת בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם׃ וַאֲרֵי
יִשְׁאַל גְּבַר מִן חַבְרֵיהּ וְיִתְּבַר אוֹ יְמוּת מָרֵיהּ לֵית עִמֵּיהּ שַׁלָּמָא יְשַׁלֵּים׃ ואן
אסתעאר אנסאן מן צאחבה פאנכסר או [illegible] וליס רבה מעה פליגרמה׃ מאת
אִם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יְשַׁלֵּם אִם שָׂכִיר הוּא בָּא בִּשְׂכָרוֹ׃ אִם מָרֵיהּ עִמֵּיהּ לָא
יְשַׁלֵּים׃ אִם אֲגִירָא הוּא עָאל בַּאֲגָרֵיהּ׃ ואן כאן רבה מעה פלא יגרמה
ואן כאן אגירא פקד מר באגרתה׃

מפרש כל מלכים במשמע וכן לאלהים כל אלהים במשמע אף קדש אבל פשהיא נקודה פתחכם׃ נמלך
למדבר לעיר נודע באיזה מלך מדבר וכן לעיר נודע באיזה עיר מדבר וכן לאלהים לאותן שהוזהרתם
עליהם ממקום אחר ביוצא בו אין כמוך באלהים לפי שלא פירש הוצרך לי נקד פתח יחרם ומית למה נאמר
יחרם והלא כבר נאמרה בו מיתה במקום אחר והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא וגו׳ שאלפי
שלא פירש על איזו עבודה חייב מיתה שלא תאמר כל עבודות במיתה בא ופירש לך כאן זובח לאלהים
מה זביחה ועבודה הנעשית בפנים לשמים אף אני מרבה המקטיר והמנסך שהן עבודה בפנים וחייבין
עליהם לכל עא בין שדרכה לעבדה בכך בין שאין דרכה לעבדה בכך אבל שאר עבודות כגון המכבד
והמרבץ והמגפף והמנשק אינו במיתה וגר לא תונה אונאת דברים קונטרליאיר בלעז כמו והאכלתי את
מוניך את בשרם ולא תלחצנו בגזילת ממון כי גרים הייתם אם הוניתו אף הוא יכול להונותך ולומר לך
אף אתה מגרים באת שנם שבך של תמיד להבירך כל לשון גר אדם שלא נולד באותה מדינה שא בא
ממדינה אחרת לגור שם כל אלמנה ויתום לא תענון הוא הדין לכל אדם שא שדיבר הכת בהווה לפי
שהם תשושי כח ודבר מצוי לענותם אם ענה תענה אותו לשון האם הרי זה מקרא קצר גדם ולא

פירש עונשו
כמו ולבן כל

וְכִי־יְפַתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא־אֹרָשָׂה וְשָׁכַב עִמָּהּ מָהֹר יִמְהָרֶנָּה לּוֹ לְאִשָּׁה׃ ד
וארי ישדיל גבר בתולתא דלא מארסא וישכוב עמה קיימא יקיימנה ליה
לאתו׃ ואן כדע רגל גאריה בכר מא לם תמלך פאנה יגב אן יצדקהא ותכון
לה זוגה׃ אִם־מָאֵן יְמָאֵן אָבִיהָ לְתִתָּהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתוּלֹת׃ אם
מסרב יסרב אבוהא למתנה ליה כספא יתקול כמהר בתולתא׃ ואן אבא
אביהא אן יזוגהא מנה פיזן לה מן אלורק כמהר אלאבכאר׃ מְכַשֵּׁפָה
לֹא תְחַיֶּה׃ חרשא לא תחי׃ ואלסאחר פלא תסתבקיה׃ כָּל־שֹׁכֵב עִם־בְּהֵמָה מוֹת
יוּמָת׃ כל דישכוב עם בעירא אתקטלא יתקטיל׃ ומן צאגע שיא מן אל
בהאים פליקתל קתלא׃ זֹבֵחַ לָאֱלֹהִים יָחֳרָם בִּלְתִּי לַיהוָה
לְבַדּוֹ׃ דידבח לטעות עממיא יתקטיל אלהין לשמא דיי בלחודוהי׃ ומן דבח
למעבודאת פליתלף אלא ללה וחדה׃ וְגֵר לֹא־תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי־גֵרִים הֱיִיתֶם
בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ וגיורא לא תונון ולא תעיקון ארי דיירין הויתון בארעא דמצרים׃
ואלגריב פלא תגבנה ולא תצגטה פאנכם כנתם גרבא פי בלד מצר׃ כָּל־אַלְמָנָה
וְיָתוֹם לֹא תְעַנּוּן׃ כל ארמלא ויתם לא תענון׃ וכל ארמלה ויתים לא תגבנון׃
אִם־עַנֵּה תְעַנֶּה אֹתוֹ כִּי אִם־צָעֹק יִצְעַק אֵלַי שָׁמֹעַ אֶשְׁמַע צַעֲקָתוֹ׃ אם
ענאה תעני יתיה ארי אם מקבל יקבל קדמי קבלא אקביל קבילתיה׃
פאנך אן עלמתה וצרך אלי אגבתה ען צראכה׃ וְחָרָה אַפִּי וְהָרַגְתִּי אֶתְכֶם
בֶּחָרֶב וְהָיוּ נְשֵׁיכֶם אַלְמָנוֹת וּבְנֵיכֶם יְתֹמִים׃ ויתקף רגזי ואקטול יתכון בחרבא
ויהון נשיכון ארמלן ובניכון יתמין׃ כאן ישתד גצבי ואקתלכם באלסיף
פתציר נסאכם אראמלא ובניכם יתאמא׃ אִם־כֶּסֶף תַּלְוֶה אֶת־עַמִּי
אֶת־הֶעָנִי עִמָּךְ לֹא־תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה לֹא־תְשִׂימוּן עָלָיו נֶשֶׁךְ׃ אם כספא תוזיף
לעמי לעניא דעמך לא תהי ליה כרשיא לא תשוון עלוהי חיבוליא׃ ואן אקרצת

מכשפה אותיות המכשף אחד האיש ואחד האשה

קר׳ אח׳ לחול המועד של פסח

אם כסף תלוה את עמי רבי ישמעאל אומר כל אם ואם שבתורה רשות חוץ משלשה וכו׳

פירש עונשו כמו לכן כל הורג קין גזם ולא פירש עונשו אף כאן אם ענה תענה אותו למקרא גזום כלומר
סופך ליטול את שלך למה כי אם צעק יצעק וגו׳ והיו נשיכם אלמנות ממשמע שנ׳ והרגתי אתכם איני יודע
שנשיכם אלמנות ובניכם יתומים אלא הרי זו קללה אחרת שיהיו נשיהם צרורות כאלמנות חיות שלא יהיו ע
עדים למיתת בעליהם ותהיינה אסורות להנשא והבנים יהיו יתומים שלא יניחום בית דין לירד לנכסי אביהם
לפי שאין יודעים אם מתו או נשבו אם כסף תלוה את עמי עמי וגוי עמי קודם עני ועשיר עני קודם עניי
עירך ועניי עיר אחרת עניי עירך קודמין וזה משמעו אם תהיה לו כנושה לא תתבענו בחזקה אם אתה יודע
שאין לו אל תהי דומה עליו כאלו הלויתו כלומר לא תכלימהו נשך רבית שהיא כנשיכת נחש שנושך חבורה
קטנה ברגלו ואינו מרגיש ופתאום הוא מבצבץ ונופח עד קדקדו כך רבית אינו מרגיש ואינו ניכר עד
שהרבית עולה ומחסרו ממון הרבה אם חבל תחבל כל לשון חבלה אינו משכון בשעת הלואה אלא
שממשכנין את הלוה כשמגיע הזמן ואינו פורע עד בא השמש תשיבנו לו עד בא השמש וכבא השמש
תחזור ותטלנו עד שיבא בקר של מחר ובכסות יום הכתוב מדבר שאין צריך לה בלילה כי היא כסותה זו
טליתו שמלתו זו חלוק במה ישכב לרבות את המצע אלהים לא תקלל הרי זו אזהרה לברכת השם
ואזהרה לקללת דיין את העני עני לאותו שעמך לא תהיה
ומלוה אותן שלא בעדים ומי שאשתו מושלת עליו והקונה אדון לעצמו איכא דאמרי זה הכותב נכסיו לבניו בחייו
ואיכא דאמרי רבית לא בהא מאמא ולא אתי למיתא אחריתי לא תשימון עליו נשך בגו׳ הלוה והמלוה העדים ואזהרה לקללת דיין
והסופר עוברים בלאו

כעץ קומי ורקא ליצעיק מעק. לא תכון לה כאברים ולא תצייר עליה עייכה:
אם חבל תחבל שלמת רעך עד בא השמש תשיבנו לו: אם משכונא תסב
כסותא דחברך. עד מיעל שמשא תתיבנה ליה: ואן אסתרהנת תוב צאחבך
פבעד מגיב שמס רדה עליה: כי הוא כסותה לבדה הוא שמלתו לערו במה כסותו
ישכב והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני: ארי היא כסותיה בלחודה היא
תותביה למשכיה. במא ישכוב. ויהי ארי יקבל קדמי ואקביל קבילתיה ארי
חננא אנא: אן כאנת הי כסותה וחדהא או הי תוב בדנה פבמא דא ינעס
פאלכה אן צרך אליי סמעת לה אני ראוף: אלהים לא תקלל ד יד הספר
ונשיא בעמך לא תאר: דיינא לא תקיל. ורבא בעמך לא תלוט: ולא תשתמון
חאכמא ושריף פי קומך לא תלענוה: מלאתך ודמעך לא תאחר בכור בניך
תתן לי: בכורך ודמעך לא תאחר. בכלא דבכך תפריש קדמי: וסלאפתך ודשחך
לא תוכרהמא ובכור בניך תעטיניהם: כן תעשה לשרך לצאנך שבעת ימים
יהיה עם אמו ביום השמיני תתנו לי: כין תעביד לתורך לענך שבעה יומין יהי
עם אמיה. ביומא תמינאה תפרשניה קדמי: כדאך תצנע בבקרך וגנמך יקים
סבעה איאם מע אמה וליום אלתאמן תעטיניה: ואנשי קדש תהיון לי ובשר
בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשלכון אתו: ואנשין קדישין תהון קדמי
ובסר תליש מן חיוא חיא לא תיכלון. לכלבא תרמון יתיה: ואכאס מקדסין בא חיתא
כונו לי וחיואן מפתרס פי צחרי לא תאכלון כל לכלב אטרחוה:
לא תשא שמע שוא אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס: לא תקביל
שימע דשקר. לא תשוי ידך עם חייבא למהוי ליה סהיד שקר: ולא תקבל
כברא זורא ולא תכלטון צאמא פתכון לה שאהד עלם: לא תהיה אחרי
רבים לרעת ולא תענה על ריב לנטת אחרי רבים להטת: לא תהי בתר סגיאי לאבאשא

ואזהרה לקבלת דיין: מלאתך: תבה המוטלת עליך כשתתמלא תבואתך להתבשל והם ביכורים: ודמעך: התרומה
ואיני יודע מהו לשון דמע: לא תאחר: לא תשנה סדר הפרשתן לאחר המוקדם ולהקדים את המאוחר שלא יקדים
תרומה לביכורים ומעשר לתרומה: בכור בניך תתן לי: לפדותו חמש סלעים מן הכהן והלא כבר צוה עליו במקום
במקום אחר אלא כדי לסמוך לו כן תעשה לשורך: מה בכור אדם לאחר ל' יום פודיהו שנ' ופדויו מבן חדש תפדה
אף בכור בהמה בקה מיטפל בו שלשים יום ואחר נותנו לכהן: ז' ימים יהיה עם אמו: זו אזהרה לכהן שאם בא
למהר את קרבנו לא ימהר קודם שמונה לפי שהוא מחוסר זמן: ביום השמיני תתנו לי: יכול יהא חובה לבוא
ביום נאמר כאן שמיני ונאמ' להלן ומיום השמיני והלאה ירצה מה שמיני האמור להלן להכשיר משמיני
ולהלן אף שמיני האמור כאן להכשיר משמיני ולהלן וכן משמעו וביום השמיני אתה רשאי ליתנו לי: ואנשי
קדש תהיון לי: אם אתם קדושים ופרושים משקוצי נבילות וטריפות הריאתם שלי ואם לאו אינכם שלי:
ובשר בשדה טרפה: אף בבית כן אלא שדבר הכתו' בהווה מקום שדרך בהמות ליטרף ובנ' בשדה מבחוץ
וכן אשר לא יהיה טהור מקרה לילה הוא הדין למקרה יום אלא שדבר הכתו' בהווה מקום שדרך בהמות ליטרף
ובסר ... מן חיות חיתא בעד שאתלט ע' טריפת זאב או ארי אומנחיה כשרה או מן בהמה כשרה כחיה: לכלב
תשליכון אותו: ... ותלמ' ... אף הוא

ולא תתמנע מלאלפא מא דבעינך על דינא. בתר סגיאי שלים דינא׃ לא תכון
פי תבע כתיר לשר ולא תגיב פי כצומה לתמיילהא בל זרא אכתר פמל׃ ודל
לא תהדר בריבו׃ ועל מסכינא לא תרחים בדיניה׃ ולא תחאבי אלפקיר פי כצומתה׃
כי תפגע שור איבך או חמרו תעה השב תשיבנו לו׃ ארי
תערע תורא דסנאך או חמריה דטעי. אתבא תתיבניה ליה׃ ואדי פאנית תור
עדוך או חמארה צאלא פרדה עליה רדא׃
כי תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו׃
ארי תחזי חמרא דסנאך רביע תחות טעניה. ותתמנע מ[redacted] ליה. משבק
תשבוק מא דבלבך עלוהי ותפריק עמיה׃ ואדי ראית חמאר שאניך ראבצא
תחת חמלה פאנתה ען תרכה כדאך בל חטא תחט מעה׃ לא תטה
משפט אבינך בריבו׃ לא תצלי דין מסכינך בדיניה׃ לא תמייל חכם מסכינך
פי כצומתה׃ מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג כי לא אצדיק רשע׃
מפתגמא דשקרא הוי רחיק. ודזכי ודנפק זכי מן דינא לא תקטול. ארי לא
אזכי חיבא׃ מן כלאם באטל פאבעד ואלברי ואלזכי פלא תקתלהמא פאני
לא אזכי צאלמא׃ ושחד לא תקח כי השחד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים׃
ושחדא לא תקביל. ארי שחדא מעור עיני חכימין. ומקלקל פתגמין תריצין׃
ולא תאכד רשא פאן ארשא יעמי אלבצרא ען אלחק ויזיף אקואל אלעדול׃
וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים׃
וגיורא לא תעיקון. ואתון ידעתון ית נפשא דגיורא. ארי דיירין הויתון בארעא
דמצרים׃ ולא תצגט אלגריב וטע מא כנתם גרבא פי בלד מצר׃ ושש שנים
תזרע את ארצך ואספת את תבואתה׃ ושית שנין תזרע ית ארעך ותכנוש
ית עללתה׃

(margin: מלמשבק; פתיחין תריצין ... ; פאנתם תערפון בצעק נפס אלגריב)

תשליכון אותו׃ אף הוא ככלב או אינו אלא כלב כמשמעו ת״ל בנבלה או מכור לנכרי ק״ו לטרפה שמותלת בכל הנאות
אם כן מה ת״ל לכלב וגו׳ ללמדך שאין הקב״ה מקפח שכר כל בריה שנ׳ ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו אמ׳
הקב״ה תנו לו שכרו׃ לא תשא שמע שוא׳ כתרגו׳ לא תקביל שימע דשקר אזהרה למקבל לשון הרע ולדיין שלא
ישמע דברי בעל דין עד שיבא בעל דין חבירו׃ אל תשת ידך עם רשע׃ הטוען את חבירו תביעת שקר שהבטיחו
להיות ערותם׃ לא תהיה אחרי רבים לרעות׃ יש במקרא זה מדרשי חכמי ישראל אבל אין לשון המקרא מ׳
מיושב בהן על אפניו׃ מכאן דרשו שאין מטין לחובה בהכרעת דיין אחד וסוף המקרא דרשו אחרי רבים להטות
ואם יש שנים במחייבין יותר על המזכין הטה הדין על פיהם לחובה ובדיני נפשות בכתו׳ מדבר ואמצע המקרא
דרשו ולא תענה על ריב על רב שאין חולקין על מופלא שבבית דין לפיכך מתחילין נפשות מן הצד לקטנים
שבהם שאומרין תחלה שיאמרו את דעתם׳ ולפי דברי רבותי כך פותרין המקרא לא תהיה אחרי רבים לרעות חייב
מיתה בשביל דיין א׳ שירבו מחייבין על המזכין׃ ולא תענה על רב לנטות מדברין ולפי שהוא חסר יו״ד דרשו
נוכן׃ אחרי רבים להטות׃ ויש רבים שאתה נוטה אחריהם ואימתי בזמן שהם שנים המכריעין במחייבין יותר
מן המזכין במשמע שנ׳ לא תהיה אחרי רבים לרעת׳ שומע אני אבל היה עמהם לטובה מכאן אמרו דיני נפשות
מטין על פי עד אחד לזכות ועל פי ב׳ לחובה׃ ואונקלוס תרגם לא תתמנע מלאלפא מא דבעינך על דינא ולשון העבר׳
לפי התרגו׳ כך הוא כדרש׳ לא תענה על ריב לנטות׳ אם ישאלך דבר למשפט לא תענה לנטות לצד אחד ולסלק
עצמך מן הריב אלא הוי דן אותו לאמתו ואם אומר לישבו על אפניו כפשוטו כך פתרונו לא תהיה אחרי רבים לרעת

אם ראית רשעים

יג עללתהא: וסת סנין תזרע ארצך ותגמע גלתהא: והשביעת תשמטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה כן תעשה לכרמך לזיתך: ושביעיתא תשמטנה ותרטשנה וייכלון מסכיני עמך ושארהון תיכול חית ברא כין תעביד לכרמך לזיתך: ופי אלסאבעה תסייבהא ותדרהא יאכל מנהא מסאכין קומך ופאצלהם יאכלה חיואן אלצחרי כדאך תצנע בכרמך וזיתונך: ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת למען ינוח שורך וחמרך וינפש בן אמתך והגר: שתה יומין תעביד עובדך וביומא שביעאה תנוח בדיל דינוח תורך וחמרך וישקוט בר אמתך וגיורא: סת איאם תצנע צנאיעך ואליום אלסאבע תסבת לכי יסתריח תורך וחמארך ויקר אבן אמתך ואלגריב ענדך: ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך: ובכל דאמרית לכון תסתמרון ושום טעות עממיא לא תדכרון לא ישתמע על פומכון: ונמיע מא קלת לכם אחפצו ואסם מעבודאת אכר לא תדכרו ולא יסמע מן פאך: שלש רגלים תחג לי בשנה: תלת זמנין תיחוג קדמי בשתא: תלאת מראר תחג לי פי אלסנה: את חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתך למועד חדש האביב כי בו יצאת ממצרים ולא יראו פני ריקם: ית חגא דפטיריא תטר שבעה יומין תיכול פטירא כמא דפקידתך לזמן ירחא דאביבא ארי ביה נפקתא ממצרים ולא יתחזון קדמי ריקנין: חג אלפטיר אחפצה סבעה איאם תאכל פטירא כמא אמרתך פי וקת שהר אלפריך לאנה פיה כרגת מן מצר ולא תחצרו בין ידיי פרגא: וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה וחג האסף בצאת השנה באספך את מעשיך מן השדה:

אם ראית רשעים מטין משפט לא תאמר הואיל ורבים הם הנני נוטה אחריהם ולא תענה על ריב לנטות וגו׳ ואם ישאלך הנדון על אותו המשפט לא תענהו על הריב דבר הנוטה אחרי אלו רבים להטות את המשפט מאמתו אלא אמור את המשפט כאשר הוא וקולר יהא תלוי בצואר הרבים: לא תהדר לא תחלוק כבוד לזכותו בדינו לומר דל הוא אזכנו ואכבדנו: כי תראה חמור שנאך וגו׳ הרי מקרא משמש בלשון דלמא שהוא מאותן ארבעה לשונות שמשמשין כי וכה פתרונו שמא תראה חמורו רובץ תחת משאו וחדלת מעזוב לו בתמיה: עזוב תעזוב עמו עזיבה זו לשון עזרה וכן עזור ועזוב וכן ויעזבו את ירושלם עד החומה מלאוה עפר לעזור ולחזק את החומה כיוצא בו כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני וגו׳ שמא תאמר כן בתמיה לא תירא מהם ומדרשו כך דרשו רז״ל כי תראה וחדלת פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר הא כיצד זקן ואינו לפי כבודו וחדלת או בהמת גוי ומשאו ישראל וחדלת: עזוב תעזוב עמו לפרק המשא מלמעלה לא מליטול משאו מתנו: אביונך לשון אובה שהוא מדולדל ותאיב לכל טובה: ונקי וצדיק אל תהרג מנין ליוצא מבית דין חייב ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות שמחזירין אותו ת״ל ונקי וצדיק אל תהרוג ואע״פ שאינו צדיק שלא נצטדק בבית דין מכל מקום נקי הוא מדין מיתה שהרי שלך לזכותו ומנין ליוצא מבית דין זכאי ואומר אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו לבית דין ת״ל וצדיק אל תהרוג וזה צדיק הוא שנצטדק בבית דין כי לא אצדיק רשע אין עליך להחזירו כי לא אצדיקנו בדיני אם יצא מידך זכאי יש לי שלוחים הרבה להמיתו במיתה שנתחייב

ויתרם ב׳ ויתרם הבלה את לומר שפירות שביעית אסור בהנייה שאין ראויין לאדם:

בה׳ ושחדלה

תקס

הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר
הכינתי: הא אנא שלח מלאכא קדמך למטרך באורחא ולאעלותך לאתרא
דאתקינית: האנא באעת במלך בין ידיך יחפצך פי טריק ויאתי בך אלי
אלמוצע אלדי אעדדתה לך: השמר מפניו ושמע בקלו אל תמר בו כי לא
ישא לפשעכם כי שמי בקרבו: אסתמר מן קדמוהי וקביל למימריה לא
תסריב לקבליה ארי לא ישבוק לחוביכון ארי בשמי מימריה: פאחדרה
ואקבל אמרה ולא תכאלפה פאנה לא יצפח גרמכם ועלי אן אסמי מעה: כי אם
שמע תשמע בקלו ועשית כל אשר אדבר ואיבתי את איביך וצרתי את
צרריך: ארי אם קבלא תקביל למימריה ותעביד כל דאמליל ואסני ית סנאך
ואעיק לדמעיקין לך: פאנך אן קבלת אמרה וצנעת גמיע מא אקולה עאדית
מעאדיך וצאררת מצארריך: כי ילך מלאכי לפניך והביאך אל האמרי
והחתי והפרזי והכנעני החוי והיבוסי והכחדתיו: ארי יהך מלאכי קדמך
ויעילנך לאמוראי וחתאי ופרזאי וכנענאי חואי ויבוסאי ואשיצינון: ואדא
סאר מלכי בין ידיך ואדכלך אלי אלאמוריין ואלחתיין ואלפרזיין ואלכנעאניין ואל
חויין ואליבוסיין ואבחדתהם: לא תשתחוה לאלהיהם ולא תעבדם ולא תעשה
כמעשיהם כי הרס תהרסם ושבר תשבר מצבתיהם: לא תסגוד לטעותהון ולא
תפלחנון ולא תעביד כעובדיהון ארי פגרא תפגרנון ותברא תתבר קמתהון: לא
תסגד למעבודאתהם ולא תעבדהא ולא תעמל כאעמאלהם בל הדמהא
הדמא וכסר דכאכהם תכסירא: ועבדתם את יהוה אלהיכם וברך את
לחמך ואת מימיך והסרתי מחלה מקרבך: ותפלחון קדם יי אלהכון ויברך
ית מיכלך וית משתיך ואעדי מרעין בישין מבינך: ואעבדו אלה רבכם

מחלה מקרבך: אשר הכינותי: אשר זמנתי לתת לכם זהו פשוטו ומדרשו המקום אשר הכינותי כבר מקומי ניכר כנגדו וזה א׳ מן המקראות שאומרים שבית המקדש שלמעלה מכוון כנגד שלמטה: אל תמר בו: לשון המראה כמו ימרה את פיך: כי לא ישא לפשעכם: אינו מלומד בכך שהוא מן הכת שאין חוטאין ועוד שהוא שליח ואינו עושה אלא שליחותו: כי שמי בקרבו: מחזר לראש המקרא העומר ממנו כי שמי משותף בו ורבותי אמרו זה מטטרון ששמו כשם רבו במטריא שדי: וצרתי: כתרגו׳ ואעיק: הרס תהרסם: לאותן אלוהות: מצבתיהם: אבנים שהן מציבין להשתחוות להם: לא תהיה משכלה: אם תעשה רצוני: משכלה: מפלת נפלים אוקוברת בניה קרויה משכלה: והמותי: כמו והממתי ותרגו׳ ואשגיש וכן כל תיבה שסופה שלה בכפל אות אחרונה כשתהפוך לדבר בלשון פעלתי יש מקומות שנוטל אות הכפולה ומדגיש את האות ונוקדו במלאפום כגון והמותי מגזרת המם וגלגל עגלתו׳ וסבותי מגזרת וסבב בית אל׳ דלותי מגזרת דללו וחרבו׳ שכבים הקותין מגזרת וחקילב׳ אתמי רצוני מגזרת רצן עזב דלים׳ והמתרגם והמותי ואקטיל טועה הוא שאינו מגזרת מיתה הי״ה אלו בא מגזרת מיתה לא היה מודגש ונקוד מלאפום אלא והמתי כמו והמיתה את העם הזה והתי״ו מודגשת לפי שהיא במקום שתי תוין האחת נשרשת לפי שאין מיתה בלא תי״ו וא׳ אחת משמשת כמו אמרתי חטאתי

שבעתי וכן ונתתי
התי״ו מודגשת

וחגא דחצדא בכורי עובדך דתזרע בחקלא וחגא דכנשא במפקה דשתא.
במכנשך ית עובדך מן חקלא: וחג אלחצאד בכור עמלך אלדי תזרעה פי אלצחרי וחג
אלגמע ענד כרוג אלסנה ובמפעך אעמאלך מן אלצחרי: שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל
זְכוּרְךָ אֶל פְּנֵי הָאָדֹן יְהוָה: תלת זמנין בשתא יתחזון כל דכורך קדם רבון
עלמא יי: תלאת מראר פי אלסנה יחצר גמיע רגאלך בין ידי אלסייד אללה: לֹא
תִזְבַּח עַל חָמֵץ דַּם זִבְחִי וְלֹא יָלִין חֵלֶב חַגִּי עַד בֹּקֶר: לא תכוס על חמיע דם
פסחי ולא יביתון בר מן מדבחא תרבי נכסת חגא עד צפרא: ולא [illegible] פסחי
עלי כמיר ולא תבית שחום חגי אלי אלגדאה: רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ תָּבִיא
בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ: ריש בכורי ארעך תיתי לבית
מקדשא דיי אלהך לא תיכלון בסר בחלב: ואואיל בכור ארצך תאתי
בהא אלי בית אללה רבך ולא תאכל לחמא בלבן:
פ

בה: ושחד לא תקח: אפי לשפוט אמת וכל שכן כדי להטות הדין שהדי להטות את הדין כבר נאמ׳ לא
תטה משפט׳׳ יעור פקחים׳ אפי חכם בתורה ונוטל שחד סוף שתיטרף דעתו עליו וישתכח תלמודו ויכהה
מאור עיניו׳׳ ויסלף׳ כתרגו׳ ומקלקל׳ דברי צדיקים׳ דברים המצודקים משפטי אמת וכן תרגו׳ כתגמין תריצין
ושדים׳׳ וגר לא תלחץ׳ בהרבה מקומות הזהירה התורה על הגר מפני שסורו רע׳׳ את נפש הגר׳ כמה קשה
לו כשלוחצין אותו׳׳ ואספת את תבואתה׳ לשון הכנסה לבית כמו ואספתו אל תוך ביתך׳׳ תשמטנה׳ משבודה
ונטשתה מאכילה אחר זמן הביעור׳ ד״א תשמטנה משבודה גמורה כגון חרישה וזריעה׳׳ ונטשתה מלזבל
ומלקשקש׳׳ ויתרם תאכל חית השדה׳ להקיש מאכל אביון למאכל חיה׳ מה חיה אוכלת בלא מעשר אף
אביונים אוכלים בלא מעשר מכאן אמרו אין מעשר בשביעית׳׳ כן תעשה לכרמך׳ ותחלת המקרא בשדה:
הלכן כמ׳ שאמור למעלה ימנו תזרע את ארצך׳׳ וביום השביעי תשבת׳ אף בשנה השביעית לא תעקר שבת
בראשית ממקומה שלא תאמ׳ הואיל וכל השנה קרויה שבת לא תנהוג בה שבת בראשית׳׳ למען ינוח שורך
וחמרך׳ תן לו ניח להתיר שיהא תולש ואוכל עשבים מן הקרקע או אינו אלא יחבשנו בתוך הבית׳ אמרת אין זה
ניח אלא צער׳׳ בן אמתך׳ בעבד ערל הכת׳ מדבר׳׳ והגר׳ זה תושב׳׳ ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו׳ לעשות כל מצות
עשה באזהרה שכל שמירה שבתורה אזהרה היא במקום לאו׳׳ לא תזכירו׳ שלא יאמר לו שמור לי בצד עא פלונית
או תעמוד עמי ביום עא פלונית׳׳ ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו׳ לעשות כל מצות ועם עא אחרים שלא
תזכירו׳ ללמדך שעקולה עא כנגד כל המצות כולן והנזהר בה כשומר את כולן׳ לא ישמע מן נכרי׳׳ על פיך׳
שלא תעשה שותפות עם הגוי וישבע לך בעא שלו נמצאת שאתה גורם שיזכר על ידך׳׳ רגלים׳ פעמים וכן
כי הכיתני זה שלש רגלים׳׳ חדש האביב׳ שהתבואה מתמלאת בו באביה׳׳ אביב לשון אב בכור ולאשון לבשל
פירות׳׳ ולא יראו פני ריקם׳ כשתבאו לראות פני ברגלים הביאו לי עולות׳׳ וחג הקציר׳ הוא חג שבועות׳ בכור
מעשיך׳ שהוא זמן הבאת ביכורים ושתי הלחם הבאין בעצרת היו מתירין החדש למנחות ולהביא בכורים
למקדש שנ׳ וביום הבכורים וגו׳ וחג האסיף׳ הוא חג הסכות׳׳ באספך את מעשיך׳ שכל ימות החמה התבואה
מתיבשת בשדות ובחג אוספים אותה אל הבית מפני הגשמים׳׳ שלש פעמים וגו׳ לפי שהענין מדבר בשביעית הוצרך
לומר שלא יתעקרו רגלים ממקומן׳׳ כל זכורך׳ הזכרים שבך׳׳ לא תזבח על חמץ וגו׳ לא תשחט את הפסח בי״ד
בניסן עד שתבער החמץ׳׳ ולא ילין חלב חגי וגו׳ חוץ למזבח׳ עד בקר׳ יכול אף על המערכה יפסל בלינה ת״ל
על מוקדה על המזבח כל הלילה׳׳ ולא ילין׳ אין לינה אלא בעמוד השחר שנ׳ עד בקר׳ אבל כל הלילה יכול להעלותו מן
הרצפה למזבח׳׳ ראשית בכורי אדמתך׳ אף השביעית חייבת בבכורים לכך נאמ׳ את כאן בכורי אדמתך׳ כיצד
אדם נכנס לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה כורך עליה גמי לסימן ומקדישה׳ ואין בכורים אלא משבעה המינין האמורין
בתורה ארץ חטה ושעורה וגו׳׳ לא תבשל גדי׳ אף עגל וכבש בכלל גדי שאין גדי אלא לשון ולך רך מכאן שאתה מוצא
בכמה מקומות בתורה שכתב גדי והוצרך לפרש אחריו עזים כגון אנכי אשלח גדי עזים ואת עורות גדיי העזים
שני גדיי עזים ללמדך שכל מקום שנ׳ גדי סתם אף עגל וכבש במשמע ובג׳ מקומות נכתב בתורה א׳ לאיסור אכילה
וא׳ לאיסור הנאה וא׳ לאיסור בישול׳׳ הנה אנכי שלח מלאך׳ כאן נתבשרו שעתידים לחטוא ושכינה אומרת להם כי

ויבארך פי טעאמך ושראבך ויזיל אלאמראץ ענך׃
לא תהיה משכלה ועקרה בארצך את מספר ימיך אמלא׃ לא תהי תכלא ועקרא
בארעך ית מנין יומך אשלים׃ לא תכון מתכלא ועאקר פי בלדך ועדד ‍צח
איאמך אכמלהא׃ את אימתי אשלח לפניך והמתי את כל העם אשר תבא בהם
ונתתי את כל איביך אליך ערף׃ ית אימתי אשלח קדמך ואשגש ית כל עמא דאת
עליל לאגחא קרבא בהון [illegible] ית כל בעלי דבבך קדמך מחזרי קדל׃ ואבעת
בהיבתי בין ידיך ואגיס גמיע אקום אלדין תציר אליהם ואגעל גמיע אעדאך בין ידיך
מדברין׃ ושלחתי את הצרעה לפניך וגרשה את החוי את הכנעני ואת החתי מלפניך׃
ואשלח ית ערעיתא קדמך ותתרך ית חואי ית כנענאי ית חתאי מן קדמך׃ ואבעת
בשעאהה בין ידין פתטרד אלחויין ואלכנעניין ואלחתיין מן בין ידיך׃ לא אגרשנו
מפניך בשנה אחת פן תהיה הארץ שממה ורבה עליך חית השדה׃ לא
אתריכנון מן קדמך בשתא חדא דלמא תהי ארעא צדיא ותסגי עלך חית
ברא׃ לא אטרדהם מן בין ידיך פי סנה ואחדה כילא יציר אלבלד וחשא ויכתר
עליך חיואן אלצחרי׃ מעט מעט אגרשנו מפניך עד אשר תפרה ונחלת את
הארץ׃ זעיר זעיר אתריכנון מן קדמך עד דתסגי ותחסין ית ארעא׃ לכן
קלילא קלילא אטרדהם מן בין ידיך אלי אן תנמו ותחוז אלארץ׃ ושתי את
גבלך מים סוף ועד ים פלשתים וממדבר עד הנהר כי אתן בידכם את
ישבי הארץ וגרשתמו מפניך׃ ואשוי ית תחומך מימא דסוף ועד ימא
דפלשתאי ומ מדברא עד פרת ארי אמסר בידכון ית יתבי ארעא ותתריכנון
אבר מן קדמך׃ ואגעל תכמך מן בחר אלקלזם אלי בחר פלסטין ומן אלבר אלי אלפראת
כאן אסלם פי אידיכם סכאן אלבלד ותטרדהם מן בין ידיך׃ לא תכרת
להם ולאלהיהם ברית׃ לא תגזר להון ולטעותהון קים׃ לא תעהד מעהם

עשיתי וכן ונתתי התי״ו מורגשת שהיא באה במקום שנים׳ לפי שהיה צריך ש״ל שני תוין שתים ליסוד כמו ביום
תת יי׳ משפט לבים הא׳ והשלישי לשמוש ״עורף״ שינוסו מפניך ויהפכו לך ערפם״ הצרעה מין שרץ העוף
והיתה מכה אותם בעיניהם ומטילה בהם ארס והם מתים״ והצרעה לא עברה את הירדן והחתי והכנעני הם
ארץ סיחון ועוג׳ לפיכך מכל ז׳ אומות לא מנה כאן לא ש׳ וחוי אע״פ שהוא מעבר הירדן והלאה שנו רבותי׳
במסכת סוטה על שפת הירדן עמדה וזרקה בהם מרה״ שממה ריקנית מבני אדם לפי שאתם מעטואין כ
בכם כדי למלאות אותה״ ורבה עליך ותרבה עליך״ עד אשר תפרה תרבה לשון פרי כמו פרו ורבו״ ושתי נשון
השתה והתי״ו מורגשת מפני שבאה תחת שתים שאין שיתה בלא תי״ו ובאחת נשמעת ״עד הנהר״ פרת ״וגרשתמו
ותגרשם״ כי תעבור ואזהרי שו כי משמשין במקום אשר וכן בכמה מקומות תהו כמו אם תקריב מנחת
בכורים שהוא חובה ״ ולמשה אמר׳ פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדיברות בארבעה בסיון נאמר לו עלה״
ונגש משה לבדו אל הערפל״ ויבא משה ויספר לעם ״בו ביום״ את כל דברי״ מצות פרישה והגבלה ״ואת
כל המשפטים ז׳ מצות שנצטוו בני נח ושבת וכבוד אב ואם ופרה אדומה ודינין שניתנו להם במרה״
שבע

ויכתב משה׳
מבכאשית ועד
מתן תורה

ומע מעבודאתהם ערהא: לא ישבו בארצך פן יחטיאו אתך לי כי תעבד את אלהיהם כי יהיה לך למוקש: לא יתבון בארעך דלמא יחייבון יתך קדמי ארי תפלח ית טעותהון ארי יהי לך לתקלא: ולא יקימון פי בלדך ללא יכטונך לי כאן תעבד מעבודאתהם פיכונו לך והקא:

ואל משה אמר עלה אל יהוה אתה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל והשתחויתם מרחק: ולמשה אמר סק לקדם יי׳ את ואהרן נדב ואביהוא ושבעין מסבי ישראל ותסגדון מרחיק: תם קל למוסי׳ אצעד אלי אללה אנת והרון נדב ואביהוא וסבעין מן שיוך בני אסר ואסגדו מן בעיד: ונגש משה לבדו אל יהוה והם לא יגשו והעם לא יעלו עמו: ויתקרב משה בלחודוהי לקדם יי׳ ואנון לא יתקרבון ועמא לא יסקון עמיה: ויתקדם מוסי׳ וחדה אלי אללה והם לא יתקדמון ואלקום לא יצעדו מעה: ויבא משה ויספר לעם את כל דברי יהוה ואת כל המשפטים ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר יהוה נעשה: ואתא משה ואשתעי לעמא ית כל פתגמיא דיי׳ וית כל דיניא ואתיב כל עמא קלא חד ואמרו כל פתגמיא דמליל יי׳ נעביד: פגא מוסי׳ וקץ עלי אלקום גמיע כלאם אללה וגמיע אלאחכאם פאגאבה גמיע אלקום בצות ואחד וקאלו גמיע אלכלאם אלדי אמר אללה בה נצנעה: ויכתב משה את כל דברי יהוה וישכם בבקר ויבן מזבח תחת ההר ושתים עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישראל: וכתב משה ית כל פתגמיא דיי׳ ואקדים בצפרא ובנא מדבחא בשיפולי טורא ותרתא עסרי קמן לתרי עסר שבטיא דישראל: פכתב מוסי׳ גמיע כלאם אללה ואדלג בגדאה ובנא מדבחא תחת אלגבל ואתני עשר רכה באיזא אתני עשר אסבאט אסר׳: וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים ליהוה פרים: ושלח ית בכרי בני ישראל ואסיקו עלוון

ויכתב משה מבראשית ועד מתן תורה וכתב מצות שנצטוו במרה׳׳ וישכם בבקר׳ בחמשה בסיון׳׳ את נערי׳ הבכורות׳׳ ויקח משה חצי הדם מי חלקו מלאך בא וחלקו׳׳ באגנות׳ שתי אגנות א׳ לחצי דם עולה וא׳ לחצי דם שלמים להזות אותם על העם ומכאן למדו רבותי׳ שנכנסו אבותינו לברית במילה וטבילה והזאת דמים שאין הזאה בלא טבילה׳׳ ספר הברית מבראשית ועד מתן תורה ומצות שנצטוו במרה׳׳ ויזרק׳ שטן הזאה ותרגו׳ וזרק על מרבחא לכפרא על עמא׳׳ ויראו את אלהי ישראל׳ נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה אלא שלא רצה הקב״ה לערבב שמחת התורה והמתין לנדב ואביהוא עד יום חנכת המשכן ולזקנים עד ויהי העם כמתאוננים ותבער בם אש יי׳ ותאכל בקצה המחנה בקצינים שבמחנה׳׳ כמעשה לבנת הספיר׳ היא היתה לפניו בשעת השעבוד לזכור צרתן של ישראל שהיו משועבדין במעשה לבנים׳׳ וכעצם השמים לטהר׳ משנגאלו היה אור וחדוה לפניו׳׳ וכעצם׳ כתרגו׳ לשון מראה׳׳ לטוהר׳ לשון ברור וצלול׳׳ ואל אצילי׳ הם נדב ואביהוא והזקנים׳׳ לא שלח ידו׳ מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד׳׳ ויחזו את האלהים׳ היו מסתכלין בו בלב גס מתוך אכילה ושתייה כך מדרש תנחומא ואונקלוס לא תרגם כן׳׳ אצילי׳ לשון גדולים כמו ומאציליה קראתיך ויאצל מן הרוח שעל משה׳׳ אצילה׳׳ ויאמר יי׳ אל משה׳ לאחר מתן תורה׳׳ עלה אלי ההרה והיה שם׳ ארבעים יום׳׳ את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם׳ כל שש מאות ושלש עשרה מצות בכלל עשרת הדברות הן ורבי׳ לוחות

ונכיסו נכסת קדשין קדם יוי תורין: ובעת בכורהם אסר פקרבו צואעדא ודבאיח
ובאיח סלאמה ללה מן אלבקר: ויקח משה חצי הדם וישם באגנת וחצי הדם
זרק על המזבח: ונסיב משה פלגות דמא ושוי במזרקיא ופלגות דמא זרק
על מדבחא: פאכד׳ מוסי בעץ׳ אלדם וגעלה פי אנא ניין [illegible]נצה צב[illegible]ה
עלי אלמדבח: ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר
דבר יהוה נעשה ונשמע: ונסיב ספרא דקימא וקרא קדם עמא ואמרו
כל דמליל יוי נעביד ונקביל: ואכד׳ כתאב אלעהד וקראה עלי אלקום וקאלו
גמיע מא אמר אללה נצנעה ונקבלה: ויקח משה את הדם ויזרק על העם
ויאמר הנה דם הברית אשר כרת יהוה עמכם על כל הדברים האלה:
ונסיב משה ית דמא וזרק על מדבחא לכפרא על עמא ואמר הא דמא דין
דקימא דגזר יוי עמכון על כל פתגמיא האלין: ואכד׳ מוסי מן אלדם ורשה
עלי אלקום וקאל הד׳א דם אלעהד אלד׳י עהדה אללה מעכם עלי גמיע הד׳ה אלאחכאם:
ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל: וסליק משה
ואהרן נדב ואביהוא ושבעין מסבי ישראל: תם צעד מוסי והרון נדב
ואביהוא וסבעין מן שיוך׳ בני אסר׳: ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו
כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר: וחזו ית יקר אלהא דישראל
ותחות כרסי יקריה כעובד אבן טבא וכמחזי שמיא לברירו: פנט׳רו נור
אלאה אסר׳ ומן דונה כצנעה׳ ביאץ׳ אלמהא וכד׳את אלסמא פי אלנקא: ואל אצילי
בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו: ולרברבי בני
ישראל לא הוה נזקא וחזו ית יקרא דיוי והוו חדן בקרבניהון דאתקבלו
[illegible] כאלו אכלין ושתן: ועלי נקבא בני אסר לם יבעת אפתה פנט׳רו
נור אללה פאשו ואכלו ושרבו:

מעריה פירוש באזהרות שייסד לכל דבור ודבור מצות התלויות בו׳׳ ויקם משה ויהושע משרתו׳ לא ידעתי מה
טיבו שליהושע כאן ואומ׳ אני שהיה התלמיד מלוה לרבו עד מקום הגבלת תחומי ההר שאינו רשאי לילך
משם והלאה ומשם ויעל משה לבדו אל הר האלהים ויהושע נטה שם אהלו ונתעכב שם כל מ׳ יום שכן מצינו
כשירד משה וישמע יהושע את קול העם ברעה למרנו שלא היה יהושע עמהם׳׳ ואל הזקנים אמר
כצאתו מן המחנה׳׳ שבו לנו בזה׳ ונתעכבו כאן עם שאר העם במחנה להיות נכונים לשפוט כל איש
דינו׳׳ חור׳ בנה שלמרים היה ואביו כלב בן יפנה שנ׳ ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור׳ אפרת׳
זו מרים כראית בסוטה׳׳ מי בעל דברים׳ מי שיש לו דין׳׳ ויכסהו הענן׳ רבותי חולקים בדבר יש אומרים את
אומרים שו׳ ימים שמראש חדש׳ ויכסהו הענן להר׳ ויקרא אל משה ביום השביעי לומ׳ עשרת הדברות והם הו׳ ומשה וכל ישראל עומדים
בתחלת ארבעים יום שעלה משה לקבל לוחות ולימדך שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישת שש׳ [illegible]
ימים׳׳ בתוך הענן׳ ענן זה כמין עשן ונעשה לו הקב׳ה שביל בתוכו׳׳ [illegible] ואלה המשפ בעה בה
אדון׳ ויבא משה בתוך הענן כשעלה משה לרקיע לקבל תורה באתה
ויכסהו הענן למשה ו׳ ימים לאחר [illegible]
ענן ורבצה לפניו ולא היה יודע אם לרכוב עליה אם לאחוז בה מיד פתחה שעקפיה ונכנס משה לתוכה׳ עשרת הדברות
שנ׳ ויבא משה בתוך הענן והיה מהלך בה עד שהגיע לגילון [illegible] סמוך המלאך שהוא ממונה על שעם שער והם

אפים מלאכי

ויאמר יהוה אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לחת
האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם: ואמר יי למשה. סק לקדמי לטורא
והוי תמן ואתין לך ית לוחי אבנא ואוריתא ותפקידתא דכתבית לאלפיהון:
תם קאל אללה למוסי אצעד אלי אלגבל וקם תם אעטיך לוחי אלגוהר
ואלתוראה ואלוצאיא אלתי כתבתהא לאדלהם בהא: ויקם משה ויהושע
משרתו ויעל משה אל הר האלהים: וקם משה ויהושע משמשנה וסליק
משה לטורא דאתגלי עלוהי יקרא דיי: פקאם מוסי ויהושע כאדמה
וצעד מוסי אלי גבל אללה: ואל הזקנים אמר שבו לנו בזה עד אשר נשוב
אליכם והנה אהרן וחור עמכם מי בעל דברים יגש אלהם: ולסביא אמר
אוריכו לנא הכא עד דנתוב לותכון והא אהרן וחור עמכון מן דאית ליה
דינא יתקרב לקדמיהון: וקאל ללשיוך אגלסו לנא ההנא אלי אן נרגע
אליכם והודי הרון וחור מעכם מן כאן לה אמר יתקדם אליהם: ויעל משה
אל ההר ויכס הענן את ההר: וסליק משה לטורא וחפא ענגא ית טורא:
מפטיר ועצד מוסי אלי אלגבל פגטא אלגמאם אלגבל: וישכן כבוד יהוה על הר סיני
ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי מתוך הענן
ושרא יקרא דיי על טורא דסיני וחפהי ענגא שתה יומין וקרא למשה
ביומא שביעאה מגו ענגא: וסכן נור אללה עלי גבל סיני וגטאה אלגמאם
סתה איאם ודעא במוסי פי אליום אלסאבע מן וסט אלגמאם: ומראה כבוד
יהוה כאש אכלת בראש ההר לעיני בני ישראל: וחיזו יקרא דיי כחזו
אישא אכלא בריש טורא לעיני בני ישראל: וכאן רויא נור אללה כנאר
אכלה פי ראס אלגבל בחצרת בני אסר: ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר
ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה: ועל משה בגו ענגא וסליק לטורא

אפים מלאכי הבלה שהן על שערי רקיע בער בן במטה ואמ״לו מה לך במקום קדישי עליונים ממקום טנופות
באת מה לך במקום טהרה ילוד אשה אתה מה לך במקום אש אמ״לו אני משה בן עמרם שבאתי לקבל תורה
לישראל כיון שלא הניחו הכהו פגוע אחר ו[illegible] לפניו והיה משה מהלך ברקיע כאדם שמהלך בארץ עד שהגיע
מקום הדרניאל אמרו עליו של הדרניאל שהוא גבוה מחבירו ת׳ רבוא פרסאות וכל דבור ודבור שהוא יוצא מפיו
יוצאין ממנו י״ב אפים ברקים שלא שלבנה כיון שראה את משה בערבו ואמ״לו מה לך במקום קדישי עליונים
כיון ששמע משה נבהל מפניו וזלגו עיניו דמעות וביקש ליפול מן העגן באותה שעה נתגוללו רחמיו של הקב״ה
עליו ואמ׳ להדרניאל רעו מימיכם אנשי מריבה אתם בשבקשתי לבראות ארם [illegible] שיתם קטיגור לפני ואמרתם
מה אנוש כי תזכרנו ולא עזבתם אותי עד ששרפתי מכם כתות [illegible] עכשיו אתם עומדים לקטרג ואין אתם
מניחין לי לתן תורה לישראל שאלמלי אין ישראל אין לי דירה לא לי [illegible] ברקיע שנ׳ אם לא בריתי יומם ולילה חקות
שמים וארץ לא שמתי כיון ששמע הדרניאל עמד בתחנונים [illegible] הקב״ה ואמ׳ רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך שלא ידעתי
בקשתך שכבר שידעתי [illegible] אני יהיה לו שליח והולך לפניו [illegible] לפני רבו והיה הדרניאל מהלך לפניו עד
שהגיע אצו סנדלפון כיון שהגיע אמ״לו הדרניאל למשה [illegible] כשות להלך מפני אש סנדלפון כיון שראה

משה מסנדלפון
נבהל ונחפז
וזלגו

יהוה משה בטורא ארבעין יממין וארבעין לילון: אד דכל מוסי פי וסט אלגמאם
למא צער אלי אלגבל ואקאם פיה ארבעין יומא וארבעין לילה: ק"ח פס' סימ' עזי"ל
וידבר יהוה אל משה לאמר: ומליל יי עם משה למימר: תם כלם אללה מוסי
תכלימא: דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו
לבו תקחו את תרומתי: מליל עם בני ישראל ויפרשון קדמי אפרשותא מן
כל גבר דיתרעי לביה תסבון ית אפרשותי: מר בני אסר' באן יאכדו לי
רפיעה מן כל רגל תסכו נפסה בדו רפיעתי: וזאת התרומה אשר תקחו
מאתם זהב וכסף ונחשת: ודא אפרשותא דתסבון מנהון דהבא וכספא
ונחשא: והדה אלרפיעה אלדי תאכדונהא מנהם דהב וורק ונחאס: ותכלת
וארגמן ותולעת שני ושש ועזים: ותכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ ומעזי:
ואסמאנגון וארגואן וצבג קרמז ועשר ומרעזא: וערת אילים מאדמים
וערת תחשים ועצי שטים: ומשכי דדכרי מסמקי: ומשכי ססגונא ואעי
שטין: וגלוד כבאש אדים וגלוד דארש וכשב אלסנט: שמן למאר בשמים
לשמן המשחה ולקטרת הסמים: משחא לאנהרותא בסמיא למשח רבותא.
ולקטרת בסמיא: ודהן ללאצאה ואטיאב לדהן אלמסח ולבכור אלצמוג: אבני
שהם ואבני מלואים לאפד ולחשן: אבני בורלא ואבני אשלמותא לשקעא
באיפודא ובחושנא: וחגארה בלור וחגארה' נצאסלה' צדרה וללברנה: ועשו
לי מקדש ושכנתי בתוכם: ויעבדון קדמי מקדש ואשרי שכינתי ביניהון:
ויצנעו לי מן במיע דלך מקדסא. אסכן נורי פי מא בינהם: ככל אשר אני מראה
אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו: ככל דאנא מחזי
יתך ית דמות משכנא וית דמות כל מנוהי וכין תעבדון: כגמיע מא אנא מוריך.
מן שכל אלמסכן ושכל גמיע אניתה כדאך תצנעו: ועשו ארון
עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו: ויעבדון

ושכנתי רמז לבית ראשון ושכן חי' שני:

ארון בגי מנבזר ולכן כתי' בשלחן ועשית זר לומ' שכתר תורה עולה על גביהן"

מעה סלדיסן וגב"ל ונחפז והלגו עיני דמעות וביקש ליפול מן הענן אולי הבא מריחף עלי ודכתיו ושכן כבוד יי' על הר סיני ויכסהו הענן לכך נאמ' ויבא משה בתוך הענן" עכ'

ויקחו לי תרומה לי לשמי' תרומה הפרשה יפרישו לי ממ ממונם נדבה" ידבנו לבו' לשון נדבה והוא לשון רצון טוב בלעז בלנטי"ט' תקחו את תרומתי' אמרו רבותי' שלש תרומות אמורות כאן א' תרומת בקע לגלגלת שנעשו מהן האדנים כמו שמפורש באלה פקודי' וא' תרומת המזבח בקע לגלגלת לקופות לקנות מהן קרבנות צבור' וא' תרומת המשכן נדבת כל א' וא' שנתנדבו ש"ג עשרה דברים האמורים בענין כולם הוצרכו למלאכת המשכן ולבגדי כהונה כשתדקדק בהם" זהב וכסף ונחשת וגו' כולם באו בנדבה איש איש מה שנדבו לבו חוץ מן הכסף שבא בשוה מחצית השקל לכל א' ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהוצרך שם כסף יותר וכסף פקודי העדה וגו' ושאר הכסף הבא שם בנדבה עשאוהו לכלי שרת. תכלת' צמר צבוע בדם חלזון וצבעו ירוק" וארגמן' צמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן" ושש הוא פשתן" ועזים' נוצה של עזים לכך תרגו' ומעזי הבא מן העזים ולא עזים עצמן שתרגו' של עזים עזיא" מאדמים' צבועות היו אדום לאחר שיבורן" תחשים' מין חיה ולא היתה אלא לשעה והרבה גוונים היו לה

בקע לגולגלת

לכך המתורגם ססגונא

ארונא דאעי שטין תרתין אמין ופלגא ארכיה· ואמתא ופלגא פתיה· ואמתא
ופלגא רומיה: ויצנעון צנדוקא מן כשב אלסנט· דראעין ונצף טולה· ודראע ונצף
ערצ׳ה ודראע ונצף סמכה: וצפית אתו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו· ועשית
עליו זר זהב סביב: ותחפי יתיה דהב דכי מגיו ומברא תחפיניה ותעביד עלוהי
זיר דדהב סחור סחור: ונשה בדהב כ׳אלץ׳ מן ד׳אכל ומן כ׳ארג· ואצנע עליה זיגא
מן דהב מסתדירא: ויצקת לו ארבע טבעת זהב ונתתה על ארבע פעמתיו
ושתי טבעות על צלעו האחת ושתי טבעת על צלעו השנית: ותתיך ליה
ארבע עזקן דדהב ותתין על ארבע זויתיה· ותרתין עזקן על סטריה חד·
ותרתין עזקן על סטריה תנינא: ויצג לה ארבע חלק מן דהב· ואנעלהא
פי ארבע נהאתה· חלקתין פי גאנבה אלואחד· וחלקתין פי גאנבה אלתאני· ועשית
בדי עצי שטים וצפית אתם זהב: ותעביד אריחי דאעי שטין ותחפי יתהון
דהבא: ואצנע דהוקא מן כשב אלסנט· ונשהא בדהב: והבאת את הבדים
בטבעת על צלעת הארן לשאת את הארן בהם: ותעיל ית אריחיא בעזקתא
על סטרי ארונא למטל ית ארונא בהון: ואדכל אלדהוק פי אלחלק· אלתי פי גאנבי
אלצנדוק· ליחמל בהא: בטבעת הארן יהיו הבדים לא יסרו ממנו: בעזקת
ארונא יהון אריחיא לא יעדון מניה: ותקים אלדהוק פי חלק אלצנדוק· לא תזול
מנה: ונתת אל הארן את העדת אשר אתן אליך: ותתין בארונא ית סהדותא
דאתין לך: ואגעל פי אלצנדוק אלשהאדה אלתי אעטיכהא: ועשית כפרת זהב
טהור אמתים וחצי ארכה ואמה וחצי רחבה: ותעביד כפרתא דדהב דכי תרתין

ועצפית אתו זהב טהור מבית ומחוץ אמ׳ ר׳ אבא כל ת״ח שאין תוכו כברו אינו ת״ח אלא דברים ... ומה ארון שאינו לא שומע ולא מדבר ולא יודע מה בתוכו אמרה תורה מבית ומחוץ תצפנו כדי שיהא תוכו כברו ת״ח שהוא רואה ושומע ויודע מה בתוכו ופרון על התורה על אחת כמה וכמה שצריך שיהא תוכו כברו וכי מאחר שהוא מצופה מבית ומחוץ על מה ... לומר לך ... מלי׳ יצרים מין שכח נתה שא שכחן שכובשין יצרן יתר וכן הוא אומ׳ ומושל ברוחו מלוכד עיר ותנן איזה גבור הכובש את יצרו׳ ע״כ

לכך מתורגם ססגונא ששׂ ומתפאר בגוונים שלו·· ועצי שטים· ומאין היו להם במדבר פי׳ ר׳ תנחומא· יעקב אבינו צפה ברוח
הקדש שעתידין ישר׳ לבנות משכן במדבר והביא ארזים למצרים ונטעם· וצוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרי׳··
שמן למאור· שמן זית זך להעלות נר תמיד·· בשמים לשמן המשחה· שנעשה למשוח כלי המשכן והמשכן לקדשו
והוצרכו לו בשמים כמו שמפורש בכי תשא·· ולקטרת הסמים שהיו מקטירין בכל בקר וערב כמו שמפורש בואתה תצוה·
ולשון קטרת העלאת קיטור ותימרות עשן·· אבני שהם· שתים הוצרכו שם לצורך האפוד האמור [illegible] בואתה תצוה:
מלואים· ע״ש שעושין להם בזהב מושב כמין גומא ונותנים האבן שם למלאת הגומא קרויים אבני מלואים ומקום
המושב קרוי משבצת·· לאפד ולחשן· השוהם לאפד ואבני המלואים לחשן וחשן ואפד מפורשים בואתה תצוה והם
מין תכשיט·· ועשו לי מקדש· ועשו לשמי בית קדושה·· ככל אשר אני מראה אותך· כאן את תבנית המשכן המקרא הזה
מחובר למקרא שלמעלה הימנו ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך·· וכן תעשו· לדורות אם יאבד אחד מן הכלים
או כשתעשו לי כלי בית עולמים כגון שלחנות מנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה כתבנית זו תעשו אותם·· ואם
לא היה המקרא מחובר למעלה הימנו לא היה לו לכתוב וכן תעשו והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכלים·· ועשו
ארון· כמין ארונות שעושין בלא רגלים עשויין כמין חרגז שקורין אישקרין יושב על שוליו·· מבית ומחוץ תצפנו· שלשה ארונות
עשה בצלאל שנים של זהב ואחד של עץ ארבע כתלים ושולים לכל אחד ופתוחים מלמעלה· נתן של עץ בתוך של זהב ושל זהב
בתוך של עץ וחיפה שפתו העליונה בזהב נמצא מצופה מבית ומחוץ·· זר זהב· כמין כתר מוקף לו סביב למעלה
משפתו שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי עד שעלה למול עובי הכפרת ולמעלה הימנו משהוא וכשהכפרת
שוכב על עובי הכתלים עולה הזר למעלה מכל עובי הכפרת והוא סימן לכתר תורה·· ויצקת· לשון התכה כתרגומו··
פעמותיו· כתרגומו זויתיה ובזויות העליונות סמוך לכפרת היו נתונים שתים מכאן ושתים מכאן לרחבו של ארון והבדים
נתונים בהם וארכו של ארון מפסיק בין הבדים אמתים וחצי בין בד לבד שיהיו שני בני אדם הנושאין את הארון מהלכין
ביניהן וכן מפורש

אמין ופלגא ארכה ואמתא ופלגא פתיה: ואצנע גשאא מן דהב כאלץ דראעין
ונצף טולה וד'ראע ונצף ערצ'ה: ועשית שנים כרובים זהב מקשה תעשה
אתם משני קצות הכפרת: ותעביד תרין כרובין דדהב נגיד תעביד יתהון
מתרין סטרי כפרתא: ואצנע כרובין מן דהב מצמתין תצנעהמא מן טרפי
אלגשא: ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה מן הכפרת
תעשו את הכרבים על שני קצותיו: ועביד כרובא חד מסטרא מכא
וכרובא חד מסטרא מכא מן כפרתא תעבדון ית כרוביא על תרין סטרוהי:
ואצנע כרובא מן הד'י אלטרף וכרובא מן הד'י אלטרף מן נפס אלגשא תצנע
אלכרובין מן טרפיה: והיו הכרבים פרשי כנפים למעלה סככים בכנפיהם
על הכפרת ופניהם איש אל אחיו אל הכפרת יהיו פני הכרבים: ויהון
כרוביא פריסין גדפיהון לעילא מטלין בגדפיהון על כפרתא ואפיהון חד
לקביל חד לקביל כפרתא יהון אפי כרוביא: ויכונא אלכרובין באסטין
אגנחתהמא אלי פוק ומט'ללין בהא עלי אלגשא ווג'והמא אלואחד אלי אלאכ'ר פ
ואלי אלגשא תכון וג'והמא: ונתת את הכפרת על הארן מלמעלה ואל הארן
תתן את העדת אשר אתן אליך: ותתין ית כפרתא על ארונא מלעילא ובארונא
תתין ית סהדותא דאתין לך: ואגעל אלגשא עלי אלצנדוק מן פוק בעד מא
תגעל פי אלצנדוק אלשהאדה אלתי אעטיכהא: ונועדתי לך שם ודברתי אתך
מעל הכפרת מבין שני הכרבים אשר על ארון העדת את כל אשר אצוה
אותך אל בני ישראל: ואזמין מימרי לך תמן ואמליל עמך מעלוי כפרתא

ביומא ובן מפורש במנחות בפרק שתי הלחם: ושתי טבעות על צלעו האחת. הן הן ארבע טבעות שבתחלת המקרא ופירש לך היכן היו והוא"ו זו יתירה היא ופתרונו כמו שתי טבעות ויש לך ליישבה כן ושתים מן הטבעות האלו על צלעו האחד: צלע. צד: בדי. מוטות: לא יסורו ממנו לעולם: ונתת אל הארון. כמו בארון: העדות. התורה שהיא לעדות ביני וביניכם שצויתי אתכם מצות הכתובות בה: כפרת. כסוי על הארון שהיה פתוח מלמעלה ומניחו עליו כמין דף: אמתים וחצי ארכה. כארכו של ארון ורחבה כרחבו של ארון ומונחת על עובי הכתלים ארבעתן ואע"פ שלא נתן שיעור לעביה פירשו רבותינו שהיה עביה טפח: כרובים. דמות פרצוף תינוק להם: מקשה תעשה. שלא תעשם בפני עצמן ותחברם בראשי הכפרת לאחר עשייתם כמעשה צורפים שקורין שולדרי"ץ אלא הטיל זהב הרבה בתחלת עשיית הכפרת והכה בפטיש ובקורנס באמצע והראשין בולטין למעלה וצייר הכרובים בבליטת קצותיו: מקצה. בצורי"ץ בלע"ז כמו ד"א לא נקנון: קצות הכפרת. ראשי הכפרת: ועשה כרוב אחד מקצה. שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצה לכך הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה: מן הכפרת. עצמה תעשו את הכרובים זהו פירושו של מקשה תעשה אותם שלא תעשם בפני עצמם ותחברם לכפרת: פורשי כנפים. שלא תעשה כנפיהם שוכבים אלא פרושים וגבוהים למעלה אצל ראשיהם שיהא י' טפחים בחלל שבין הכנפים לכפרת כדאיתא בסוכה: אל הארון תתן את העדות. לא ידעתי למה נכפל שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות. ויש לומר שבא ללמד שבעודו ארון לבדו בלא כפרת יתן תחלה העדות לתוכו ואחר כך יתן הכפרת עליו. וכן מצינו כשהקים את המשכן נאמר ויתן את העדות אל הארון ואחר כך ויתן את הכפרת על הארון מלמעלה: ונועדתי. כשאקבע מועד לך לדבר עמך אותו מקום אקבע למועד שאבוא שם לדבר אליך: ודברתי אתך מעל הכפרת. ובמקום אחר הוא אומר וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר זה המשכן מחוץ לפרכת נמצאו שני כתובים מכחישים זה את זה בא הכתוב השלישי והכריע ביניהן ובבא משה אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת וגו'

מעשה היה
נכנס למשכן

מבין תרין כרוביא דעל ארונא דסהדותא ית כל דאפקיד יתך לות בני ישראל:
פאחצרך הנאך ו[...]כאטבך מן פוק אלגשא מן בין אלכרובין אלד'י עלי' צנדוק
אלשהאדה גמיע מא אמרך בה אלי' בני אסראיל:
ועשית שלחן עצי שטים אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה
וחצי קמתו: ותעביד פתורא דאעי שטין. תרתין אמין ארכיה ואמתא פתיה
ואמתא ופלגא רומיה: ואצנע מאידה מן כשב אלסנט דראעין טולהא
וד'ראע עשהא וד'ראע ונצף סמכהא: וצפית אתו זהב טהור ועשית
לו זר זהב סביב: ותחפי יתיה דהב דכי ותעביד ליה זיר דדהב סחור סחור:
ואגשהא בדהב כאלץ ואצנע להא זינא מן דהב מסתדירא: ועשית לו
מסגרת טפח סביב ועשית זר זהב למסגרתו סביב: ותעביד ליה גדנפא רומיה
פושכא סחור סחור ותעביד זיר דדהב לגדנפיה סחור סחור: ואצנע להא
חאפה מקדאר קבצ'ה מסתדירא ואצנע זינא מן דהב לחאפתהא מסתדירא:
ועשית לו ארבע טבעת זהב ונתת את הטבעת על ארבע הפאת אשר
לארבע רגליו: ותעביד ליה ארבע עזקן דדהב ותתן ית עזקתא על
ארבע זויתא דלארבע רגלוהי: ואצנע להא ארבע חלק מן דהב ואגעל
אלחלק פי ארבע אלזואיא אלתי באזא ארבע ארגלהא: לעמת המסגרת
תהיין הטבעת לבתים לבדים לשאת את השלחן: לקביל גדנפא יהוין
עזקתא לאתרא לאריחיא למטל ית פתורא: אמאם אלחאפה תכון אלחלק
מכאנא לאלדהוק לתחמל בהא: ועשית את הבדים עצי שטים וצפית
אתם זהב ונשא בם את השלחן: ותעביד ית אריחיא דאעי שטין ותחפי

מטה היה נכנס למשכן וכיון שבא בתוך הפתח קול יורד מן השמים לבין הכרובים ומשם יוצא ונשמע למשה ב
באהל מועד" את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל הרי ואו זו יתירה וטפלה וכמוה הרבה במקרא וכה תפתר ואת
אשר אדבר עמך שם את אשר אדבר אותך אל בני ישראל הוא" קומתו' גובה רגליו עם עובי השלחן" זר זהב' סימן
לכתר מלכות שהשולחן שם עושר [...] כמו שאומרין שלחן מלכים: מסגרת: כתרגו' גדנפא ונחלקו חכמי
ישראל בדבר יש אומרי' למעלה הי[...] לשלחן כמו לבזבזין שבשפת שלחן שרים. וי"א למטה היתה תקועה
מרגל לרגל בארבע רוחות השלחן ודף השלחן שוכב על אותה מסגרת" ועשית זר זהב' הוא זר האמור
למעלה ופירש לך כאן שעל המסגרת היתה" לעמת המסגרת תהיין הטבעות' ברגלים תקועות כנגד ראשי
המסגרת" לבתים לבדים' אותן טבעות יהיו לבתים להכנס בהן הבדים" לבתים' לצורך בתים' לבדים' כתרגו'
אתרא לאריחיא" ונשא בם' לשון נפעל יהי נשא בם את השלחן" ועשית קערותיו וכפותיו' קערותיו זה דפוס
שהי' עשוי' כדפוס הלחם והלחם היה עשוי כמין תיבה פרוצה משתי רוחותיה שולים לו למטה וקופל מכאן
ומכאן כלפי' מעלה כמין כותלים ולכך קרוי לחם הפנים שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן לצדי הבית מזה
ומזה נותן ארכו לרחבו של שלחן וכותליו זקופין כנגד שפת השלחן והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל
בשל ברזל הוא נאפה וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השלחן ואותו
דפוס קרוי קערה" כפותיו' בזיכין שנותנין בהן לבונה שתים היו לשני קומצי לבונה שנותנין על שני המערכות
של ונתתה על המערכת לבונה זכה" וקשותיו הכמין חצאי קנים חלולים הנסדקין לארכן דוגמתן עושה

יתהון דהבא ויהון נטלין בהון ית פתורא׃ ואצנע אדהוק מן כשב סנט וגשהא
בדהב לתחמל בהא אלמאידה׃ ועשית קערתיו וכפתיו וקשותיו ומנקיותיו
אשר יסך בהן זהב טהור תעשה אתם׃ ותעביד מגסותיה ובזיכוהי וקשותיה
ומכילתיה דיתנסך בהון דדהב דכי תעביד יתהון׃ ואצנע קצאעהא
ודרונגהא ומדאהנהא ומלאעקהא אלתי תגטא בהא מן דהב כאלץ תצנעהא׃
ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד׃ ותתין על פתורא לחים אפיא
קדמי תדירא׃ ואגעל עליה אלמאידה כבזא מוגהא בין ידי דאימא׃ פ
ג ועשית מנרת זהב טהור מקשה תיעשה המנורה ירכה וקנה גביעיה
כפתריה ופרחיה ממנה יהיו׃ ותעביד מנרתא דדהב דכי נגיד תתעביד
מנרתא שדה וקנה כלידהא חזורהא ושושנהא מנה יהון׃ ואצנע מ
מנארה מן דהב כאלץ מצמתה תצנעהא ארגלהא וקצבהא וגאמאתהא מנהא
יכונו׃ וששה קנים יצאים מצדיה שלשה קני מנרה מצדה האחד ושלשה קני
מנרה מצדה השני׃ ושתא קנין נפקין מסטרהא תלתא קני מנרתה מסטרה
חד ותלתא קני מנרתא מסטרה תנינא׃ וסת קצבאת כארגאת מן גאנבהא
ואחד תלאת קצבאת מן גאנבהא אלתאני׃ שלשה גבעים משקדים
בקנה האחד כפתר ופרח ושלשה גבעים משקדים בקנה האחד כפתר
ופרח כן לששת הקנים היצאים מן המנרה׃ תלתא כלידין מצירין בקניא חד
חזור ושושן ותלתא כלידין מצירין בקניא חד חזור ושושן כין לשתא קנין
דנפקין מן מנרתא׃ תלאת גאמאת מלוזאת פי כל קצבה תפאחה וסוסנה
כדאך לסת אלקצבאת אלכארגאת מנהא׃ ובמנרה ארבעה גבעים משקדים
כפתריה ופרחיה׃ ובמנרתא ארבעה כלידין מצירין חזורהא ושושנהא׃

ותפאפיחהא וסואסנהא

תלאת קצבאת כארגאת מן גאנבהא אלואחד

של זהב ומסדר שלגוה שלראש כל לחם שיושב לחם האחר ע״ג אותן הקנים ומבדילין בין לחם ללחם כדי שתיכנס הרוח
ביניהם ולא יתעפשו ובלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסוה׳׳ ומנקיותיו תרגו׳ ומכילתיה הן סניפין כמין יתדות זהב עומדין
בארץ וגבוהין עד למעלה מן השלחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם ומפוצלים שש׳ בדים זה למעלה מזה ודוחקי׳
הקנים שבין לחם ללחם סמוכין על אותן פצולין כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישברו [illegible]
מכילתיה סובלותיו כמו נלאיתי הכיל׳׳ אבל לשון מנקיות איני [illegible] נופל על סניפין ויש מחכמי ישראל
אומרים קשותיו או סניפין שמקשין אותו ומחזיקין אותו שלא ישבר ומנקיותיו או הקנים שמנקין אותו שלא
יתעפש אבל אונקלוס שתרגם מכילתיה היא שנה כדברי האומ׳ מנקיות הן סניפין׳׳ אשר יסך בהן אשר יכוסה
בהן ועל [illegible]ותיו ה״א אשר יוסך שהיו עליו כמין סכך וכסוי וכן במקום אחר ה״א ואת קשות הנסך וזה ויוסך
והנסך לשון סכך וכסוי הם׳׳ לחם פנים שהיו לו פנים כמו שפירשתי ומנין הלחם וסדר מערכותיו מפורשים במנחות
[illegible] הכהנים׳ מקשה תעשה המנורה׳ שלא יעשנה חליות ולא יעשה קנים ונרותיה איברים איברים ואח״כ ידביקם כדרך
הצורפים שקורין שולדי״ץ לא כולה באה מחתיכה אחת ומקיש בקורנס וחותך בכלי האומנות ומפריד הקנים
אילך ואילך׳׳ מקשה תרגו׳ נגיד לשון המכה שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהכאת הקורנס
ולשון מקשה [illegible] קורנס בלע״ז בלשון כמו דא לדא נקשן׳׳ תיעשה המנורה׳ מאליה לפי שהיה משה מתקשה
בה אמר לו הקב״ה השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה לכך לא נכתב תעשה׳׳ ירכה הוא הרגל שלמטה
העשוי כמין תיבה ושלשת הרגלים יוצאין הימנה ולמטה׳׳ וקנה הקנה באמצעי שלה העולה באמצע הירך
זקוף כלפי מעלה ועליו נר האמצעי עשוי כמין בזך לצוק השמן לתוכו ולתת הפתילה׳׳ גביעיה הן מין כוסות שעושין

ופי אלמנארה ארבע ג. אמאת מלוזאת ותפאפיחהא וסואסנהא: וכפתר תחת
שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים
ממנה לששת הקנים היצאים מן המנרה: וחזור תחות תרין קנין דמנה
וחזור תחות תרין קנין דמנה וחזור תחות תרין קנין דמנה לשתה קנין
דנפקין מן מנרתא: ותפאחה תחת כל קצבתין מנהא כדאך לסת אל
קצבאת אלכארגאת מנהא: כפתריהם וקנתם ממנה יהיו כלה מקשה
אחת זהב טהור: חזוריהון וקניהון מנה יהון כלה נגידא חדא דדהב דכי:
ותפאפיחהא וסואסנהא מנהא יכונו כלהא מצמתה ואחדה מן דהב כאלץ:
ועשית את נרתיה שבעה והעלה את נרתיה והאיר על עבר פניה: ותעביד
ית בוציניהא שבעה ותדליק ית בוציניהא ויהון מנהרין לקביל אפהא:
ואצנע להא סבעה סרג פאדי תסרג סרגהא תצא אלי גהת נגהא: ומלקחיה
ומחתתיה זהב טהור: וציבתהא ומחתיתהא דדהב דכי: וכלבאתהא ומנאפדהא
מן דהב כאלץ: ככר זהב טהור יעשה אתה את כל הכלים האלה: ככרא
דדהב דכי יעביד יתה ית כל מניא האלין: מן כררה דהב כאלץ אצנעהא
וגמיע הדה אלאניה: וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר: וחזי
ועביד כדמותהון דאת מתחזי בטורא: ואנטר דלך ואצנע כשכלה אלדי
אנת מורא פי אלגבל: ואת המשכן תעשה
עשר יריעת שש משזר ותכלת וארגמן ותלעת שני כרבים מעשה
חשב תעשה אתם: וית משכנא תעביד עסר יריען דבוץ שזיר ותכלא
וארגונא וצבע זהורי צורת כרובין עובד אומן תעביד יתהון ואצנע

מזכוכית ארוכים וקצרים וקורין להם מדיינט ואו עשויין של זהב ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמנין שנתן בו הכתוב ולא היו בה אלא לנוי כפתריה כמין תפוחים היו עגולין סביב בולטין סביבות הקנה המנצעי כדרך שעושין למנורות שלפני השרים וקורין להם פומ״לש ומנין שלהם כאן בפרשה כמה כפתורים בולטין ממנה וכמה חלק בין כפתור לכפתור ופרחיה ציורים עשויים בה כמין פרחים ממנה יהיו הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת העשת ולא יעשם לבדם וידביקם יוצאים מצדיה לכאן ולכאן באלכסון נמשכין ועולין עד כנגד גבהה של מנורה שהוא קנה האמצעי ויוצאים מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה התחתון ארוך ושלמעלה קצר הימנו לפי שהיה גובה ראשן שוה לגובה שלקנה האמצעי השביעי שממנו יוצאים ששה משקדים כתרגומו מצויירים היו כדרך שעושים לכלי כסף וזהב שקורין נ״ליר שלשה גביעים בולטין מכל קנה וקנה כפתר ופרח היה לכל קנה וקנה ובמנרה ארבעה גביעים בגופה שלמנורה היו ארבעה גביעים אחד בולט בה למטה מן הקנים והשלשה למעלה מן יציאת הקנים היוצאין מצדיה משוקדים כפתריה ופרחיה זה א מחמשה מקראות שאין להם הכרע אין ידוע אם גביעים משוקדים או משוקדים כפתריה ופרחיה וכפתר תחת שני הקנים מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילך ואילך כך שנינו במלאכת המשכן גובהה שלמנורה יח טפחים הרגלים והפרח ג׳ טפחים הוא הפרח האמור בירך שנ׳ עד ירכה עד פרחה וטפחים חלק וטפח שבו גביע מהארבעה גביעים וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים [illegible]
[illegible]
[illegible]

ראת ומסכן עשר שקאק מן עשר משזור ואסמאנגון וארגואן וצבג
קרמז: כרובין צנעה חאדק תצנעהא: ארך היריעה האחת שמנה
ועשרים באמה ורחב ארבע באמה היריעה האחת מדה אחת לכל היריעת:
ארכא דיריעתא חדא עסרין ותמני אמין ופתיא ארבע אמין דיריעתא חדא
משחתא חדא לכל יריעתא: טול כל שקה תמאניה ועשרין דראע וערצהא
ארבעה אדרע מסאחה ואחדה לגמיע אלשקאק: חמש היריעת תהיין חברת
אשה אל אחתה וחמש יריעת חברת אשה אל אחתה: חמיש יריען יהוין
מלפפן חדא עם חדא וחמיש יריען מלפפן חדא עם חדא: כמס שקאק מכייטה
אלואחדה מע אלאכרי וכמס שקאק מכייטה אלואחדה מע אלאכרי: ועשית
ללאת תכלת על שפת היריעה האחת מקצה בחברת וכן תעשה בשפת
היריעה הקיצונה במחברת השנית: ותעביד ענובין דתכלא על ספתא דיריעתא
חדא מסטרא בית לופי וכן תעביד בספתא דיריעתא בסטרא דבית לופי
תנינא: ואצנע ערא מן אסמאנגון פי חאשיה אלשקה אלואחדה אלטרפא
אלמולפה וכדאך אצנע פי חאשיה אלשקה אלמולפה אלתאניה: חמשים
ללאת תעשה ביריעה האחת וחמשים ללאת תעשה בקצה היריעה אשר
במחברת השנית מקבילת הללאת אשה אל אחתה: חמשין ענובין תעביד
ביריעתא חדא וחמשין ענובין תעביד בסטרא דיריעתא דבית לופי תנינתא
מכוונן ענוביא חדא [illegible] חדא: כמסין ערוה תצנע פי אלשקה אלואחדה וכמסין לקביל
ערוה תצנע פי טרף אלשקה אלמולפה אלתאניה ותכון אלערא מתקאבלה ואחדה
מע אלאכרי: ועשית חמשים קרסי זהב וחברת את היריעת אשה אל אחתה
בקרסים והיה המשכן אחד: ותעביד חמשין פורפין דדהב ותלפיף ית יריעתא

האמורי' במנורה עצמה שנ' משוקדים כפתריה ופרחיה· למדנו שהיה בקנה שני כפתרים ושני פרחים לבד מן הג' —
כפתורים שהקנים נמשכין מתוכן שנ' וכפתר תחת שני הקנים וגו' וטופחיים חלק וטפח כפתר' ושני קנים יוצאים ממנו
אילך ואילך נמשכין ועולין כנגד גובהה של מנורה· טפח חלק וטפח כפתר ושני קנים יוצאים ממנו וטפח חלק
וטפח כפתר ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולים כנגד גובהה שלמנורה וטפחים חלק שנתיירו שם לג' גבהה שלמנורה
ג' טפחים שבהם ג' גביעים וכפתר ופרח כמצאו גביעים כ"ב וכו'· שמונה עשרה· לשש קנים ג' לכל א' וא' וארבעה וטפחים חלק
בגופה שלמנורה· ואחד עשר כפתרים שש בשש הקנים וג' בגופה שלמנורה שהקנים יוצאים מהם וב' נשתיירו שם
עוד נאמרו במנורה שנ' משוקדים כפתריה· ומיעט כפתרים ב' האחד למטה אצל הירך והא' בב' טפחים העליונים ג' טפחים
עם ג' גביעים· ותשעה פרחים הילה שעשה לשש הקנים שנ' בקנה האחד כפתר ופרח· וג' למנורה שנ' משוקדים
כפתריה ופרחיה· ומיעוט פרחים ב'· ואחד האמו' בפרשת בהעלתך עד ירכה עד פרחה· ויחס תרקדק במשנה זו —
הכתובה במעלה המוצאם כמעט איש איש ממקומו'' את נרותיה' כמין בזיכין שנותנין בתוכן השמן והפתילות
והאיר על עבר פניה· עשה פי שבעת הנרות שבראשי הקנים היוצאים מצדיה מסובין כלפי האמצעי כדי שיהיו
הנרות כשתדליקם מאירים אל עבר פניה מוסב אורם אל [illegible] פני הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה· מלקחיה· הם
הצבתות העשויים ליקח בהם הפתילה מתוך השמן לישבם ולמשכן בפי הנרות ועל שם שלוקחין בהם קרויים מלקחיים
ומחתותיה· כתרגומו אונקלוס לשון צבת טונל"יש בלע"ז ומחתותיה הן כמין בזכין קטנים שחותה בהן את האפר שבנר
בבוקר כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכבו' ולשון מחתה פויי"ש"ריא בלע"ז
כבר להוצות את מיקור" ככר זהב טהור שלא· היה משקלה עם כל כליה· אלא ככר לא פחות ולא יותר והככר שלחול

חדא עם חדא בפרפיא ויהי משכנא חד׳ ואצנע כמסין שעֿ מן והב
וולף טשקאק ואחד[...]ה מע אלאכר ב[...]ש עֿ ויציר אלמסכן ואחדא׃ ועשית
יריעת עזים לאהל על המשכן עשתי עשרה יריעת תעשה אתם׃ ותעביד
יריען דמעזי לפרס[...] על משכנא חדא עסרי יריען תעביד יתהון׃ ואצנע
שקאק מן מרעזא כבאא עלי׳ אלמסכן אחדי׳ עשר שקה תצנעהא׃ ארך
היריעה האחת שלשים באמה ורחב ארבע באמה היריעה האחת מדה
אחת לעשתי עשרה יריעת׃ ארכא דיריעתא חדא תלתין אמין ופתיא
ארבע אמין דיריעתא חדא משחתא חדא לחדא עסרי יריען׃ טול כל
שקה תלאתון דראע וערצהא ארבעה׳ אדרע מסאחה ואחדה לאחדי׳
עשר אלשקה׃ וחברת את חמש היריעת לבד ואת שש היריעת לבד וכפלת
את היריעה הששית אל מול פני האהל׃ ותלפיף ית חמיש יריען לחוד
וית שית יריען לחוד ותעיף ית יריעתא שתיתיתא לקביל אפי משכנא׃
וכ״יט אלכמס אלשקאק עלי׳ חדה ואלסת אלשקאק עלי׳ חדה ואתני אלשקה אלסאדסה
קדמא ילי ונה אלכבא׃ ועשית חמשים ללאת על שפת היריעה האחת
הקיצנה בחברת וחמשים ללאת על שפת היריעה החברת השנית׃ ותעביד
חמשין ענובין על ספתא דיריעתא חדא בסטרא בית לופי וחמשין
ענובין על ספתא דיריעתא דבית לופי תנינא׃ ואצנע כמסין ערוה פי
האשיה׳ אלשקה אלטרפא אלמוצלה וכמסין ערוה פי האשיה׳ אלשקה [...]

קמץ בז״ק

ששים מנה ושל קודש היה כפול ק״כ מנה והמנה הוא ליטרא שוקלין בה כסף במשקל קולוני״א והסך זהובים
כ״ה סלעים והסלע ד׳ זהובים׃ וראה ועשה׳ ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אותך מגיד שנתקשה משה במעשה
המנורה עד שהראה לו הקב״ה מנורה של אש׃ אשר אתה מראה כתרגו׳ דאת מתחזי בטורא׃ אילו היה נקוד
מראה בפתח היה פתרונו אתה מראה לאחרים עכשיו שנקוד חטף קמץ פתרונו דאת מתחזי שאחרים
מראים לך׃ ואת המשכן תעשה עשר יריעות׳ להיות לו לגג ולמחיצות מחוץ לקרשים שהיריעות תלויות
מאחוריהן לכסותן׃ שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני׳ הרי ד׳ מינ׳ בכל חוט וחוט א׳ של פשתן וג׳ של צמר
וכל חוט וחוט היה כפול ו׳ הרי ארבעה מינין כשהן שזורין יחד כ״ד כפלים לחוט׃ כרובים מעשה חושב
כרובים היו מצויירין בהם באריגתן ולא ברקימה שהוא מעשה מחט אלא באריגה בשני כותלים פרצוף א׳ מכאן
ופרצוף א׳ מכאן ארי מצד זה ונשר מצד זה כמו שאורגין חגורות של משי שקורין בלעז פיי״ש׃ תהיין חוברת׳
תופרן במחט זו בצד זו חמש לבד וחמש לבד׃ אשה אל אחותה׳ כך דרך המקרא לדבר בדבר שהוא לשון נקבה
ובדבר שהוא לשון זכר אומ׳ איש אל אחיו כמו שנ׳ בכרובים ופניהם איש אל אחיו׃ לולאת׳ לצלו״ש בלעז וכן תרגם
ענובין לשון עניבה׃ מקצה בחוברת׳ באותה יריעה שבסוף החיבור קבוצת חמש יריעות קרויה חוברת׃
וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונ׳ במחברת השנית׳ באותה יריעה שהיא קיצונה לשון קצה כלומ׳ לסוף החוברת׃
מקבילת הללאת אשה אל אחתה׳ שמור שתעשה הלולאות במדה אחת מכוונות הבדלתן זו מזו וכמדתן ביריעה זו כך יהא
בחברתה כשתפרוש חוברת אצל חוברת יהיו הלולאות של יריעה זו מכוונות כנגד של זו וזהו לשון מקבילות זו כנגד
זו ותרגו׳ מכוונן לקביל׳ היריעות ארכן כ״ח ורחבן ד׳ [...] חיבור חמש יריעות יחד נמצא רחבן כ׳ וכן החוברת
השנית והמשכן ארכו ל׳ מן המזרח למערב שנ׳ כ׳ עשרים קרשים לפאת נגבה תימנה וכן לצפון וכל קרש אמה
וחצי האמה הרי ל׳ מן המזרח למערב׳ ורחב המשכן מן הצפון לדרום עשר אמות שנ׳ ולירכתי המשכן ימה תעשה
ששה קרשים׳ ושני קרשים [...] למקצעות ונ׳ הרי עשר׳ ובמקומם אפרש למקראות הללו׳ נותן היריעות [...]

לרחבו
אלמעם

לאחלפה לאכיה: ועשית קרסי נחשת חמשים והבאת את הקרסים בללאת
וחברת את האהל והיה אחד: ותעביד פורפין דנחש חמשין ותעיל ית
פורפיא בענוביא ותלפיף ית משכנא ויהי חד: ואצנע כמסין שצ[?]ן
נחאס. ואדכל אלשצץ פי אלערא. וולף אלכבא ויציר ואחדא: וסרח העדף
ביריעת האהל חצי היריעה העדפת תסרח על אחרי המשכן: ושרחא
דיתיר. ביריעת משכנא פלגות יריעתא דיתרא תסרח על אחורי משכנא:
ואסבל אלפאצל מן שקאק אלכבא. והו נצף אלשקה אלפאצלה תסבלה עלי
מוכר אלמסכן: והאמה מזה והאמה מזה בעדף בארך יריעת האהל יהיה
סרוח על צדי המשכן מזה ומזה לכסתו: ואמתא מכא ואמתא מכא
בדיתיר באורך יריעת משכנא יהי סריח על צדדי משכנא מכא ומכא
לכסיותיה: וזראע מן ההנא וזראע מן ההנא אלפאצל מן טול אלשקאק
יכון מסבלא עלי גאנבי אלמסכן מן ימנה ויסרה ליגטיה: ועשית מכסה
לאהל ערת אילים מאדמים ומכסה ערת תחשים מלמעלה: ותעביד
חופאה למשכנא דמשכי דכרי מסמקי וחופאה דמשכי ססגונא מלעילא:
ואצנע גשאא ללמסכן מן גלוד כבאש אדים וגשא מן גלוד דארש מן
פוק: ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עמדים:
ותעביד ית דפיא למשכנא דאעי שטין קימין: ואצנע אלאלואח ללמסכן
מן כשב אלסנט קאימה: עשר אמות ארך הקרש ואמה וחצי האמה
רחב הקרש האחד: עסר אמין ארכא דדפא ואמתא ופלגות אמתא פתיא

לרחבו של משכן שלש אמות אמצעיות לגג חלל רוחב המשכן ואמה מכאן ואמה מכאן לעובי ראשי הקרשים
שעבין אמה נשתיירו שעשרה אמה ח' לצפון וח' לדרום מכסות קומת הקרשים שגבהן עשר נמצאו ב' אמות
התחתונות מגולות. רחבן של יריעות ל' אמה כשהן מחוברות כ' חמש לחוברת ל' מהן לגג חלל המשכן לארכו
ואמה כנגד עובי ראשי הקרשים שבמערב ואמה לכסות עובי העמודים שבמזרח שלא היו קרשים
במזרח אלא ד' עמודים שהמסך פרוס ותלוי בווין שבהן כמין וילון נשתיירו ח' אמות התלויין על אחורי המשכן
שבמערב ונשתיירו שתי אמות התחתונות מגולות זו מצאתי בברייתא דמסכת מדות' אבל במסכת שבת אין
היריעות מכסות את עמודי המזרח ותשע אמות תלויות אחורי המשכן והכתוב מסייעו ונתת את
הפרכת תחת הקרסים ואם כדברי הברייתא הזאת נמצאת פרכת משוכה מן הקרסים ולמערב אמה"
קרסי זהב' פירמי"לש בלעז ומכניסין ראשן אחד בלולאות שבחוברת זו ומחברין בהן" יריעות עזים מנוצה
שלעזים' לאהל על המשכן' לפרוש אותן על היריעות התחתונות" שלשים באמה' שכשנותן ארכן לרוחב
המשכן כמו שנתן את הראשונות נמצאו ב' עודפות אמה מכאן ואמה מכאן לכסות אחת מהשתי אמות
שנשארו מגולות מן הקרשים והאמה התחתונה שלקרש שאין היריעה מכסה אותו היא האמה הנתונה בנקב
האדן שהאדנים גבהן אמה" וכפלת את היריעה הששית" העודפת בזו העליונות יותר מן התחתונות: אל מול פני
האהל' חצי רחבה היה תלוי וכפול על המסך שבמזרח כנגד הפתח דומה לכלה צנועה המכוסה בצעיף על
פניה' וסרח העודף ביריעות האהל' על יריעות המשכן יריעות האהל מן העליונות שלעזים שקרויים אהל כמו
שאמור בהם לאהל על המשכן וכל אהל האמור בענינו אינו אלא לשון גג שמאהילות ומסככות על התחתונות ויש
בין שעודפות על התחתונות חצי היריעה למערב שהחצי של יריעה אחת עשרה היתירה היה נכפל אל מול פני
האהל נשארו שתי אמות רוחב חציה עודף על רחב התחתונות" תסרח על אחורי המשכן' לכסות שתי אמות
שהיו מגולות בקרשים' והאמה מזה והאמה מזה לצפון ולדרום" בעודף בארך יריעות האהל' שהן שלשים
על ארך' יריעות המשכן שתי אמות' יהיה סרוח על צדי המשכן לצפון ולדרום כמו שפירשתי למעלה' לכסות תוה

וראשו א
שבלולאה
שבחוברת
זו ומחברן

ד"א שיבה
ארס חסקל
היפה אחורי

דדפא חד: טול כל תכתה עשרה אדרע וד'ראע ונצף ערצ'הא: שתי ידות לקרש
האחד משלבת אשה אל אחתה כן תעשה לכל קרשי המשכן: תרין צירין
לדפא חד משלבן חד לקביל חד כין תעביד לכל דפי משכנא: ולהא
ציראן מלסנאן אחדהמא באזא אלאכר כד'אך תצנע בגמיע תכתאת
אלמסכן: ועשית את הקרשים למשכן עשרים קרש לפאת נגבה
תימנה: ותעביד ית דפיא למשכנא עסרין דפין לרוח עיבר דרומא: ותצנע
תכאת אלמסכן עשרין תכתה מן גהה מהב אלגנוב: וארבעים אדני
כסף תעשה תחת עשרים הקרש שני אדנים תחת הקרש האחד לשתי
ידתיו ושני אדנים תחת הקרש האחד לשתי ידתיו: וארבעין סמכין דכסף
תעביד תחות עסרין דפין תרין סמכין תחות דפא חד לתרין צירוהי ותרין
סמכין תחות דפא חד לתרין צירוהי: וארבעין קאעדה מן פצה תצנעהא
תחת אלעשרין אלתכתה קאעדתין תחת כל תכתה לציריהמא: ולצלע
המשכן השנית לפאת צפון עשרים קרש: ולסטר משכנא תניאה לרוח
צפונא עסרין דפין: ולגאנב אלמסכן אלתאני מן גהה מהב אלשמאל עשרין
תכתה: וארבעים אדניהם כסף שני אדנים תחת הקרש האחד ושני
אדנים תחת הקרש האחד: וארבעין סמכיהון דכסף תרין סמכין תחות
דפא חד ותרין סמכין תחות דפא חד: ולהא ארבעין קאעדה מן פצה

לא שיהא אורס אלא על היפה. אחורי המשכן הוא צד מערבי לפי שהפתח במזרח שהן פניו וצפון ודרום
קרויין צדדים לימין ולשמאל. מכסה לאהל. לאותו גג של יריעות עזים מכסה עור מכסה אחד של עורות
אילים מאדמים ושלמעלה ממנו מכסה עורות תחשים ואותן מכסאות לא היו מכסין אלא את הגג ארכן
ל' ורחבן עשר אלו דברי ר' נחמיה. ולדברי ר' יהודה מכסה אחד היה חציו של עורות אילים מאדמים
וחציו של עורות תחשים. ועשית את הקרשים. היה לו לומר ועשית קרשים כמה שנא' בכל דבר ודבר
מהו הקרשים מאותן העומדים ומיוחדין לכך. יעקב אבינו נטע ארזים במצ' וכשמת צוה
לבניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים ואמ' להם עתיד הקב"ה לצוות אתכם לעשות משכן במדבר
מעצי שטים ראו שיהיו מזומנים בידכם הוא שייסד הבבלי בפיוטו טס מטע מגדלים קורות
בתינו ארזים שנזדרזו להיות מוכנים בידם מקודם לכן. עצי שטים עומדים. את שתעמיד בשגע
שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכבים להיות רוחב
הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש. עשר אמות אורך הקרש. למדנו גבהו של משכן עשר אמות.
ואמה וחצי האמה. למדנו שלמשכן לעשרים קרשים שהיו בצפון ובדרום מן המזרח למערב ל' אמה.
שתי ידות לקרש האחד. היה חורץ את הקרש מלמטה באמצעו גובה אמה מניח רביע רחבו מכאן
ורביע רחבו מכאן והן הן הידות והחריץ חצי רוחב הקרש באמצע ואותן הידות מכניס באדנים שהיו
חלולים והאדנים גבהן אמה ויושבין רצופים מ' זה אצל זה וידות הקרש הנכנסות בחלל האדנים ה'
חרוצות משלשת צדיהן רוחב החריץ כעובי שפת האדן שיכסה הקרש את כל ראש האדן שאם לא
כן נמצא ריוח בין קרש לקרש כעובי שפת האדן שיכסה הקרש את כל ראש האדן שאם לא כן נמצא
ריוח בין קרש לקרש כעובי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם וזהו שנ' ויהיו תואמים מלמטה
שיחרוץ את צדי הידות כדי שיתחברו הקרשים זה אצל זה. משולבות. עשויות כמין שליבת סולם
ומובדלות זו מזו ומשופין ראשיהם ליכנס בתוך חלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם.
אשה אל אחותה. מכוונות זו כנגד זו שיהיו מדידותיהם שוים זו מזו כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה
לצד הפנים וזו משוכה לצד חוץ בעובי הקרש שהוא אמה ותרגום של ידות צירין לפי שדומות

יבקין

רוחב

למדנו ארכו של

לצירי הדלת

קאעדתין תחת כל תכתגה לצׄיראהא׃ ולירכתי המשכן ימה תעשה ששה
קרשים׃ ולסיפי משכנא מערבא תעביד שתא דפין׃ ופי מוכׄר למסכן גרבא תענע
סת תכׄאתג׃ ושני קרשים תעשה למקצעת המשכן בירכתים׃ ותרין דפין תעביד
לזויֿ משכנא בסופהון׃ ותכתגתין תענע פי רכני למסכן פי זאותין׃ ויהיו תאמים
מלמטה ויחדיו יהיו תמים על ראשו אל הטבעת האחת כן יהיה לשניהם לשני
המקצעת יהיו׃ ויהון מכוונין מלרע וכחדא יהון מכוונין על [redacted] לעזקתא חדא בישיהון
כין יהי לתרויהון לתרתין זוין יהון׃ ותכון מעתדלה מן אספל ונמיעא תכון
מעתדלה מן פוק בחלקה ואחדה כדאך יכון לאלרכנין כליהמא׃ והיו שמנה קרשים
ואדניהם כסף ששה עשר אדנים שני אדנים תחת הקרש האחד ושני אדנים
תחת הקרש האחד׃ ויהון תמניא דפין וסמכיהון דכסף שתת עסר סמכין תרין
סמכין תחות דפא חד ותרין סמכין תחות דפא חד׃ פתציר תמאן תכׄאתג
וקואעדהא מן פצׄה סתה עשר קאעדה קאעדתין תחת כל תכתגה׃ ועשית
בריחם עצי שטים חמשה לקרשי צלע המשכן האחד׃ ותעבד עברי
דאעי שטין חמשה לדפי סטר משכנא חד׃ ואצנע אמהאג מן כׄשב
סנט כׄמסה לתכׄאתג גאנב למסכן אואחד׃ וחמשה בריחם לקרשי צלע
המשכן השנית וחמשה בריחם לקרשי צלע המשכן לירכתים ימה׃
וחמשה עברין לדפי סטר משכנא תנינא וחמשה עברין לדפי סטר
משכנא לסופהון מערבא׃ וכׄמסה אמהאג לתכׄאתג גאנב למסכן אלתאני
וכׄמסה לתכׄאתג גאנב למסכן אלזאויתין פי אלגרב׃ והבריח התיכן בתוך
הקרשים מבריח מן הקצה אל הקצה׃ ועברא מציעאה בגו דפיא

לצירי הדלת ה נכנסים בחורי המפתן׃ לפאת נגבה תימנה׃ אין פיאה זו לשון מקצוע אלא כל הרוח קרויה פיאה כתרגו׳
לרוח עיבר דרומא׃ ולירכתי׃ לשון סוף כתרגו׳ ולסיפי׃ ולפי שהפתח במזרח קרוי מזרח פנים והמערב אחור׳ וזהו סוף
שה פנים מן הראש׃ תעשה ששה קרשים׃ הרי תשע אמות רוחב׃ ושני קרשים למקצעות׳ אחד למקצוע צפונית
מערבית ואחד למערבית דרומית כל שמונה קרשים בסדר א׳ הן אלא שלו המתים אינן בחלל המשכן אלא חצי אמה
מזו וחצי אמה מזו נראות בחלל להשלים רחבו לעשר והאמה מזה באות כנגד אמת עובי קרשי המשכן הצפון
והדרום כדי שיהא המקצוע מבחוץ שוה׃ ויהיו כל הקרשים תאומים זה לזה מלמטה שלא יפסיק עובי שפת שני
האדנים ביניהם שהרחיקם זו מזו וזהו שפירשתי שיהיו שני הידות חרוצין מצדיהן שיהא רוחב הקרש בולט
לצדדין חוץ לידי הקרש לכסות את שפת האדן וכן הקרש שאצלו ונמצאו תאומים זה לזה וקרש המקצוע ש
בסדר המערב חרוץ ברחבו בעביו כנגד חרץ שלצד קרש הצפוני והדרומי כדי שלא נפרדו האדנים ביניהם׃
ויחדו יהיו תמים׃ כמו תאומים׃ על ראשו׃ של קרש׃ אל הטבעת האחת׃ כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני
חריצים כשיעור כדי עובי טבעת ומכניסו בטבעת אחת שנמצא מתאים לקרש שאצלו אבל אותן טבעות לא ידעתי אם
קבועות הן אם מטולטלות ובקרש שבמקצוע היה טבעת בעובי הקרש הדרומי והצפוני וראש קרש המקצוע שבסדר
מערב נכנס לתוכו נמצאו ב׳ הכתלים מחוברים׃ כן יהיה לשניהם׃ לשני הקרשים שבמקצוע לקרש שבסוף צפון ולקרש המערבי
וכן לשני המקצועות׃ והיו שמונה קרשים׃ הן האמורות למעלה תעשה ששה קרשים ושני קרשים למקצעות נמצאו שמונה
קרשים בסדר מערבי כך שנויה במשנת מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן היה עושה את האדנים חלולים
וחורץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן והחריץ חציו באמצע ועושה לו שתי ידות כמין שני חווקין ולו׳
נראה שהגרם כמין שני חווקין כמין שתי שליבות סולם המובדלות זו מזו ומשופות ליכנס בחלל האדן כשליבה
הנכנסת בנקב עמוד הסולם והוא לשון מעולבות שעשויות כמין שליבה ומכניסן בתוך שני אדנים שני שאדנים

שני אדנים
וחורץ את

מעבר מן סיפי לסיפי׃ ולסהם אלאוסט פי גוף אלכשב נאפד מן אלטרף אלי אלטרף׃
ואת הקרשים תצפה זהב ואת טבעתיהם תעשה זהב בתים לבריחם וצפית
את הבריחם זהב׃ וית דפיא תחפי דהבא וית עזקתהון תעביד דהבא אתרא
לעבריא ותחפי ית עבריא דהבא׃ ותגשי אלכשב בדהב ואצנע חלקהא מן
דהב מכאנא ללאמהאג ותגשי אלאמהאג איצא בדהב׃ והקמת את המשכן
כמשפטו אשר הראית בהר׃ ותקים ית משכנא כהלכתיה דאתחזיתא
בטורא׃ ואנצב אלמסכן כהיאתה אלתי אוריתהא פי אלגבל׃

ה ועשית פרכת תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר
מעשה חשב יעשה אתה כרבים׃ ותעביד פרכתא דתכלא וארגונא וצבע זהורי
ובוץ שזיר עובד אומן יעביד יתה צורת כרובין׃ ואצנע סגפא מן אסמאנגון
וארגואן וצבג קרמז ושש משזור צנעה חאדק יצנעה צורא׃ ונתתה
אתה על ארבעה עמודי שטים מצפים זהב וויהם זהב על ארבעה אדני
כסף׃ ותתין יתה על ארבעה עמודי שטין מחפן דהבא וויהון דהבא
על ארבעה סמכין דכסף׃ ועלקה עלי ארבעה עמד מן קנט מגשאה
דהב ודראפינהא דהב עלי ארבע קואעד מן פצה׃ ונתתה את הפרכת
תחת הקרסים והבאת שמה מבית לפרכת את ארון העדות והבדילה הפרכת

שני אדנים וחורץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן ונותן לתוך טבעת אחת של זהב כדי
שלא יהיו נפרדים זה מזה שנ׳ ויהיו תואמים מלמטה כך היא המשנה והפירוש עליה הצעתי למעלה
בסדר המקראות׃ בריחים׳ כתרגו׳ עברין ובלעז איסבר״ש חמשה לקרשי צלע המשכן הא׳ חמשה ב׳
הן אלא שהבריח העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות זה מבריח עד חצי הכותל וזה מבריח עד חצי
הכותל זה נכנס בטבעות מצד זה וזה נכנס בטבעות מצד זה עד שמגיעין זה לזה נמצא שעליון ותחתון
ב׳ שהן ד׳ אבל האמצעי ארכו כנגד כל הכותל ומבריח מקצה הכותל ועד קצהו שנ׳ והבריח התיכון וגו׳
מבריח מן הקצה אל הקצה שהעליונים והתחתונים הן להן טבעות בקרשים ליכנס בתוכן שתי טבעות
לכל קרש משולשים בתוך עשר אמות שלגובה הקרש חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה וחלק
א׳ מן התחתונה ולמטה וכל חלק הוא רביע אורך הקרש ושני חלקים בין טבעת לטבעת כדי שיהיו כל
הטבעות מכוונות זה כנגד זה׳ אבל לבריח התיכון אין טבעות אלא הקרשים נקובים בעבין והוא נכנס
בהסדרך הנקבים שהם מכוונים זה מול זה וזהו שנ׳ בתוך הקרשים׳ הבריחים העליונים והתחתונים שבצפון
ובדרום אורך כל א׳ ט״ו אמה׳ והתיכון ארכו ל׳ אמה וזהו מן הקצה אל הקצה מן המזרח ועד המערב כך הוא
מפורש במלאכת המשכן׳ בתים לבריחים׳ הטבעות שתעשה בהם יהיו בתים ליכנס בהן הבריחים׳ וצפית
את הבריחים זהב׳ לא שהיה הזהב מדובק על הבריחים שאין עליהם צפוי אלא בקרש היה קובע כמין שתי
פיפיות של זהב כמין שני סדקי קנה חלול וקובען אצל הטבעת לכאן ולכאן ארכן ממלא את רוחב הקרש מן
הטבעת לכאן ולכאן ולחוץ׳ והבריח נכנס לתוכו וממנו לטבעת ומן הטבעת לפה השני נמצאו הבריחים מצ[ופים]
זהב כשהן תחובין בקרשים והבריחים הללו מבחוץ היו בולטות הטבעות והפיפיות לא היו נראות בתוך
המשכן אלא כל הכותל חלק מבפנים׳ והקמות את המשכן׳ לאחר שיגמר הקימהו׳ הראית בהר׳ קודם לכן
שאני עתיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו׳ פרוכת׳ לשון מחיצה הוא ובלשון חכמים פרגוד דבר המבדיל בין
המלך ובין העם׳ תכלת וארגמן׳ כל מין היה כפול בכל חוט וחוט ו׳ חוטין׳ מעשה חושב׳ כבר פירשתי שזו היא
אריגה של שתי קירות והציורין שמשני עבריה אינן דומין זה לזה׳ כרובים׳ ציורי בריות יעשה בה׳ ד׳ עמודים
קבועים בתוך ד׳ אדנים ואונקליות קבועין בהן שקומין למעלה להושיב עליהן כלונס שראש הפרוכת כרוך בו
והאונקליות הן ווין שעשויין כמין ווין הן עשויין והפרוכת י׳ אמות לרחבו של משכן ... ואמות כנגדן שלקרשים
פרוסה בעליונים שלמשכן שיהא הימנה ולפנים י׳ אמות והימנה ולחוץ כ׳ אמות נמצא בית קדשי הקדשים
י׳ על י׳ שנ׳ ונתתה את הפרוכת תחת הקרסים המחברים את שתי חוברות שליריעות המשכן רוחב

וחמשה בריחם
למערב אורך
העליונים והתחתונים
שש ... והתיכון
ארכו שתים
עשרה כנגד
רחב שמונה
קרשים כך

מחוברות כ׳ אמה
וכשפרסה על

ארבה

לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים׃ ותתין ית פרכתא תחות פורפיא ותעיל לתמן
מגיו לפרכתא ית ארונא דסהדותא ותפריש פרכתא לכון בין קודשא ובין קודש
קודשיא׃ ועלק אסנף תחת אשצ׳ ואדכל הנאך מן דאכל אסנף צנדוק אשהאדה
ויפצל אסנף לכם בין אקדס ובין כואץ אקדאס׃ ונתת את הכפרת על ארון העדת
בקדש הקדשים׃ ותתין ית כפרתא על ארונא דסהדותא בקדש קודשיא׃ ואגעל
אגשא עלי צנדוק אשהאדה פי כואץ אקדאס׃ ושמת את השלחן מחוץ
לפרכת ואת המנרה נכח השלחן על צלע המשכן תימנה והשלחן תתן על
צלע צפון׃ ותשוי ית פתורא מברא לפרכתא וית מנרתא לקביל פתורא על סטר
משכנא דרומא ופתורא תתין על סטר ציפונא׃ ואגעל אמאידה כארג אסנף אגעלהא
ואמנארה בחיאהא אי גאנב אמסכן אגנובי ואמאידה אי גאנב אשמאלי׃ ועשית
מסך לפתח האהל תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה רקם׃
ותעביד פרסא לתרע משכנא תכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר
עובד צייר׃ ואצנע סתרא לבאב אכבא מן אסמאנגון וארגואן וצבג קרמז
ועשר משזור צנעה ראקם׃ ועשית למסך חמשה עמודי שטים וצפית
אתם זהב וויהם זהב ויצקת להם חמשה אדני נחשת׃ ותעביד לפרסא
חמשה עמודי שטין ותחפי יתהון דהבא וויהון דהבא ותתיך להון חמשה סמכין
דנחשא׃ ואצנע לסתר כמסה עמד מן סנט וגשהא בדהב וזראפינהא דהבג
להא כמסה קואעד מן נחאס׃ ועשית את המזבח עצי שטים ז
חמש אמות ארך וחמש אמות רחב רבוע יהיה המזבח ושלש אמות קמתו׃

החוברת עשרים אמה וכשפרסה על גג המשכן מן הפתח למערב כלתה בשני שלישי המשכן והחוברת השנית כיסתה שלישו
שלמשכן והמותר תלוי לאחוריו לכסות את הקרשים׃ ושמת את השלחן׳ שלחן בצפון משוך מן הכותל הצפוני שתי אמות
ומחצה ומנורה בדרום משוכה מן הכותל הדרומי שתי אמות ומחצה ומזבח הזהב נתון כנגד אויר שבין שלחן
למנורה משוך קימעה כלפי המזרח וכולם נתונים מן חצי המשכן ולפנים כיצד אורך המשכן מן הפתח לפרכת
כ׳ אמה המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לצד המערב י׳ אמות׃ ועשית מסך׳ וילון שהוא כנגד
הפתח כמוסכת בעדו לשון מגין׃ מעשה רקם׳ הצורות עשויות בו מעשה מחט כפרצוף שעבר זה כך פרצוף שעבר
זה׳ רוקם׳ שם האומן׳ ולא שם האומנות ותרגומו עובד צייר ולא שבד צייר׳ מדת המסך כמדת הפרכת י׳ אמות
על י׳ אמות׃ ועשית את המזבח׳ וגו׳ ושלש אמות קומתו דברים ככתבן דברי ר׳ יהודה ר׳ יוסי אומ׳ נאמ׳ כאן —
רבוע ונאמ׳ בפנימי רבוע מה להלן גבהו פי שנים כארכו אף כאן גבהו פי שנים כארכו ומה אני מקיים ג׳ אמות
קומתו משפת סובב ולמעלה׃ ממנו תהיין קרנותיו׳ שלא יעשם לבדם ויחברם בו׳ וצפית אתו נחשת׳ לכפר על
עזות מצח שנ׳ ומצחך נחושה׃ סירותיו׳ כמין יורות׃ לדשנו׳ להסיר דשנו לתוכם והוא שתרג׳ אונקלוס למספיקטמיה
בסמת הדשן לתוכם כי יש הרבה לשון עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון לשמש בנין וסתירה כמו ותשרש
שרשיה [illegible] משריש׳ וחטפו וכל תבואתי תשרש וכמוהו בסעפיה פוריה׳ וחלופו מסעף פורה׳ מכנה סעפיה׳ וכמו
וזה האחרון עצמו׳ שבר עצמין׳ וכמוהו ויסקלהו באבנים׳ וחלופו סקלו מאבן׳ הסירו אבניה׳ וכן ויעזקהו —
ויסקלהו׳ אף כאן לד שנו להסיר דשנו ובלעז אשליבדיר׃ ויעיו׳ כתרגו׳ מגרופיתיה שנו על כהן הדשן והן כמין
כסוי קדירה שלמתכת דק ולו בית יד ובלעז וידי״ל׃ ומזרקותיו׳ לקבל בהם דם הזבחים׃ ומזלגותיו׳ כמין אונקליות
כפופים ומכה בהם בבשר ונתחבין בו ומהפכין בהם על גחלי המערכה שהיא ממהר שריפתן ובלעז קרוצי״ש
ובלשון חכמים צינוריות׃ ומחתותיו׳ בית קבול יש להם ליטול בהם גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי לקטרת
ועל׳ חתיתן קרויים מחתות כמו ולחתות אש מיקוד לשון שאיבת אש ממקומה וכן היחתה איש אש בחיקו׃ לכל
כליו׳ כמו לכליו׃ מכבר׳ לשון כברה שקורין קריבל״ש כמין לבוש [illegible] למזבח עשוי חורין חורין כמין רשת —

עשה לו

ועביד ית מדבחא דאעי שטין חמש אמין ארכא וחמש אמין פתיא מרבע יהי
מדבחא ותלת אמין רומיה: ואצנע מדבח מן כשב אלסנט כמסה אדרע
טולה וכמסה אדרע ערצה וליכן מרבעא ותלאתה אדרע סמכה: ועשית
קרנתיו על ארבע פנתיו ממנו תהיין קרנתיו וצפית אתו נחשת: ותעביד
קרנוהי על ארבע זויתיה מניה יהוין קרנוהי ותחפי יתיה נחשא: ואצנע
אדכאנה עלי ארבע גואנבה מנה תכון ארכאנה ותגשה בנחאס: ועשית
סירתיו לדשנו ויעיו ומזרקתיו ומזלגתיו ומחתתיו לכל כליו תעשה נחשת:
ותעביד פסכתירותה למספי קטמיה ומגרופיתיה ומזרקוהי ומנרגותיה
ומחתיתיה לכל מנוהי תעביד נחשא: ואצנע צנאנה לרמאדה ומגארפה
ומראנבה ומנאשלה ומגאמרה וגמיע אניתה אצנעהא מן נחאס: ועשית
לו מכבר מעשה רשת נחשת ועשית על הרשת ארבע טבעת נחשת
על ארבע קצותיו: ותעביד ליה סרדא עובד מצדתא דנחשא ותעביד
על מצדתא ארבע עזקן דנחשא על ארבעה סטרוהי: ואצנע לה סרדא
מן נחאס עלי צנעה אלשבכה ואצנע עלי אלשבכה ארבע חלק מן נחאס פי ארבע
אטראפהא: ונתתה אתה תחת כרכב המזבח מלמטה והיתה הרשת
עד חצי המזבח: ותתין יתה תחות סובבא דמדבחא מלרע ותהי מצדתא
עד פלגות מדבחא: ואגעלהא תחת שרנב אלמדבח מן אספל פתבלג אלי
נצפה: ועשית בדים למזבח בדי עצי שטים וצפית אתם נחשת: ותעביד
אריחיא למדבחא אריחי דאעי שטין ותחפי יתהון נחשא: ואצנע דהוקא

ומקרא זה מסורס וכן פתרונו ועשית לו מכבר נחשת מעשה רשת: כרכוב המזבח סובב כל דבר המקיף סביב בעיגול קרוי כרכוב כמו ששנינו בהכל שוחטין אי זהו גולמי כלי עץ כל שעתיד לשוף ולכרכב והוא שעושין חריצין עגולין בקרשי דפני התיבות וספסלי העץ: אף למזבח עשה חריץ סביבו בדפנו לנוי והוא לסוף שלש אמות שבגבהו כדברי האומר הא מה אני מקיים שלש אמות קומתו משפת סובב ולמעלה: אבל סובב להלוך הכהנים לא היה למזבח הנחשת אא על ראשו לפנים מקרנותיו וכן שנינו בזבחים איזהו כרכוב בין קרן לקרן ולפנים מהם אמה שהיה מהלך רגלי הכהנים שתי אמות הללו קרויין כרכוב ודקדקו שם והכתי תחת כרכבו מלמטה למדנו שהכרכוב בדפנו הוא וצריך המכבר תחתיו ותירץ המתרץ תרי הוו חד לנוי וחד לכהנים דלא ישתרגו: זה שבדופן לנוי היה ומתחתיו הלבישו המכבר והגיע רחבו עד חצי המזבח והוא היה סימן לחצי גבהו להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים וכנגדו עשו למזבח בית עולמים חוט הסיקרא באמצעו וכבש שהיו עולין בו אעפ שלא פירשו בענין זה כבר שמענו בפרשת מזבח אדמה תעשה לי ולא תעלה במעלות לא תעשה לו מעלות בכבש שלו אא כבש חלק למדנו שהיה לו כבש כך שנינו במכילתא ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חנייתן והכבש היה בדרום המזבח מובדל מן המזבח מלא חוט השערה ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שבדרום כדברי האומר עשר אמות קומתו ודברי האומר דברים ככתבן שלש אמות קומתו לא היה אורך הכבש אא עשר אמות כך מצאתי במשנת ארבעים ותשע מדות וזה שהוא מובדל מן המזבח מלא החוט במסכת זבחים למדנוהו מן המקרא בטבעות בארבע טבעות שנעשו למכבר נבוב לוחות כתרגומו חליל לוחין לוחות עצי שטים מכל צד והחלל באמצע ולא יהא כולו עץ אחד שיהא עביו חמש אמות על חמש אמות כמין סדן קלעים עשויין כמין קלעי ספינה נקבים נקבים מעשה קליעה ולא מעשה אורג ותרגומו סרדין כתרגום של מכבר המתורגם סרדא לפי שהן מנוקבין ככברה לפאה האחת כל הרוח קרוי פאה ועמודיו עשרים חמש אמות בין עמוד לעמוד ואדניהם של עמודים נחשת האדנים יושבים על הארץ והעמודים תקועים לתוכם היה עשה כמין קונדסין שקורין פלאנש ארכן שש טפחים ורחבן ג' וטבעת נחשת קבועה בו באמצעו

למדבח מן כשב צפאיח נחאס: וְהוּבָא אֶת בַּדָּיו בַּטַּבָּעֹת וְהָיוּ הַבַּדִּים
עַל שְׁתֵּי צַלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ בִּשְׂאֵת אֹתוֹ: וְיָעֵיל יָת אֲרִיחוֹהִי בְּעִזְקָתָא וִיהוֹן
אֲרִיחַיָּא עַל תְּרֵין סִטְרֵי מַדְבְּחָא בְּמִטַּל יָתֵיהּ: ואדכל אלדהוק פי אלחלק ויכון
עלי גאנבי אלמדבח אדי חמל: נְבוּב לֻחֹת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר הֶרְאָה
אֹתְךָ בָּהָר כֵּן יַעֲשׂוּ: חֲלִיל לוּחִין תַּעְבֵּיד יָתֵיהּ כְּמָא דְאַחְזֵי יָתָךְ בְּטוּרָא
כֵּין יַעְבְּדוּן: ואצנעה אלואחא מגופא כמא אורית פי אלגבל כדאך יצנעו:

ד וְעָשִׂיתָ אֵת חֲצַר הַמִּשְׁכָּן לִפְאַת נֶגֶב תֵּימָנָה קְלָעִים
לֶחָצֵר שֵׁשׁ מָשְׁזָר מֵאָה בָאַמָּה אֹרֶךְ לַפֵּאָה הָאֶחָת: וְתַעְבֵּיד יָת דָּרַת
מַשְׁכְּנָא לְרוּחַ עֵיבַר דָּרוֹמָא סְרָדֵי לְדָרְתָא דְּבוּץ שְׁזִיר מְאָה אַמִּין אֻרְכָּא
לְרוּחָא חֲדָא: ואצנע צראדק אלמסכן מן נאחית מהב אלגנוב קלוע אלצראדק
מן עשר משזור מאיה דראע טולהא פי אלגהה אלואחדה: וְעַמֻּדָיו עֶשְׂרִים
וְאַדְנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וָוֵי הָעַמּוּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף: וְעַמּוּדוֹהִי עַסְרִין וְסַמְכֵיהוֹן
עַסְרִין דִּנְחָשָׁא וָוֵי עַמּוּדַיָּא וְכִבּוּשֵׁיהוֹן כְּסַף: ועמדהא עשרין וקואעדהא עשרין
מן נחאס וזראפין אלעמד וטלאהא פצה: וְכֵן לִפְאַת צָפוֹן בָּאֹרֶךְ קְלָעִים מֵאָה
אֹרֶךְ וְעַמֻּדָו עֶשְׂרִים וְאַדְנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וָוֵי הָעַמֻּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף:
וְכֵין לְרוּחַ צִפּוּנָא בְּאֻרְכָּא סְרָדִין מְאָה אֻרְכָּא וְעַמּוּדוֹהִי עַסְרִין וְסַמְכֵיהוֹן
עַסְרִין דִּנְחָשָׁא וָוֵי עַמּוּדַיָּא וְכִיבּוּשֵׁיהוֹן כְּסַף: וכדאך פי נאחית אלשמאל פי
אלטול קלוע טולהא מאיה דראע ועמדהא עשרין וקואעדהא עשרין מן נחאס
וזראפין אלעמד וטלאהא פצה: וְרֹחַב הֶחָצֵר לִפְאַת יָם קְלָעִים חֲמִשִּׁים אַמָּה
עַמֻּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאַדְנֵיהֶם עֲשָׂרָה: וּפְתָיָא דְדָרְתָא לְרוּחַ מַעַרְבָא סְרָדִין חַמְשִׁין

וכורך שפת הקלע סביבו במיתרים כנגד כל עמוד ועמוד ותולה הקונדס דרך טבעתו באונקלי שבעמוד העשוי כ
כמין ווי ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד כאותן שעושין להציב דלתות שקורין גונ"דש ורחב הקלע
תלוי מלמטה והיא קומת מחיצות החצר: ווי העמודים. הן האונקליות: וחשוקיהם. מוקפין היו העמודים
בחוטי כסף סביב ואיני יודע אם על פני כולם אם בראשם אם באמצעם אך יודע אני שהחישוק לשון ח
חגורה שכך מצינו בפילגש בגבעה ועמו צמד חמורים חבושים תרגומו חשוקים: לפאת קדמה מזרחה. פני המזרח
קרוי קדם לשון פנים אחור לשון אחורים לפיכך מזרח קרוי קדם שהוא פנים ומערב קרוי אחור כד"א הים האחרון
ימא מערבאה: חמשים אמה. אותן חמשים אמה לא היו סתומין כולם בקלעים לפי שם הפתח בנתים
עשרים אמה והן שם. ולשער החצר מסך עשרים אמה וילון להסך כנגד הפתח עשרים אמה אורך כרוחב
הפתח: עמודיהם שלשה. חמש אמות בין עמוד שבראש הדרום העומד במקצוע דרומית מזרחית עד
עמוד שהוא מן השלשה שבמזרח חמש אמות וממנו לשני חמש אמות ומן השני לשלישי חמש אמות
וכן לכתף השנית ולארבעה עמודים למסך הרי עשרה עמודים למזרח כנגד עשרה למערב: כל עמודי
החצר סביב וגו' לפי שלא פירש ווין וחישוקין ואדני נחשת אלא לצפון ולדרום אבל למזרח ולמערב לא
נאמר ווין וחשוקין ואדני נחשת לכך בא ולימד כאן: אורך החצר הצפון והדרום שמן המזרח ולמערב
מאה באמה: ורוחב חמשים בחמשים. חצר שבמזרח היתה מרובעת חמשים על חמשים שהמשכן
ארכו שלשים ורחבו עשר העמיד מזרח פתחו בשפת חמשים החיצונים שאורך החצר נמצא כולו בחמשים
הפנימיים וכלה ארכו לסוף ל' נמצאו כ' אמה ריוח לאחוריו בין הקלעים שבמערב ליריעות של אחורי
המשכן ורוחב המשכן עשר אמות באמצע רוחב החצר נמצאו לו עשרים אמה ריוח לצפון ולדרום

אמין עמודיהון עסרא וסמכיהון עסרא: ועריץ אלדאר מן גהת אלגרב קלוע
כמסין דראע עמדהא עשרה וקואעדהא עשרה: ורחב החצר לפאת קדמה
מזרחה חמשים אמה: ופתיא דדרתא לרוח קדומא מדנחא חמשין אמין:
ועריץ אלדאר מן גהת אלשרק כמסין דראע: וחמש עשרה אמה קלעים
לכתף עמדיהם שלשה ואדניהם שלשה: וחמיש עסרי אמין סרדין לעברא
עמודיהון תלתא וסמכיהון תלתא: מנהא כמסת עשר דראע קלוע ללכם
ועמדהא תלאתה וקואעדהא תלאתה: ולכתף השנית חמש עשרה קלעים
עמדיהם שלשה ואדניהם שלשה: ולעברא תנינא חמיש עסרי סרדין
עמודיהון תלתא וסמכיהון תלתא: וללכם אלתאני קלוע טולהא כמסה עשר
דראע ועמדהא תלאתה וקואעדהא תלאתה: ולשער החצר מסך עשרים
אמה תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה רקם עמדיהם
ארבעה ואדניהם ארבעה: ולתרע דדרתא פרסא עסרין אמין דתכלא וארגונא
וצבע זהורי ובוץ שזיר עובד צייר עמודיהון ארבעה וסמכיהון ארבעה:
ולבאב אלדאר סתר טולה עשרין דראע מן אסמאנגון וארגואן וצבג קרז ושש
משזור צנעת ראקם ולה עמד ארבעה וקואעד ארבעה: כל עמודי החצר
סביב מחשקים כסף וויהם כסף ואדניהם נחשת: כל עמודי דדרתא סחור
סחור מכבשין כסף וויהון כסף וסמכיהון דנחשא: וגמיע עמד אלדאר מסתדירה
מטלייה פצה וזראפינהא פצה וקואעדהא מן נחאס: ארך החצר מאה
באמה ורחב חמשים בחמשים וקמה חמש אמות שש משזר ואדניהם
נחשת: ארכא דדרתא מאה אמין ופתיא חמשין ברומא חמיש אמין דבוץ
שזיר וסמכיהון דנחשא: טול אלדאר מאיה דראע ועריצה כמסין
כמסין וסמכה כמסה אדרע מן עשר משזור וקואעדה מן נחאס: לכל

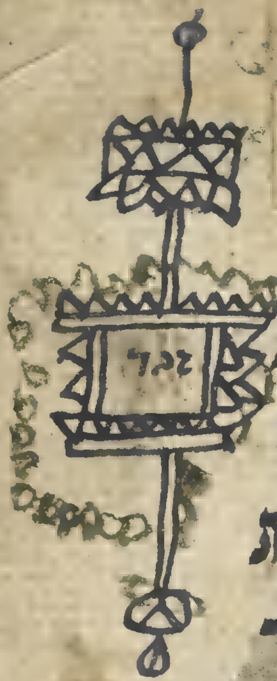
מן קלעי החצר ליריעות המשכן וכן למערב וחמשים שלחמשים חצר לפנין: וקומה חמש אמות גובה מחיצות החצר והוא רוחב הקלעים: ואדניהם נחשת להביא אדני המסך שלא תאמר לא נאמרו אדני נחשת אלא לעמודי הקלעים אבל אדני המסך שלמין היו כראות בעיניו דהו וכן: לכל כלי המשכן שהיו צריכים להקמתו ולהורדתו כגון מקבות לתקוע יתדות ועמודים: יתדות כמין נגרי נחשת עשויין ליריעות האהל ולקלעי החצר קשורים במיתרים סביב סביב בשפוליהן כדי שלא תהא הרוח מגביהתן ואיני יודע אם תחובין בארץ או קשורים ותלויים וכובדן מכביד שיפולי היריעות שלא ינועו ברוח ואומר אני ששמן מוכיח עליהם שהן תקועין בארץ לכך נקראו יתידות ומקרא זה מסייעני אהל בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח: חזק סליק פרשתא בטה ית

ואתה [illegible] זך בלי שמרים כמו ששנינו במנחות מגרגרו בראש הזית וכו׳ כתית כותש במכתשת ואינו טוחן בריחים כדי שלא יהא בו שמרים ואחר שהוציא טיפה ראשונה מכניסן לריחים וטוחנן והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות שנאמר כתית למאור ולא כתית למנחות: להעלות נר תמיד מדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה: תמיד כל לילה ולילה קרוי תמיד כמו שאתה אומר עולת תמיד ואינה אלא מיום ליום וכן במנחת חבתין תמיד ואינה אלא מחציתה בבקר ומחציתה בערב אבל תמיד האמור בלחם הפנים משבת לשבת הוא מערב עד בקר תן לה מדתה שתהא דולקת מערב ועד בקר ושיערו חכמים חצי לוג לילי טבת הארוכין וכן לכל הלילות ואם יותר אין בכך כלום: ואתה הקרב אליך לאחר שתגמר מלאכת המשכן לקדשו לכהנו לי:

לקדשו לכהנו

כלי המשכן בכל עבדתו וכל יתדתיו וכל יתדות החצר נחשת: לכל מני משכנא
בכל פלחניה וכל סכוהי וכל סכי דרתא נחשא: וגמיע אניה אלמסכן
פי גמיע כדמתה וגמיע אותאדה ואותאד אלדאר מן נחאס:

צו פסוקים [illegible]

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלת
נר תמיד: ואת תפקיד ית בני ישר' ויסבון לך משח זיתא דכיא כתישא
לאנהרא לאדלקא בוציניא תדירא: ואנת פמר בני אסר' אן יאתוך בדהן זית
צואף מדקוק ללאצאה לתסרג בה אסרג דאימא: באהל מועד מחוץ
לפרכת אשר על העדת יערך אתו אהרן ובניו מערב עד בקר לפני יהוה חקת
עולם לדרתם מאת בני ישראל: במשכן זמנא מברא לפרכתא דעל סהדותא
יסדר יתיה אהרן ובנוהי מרמשא עד צפרא קדם יי' קים עלם לדריהון מן בני
ישר': פי קבא אלמחצר מן דאכל אלסגף אלדי עלי אלשהאדה יכצדה הרון ובניה
מן אלעשא אלי אלצבאח בין ידי אללה רסם אלדהר לאגיאלהם מן בני אסר':
ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו אתו מתוך בני ישראל לכהנו
לי אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר בני אהרן: ואת קריב לותך ית אהרן
אחוך וית בנוהי עמיה מגו בני ישר' לשמשא קדמי אהרן נדב ואביהוא
אלעזר ואיתמר בני אהרן: ואנת איצא פקדם אליך הרון אכיך ובניה מעה
מן בין בני אסר' ליאמו לי הרון נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר בניה: ועשית
בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת: ותעביד לבושי קדשא לאהרן אחוך
ליקר ולתשבחא: ואצנע תיאב קדס להרון אכיך לכראמה ופכר: ואתה
תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתיו רוח חכמה ועשו את בגדי אהרן לקדשו

לכהנו להכניסו בכהונה ע"י הבגדים שיהא כהן לי ולשון כהונה שירות הוא בלעז שירוינ"א ~ חשן תכשיט כנגד הלב ~
אפוד לא שמעתי ולא מצאתי בברייתא פירוש תבניתו ולבי אומ' לי שהוא חגורה לו מאחוריו רחב כרוחב גב איש
כמין סינר שקורין פורצינט שחוגרות השרות כשרוכבות על הסוסים כך מעשהו מלמטה שנ' ודוד חגור אפוד בד
למדנו שהאפוד חגורה היא ואי אפשר לומר אין בו אלא החגורה לבדה שהרי נאמ' ויתן עליו את האפוד ואחר כך
ויחגור אותו בחשב האפוד ותרג' אנקלוס בהמין איפודה למדנו שהחשב הוא החגור והאפוד שם תכשיט
לבדו ואי אפשר לומר שעל שם שתי הכתפות שבו הוא קרוי אפוד שהרי נאמ' שתי כתפות האפוד למדנו שהאפוד שם
לבד והכתפות שם לבד לכך אני אומ' שעל שם הסינר שלמטה קרוי אפוד על שם שאופדו ומקשטו בו כמו שנ' ויאפוד
לו בו והחשב הוא החגור שלמעלה הימנו והכתפות קבועות בו ועוד אומ' לי לבי יש ראיה שהוא מין
לבוש שתרגם יונתן ודוד חגור אפוד בד כרדוט דבוץ ותרגם כמוטן מעילים כרדוטין במעשה תמר אחות
אבשלום כי כן תלבשנה בנות המלך הבתולות מעילים ~ מעיל הוא כמין חלוק וכן הכתונת אלא שהכתונת
סמוך לבשרו והמעיל קרוי חלוק העליון ~ תשבץ עשוי משבצות והמשבצות הן כמין גומות העשויות
בתכשיטי זהב למושב קביעות אבנים טובות ומרגליות כמו שנ' באבני האפוד מוסבות משבצות
זהב ובלעז קורין אותו קשטונ"ש ~ מצנפת כמין כיפת כובע שקורין שקופי"א שהרי במקום אחר

קורא להם
מגבעות

לכהנו לי׃ ואת תמליל עם כל חכימי לבא דאשלימית עמהון רוח חכמה ויעבדון
ית לבושי אהרן לקדשותיה לשמשא קדמי׃ ואנת כלם כל חכים אכמלת
פיה עלם רוח אלחכמה ויצנעו תיאב הרון לתקדיסה ליאמם לי׃ ואלה הבגדים
אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט ועשו בגדי
קדש לאהרן אחיך ולבניו לכהנו לי׃ ואלין לבושיא דיעבדון חושנא ואפודא
ומעילא וכתונין מרמצן מצנפן והמינין ויעבדון לבושי קדשא לאהרן אחוך
ולבנוהי לשמשא קדמי׃ והדה אלתיאב אלדי יצנעונהא בדנה ועדרה וממטר
והוניה מושאה ועמאמה וזנאר. ויצנעו תיאב קדס להרון אכיך ובניה ליאמו
לי׃ והם יקחו את הזהב ואת התכלת ואת הארגמן ואת תולעת השני ואת
השש׃ ואנון יסבון ית דהבא וית תכלא וית ארגונא וית צבע זהורי וית
בוצא׃ והם יאכדון אלדהב ואלאסמ׳ ואלאר׳ ואלצבג אלקרמז ואלעשר׃ ועשו
את האפד זהב תכלת וארגמן תולעת שני ושש משזר מעשה חשב׃
ויעבדון ית אפודא דדהבא תכלא וארגונא צבע זהורי ובוץ שזיר עובד
אומן׃ ויצנעו אלצדרה מן דהב ואס׳ וארגואני וקר׳ ועש׳ משזור צנעה חאדק׃
שתי כתפת חברת יהיה לו אל שני קצותיו וחבר׃ תרין כתפין מלפפן יהון
ליה על תרין סטרוהי ויתלפף׃ ולהא ניבאן מלתיטאן תכון עלי טרפיהא׃
וחשב אפדתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה זהב תכלת וארגמן ותולעת
שני ושש משזר׃ והמין תקוניה דעלוהי כעובדיה מניה יהי דדהבא תכלא
וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר׃ ושפשג אלצדרה אלדי עליהא בצנעתהא יכון
מן דהב ואס׳ ואר׳ וצ׳ קר ועש׳ משזור׃ ולקחת את שתי אבני שהם ופתחת
עליהם שמות בני ישראל׃ ותסב ית תרתין אבני בורלא ותגלוף עליהון

קורא להם מגבעות ומתרגמינן כובעין׃ ואבנט היא חגורה על הכתונת והאפוד חגורה על המעיל כמו שמצינו
בסדר לבישתן ויתן עליו את הכתונת ויחגור אותו באבנט וילבש אותו את המעיל ויתן עליו את האפוד׳ בגדי
קדש׳ מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם׳ והם יקחו׳ אותם חכמי לב שיעשו הבגדים יקבלו מן המתנדבים
את הזהב ואת התכלת לעשות מהן את הבגדים׳ ועשו את האפוד׳ אם באתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר
המקראות הרי פירושן פרקים וישגה הקורא בצירופן לכך אני כותב מעשיהם כמות שהוא למען ירוץ קורא בו
ואחר אפרש על סדר המקראות׳ האפוד עשוי כמין סינר שנשים רוכבות סוסים וחוגר אותו מאחוריו כנגד לבו
למטה מאציליו רחבו כמדת רוחב גבו של אדם ויותר ומגיע עד עקביו והחשב מחובר בראשו על פני רחבו מעשה
אורג ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור בו והכתפות מחוברות בחשב אחד לימין ואחד לשמאל מאחורי הכהן
לשני קצות רחבו שכשזוקפן עומדות לו על שני כתפיו והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד ארוכות
כדי שיעור לזקפן אצל צוארו מכאן ומכאן ונקפלות לפניו למטה מכתיפיו מעט ואבני השהם קבועות בהם אחת על
כתף ימין ואחת על כתף שמאל והמשבצות נתונות בראשיהם לפני כתפיו ושתי עבותות הזהב תחובות בשתי טבעות
שבחשן בשני קצות רחבו העליון אחת לימין ואחת לשמאל ושני ראשי העבותות תקועין במשבצת לימין
וכן שני ראשי העבותות השמאלית תקועין במשבצות שבכתף שמאל נמצא החשן תלוי במשבצות האפוד על לבו

מלפניו ושני

שמהת בני ישראל: וכד חגרי בלור ואנקש עליהמא אסמא בני אסר[איל] ג ששה
משמתם על האבן האחת ואת שמות הששה הנותרים על האבן השנית
כתולדתם: שתה משמהתהון על אבנא חדא וית שמהת שתה דישתארו
על אבנא תניתא כתולדתהון: סתה מן אסמאיהם עלי חגר ואחד וסתה
אסמא באקיה עלי חגר תאני כתואלידהם: מעשה חרש אבן פתוחי
חתם תפתח את שתי האבנים על שמת בני ישראל מוסבת משבצות
זהב תעשה אתם: עובד אומן אבן טבא כתב מפרש כגלף דעזקא תגלוף
ית תרתין אבניא על שמהת בני ישראל משקען מרמצן בדהב תעביד
יתהון: צנעת כרט גוהר כנקש כאתם תנקש עלי חגרין אסמא בני
אסר ואצנעהא תחיט בהא עיון מן דהב: ושמת את שתי האבנים על
כתפת האפד אבני זכרן לבני ישראל ונשא אהרן את שמותם לפני יהוה
על שתי כתפיו לזכרן: ותשוי ית תרתין אבניא על כתפי אפודא אבני
דכרנא לבני ישראל ויטול אהרן ית שמהתהון קדם יי על תרין כתפוהי לדכרנא:
ותציר חגרין על כתפי צדרה חגארה דכר לבני אסר ויחמל הרון אסמאיהם
בין ידי אלה עלי כתפיה דכרא:

ב׳ ועשית משבצת זהב: ותעביד מרמצן דדהב: ואצנע עיונא מן דהב:
ושתי שרשרת זהב טהור מגבלת תעשה אתם מעשה עבת ונתתה את
שרשרת העבתת על המשבצת: ותרתין תכין דדהב דכי מתחמן תעביד
יתהון עובד גדילו ותתין ית תכיא גדילתא על מרמצתא: וסלסלתין מן דהב
כאלץ מעתדלתין תצנעהמא צנעה צפר ועלק סלסלתין מצפורתין
עלי עיון:

ועשית חשן משפט מעשה חשב
כמעשה אפד תעשנו זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר

מלפניו ועוד שתי טבעות בשני קצות החשן בתחתית שכנגדן שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה בראשו התחתון המחובר בחשב טבעות החשן שמול טבעות האפוד שוכבים זה על זה ומרכסן בפתיל תכלת תחוב בטבעות האפוד ולא יהא נד ונבדל הולך וחוזר ... זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר חמשה מינין הללו שזורין בכל חוט וחוט היו מרדדין את הזהב כמין טסים דקים וקוצצין פתילים מהם וטווין אותו חוט של זהב עם ו׳ חוטין של ארגמן וכן בתולעת שני וכן בשש שהמינין חוטן כפול ששה וחוט זהב עם כל א׳ וא׳ ואחר שוזר את כולם כאחד נמצא חוטן כפול ח״כ וכן מפורש במסכת יומא ולמד מן המקרא הזה וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות את פתילי הזהב בתוך התכלת ובתוך הארגמן וגו׳ למדנו שחוט של זהב עם כל מין ומין ... מעשה חושב כברפי רעתי ... אריגת שתי קירות שאין צורת שני עבדית דומות זו לזו ... שתי כתפות וגו׳ הסינר מלמטה וחשב האפוד היא חגורה וצמודה לו מלמעלה דוגמת סינר הנשים ומגבו שלכהן הין מחוברות בחשב שתי חתיכות כמין שתי רצועות רחבות אחת כנגד כל כתף וכתף וזוקפן על שתי כתפותיו עד שנקשרות לפניו כנגד החזה ... חיבורן לטבעות החשן שמחזיקין מלפניו כנגד לבו שאין נתלות כמו שמפורש בענין והיו זקופות והולכות כנגד החזה ושתי אבני שהם קבועות בהן אחת בכל אחת ... שני קצותיו של החשב שלאפוד שלא היה רחבו של כנגד גבו שלכהן ובהושר כנגד האצילין שקורין קוד״ש שלא יחגרו ביזע אין חוגרין במקום זיעה לא למעלה מאצילים ולא למטה ממתניהם אלא כנגד אצליהם ... וחובר האפוד עם אותן שתי כתפות האפוד יחבר אותם במחט למטה בחשב ולא יארגם עמו לא אורגם לבד ואח״כ מחברם ... וחשב אפודתו וחגור שעל ידו הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקשטו ...

כתפיו

ותעביד חושן דינא עובד אומן כעובד איפודא תעבדניה דדהבא תכלא וארגונא
וצבע זהורי ובוץ שזיר תעביד יתיה: ואצנע פרנה מהייאה צנ'

ענעה' תארק' כצנעה' לצדרה מן דהב ואסמ' וארג' וצבג קר' ושש משזור תצנעהא:
רבוע יהיה כפול זרת ארכו וזרת רחבו: מרבע יהי עיף זרתא ארכיה וזרתא
פתייה: ותכון מרבעה מצאעפה טולהא שבר וערצהא שבר: ומלאת בו
מלאת אבן ארבעה טורים אבן טור אדם פטדה וברקת הטור האחד:
ותשלים ביה אשלמות אבנא ארבעה סדרין דאבן טבא סדרא קדמאה
סמקן ירקן וברקן סדרא חד: ואנצם פיהא ארבעה סטור מן גוהר
סטר אול יאקות אחמר וזמרד ואצפר: והטור השני נפך ספיר ויהלם:
וסדרא תנינא אזמרגדין שבזיז וסבהלם: וסטר תאני כחלי ומהא
ובהרמאן: והטור השלישי לשם שבו ואחלמה: וסדרא תליתאה קנכירי
טרקיא ועין עגלא: וסטר תאלת גזע וסבג ופירוזג: והטור הרביעי
תרשיש ושהם וישפה משבצים זהב יהיו במלואתם: וסדרא רביעאה
כרום ימא ובורלא ופנתירי מרמצן בדהב יהון באשלמותהון: וסטר
ראבע אזרק ובלור ויסף ותכון מעינה בדהב פי נצאמהא: והאבנים
תהיין על שמת בני ישראל שתים עשרה על שמתם פתוחי חותם איש
על שמו תהיין לשני עשר שבט: ואבניא יהוין על שמהת בני ישר'
תרתא עסרי על שמהתהון כתב מפרש כגלף דעזקא גבר על שמיה

עלין למעלה בשפת המעיל היא החגורה כמעשהו כארוגת הסינר משעשה חשב ומחמשת מינין כך
ארוגת החשב מעשה חושב ומחמשת מינין ממנו יהיה עמו היה ארוג ולא יארגנו לבד ויחברנו
כתולדותם כסדר שנולדו ראובן שמעון לוי ויהודה דן ונפתלי על האחת ועל השנית גד ואשר יששכר
וזבולון יוסף ובנימן מלא שכן הוא כתוב במקום תולדתו עשרים וחמש אותיות בכל אחת ואחת
מעשה חרש אבן מעשה אומן של אבנים חרש זה דבוק הוא לתיבה שלאחריו לפיכך הוא נקוד פתח
בסופו וכן חרש עצים נטה קו חרש שלעצים וכן חרש ברזל מעצד כלשה דבוקים ופתוחים פתוחי
חותם כתרגומו כתב מפרש כגלף דעזקא חרוצות האותיות בתוכן שחורצין חותמי טבעות שהם לחתום
איגרות כתב ניכר ומפורש [illegible] כמו בשמות מוסבות משבצות מוקפות האבנים במשבצות
במצאות המשבצות סובבת את האבן קביב ומחבר המשבצת באפוד לגברון שיהא רואה הכהן השבטים
כתובים לפניו ויזכור צדקתם ועשית משבצת משוט משבצות מעוט משבצות שתים ולא פירש לך
עתה בפרשה זו את מקבת צרכן ובפרשת החשן גומר לך פירושן שרשרת זהב שלשלאות מגבלות לסוף
גבול החשן תעשה אותם מעשה עבות מעשה קליעת חוטין ולא מעשה נקבים וכפלים כאותן שעושין
לבורות שאין כאותן שעושין לעדרסקאות שקורין אנשעירש ונתתה את שרשרות שלעבותות העשויות
מעשה עבות על המשבצות הללו ולא זה הוא מקום צוואת עשייתן שלשרשרות ולא צוואת קביעתן ואין
מעשה האמור כאן לשון צווי ואין ונתתה האמור כאן לשון צווי אלא לשון עתיד כי בפרשת החושן חוזר ומצוה
על עשייתן ועל קביעתן ולא נכתב כאן שלא להודיע מקצת צורך המשבצות שצוה לעשות עם האפוד וכתב
כך זאת לומר לך המשבצות הללו ותוקן לך לכשתעשה שרשרות מגבלות על החושן תתנם על המשבצות
הללו חושן משפט שמכפר על קלקול הדין ד"א משפט שמברר דבריו והבטחתו אמת ד"י נמשפט
שהמשפט משמש ג' לשונות דברי טענות הדיינים ונגמר הדין ועונש הדין אם עונש מיתה אם עונש
מכות אם
עונש ממון

זהב שעושל
משבצ האבן
בזהב כמין
גומה למדת
האבן ולשקעה
במשבצ
כל

יְהֶוְיָן לִתְרֵי עֲסַר שִׁבְטִין ׃ ותכון עלי אחגארה אסמא בני אסל אל הי אתנא
עשר בציר אסמאיהם כנקש אלכאתם אסם כל ואחד עלי חגר כואן
לאתני עשר סבט ׃ וְעָשִׂיתָ עַל הַחֹשֶׁן שַׁרְשֹׁת גַּבְלֻת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר ׃
וְתַעְבֵּיד עַל חֻשְׁנָא תְּכִין מְתַחְמַן עוֹבַד גְּדִילוּ דִּדְהַב דְּכֵי ׃ ואצנע ללבדנה
סלאסל מעתדלה צנעה צפר מן דהב כאלץ ׃ וְעָשִׂיתָ עַל הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב
וְנָתַתָּ אֶת שְׁתֵּי הַטַּבָּעֹת עַל שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן ׃ וְתַעְבֵּיד עַל חֻשְׁנָא תַּרְתֵּין
עִזְקָן דִּדְהַב וְתִתֵּין יָת תַּרְתֵּין עַל תְּרֵין סִטְרֵי חֻשְׁנָא ׃ עִזְקָתָא

חשנא ׃ ואצנע להא חלקתין מן דהב ואגעלהא פי טרפיהא ׃ וְנָתַתָּה
אֶת שְׁתֵּי עֲבֹתֹת הַזָּהָב עַל שְׁתֵּי הַטַּבָּעֹת אֶל קְצוֹת הַחֹשֶׁן ׃ וְתִתֵּין יָת תַּרְתֵּין גְּדִילָן
דִּדְהַב עַל תַּרְתֵּין עִזְקָתָא בְּסִטְרֵי חֻשְׁנָא ׃ ותלך אלצפירתי אלדהב עלי אלחלקתין
אלתי פי טרפי אלבדנה ׃ וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת תִּתֵּן עַל שְׁתֵּי הַמִּשְׁבְּצוֹת
וְנָתַתָּה עַל כִּתְפוֹת הָאֵפֹד אֶל מוּל פָּנָיו ׃ וְיָת תַּרְתֵּין גְּדִילָן דְּעַל תְּרֵין סִטְרוֹהִי
תִּתֵּין עַל תַּרְתֵּין מְרַמְּצָתָא וְתִתֵּין עַל כִּתְפֵי אֵיפוֹדָא לָקֳבֵיל אַפּוֹהִי ׃ וטרפי
אלצפירתין אלאכרתין תגעלהמא עלי אלעינין פתציר עלי גאנבי אלצדרה
מן מקדמהא ׃ וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְשַׂמְתָּ אֹתָם עַל שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן
עַל שְׂפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל עֵבֶר הָאֵפֹד בָּיְתָה ׃ וְתַעְבֵּיד תַּרְתֵּין עִזְקָן דִּדְהַב וּתְשַׁוֵּי
יָתְהוֹן עַל תְּרֵין סִטְרֵי חֻשְׁנָא עַל סִפְתֵיהּ דִּלְעִבְרָא דְאֵיפוֹדָא לְגָיו ׃ ואצנע
איצא חלקתין מן דהב ואגעלהמא פי טרפי אלבדנה בחאשיתהא אלתי אלי

מכות [illegible] עונש ממון׳ וזה מסמס לשון בירור דברים שמפרש ומברר דבריו׳ כמעשה אפוד׳ מעשה חושב ומחמשת
מינין׳׳ זרת ארכו וזרת רחבו׳ כפול ומוטל לו לפניו כנגד לבו שנ׳ והיו על לב אהרן תלוי בכתפות האפוד הב אחורית
מאחוריו על כתפיו ונקפלת ויורדות לפניו מעט והחושן תלוי בהן בשרשרות וטבעות כמו שמפורש בענין
ומלאת בו׳ ענ׳ שהאבנים ממלאות גומות המשבצות המתוקנות להן קורא אותן בלשון מלואים׳׳ משובצים זהב׳
יהיו הטורים במלואתם מקפים משבצות זהב בעומק שיעור שיתמלא בעובי האבן זהו לשון במלואותם כשיעור
מלוי שבין שלאבנים יהיה עומק המשבצות לא פחות ולא יותר׳׳ איש על שמו׳ כסדר תולדותם אדם אבנים אודם
לראובן פטדה לשמעון וכן כולם׳׳ על החושן׳ בשביל החושן׳ [illegible] לקבעם בטבעותיו כמו שמפורש
למטה בענין׳ שרשרות׳ לשון שרשי אילן המאחזין לאילן להיאחז ולהתקע בארץ אף אלו יהיו מאחזין לחושן
שבהן יהיה תלוי באפוד והן שתי שרשרות האמורות למעלה בענין המשבצות ואף שרשרות כתר מנחם
בן סרוק בלשון שרשים ואני׳ שהרי״ש יתירה כמו מ״ם שבשלשום ומ״ם שבריקם ואיני רואה את
דבריו אלא שרשרת בלשון עברית כשלשלת בלשון משנה׳׳ גבלות׳ הוא מגבלות האמור למעלה שתתקעם
בטבעות שיהיו בגבול החשן וכל גבול לשון קצה אמו״ל בלעז׳ מעשה עבות׳ מעשה קליעה׳ על החושן׳
לצורך החושן כדי לקבעם בו׳ ולמיתבן לו׳ שהרי לא יתכן עשייתן עליו ואם כן מהו שחוזר ואומר ונתת את
שתי הטבעות והלא כבר כתובים בו והיה לו לכתוב בתחלת המקרה ועשית על קצות החשן שתי טבעות
זהב׳ ואף בשרשרות צריך אתה לפרש [illegible] כן׳ שלשני קצות החשן׳ לשתי פיאות שכנגד הצואר לימין
ולשמאלית הבאים מול כתפות האפוד׳׳ ונתת את שתי עבותות הזהב׳ והן הן שרשרות הכתובים למעלה ולא
פירש מקום קבועם בחשן עכשיו מפרש לך שיהא תוחב אותן בטבעות ותדע לך שהן הן הראשונות שהרי בפרשת
אלה פקודי [illegible] שתי קצות שלשתי עבותות שני ראשיהם שלכל אחת׳ תתן על שתי המשבצות הן
הכתובות למעלה׳ [illegible] החשן ופרשת האפוד לא פירש אבל עכשיו ואת מקומן שבעין מפרש שיתקע בהן
ראשי הטבעות [illegible] טבעות החשן לימין ולשמאל אצל הצואר שני ראשי שרשרת הימנית תוקע במשבצת
[illegible] שני שרשרת השמאלית׳ ונמצאו המשבצות על כתפות האפוד אחת בזו ואחת

כזה נמצא
בתפות האפוד

גאנב לצדרה מן דאכלהא: ועשית שתי טבעות זהב ונתתה אתם על שני
כתפות האפד מלמטה ממול פניו לעמת מחברתו ממעל לחשב האפד:
ותעביד תרתין עזקן דדהב ותתין יתהון על תרין כתפי אפודא מלרע
מלקביל אפוהי לקביל בית לופי מעלוי להמין אפודא: ואצנע איצא חלקתין
מן דהב ואגעלהמא כאיזא ניבי לצדרה מן אספל ממא ילי ונהא אמאם
תאליפהא פוק שפשנהא: וירכסו את החשן מטבעתו אל טבעת האפוד מטבעתו
בפתיל תכלת להיות על חשב האפוד ולא יזח החשן מעל האפוד: ויחדון
ית חשנא מעזקתיה לעזקת אפודא בחוטא דתכילתא למהוי על המין
אפודא ולא יתפרק חשנא מעלוי אפודא: ויחבכו לצדרה מן חלקהא אלי
חלק לצדרה בסלך מן אסמאנגון חתי תציר פוק שפשהא ולא תזול ענהא:
ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחשן המשפט על לבו בבאו אל הקדש
לזכרן לפני יהוה תמיד: ויטול אהרן ית שמהת בני ישראל בחשן דינא על
לביה במיעליה לקדשא לדכרנא קדם יי תדירא: ויחמל הרון אסמא בני אסר
פי לבדנה למהיאה עלי צדרה פי דכולה לקדס דכרא בין ידי אלה דאימא:
ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התמים והיו על לב אהרן בבאו
לפני יהוה ונשא אהרן את משפט בני ישראל על לבו לפני יהוה תמיד: ותתן
בחשן דינא ית אוריא וית תומיא ויהון על לבא דאהרן במיעליה לקדם יי ויטול
אהרן ית דין בני ישראל על לביה קדם יי תדירא: ואגעל פי לבדנה למהיאה לאנואר
ולצחאיח ויכון עלי צדר הרון פי דכולה בין ידי אלה. ויחמל הרון היאה בני
אסראיל עלי קלבה בין ידי אלה דאימא: ועשית את מעיל האפוד כליל תכלת:
ותעביד ית מעיל אפודא גמיר תכלא: ואצנע ממטר לצדרה עמה חאן גמרתה

בזו נמציאו כתפות האפד מחזיקין את החשן שלא יפול ובהן הוא תלוי ומדין שפת החשן התחתונה הולכת ובאה
ונוקשת על כריסו ואינה דבוקה לו יפה לכך הוצרך עוד שתי טבעות לתחתיתו כמו שמפרש והולך ממול
פניו של אפוד שלא יתן המטבעות בעבר הכתפות שכלפי המעיל אלא בעבר העליון שכלפי החוץ והוא קרוי מול
פניו לאפוד כי אותו עבר שאינו נראה אינו קרוי פנים שלשני קצות החשן הן שתי פאותיו התחתונות
לימין ולשמאל על שפתו אשר אל עבר האפד ביתה הרי לך שני מקצ באחד שיתנם משני קצות שלתחתיתו
שהוא כנגד האפוד שעליונו אינו כנגד האפוד שהרי סמוך לצואר הוא והאפוד נתון על [illegible] ועוד נתונים
שלא יקבעם בעבר החשן שכלפי החוץ אלא בעבר שכלפי פנים של ביתה ואותו העבר [illegible] לצד האפוד
שחשב האפוד חוגרו לכהן ונקפל הסינר לפני הכהן על מתניו וקצת כריסו מכאן ומ[illegible] עד כנגד קצורת
החשן וקצותיו שכבין עלין של שתי כתפות האפוד מלמטה שהמטבעות [illegible] כתפות האפוד [illegible]
הבאים על כתפיו כנגד גרונו ונקפלות ויורדות לפניו והטבעות בהם [illegible] האפוד
והוא של לעמת מחברתו סמוך למקום חבורן באפוד למעלה מן החגורה [illegible]
לו נתונים [illegible] בגובה זקיפת הכתפות שהוא של ממעל לחשב האפוד והן [illegible]
באותן טבעות ובטבעות החשן והוכן באותו פתיל לימין ולשמאל [illegible]

מן אסמאנגון: והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה ארג כפי
תחרא יהיה לו לא יקרע: ויהי פומיה כפיל לגויה תורא יהי מקף לפומיה סחור
סחור עובד מחי כפום שריין יהי ליה דלא יתבזע: ויכון פאה אדיהו ראסה
פי וסטה וחאשיה תחיט בה מסתדירא צנעת חאיך כפם אלדרע יכון לה
לא יתכרק: ועשית על שוליו רמני תכלת וארגמן ותולעת שני על
שוליו סביב ופעמני זהב בתוכם סביב: ותעביד על שפולוהי רמוני תכלא
וארגונא וצבע זהורי על שפולוהי סחור סחור וזגין דדהב ביניהון סחור סחור:
ואצנע פי דילה רמאמין מן אסמאנגון וארגואן וצבע קר פי דילה מסתדירא
וגלאגל מן דהב פי מא בינהמא מסתדירא: פעמן זהב ורמון פעמן זהב
ורמון על שולי המעיל סביב: זוגא דדהבא ורמונא זוגא דדהבא ורמונא
על שפולי מעילא סחור סחור: גלגל מן דהב ורמאנה גלגל מן דהב ורמאנה
פי דיל אלממטר מסתדירא: והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבאו
אל הקדש לפני יהוה ובצאתו ולא ימות: ויהי על אהרן לשמשא וישתמע
קליה במיעליה לקדשא קדם יי ובמפקיה ולא ימות: ויכון עלי הרון אד יכדם
ויסמע צותה פי דכולה אלקדס בין ידי אלה ופי כרוגה ולא יהלך:

ד ועשית ציץ זהב טהור ופתחת עליו פתוחי חותם
קדש ליהוה: ותעביד ציצא דדהב דכי ותגלוף עלוהי כתב מפרש קודש
ליי: ואצנע עצאבה מן דהב ואנקש עליהא נקש אלכאתם קדס ליהוה:
ושמת אתו על פתיל תכלת והיה על המצנפת אל מול פני המצנפת
יהיה: ותשוי יתיה על חוטא דתכילתא ויהי על מצנפתא לקביל אפי
מצנפתא יהי: ושדהא בסלך אסמאנגון ותכון דון אלעמאמה מן מקדמהא:

לפנים וחוזר לאחור ונוקם על כריכו ונמצא מיושב על המעיל ופה: ממול פניו בעבר החיצון: וירכסו
לשון חיבור וכן מרכסי איש חבורי חבלי רשעים: וכן והרכסים לבקעה הרים המחוברים זה לזה שלא
ליקד לבא שביניהם שא בקועי גדול שמעק ממוכתן הגיא זקופה ומעוקה יהיו לבקעת מישור ושוחה לילך:
להיות על חשב האפוד להיות החשן דבוק אל חשב האפוד: ולא יזח לשון ניתוק ולשון ערבי הוא כדברי
דונש בן לבדט: את האורים ואת התמים הוא כתב שם המפורש שהיה נתנו בתוך כפלי החשן שעל
ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו ובמקדש שני היה החשן וראוי לכהן גדול להיות מחוסר
בגדים אבל אותו השם לא היה בתוכו ע"ש אותו הכתב הוא קרוי משפט שנ' ושאל לו במשפט האורים
את משפט בני ישראל דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר אולא לעשות ולפי מדרש
אגדה שהחשן מכפר על מעוותי הדין נקרא משפט ע"ש סליחת המשפט: את מעיל האפוד שהאפוד נתון
עליו לחגורה: כליל תכלת כולו תכלת שאין מין אחר מעורב בו: והיה פי ראשו פי המעיל בגבהו הוא
פתיחת בית הצואר: בתוכו כתרגומו כפיל לגויה כפול לתוכו להיות לו לשפה כפילתו והיה מעשה אורג ולא במחט:
כפי תחרא למדנו שהשריונים שלהם פיהם כפול: לא יקרע כדי שלא יקרע והמקרעו עובר בלאו שזה ממנין לאוין
שבתורה וכן לא יזח החשן וכן לא יסורו ממנו הנאמ' בבדי הארון: רמוני עגולים וחלולים היו כמין רמונים
העשויים כביצת תרנגולת: ופעמוני זהב זגין עם ענבלין שבתוכם: בתוכם סביב ביניהם סביב בין שני
רמונים פעמון אחד דבוק ותלוי בשולי המעיל: פעמון זהב ורמון אצלו: ולא ימות מכלל לאו אתה שומע

היינאס
יהודה

והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לכל מתנת קדשיהם והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני יהוה: ויהי על בית עינוהי דאהרן ויטול אהרן ית עוית קדשיא דיקדשון בני ישראל לכל מתנת קדשיהון ויהי על בית עינוהי תדירא לרעוא להון קדם יי: ותכון עלי גבהת הרון אד יתגפר ען דנוב טאקדאס טדי יקדסוהא בנו אסראיל לגמיע עטאיאהם ואקדאסהם ותכון עלי גבהתה דאימא לירתצי ענהם בין ידי אלה: ושבצת הכתנת שש ועשית מצנפת שש ואבנט תעשה מעשה רקם: ותרמיץ כתונא דבוצא ותעביד מצנפתא דבוצא והמיין תעביד עובד צייר: ווש תתוביה מן עשר ואיצנע עמאמה מן עשר ותזנאר תיצנעה צנעה ראקם: ולבני אהרן תעשה כתנת ועשית להם אבנטים ומגבעות תעשה להם לכבוד ולתפארת: ולבני אהרן תעביד כתונין ותעביד להון המיינין וקובעין תעביד להון ליקר ולתשבחא: ולבני הרון תצנע תואניא ואצנע להם זנאניר וקלאנים תצנעהא להם לכראמה ופכר: והלבשת אתם את אהרן אחיך ואת בניו אתו ומשחת אתם ומלאת את ידם וקדשת אתם וכהנו לי: ותלביש יתהון ית אהרן אחוך וית בנוהי עמיה ותרבי יתהון ותקריב ית קרבנהון ותקדיש יתהון וישמשון קדמי: ותלבסהא הרון אכיך ובניה מעה ואמסחהם ואכמל ואנגהם וקדסהם ויאמולי: ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה ממתנים ועד ירכים יהיו: ועביד להון מכנסין דבוץ לכסאה בסר עריא מחרצין ועד ירכן יהון: ואצנע להם סראויל מן עשר לתגטי מן אבדאנהם אלסוואה מן אלחקוין אלי אלרכבתין תכון: והיו על אהרן ועל בניו בבאם אל אהל מועד או בגשתם אל המזבח לשרת בקדש ולא ישאו עון ומתו חקת עולם לו ולזרעו אחריו: ויהון על אהרן ועל בנוהי במיעלהון למשכן זמנא או

הין אם יהיו לבלא יתחייב מיתה הא אם יכנס מחוסר א' מן הבגדים הללו חייב מיתה בידי שמים ציץ כמין טס של זהב היה רוחב שתי אצבעות מקיף על המצח מאוזן לאוזן על פתיל תכלת ובמקום אחר הוא אומר ויתנו עליו פתיל תכלת ועוד כתיב כאן והיה על המצנפת ולמטה הוא אומר והיה על מצח אהרן ובשחיטת קדשים שנינו שערו היה נראה בין ציץ למצנפת מעט מניח תפלין למדנו שהמצנפת למעלה בגובה הראש ואינה עמוקה ליכנס בה כל הראש עד המצח והציץ מלמטה והפתילים היו נקובין ותלויין בו בשני ראשיו ובאמצעו שש בשלשה מקומות הללו פתיל מלמעלה אחד מבחוץ ואחד מבפנים כנגדו וקושר ראשי הפתילים מאחורי העורף שלשתן ונמצאו בין אורך הטס ופתילי ראשיו מקיפין את הקדקוד והפתיל האמצעי שבראשו קשור עם ראשי השנים הולך על פני רוחב הראש מלמעלה ונמצא עשוי כמין כובע ועל פתיל האמצעי הוא אומר והיה על המצנפת והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המצנפת והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל והטס תלוי כנגד מצחו ונתקיימו כל המקראות פתיל על המצנפת הציץ והציץ על הפתיל ופתיל על המצנפת מלמעלה ונשא אהרן לשון סליחה ואעפ״כ אינו זז ממשמעו אהרן נושא המשא שלעון נמצא מסולק העון מן הקדשים את עון הקדשים לרצות על הדם ועל החלב שקרבו בטומאה כמו ששנינו איזה עון הוא נושא אם עון פיגול הרי כבר נאמר לא ירצה ואם עון נותר הרי נאמר לא יחשב ואין לומר שיכפר על הכהן שהקריבם

במקרבהון למדבחא לשמשא בקדשא ולא יקבלון חובא ולא ימותון קים
עלם ליה ולבנוהי בתרוהי: ותכון עלי הרון ובניה פי דכולהם אלי כבא אלמחצר
[illegible] ופי תקדמהם אלי אלמדבח ליכדמו פי אלקדס ולא יחמלו וזרא פיהלכון
רסם דהר לה ולנסלה מן בעדה:
וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אתם לכהן לי לקח פר אחד בן בקר ה
ואילם שנים תמימם: ודין פתגמא דתעביד להון לקדשא יתהון לשמשא
קדמי סב תור חד בר תורי ודכרין תרין שלמין: והדא אלאמר אלדי תצנע
להם לתקדסהם ויאמו לי. כד רתא מן אלבקר וכבשין צחיחין: ולחם מצות
וחלת מצת בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן סלת חטים
תעשה אתם: ולחים פטיר וגריצן פטירן דפילן במשח ואספוגין פטירין
דמשיחין במשח סלת דחטין תעביד יתהון: וכבז פטיר וגראדק פטיר
מלתות בדהן ורקאק פטיר ממסוח בדהן. מן סמיד אלחנטה תצנעהא:
ונתת אותם על סל אחד והקרבת אתם בסל ואת הפר ואת שני האילם:
ותתין יתהון על סלא חד ותקריב יתהון בסלא: וית תורא וית תרין דכרין:
ואגעלהא פי סלה ואחדה ותקדמהא פיהא מע אלתור ואלכבשין: ואת אהרן
ואת בניו תקריב אל פתח אהל מועד ורחצת אתם במים: וית אהרן
וית בנוהי תקריב לתרע משכן זמנא ותסחי יתהון במיא: וקדם הרון
ובניה אלי באב קבא אלמחצר ואגסלהם במא: ולקחת את הבגדים והלבשת
את אהרן את הכתנת ואת מעיל האפד ואת האפד ואת החשן ואפדת
לו בחשב האפד: ותסב ית לבושיא ותלביש ית אהרן ית כתונא וית
מעיל אפודא וית אפודא וית חושנא ותתקין ליה בהמין אפודא: וכד
אלתיאב ואלבס הרון אלתוניה ואלממטר ואלצדרה ואלברנס ואשדדה בשפנגהא:

טמאים שהרי עון הקדשים נאמר ולא עון המקריבים״ אינו מרצה אלא בהכשיר הקרבן״ והיה על מצחו תמיד
אא"א שיהא על מצחו תמיד שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה אלא תמיד לרצות להם אף אינו על מצחו
שלא היה כהן גדול עובד באותה שעה״ ולדברי האומר עודהו על מצחו מכפר [illegible] ואם לאו אינו מרצה
נדרש על מצחו תמיד מלמד שממשמש בו בעודו על מצחו שלא יסיח דעתו ממנו״ ושבצת עשה אותה:
משבצות משבצות וכולה של שבץ״ ולבני אהרן תעשה כתנות ארבעה בגדים הללו ולא יותר כתונת ואבנט
ומגבעות היא מצנפת ומכנסים כתובים למטה בפרשה״ והלבשת אותם את אהרן״ אותן האמורין באהרן
חשן ואפוד ומעיל וכתונת תשבץ מצנפת ואבנט וציץ ומכנסים הכתובים למטה בכולם״ ואת בניו אתו
אותם הכתובים בהם״ ומשחת אותם את אהרן ואת בניו בשמן המשחה״ ומלאת את ידם כל מלוי
ידים לשון חינוך כשהוא נכנס לדבר להיות מוחזק בו מאותו יום והלאה הוא ובלשון לעז על פקידת
דבר נותן השליט בידו בית יד של עור שקורין גוואנט ועל ידו הוא מחזיקו בדבר וקורין לאותה מסירה
ריווישטיר והוא מלוי ידים״ ושלה להם לאהרן ולבניו״ מכנסים [illegible] הרי שמונה בגדים לכ"ג וארבעה
לכהן הדיוט״ והיו כל הבגדים האלה על אהרן הראויין לו״ ועל בניו האמורין בהם״ בבואם אל אהל
מועד להיכל וכן למשכן״ ומתו הא למדת שהמשמש מחוסר בגדים במיתה״ חקת עולם לו כל
מקום שנא' חקת עולם היא גזירה מיד ולדורות לעכב בו״ לקח כמו קח ושתי גזרות הן אחת של קיחה
ואחת של לקיחה

ושמת המצנפת על ראשו ונתת את נזר הקדש על המצנפת׃ ותשוי מצנפתא
על רישיה ותתן ית כלילא דקודשא על מצנפתא׃ ותגעל אלעמאמה עלי ראסה
ואנעל תאג אלקדס דון אלעמאמה׃ ולקחת את שמן המשחה ויצקת על
ראשו ומשחת אתו׃ ותסב ית משחא דרבותא ותריק על רישיה ותרבי
יתיה׃ וכד מן דהן אלמסח ותצב עלי ראסה ואמסחה׃ ואת בניו תקריב
והלבשתם כתנת׃ וית בנוהי תקריב ותלבישנון כתונין׃ וקדם בניה ואלבסהם
תואניא׃ וחגרת אתם אבנט אהרן ובניו וחבשת להם מגבעת והיתה
להם כהנה לחקת עולם ומלאת יד אהרן ויד בניו׃ ותזריז יתהון המיין
אהרן ובנוהי ותתקין להון קובעין ותהי להון כהונתא לקים עלם ותקריב
קרבנא דאהרן וקרבנא דבנוהי׃ ואשדדהם בזנאניר הרון ובניה וזקלדהם
בקלאנסא פתציר להם אמאמה רסם דהר ואכמל ואנב הרון וואנב
בניה׃ והקרבת את הפר לפני אהל מועד וסמך אהרן ובניו את ידיהם
על ראש הפר׃ ותקריב ית תורא לקדם משכן זמנא ויסמוך אהרן
ובנוהי ית ידיהון על ריש תורא׃ וקדם אלתור בין ידי קבא אלמחצר ויסנד
הרון ובניה אידיהם עלי ראסה׃ ושחטת את הפר לפני יהוה פתח אהל
מועד׃ ותכוס ית תורא קדם יי בתרע משכן זמנא׃ ואדבחה בין ידי אללה
ענד באב קבא אלמחצר׃ ולקחת מדם הפר ונתתה על קרנת המזבח באצבעך
ואת כל הדם תשפך אל יסוד המזבח׃ ותסב מדמא דתורא ותתן על קרנת
מדבחא באצבעך וית כל דמא תשפוך ליסודא דמדבחא׃ וכד מן דמה
ואגעלה עלי ארכאן אלמדבח באצבעך ואצב באקיה ענד אססה׃ ולקחת
את כל החלב המכסה את הקרב ואת היתרת על הכבד ואת שתי הכלית
ואת החלב אשר עליהן והקטרת המזבחה׃ ותסב ית כל תרבא דחפי ית גוא

ואחת שלקיחה ולמן פתרון אחד׳׳ פר אחד׳ לכפר מעשה העגל שהוא פר׳׳ ולחם מצות וחלות מצות
ורקיקי מצות׳ הרי אלו שלשה מינין רבוכה וחלות ורקיקין׳ לחם מצות היא הקרויה למטה בענין חלת לחם
שמן שנ׳ שנותן שמן ברבוכה כנגד החלות והרקיקין וכל המינין באים עשר עשר חלות׳׳ בלולות בשמן
כשהן קמח יוצק בהן שמן ובוללן׳׳ משוחים בשמן׳ אחר אפייתן מושחן כמין כאף יונית שהיא עשויה
כנון שלנו כזה נ׳׳ והקרבת אותם ׳ל חצר המשכן ביום הקמתו׳׳ ורחצת׳ טבילת כל הגוף׳׳ ואפדת׳ קשט
ותקן החגורה והסינר סביבותיו׳׳ נזר הקדש׳ זה הציץ׳׳ על המצנפת׳ כמו שפירשתי למעלה על הפתיל
האמצעי ושני פתילים שבראשו קשורין שלשתן מאחורי העורף הוא נותנו על המצנפת כמין כובע׳׳ ומשחת
אותו׳ אף משיחה זו כמין כי נותן שמן על ראשו ובין ריסי עיניו ומחברן באצבעו׳׳ והיתה להם׳ מילוי
ידים זה לכהונת עולם׳׳ ומלאת׳ ע״י הדברים האלה׳׳ יד אהרן ויד בניו׳ במילוי ופקודת הכהונה׳׳ פתח
אהל מועד׳ בחצר המשכן שלפני ההיכל׳׳ על קרנות׳ למעלה בקרנות ממש׳׳ ואת כל הדם׳ שיירי הדם׳ אל
יסוד המזבח׳ כמין בליטת בית קבול עשוי לו סביב סביב לאחר שעלה אמה מן הארץ׳׳ החלב המכסה
את הקרב׳ הוא הקרום שעל הכרס שקורין טילא׳׳ ואת היותרת׳ היא טרפשא דכבדא שקורין איבריש׳׳
על הכבד׳ אף מן הכבד טול עמה׳׳ תשרוף באש׳ לא מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו׳׳ וזרקת׳
בכלי אוחז במזרק וזורק כנגד הקרן כדי שיראה לכאן ולכאן ואין קרבן טעון מתנה באצבע אלא
חטאת בלבד
אבל שאר

ויית תרבא דעל כבדא וית תרתין כלין וית תרבא דעליהון ותסיק למדבחא׃
וכד מנה יתרב למגטי לגוף וזאידה לכבד מע לכלותין ולשחם ערי עליהמא
וקתר דאך עלי למדבח׃ ואת בשר הפר ואת עורו ואת פרשו תשרף באש
מחוץ למחנה חטאת הוא׃ וית בסר תורא וית משכיה וית אוכליה תוקיד
בנורא מברא למשריתא חטאתא הוא׃ ולחם לתור ונגלדה ופרתה אחרקה
באנאר. כארנ לעסכר לאנה רכוה׃ ואת האיל האחד תקח וסמכו אהרן מ״ג
ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ וית דכרא חד תסב ויסמכון אהרן ובנוהי
ית ידיהון על ריש דכרא׃ ותם קדם אחד לכבשין. ויסנד הרון ובניה אידיהם
עלי ראסה׃ ושחטת את האיל ולקחת את דמו וזרקת על המזבח סביב׃
ותכוס ית דכרא ותסב ית דמיה ותזרוק על מדבחא סחור סחור׃ וארכמה וכד
מן דמה ורשה עלי למדבח מסתדירא׃ ואת האיל תנתח לנתחיו ורחצת קרבו
וכרעיו ונתת על נתחיו ועל ראשו׃ וית דכרא תפליג לאברוהי ותחליל
גויה וכרעוהי ותתין על אברוהי ועל רישיה׃ ועיצה אעצאא ואגסל גופה
ואכארעה ואצפהא עלי אעצאיה וראסה׃ והקטרת את כל האיל [redacted]
המזבחה עלה הוא ליהוה ריח ניחוח אשה ליהוה הוא׃ ותסיק ית כל דכרא
למדבחא עלתא הוא קדם יי לאתקבלא ברעוא קרבנא קדם יי הוא׃ וקתרה עלי
למדבח לאנה עצידה ללה מרצי מקבול קרבאן ללה׃ ולקחת את האיל השני
וסמך אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ ותסב ית דכרא תנינא ויסמוך
אהרן ובנוהי ית ידיהון על ריש דכרא׃ וקדם לכבש לתאני ויסנד הרון ובניה
אידיהם עלי ראסה׃ ושחטת את האיל ולקחת מדמו ונתתה על תנוך אזן אהרן
ועל תנוך אזן בניו הימנית ועל בהן ידם הימנית ועל בהן רגלם הימנית וזרקת את
הדם על המזבח סביב׃ ותכוס ית דכרא ותסב מדמיה ותתין על רום אודנא דאהרן

חטאות בלבד אבל שאר זבחים אינן טעונין קרן ולא אצבע שמתן דמן מחצי המזבח ולמטה ואינו עולה
בכבש אלא עומד בארץ וזורק׃ סביב כן מפורש בשחיטת קדשים שאין סביב אלא שתי מתנות שהן ארבע
האחת בקרן זוית זו והאחת שכנגדה באלכסון וכל מתנה נראית בשני צדי הקרן אילך ואילך נמצא הדם נתון
בארבע רוחות לכך קרוי סביב׃ על נתחיו עם נתחיו מוסף על שאר הנתחים׃ ריח ניחוח נחת רוח לפני
שאמרתי ונעשה רצוני׃ אשה לשון אש והיא הקטרת איברים שעל האש׃ תנוך הוא המחוקה האמצעי —
שבתוך האוזן שקורין טנררום׃ בהן ידם הגודל ובפרק האמצעי׃ החלב זה חלב הדקין או הקיבה׃ היותרת
מן הכליות ולמטה כמו שמפורש בויקרא שנלכת העצה יסירנה מקום שהכליות יועצות —
ובאימורי בפרלא נאמר אליה שאין אליה קריבה אלא בכבש וכבשה ואיל׃ אבל שור ועז אינם טעונים אליה
ואת שוק הימין לא מצינו הקטרה בשוק הימין עם האימורין אלא זו בלבד׃ כי איל מלואים הוא שלמים
לשון שלמות שהושלם מכל מגיד הכתוב שהמלואים שלמים שמשימים שלום למזבח ולעובד העבודה
ולבעלים לכך אני מצריכו החזה להיות לו לעובד העבודה למנה וזהו משה ששימש במלואים והשאר
אכלו אהרן ובניו שהם בעלים כמפורש בענין׃ וככר לחם מן החלות׃ וחלת לחם שמן ממין הרבוכה׃ ורקיק
מן הרקיקין אחד מעשרה שבכל מין ומין לא מצינו תרומת לחם הבא עם זבח בקטרת אלא זו בלבד שתרומת

לחמי תודה
ול נזיר

ועל רום אודנא דבנוהי דימינא ועל אלין ידהון דימינא ועל אלין רגליהון
דימינא ותזרוק ית דמא על מדבחא סחור סחור: ואדבחה וכד מן דמה
ואגעל עלי שחמה אד הרון ושחמאת אדאן בניה אלאימן ועלי אבהאם
אידיהם אלאימן ועלי אבהאם ארגלהם אלאימן ורש באקי אלדם עלא
אלמדבח מסתדירא: ולקחת מן הדם אשר על המזבח ומשמן המשחה
והזית על אהרן ועל בגדיו ועל בניו ועל בגדי בניו אתו וקדש הוא ובגדיו
ובניו ובגדי בניו אתו: ותסב מן דמא דעל מדבחא וממשחא דרבותא
ותדי על אהרן ועל לבושוהי ועל בנוהי ועל לבושי בנוהי עמיה ויתקדש
הוא ולבושוהי ובנוהי ולבושי בנוהי עמיה: וכד מן אלדם אלדי עלי אלמדבח
ומן דהן [illegible] ואנצח עלי הרון ותיאבה ובניה ותיאב בניה מעה פיתקדס
הו ותיאבה ובניה ותיאב בניה מעה: ולקחת מן האיל החלב והאליה
ואת החלב המכסה את הקרב ואת יתרת הכבד ואת שתי הכלית ואת
החלב אשר עליהן ואת שוק הימין כי איל מלאים הוא: ותסב מן דכרא
תרבא ואליתא ותרבא דחפי ית גוא וית חצר כבדא וית תרתין כלין וית
תרבא דעליהון וית שקא דימינא ארי דכר קרבניא הוא: וכד מן אלכבש
אלתרב ואליה וגמיע אלשחם אלמגטי אלגוף וזאידה' אלכבד ואלכלותין
ואלשחם אלדי עליהמא ואלסאק אלאימן לאנה כבש אלכמאל: וככר לחם אחת
וחלת לחם שמן אחת ורקיק אחד מסל המצות אשר לפני יהוה: ופתא
דלחים חדא וגריצתא דלחים משח חדא ואספוג חד מסלא דפטיריא דקדם יי:
ורגיף ואחד מן כל נוע מן אלכבז ונדרקה ואחדה ממסוחה בדהן ורקאקה
ואחדה מן סל אלפטיר אלדי בין ידי אללה: ושמת הכל על כפי אהרן ועל
כפי בניו והנפת אתם תנופה לפני יהוה: ותשוי כולא על ידי אהרן ועל
ידי בנוהי ותרים יתהון ארמא קדם יי: ויציר אלגמיע עלי כפי הרון וכפי בניה
וחרך דלך תחריכא בין ידי אללה: ולקחת אתם מידם והקטרת המזבחה
על העלה לריח ניחוח לפני יהוה אשה הוא ליהוה: ותסב יתהון מידהון ותסיק

לחמי תודה ואיל נזיר נתונה לכהנים עם חזה ושוק ומזה לא היה למשה אלא חזה בלבד: על כפי אהרן והנפת' שניהם עסוקים בתנופה הבעלים והכהן האיכד כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף ובזה היו אהרן ובניו בעלים ומשה כהן: תנופה מוליך ומביא למי שארבע רוחות העולם שלו ותנופה מעכבת ומבטלת פורעניות ורוחות רעות מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו ומעכבת טללים רעים: על העלה על האיל הראשון שהעלית עולה: לריח ניחוח לנחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו: אשה לאש נתן: ליי' לשמו של מקום: וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגו' קדשם לדורות להיות נוהגת תרומתם והנפתם בחזה ושוק של שלמים אבל לא בהקטרה שא והיה לאהרן ולבניו לאכול: חק עולם מאת בני ישראל שהשלמים לבעלים ואת החזה ואת השוק יתנו לכהן: ר"ת

למדבחא על עלתא לאתקבלא ברעוא קדם יי קרבנא הוא קדם יי׃ וכ׳ד׳ה מן איד׳הם
ותקטרה עלי אלמדבח מע אלצעידה מקבול מרצי בין ידי אללה קרבאן הו ללה׃
ולקחת את החזה מאיל המלאים אשר לאהרן והנפת אתו תנופה לפני
יהוה והיה לך למנה׃ ותסב ית חדיא מדכר קורבניא דלאהרן ותרים יתיה
ארמא קדם יי ויהי לך לחלק׃ ותאכ׳ד׳ אלקץ מן כבש אלכמאל אלדי להרון ותרפעה תחריכא
בין ידי אללה ויכון לך נציבא׃ וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה
אשר הונף ואשר הורם מאיל המלאים מאשר לאהרן ומאשר לבניו׃
ותקדיש ית חדיא דארמותא וית שקא דאפרשותא דאתרם ודאתפרש
מדכר קרבניא מדלאהרן ומדלבנוהי׃ וקדס קץ אלתחריך [illegible] אלרפיעה
אלדי חרך ואלדי רפע מן כבש אלכמאל אלדי להרון ובניה׃ והיה לאהרן ולבניו
לחק עולם מאת בני ישראל כי תרומה הוא ותרומה יהיה מאת בני
ישראל מזבחי שלמיהם תרומתם ליהוה׃ ויהי לאהרן ולבנוהי לקים עלם
מן בני ישראל ארי אפרשותא הוא ואפרשותא יהי מן בני ישראל מנכסת
קדשיהון אפרשותהון קדם יי׃ פיציר להרון ובניה רסם אלדהר מן בני אסר׳
נמי אנהא רפיעה כד׳אך יכונו רפיעה מן בני אסר׳ מן דבאיח סלאמתהם
ומא רפיעתהם ללה׃ ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו למשחה
בהם ולמלא בם את ידם׃ ולבושי קודשא דלאהרן יהון לבנוהי בתרוהי
לרבאה בהון ולקרבא בהון ית קורבנהון׃ ות׳יאב אלקדס אלתי להרון תכון לבניה
מן בעדה ימסחון פיהא ויכמל בהא ואנבהם׃ שבעת ימים ילבשם
הכהן תחתיו מבניו אשר יבא אל אהל מועד לשרת בקדש׃ שבעה יומין
ילבשנון כהנא תחותוהי מבנוהי דייעול למשכן זמנא לשמשא בקודשא׃
סבעה איאם ילבסהא אלאמאם בעדה מן בניה פיצלח אן ידכ׳ל אלי כבא
אלמחצר יכדם פי אלקדס׃ ואת איל המלואים תקח ובשלת את בשרו במקם

תנופה לשון הולכה והובאה ויטליר בלע״ז הורם לשון מעלה ומוריד כי תרומה הוא החזה ושוק הזה לבניו אחריו
למי שבא בגדולה אחריו למשחה להתגדל בהם שיש משיחה לשון שררה כמו לך נתתים למשחה של תגעו במשיחי
ולמלא בם את ידם ע״י הבגדים הוא מתלבש בכהונה גדולה שבעת ימים רצופים ילבשם הכהן אשר יקום מבניו
תחתיו לכהונה גדולה כשימנוהו להיות כהן גדול אשר יבא אל אהל מועד אותו כהן המוכן ליכנס לפני לפנים ביום
הכפורים וזהו כהן גדול שאין עבודת יום הכפורים כשרה אלא בו תחתיו מבניו מלמד שאם יש לו לכהן גדול בן ממלא את
מקומו ימנוהו כ״ג תחתיו הכהן תחתיו מבניו מכאן ראיה כל לשון כהן לשון פועל עובד [illegible] ולפיכך [illegible]
לפניו במקום קדוש ואיזה בחצר אהל מועד שהשלמים הללו קדשי קדשים היו פתח אהל מועד כל החצר קרויין ואכלו
אותם אהרן ובניו לפי שהם בעליהם אשר כופר בהם כל זרות ותיעוב למלא את ידם באיל ולחם הללו לקדש
אותם שעל המלואים הללו נתמלאו ידיהם ונתקדשו לכהונה כי קדש הם קדשי קדשים ומכאן למדנו אזהרה לזר
האוכל קדשי קדשים שנתן המקרא טעם לדבר לפי שהם קודש הם ועשית לאהרן ולבניו ככה שנה הכתוב וכפל לעכב
שאם חסר
דבר אחד

קדש׃ וית דכרא קרבניא תסב ותבשיל ית בסריה באתר קדיש׃ וכר כבש אלכמאל.
ואנצב להמה פי מוצע מקדס׃ ואכל אהרן ובניו את בשר האיל ואת
הלחם אשר בסל פתח אהל מועד׃ וייכול אהרן ובנוהי ית בסר דכרא וית
לחמא דבסלא בתרע משכן זמנא׃ ויאכל הרון ובניה לחם אלכבש. מע
אלכבז אלדי פי אלסל ענד באב מצרב אלועד׃ ואכלו אתם אשר כפר
בהם למלא את ידם לקדש אתם וזר לא יאכל כי קדש הם׃ וייכלון
יתהון דיתכפר בהון לקרבא ית קרבנהון לקדשא יתהון וחילוני לא ייכול
ארי קדשא אנון׃ ויאכלונה אלדי אסתכפר בהם ליכמל ואנבהם וליקדסהם.
ואגנבי לא יאכל אד הם קדסא׃ ואם יותר מבשר המלאים ומן הלחם עד
הבקר ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קדש הוא׃ ואם ישתאר
מבסר קרבניא ומן לחמא עד צפרא ותוקיד ית דאשתאר בנורא לא יתאכיל
ארי קדשא הוא׃ ואן בקי מן לחם אלכמאל ומן אלכבז אלי אלצבח פליחרק באלנאר
ולא יוכל אד הם קדסא׃ ועשית לאהרן ולבניו ככה ככל אשר צויתי אתכה
שבעת ימים תמלא ידם׃ ותעביד לאהרן ולבנוהי כדין ככל דפקידית יתך
שבעה יומין תקריב קרבנהון׃ ואצנע להרון ובניה כמי אמרתך. סבעה
איאם תכמל ואנבהם׃ ופר חטאת תעשה ליום על הכפרים וחטאת על
המזבח בכפרך עליו ומשחת אתו לקדשו׃ ותורא דחטתא תעביד ליומא על
כפוריא ותדכי על מדבחא בכפרותך עלוהי ותרבי יתיה לקדשותיה׃ ותור אלדכוה
תצנעה כל יום ללגפר אן פתדכי אלמדבח ותסתגפר ענדה ותמסחה ותקדסה׃
שבעת ימים תכפר על המזבח וקדשת אתו והיה המזבח קדש קדשים כל הנגע
במזבח יקדש׃ שבעה יומין תכפר על מדבחא ותקדיש יתיה ויהי מדבחא
קדש קודשין כל דיקרב במדבחא יתקדש׃ סבעה איאם תסתגפר ענדה
ותקדסה פיציר אלמדבח מן כואץ אלאקדאס כלמן ודנא בשימנה תקדס׃
וזה אשר תעשה על המזבח כבשים בני שנה שנים ליום תמיד׃ ודין דתעביד ז

ש אם חסר דבר אחד מכל האמור בענין לא נתמלאו ידיהם להיות כהנים ועבודתם פסולה׃ אותכה. כמו אותך׃
שבעת ימים תמלא. בענין הזה ובקרבנות הללו בכל יום׃ על הכפורים. בשביל [illegible] הכפו׳ לכפר על המזבח
מכל זרות ושנוי ולפי שנא׳ שבעת ימים תמלא את ידם איני׳ אלא דבר הבא בשבילם כגון האילים והלחם׃ אבל הבא
בשביל המזבח כגון פר שהוא לחטוי המזבח לא שמענו לכך הוצרך מקרא זה׃ ומדרש תורת כהנים אומ׳ כפרת
המזבח הוצרכה שמא התנדב איש דבר גזול במלאכת המשכן והמזבח׃ וחטאת. ותרבי לשון מהגר ל
דמים הנתונים באצבע קרוי חטוי׃ ומשחת אותו. בשמן המשחה וכל המשיחות כמין כף׃ והיה המזבח
קדש. ומה היא קדושתו כל הנוגע במזבח יקדש אפי׳ קרבן פסול שעלה עליו קדשו המזבח להכשירו שלא ירד
מתוך שנ׳ כל הנוגע יקדש שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי כגון דבר שלא היה פסולו בקודש כגון הרובע והנרבע
בהם

ומוקצה והנעבד והטרפה וכיוצא

על מדבחא אמרין בני שנא תרין ליומא תדירא ׃ והדי מא תקרבה עלי אל
מדבח חמלין אבני סנה פי כל יום דאימא ׃ את הכבש האחד תעשה בבקר ואת
הכבש השני תעשה בין הערבים ׃ ית אמרא חד תעביד בצפרא וית אמרא תנינא
תעביד בין שמשיא ׃ אחדהמא בגדאה ואלאכר בין אלגרובין ׃ ועשרן סלת
בלול בשמן כתית רבע ההין ונסך רביעת ההין יין לכבש האחד ׃ ועסרונא
סלתא דפיל במשח כתישא רבעות הינא ונסכא רבעות הינא חמרא לאמרא
חד ׃ ועשר סמיד מלתות ברבע קסט מן דהן זיתון מדקוק ומזאג רבע קסט
כמר מעכל חמל ׃ ואת הכבש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר
וכנסכה תעשה לה לריח ניחח אשה ליהוה ׃ וית אמרא תנינא תעביד בין שמשיא
כמנחת צפרא וכנסכה תעביד לה לאתקבלא ברעוא קרבנא קדם יי ׃ ואדא
קרבת אלתאני בין אלגרובין פכהדייה אלגדאה ומזאגהא תצנעה פיציר מקבול
מרצי קרבאן ללה ׃ עלת תמיד לדרתיכם פתח אהל מועד לפני יהוה אשר
אועד לכם שמה לדבר אליך שם ׃ עלת תדירא לדריכון בתרע משכן
זמנא קדם יי דאזמין מימרי לכון תמן למללא עמך תמן ׃ צעידת דאימא
לאגיאלכם. ענד באב כבא אלמחצר בין ידי אללה. אלדי אחצרכם הנאך ואכאטבך
תם ׃ ונעדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי ׃ ואזמין מימרי תמן לבני
ישראל ואתקדש ביקרי ׃ פאדי חצרת תם לבני אסראיל תקדם אלבית בנורי ׃ וקדשתי
את אהל מועד ואת המזבח ואת אהרן ואת בניו אקדש לכהן לי ׃ ואקדיש
ית משכן זמנא וית מדבחא וית אהרן וית בנוהי אקדיש לשמשא קדמי ׃
וקדסת בה כבא אלמחצר ואלמדבח. וקדסת הרון ובניה ליאמו לי ׃ ושכנתי בתוך
בני ישראל והייתי להם לאלהים ׃ ואשרי שכינתי בגו בני ישראל ואהוי להון
לאלה ׃ ואסכן נורי פי מא בין בני אסראיל ואכון להם אלאהא ׃ וידעו כי אני יהוה
אלהיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני יהוה אלהיהם ׃
וידעון ארי אנא יי אלההון דאפיקית יתהון מארעא דמצרים לאשראה שכינתי
ביניהון אנא יי אלההון ׃ ויעלמון אני אללה רבהם אלדי אכרגתהם מן בלד מצר לאסכן
נורי פי מא בינהם. אנא אללה רבהם אפי כדאך ׃ ועשית
מזבח מקטר קטרת עצי שטים תעשה אתו ׃ ותעביד מדבחא לאקטרא

והטרפה וכיוצא בהן ת״ל וזה אשר תעשה הסמוך אחרין מה עולה ראויה אף כל ראוי ... אה לו כבד ונפסל מטבא
לעזרה כגון הלן והיוצא והטמא ושנשחט במחשבה חוץ לזמנו וחוץ למקומו ושן וכיוצא בהן״ ועשרון סלת
עשירית האיפה ארבעים ושלש ביצים וחומש ביצה״ בשמן כתית לא לחובה כאמ׳ כתית לא הוצרך לבי׳ שנ׳ כתית למאור ומנחות
למאור ולא למנחות יכול לפסלו למנחות ת״ל כאן כתית ולא כאמ׳ כתית למאור אלא למעט מנחות שאין צריך

כתית ואף

עלוהי קטרת בוסמין דאעי שטין תעביד יתיה: ואעמל מדבחא לתבכיר אלבכור
מן כשב אלסנט תעמלה: אמה ארכו ואמה רחבו רבוע יהיה ואמתים
קמתו ממנו קרנתיו: אמתא ארכיה ואמתא פתייה מרבע יהי ותרתין אמין
רומיה מניה קרנוהי: טולה דראע וערצ׳ה דראע יכון מרבעא וסמכה
דראעין מנה ארכאנה: וצפית אתו זהב טהור את גגו ואת קירתיו
סביב ואת קרנתיו ועשית לו זר זהב סביב: ותחפי יתיה דהב דכי ית
אגריה וית כותלוהי סחור סחור וית קרנוהי ותעביד ליה זיר דדהב סחור סחור:
ותגשה בדהב כאלץ סטחה וחיטאנה מסתדירא וארכאנה ואעמל לה
זיקא מן דהב מסתדירא: ושתי טבעת זהב תעשה לו מתחת לזרו על
שתי צלעתיו תעשה על שני צדיו והיה לבתים לבדים לשאת אתו
בהמה: ותרתין עזקן דדהב תעביד ליה מלרע לזיריה על תרתין זויתיה
תעביד על תרין סטרוהי ויהי לאתרא לאריחיא למטל יתיה בהון: וחלקתין
מן דהב תעמלהמא לה מן דון זיקה פי גהתיה כואך עלי גאנביה תכון
מכאנא ללדהוק ליחמל בהא: ועשית את הבדים עצי שטים וצפית
אתם זהב: ותעביד ית אריחיא דאעי שטין ותחפי יתהון דהבא: ואעמל
אלדהוק מן כשב אלסנט וגשהא בדהב: ונתתה אתו לפני הפרכת אשר על
ארן העדת לפני הכפרת אשר על העדת אשר אועד לך שמה: ותתין
יתיה קדם פרכתא דעל ארונא דסהדותא קדם כפרתא דעל סהדותא:

כתית שאף השמן בזיתים כתוש בהן. רבע ההין שלשה לוגין. ונסך לספלים כמו ששנינו במסכת סוכה שני
ספלים של כסף היו בראש המזבח ומשם יורד לשיתין במזבח בית עולמים ובמזבח הנחשת יורדין מן המזבח לארץ. לריח ניחוח
על המנחה נאמר שמנחת נסכים כולה כליל וסדר הקרבת האיברים בתחלה ואחר כך המנחה שנ׳ עלה ומנחה. תמיד מיום
ליום לא יפסיק בנתים. אשר אועד לכם כשאקבע מועד לדבר אליך שם אקבענו לבוא. ויש מרבותי למדין מכאן שמעל
מזבח הנחשת היה הב״ה מדבר עם משה משהוקם המשכן. וי״א מעל הכפורת כמו שנ׳ ודברתי אתך מעל הכפרת ואשר
אועד לכם האמור כאן אינו אמור על המזבח אלא על אהל מועד הנזכר במקרא. ונועדתי שמה אתועד עמם בדבור
כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם. ונקדש המשכן בכבודי שתשרה שכינתי בו. ומדרש אגדה אל
תקרי בכבודי אלא במכובדי במכובדים שלי כאן רמז לו מיתת בני אהרן ביום הקמתו וזהו שאמר משה הוא אשר
דבר יי לאמר בקרובי אקדש והיכן דיבר ונקדש בכבודי. לשכני בתוכם על מנת לשכון אני בתוכם. מקטר
קטרת להעלות עליו קיטור עשן סמים. את גגו זה היה לו גג אבל מזבח הנחשת לא היה לו גג אלא ממלאים חללו
אדמה בכל חניתן. זר זהב סימן לכתר כהונה. צלעותיו כאן הוא לשון זויות כתרגומו לפי שנ׳ על שני צדיו שתי
זויותיו שבשני צדיו. והיה מעשה הטבעות האלה. לבתים לבדים בית תהיה הטבעת לבד. לפני הפרכת
שמא תאמר משוך מכנגד הארון לצפון או לדרום ת״ל לפני הכפורת מכוון כנגד הארון מבחוץ. בהיטיבו לשון
נקוי הבזיכין שבמנורה מדשן הפתילות שנשרפו בלילה והיה מטיבן בכל בקר ובקר. נרות לושי״ש בלע״ז וכן
כל נרות האמורות במנורה חוץ ממקום שנ׳ שם העלאה שהוא לשון הדלקה. ובהעלות כשידליקם להעלות
להבתן. יקטירנה בכל יום פעם מקטיר שחרית ופעם בין הערבים. לא תעלו עליו על מזבח זה. קטרת זרה
שום קטרת של נדבה כולן זרות לו חוץ מזו. ועולה ומנחה ולא עולה ומנחה. עולה של בהמה ועוף. מנחה
היא של מיני לחם. וכפר אהרן מתן דמים. אחת בשנה ביום הכפורים הוא שנ׳ באחרי מות ויצא אל המזבח
אשר לפני יי וכפר עליו. חטאת הכפורים הם פר ושעיר של יום הכפורים המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו.
קדש קדשים המזבח מקודש לדברים. הללו בלבד ולא לעבודה אחרת. חזק כי תשא

גג המזבח ומשם
יורד לשיתין במזבח
בית עולמים

נגון

ואזמין מיעאדי לך תמן׃ ואגעלה בין ידי אלסגף אלדי עלי צנדוק אלשהאדה
בין ידי אלגשא אלדי עלי אלשהאדה אלדי אחצרך הנאך׃ והקטיר עליו
אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את הנרת יקטירנה׃ ויקטר
עלוהי קטורת בסמין בצפר בצפר באתקנותיה ית בוציניא יקטרינה׃
ויבכר עליה הרון מן בכור אלעמוג פי כל גדאה אדי אצלח אלסרג בכר בה׃
ובהעלת אהרן את הנרת בין הערבים יקטירנה קטרת תמיד לפני יהוה לדרתיכם׃ מפטיר
ובאדלקות אהרן ית בוציניא בין שמשיא יקטרינה קטרת בסמין תדירא
קדם יי׳ לדריכון׃ וכדלך אדי אסרג אלסרג בין אלגרובין בכר בה בכורא דאימא
בין ידי אללה לאגיאלכם׃ לא תעלו עליו קטרת זרה ועלה ומנחה ונסך לא
תסכו עליו׃ לא תסקון עלוהי קטורת בסמין נוכראין ועלתא ומנחתא ונסכין
לא תנסכון עלוהי׃ לא תבכרו עליה בכורא גריבא וצעידה והדייה ומזאגא
לא תרשו עליה׃ וכפר אהרן על קרנתיו אחת בשנה מדם חטאת הכפרים
אחת בשנה יכפר עליו לדרתיכם קדש קדשים הוא ליהוה׃ ויכפר אהרן על
קרנתיה חדא בשתא מדם חטאת כפוריא חדא בשתא יכפר עלוהי לדריכון
קדש קדשין הוא קדם יי׳׃ ויסתגפר הרון ענד ארכאנה מרה פי סנה מן דם קרבאן
יום אלגפראן מרה פי סנה יסתגפר ענדה לאגיאלכם מן כואץ אלאקדאס ללה׃

קא פסו׳ סימ׳ מיכאל״ה

נגה

וידבר יהוה אל משה לאמר׃ כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו
איש כפר נפשו ליהוה בפקד אתם ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם׃ ארי תקביל ית
חשבן בני ישראל למניניהון ויתנון גבר פורקן נפשיה קדם יי׳ כד תמני יתהון ולא
יהי בהון מותא כד תמני יתהון׃ אדי חצלת גמלת בני אסר עלי עדדהם פליעט
כל רגל פדא נפסה ללה אד אחציתהם ולא יחל בהם ובא ענד דלך׃ זה יתנו

כי תשא׳ לשון קבלה כתרגומו כשתחפוץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם אל תמנם לגלגולת אלא
יתנו כל אחד מחצית השקל ות מנה השקלים ותדע מנינם׃ ולא יהיה בהם נגף שהמנין שולט בו עין
הרע והדבר בא עליהם כמו שמצינו בימי דוד׃ זה יתנו הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל ואמר לו כזה
יתנו׃ העובר על הפקודים׃ דרך המונין מעבירין את הנמנין זה אחר זה וכן כל אשר יעבור תחת השבט׃ וכן
תעבורנה הצאן ע״י מונה׃ מחצית השקל בשקל הקדש׃ במשקל השקל שקצבתי לך לשקול בו שקלי הקדש כגון
השקלים האמורין בפרשת ערכין ושדה אחוזה׃ עשרים גרה השקל׃ עכשיו פירש לך כמה הוא׃ גרה׃ לשון מעה וכן
בשמואל יבא להשתחות לו לאגורת כסף ולככר לחם׃ עשרים גרה השקל׃ השקל שהמשקל ארבעה זוזים והזוז מתחלתו
חמש מעות לאבאו והוסיפו עליו שתות והעלוהו לשש מעה ומחצית השקל הזה שאמרתי לך יתנו תרומה ליי׳׃ מבן עשרים
ומעלה׃ למדך כאן שאין פחות מבן עשרים יוצא לצבא ונמנה בכלל אנשים׃ לכפר על נפשותיכם׃ שלא תנגפו ע״י מנין׃ ד״א לכפר על נפשותיכם לפי שרמז להם
כאן שלש תרומות שנכתב כאן תרומות שלש פעמים אחת תרומת אדנים שמנאן כשהתחילו בנדבת
המשכן שנתנו כל אחד ואחד מחצית השקל ועלה למאת ככר ע״ב וכסף פקודי העדה מאת ככר ומהן נעשו האדנים שנ׳ ויהי
מאת ככר הכסף וגו׳ והשנית אף היא ע״י מנין שמנאן משהוקם המשכן הוא המנין האמור בתחלת חומש הפקודים באחד

לחדש השני
בשנה השנית

כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית
השקל תרומה ליהוה׃ דין יתנון כל דעבר על מניניא פלגות סלעא בסלעי
קדשא עסרין מעין סלעא פלגות סלעא אפרשותא קדם יי׳׃ והדי מא יעטי כל
מן גאז עליה אלעדד נצף מתקאל במתקאל אלקדס עשרין דאנק אלמתקאל -
נצפה רפיעה ללה׃ כל העבר על הפקדים מבן עשרים שנה ומעלה יתן
תרומת יהוה׃ כל דעבר על מניניא מבר עסרין שנין ולעילא יתן אפרשותא
קדם יי׳׃ כל מן גאז עליה אלעדד מן אבן עשרין סנה פצאעדא יעטי רפיעה ללה׃
העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל לתת את תרומת יהוה
לכפר על נפשתיכם׃ דעתיר לא יסגי ודמסכין לא יזער מפלגות סלעא.
למתן ית אפרשותא קדם יי׳ לכפרא על נפשתכון׃ אלמוסר לא יכתר ואלפקיר לא
יקלל מן נצף מתקאל פאעטו רפיעה ללה וכפרו ען אנפסכם׃ ולקחת את 200
כסף הכפרים מאת בני ישראל ונתת אתו על עבדת אהל מועד והיה
לבני ישראל לזכרון לפני יהוה לכפר על נפשתיכם׃ ותסב ית כסף כפוריא
מן בני ישראל ותתין יתיה על פלחן משכן זמנא ויהי לבני ישראל לדכרנא קדם יי׳
לכפרא על נפשתכון׃ וכד פצה אלכפראן מן בני אסר׳ ואצרפה פי כדמה
כבא אלמחצ׳ר ויכון לבני אסר׳ דכרא בין ידי אללה וכפארה ען אנפסכם׃
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ ועשית כיור נחשת
וכנו נחשת לרחצה ונתתה אתו בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים׃
ותעביד כיורא דנחשא ובסיסיה דנחשא לקדוש ותתין יתיה בין משכן
זמנא ובין מדבחא ותתין תמן מיא׃ ואצנע חוץ מן נחאס ומקעדה מן
נחאס ללגסל ואגעלה בין כבא אלמחצ׳ר ואלמדבח ואגעל פיה מא׃
ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם׃ ויקדשון אהרן ובנוהי

לחדש השני בשנה השנית ונתנו כל אחד מחצית השקל והן לקנות מהן קרבנות צבור שלכל שנה ושנה והשוו
בהם עניים ועשירים ועל אותה תרומה נאמ׳ לכפר על נפשותיכם שהקרבנות לכפרה הם באים · והג׳ היא תרומת
המשכן כמו שנ׳ כל מרים תרומת כסף ונחשת ולא היתה ידועה שנ׳ בה אלא איש מה שנדבו לבו׳ ונתת אתו
על עבודת אהל מועד · למדת שנצטוו למנותם בתחלת נדבת המשכן אחר מעשה העגל מפני שנתנה בהם מגפה
כמו שנ׳ ויגף יי׳ את העם · משל לצאן החביבה על בעליה שנפל בה דבר ומשנפסק אמר לו לרועה בבקשה ממך
מנה את צאני ודע כמה נותרו בהם להודיעו שהיא חביבה עליו · ואי אפשר לומר שהמנין הזה הוא האמור בחומש
הפקודים שהרי נאמ׳ בו באחד לחדש השני · והמשכן הוקם באחד לחדש הראשון שנ׳ ביום חדש הראשון באחד
לחדש תקים ומהמנין הזה נעשו האדנים משקלים שלו שנ׳ ויהי מאת ככר הכסף לצקת וגו׳ הא למדת שתים
היו אחת בתחלת נדבתן אחר יום הכפורים בשנה ראשונה ואחת בשנה שנייה באייר משהוקם המשכן ואם תאמ׳ וכי
אפשר שבשניהם היו ישראל שוים שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים שהרי בכסף פקודי העדה
נאמ׳ כן ובחומש הפקודים אף בו נאמ׳ כן ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים והלוים
שנים היו׳ ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני תשע עשרה שנה שלא נמנו ובשניה נמנו בני כ׳ תשובה לדבר אבל

בשנות האנשים

192

מניה ית ידיהון וית רגליהון: ינסל הרון ובניה אידיהם וארגלהם: בבאם אל אהל
מועד ירחצו מים ולא ימתו או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה ליהוה:
במיעלהון למשכן זמנא יקדשון מיא ולא ימותון או במקרבהון למדבחא
לשמשא לאסקא קרבנא קדם יי: פי דכולהם אלי קבא אלמחצר יגתסלון באלמא ולא
יהלכון ופי תקדמהם אלי אלמדבח ליכדמו ויקרבו קרבאן ללה: ורחצו ידיהם
ורגליהם ולא ימתו והיתה להם חק עולם לו ולזרעו לדרתם: ויקדשון ידיהון ורגליהון
ולא ימותון ותהי להון קים עלם ליה ולבנוהי לדריהון: ינסלון אידיהם וארגלהם
ולא יהלכון ויכון להם רסם דהר לה ולבניה לאגיאלהם:
פ
וידבר יהוה אל משה לאמר: ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור חמש מאות
וקנמן בשם מחציתו חמשים ומאתים וקנה בשם חמשים ומאתים: ואנת סב
לך בוסמין רישא מורא דכיא מתקל חמיש מאה וקנמן בסם פלגותיה מתקל
מאתן וחמשין וקני בוסמא מתקל מאתן וחמשין: ואנת פכד לך מן רוס אלטיב
מן אלמסך אלכאלץ כמס מאיה מתקאל ומן אלעוד אלטיב מתל נצפה מאיתין
ונ ומן קצב אלדרירה ר ונ: וקדה חמש מאות בשקל הקדש ושמן זית הין:
וקציעתא מתקל חמיש מאה בסלעי קדשא ומשח זיתא מלי הינא: ומן
אלקסט כמס מאיה מתקאל במתקאל אלקדס ומן דהן אלזית מל קסט: ועשית
אתו שמן משחת קדש רקח מרקחת מעשה רקח שמן משחת קדש יהיה:
ותעביד יתיה משח רבות קדשא בוסם מבוסם עובד בוסמני משח רבות
קדשא יהי: ואצנע דלך דהן מסח אלקדס עטרא מעטרא צנעת עטאר

שנות האנשים בשנה אחת נמנו אבל למנין יציאת מצ׳ היו שתי שנים לפי שליציאת מצ׳ מונין מניסן כמו ששנינו
במסכ׳ ראש השנה ונבנה המשכן בראשונה והוקם בשניה שנתחדשה שנה באחד בניסן אבל שנות האנשים
מנויין למנין שנות עולם המתחילים מתשרי נמצאו שניהם המנינים בשנה אחת המנין האחד היה
בתשרי לאחר יום הכפורים שנתרצה המקום לישר׳ למחול להם ונצטוו על המשכן והב׳ בא באייר על
עבודת אהל מועד יהן האדנים שנעשו בו כיור כמין דוד גדולה ולה דדים המריקים בפיהם מים
וכנו בתרגו׳ בסימיה מושב מתוקן לכיור לרחצה מ׳ וקב על הכיור ובין המזבח מזבח העולה שכת׳
בו שהוא לפני פתח אהל מועד והיה הכיור משוך קמעא ועומד כנגד אויר שבין המזבח והמשכן ואינ׳
מפסיק כלל בנתים משום שנ׳ ואת מזבח העלה שם פתח אהל מועד ואין כיור לפני אהל מועד הא כיצד
משוך קמעא כלפי הדרום כך שנויה בזבחים את ידיהם ואת רגליהם בבת אחת היה מקדש ידיו ורגליו וכך
שנינו בזבחים כיצד קדוש ידים ורגלים מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית וידו השמאלית על גב׳ רגלו השמאלית ומקדש
בבואם אל אהל מועד להקטיר שחרית ובין הערבים קטרת או להזות מדם פר כהן משיח ושעירי ע׳ז ולא ימותו
הא אם לא ירחצו ימותו שבתורה נאמרו כללות ומכלל לאו אתה שומע הן אל המזבח החיצון שאין כאן ביאת
אהל מועד אלא בחצר ולא ימותו לחייב מיתה על המשמש במזבח ואינו רוחץ ידים ורגלים שהמיתה
הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל בשמים ראש חשובים וקנמן בשם לפי שהקנמון קליפת
עץ הוא יש שהוא טוב ויש שאינו אלא כעץ לכך הוצרך לומר קנמן בשם מן הטוב
מחציתו חמשים ומאתים מחצית הבאתו תהא חמשים ומאתים נמצא כולו חמש מאות כמו שיעור מר
דרור אם כן למה נאמר בו חציין גזירת הכתוב היא להביאו לחצאין להרבות בו שתי הכרעות שאין
שוקלין עין בעין וכך שנויה בכריתות וקנה בושם קנה של בושם לפי שיש קנים שאינן של בושם
הוצרך לומר בושם חמשים ומאתים משקל כולו וקדה שם עשב ובלשון חכמים קציעה הין
שנים עשר לוגין ונחלקו חכמי ישראל מאוד אם בו שלקו את העקרין אמר להן ר׳ יהודה והלא לסוך את העקרין

אינו מספק
אלא שראוס

כראך יכון דהן מסח לקדס: ומשחת בו את אהל מועד ואת ארון העדת: ותרבי
ביה ית משכן זמנא וית ארונא דסהדותא: ואמסח מנה קבא למחצר ואצנדוק
אלשהאדה: ואת השלחן ואת כל כליו ואת המנרה ואת כליה ואת מזבח הקטרת:
וית פתורא וית כל מנוהי וית מנרתא וית מנהא וית מדבחא דקטרת בוסמיא:
ואלמאידה וגמיע אניתהא ואלמנארה ואניתהא ומדבח אלבכור: ואת
מזבח העלה ואת כל כליו ואת הכיר ואת כנו: וית מדבחא דעלתא
וית כל מנוהי וית כיורא וית בסיסיה: ומדבח אלצעידה וגמיע אניתה
ואלחוץ ומקעדה: וקדשת אתם והיו קדש קדשים כל הנגע בהם יקדש:
ותקדיש יתהון ויהון קדש קדשין כל דיקרב בהון יתקדש: וקדסהם ליכונו
מן כואץ אלאקדאס כל מן דנא בהם תקדס: ואת אהרן ואת בניו תמשח
וקדשת אתם לכהן לי: וית אהרן וית בנוהי תרבי ותקדיש יתהון לשמשא
קדמי: ואמסח הרון ובניה וקדסהם ליאמו לי: ואל בני ישראל תדבר לאמר
שמן משחת קדש יהיה זה לי לדרתיכם: ועם בני ישראל תמליל למימר
משח רבות קדשא יהי דין לי לדריכון: ומר בני אסר קאילא יכון הדא
לכם דהן מסח לקדס לאגיאלכם: על בשר אדם לא ייסך ובמתכנתו לא
תעשו כמהו קדש הוא קדש יהיה לכם: על בסרא דאנשא לא יתסך
ובדמותיה לא תעבדון כותיה קדשא הוא קדשא יהי לכון: עלי בדן אנסאן
לא ידהן מנה וכהיאתה לא תצנעו מתלה וכמא הו קדס כדאך קדסא
יכון לכם: איש אשר ירקח כמהו ואשר יתן ממנו על זר ונכרת מעמיו:

אינו מספק לא שראוס במים שלא יבלעו את השמן ואחר הציף עליהם השמן עד שקלט הריח וקפחו
לשמן מעל העקרין: רוקח מרקחת. רוקח שם דבר הוא והטעם מוכיח שהוא למעלה ובריהוא כמו רקח
רגע ואינו כמו רוגע הים וכמו רוקע הארץ שהטעם למטה וכל דבר המעורב בחבירו עד שזה קופץ
מזה או ריח מזה קרוי מרקחת: רוקח מרקחת. רוקח העשוי ע״י אומנות ותערובות: מעשה
רוקח. שם האומן בדבר: ונמשחת בו כל המשיחות כמין כ׳ חוץ משלמלכים שהן כמין נזר: וקדשת אותם
משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים ומה היא קדושתם כל הנוגע וגו׳ כל הראוי לכלי שרת משנכנס
לתוכו קדוש קדושת הגוף ליפסל ביוצא ולינה וטבול יום ואינו נפדה לצאת לחולין אבל דבר שאינו
ראוי להם אין מקדשין ושנויה היא משנה שלימה אצל מזבח מתוך שנ׳ כל הנוגע במזבח יקדש שומע אני
בין ראוי בין שאינו ראוי ת״ל כבשים מה כבשים ראויין אף כל ראוי כל המשיחות משנתן וכהנים ומלכים פ׳
מתורגם בלשון ריבוי לפי שאין צריך משיחתן שלא לגדולה כי כן יסד המלך שזה חינוך גדולתן ושאר משיחות
כגון רקיקין משוחין ראשית שמנים ימשחו לשון ארמית בהן כלשון עברית: לדרתיכם. מכאן למדו רבותי
שכולו קיים לעתיד לבוא: זה בגימטריא תריסר לוגין הוו: לא ייסך. בשני יודין לאיפעל
כמו למען ייטב לך: על בשר אדם לא ייסך. מן השמן הזה עצמו: ובמתכנתו לא תעשו כמוהו. בסכום סממניו
לא תעשו אחר כמוהו במשקל סממנין הללו לפי מדת הין שמן אבל אם פחת או ריבה סם מנין לפי מידת
הין שמן מותר ואף העשוי במתכנתו שלזה אין הסך ממנו חייב אלא הרוקחו: מתכנתו לשון חשבון כמו מתכונת
הלבנים וכן במתכנתה שלקטורת: ואשר יתן ממנו. מאותו שלמשה: על זר. שאינו צריך כהונה ומלכות:
נטף. הוא צרי ועל שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף קרוי נטף ובלשון גמרא והצרי קורין לו טריאקה: חלבנה.
שחלת. שורש בושם חלק ומצהיר כצפורן ובלשון משנה קרויה צפורן וזהו שתרגם אונקלום וטופרא:

בושם
שריחו רע
וקורין לו
גלבנה

גבר דיבסם דכותיה ודיתין מניה על חילוני וישתיצי מעמיה: אי אנסאן
תעטר במתלה או געל מנה עלי' אגנבי יקטע מן קומה: ויאמר
יהוה אל משה קח לך סמים נטף ושחלת וחלבנה סמים ולבנה זכה בד
בבד יהיה: ואמר יי' למשה סב לך בסמין נטופא וטופרא וחלבנתא
בסמין ולבונתא דכיתא מתקל במתקל יהי: קאל אללה למוסי כד לך מן
אעמאנ אסטראק ואצפאר ומאיעה ולבאן דכי אגזא מתסאויה:
ועשית אתה קטרת רקח מעשה רוקח ממלח טהור קדש: ותעביד יתה
קטורת בסמין בוסם עובד בסמן מערב דכי לקדשא: ואצנעה בכור עטר
צנעת עטאר מטרא מטהרא מקדסא: ושחקת ממנה הדק ונתתה
ממנה לפני העדת באהל מועד אשר אועד לך שמה קדש קדשים תהיה
לכם: ותשחוק מנה ותדיק ותתין מנה קדם סהדותא במשכן זמנא דאזמין
מימרי לך תמן קדש קודשין תהי לכון: ותסחק מנה דקיקא ואגעלה
חדא אשהאדה פי כבא אמחצר חית אחצרך הנאך ויכון לכם מן כואץ
אקדאס: והקטרת אשר תעשה במתכנתה לא תעשו לכם קדש תהיה לך לכם
ליהוה: וקטרת בסמין דתעביד בדמותה לא תעבדון לכון קדשא תהי לך
קדם יי': ואלבכור אלתי תצנעה כהיאתהא לא תצנעו מתלהא קדסא יכון לכם
כמי הו ללה: איש אשר יעשה כמוה להריח בה ונכרת מעמיו: גבר די יעביד
דכותה לארחא בה וישתיצי מעמיה: אי אנסאן צנע מתלהא ליתבכר בה ינקטע
מן קומה: וידבר יהוה אל משה לאמר: ראה קראתי בשם בצלאל בן
אורי בן חור למטה יהודה: חזי דרביתי בשום בצלאל בר אורי בר חור לשבטא
דיהודה: אנצר קד שרפת אסם בצלאל אבן אורי אבן חור מן

בושם שריחו רע וקורין לו גלבנא ומנאה הכתוב בין סמני הקטרת ללמדינו שלא יקל בעינינו לצרף עמנו באגודת
תעניותינו ותפלותינו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו: סמים אחרים: ולבונה זכה: מכאן למדו רבותינו אחד
עשר סמנין נאמרו לו למשה בסיני מיעוט סמים שנים נטף ושחלת וחלבנה ג' הרי חמשה סמים לרבות עוד
כמו שהרי עשר ולבונה הרי יחת עשרה ואלו הן הצרי והצפורן והחלבנה ולבונה מור וקציעה ושבולת נרד
וכרכום הרי ח' שהשבולת נרד אחד שהגלד דומה לשבולת הקושט והקלופה והקנה והקנמון הרי יא' בורית
כרשינה אינו נקטר אלא בו שפין את הצפורן ללבנה שתהא נאה: בד בבד יהיה: של הארבעה הנזכרים כאן יהיו
שוים משקל שבעים שבעים מנה ולשון בד נראה בעיני שהוא לשון יחיד אחד באחד יהיו זה כמות זה: ממולח
כתרגומו מעורב שיערב שחיקתן יפה יפה זה עם זה ואומר אני שדומה לו ויראו המלחים מלחיך וחובליך על שם
שמהפכין את המים במשוטות כשמנהיגין את הספינה כאדם המהפך בכף ביצים נקופות לערבן עם המים
וכל דבר שאדם רוצה לערב יפה יפה מהפכו באצבע או בכלי: ממולח טהור קדש: ממולח יהיה וטהור יהיה
וקדוש יהיה: ונתתה ממנה וגו' היא הקטרת שבכל יום ויום שעל מזבח הפנימי שהוא באהל מועד: אשר
אועד לך שמה: כל מועדי דבור שאקבע לך אני קובעם לאותו מקום: במתכנתה: במנין סממניה: קדש
תהיה לך ליי': שלא תעשנה אלא לשמי: להריח בה: אבל עושה אתה במתכנתה משלך כדי למוסרה לצבור:
קראתי בשם: לעשות מלאכתי את בצלאל: חכמה: מה שאדם שומע מאחרים ולמד: תבונה: מבין דבר מלבו מתוך
דברים שלמד: דעת: רוח הקודש: ולחשוב מחשבות: אריגת מעשה חושב: חרושת: לשון אומנות כמו חרש חכם

ואונקלוס
כירש

סבט יהודה׃ ואמלא אתו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה׃
ואשלימית עמיה רוח [illegible] מן קדם יי בחכמה ובסכלתנו ובמדע ובכל עבידא׃
ואכמלת פיה רוח עלם מן ענד אללה בחכמה ופהם ומערפה בגמיע אלצנאיע׃ לחשב
מחשבת לעשות בזהב ובכסף ובנחשת׃ לאלפא אומנון למעבד בדהבא ובכספא
ובנחשא׃ חאדק באלמהן בצנעה אלדהב ואלפצה ואלנחאס׃ ובחרשת אבן
למלאת ובחרשת עץ לעשות בכל מלאכה׃ ובאומנות אבן טבא לאשלמא
ובנגרות אעא למעבד בכל עבידא׃ ובכרט אלגוהר ללנצאם ונגר אלכשב
וגמיע אלצנאיע׃ ואני הנה נתתי אתו את אהליאב בן אחיסמך למטה דן ובלב
כל חכם לב נתתי חכמה ועשו את כל אשר צויתך׃ ואנא הא יהבית עמיה
ית אהליאב בר אחיסמך לשבטא דדן ובלב כל חכימי לבא יהבית חכמתא
ויעבדון ית כל דפקידתך׃ ואנא קד עממת אליה אהליאב אבן
אחיסמך מן סבט דן ופי קלב כל חכים קד געלת חכמה יצנעון גמיע מא
אמרתך׃ את אהל מועד ואת הארן לעדת ואת הכפרת אשר עליו ואת
כל כלי האהל׃ ית משכן זמנא וית ארונא לסהדותא וית כפרתא דעלוהי
וית כל מני משכנא׃ כבא אלמחצר ואלצנדוק אלשהאדה ואלגשא אלדי עליה
וסאיר אניה אלכבא׃ ואת השלחן ואת כליו ואת המנרה הטהרה ואת כל
כליה׃ ואת מזבח הקטרת׃ וית פתורא וית מנוהי וית מנרתא דכיתא וית כל
מנהא וית מדבחא דקטרת בוסמיא׃ ואלמאידה וגמיע אניתהא ואלמנארה
אלטאהרה וגמיע אניתהא ומדבח אלבכור׃ ואת מזבח העלה ואת כל כליו
ואת הכיור ואת כנו׃ וית מדבחא דעלתא וית כל מנוהי וית כיורא וית בסיסיה׃
ומדבח אלצעידה וגמיע אניתה ואלחוץ ומקעדה׃ ואת בגדי השרד ואת בגדי

ואונקלוס פירש ושנה בפירושו ש׳ אומן אבנים קרוי אומן וחרש עץ קרוי נגר׳ למלאת׳ להושיבה במשבצת
שלה במלואה לעשות המשבצת למדת מושב האבן ועביה׳ ובלב כל חכם לב וגו׳ ועוד ש׳ אחר חכמי לבים
בכם וכל אשר נתתי בו חכמה ועשו את כל אשר צויתיך׳ ואת הארן לעדת׳ לצורך לוחות העדות׳
הטהורה׳ ע״ש זהב טהור׳ ואת בגדי השרד׳ אומ׳ אני לפי פשוטו שלמקרא שא״א לומ׳ שבבגדי כהונה
מדבר לפי שנ׳ אצלם ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן אלא אלו בגדי השרד הם בגדי
התכלת והארגמן ותולעת שני האמורין בפרשת מסעות ונתנו עליו בגד ארגמן ונתנו עליהם בגד תולעת
שני ונראין דברי שנ׳ ומן התכלת ומן הארגמן ותולעת השני עשו בגדי שרד לשרת בקדש ולא הוזכר שש
עמהם׳ ואם בבגדי כהונה מדבר לא מצינו באחד מהן ארגמן או תולעת שני בלא שש׳ בגדי השרד׳ יש מפרשים
לשון עבודה ושירות כתרגומו לבושי שמושא ואין לו דמיון במקרא׳ ואני אומ׳ שהוא לשון ארמי מתרגו׳ ש׳
שנקלעים ותרגו׳ שלמכבר ע״י אורגים במחט עשויים נקבים נקבים לצירין בלעז׳ ואת קטרת הסמים
לקדש׳ לצורך הקטרת היכל שהוא קדש׳ ואתה דבר אל בני ישראל לאמר׳ ואתה אע״פ שהפקדתיך לצוותם

ונתנו עליו בגד תכלת ונתנו

על מלאכת
המשכן

הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן׃ וית לבושי שמושא וית לבושי קדשא
לאהרן כהנא וית לבושי בנוהי לשמשא׃ ותיאב אלקדס להרון
אלאמאם ותיאב בניה ללאמאמה׃ ואת שמן המשחה ואת קטרת הסמים
לקדש ככל אשר צויתך יעשו׃ וית משחא דרבותא וית קטרת בסמיא
לקדשא ככל דפקידתך יעבדון׃ ודהן אלמסח ובכור אלעמוג ללקדס כגמיע מא
אמרתך יצנעון׃ פ ויאמר יהוה אל משה לאמר׃
ואמר יי למשה למימר׃ וקאל אללה למוסי קאילא׃ ואתה דבר אל בני ישראל
לאמר אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם לדעת כי
אני יהוה מקדשכם׃ ואת מליל עם בני ישראל למימר ברם ית יומי שביא דילי
תטרון ארי את היא בין מימרי וביניכון לדריכון למדע ארי אנא יי מקדשכון׃
ואנת פמר בני אסר וקל להם אמא סבותי פאחפטוהא תכון עלאמה ביני וביניכם
לאגיאלכם לתעלמו אני אללה מקדסכם׃ ושמרתם את השבת כי קדש הוא
לכם מחלליה מות יומת כי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא
מקרב עמיה׃ ותטרון ית שבתא ארי קדישא היא לכון דיחליניה אתקטלא
יתקטיל ארי כל דיעביד בה עבידתא וישתיצי אנשא ההוא מגו עמיה׃
ואחפטו אלסבת פאנהא מקדסה לכם ובאדלהא יקתל קתלא וכלמן עמל
פיהא עמלא ינקטע דלך אלאנסאן מן קומה׃ ששת ימים יעשה מלאכה
וביום השביעי שבת שבתון קדש ליהוה כל העשה מלאכה ביום השבת
מות יומת׃ שתא יומין תתעביד עבידתא וביומא שביעאה שבא שבתא
קדשא קדם יי כל דיעביד עבידתא ביומא דשבתא אתקטלא יתקטיל׃ סתה
איאם תצנע אלצנאיע ופי אליום אלסאבע עטלה הי מתגללה וכלמן עמל עמלא

על מלאכת המשכן אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה׃ אך את שבתתי תשמרו׃ אעפ׳ שתהיו רדופין וזריזין בזריזות המלאכה של תרחה מפני כל אכין ורקין מיעוטין למעט שבת ממלאכת המשכן׃ כי אות היא ביני וביניכם׃ אות גדולה היא בינינו שבחרתי בכם בהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה׃ לדעת האומות בה כי אני י״י מקדשכם׃ מות יומת׃ אם יש עדים והתראה׃ ונכרתה׃ בלא התראה׃ מחלליה׃ הנוהג בה חול בקדושתה׃ שבת שבתון׃ מנוחת מרגוע ולא מנוחת עראי׃ קדש ליי׳׃ שמירת קדושתה לשמי ובמצותי׃ וינפש׃ כתרגו׳ ונח וכל לשון נופש הוא לשון נפש שמשיב נפשו ונשימתו בהרגיעו מטורח המלאכה ומי שכת׳ בו לא ייעף ולא ייגע וכל פעלו במאמר הכתיב מנוחה לעצמו לשבר האוזן מה שהיא יכולה לשמוע׃ ויתן אל משה ככלתו וגו׳ אין מוקדם ומאוחר בתורה מעשה העגל קודם לצווי מלאכת המשכן ימים רבים היה שהרי בי״ז בתמוז נשתברו הלוחות וביום הכפורים נתרצה הקב״ה לישראל ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן׃ ככלתו׃ ככלתו כתי׳ חסר שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן שלא היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט כזה׃ ד״א מה כלה מתקשטת בכ״ד קישוטין הן האמורין בספר ישעיה אף תלמיד חכם צריך להיות בקי בכ״ד ספרים׃ לדבר אתו׃ החקים והמשפטים שבואלה המשפטים׃ לדבר אתו׳ מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה וחוזרין ושונין את ההלכה שניהם יחד׃ לוחות׃ לוחת כתי׳ שהיו שתיהן שוות׃ כי בושש משה׃ כתרגו׳ לשון איחור וכן בושש רכבו ויחילו עד בוש׳ כי כשעלה משה להר אמר להם לסוף מ׳ יום אני בא בתוך שש שעות כסבורים הם שאותו יום שעלה מן המנין הוא והוא אמר להם שלימים מ׳ יום ולילו עמו

ויום עלייתו

פיהא פליקתל׃ ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם ברית
עולם׃ ויטרון בני ישרא׳ ית שבתא למעבד ית שבתא לדריהון קים עלם׃ ויחפטו בני
אסראיל אלסבת ויקימו בהא לאגיאלהם עהד אלדהר׃ ביני ובין בני ישראל אות הוא לעלם
כי ששת ימים עשה יהוה את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש׃
בין מימרי ובין בני ישרא׳ את היא לעלם ארי שתה יומין עבד יי׳ ית שמיא
וית ארעא וביומא שביעאה שבת ונח׃ הי על ביני ובין בני אסראיל
אלדהר לאן פי סתה איאם צנע אללה אלסמאואת ואלארץ ופי אליום אלסאבע
עטלהא ואראחהא׃
ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לחת העדת לחת אבן כתבים
באצבע אלהים׃ ויהב למשה כד שיצי למללא עמיה בטורא דסיני תרין לוחי
סהדותא לוחי אבנא כתיבין באצבעא דיי׳׃ תם דפע אלי מוסי חין פרג מן מכאטבתה
עלי גבל סינא לוחי אלשהאדה לוחי גוהר מכתובין בקדרה אללה׃ וירא העם כי
בשש משה לרדת מן ההר ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה
לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים
לא ידענו מה היה לו׃ וחזא עמא ארי אוחר משה למיחת מן טורא ואתכניש
עמא על אהרן ואמרו ליה קום עביד לנא דחלן דיהכון קדמנא ארי דין משה
גברא דאסקנא מארעא דמצרים לא ידענא מא הוה ליה׃ ולמא ראי אלקום
אן מוסי קד אבטא אן ינזל מן אלגבל תגווק אלקום עלי הרון וקאלו להם קם
אצנע לנא מעבודא יסיר בין ידינא פאן דאך אלרגל מוסי אלדי אצעדנא מן
בלד מצר לס נדרי מא כאן אמרה׃ ויאמר אלהם אהרן פרקו נזמי הזהב
אשר באזני נשיכם בניכם ובנתיכם והביאו אלי׃ ואמר להון אהרן

ויום עלייתו אין לילו עמו בשבעה בסיון עלה נמצא יום מ׳ בי״ז בתמוז׳ בי״ו בא שטן וערבב את העולם והראה
דמות חשך ואפלה וערבוביא לומר ודאי מת משה שכבר באו שש ולא בא כדאיתא במס׳ שבת׳ ואי אפשר לומר
שלא טעו אלא ביום המעונן בין קודם חצות בין לאחר חצות שהרי לא ירד משה עד יום המחרת שנ׳ וישכימו
ממחרת ויעלו עולות׳ אשר ילכו לפנינו׳ אלוהות הרבה אוו להם׳ כי זה משה האיש׳ כמין דמות משה הראה
להם השטן שנושאין אותו באויר רקיע השמים׳ אשר העלנו מארץ מצ׳ והיה מורה לנו דרך אשר נעלה
בה עתה צריכין אנו לאלוהות אשר ילכו לפנינו׳ באזני נשיכם׳ אמ׳ אהרן בלבו הנשים והילדים חסים
בתכשיטיהם שמא יתעכב הדבר ובתוך כך יבא משה והם לא המתינו ופרקו מעל עצמן׳ פרקו לשון צווי
מגזרת פרק ליחיד כמו ברכו מגזרת ברך׳ ויתפרקו לשון פריקת משא כשנטלום מאזניהם נמצאו הם מפורקים
מנזמיהם ויצר אותו בחרט יש
לתרגמו בשני פנים האחד ויצר לשון קשירה בחרט לשון סודר כמו המטפחות והחריטים׳ ויצר כבריכם
בשני חריטין והשני ויצר לשון צורה בחרט כלי אומנות הצורפין שחורצין וחורתין בו צורות בזהב כעט
סופר החורת אותיות בלוחות ופינקסין כמו וכתוב עליו בחרט אנוש וזהו שתרגם אונקלוס וצר יתיה בזיפא לשון
זיפה הוא כלי אומנות שחורצין בו בזהב אותיות ושקודין שקורין בלעז ניי״ל ומזייפין על חותמות׳ עגל מסכה ביון
שהשליכו לאור בכור באו מכשפי ערב רב שעלו עמהם ממצרים ועשוהו בכשפים ויש אומרים מיכה היה שם שיצא מתוך דימוסי

פריקו קדשי דדהבא דבאודני נשיכון בניכון ובנתכון ואיתו לותי: פקאל להם הרון. פכו
אשנאף אלד'הב. אלתי פי אד'אן נסאכם. בניכם ובנאתכם ואיתוני בה: ויתפרקו
כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם ויביאו אל אהרן: ואתפריקו כל עמא
ית קדשי דדהבא דבאודניהון ואיתיאו לות אהרן: פפך גמיע אלקום אשנאף
אלד'הב אלתי פי אד'אנהם. ואתו בה אלי הרון: ויקח מידם ויצר אתו בחרט ויעשהו
עגל מסכה ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים: ונסיב
מידהון וצר יתיה בזיפא ועבדיה עגל מתכא ואמרו אלין דחלתך ישראל דאסקוך
מארעא דמצרים: פאכד' ד'לך מנהם ואמר מן צורה בקטב. וצנעה עג'לא
מסבוכא. וקאלו הד'י רבך יא אסראיל אלד'י אצעדך מן בלד מצר: וירא אהרן ויבן
מזבח לפניו ויקרא אהרן ויאמר חג ליהוה מחר: וחזא אהרן ובנא מדבחא
קדמוהי וקרא אהרן ואמר חגא קדם יי מחר: פלמא ראי ד'לך הרון בנא מד'בחא
בין ידיה. ונאדא וקאל חג ללה גדא: וישכימו ממחרת ויעלו עלת ויגישו
שלמים וישב העם לאכל ושתו ויקמו לצחק: ואקדימו ביומא דבתרוהי
ואסיקו עלון וקריבו נכסין. ואסחר עמא למיכל ולמשתי וקמו לה[illegible]:
פאדלגו בכרה וקרבו צואעד ודבחו סלאמאת וגלס אלקום ליאכלו וישרבו.
וקאמו ליל[illegible]בו:

וידבר יהוה אל משה לך רד כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים:
ומליל יי עם משה איזיל חות ארי חביל עמך דאסקתא מארעא דמצרים:
פקאל אללה למוסי אמץ אנזל פאן קד אפסד [illegible] מן בלד
מצר: סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם [illegible] וישתחוו לו ויז[illegible]
ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים: [illegible] מן
אורחא דפקידתנון עבדו להון עגל מתכא וסגידו ליה ודבחו ליה ואמרו

עמך בצירי תנינא בחיריק

בנין שנת מבכך בו במצ' והיה בידו שם ועם שכתב בו משה עלה שור להעלות ארונו שליוסף מתוך נילוס
והשליכו לתוך הכור ויצא העגל·· מסכה לשון מתכת· ד"א מאה ועשרים וחמשה קנטירין זהב היו בו כגימטר'
שלמסכה·· אלה אלהיך ·ולא נאמ' אלה אלהינו מכאן שערב רב שעלו ממצ' הם שנקהלו על אהרן והם שעשאוהו
והם הטעו את ישרא' אחריו·· וירא אהרן ·שהיה בו רוח חיים שנ' בתבנית שור אוכל עשב וראה שהצליח מ'
מעשה שטן ולא היה לו פה לדחותם לגמרי·· ויבן מזבח לדחותם·· ויקרא חג ליי' מחר· ולא היום שמא יבא
משה קודם שיעבדוהו זה פשוטו·· ומדרשו בויקרא רבה ראה אהרן חור בן אחותו שהיה מוכיחן והרגוהו [illegible]
ואמ' ויבן מזבח לפניו ·ועוד ראה ואמ' מוטב שיתלה בי הסרחון ולא בהם' ועוד ראה ואמ'
אם הם בונים אותו המזבח זה מביא צרור וזה מביא אבן ונמצאת מלאכתן בבת אחת מתוך שאני בונה
אותו ואני מתעצל במלאכתו ובין כך ובין כך משה בא·· חג ליי' בלבו היה לשמים בטוח היה שיבא
משה ויעבדו את המקום'· וישכימו ·השטן זירזם כדי שיחטאו ··לצחק' יש במשמע הזה גילוי
עריות כמו שנ' לצחק בי·· ושפיכות דמים כמו שנ' יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו אף כאן נהרג
חור·· וידבר ·לשון קושי כמו וידבר אתם קשות·· לך רד ·מגדולתך לא נתתי לך גדולה אלא בשבילם
באותה שעה נתנדה משה מפי ב"ד שלמעלה·· שחת עמך ·שחת העם לא נאמ' אלא עמך ערב רב שקיבלת

מעצמך

אלין דחלתך ישראל דאסקוך מארעא דמצרים׃ זאגו סריעא ען טריק אלד׳י
אמרתהם בה וצנעו להם עגלא מסבוכא וסגדו לה ודבחו לה וקאלו הד׳י רבך
יא אסר׳ אלד׳י אצעדך מן בלד מצר׃ ויאמר יהוה אל משה ראיתי את העם
הזה והנה עם קשה ערף הוא׃ ואמר יי׳ למשה גלי קדמי עמא הדין והא
עם קשי קדל הוא׃ וקאל אללה למוסי קד עלמת אן הולאי קום צעאב
אלרקאב׃ ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול׃
וכען אנח בעותך מן קדמי ויתקף רגזי בהון ואשיצינון ואעביד יתך לעם
סגי׃ ואלאן אן כפפת ען אלתשפע אשתד גצ׳בי עליהם ואפניתהם ואצנעת
מנך אמה עט׳ימה׃ ויחל משה את פני יהוה אלהיו ויאמר למה יהוה
יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה׃
וצלי משה קדם יי׳ אלהיה ואמר למא יי׳ יתקף רגזך בעמך דאפיקתא
מארעא דמצרים בחיל רב וביד תקיפא׃ פאבתהל מוסי אלי אללה רבה
וקאל יא רב לם ישתד גצ׳בך עלי קומך אלד׳י אכרגתהם מן בלד מצר בקוה
עט׳ימה ויד שדידה׃ למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם להרג אתם
בהרים ולכלתם מעל פני האדמה שוב מחרון אפך והנחם על הרעה
לעמך׃ למא יימרון מצראי למימר בבישא אפיקנון לקטלא יתהון בינ
טוריא ולשיציותהון מעל אפי ארעא תוב מתקוף רגזך ואתיב מן בשתא
דמלילתא למעבד לעמך׃ ולא יקול אלמצריון אנה אכרגהם בשר ליקתלהם
פימא בין אלגבאל ויפניהם ען וג׳ה אלארץ ארגע מן שדה גצ׳בך ואצפח ען
אלבליה לקומך׃ זכר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם
בך ותדבר אלהם ארבה את זרעכם ככוכבי השמים וכל הארץ הזאת
אשר אמרתי אתן לזרעכם ונחלו לעלם׃ אדכר לאברהם ליצחק

קל״אר׳ בהעלותך

מעצמך וגיירתם ולא נמלכת בי ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה הם שיחתו והשחיתו׃ קשה ערף׃ מחזירין קשי
ערפם לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמוע׃ הניחה לי׃ עדיין לא שמענו שנתפלל משה עליהם והוא אומר
הניחה לי אלא כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי בו שאם יתפלל עליהם לא יכלם׃ למה יי׳ יחרה אפך׃
כלום מתקנא חכם בחכם גבור בגבור׃ והנחם׃ התעשת מחשבה אחרת להיטיב להם׃ על הרעה אשר
חשבת להם׃ זכור לאברהם׃ אם עברו על עשרת הדברות אברהם אביהם נתנסה בעשרה נסיונות ועדיין לא
קיבל שכרו תנהו לו ויצאו עשר בעשר׃ לאברהם ליצ׳ ולישר׳ אם לשריפה הם זכור לאברהם שמסר עצמו
לישרף עליך באור כשדים׃ אם להריגה זכור ליצ׳ שפשט צוארו לעקידה׃ אם בגלות זכור ליעקב שגלה לחרן
ואם אינן נצלין בזכותן מה אתה אומר לי ואעשך לגוי גדול ואם כסא של שלש רגלים אינו עומד לפניך בשעת
כעסך קו לכסא של רגל אחד׃ אשר נשבעת להם בך׃ ולא נשבעת להם בדבר שהוא כלה לא בשמים ולא
בארץ לא בהרים ולא בגבעות אלא בך שאתה קיים ושבועתך קיימת לעולם שנ׳ בי נשבעתי נאם יי׳ וליצחק נא׳
והקימותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך וליעקב נא׳ אני אל שדי פרה ורבה נשבע לו באל שדי׃
מעשי אלהים׃ היו האותיות נקראות ומעשה נסים הוא׃ מעשה אלהים המה׃ כמשמעו הוא בכבודו עשאן׃ ד״א
כאדם האומר לחבירו כל עסקיו של פלוני במלאכת פלו׳ כך כל שעשועיו של הקב״ה בתורה׃ חרות׃ לשון חרת וחרט אחד׃

הוא שפיהם נבון
חיקוק

ולישראל עבדך דקיימתא להון במימרך ומלילת עמהון אסגי ית בניכון
ככוכבי שמיא וכל ארעא הדא דאמרית אתין לבניכון ויחסנון לעלם׃
ואדכר · לאבר' ליצ' ולאסר' עבידך אלדי אקסמת להם באסמך וקלת להם אכתר
נסלכם ככואכב אלסמא · ונמיע אלבלד אלדי אקסמת להם · אעטיה נסלכם
ויחוזונה אלי אלדהר׃ וינחם יהוה על הרעה אשר דבר לעשות לעמו׃ ותב יי'
מן בישתא דמליל למעבד לעמיה׃ פעפא אללה · ען מא רעה׳ אבלייה אלדי קאל
ד אן יחלהא בקומה׃ פ ויפן וירד משה מן ההר
ושני לחת העדת בידו לחת כתבים משני עבריהם מזה ומזה הם כתבים׃
ואתפני ונחת משה מן טורא ותרין לוחי סהדותא בידיה לוחי כתיבין מתרין
עבריהון מכא ומכא אנון כתיבין׃ תם ולא מוסי ונזל ען אלגבל ולוחי אלשהאדה
בידה לוחין מכתובין מן גאנביהמא · מן דאכל ומן כארג׃ והלחת מעשה אלהים
המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלחת׃ ולוחיא עובדא דיי׳ אנון
וכתבא כתבא דיי׳ הוא מפרש על לוחיא׃ ואללוחין המא צנעה׳ אללה
ואלכתאב הו כתאב אללה מחפור עליהמא׃ וישמע יהושע את קול העם ברעה
ויאמר אל משה קול מלחמה במחנה׃ ושמע יהושע ית קל עמא כד
מיבבין ואמר למשה קל קרבא במשריתא׃ פסמע יהושע · צות אלקום פי
תגליבהם · פקאל למוסי · צות חרב פי אלעסכר׃ ויאמר אין קול ענות גבורה ואין
קול ענות חלושה קול ענות אנכי שמע׃ ואמר לא קל גיברין דנצחין בקרבא
ואף לא קל חלשין דמתברין קל דמחייכין אנא שמע׃ קאל ליס הו צות ירל עלי
צפר ולא צות ירל עלי הזימה בל צות צועה אנא סאמע׃ ויהי כאשר קרב
מ"ד אל המחנה וירא את העגל ומחלת ויחר אף משה וישלך מידו את הלחת
וישבר אתם תחת ההר׃ והוה כד קריב למשריתא וחזא ית עגלא וחנגין׃

הוא שניהם לשון חיקוק אנטליי"ר בלע"ז · ברעה · בהריעו שהיו מריעים ושמחים וצוחקים · אין קול ענות
גבורה · אין קול הזה נראה קול עניית גבורים הצועקים ניצחון ולא קול חלשים הצועקים ווי או ניסה · קול ענות · קול
חירופין וגידופין המענין את נפש שומען כשנאמרין לו · וישלך מידיו · אמ' מה פסח שהוא אחד מן המצות אמרה
תורה כל בן נכר לא יאכל בו התורה כולה כאן וכל ישראל משומדים ואתננה להם · תחת ההר · לרגלי ההר · ויזר לשון
ניפוץ וכן יזורה על נוהו גפרית וכן כי חנם מזורה הרשת שזורין בו דגן וקטנית · וישק את בני ישראל · נתכוון לבודקן
כסוטה · שלש מיתות נדונו שם אם יש עדים והתראה בסייף כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרובין · עדים בלא
התראה במגפה שנ' ויגף יי' את העם · לא עדים ולא התראה בהדרוקן שבדקום המים וצבו בטניהם · מה עשה לך
העם הזה · כמה יסורין סבלת שיסרוך עד שלא תביא עליהם חטאה זו · כי ברע הוא · בדרך רע הם הולכים תמיד
ובנסיונות לפני המקום · ואומר להם · דבר אחד והם מיהרו והתפרקו · ואשליכהו באש ולא ידעתי שיצא העגל
הזה ויצא · פרוע · מגולה נתגלה שמצו וקלונו כמו ופרע את ראש האשה · לשמצה בקמיהם · להיות להם
הדבר הזה לגנות בפי כל הקמים עליהם · מי ליי' אלי · יבוא אלי · כל בני לוי · מכאן שכל השבט כשר · כה אמר יי' וגו'
והיכן אמר זובח לאלהים יחרם כך שנויה במכילתא · אחיו מאמו והוא ישראל · מלאו ידכם · אתם ההורגים אותם בדבר
זה תתחנכו להיות כהנים למקום · כי איש · מכם ימלא ידו בבנו ובאחיו · אכפרה בעד חטאתכם · אשים כופר וקינוח

ומחיצה לנגד
חטאתכם

ותקיף רגזא דמשה ורמא מידוהי ית לוחיא ותבר יתהון בשפולי טורא:
פלמא קרב מן אלעסכר ראי אלעגל וטבול פאשתד גצב מוסי וטרח אלוחין
מן ידה וכסרהמא אספל אלגבל: ויקח את העגל אשר עשו וישרף באש
ויטחן עד אשר דק ויזר על פני המים וישק את בני ישראל: ונסיב ית
עגלא דעבדו ואוקיד בנורא ושף עד דהוה דקיק ודרא על אפי מיא
ואשקי ית בני ישראל: פאכד אלעגל אלדי עמלוה פאחרקה באלנאר וכרדה אלי אן
דק ודראה עלי וגה אלמא וסקי׳ בני אסר אבאהה: ויאמר משה אל אהרן
מה עשה לך העם הזה כי הבאת עליו חטאה גדלה: ואמר משה לאהרן
מא עבד לך עמא הדין ארי איתיתא עלוהי חובא רבא: וקאל להרון מא צנע
בך הולאי אלקום אד גלבת עליהם כטייה עטימה: ויאמר אהרן אל יחר
אף אדני אתה ידעת את העם כי ברע הוא: ואמר אהרן לא יתקף רגזא
דרבוני את ידעת ית עמא ארי בביש הוא: קאל לא ישתד גצב סידי אנת
עלם באלקום אנהם שרירון: ויאמרו לי עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו
כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו: ואמרו
לי עביד לנא דחלן דיהכן קדמנא ארי דין משה גברא דאסקנא מארעא
דמצרים לא ידענא מא הוה ליה: פקאלו לי אצנע לנא מעבוד יסירבין ידינא
פאן דאך אלרגל מוסי אלדי אצעדנא מן בלד מצר לם נעלם מא כאן מן אמרה:
ואמר להם למי זהב התפרקו ויתנו לי ואשלכהו באש ויצא העגל הזה:
ואמרית להון למן דהבא פריקו ויהבו לי ורמיתיה בנורא ונפק עגלא הדין:
פקלת להם למן דהב פכוה ואיתוני בה פטרחתה באלנאר פכרג הדא אלעגל:
וירא משה את העם כי פרע הוא כי פרעה אהרן לשמצה בקמיהם: וחזא
משה ית עמא ארי בטיל הוא ארי בטילנון אהרן לאסבותהון שום ביש לדריהון:
פלמי ראי מוסי אן אלקום מכשופין אד כשף הרון דאי אלשין מן מקאומיהם:
ויעמד משה בשער המחנה ויאמר מי ליהוה אלי ויאספו אליו כל בני לוי:
וקם משה בתרע משריתא ואמר מן דחליא דיי ייתון לותי ואתכנישו לותיה
כל בני לוי: פוקף מוסי בבאב אלעסכר וקאל מן ללה יקבל אלי ואנגמע אליה

מכאן אין מתרגמים בצבור עד לשמצה בקמיהם ע"ש וכן לא פסו ופסוק"ק יד' את כש אין מתרגם

ומתי מה לנגד הטאתכם להבדיל ביניכם ובין החטא" אלהי זהב אתה הוא שגרמת להם שהשפעת להם
זהב וכל חפצם מה יעשו שלא יחטאו" משל למלך שהיה מאכיל ומשקה את בנו ומקשטו ותולה לו כיס
בצוארו ומעמידו בפתח בית זונות מה יעשה הבן שלא יחטא" ועתה אם תשא חטאתם" הרי טוב איני אומר לך
מחיני" ואם אין מחיני" וזה מקרא קצר וכן הרבה" מספרך" מכל התורה כולה שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי
לבקש עליהם רחמים" אשר דברתי לך" יש כאן לך אצל דבור במקום אליך וכן לדבר לו על אדניהו" הנה
מלאכי" ולא אני" וביום פקדי וגו' עתה שמעתי אליך מלכלותם יחד ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם

ופקדתי עליהם

גמיע בני לוי: ויאמר להם כה אמר יהוה אלהי ישראל שימו איש חרבו על
ירכו עברו ושובו משער לשער במחנה והרגו איש את אחיו ואיש את
רעהו ואיש את קרבו: ואמר להון כדנן אמר יי׳ אלהא דישר׳ שוו גבר חרביה
על ירכיה עיברו ותובו מתרע לתרע במשריתא וקטולו גבר ית אחוהי וגבר
ית חבריה ואנש ית קריביה: פקאל להם כדי קאל אללה אלאה אסר׳ יתקלד מנכם
כל רגל סיפה ואמצ׳ו וארגעו מן באב אלי באב פי אלעסכר ויקתל כל רגל חתי
אכיה וצאחבה וקריבה: ויעשו בני לוי כדבר משה ויפל מן העם ביום ההוא
כשלשת אלפי איש: ועבדו בני לוי כפתגמא דמשה ונפל מן עמא ביומא ההוא
כתלתה אלפין גברא: פצנעו בני לוי כמא אמרהם מוסי׳ פוקע מן אלקום פי
דלך אליום שביה בתלאתה אלאף רגל: ויאמר משה מלאו ידכם היום ליהוה כי
איש בבנו ובאחיו ולתת עליכם היום ברכה: ואמר משה קריבו ידכון
קרבנא יומא דין קדם יי׳ ארי גבר בבריה ובאחוהי ולאיתאה עליכון יומא דין
ברכן: פקאל להם מוסי׳ אכמלו ואנבכם אליום ללה כל רגל חתי באבנה ואכיה
ותחל עליכם אליום ברכה: ויהי ממחרת ויאמר משה אל העם אתם חטאתם
חטאה גדלה ועתה אעלה אל יהוה אולי אכפרה בעד חטאתכם: והוה
ביומא דבתרוהי ואמר משה לעמא אתון חבתון חובא רבא וכען אסק לקדם יי׳
מאם אכפר על חוביכון: ולמא כאן מן גד קאל מוסי׳ ללקום אנתם אכטיתם
כטייה עט׳ימה ואנא אצעד אלי אללה לעל אסתגפרה ען כטייתכם: וישב
משה אל יהוה ויאמר אנא חטא העם הזה חטאה גדלה ויעשו להם
אלהי זהב: ותב משה לקדם יי׳ ואמר בבעו חב עמא הדין חובא רבא ועבדו
להון דחלן דדהב: פרגע מוסי׳ אלי אללה וקאל יא רב קד אכטא הולאי אלקום
כטייה עט׳ימה וצנעו להם מעבודא מן דהב: ועתה אם תשא חטאתם
ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת: וכען אם שבקת לחוביהון ואם
לא מחיני כען מספרך דכתבתא: ואן אן גפרת כטייתהם ואלא פאמחני

ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העונות ואין פורענות באה על ישראל שאין בה קצת מפרעון
עון העגל: ויגף יי׳ את העם: מיתה בידי שמים לעדים בלא התראה: לך עלה מזה: א״י גבוה מכל הארצות
לכך נאמ׳ עלה: ד״א כלפי שאמ׳ לו בשעת הכעס לך רד אמ׳ לו בשעת רצון לך עלה: אתה והעם: כאן לא נאמ׳
ועמך: וגרשתי את הכנעני וגו׳ שש אומות הם והגרגשי עמד ופנה מפניהם מאליו: אל ארץ זבת חלב ודבש
אני אומ׳ לך להעלותם: כי לא אעלה בקרבך לכך אני אומ׳ לך ושלחתי לפניך מלאך: כי עם קשה ערף אתה:
וכשמשכינתי בקרבכם ואתם ממרים בי מרבה אני עליכם זעם: אכלך לשון כליון: הדבר הרע: שאין
השכינה שורה ומהלכת עמם: איש עדיו: מה שהוריד כתרים שנתנו להם בחורב כשאמרו נעשה ונשמע
רגע אחד אעלה בקרבך וכליתיך: אם אעלה בקרבך ואתם ממרים בי בקשיות ערפכם אזעום עליכם רגע
אחד שהוא שיעור זעמו שנ׳ חבי כמעט רגע עד יעבר זעם ואכלה אתכם לכך טוב לכם שאשלח מלאך
ועתה פורענות זו תלקו מיד שתורידו עדיכם מעליכם: ואדעה מה אעשה לך: בפקודת שאר העון אני יודע

מן דיואנך אלדי כתבתה פאסתריח׃ ויאמר יהוה אל משה מי אשר חטא לי
אמחנו מספרי׃ ואמר יי למשה מן דחב קדמי אמחיניה מספרי׃ פקט אלה
לה אלדי אכטא לי אמחוה מן דיואני׃ ועתה לך נחה את העם אל אשר
דברתי לך הנה מלאכי ילך לפניך וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם׃
וכען איזיל דבר ית עמא לאתר דמלילית לך הא מלאכי יהך קדמך
וביום אסערותי ואסער עליהון חוביהון׃ ואן פאמץ סייר אלקום אלי
אלמוצע אלדי קלת לך הורי׳ מלכי יסיר בין ידיך ופי יום מטאלבתי אטאלבהם
בכטאיאהם׃ ויגף יהוה את העם על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן׃
ומחא יי ית עמא על דאשתעבדו לעגלא דעבד אהרן׃ פצדם אללה אלקום
עלא מא עבדו אלעגל אלדי צנע הרון׃
וידבר יהוה אל משה לך עלה מזה אתה והעם אשר העלית מארץ מצרים
אל הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה׃
ומליל יי עם משה איזיל סק מכא את ועמא דאסיקתא מארעא דמצרים
לארעא דקיימית לאברהם ליצחק וליעקב למימר לבנך אתנינה׃ פקאל אללה
למוסי אמץ אצעד מן ההנא אנת ואלקום אלדי אצעדתהם מן בלד מצר אלי
אלבלד אלדי אקסמת לאברהים ויצ׳ ויע׳ קאילא לנסלכם אעטיה׃ ושלחתי
לפניך מלאך וגרשתי את הכנעני האמרי והחתי והפרזי החוי והיבוסי׃
ואשלח קדמך מלאכא ואתריך ית כנענאי אמוראי חתאי ופרזאי חואי ויבוסאי׃
ואבעת בין ידיך מלכא אטרד בה אלכנעניין ואלאמוריין ואלחתיין ואלפרזיין
ואלחוויין ואליבוסיין׃ אל ארץ זבת חלב ודבש כי לא אעלה בקרבך כי עם
קשה ערף אתה פן אכלך בדרך׃ לארע עבדא חלב ודבש ארי לא אסליק
שכינתי מבינך ארי עם קשי קדל את דלמא אשיצינך באורחא׃ אלי בלד
יפיץ לבנא ועסלא לאני לא אצעד נורי פי מא בינכם לאנכם קום צעאב
אלרקאב כלא אפניכם פי אלטריק׃ וישמע העם את הדבר הרע הזה ויתאבלו

מה שכלבי לעשות לך״ את עדים מהר חורב׳ את העדי שהיה בידם מהר חורב״ ומשה׳ מ מאותו עון והלאה״
יקח את האהל לשון הווה לוקח אהלו ונוטהו מחוץ למחנה אמר מנודה לרב מנודה לתלמיד״ הרחק׳ אלפים
אמה כענין שנאמר אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה במדה״ וקרא לו׳ והיה קורא לו אהל מועד הוא
בית ועד למבקשי תורה ״כל מבקש יי׳ מכאן למבקש פני זקן כמקביל פני שכינה״ יצא אל אהל מועד׳
כמו יוצא״ ד״א והיה כל מבקש יי׳ אפ׳ מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה חביריהם אומרים׳ [redacted]
הוא באהלו שלמשה ״והיה לשון הווה״ כצאת משה [redacted] מן המחנה ללכת אל האהל׳ יקומו כל העם׳ עומדים מ
מפניו ואין יושבין עד שנתכסה מהם״ והביטו אחריו שה׳ [redacted] לשבח אשרי ילוד אשה ש
שכך מובטח שהשכינה תכנס אחריו לפתח אהלו״ ודבר עם משה׳ כמו ומדבר עם משה ותרגומ׳
ומתמלל עם משה׳ שהוא כבוד שכינה עמו וישמע את הקול מדבר אליו ואינו קורא מדבר אלא כשהוא
קורא מידבר בתרגום הקול מדבר ביני לבין עצמו והדיוט שומע מאליו וכשהוא קורא

ולא שתו איש עדיו עליו: ושמעו עמא ית פתגמא בישא הדין ואתאבלו
ולא שוו גבר תיקון זיניה עלוהי: ולמא סמע אלקום הדא אלאמר אלסו חזנו ולם
יגעל כל אמר זיה עליה: ויאמר יהוה אל משה אמר אל בני ישראל אתם
עם קשה ערף רגע אחד אעלה בקרבך וכליתיך ועתה הורד עדיך מעליך
ואדעה מה אעשה לך: ואמר יי למשה אימר לבני ישראל אתון עם קשי
קדל שעה חדא אסליק שכינתי מבינך ואשיצינך וכען אעדי תקון זינך
מנך גלי קדמי מא אעביד לך: פקאל אללה למוסי קל לבני אסראיל אנתם קום
צעאב אלרקאב פלו אני אצעדת נורי פי מא בינכם טרפה ואחדה אפניתכם
ואלאן אדימו עלי נזע זייכם ענכם חתי אערפכם מא אצנע בכם: ויתנצלו
בני ישראל את עדים מהר חורב: ואעדיאו בני ישראל ית תקון זינהון מטורא
דחורב: פראם בנו אסראיל נזע זיהם מן גבל חריב: ומשה יקח את האהל
ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה וקרא לו אהל מועד והיה כל
מבקש יהוה יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה: ומשה נסיב ית
משכנא ופרסיה ליה מברא למשריתא ארחיק מן משריתא וקרי ליה
משכן בית אולפנא והוי כל דתבע אלפן מן קדם יי נפיק למשכן בית אלפנא
דמברא למשריתא: וכאן מוסי יאכד אלכבא פיצרבה כארג אלעסכר בעיד
מנה ויסמיה מצרב אלועד וכאן כל מן טלב עלמא מן ענד אללה יכרג אלא
מצרב אלועד אלדי כארג אלעסכר: והיה כצאת משה אל האהל יקומו כל
העם ונצבו איש פתח אהלו והביטו אחרי משה עד באו האהלה: והוי
כד נפיק משה למשכנא קימין כל עמא ומתעתדין גבר בתרע משכניה
ומסתכלין אחורי משה עד דעליל למשכנא: וכאן מוסי אדא כרג אלא
אלכבא יקום גמיע אלקום וינתצבון כל אמר ענד באב כבאיה וילתפתון ו
ורא מוסי אלי דכולה אלי אלכבא: והיה כבא משה האהלה ירד עמוד הענן ועמד
פתח האהל ודבר עם משה: והוי כד עליל משה למשכנא נחית עמודא

קורא מדבר משמע שהמלך מדבר עם ההדיוט. והשתחוו לשכינה. ודבר יי אל משה פנים אל פנים. ומתנבל יי
עם משה. ושב אל המחנה לאחר שנדבר עמו היה משה שב אל המחנה ומלמד לזקנים מה שלמד והדבר הזה נהג
משה מיום הכפו' עד שהוקם המשכן ולא יותר שהרי בי"ז בתמוז נשתברו הלוחות ובי"ח שרף את העגל ודן את
החוטאים ובי"ט עלה שנ' ויהי ממחרת ויאמ' משה אל העם וגו' ועשה שם ארבעים יום וביקש רחמי' שנ' ואתנפל
לפני יי וגו' ובראש חדש אלול נאמ' לו ועלית בבקר אל הר סיני לקבל לוחות האחרונות ועשה שם מ' יום שנ'
ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים וגו' מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון אמו' מעתה אמצעיים
היו בכעס. בעשרה בתשרי נתרצה הב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם ואמר לו למשה סלחתי ומסר לו לוחות
האחרונות וירד והתחיל לצוותו על מלאכת המשכן ועשאוהו עד אחד בניסן ומשהוקם לא נדבר עמו עוד אלא
מאהל מועד. ושב אל המחנה. ותרגומו ותאיב למשריתא לפי שהוא לשון הווה וכן כל הענין וראה כל העם
והזן ונצבו וקימין והביטו ומסתכלין והשתחוו וסגדין ומרדשו ודבר אל משה כשעוב אל המחנה אמ' לו תנ'
בכעס ואתה בכעס מי יקרבם. ראה אתה אומר אלי. ראה תן עינך ולבך על דבריך אתה אומר אלי וגו' ואתה לא

אם כן

הודעתני וגו'

דעננא דקאים בתרע משכנא ומתמלל עם משה: וכאן מוסי אדא דכ̇ל אלכ̇בא
ינזל עמוד אלגמאם ויקף עלי באב אלכבא ויכלם אללה מוסי: וראה כל העם
את עמוד הענן עמד פתח האהל וקם כל העם והשתחוו איש פתח אהלו:
וחזן כל עמא ית עמודא דעננא קאים בתרע משכנא וקימין כל עמא
וסגדין גבר בתרע משכניה: פאדא ראי אלקום עמוד אלגמאם ואקף עלי
באב אלכבא קאמו אגמעין וסגד כל אמר עלי באב כבאיה: ודבר יהוה
אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו ושב אל המחנה ומשרתו
יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל: וממליל יי עם משה ממלל
עם ממלל כמא דממליל גברא עם חבריה ותאיב למשריתא ומשמשניה
יהושע בר נון עולימא לא עדי מגו משכנא: ויכלם אללה מוסי שפאהא כמא
יכלם אלאמר צאחבה וירגע אלי אלעסכר וכאן כאדמה יהושע אבן נון שאבא לא יזול מן אלכבא:

ויאמר משה אל יהוה ראה אתה אמר אלי העל את העם ח
הזה ואתה לא הודעתני את אשר תשלח עמי ואתה אמרת ידעתיך בשם וגם
מצאת חן בעיני: ואמר משה קדם יי חזי דאת אמר לי אסיק ית עמא הדין
ואת לא הודעתני ית דתשלח עמי ואת אמרת רביתך בשום ואף אשכחתא
רחמין קדמי: פקאל מוסי ללה אנת עטם כאנך קלת לי אצעד הולאי אלקום ואנת
לם תערפני במן תבעת מעי ואנת פקד קלת אני קד שרפת אסמך ווגדת חטאה
ענדי: ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך הודעני נא את דרכיך ואדעך למען
אמצא חן בעיניך וראה כי עמך הגוי הזה: וכען אם כען אשכחית רחמין
קדמך הודעני כען ית אורח טובך ואדע רחמך בדיל דאשכח רחמין קדמך
וגלי קדמך ארי עמך עמא הדין: ואלאן אן וגדת חטאא ענדך פעלמני טרקך
חתי אערף בך לקבל אן אגד חטאא ענדך ואנט̇ר לשעבך הדה אלאמה:

הודעתני וגו' ואשר אמרת לי הנה אנכי שולח מלאך אין זו הודעה שאין אני חפץ בה. ואתה אמרת ידעתיך
בשם הכרתיך משאר בני אדם בשם חשיבות שהרי אמרת לי הנה אנכי בא אליך בעב הענן וגו' וגם בך יאמינו לעולם.
ועתה אם אמת שמצאתי חן בעיניך הודיעני נא את דרכיך מה שכר אתה נותן למוצאי חן בעיניך.
ואדעך למען אמצא חן בעיניך ואדע בזו מדת תגמוליך מה היא מציאת חן שמצאתי בעיניך ופתרון ל
למען אמצא חן למען אכיר כמה שכר מציאת החן. וראה כי עמך הגוי הזה. שלא תאמר ואעשה אותך לגוי
גדול ואת אלה תעזוב ראה כי עמך הם מקדם ואם בהם תמאס איני סומך על היוצאים מחלצי שיתקיימו
ואת תשלום השכר שלי בעם הזה הודיעני. ורבותי' דרשוהו במסכת ברכות ואני ליישב המקראות על אפניהם
ועל סדרם באתי. ויאמר פני ילכו כתרגו' לא אשלח עוד מלאך אני בעצמי אלך כמו ופניך הולכים בקרב ואמר
אליו בזו אני חפץ כי ע"י מלאך אל תעלנו מזה. ובמה יודע אפוא יודע מציאת החן הלא בלכתך עמנו ועוד
דבר אחר אני שואל ממך שלא תשרה שכינתך עוד על אה"ע ונפלינו אני ועמך. ונהיה מובדלים בדבר הזה מכל
העם כמו והפלה יי' בין מקנה מצ' וגו'. גם את הדבר הזה. שלא תשרה שכינתך עוד על אומות העולם. אעשה:

ויאמר פני ילכו והנחתי לך׃ ואמר שכינתי תהך ואניח לך׃ קא לה נורי יסיר
מעך ׳׳׳ ואן אקרך׃ ויאמר אליו אם אין פניך הלכים אל תעלנו מזה׃ ואמר
קדמוהי אם לית שכינתך מהלכא בינגא לא תסקיננא מכא׃ קאל אן יסיר נורך
מענא מן לאן לא תצעדנא מן ההנא׃ ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך
אני ועמך הלא בלכתך עמנו ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני
האדמה׃ ובמא יתידע הכא ארי אשכחית רחמין קדמך אנא ועמך הלא
במהך שכינתך עמנא ויתעבדן לנא פרישן לי ולעמך משוני מכל עמא
דעל אפי ארעא׃ ובמ׳ די יערף אן אן קד וגדת חט׳א עגדך אנא וקומך
אלא במסיר נורך מענא פנכון אנא וקומך מן כל אקום אלדי עלי וגה אלארץ׃
ויאמר יהוה אל משה גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה כי מצאת חן
בעיני ואדעך בשם׃ ואמר יי׳ למשה אף ית פתגמא הדין דמלילתא אעביד
ארי אשכחתא רחמין קדמי ורביתך בשום׃ פקאל אלה למוסי הד׳ אלאמר אלדי
סאלתה אצנעה איצא לאנך קד וגדת חט׳א עגדי ושרפת אסמך׃ ויאמר
הראני נא את כבדך׃ ואמר אחזיני כען ית יקרך׃ קאל אריני נורך איצא׃
ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם יהוה לפניך וחנתי את אשר
אחן ורחמתי את אשר ארחם׃ ואמר אנא אעבר כל טובי על אפך ואקרי
בשמא דיי׳ קדמך ואחון למן דאחון ואלחים על מן דארחים׃ קאל אנא אמר
נמיע נורי בחצרתך ואנאדי באסם אללה בין ידיך וארוף מן ארוף וארחם מן
ארחם׃ ויאמר לא תוכל לראת את פני כי לא יראני האדם וחי׃ ואמר לא
תכול למחזי ית אפי שכינתי ארי לא יחזינני אנשא ויתקיים׃ קאל לא תטיק
אן תרא נורי לאנה לא יראה אנסאנא פיחיא׃ ויאמר יהוה הנה מקום אתי ונצבת

ואין דברין שלבלעם ע״י שריית שכינה לא נפלו וגלוי עינים כגון וישי דבר יגונב שומעין ע״י שליח׃ ויאמ׳ הראני נא
את כבדך׳ ראה משה שהיה עת רצון ודבריו מקובלין והוסיף לשאול להר אותו מראית כבודו׃ ויאמ׳ אני אעביר
וגו׳ הגיעה שעה שתראה בכבודי מה שארשה אותך לראות לפי שאני רוצה וצריך אני ללמדך סדר תפלה שכשנצרכת
לבקש רחמים על ישר׳ הזכרת לי זכות אבות כסבור אתה שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה אני אעביר כל מדת
טובי לפניך על הצור ואתה נתון במערה׃ וקראתי בשם יי׳ לפניך ללמדך סדר בקשת רחמים אף אם תכלה זכות אבות
הסדר שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י״ג מדות הוי מלמד את ישר׳ לעשות כן וע״י שיזכירו לפני רחום וחנון כי
רחמי לא כלים׃ וחנותי את אשר אחון׃ אותן פעמים שארצה לחון׃ ורחמתי׃ עת שאחפוץ לרחם עד כאן לא הבטיחו
לאפעמים אענה ופעמים לא אענה אבל בשעת מעשה אמר לו הנה אנכי כרת ברית הבטיחו שאינן חוזרות ריקם׃
ויאמר לא תוכל וגו׳ אף כשאעביר כל טובי על פניך אני נותן לך רשות לראות את פני׃ הנה מקום אתי׳ בהר שאני
מדבר עמך תמיד יש מקום מוכן לי לצרכך שאטמינך שם שלא תזוק ומשם תראה מה שתראה זהו פשוטו ומדרשו
על מקום שהשכינה שם מדבר ואומ׳ המקום אתי ואינו אומ׳ אני במקום שהקב״ה מקומו של עולמו ואין עולמו מ׳
מקומו׃ בעבר כבודי׳ כשאעבור לפניך׃ בנקרת הצור׳ כמו העיני האנשים ההם תנקר׳ יקרוה עורבי נחל׳ אני
קרתי ושתיתי מים גזרה אחת להם׃ בנקרת הצור׳ כריית הצור׃ ושכותי כפי׳ מכאן שניתנה רשות למחבלים לחבל
ותרגו׳ ואגין במימרי כנוי הוא לדרך כבוד שלמעלה שאינו צריך לסוכך עליו בכף ממש׳ ואעדי ית דברת
יקרי כשתסתלק הנהגת כבודי מכנגד פניך ללכת משם ולהלן׃ וראית את אחרי׳ הראהו קשר של תפילין׳ פסל
לך׳ הראהו מחצב סנפירינון מתוך אהלו ואמר לו הפסולת יהיה שלך ומשם נתעשר משה הרבה׃ פסל לך׳

אתה עברית

על הצור: ואמר יי׳ הא אתר מתקן קדמי ותתעתד על טינרא: קאל אללה הודי׳ ענדי מוצע
אנתצב עלי׳ אלצואן: והיה בעבר כבדי ושמתיך בנקרת הצור ושכתי כפי ע
עליך עד עברי: ויהי במעבר יקרי ואשוינך במערת טינרא ואגין במימרי
עלך עד דאעבר: פאדא מרבך נורי אגעלך פי נקיר אלצואן ואטללת בסחאבי
עליך חתי יגוז אולה: והסרתי את כפי וראית את אחרי ופני לא יראו: ואעדי
ית דברת יקרי ותחזי ית דבתרי ודקדמי לא יתחזון: תם אזיל סחאבי חתא
תנצר אואכר נורי ואואילה לא תרא:

ויאמר יהוה אל משה פסל לך שני לחת אבנים כראשנים וכתבתי על ז
הלחת את הדברים אשר היו על הלחת הראשנים אשר שברת: ואמר יי׳
למשה פסל לך תרין לוחי אבניא כקדמאי ואכתוב על לוחיא ית פתגמיא
דהוו על לוחיא קדמאי דתברתא: וקאל אללה למוסי אנחת לוחי מתל כאלאולין
אכתב עליהמא אלדי כאן עלי׳ אללוחין אלאולין אלדי כסרתהמא: והיה נכון לבקר
ועלית בבקר אל הר סיני ונצבת לי שם על ראש ההר: והוי זמין לצפרא
ותסק בצפרא לטורא דסיני ותתעתד קדמי תמן על ריש טורא: וכן מסתעדא
לגדאה ואצעד בגדאה אלי׳ גבל סיני וקף תם עלי׳ ראס אלגבל: ואיש לא יעלה
עמך וגם איש אל ירא בכל ההר גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא:
ואנש לא יסק עמך ואף אנש לא יתחזי בכל טורא אף ענא ותורי לא ירעון
לקביל טורא ההוא: ואנסאן לא יצעד מעך ולא ירא פי שי מן אלגבל חתי׳ אל
גנם ואלבקר לא ירעון ממא יליה: ויפסל שני לחת אבנים כראשנים וישכם
משה בבקר ויעל אל הר סיני כאשר צוה יהוה אתו ויקח בידו שני לחת אבנים:
ופסל תרין לוחי אבניא כקדמאי ואקדים משה בצפרא וסליק לטורא דסיני
כמא דפקיד יי׳ יתיה ונסיב בידיה תרין לוחי אבניא: פנחת לוחי גוהר כאלאולין
ואדלג מוסי בגדאה וצעד אלי׳ גבל סיני כמי׳ אמרה אללה ואכד מעה לוחי גוהר:
וירד יהוה בענן ויתיצב עמו שם ויקרא בשם יהוה: ואתגלי יי׳ בעננא
ואתעתד עמיה תמן וקרא בשמא דיי׳: פתגלא אללה פי אלגמאם ואוקף נורה

אתה שברת הראשונות אתה פסל לך אחרות משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע עמד שושבינה וקרע כתובתה אמר אם יאמר המלך להרגה אומר לו עדין אינה אשתך בדק המלך ומצא שלא היה הקלקול אלא מן השפחות נתרצה לה אמר לו שושבינה כתוב לה כתובה אחרת ש שנקרעה הראשונה אמר לו המלך אתה קרעת אותה אתה קנה לה נייר אחר ואני אכתוב לה בכתב ידי׳ כך המלך זה הב״ה והשפחות שו ערב רב והשושבין זה משה ארוסתו שהב״ה [illegible] ישראל לכך נאמר לו פסל לך״ בכון מהומן
ואיש לא יעלה עמך׳ הראשונות ע״י שהיו בתשואות וקולות והקולות שלטה בהם עין רעה אין לך יפה מן הצניעות״
ויקרא בשם יי׳ מתרגמינן וקרא בשמא דיי׳ ״יי יי׳ מדת רחמים היא אחת קודם שיחטא ואחת היא לאחר שיחטא וישוב״ אל אף זו מדת רחמים וכה״א אלי אלי למה עזבתני ואין [illegible] לומר למדת הדין למה עזבת נ״כן

מצאתי במכילתא״

מעה הנאך ונאדא באסם אללה׃ ויעבר יהוה על פניו ויקרא יהוה יהוה אל
רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת׃ ואעבר יי שכינתיה על אפוהי
וקרא יי יי אלהא רחמנא וחננא מרחיק רגז ומסגי למעבד טבון וקשוט׃
פלמא מר נור אללה בין ידיה נאדא אללה אלחנון אלמהל כתיר אלפצל ואלחק
נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה ונקה לא ינקה פקד עון אבות על
בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים׃ נטר טיבו לאלפי דרין שביק לעוין
ולמרוד ולחובין סלח לדתיבין לאוריתיה ולדלא תייבין לא מזכי מסער חובי
אבהן על בנין ועל בני בנין מרדין על דר תליתי ועל דר רביעי׃ חאפט אל
פצל לאלוף גאפר אלדנב ואלגרם ואלכטיה ויברי ולא יברי מטלב בדנוב
אבא מע אבנין ובני אבנין ואלתואלת ואלרואבע׃ וימהר משה ויקד ארצה
וישתחו׃ ואוחי משה וכרע על ארעא וסגיד׃ פאסרע מוסי וכר עלי אלארץ
וסגד׃ ויאמר אם נא מצאתי חן בעיניך אדני ילך נא אדני בקרבנו כי עם קשה
ערף הוא וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו׃ ואמר אם כען אשכחית רחמין
קדמך יי תהך כען שכינתא דיי ביננא ארי עם קשי קדל הוא ותשבוק לחובנא
ולחטאנא ותחסנננא׃ וקאל אן וגדת חטוה ענדך יא רב יסיר נורך פי מא בינ
ואן הם קום צעאב אלרקאב פאגפר דנובנא וכטאיאנא ואצטפנא׃ ויאמר הנה
אנכי כרת ברית נגד כל עמך אעשה נפלאת אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל
הגוים וראה כל העם אשר אתה בקרבו את מעשה יהוה כי נורא הוא אשר אני
עשה עמך׃ ואמר הא אנא גזר קים קדם כל עמך אעביד פרישן דלא אתבריאו
בכל ארעא ובכל עממיא ויחזי כל עמא דאת ביניהון ית עובדא דיי ארי
דחיל הוא דאנא עביד עמך׃ קאל האנא עאהד עהדא וחדא גמיע קומך אענע
אעגובאת מא לם יכלק מתלהא פי גמיע אלעאלם ויבצר גמיע אלקום אלדי אנת פי מא
בינהם צנע אללה אלדי אנא מכיף אלדי אנא צאנעה מעך׃ שמר לך את אשר אנכי מצוך
היום הנני גרש מפניך את האמרי והכנעני והחתי והפרזי והחוי והיבוסי׃ טר לך

מצאתי במכילתא ארך אפים מאריך אפו והינו ממהר ליפרע שמא יעשה תשובה ורב חסד לצורכי חסד שאין להם זכות כל
כך ואמת לשלם שכר טוב לעושי רצונו נצר חסד שהאדם עושה לפניו לאלפים לשני אלפים דורות עונות אלו הזדונות
פשעים אלו המרדים שהאדם עושה להכעיס ונקה לא ינקה לפי פשוטו ומשמע שאינו מוותר על העון לגמרי אלא
נפרע ממנו מעט מעט ורבותי דרשו מנקה הוא לשבים ולא ינקה לשאינם שבים פוקד עון אבות על בנים כשאוחזין
מעשה אבותיהם בידם שכבר פירש במקרא אחר לשונאי על שלשים ועל רבעים דור רביעי נמצאת מדה טובה מרובה על
מדת פורענות אחת לחמש מאות שבמדת טובה הוא אומר נצר חסד לאלפים וימהר משה כשראה משה שכינה עוברת
ושמע קול הקריאה מיד וישתחו ילך נא אדני בקרבנו כמו שהבטחת מאחר שאתה נושא עון ואם עם קשה
ערף הוא וימרו בך ואמרת על זאת פן אכלך בדרך אתה תסלח לעוונינו וגו׳ יש כי במקום אם ונחלתנו ותתננו
לך לנחלה מיוחדת זו היא בקשת ונפלינו אני ועמך שלא תשרה שכינתך על האומות כורת ברית על זאת אעשה
נפלאות לעון ונפלינו שתהיו מובדלים בזו מכל האומות שלא תשרה שכינתי עליהם את האמורי וגו׳ שש
אומות יש כאן כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם אשיריו הוא אילן שעובדים אותו קנא שמו מקנא ליפרע ואינו מ

מוותר וזהו

ית דאנא מפקדך יומא דין הא אנא מתריך מן קדמך ית אמוראי וכנענאי
וחתאי ופרזאי וחואי ויבוסאי: פאחפץ מא אמרך בה אליום האנא טארד
מן בין ידיך אלאמוריין ואלכנעניין ואלחתיין ואלפרזיין ואלחויין ואליבוסיין: השמר לך פן
תכרת ברית ליושב הארץ אשר אתה בא עליה פן יהיה למוקש בקרבך: אסתמר
לך דלמא תגזר קים ליתיב ארעא דאת עליל עלה דלמא יהי לתקלא בינך:
אחדר אן תעהד עהדא לאהל אלבלד אלדי אנת צאיר אליה כלא יכונו והקא
פימא בינך: כי את מזבחתם תתצון ואת מצבתם תשברון ואת אשריו
תכרתון: ארי ית איגוריהון תתרעון וית קמתהון תתברון וית אשיריהון
תקצצון: בל מדאבחהם פאנקצו ודכאכהם פלכסרו וסואריהם תגדעון:
כי לא תשתחוה לאל אחר כי יהוה קנא שמו אל קנא הוא: ארי לא
תסגוד לטעות עממיא ארי יי קנא שמיה אל קנא הוא: ולא תסגד
למעבוד אכר לאן אללה אסמה אלמעאקב והו יקרד עלי אן יעאקב: פן
תכרת ברית ליושב הארץ וזנו אחרי אלהיהם וזבחו לאלהיהם וקרא לך
ואכלת מזבחו: דלמא תגזר קים ליתיב ארעא ויטעון בתר טעותהון וידבחון
לטעותהון ויקרון לך ותיכול מדבחיהון: כלא תעהד עהדא מע אהל אלבלד פיטגון
פי תבע מעבודאתהם וידבחון להא וידעון בך פתאכל מן דבחה: ולקחת מבנתיו
לבניך וזנו בנתיו אחרי אלהיהן והזנו את בניך אחרי אלהיהן: ותסב מבנתהון
לבנך ויטעון בנתהון בתר טעותהון ויטעין ית בנך בתר טעותהון: ותזוג בניך
מן בנאתה פתטגי בנאתה פי תבע מעבודאתהם ותטגי בניך איצא: אלהי
מסכה לא תעשה לך: דחלן דמתכא לא תעביד לך: ומעבוד מסבוכא
לא תצנע לך: את חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות אשר
צויתיך למועד חדש האביב כי בחדש האביב יצאת ממצרים: ית חגא
דפטיריא תטר שבעה יומין תיכול פטירא [redacted] דפקידתך לזמן ירחא
דאביבא ארי בירחא דאביבא נפקתא ממצרים: חג אלפטיר אחפטה ז' איאם

מותר וזהו כל לשון קנאה אוחז בנצחונו ופורע מעוזביו: ואכלת מזבחו כסבור אתה שאין עונש באכילתו:
ואני מעלה עליך כמודה בעבודתם שמתוך כך אתה בא ולוקח מבנותיו לבניך: חדש האביב: חדש
בכור הביכור שהתבואה מבכרת בו בשבולה: כל פטר רחם לי באדם: וכל מקנך תזכר וגו' וכל מקנך אשר תזכר
בפטר שור ושה אשר יפטור זכר את רחמה: פטר לשון פתיחה וכן פוטר מים ראשית מדון תי"ו של
תזכר לשון נקבה היא מוסב על היולדת: ופטר חמור: ולא שאר בהמה טמאה: תפדה בשה נותן שה לכהן
והוא חולין בידכהן ופטר חמור מותר בעבודה לבעלים: וערפתו עורפו בקופיץ הוא הפסיד ממון כהן
לפיכך יפסיד ממונו: כל בכור בניך תפדה: חמשה סלעים פדיונו קצוב שנ' ופדויו מבן חדש תפדה וגו' ולא
יראו פני ריקם לפי פשוטו של מקרא דבר בפני עצמו הוא ואינו מוסב על הבכור שאין במצות בכור
ראיית פנים אלא אזהרה אחרת היא וכשתעלו לרגל לראות לא יראו פני ריקם מצוה עליכם להביא עולת
ראיית פנים ולפי מדרש ברייתא מקרא יתר הוא ומופנה לגזרה שוה ללמד על הענקת עבד עברי

שהוא ה' סלעים

כל פטירא כמא אמרתך פי וקת שהר אלפריך לאנך כרגת פיה מן מצר׃ כל
פטר רחם לי וכל מקנך תזכר פטר שור ושה׃ כל פתח ולדא דילי הוא וכל
בעירך תקדיש דכרין בכור תור ואמר׃ וכל אול בטן פהו לי מא דכרתה
מאשיתך מן אואיל אלבקר ואלגנם׃ ופטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה
וערפתו כל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם׃ ובכרא דחמרא תפרוק
באמרא ואם לא תפרוק ותנקפיה כל בוכרא דבנך תפרוק ולא יתחזון קדמי
ריקנין ובכר אלחמיר אפדה בשאה ואן לם תפדיה פאקפה וגמיע בכור
בניך תפדיהם ולא תחצ׳רו בין ידיי פרגא׃ ששת ימים תעבד וביום
השביעי תשבת בחריש ובקציר תשבת׃ שתה יומין תפלח וביומא
שביעאה תנוח בזרעא ובחצדא תנוח׃ סתה׳ איאם תכדם ואליום אלסאבע
אסבת חתי׳ וקת אלחרת ואלחצאד תסבת׃ וחג שבעת תעשה לך בכורי קציר
חטים וחג האסיף תקופת השנה׃ וחגא דשבועיא תעביד לך דבכורי חצד
חטין וחגא דכנשא במפקה דשתא׃ וחג אלאסאביע תצנעה לך וקת בכור
חצאד אלחנטה וחג אלגמע פי נהאיה אלסנה׃ שלש פעמים בשנה יראה כל
זכורך את פני האדן יהוה אלהי ישראל׃ תלת זמנין בשתא יתחזון כל
דכורך קדם רבון עלמא יי אלהא דישראל׃ תלאת מראר פי אלסנה יחצ׳ר
גמיע רגאלך בין ידי אלסייד אללה אלאה אסר׳׃ כי אוריש גוים מפניך והרחבתי
את גבלך ולא יחמד איש את ארצך בעלתך לראות את פני יהוה אלהיך
שלש פעמים בשנה׃ ארי אתריך עממין מן קדמך ואפתי ית תחומך
ולא יחמיד אנש ית ארעך במסקך לאתחזאה קדם יי אלהך תלת זמנין
בשתא׃ פאני אטרד אלאמם מן בין ידיך ואוסע תכומך ולא ינגב אחד

שהוא ה׳ סלעים מכל מין ומין כפדיון בכו[illegible] קודשין׃ בחריש ובקציר תשבות׃ למה נזכר חריש וקציר יש מרבותי׳
אומרים על חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית וקציר של שביעית שהיוצא למוצאי שביעית ללמדך שמוסיפין
מחול על הקדש וכך משמעו ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות׳ ועבודת ששת ימים שהתרתי לך יש
שנה שהחריש והקציר אסור ואין צריך לו׳ חריש וקציר של שביעית שהרי כבר נא׳ שדך לא תזרע וגו׳ ויש
אומרים שאינו מדבר אלא בשבת וחריש וקציר שהזכיר בו לו׳ לך מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קציר
העומר שהוא מצוה ודוחה את השבת׃ בכורי קציר חטים׃ שאתה מביא בו שתי הלחם מן החטים׃ בכורי׳ שהיא
מנחה ראשונה הבאה מן החדש חטים למקדש׳ כי מנחת העומר הבא בפסח מן השעורים היא׃ וחג האסיף׃ בזמן
שאתה אוסף תבואתך מן השדה לבית׳ אסיפה זו לשון הכנסה לבית כמו ואספתו אל תוך ביתך׃ תקופת השנה׳
שהיא בחזרת השנה הבאה׃ תקופת לשון מסיבה והקפה׃ כל זכורך׃ כל הזכרים שבך הרבה מצות בתורה נאמרו
וכפלו שלש פעמים וארבעה לחייב ולענוש על מנין לאוין שבהם ועל מנין עשה שבהם׃ אוריש׃ כתרגו׳ אתריך וכן
החל רש וכן ויורש את האמורי לשון גרושין׃ והרחבתי את גבולך׃ ואתה רחוק מבית הבחירה ואינך יכול לראות
לפני תמיד לכך אני קובע לך ג׳ רגלים הללו׃ לא תשחט וגו׳ לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים אזהרה לשוחט
או לזורק או לאחד מבני חבורה׃ ולא ילין׃ כתרגו׳ אין לינה מועלת בראש המזבח ואין לינה אלא בעמוד השחר׃
זבח חג הפסח׳ אימורין ומכאן אתה למד לכל הקטר חלבים ואיברים׃ ראשית בכורי אדמתך׃ משבעת המינים האמורי׳
בשבח ארצך ארץ חטה ושעורה וגפן וגו׳ ודבש הוא דבש תמרים׃ לא תבשל גדי׳ אזהרה לבשר בחלב ושלשה

בתחלת השנה הבאה:

פעמים כתוב
בתורה אחר

ארצך אדא צעדת לתחצ'ר בין ידי אללה תלאת מראר פי אלסנה

לא תשחט על חמץ דם זבחי ולא ילין לבקר זבח [illegible] לא תכוס על חמיר

דם פסחי ולא יביתון בר ממדבחא תרבי נכסת חגא דפסחא: ולא תרבח פסחי עלי

במיר ולא תבית שחום חגי [illegible]: ראשית בכורי אדמתך תביא בית

יהוה אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו: ריש בכורי ארעך תיתי לבית

מקדשא דיי אלהך לא תיכלון בסר בחלב: ואול בכור ארצך תאתי

בה אלי בית אללה

ויאמר יהוה אל משה כתב לך את הדברים האלה: כי על פי הדברים האלה

כרתי אתך ברית ואת ישראל: ואמר יי למשה כתב לך ית פתגמיא האלין

ארי על מימר פתגמיא האלין גזרית עמך קים ועם ישראל: פקאל אללה למוסי

אכתב לך הדה אלכלאם כלה בסבבה עהדת מעך עהדא ומע בני אסר׳: ויהי שם

עם יהוה ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה ויכתב

על הלחות את דברי הברית עשרת הדברים: והוה תמן קדם יי ארבעין יממין

וארבעין לילון לחמא לא אכל ומיא לא שתי וכתב על לוחיא ית פתגמי

קימא עסרא פתגמין: פאקאם תם ענד אללה ארבעין יום וארבעין לילה

לם יאכל טעאמא ולם ישרב מאא וכתב לה עלי אללוחין כלאם אלעהד

והי אלעשר אלכלמאת: ויהי ברדת משה מהר סיני ושני לחת העדת ביד משה

ברדתו מן ההר ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו: והוה כד נחת

משה מן טורא דסיני ותרין לוחי סהדותא בידא דמשה במיחתיה מן טורא

ומשה לא ידע אלי סגי זיו יקרא דאפוהי במללותיה עמיה: פלמא נזל

מוסי מן גבל סיני ולוחי אלשהאדה פי ידה פי נזולה מן אלגבל ומוסי לם יעלם

פעמים כתוב בתורה אחד לאכילה ואחד להנאה ואחד לאיסור בישול: גדי כל ולד רך במשמע ואף עגל וכבש במשמע

שהוצרך לפרש בכמה מקומות גדי עזים למדת שגדי סתם כל יונקים במשמע: בחלב אמו פרט לעוף שאין לו

חלב שאין איסורו מן התורה אלא מדרבנן: את הדברים האלה ולא אתה רשאי לכתוב תורה שבעל פה: ויהי ברדת משה

כשהביא לוחות אחרונות ביום הכפורים: כי קרן לשון קרנים שהאור מבהיק ובולט כמין קרן: ומהיכן זכה משה

לקרני ההוד רבותי׳ אמרו מן המערה שנתן הקב״ה ידו על פניו שנ׳ ושכותי כפי: ויראו מגשת אליו בוא וראה כמה גדול

כחה של עבירה שעד שלא פשטו ידיהם בעבירה מהו אומר ומראה כבוד יי׳ כאש אוכלת בראש ההר לעיני בני ישראל ולא

יראים ולא מזדעזעים ומשעשו את העגל אף מקרני הודו של משה היו מרתיעים ומזדעזעים: הנשיאים בעדה

כמו נשיאי העדה: וידבר משה אליהם שליחותו של מקום ולשון הווה הוא כל הענין הזה: ואחרי כן נגשו אחר

שלימד לזקנים חוזר ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל: תנו רבנן כיצד סדר המשנה משה היה למד מפי ה׳

הגבורה נכנס אהרן שנה לו משה פרקו נסתלק אהרן וישב לשמאל משה נכנסו בניו שנה להם משה

פרקם נסתלקו הן ישב אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן נכנסו זקנים שנה להם משה פרקן נסתלקו

זקנים ישבו לצדדין נכנסו כל העם שנה להם משה פרקם נמצא ביד כל העם אחד ביד הזקנים שנים ביד

בני אהרן שלשה ביד אהרן ארבעה וכו׳ כדאית בעירובין: ויתן על פניו מסוה כתרגו׳ בית אפי לשון

ארמי הוא בגמרא מיבלבא׳ ועוד בכתובות הוה קא מסוה לאפה לשון הבטה היה מסתכל בה אף כאן

מסוה בגד

הניתן כנגד

גר׳ ותחלב בחלב

ה

בבך ולא

תאכל

לחמא

בלבן:

אנה קד בץ נור וגהה חין כלמה׃ וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה
קרן עור פניו וייראו מגשת אליו׃ וחזא אהרן וכל בני ישראל ית משה והא
סגי זיו יקרא דאפוהי ודחילו מלאתקרבא לותיה׃ פראי הרון וגמיע בני אסר
מוסי פאדי קד בץ וגהה פכאפו אן יתקדמו אליה׃ ויקרא אלהם משה וישבו
אליו אהרן וכל הנשאים בעדה וידבר משה אלהם׃ וקרא להון משה ותבו
לותיה אהרן וכל רברביא בכנשתא ומליל משה עמהון׃ פדעאהם מוסי
פרגע אליה הרון ואשראף גמאעה פכלמהם מוסי׃ ואחרי כן נגשו כל בני
ישראל ויצום את כל אשר דבר יהוה אתו בהר סיני׃ ובתר כן אתקריבו
כל בני ישראל ופקידנון ית כל דמליל יי עמיה בטורא דסיני׃ ובעד דלך תקדם
סאיר בני אסר פאמרהם בגמיע מא כלמה אללה בה פי גבל סיני׃ ויכל משה
מדבר אתם ויתן על פניו מסוה׃ ושיצי משה מלמללא עמהון ויהב על
אפוהי בית אפי׃ פלמא פרג מוסי מן מכאטבתהם געל עלי וגהה ברקע׃
ובבא משה לפני יהוה לדבר אתו יסיר את המסוה עד צאתו ויצא ודבר אל
בני ישראל את אשר יצוה׃ וכד עליל משה לקדם יי למללא עמיה מעדי ית
בית אפי עד מפקיה ונפיק וממליל עם בני ישראל ית דמתפקד׃ וכאן
מוסי אדא דכל בין ידי אללה ליכאטבה יכזע אלברקע אלי כרוגה תם יכרג ויכלם
בני אסר בגמיע מא יומר בה׃ וראו בני ישראל את פני משה כי קרן עור
פני משה והשיב משה את המסוה על פניו עד באו לדבר אתו׃ וחזן בני
ישראל ית אפי משה ארי סגי זיו יקרא דאפי משה ומתיב משה ית בית אפי
על אפוהי עד דעליל למללא עמיה׃ פתרא יבצרון גמיע בני אסר אן קד בץ
וגה מוסי תם ירד אלברקע עליה ונהה אלי וקת דכולה ליכאטבה׃ קל״ט פסו׳ מי חכבאל

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אלהם אלה הדברים אשר
צוה יהוה לעשת אתם׃ ואכניש משה ית כל כנשתא דבני ישראל ואמר להון
אלין פתגמיא דפקיד יי למעבד יתהון׃ תם גמע מוסי גמאעת בני אסר

מסוה בגד הניתן כנגד הפרצוף ... העינים ולכבוד קרני ההוד שלא יזונו הכל מהם נותן המסוה כנגדן ונוטלו כשעה שהיה מדבר עם ישראל וכשעה שהמקום נדבר עמו עד צאתו ובצאתו יצא בלא מסוה׳ ודבר אל בני ישראל׳ וראו קרני ההוד בפניו ומשהוא מסתלק מהם והשיב את המסוה על פניו׳ עד באו לדבר אתו׳ וכשבא לדבר אתו נוטלו מעל פניו׳

חזק ס״ה חם פ׳ תשא בעה יתס״

ויקהל משה למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר והוא לשון הפעיל שאינו ... אנשים בידים שאהן נאספים על פי דבורו ותרגומו ואכניש׳ ששת ימים׳ הקדים להם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה את השבת׳ לא תבערו׳ יש מרבותינו אומרים הבערה ללאו יצאת וי״א לחלק יצאת׳ זה הדבר אשר צוה יי׳ לאמר לכם׳ נדיב לבו׳ ע״ש שלבו נודבו קרוי נדיב לב׳ כבר פירשתי נדבת המשכן ומלאכתו במקומו׳ את המשכן יריעות התחתונות הנראות בתוכו קרוי משכן׳ את אהלו הוא אהל יריעות עזים העשוי לגג׳ ואת מכסהו׳ מכסה עורות אילים והתחשים׳ ואת פרכת המסך׳ פרוכת המחיצה כל דבר המגין ... מלמעלה בין מכנגד קרוי מסך וסכך וכן שכת בעדו׳ הכניסך את הרבך׳ לחם הפנים׳ כבר פירשתי ... לו פנים לכאן

ולכאן שהוא

וקאל להם הדה אלאמור אלתי אמר אלה אן תצנעו: ששת ימים תעשה מלאכה
וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון ליהוה כל העשה בו מלאכה
יומת: שתא יומין תתעביד עבידתא וביומא שביעאה יהי לכון קודשא שבא
שבתא קדם יי כל דיעביד ביה עבידתא יתקטיל: סתה איאם תצנעו צנאיע
ופי אליום אלסאבע יכון לכם קדסא סבת ללה כל מן עמל עמלא
פיהא יקתל: לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת: לא תבערון
אשתא בכל מותבניכון ביומא דשבתא: לא תשעלו נאר פי גמיע
מסאכנכם פי יום אלסבת:
ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה יהוה לאמר:
ואמר משה לכל כנשתא דבני ישראל למימר דין פתגמא דפקיד יי למימר:
פקאל מוסי לגמיע גמאעת בני אסראיל האדא אלאמר אלדי אמר אלה בה:
קחו מאתכם תרומה ליהוה כל נדיב לבו יביאה את תרומת יהוה זהב
וכסף ונחשת: סבו מנכון אפרשותא קדם יי כל דיתרעי לביה ייתי ית אפרשותא
קדם יי דהבא וכספא ונחשא: אעזלו מן ענדכם ברפיעה ללה כל מן ס
סכת נפסה יאתי ברפיעה אלה דהב ופצה ונחאס: ותכלת וארגמן
ותולעת שני ושש ועזים: ותכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ
ומעזי: ואסמאנגון וארגואן וצבג קרמז ועשר ומרעזא: וערת אילם
מאדמים וערת תחשים ועצי שטים: ומשכי דדכרי מסמקי ומשכי
ססגונא ואעי שטין: וגלוד כבאש אחמר וגלוד דארש וכשב סנט:
ושמן למאור ובשמים לשמן המשחה ולקטרת הסמים: ומשחא
לאנהרותא ובוסמיא למשח רבותא ולקטורת בוסמיא: ודהן ללאצאה
ואטיאב לדהן אלמסח ובכור אלעמוד: ואבני שהם ואבני מלאים לאפוד
ולחשן: ואבני בורלא ואבני אשלמותא לשקעא באפודא ובחושנא:
חגארה בלור וחגארה נצאם ליצדרה וללבדנה: וכל חכם לב בכם
יבאו ויעשו את כל אשר צוה יהוה: וכל חכימי לבא דבכון ייתון ויעבדון
כל דפקיד יי: וכל חכים קלב פיכם יגי ויצנעו גמיע מא אמר אלה בה:

שהוא עשוי כמין תיבה פרוצה ואת כליה מלקחים ומחתות נרותיה לוצ״ש בלעז בזיכין שהשמן
נתונין בהם ואת שמן המאור אף הוא צריך חכמי לב שהוא מטוהר כי מאיר מנים כמו שמפורש
נגרגרו בראש הזית והוא כתית וזך מסך הפתח וילון שלפני המזרח שלא היו שם קרשים ולא
עמודיו ואת אדניה הרי חצר קרוי כאן לשון זכר ולשון נקבה וכן דברים הרבה ואת מסך
לון פרוס לצד המזרח עשרים אמה אמצעיות שלרוחב החצר שהיה חמשים רוחב ומהן
כון אמה וכן לדרום של חמש עשרה אמה קלעים לכתף יתדות לתקוע ולקשור בהם סופי
שלא ינועו ברוח מיתריהם חבלים לקשור בגדי השרד לכסות הארון והשלחן

ע
היה
היריע

והמנורה
והמזבחות

את המשכן את האהל ואת כל כליו את קרסיו את קרשיו ואת בריחיו ואת
עמדיו ואת אדניו: ית משכנא ית פרקיה וית חופאיה ית פורפוהי ית דפוהי
ית עברוהי ית עמודוהי וית סמכוהי: אלמסכן וגטאה וגשאיה ושציצה
ואלואחה ואמהאגה ועמדה וקואעדה: את הארן ואת בדיו את הכפרת
ואת פרכת המסך
ואת לחם הפנים: ית פתורא ית ארונא וית אריחוהי ית כפורתא וית פרכתא דפרסא:
ושמאירה ודהוקה וכל ואלצנדוק ודהוקה ואלגשא ושגף אלמסתור: את השלחן ואת בדיו ואת
הכפרת ואת פרכת המסך: ואת כל כליו ואת לחם הפנים: ית פתורא וית אריחוהי וית כל
מנוהי וית לחים אפיא: ואלמאידה ודהוקה וגמיע אניתהא ואלכבז אלוגה:
פרכא ושגף ונבנקה ואת המנרה הטהרה את נרתיה ואת
כליה ואת נרתיה ואת שמן המאור: וית מנרתא דאנהורי וית מנהא וית
בוצינהא וית משחא דאנהורתא: ומנארה אלצאה ואלתהא וסרגהא
ודהן אלצאה: ואת מזבח הקטרת ואת בדיו ואת שמן המשחה ואת
קטרת הסמים ואת מסך הפתח לפתח המשכן: וית מדבחא דקטרת
בסמיא וית אריחוהי וית משחא דרבותא וית קטורת בוסמיא וית פרסא
דתרעא לתרע משכנא: ומדבח אלבכור ודהוקה ודהן אלמסח ובכור אלסמוג
וסתר באב קבה אלמחצר: את מזבח העלה ואת מכבר הנחשת אשר לו
את בדיו ואת כל כליו את הכיר ואת כנו: ית מדבחא דעלתא וית סרדא
דנחשא דיליה ית אריחוהי וית כל מנוהי ית כיורא וית בסיסיה: ומדבח
אלקראבין ואלסרד אלנחאס אלדי לה ודהוקה וגמיע אניתה ואלחוץ ומקעדה:
את קלעי החצר את עמדיו ואת אדניה ואת מסך שער החצר: ית סרדי
דרתא ית עמודהי וית סמכהא וית פרסא דתרע דרתא: וקלוע אלצארק
ועמדה וקואעדה וסתר באבה: את יתדת המשכן ואת יתדת החצר ואת
יתדת החצר ואת מיתריהם: ית סכי משכנא וית סכי דרתא וית אטוניהון:
ואותאד אלמסכן ואותאד אלצארק ואטנאבה: את בגדי השרד לשרת
בקדש את בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן: ית לבושי שמושא
לשמשא בקדשא ית לבושי קדשא לאהרן כהנא וית לבושי בנוהי לשמשא:

[illegible]

ותיאב אושי לאכרמה ותיאב אכדם להרון ואמאם ותיאב בניה לאמאמה׃
ויצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה׃ ונפקו כל כנשתא דבני ישראל מן
קדם משה׃ פכרג גמאעה בני אסר מן בין ידי מוסא׃ ויבאו כל איש אשר
נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אותו הביאו את תרומת יהוה למלאכת אהל
מועד ולכל עבדתו ולבגדי הקדש׃ ואתו כל גבר דאתרעי לביה וכל
דאשלימת רוחיה עמיה איתיאו ית אפרשותא קדם יי לעבידת משכן זמנא
ולכל פלחניה וללבושי קדשא׃ פאתי כל אמר כמא ראי ראיה וכל מן סכת
נפסה אתי ברפיעה אלה לצנעה לבא אלמחצר וגמיע עמלה ותיאב אלקדס׃
ויבאו האנשים על הנשים כל נדיב לב הביאו חח ונזם וטבעת וכומז
כל כלי זהב וכל איש אשר הניף תנופת זהב ליהוה׃ ואיתו גבריא על
נשיא כל דאתרעי לביה איתיאו שירין ושבין ועזקן ומחוך כל מן דדהב
וכל גבר דארים ארמות דדהבא קדם יי׃ אתא ברגאל מע אלנסא ומן כאן
סכיא מנהם אתו חתא בשסתנאק ושנף וחלקה וחקאב וסאיר אניה
אלדהב וכל מן שאל עזלה מן אלדהב ללה׃ וכל איש אשר נמצא אתו תכלת
וארגמן ותולעת שני ושש ועזים וערת אילים מאדמים וערת תחשים
הביאו׃ וכל גבר דאשתכח עמיה תכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ ומעזי
ומשכי דדכרי מסמקי ומשכי ססגונא איתיאו׃ וכל מן וגד ענדה אסמאנגון
וארגואן וצבג קרמז ועשר ומרעזא וגלוד כבאש אדים וגלוד כבאש אדים
אתו בה׃ כל מרים תרומת כסף ונחשת הביאו את תרומת יהוה וכל אשר נמצא
אתו עצי שטים לכל מלאכת העבדה הביאו׃ כל דארים ארמות כסף ונחש
איתיאו ית אפרשותא קדם יי וכל דאשתכח עמיה אעי שטין לכל עבידת
פלחנא איתיאו׃ וכל מן רפע רפיעה ללה מן פצה ונחאס אתא בה ללה וכל מן וגד
ענדה כשב אלסנט לגמיע צנעה אלעמל אתו בה׃ וכל אשה חכמת לב בידיה טוו
ויביאו מטוה את התכלת ואת הארגמן את תולעת השני ואת השש׃ וכל אתתא
חכימת לבא בידהא עזלא ומיתן כד עזיל ית תכלא וית ארגונא ית צבע זהורי
וית בוצא׃ וכל אמראה בצירה באן תגזל בידהא אתין מגזולא כאסמאנגון
ואלארגואן ואלצבג אלקרמז ואלעשר׃ וכל הנשים אשר נשא לבן אתנה בחכמה

טוו

בחכמה המשובח תחלה ולא? שנתעצלו מתחלה נחשבה להם השהם והנשאים כתבי׳ חסר בנה של מרים היה׳ ...
הבליהב׳ השבטים מן הירדן שבשבטים מנבה הבטחות והשוהו המקום לבצלאל במלאכת המשכן ובו מגדות
השבטים לקיים מה שנאמר ולא נכר שוע לפני דל׳ מדי העבודה ׳יותר מכדי צורך העבודה׃ ויכלא לאומרניה׃
והמלאכה

204

טוו את העזים: וכל נשיא דאתרעי לבהון עמהון בחכמה עזלן ית מעזיא:
וכל אמראה כלג מן בצרהא גזלן שמר עזא: והנשאם הביאו את אבני השהם
ואת אבני המלאים לאפוד ולחשן: ורברביא איתיאו ית אבני ברלא וית אבני
אשלמותא לשקעא באיפודא ובחושנא: ואשראף אתו בחגארה שבלור
וחגארה שנצאם לשצדרה ולשבדנה: ואת הבשם ואת השמן למאור ולשמן
המשחה ולקטרת הסמים: וית בסמא וית משחא לאנהרותא ולמשח רבותא
ולקטורת בוסמיא: ושטיב ושדהן לשאצאה ודהן שמסח ובכור שצמוג: כל איש
ואשה אשר נדב לבם אתם להביא לכל המלאכה אשר צוה יהוה לעשות
ביד משה הביאו בני ישראל נדבה ליהוה: כל גבר ואתתא דאתרעי לבהון
עמהון למעבד לכל עבידתא דפקיד יי למעבד בידא דמשה איתיאו בני
ישראל נדבתא קדם יי: וכדאך כל רגל ואמראה סכת אנפסהם אן יאתו בשי ל
לגמיע שצנאעה שתי אמר אללה בהא אן תצנע ביד מוסי אתו מהא בני אסר
תברעא ללה:
ויאמר משה אל בני ישראל ב
ראו קרא יהוה בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה: ואמר משה לבני
ישראל חזו דרבי יהוה בשום בצלאל בר אורי בר חור לשבטא דיהודה: פקט מוסא
לבני אסר אנצרו אן אללה קד שרף אסם בצלאל אבן אורי אבן חור מן סבט יהודה:
וימלא אתו רוח אלהים בחכמה בתבונה ובדעת ובכל מלאכה: ואשלים
עמיה רוח נבואה מן קדם יי בחכמתא בסכלתנו ובמדע ובכל עבידא: ואכמל
פיה עלם מן ענד אללה בחכמה ופהם ומערפה בגמיע שצנאיע: ולחשב מחשבת
לעשת בזהב ובכסף ובנחשת: ולשלפא אומנון למעבד בדהבא ובכספא ובנחשא:
ואלחדק בשמהן בצנעה שדהב ושפצה ושנחאס: ובחרשת אבן למלאת ובחרשת עץ
לעשות בכל מלאכת מחשבת: ובאומנות אבן טבא לאשלמא ובנגרות אעא
למעבד בכל עבידת אומנון: ובכרט שגוהר לשנצאם ונגר שכשב ועמל סאיר שצנאיע:
ולהורת נתן בלבו הוא ואהליאב בן אחיסמך למטה דן: ולשלפא יהב בלביה הוא וא
ואהליאב בר אחיסמך לשבטא דדן: ולשתעלים געל פי קלבה הו ואהליאב ן אחיסמך
מן סבט דן: מלא אתם חכמת לב לעשות כל מלאכת חרש וחשב ורקם בתכלת
ובארגמן בתולעת השני ובשש וארג עשי כל מלאכה וחשבי מחשבת: אשלים עמהון
חכימות לבא למעבד כל עבידת נגר ואומן וצייר בתכלא ובארגונא ובצבע זהורי
ובבוצא ומחי עבדי כל עבידא ומלפי אומנון: אכמל פיהמא עלם שחכמה אן יצנעו
כל

כל יצנע כל צנעה אסתאד וחאדק וראקס בשאסמאנגון ושארגואן וצבג קרמז
ושעשר וחאיך פהמא צאנעו כל צנעה וחאדקאן משפכן: ועשה בצלאל ואהליאב
וכל איש חכם לב אשר נתן יהוה חכמה ותבונה בהמה לדעת לעשות את כל
מלאכת עבדת הקדש לכל אשר צוה יהוה: ויעבד בצלאל ואהליאב וכל גבר חכים
לבא דיהב יי חכמתא וסוכלתנותא בהון למדע למעבד ית כל עבידת פולחן
קדשא לכל דפקיד יי: פיצנעא וסאיר אלחכמא מן געל אללה חכמה ופהם פיהם
אן יערפו ויעמלו גמיע צנעה עמל אלקדס כמא אמר אללה: ויקרא משה אל
בצלאל ואל אהליאב ואל כל איש חכם לב אשר נתן יהוה חכמה בלבו כל
אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה לעשת אתה: וקרא משה לבצלאל
ולאהליאב ולכל גבר חכים לבא דיהב יי חכמתא בלביה כל דאתרעי לביה למקרב
לעבידתא למעבד יתה: פנאדא בהם מוסי ובסאיר אלחכמא מן געל אללה
פיהם חכמה כל מן ראי ראיה אן יתקדם אלי צנאעה אלצנעה: ויקחו
מלפני משה את כל התרומה אשר הביאו בני ישראל למלאכת
עבדת הקדש לעשת אתה והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר:
ונסיבו מן קדם משה ית כל אפרשותא דאיתיאו בני ישראל לעבידת פולחן
קדשא למעבד יתה ואנון איתיאו לותיה עוד נדבתא בצפר בצפר:
פקבצו מן בין ידי מוסא גמיע אלרפיעה אלתי אתו בני אסר לעמל אלקדס
לתעמר מנהא ועאד אלקום יאתונה בבראעה פי כל גדאה: ויבאו כל
החכמים העשים את כל מלאכת הקדש איש איש ממלאכתו אשר
המה עשים: ואתו כל חכימיא דעבדין ית כל עבידת קדשא גבר גבר
מעבידתיה דאנון עבדין: חתי אתו גמיע אלחכמא אלצאנעין גמיע צנעה אלקדס
כל אמר מן פן צנעתה אלדי הם יצנעון: ויאמרו אל משה לאמר מרבים העם
להביא מדי העבדה למלאכה אשר צוה יהוה לעשת אתה: ואמרו למשה
למימר מסגן עמא לאיתאה מסת פלחנא לעבידתא דפקיד יי למעבד יתה:
פקאלו למוסי הודי אלקום מכתרון אן יאתו באפצל מן כפאיה עמל אלצנאעה
אלתי אמר אללה אן תעמל: ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה
אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא: ופקיד משה
ואעברו כרוזא במשריתא למימר גבר ואתתא לא יעבדון עוד

והמלאכה היתה דים לכל המלאכה ׳ ומלאכה הבאה היתה דים שלעשי המשכן לכל המלאכה שלמשכן ׳
לעשות אתה ולהותר: והותר כתוב והכבד את לבו ׳ והכית את מואב ׳ ויעש בצלאל כל חכמי לב עשו המלאכה
וזהו משלחו חכמים נקראת כל אתו: כתוב לוחות ׳ כתוב הוא חלול וכן ועשו שלש האצבעות כתוב כתוב לוחות
הלוחות

עוד עבידתא לאפרשות קודשא ופסק עמא לאיתאה: פאמר מוסי פנודי
בצות פי עסכר יקול כל רגל ואמראה לא יאת בשי בעד: הדא מן
רפיעה' קדם פאנקטע קום מן אמגי בשי: והמלאכה היתה דים לכל
המלאכה לעשות אותה והותר: ועבידתא הות מסת לכל עבידתא למעבד
יתה ויתרת: פכאן מן אתא בה כפאיה לגמיע צנאעה אן תעמל מנה ופאצ'לה:

ויעשו כל חכם לב בעשי המלאכה את
המשכן עשר יריעת שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני כרבים מעשה
חשב עשה אתם: ועבדו כל חכימי לבא בעבדי עבידתא ית משכנא
עסר יריען דבוץ שזיר ותכלא וארגונא וצבע זהורי צורת כרובין
עובד צייר עבד יתהון: פצנע כל חכים מן צנאע נפס מסכן עשר
שקאק מן עשר משזור ואסמאנגון וארגואן וצבג קרמז צורא צנעה
חאדק צנעהא: ארך היריעה האחת שמנה ועשרים באמה ורחב ארבע אחת
באמה היריעה האחת מדה לכל היריעת: אורכא דיריעתא חדא עסרין ותמני
אמין ופתיא ארבע אמין דיריעתא חדא משחתא חדא לכל יריעתא: טול
כל שקה תמאניה ועשרין דראע וערצ'ה ארבעה אדרע מסאחה
ואחדה לגמיע שקאק: ויחבר את חמש היריעת אחת אל אחת וחמש
יריעת חבר אחת אל אחת: ולפיף ית חמיש יריען חדא עם חדא וחמיש
יריען לפיף חדא עם חדא: וכייט כמס שקאק כל ואחדה מע אכ'רי
עלא חדה וכמס שקאק ואחדה מע אכ'רי: ויעש ללאת תכלת על שפת
היריעה האחת מקצה במחברת כן עשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת
השנית: ועבד ענובין דתכלא על ספתא דיריעתא חדא מסטרא בית לופי כין
עבד בספתא דיריעתא בסטרא בית לופי תנינא: וצנע ערא מן אס פי חאשיה
שקה ואחדה פי טרף מוצלה וכדלך צנע פי טרף חאשיה טרפא מוצלה
תאנייה: חמשים ללאת עשה ביריעה האחת וחמשים ללאת עשה
בקצה היריעה אשר במחברת השנית מקבילת הללאת אחת אל אחת: חמשין
ענובין עבד ביריעתא חדא וחמשין ענובין עבד בסטרא דיריעתא דבית לופי
תנינא מכונן ענוביא חדא לקביל חדא: וצנע כמסין ערוה פי שקה ו'
ואחדה וכמסין ערוה כדלך צנע פי טרף שקה מוצלה תאנייה וגע'

רש"י ז"ל

לוחות הנחושת של עצי שטים לכל רוח והחלל באמצע: במראות הצובאות: בנות ישרא' היו בידן מראות שרואות בהן כשהן
מתקשטות ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן והיה מואס משה בהן מפני שעשויין ליצה"ר א"ל הקב"ה קבל כי אלו
חביבין עלי מן הכל שעל ידיהם העמידו הנשים צבאות רבות במצרים כשהיו בעליהן יגעים בעבודת פרך היו הולכות
ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותם ונוטלות המראות וכל אחת רואה עצמה עם בעלה במראה ומשדלתו
בדברים וכו' -

שערא מתקאבלה ואחדה מע אכרי: ויעש חמשים קרסי זהב ויחבר את
היריעת אחת אל אחת בקרסים ויהי המשכן אחד: ועבד חמשין פרפין דדהב
ולפיף ית יריעתא חדא עם חדא בפרפיא והוה משכנא חד: וצנע כמסין שציץ
מן דהב וולף שקק ואחדה מע אכרי בשציץ וכאן מסכן ואחדא:
ויעש יריעת עזים לאהל על המשכן עשתי עשרה יריעת עשה אתם: ועבד
יריען דמעזי לפרסא על משכנא חדא עסרי יריען עבד יתהון: וצנע שקאק
מן מרעזא כבאא עלי מסכן אחדי עשר שקה צנעהא: ארך היריעה האחת
שלשים באמה וארבע אמות רחב היריעה האחת מדה אחת לעשתי עשרה
יריעת: ארכא דיריעתא חדא תלתין אמין וארבע אמין פתיא דיריעתא חדא
משחתא חדא לחדא עסרי יריען: טול כל שקה תלאתין דראע וערצהא
ארבעה אדרע מסאחה ואחדה לאחדא עשר שקה: ויחבר את חמש היריעת
לבד ואת שש היריעת לבד: ולפף ית חמיש יריען לחוד וית שית יריען לחוד:
וכייט כמס שקאק עלי חדה וסת שקאק עלי חדה: ויעש ללאת חמשים
על שפת היריעה הקיצנה במחברת וחמשים ללאת עשה על שפת היריעה
החברת השנית: ועבד ענובין חמשין על ספתא דיריעתא דבית לופי וחמשין
ענובין עבד על ספתא דיריעתא דבית לופי תנינא: וצנע כמסין ערוה
פי חאשיה שקה טרפא מוולפה וכמסין ערוה פי חאשיה שקה מוולפה
תאנייה: ויעש קרסי נחשת חמשים לחבר את האהל להיות אחד: ועבד פרפין
דנחש חמשין ללפפא ית משכנא למהוי חד: פצנע כמסין שציץ מן נחאס ליולף
כבא פיציר ואחדא: ויעש מכסה לאהל ערת אילם מאדמים ומכסה
ערת תחשים מלמעלה: ועבד חופאה למשכנא דמשכי דכרי מסמקי
וחופאה דמשכי ססגונא מלעילא: וצנע כבאא למסכן מן גלוד כבאש
אדים וגטא מן גלוד דארש מן פוק:

ויעש את הקרשים למשכן עצי שטים עמדים: ועבד
ית דפיא למשכנא דאעי שטין קיימין: וצנע תכאתג למסכן מן כשב סנט
קאימה: עשר אמות ארך הקרש ואמה וחצי האמה רחב הקרש האחד:
עסר אמין ארכא דדפא ואמתא ופלגות אמתא פתיא דדפא חד: עשרה
אדרע טול כל תכתגה ודראע ונצף ערצהא: שתי ידת לקרש האחד
משלבת אחת אל אחת כן עשה לכל קרשי המשכן: תרין צירין לדפא חד

רש"י וב

כרובים לומר — אני נאה תמך ומתוך כך מביאות לבעליהן לידי תאוה ונזקקות להם ומתעברות
ויולדות

משלבין חד לקביל חד כן עבד לכל דפי משכנא ׃ ולהא ציראן מלסנאן אחדהמא
באיזא אלאכר כדאך צנע לגמיע תכאתג אלמסכן ׃ ויעש את הקרשים
למשכן עשרים קרשים לפאת נגב תימנה ׃ ועבד ית דפיא למשכנא
עסרין דפין לרוח עיבר דרומא ׃ וצנע לאלמסכן עשרין תכתגה מן גהת מהב
אלגנוב ׃ וארבעים אדני כסף עשה תחת עשרים הקרשים שני אדנים תחת
הקרש האחד לשתי ידתיו ושני אדנים תחת הקרש האחד לשתי ידתיו ׃
וארבעין סמכין דכסף עבד תחות עסרין דפין תרין סמכין תחות דפא חד לתרין
צירוהי ותרין סמכין תחות דפא חד לתרין צירוהי ׃ וצנע ארבעין קאעדה מן
פצה תחת אלעשרין אלתכתגה ועשרין ציראן תחת כל תכתג לציריהא ׃ ולצלע
המשכן השנית לפאת צפון עשה עשרים קרשים ׃ ולסטר משכנא תנינא
לרוח צפונא עבד עסרין דפין ׃ ולאלגאנב אלתאני מן גהת מהב אלשמאל צנע
עשרין תכתגה ׃ וארבעים אדניהם כסף שני אדנים תחת הקרש האחד ושני
אדנים תחת הקרש האחד ׃ וארבעין סמכיהון דכסף תרין סמכין תחות דפא חד
ותרין סמכין תחות דפא חד ׃ וארבעין קאעדה מן פצה קאעדתין תחת כל
תכתגה ׃ ולירכתי המשכן ימה עשה ששה קרשים ׃ ולסייפי משכנא מערבא
עבד שיתא דפין ׃ ולמוכר אלמסכן פי אלגרב צנע סת תכאתג ׃ ושני קרשים עשה
למקצעת המשכן בירכתים ׃ ותרין דפין עבד לזוית משכנא בסופהון ׃ ותכתגתין
צנעהמא לדפני אלמסכן פי אלזאויתין ׃ והיו תואמים מלמטה ויחדיו יהיו תמים
אל ראשו אל הטבעת האחת כן עשה לשניהם לשני המקצעת ׃ והוו
מכונין מלרע וכחדא יהון מכונין ברישיהון לעזקתא חדא כן עבד לתרויהון
לתרתין זוין ׃ ותכון מעתדלה מן אספל וגמיעא כאנת מעתדלה מן אספל
וגמיעא כאנה מעתדלה לאלרכנין כליהמא ׃ והיו שמנה קרשים ואדניהם
כסף ששה עשר אדנים שני אדנים שני אדנים תחת הקרש האחד ׃
והוו תמניא דפין וסמכיהון דכסף שיתת עסר סמכין תרין סמכין תרין סמכין
תחות דפא חד ׃ פצארה תמאן תכאתג וקואעדהא מן פצה סתה עשר
קאעדה קאעדתין תחת כל תכתגה ׃ ויעש בריחי עצי שטים חמשה לקרשי
צלע המשכן האחד ׃ ועבד עברי דאעי שטין חמשא לדפי סטר משכנא חד ׃
וצנע אמהאג מן כשב אלסנט כמסה לתכאתג גאנב אלמסכן אלואחד ׃ וחמשה
בריחם לקרשי צלע המשכן השנית וחמשה בריחם לקרשי המשכן לירכתים

רש״י ז״ל

ויולדות שם שנ' תחת התפוח עוררתיך וזהו שנ' במראות הצובאות ונעשה הכיור מהם שהוא לשום שלום
בין איש לאשתו להשקות מהמים שבתוכו למי שקינא לה בעלה ונסתרה ותדע לך שהן מראות ממש שהרי נאמר
ונחשת כו'

ימה : וחמשא עברין לדפי סטר משכנא תנינא וחמשא עברין לדפי משכנא
לסופהון מערבא : וכמסה אמהאג לתכאתג גאנב שמסכן שתאני וכמסה
אמהאג לתכאתג גאנב שמסכן פי מוכרהא גרבא : ויעש את הבריח התיכן
לברח בתוך הקרשים מן הקצה אל הקצה : ועבד ית עברא מציעאה לאעברא
בגו דפיא מן סייפי לסייפי : וצנע שמהג שאוצט מנהא נאפד פי גוף שתכאר תג
מן שטרף אי שטרף : ואת הקרשים צפה זהב ואת טבעתם עשה זהב בתים
לבריחים ויצף את הבריחם זהב : וית דפיא חפא דהבא וית עזקתהון עבד
דהבא אתרא לעבריא וחפא ית עבריא דהבא : וגשא שתכאתג בדהב וצנע
חלקהא מן דהב מכאנא לאמהאג וגשא שאמהאג איצא בדהב : ויעש את הפרכת
תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה חשב עשה אתה
כרבים : ועבד ית פרכתא תכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר עובד אומן
עבד יתה צורת כרובין : וצנע שאמהאג מן אסמאנגון וארגואן וצבג קרמז
חארק צנעה צורא : ויעש לה ארבעה עמודי שטים ויצפם זהב וויהם זהב
ויצק להם ארבעה אדני כסף : ועבד לה ארבעה עמודי שטין וחפנון דהבא
וויהון דהבא ואתיך להון ארבעא סמכין דכסף : וצנע לה ארבעה עמד מן כשב
שסנט וגשאהא בדהב וזראפינהא מן דהב וצאג להא ארבעה קואער מן פצה :
ויעש מסך לפתח האהל תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה רקם :
ועבד פרסא לתרע משכנא תכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר עובד צייר :
וצנע סתר לבאב שכבא מן אסמאנגון וארגואן וצבג קרמז ועשר משזור צנעה
ראקם : ואת עמודיו חמשה ואת וויהם וצפה ראשיהם וחשקיהם זהב
ואדניהם חמשה נחשת : וית עמודיהון חמשא וית וויהון וחפי רישיהון וכיבושיהון
דהבא וסמכיהון חמשא דנחשא : ועמדה כמסה וזראפינהא כמסה וגשא רוסהא
וטלאהא דהב וקואעדהא כמסה מן נחאס :

ויעש
בצלאל את הארן עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה
וחצי קומתו : ועבד בצלאל ית ארונא דאעי שטין תרתין אמין ופלגא אורכיה
ואמתא ופלגא פתייה ואמתא ופלגא רומיה : וצנע בצלאל שצנדוק מן כשב
שסנט דראעין ונצף טולה ודראע ונצף ערצה ודראע ונצף סמכה : ויצפהו
זהב טהור מבית ומחוץ ויעש לו זר זהב סביב : וחפהי דהב דכי מגיו ומברא
ועבד ליה זיר דדהב סחור סחור : וגשאה בדהב כאלץ מן דאכל ומן כארג וצנע
נה׳

רש״י ז״ל

ונחשת התנופה שבעים ככר וגו׳ ויעש בה וגו׳ וכיור וכנו לא הוזכרו שם לפי שלא היה נחשת של כיור
מנחשת התנופה כך דרש רבי תנחומא וכן תרגם אונקלוס במחזיית נשיא וכן תרגום של מראות
וכנ״ו

חל׳ דין
ת׳בת לבריח
בפ׳ אחת
בכל התורה

207

לה זיגא מן דהב מסתדירא : ויצק לו ארבע טבעת זהב על ארבע פעמתיו ושתי טבעת על צלעו האחת ושתי טבעת על צלעו השנית : ואתיך ליה ארבע עזקן דדהב על ארבע זויתיה ותרתין עזקן על סטריה חד ותרתין עזקן על סטריה תנינא : וצאג לה ארבע חלק מן דהב וגעלהא פי ארבע גהאתהא חלקתין פי גאנבה אלואחדה וחלקתין פי גאנבה אלתאני : ויעש בדי עצי שטים ויצף אתם זהב : ועבד אריחי דאעי שטין וחפא יתהון דהבא : וצנע דהוקא מן כשב אלסנט וגשאהא בדהב : ויבא את הבדים בטבעת על צלעת הארן לשאת את הארן : ואעיל ית אריחיא בעזקתא על סטרי ארונא למטל ית ארונא : ואדכל אלדהוק פי אלחלק עלי גאנבי אלצדוק ליחמל בהא : ויעש כפרת זהב טהור אמתים וחצי ארכה ואמה וחצי קומתה : ועבד כפרתא דדהב דכי תרתין אמין ופלגא ארכה ואמתא ופלגא רומה : וצנע גשאא מן דהב כאלץ דראעין ונצף טולה ודראע ונצף ערצה : ויעש שני כרבים זהב מקשה עשה אתם משני קצות הכפרת : ועבד תרין כרובין דדהב נגיד עבד יתהון מתרין סטרי כפרתא : פצנע כרובין מן דהב מצמתין צנעהמא מן טרפי אלגשא : כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה מן הכפרת עשה את הכרבים משני קצותיו : כרובא חד מסטרא מכא וכרובא חד מסטרא מכא מן כפרתא עבד ית כרוביא מתרין סטרוהי : כרובא ואחד מן גאנבה אלאימן ואלאכר מן גאנבה אלתאני מן נפס אלגשא צנעהמא מן טרפיה : ויהיו הכרבים פרשי כנפים למעלה סככים בכנפיהם על הכפרת ופניהם איש אל אחיו אל הכפרת היו פני הכרבים : והוו כרוביא פריסין גדפיהון לעילא מטלן בגדפיהון על כפרתא ואפיהון חד לקביל חד לקביל כפרתא הוו אפי כרוביא : פכאנא אלכרובין באסטין אגנחתהמא אלי פוק ומצללין בהא עלי אלגשא ווגוההמא אלואחד אלי אלאכר ואלי אלגשא כאנה וגוההמא :

ויעש את השלחן עצי שטים אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה וחצי קמתו : ועבד ית פתורא דאעי שטין תרתין אמין ארכיה ואמתא פתייה ואמתא ופלגא רומיה : וצנע אלמאידה מן כשב אלסנט דראעין טולהא ודראע ערצהא ודראע ונצף סמכהא : ויצף אתו זהב טהור ויעש לו זר זהב סביב : וחפא יתיה דהב דכי ועבד ליה זיר דדהב סחור סחור : וגשאהא בדהב כאלץ וצנע להא זיגא מן דהב מסתדירא : ויעש לו מסגרת טפח סביב ויעש זר זהב למסגרתו סביב : ועבד ליה גדנפא רומיה פשכא סח סח ועבד זיר דדהב לגדנפיה סחור סחור :

רש״י ז״ל

וכן תרגמנו בתשעה והגליונים מתרגמינן מחזויתא״ אשר צבאו׳ לקבית נרבתן״ לעומת קלעי החצר׳ כתרגם קלעי החצר״ סליק בסר בר״דב הב׳ עמ״ד בהו״ש

זה ש׳

וצנע להא חאפה מקדאר קבצה מסתדירא וצנע זיגא מן דהב לחאפתהא מסתדירא:
ויצק לו ארבע טבעת זהב ויתן את הטבעת על ארבע הפאת אשר
לארבע רגליו: ואתיך ליה ארבע עזקן דדהב ויהב ית עזקתא על ארבע
זוייתא דלארבע רגלוהי: וצאג לה ארבע חלק מן דהב וגעל אלחלק
פי ארבע גהאתהא אלתי לארבע ארגלהא: לעמת המסגרת היו הטבעת בתים
לבדים לשאת את השלחן: לקביל גדנפא הואה עזקתא אתרא לאריחיא למטל
ית פתורא: אמאם אלחאפה כאנה אלחלק מכאנא ללדהוק ליחמל בהא אלמאידה:
ויעש את הבדים עצי שטים ויצף אתם זהב לשאת את השלחן: ועבד ית אריחיא
דאעי שטין וחפא יתהון דהבא למטל ית פתורא: וצנע אלדהוק מן כשב אלסנט
סנבו וגשאהא בדהב ליחמל בהא אלמאידה: ויעש את הכלים אשר על
השלחן את קערתיו ואת כפתיו ואת מנקיתיו ואת הקשות אשר יסך בהן
זהב טהור: ועבד ית מניא דעל פתורא ית מגיסוהי וית בזכוהי וית
מכילתיה וית קסותא דמתנסך בהון דדהב דכי: וצנע אלאניה אלתי עליהא
אלקצאע ואלדרוג ואלמלאעק ואלמדאהן אלתי תגטא בהא מן דהב כאלץ:
ויעש את המנרה זהב טהור מקשה עשה את המנרה ירכה וקנה גביעיה
כפתריה ופרחיה ממנה היו: ועבד ית מנרתא דדהב דכי נגיד עבד ית מנרתא
שדה וקנה כלידהא חזורהא ושושנהא מנה הוו: וצנע אלמנארה מן
דהב כאלץ מצמתה צנעהא ארגלהא וקצבהא וגאמאתהא ותפאפיחהא
וסואסנהא מנהא כאנת: וששה קנים יצאים מצדיה שלשה קני מנרה
מצדה האחד ושלשה קני מנרה מצדה השני: ושיתא קנין נפקין מסטרהא
תלתא קני מנרתא מסטרה חד ותלתא קני מנרתא מסטרה תנינא: תלאת
קצבאת כארגאת מן גאנבהא אלואחד ותלאת קצבאת מן גאנבהא אלתאני:
[האחד כפתר ופרח ושלשה גבעים משקדים בקנה האחד]
שלשה גבעים משקדים בקנה אחד כפתר ופרח כן לששת הקנים
היצאים מן המנרה: תלתא כלידין מציירין בקניא חד חזור ושושן ותלתא
כלידין מציירין בקניא חד חזור ושושן כן לשיתא קני דנפקין מן מנרתא:
תלאת גאמאת מלווזאת פי כל קצבה כדאך לסת אלקצבאת אלכארגאת
מנהא: ובמנרה ארבעה גבעים משקדים כפתריה ופרחיה: ובמנרתא
ארבעה כלידין מציירין חזורהא ושושנהא: ופי אלמנארה ארבע גאמאת
מלווזאת ותפאפיחהא וסואסנהא: וכפתר תחת שני הקנים ממנה

וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים ממנה לששת
הקנים היוצאים ממנה: וחזור תחות תרין קנין דמנה וחזור תחות תרין קנין
דמנה וחזור תחות תרין קנין דמנה לשיתא קנין דנפקין מנה: ותפאחה תחתכל
קצבתין מנהא כדאך לסת קצבאת כארגאת מנהא: כפתריהם וקנתם
ממנה היו כלה מקשה אחת זהב טהור: חזוריהון וקניהון מנה הוו כולה נגידא
חדא דדהב דכי: ותפאפיחהא וקצבהא מנה כאנה׳ כלהא מצמתה ואחדה מן דהבו
כאלץ: ויעש את נרתיה שבעה ומלקחיה ומחתתיה זהב טהור: ועבד ית
בוציניהא שבעה וציבתהא ומחתיתהא דדהב דכי: וצנע להא סבעה סרג
וכלאבתהא וגאמאתהא מן דהב כאלץ: ככר זהב טהור עשה אתה ואת כל
כליה: ככרא דדהבא דכיא יעביד יתה וית כל מנהא: מן בדרה דהב כאלץ
צנעהא וגמיע אניתהא: ויעש את מזבח הקטרת עצי
שטים אמה ארכו ואמה רחבו רבוע ואמתים קמתו ממנו היו קרנתיו:
ועבד ית מדבחא דקטורת בסמיא דאעי שטין אמתא ארכיה ואמתא
פתיה מרבע ותרתין אמין רומיה מניה הואה קרנוהי: וצנע מדבח בכור
מן כשב סנט טולה דראע וערצה דראע מרבעא וסמכה דראעין מנה
ארכאנה: ויצף אתו זהב טהור את גגו ואת קירתיו סביב ואת קרנתיו
ויעש לו זר זהב סביב: וחפא יתיה דהב דכי ית איגריה וית כתלוהי סחור
סחור וית קרנוהי ועבד ליה זיר דדהב סחור סחור: וגשאה בדהב כאלץ סטחה
וחיטאנה מסתדירא וארכאנה וצנע לה זינא מן דהב מסתדירא: ושתי ז
טבעת זהב עשה לו מתחת לזרו על שתי צלעתיו על שני צדיו לבתים לבדים
לשאת אתו בהם: ותרתין עזקן דדהב עבד ליה מלרע לזיריה על תרין
זויתיה על תרין סטרוהי לאתרא לאריחיא למטל יתיה בהון: וחלקתין
מן דהב צנעהמא לה תחת זיגה פי נהאיתה כדאך עלא גאנביה מכאנא
לדהוק ליחמל בהא: ויעש את הבדים עצי שטים ויצף אתם זהב:
ועבד ית אריחיא דאעי שטין וחפא יתהון דהבא: וצנע דהוק מן כשב סנט
וגשאהא בדהב: ויעש את שמן המשחה קדש ואת קטרת הסמים טהור
מעשה רקח: ועבד ית משחא דרבותא קדשא וית קטורת בסמיא דכי
עובד בוסמנו: וצנע דהן מסח קדסא ובכור מצמוג מטהרא צנעה ראקם:
ויעש את מזבח העלה עצי שטים חמש אמות ארכו

וחמש אמות רחבו רבוע ושלש אמות קמתו ׃ ועבד ית מדבחא דעלתא
דאעי שטין חמיש אמין ארכיה וחמיש אמין פתיה מרבע ותלתא אמין רומיה ׃
וצנע מדבח אלצעידה מן כשב אלסנט טולה כמסה אדרע וערצה כמסה אדרע
מרבע וסמכה תלאתה אדרע ׃ ויעש קרנתיו על ארבע פנתיו ממנו היו קרנתיו
ויצף אתו נחשת ׃ ועבד קרנוהי על ארבע זוייתיה מניה הואה קרנוהי וחפא
יתיה נחשא ׃ וצנע ארכאנה פי ארבע זואיאה וכאנה ארכאנה גמיעהא מנה
וגשאה בנחאס ׃ ויעש את כל כלי המזבח את הסירת ואת היעים ואת המזרקת
את המזלגת ואת המחתת כל כליו עשה נחשת ׃ ועבד ית כל מני
מדבחא ית פסכתירותא וית מגרופיתא וית מזרקיא ית צנוריתא
וית מחתיתא כל מנוהי עבד נחשא ׃ וצנע גמיע אניתה אלצואן
ואלמגארף ואלכראנב ואלמנאשל ואלמגאמר גמיע דלך מן נחאס ׃
ויעש למזבח מכבר מעשה רשת נחשת תחת כרכבו מלמטה
עד חציו ׃ ועבד למדבחא סרדא עובד מצדתא דנחשא תחות
סוביביה מלרע עד פלגיה ׃ וצנע לה סרדא מן נחאס עלא צנעה
אלשבכה דון שרגבה מן אספל אלי נצפה ׃ ויצק ארבע טבעת בארבע
הקצות למכבר הנחשת בתים לבדים ׃ ואתיך ארבע עזקן בארבע זוייתא
לסרדא דנחשא אתרא לאריחיא ׃ וצאג לה ארבע חלק פי ארבע אטראף לסרד
אלנחאס לאלדהוק ׃ ויעש את הבדים עצי שטים ויצף אתם נחשת ׃ ועבד ית אריחיא
דאעי שטין וחפא יתהון נחשא ׃ וצנע אלדהוק מן כשב אלסנט וגשאה בנחאס ׃
ויבא את הבדים בטבעת על צלעת המזבח לשאת אתו בהם נבוב לחת
עשה אתו ׃ ואעיל ית אריחיא בעזקתא על סטרי מדבחא למטל יתיה
בהון חליל לוחין עבד יתהון ׃ ואדכל אלדהוק פי אלחלק אלי גאנב אלמדבח ליחמל
בהא ואחא מגופה צנעהא ׃ ויעש את
הכיור נחשת ואת כנו נחשת במראת הצבאת אשר צבאו פתח אהל מועד ׃
ועבד ית כיורא דנחשא וית בסיסיה דנחשא במחזית נשיא דאתין לצלאה
בתרע משכן זמנא ׃ וצנע אלחוץ ומקעדה מן נחאס מן מראיא אלנסא
אלמתגיישאת ענד באב כבא אלמחצר ׃ ויעש את
החצר לפאת נגב תימנה קלעי החצר שש משזר מאה באמה ׃ ועבד
ית דרתא לרוח עיבר דרומא סרדי דרתא דבוץ שזיר מאה אמין ׃ וצנע ב

צדדין

209

צראדק מסתדירא מן גהת גנוב מן עשר משזור מאיה דראע : עמודיהם
עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי העמודים וחשקיהם כסף : עמודיהון
עסרין וסמכיהון עסרין דנחשא ווי עמודיא וכבושיהון כסף : עמדהא עשרין
וסמכהא עשרין וקועדהא עשרין וטלאהא פצה : ולפאת צפון מאה באמה
עמודיהם עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי העמודים וחשקיהם כסף :
ולרוח צפונא מאה אמין עמודיהון עסרין וסמכיהון עסרין דנחשא ווי עמודיא
וכבושיהון כסף : ומן גהת שמאל מאיה דראע ועמדהא עשרין וקואעדהא
עשרין מן נחאס וזראפין עמד וטלאהא פצה : ולפאת ים קלעים חמשים
אמה עמודיהם עשרה ואדניהם עשרה ווי העמודים וחשוקיהם כסף :
ולעברא מערבא סרדי חמשין אמין עמודיהון עסרא וסמכיהון עסרא ווי
עמודיא וכבושיהון כסף : ומן גהת גרב קלוע טולהא כמסין דראע ועמדהא
עשרה וקואעדהא עשרה וזראפין עמד וטלאהא פצה : ולפאת קדמה מזרחה
חמשים אמה : ולרוח קדומא מדנחא חמשין אמין : ומן גהת שרק כמסין דראע
קלעים חמש עשרה אמה אל הכתף עמודיהם שלשה ואדניהם שלשה :
סרדי חמיש עסרי אמין לעברא עמודיהון תלתא וסמכיהון תלתא : מנהא קלוע
כמסה עשר דראע לשכם עמדהא תלאתה וקואעדהא תלאתה : ולכתף
השנית מזה ומזה לשער החצר קלעים חמש עשרה אמה עמדיהם שלשה
ואדניהם שלשה : ולעברא תנינא מכא ומכא לתרע דרתא סרדי חמיש עסרי
אמין עמודיהון תלתא וסמכיהון תלתא : ולשכם תאני ימנה ויסרה לבאב
צראדק קלוע טולהא כמסה עשר אדרע ועמדהא תלאתה וקואעדהא
תלאתה : כל קלעי החצר סביב שש משזר : כל סרדי דרתא סחור סחור דבוץ
שזיר : גמיע קלוע צראדק מסתדירא מן עשר משזור : והאדנים לעמודים
נחשת ווי העמודים וחשקיהם כסף וצפוי ראשיהם כסף והם מחשקים כסף
כל עמודי החצר : וסמכיא לעמודא דנחשא ווי עמודיא וכבושיהון כסף וחפוי
רישיהון כסף ואנון מכובשין כסף כל עמודי דרתא : וקואעד עמד מן נחאס
וזראפין עמד וטלאהא פצה וגשא רוסהא כמי אן גמיעהא מטלייה פצה :
ומסך שער החצר מעשה רקם תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר

ועשרים אמה ארך וקומה ברחב חמש אמות לעמת קלעי החצר : ופרסא
דתרע דרתא עובד צייר דתכלא וארגוונא וצבע זהורי ובוץ שזיר חמיש אמין
אורכא ורומא בפותיא חמיש אמין לקביל סרדי דרתא : וסתר באב אלצראדק
צנעה ראקם מן אסמאנגון וארגואן וצבג קרמז ועשר משזור טולה עשרין
דראעא וערצה כמסה אדרע באזא קלוע אלצראדק : ועמדיהם ארבעה
ואדניהם ארבעה נחשת וויהם כסף וצפוי ראשיהם וחשקיהם כסף : ועמודיהון
ארבעא וסמכיהון ארבעה דנחשא וויהון כסף וצפוי רישיהון וכבושיהון כסף :
ועמדהא ארבעה וקואעדהא ארבעה מן נחאס וזראפין אלעמד וטלאהא פצה :
וכל היתדת למשכן ולחצר סביב נחשת : וכל סכיא למשכנא ולדרתא
סתו׳ סחור דנחשא : וגמיע אותאד אלמסכן ואלצראדק מסתדירא מן פצה :

נכב פסוקין

אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על פי משה עבדת הלוים ביד
איתמר בן אהרן הכהן : אלין מנייני משכנא משכנא דסהדותא דאתמניאו
על מימרא דמשה פלחן ליואי בידא דאיתמר בר אהרן כהנא : והדי עדד
מא דכל פי אלמסכן מסכן אלשהאדה אלדי אעד באמר מוסי כדמה אללואניין עלי
יד איתמר אבן הרון אלאמאם : ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה
את כל אשר צוה יהוה את משה : ובצלאל בר אורי בר חור לשבטא
דיהודה עבד ית כל דפקיד יי ית משה : ובצלאל אבן אורי אבן חור מן
סבט יהודה אלדי צנע כגמיע מא אמר אללה בה מוסי : ואתו אהליאב בן אחיסמך
למטה דן חרש וחשב ורקם בתכלת ובארגמן ובתולעת השני ובשש :
ועמיה אהליאב בר אחיסמך לשבטא דדן נגר ואומן וצייר בתכלא
ובארגונא ובצבע זהורי ובבוצא : ומעה אהליאב אבן אחיסמך מן סבט
דן אסתאד וחאדק וראקם באלאסמאנגון ואלארגואן ואלצבג אלקרמז ואלעשר :

רש״י ז״ל

אלה פקודי בפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף לזהב ולנחשת ונמנו כל כליו לכל עבודתו״
המשכן משכן שני פעמים רמז למקדש שנתמשכן בשני חרבנין על עונותיהן של ישראל״ משכן העדות
עדות לישראל שויתר להם הקב״ה על מעשה העגל שהרי השרה שכינתו ביניהם״ עבודת הלוים פקודי המשכן
וכליו היא עבודה המסורה ללוים במדבר לשאת ולהוריד ולהקים איש איש למשאו המופקד עליו כמו שמפורש
בפ׳ נשא״ ביד איתמר הוא היה פקיד עליהם למסור לכל בית אב עבודה שעליו״ ובצלאל בן אורי עשה את כל
אשר צוה ה׳ את משה אשר צוה משה אותו אין כתוב כאן אלא כל אשר צוה ה׳ את משה אפילו דברים שלא אמר
לו רבו הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני כי משה צוה לבצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן א״ל
בצלאל מנהג שבעולם לעשות תחלה בית ואח״כ משים כלים בתוכו א״ל כך שמעתי מפי הקב״ה א״ל משה
בצל אל היית כי בודאי כך צוה לי הקב״ה וכך עשה המשכן תחלה ואח״כ עשה כלים״ הככר ק׳ מנה ומנה של
קדש כפול היה הרי הככר ק״כ מנה והמנה כ״ה סלעים הרי ככר של קדש שלשת אלפים שקלים לפיכך הוא מונה
בפרוטרוט כל השקלים שפחותים במנינם משלשת אלפים שאין מגיעין לככר״ בקע הוא שם משקל מחצית
השקל״ בקע״

כָּל הַזָּהָב הֶעָשׂוּי לַמְּלָאכָה בְּכֹל מְלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי זְהַב הַתְּנוּפָה תֵּשַׁע
וְעֶשְׂרִים כִּכָּר וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ ׃ כָּל דַּהֲבָא
דְּאִתְעֲבֵיד לַעֲבִידְתָּא בְּכֹל עֲבִידַת קֻדְשָׁא וַהֲוָה דְּהַב אֲרָמוּתָא עַסְרִין וְתֵשַׁע
כַּכְּרִין וּשְׁבַע מְאָה וּתְלָתִין סִלְעִין בְּסִלְעֵי קֻדְשָׁא ׃ ואמא אלדהב אלדי עמל פי
צנאעה לגמיע צנאיע אלקדס פכאן גמלה דהב אלרפיעה תסעה ועשרין בדרה
וסבע מאיה ותלאתין מתקאל במתקאל אלקדס ׃ וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מְאַת כִּכָּר
וְאֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ ׃ וּכְסַף מִנְיָנֵי כְּנִשְׁתָּא
מְאָה כַּכְּרִין וְאֶלֶף וּשְׁבַע מְאָה וְשַׁבְעִין וַחֲמֵשׁ סִלְעִין בְּסִלְעֵי קֻדְשָׁא ׃ ואמא אלפצה
פכאן גמלה מא חצל מן מעדודי אלגמאעה מאיה בדרה ואלף וסבע מאיה וכמסה
וסבעין מתקאל במתקאל אלקדס ׃ בֶּקַע לַגֻּלְגֹּלֶת מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכֹל
הָעֹבֵר עַל הַפְּקֻדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה לְשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים ׃ תִּקְלָא לְגֻלְגַּלְתָּא פַּלְגוּת סִלְעָא בְּסִלְעֵי קֻדְשָׁא לְכֹל דְּעָבַר
עַל מִנְיָנַיָּא מִבַּר עַסְרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא לְשִׁית מְאָה וּתְלָתָא אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה
וְחַמְשִׁין ׃ מן שקה לכל גמגמה וזנה נצף מתקאל במתקאל אלקדס מן גאז עליה אלע
עדד מן אבן עשרין פצאעדא לסת מאיה אלף ותלאתה אלאף וכמס מאיה וכמסין ׃
וַיְהִי מְאַת כִּכַּר הַכֶּסֶף לָצֶקֶת אֵת אַדְנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אַדְנֵי הַפָּרֹכֶת מְאַת אֲדָנִים
לִמְאַת הַכִּכָּר כִּכָּר לָאָדֶן ׃ וַהֲוָאת מְאָה כַּכְּרֵי כַסְפָּא לְאַתָּכָא יָת סַמְכֵי קֻדְשָׁא
וְיָת סַמְכֵי פָּרֻכְתָּא מְאָה סַמְכִין לִמְאָה כַּכְּרִין כַּכְּרָא לְסַמְכָא ׃ פכאן מן אלמאיה
אלבדרה אלורק אלמציג מנהא קואעד אלקדס וקואעד אלסגף ודלך מאיה קאעדה
כל קאעדה מן בדרה ׃ וְאֶת הָאֶלֶף וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים עָשָׂה
וָוִים לָעַמּוּדִים וְצִפָּה רָאשֵׁיהֶם וְחִשַּׁק אֹתָם ׃ וְיָת אַלְפָא וּשְׁבַע מְאָה
וְשַׁבְעִין וַחֲמֵשׁ עֲבַד וָוִין לְעַמּוּדַיָּא וַחֲפָא רֵישֵׁיהוֹן וְכַבֵּישׁ יָתְהוֹן ׃ ואלאלף
ואלסבע אלמאיה ואלכמסה ואלסבעין אלמתקאל צנע מנהא זראפין לאלעמד וגשא
רוסהא וטלאהא ׃ וּנְחֹשֶׁת הַתְּנוּפָה שִׁבְעִים כִּכָּר וְאַלְפַּיִם וְאַרְבַּע מֵאוֹת
שָׁקֶל ׃ וּנְחָשׁ אֲרָמוּתָא שַׁבְעִין כַּכְּרִין וּתְרֵין אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה סִלְעִין ׃
ואמא נחאס אלעזל פכאן סבעין קנטאר ואלפין וארבע מאיה מתקאל ׃

רש״י ז״ל

שש מאות אלף כך היו ישראל וכך עלה מנינם אחר שהוקם המשכן בספר במדבר ואף עתה בנדבת המשכן כך היו ומנין
ההקלים של שש מאות אלף עולה מאת ככר כל אחד של ג׳ אלפים שקלים כיצד שש מאות אלף חצאין הרי הן שלש מאות
אלף שלמים הרי מאת ככר והשלשת אלפים וחמש מאות ונ׳ חצאין עולין אלף ושבע מאות ועה׳ שקלים ׃ לצקת לאתכא ארת
אדני הקדש של קרשי המשכן שהם מ״ח קרשים ולהם צ״ו אדנים ואדני הפרכת ארבעה הרי ק׳ וכל שאר האדנים נחשת כתוב
בהם ׃ וצפה ראשיהם של עמודים מהם שבכולן כתוב ותיכה ראשיהם וחשוקיהם כסף ׃ ומן התכלת והארגמן וגו׳ שש לא
נאמר כאן ׃ מכאן אני אומר שאין בגדי שרד הללו בגדי כהונה שבבגדי כהונה היה שש אלא הם בגדים שמכסים בהם כלי
הקדש בשעת סלוק מסעות שלא היה בהם שש ׃ וירקעו כמו לרקע הארץ כתרגומו ורדידו טסין היו מרדדין מן הזהב
טסין דקות בלע״ז הוא מגל ומדך הילך היו טווין את הזהב עם כחוטין ׃ מרדדין הטסין דקין וקוצצין מהן פתילים לאורך הטס
לעשות אותן פתילים מעורבות עם כל מין ומין בחשן ואפוד שנ׳ בהן זהב חוט אחד של זהב עם ששה חוטין של תכלת
וכן עם כל מין ומין שבכל המינין חוטן כפול ששה והזהב חוט ז׳ עם כל אחד ואחד ׃ ואת כהרי התג בעות תמהרת המנבעות
המנבעות ע׳

וַיַּעַשׂ בָּהּ אֶת אַדְנֵי פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לוֹ וְאֵת כָּל כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ ׃ וַעֲבַד בַּהּ יָת סַמְכֵי תְּרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת מַדְבְּחָא דִנְחָשָׁא וְיָת סְרָדָא דִנְחָשָׁא דִּילֵיהּ וְיָת כָּל מָנֵי מַדְבְּחָא ׃ פצנע מנה קואעד באב כבא ט׳מחצ׳ר ומדבח ט׳נחאס וט׳סדר ט׳נחאס ט׳די לה וגמיע אניתה ׃ וְאֶת אַדְנֵי הֶחָצֵר סָבִיב וְאֶת אַדְנֵי שַׁעַר הֶחָצֵר וְאֵת כָּל יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת כָּל יִתְדֹת הֶחָצֵר סָבִיב ׃ וְיָת סַמְכֵי דָרְתָא סְחוֹר סְחוֹר וְיָת סַמְכֵי תְּרַע דָּרְתָא וְיָת כָּל סִכֵּי מַשְׁכְּנָא וְיָת כָּל סִכֵּי דָרְתָא סְחוֹר סְחוֹר ׃ וקואעד ט׳צראדק מסתדירא וקואעד באב ט׳צראדק מסתדירא וגמיע אותאד ט׳מסכן ואותאד ט׳צראדק מסתדירא ׃ וּמִן הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בִגְדֵי שְׂרָד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהֹוָה אֶת מֹשֶׁה ׃ וּמִן תַּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי עֲבַדוּ לְבוּשֵׁי שִׁמּוּשָׁא לְשַׁמָּשָׁא בְקֻדְשָׁא וַעֲבַדוּ יָת לְבוּשֵׁי קֻדְשָׁא דִּלְאַהֲרֹן כְּמָא דְפַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה ׃ ומן ט׳אסמאנגון וט׳ארגואן וט׳צבג ט׳קרמז צנעו ת׳יאב ט׳ושי לט׳כדמה פי ט׳קדס וצנעו ת׳יאב ט׳קדס ט׳די להרון כמי אמר ט׳לה מוסי ׃

וַיַּעַשׂ אֶת הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר ׃ וַעֲבַד יָת אֵיפוֹדָא דְּהַבָא תַּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר ׃ וצנע ט׳צדרה מן דהב ואסמאנגון וארגואן ועשר משזור ׃ וַיְרַקְּעוּ אֶת פַּחֵי הַזָּהָב וְקִצֵּץ פְּתִילִם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאַרְגָּמָן וּבְתוֹךְ תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב ׃ וְרַדִּידוּ יָת טַסֵּי דְּדַהֲבָא וְקַצִּיצוּ חוּטִין לְמֶעְבַּד בְּגוֹ תַּכְלָא וּבְגוֹ אַרְגְּוָנָא וּבְגוֹ צְבַע זְהוֹרִי וּבְגוֹ בוּצָא עוֹבַד אוּמָּן ׃ ודט׳ך באן ארקו צפאיח ט׳דהב תם קבצ׳והא סלכוהא וגזלוהא מע ט׳אסמאנגון וט׳ארגואן וט׳צבג ט׳קרמז וט׳עשר צנעה ראקם ׃ כְּתֵפֹת עָשׂוּ לוֹ חֹבְרֹת עַל שְׁנֵי קְצוֹתָיו חֻבָּר ׃ כַּתְפִין עֲבַדוּ לֵיהּ מְלַפְּפִין עַל תְּרֵין סִטְרוֹהִי מְלַפַּף ׃ וצנע לה ג׳ייבין מכ׳ייטאן כ׳ייטוהמא פי טרפיה ׃ וְחֵשֶׁב אֲפֻדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמֶּנּוּ הוּא כְּמַעֲשֵׂהוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהֹוָה אֶת מֹשֶׁה ׃ וְהֶמְיַן תִּקּוּנֵיהּ דַּעֲלוֹהִי מִנֵּיהּ הוּא כְּעוֹבָדוֹהִי דַּהֲבָא תַּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר כְּמָא דְפַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה ׃ ושפשג ט׳צדרה ט׳די עליהא מת׳להא כצנעתהא מן דהב ואסמאנגון וארגואן וצבג קרמז ועשר משזור כמא אמר ט׳לה מוסי ׃

רש״י ז״ל

המשבצות התפוחרים״ לתת על המצנפת מלמעלה׳ ע״י הפתילים היה מושיבו על המצנפת כמין כתר ואי אפשר לומר הציץ על המצנפת שהרי בשחיטת קדשים שנינו שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפלין והציץ היה נתון על המצח הרי המצנפת למעלה והציץ למטה׳ ומהו על המצנפת מלמעלה׳ ועוד הקשיתי בה כאן הוא אומר ויתנו עליו פתיל תכלת׳ ובענין הצוואה הוא אומר ונתת אותו על פתיל תכלת׳ ולהלן הוא אומר פתיל תכלת זה חוטין הן לקשרו בהן במצנפת׳ לפי שהציץ אינו של תלוין לאזון ובמה יקשרנו במצחו והיו קבועין בו חוטי תכלת לשני ראשיו ובאמצעיתו שבהן קושרו והולכו במצנפת כשהוא בראשו ושני חוטין היו בכל קצה וקצה אחד מלמעלה ואחד מלמטה לצד מצחו וכן באמצעו שכך הוא נוח לקשור ואין דרך קשירה בפחות משני חוטין׳ לכך נאמר על פתיל תכלת ועליו נ״ל

ויעשו את אבני השהם מסבת משבצת זהב מפתחת פתוחי חותם
על שמות בני ישראל ׃ ועבד ית אבני בורלא משקען מרמצן בדהב
גליפן כתב מפרש על שמהת בני ישראל ׃ וצנעו מן חגרי סבלור יחיט
בהא עיון מן דהב מנקוש עליהמא כנקש כֿאתם אסמא בני אסראיל ׃
וישם אתם על כתפת האפד אבני זכרון לבני ישראל כאשר צוה יהוה את
משה ׃ ושוי יתהון על כתפי איפודא אבני דוכרנא לבני ישראל כמא דפקיד יי׳
ית משה ׃ וצירהמא פי גיבי צדרה חגארה דכר לבני אסראיל כמא אמר אלה
מוסי ׃
ויעש את החשן מעשה חשב כמעשה אפד זהב תכלת וארגמן ותולעת
שני ושש משזר ׃ ועבד ית חשנא עובד אומן כעובד איפודא דהבא
תכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר ׃ וצנע סבדנה צנעה חאדק כצנעה
צדרה מן דהב ואסמאנגון וארגואן וצבג קרמז ׃ רבוע היה כפול עשו את
החשן זרת ארכו וזרת רחבו כפול ׃ מרבע הוה עוף עבדו ית חשנא זרתא
ארכיה וזרתא פותיה עיף ׃ וכאנה אד צנעוהא מרבעא מצאעפה טולהא
שבר וערצהא שבר ׃ וימלאו בו ארבעה טורים אבן טור אדם פטדה
וברקת הטור האחד ׃ ואשלימו ביה ארבעה סדרין דאבן טבא סדרא קדמאה
סמקן ירקן וברקן סדרא חד ׃ ונצמו פיהא ארבעה סטור מן גוהר סטר
אוול יאקות אחמר וזמרד ואצפר ׃ והטור השני נפך ספיר ויהלם ׃
וסדרא תנינא אזמרגדין שבזיז וסבהלום ׃ וסטר תאני כחלי ומהא ׃
ובהרמאן ׃ והטור השלישי לשם שבו ואחלמה ׃ וסדרא תליתאה קנכירי
טרקיא ועין עגלא ׃ וסטר תאלת וסבג גזע ופירוזג ׃ והטור הרביעי תרשיש
שהם וישפה מוסבות משבצת זהב במלאתם ׃ וסדרא רביעאה כרום ימא
וברלא ופנתירי משקען מרמצן בדהב באשלמותהון ׃ וסטר ראבע ׃
אזרק ובלור ויסף יחיט בהא עיון מן דהב פי נצאמהא ׃ והאבנים על שמות
בני ישראל הנה שתים עשרה על שמתם פתוחי חותם איש על שמו לשנים
עשר שבט ׃ ואבניא על שמהת בני ישראל אנין תרתא עסרי על שמהתהון
כתב מפרש כגלף דעזקא גבר על שמיה לתרי עסר שבטין ׃ ועלי חגאריה
אסמא בני אסראיל לאנהא אתני עשר סבט באיזא אסמאיהם אסם כל
ואחד עלי חגר כדאך לאתני עשר סבט ׃ ויעשו על החשן שרשת גבלת

רש״י ו״ב

ועליו נתיב תכלת וקושר רלפיהן הפנים כולם יחד מאחוריו לגוף ערפו ומושיבו על המצנפת ׳וז׳ תבהוה שלא נאמר
כתובי תכלת הוהיל ותרובין הן שהרי תעינו בחשן ואפוד ויורכסו את החשן וגו׳ ועל כרחך פחות מטבעים לא היו שהרי
בשני קצות החשן היו שתי טבעות החשן ובשתי כתפות האפוד היו שתי טבעות האפוד שכנגדן ׳ולפני ירך קצירה
ארבעה׳

מעשה עבת זהב טהור׃ ועבדו על חושנא תכין מתחמן עובד גדילו
דדהב דכי׃ וצנעו מן דהב וחלקתין מעתדלתין צנעה צפר מן דהב
כאלץ׃ ויעשו שתי משבצת זהב ושתי טבעת זהב ויתנו את שתי הטבעת
על קצות החשן׃ ועבדו תרתין מרמצן דדהב ותרתין עזקן דדהב ויהבו ית
תרתין עזקתא על תרין סטרי חושנא׃ וצנעו עיון מן דהב וחלקתין מן דהב
פגעלו ט׳חלקתין פי טרפי ט׳בדנה׃ ויתנו שתי העבתת הזהב על שתי העבתת
הזהב על שתי הטבעת על קצות החשן׃ ויהבו ית תרתין גדילן דדהב על תרתין
עזקתא על סטרי חושנא׃ ועלקו ט׳פירתין אלד׳הב פי טרפיה ט׳בדנה וגעלו עלי
ט׳חלקתין׃ ואת שתי קצות שתי העבתת נתנו על שתי המשבצת ויתנם
על כתפת האפד אל מול פניו׃ וית תרתין גדילן דעל תרין סטרוהי יהבו על
תרתין מרמצתא ויהבונין על כתפי איפודא לקביל אפוהי׃ וט׳פירתין אלאכ׳רתין
עלקוהמא פי ט׳עיון אלדי פיהא וגעלוהמא עלי גיבי צ׳דרה מן מקדמהא׃ ויעשו
שתי טבעות זהב וישימו על שני קצות החשן על שפתו אשר אל עבר
האפד ביתה׃ ועבדו תרתין עזקן דדהב ושויאו על תרין סטרי חושנא על
ספתיה דלעברא דאיפודא לגיו׃ וצנעו איצ׳א חלקתין מן דהב ועלקוהא פי
טרפי ט׳בדנה פי חאשיה׳ הא אלי גאנב צ׳דרה מן דאכ׳ל׃ ויעשו שתי טבעת
זהב ויתנם על שתי כתפת האפד מלמטה ממול פניו לעמת מחברתו ממעל
לחשב האפד׃ ועבדו תרתין עזקן דדהב ויהבונין על תרין כתפי איפודא מלרע
מלקביל אפוהי לקביל בית לופי מעלוי להמין איפודא׃ וצנעו איצ׳א חלקתין
מן דהב וגעלוהמא באזא גיבי צ׳דרה מן אספל מן מקדמהא אמאם תט׳
פהא פוק שפשגהא׃ וירכסו את החשן מטבעתיו אל טבעת האפד בפתיל
תכלת להית על חשב האפד ולא יזח החשן מעל האפד כאשר צוה יהוה
את משה׃ ואחדו ית חושנא מן עזקתיה לעזקת איפודא בחוטא דתכלתא
למהוי על המין איפודא ולא יתפרק חושנא מעלוי איפודא כמא דפקיד יי׳ ית
משה׃ וחבכו ט׳בדנה מן חלקהא אלי חלק צ׳דרה בסלך אסמאנגון לתכון
פוק שפשגהא (וירכסו את החשן מטבעתיו אל טבעת האפד בפתיל תכלת
להית על חשב האפד ולא יזח החשן מעל האפד כאשר צוה יהוה את
משה) ולא תזול ענהא כמא אמר אללה מוסי׃
ויעש את מעיל האפד מעשה ארג כליל תכלת׃ ועבד ית מעיל אפודא
עובד מחי גמיר תכלא׃ וצנע ממטר צ׳דרה צנעה חאיך גמלתה מן

רש״י ז״ל

ארבעה חוטין היו ומכל מקום כהות משנים הן הכשר׃ ויעשו בני ישר׳ את המלאכה ככל אשר צוה ה׳׃ ויביאו את
המשכן וגו׳ שלא היו יכולים להקימו ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן הניח לו הקב״ה הקמתו שלא היה יכול
להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים שאין כח באדם לזקפן ומשה העמידו אמר משה לפני הקב״ה איך אפשר
הקמתו ע׳

אסמאנגון ׃ ופי המעיל בתוכו כפי תחרא שפה לפיו סביב לא יקרע ׃
ופומיה דמעיל כפיל לגויה כפום שריון תורא מקף לפומיה סחור סחור
דלא יתבזע ׃ וכאן ראסה ט׳די הו פאה פי וצטה כפם ט׳רע ותאשאה
ללא יכתרק ׃ ויעשו על שולי המעיל רמוני תכלת וארגמן ותולעת
שני משזר ׃ ועבדו על שפולי מעילא רמוני תכלא וארגונא וצבע זהורי שזיר ׃
וצנעו פי דילה רמאמין מן אסמ וארג וצבג קרמז ועשר משזור ׃ ויעשו פעמני
זהב טהור ויתנו את הפעמנים בתוך הרמנים על שולי המעיל סביב בתוך
הרמנים ׃ ועבדו זוגין דדהב דכי ויהבו ית זוגיא בגו רמוניא על שפולי מעילא
סחור סחור בגו רמוניא ׃ וצנעו גלאגל מן דהב כאלץ וגעלו ג׳לאג׳לא מן דהב
כאלץ פי דיל ט׳ממטר מסתדירא פי מא בין ט׳רמאמין ׃ פעמן ורמן פעמן ורמן
על שולי המעיל סביב לשרת כאשר צוה יהוה את משה ׃ זוג דדהבא ורמונא
זוגא דדהבא ורמונא על שפולי מעילא סחור סחור לשמשא כמא דפקיד יי״
ית משה ׃ פצארה גלאגל ורמאנה פי דיל ט׳ממטר מסתדירא ליכדמה
כמא אמר ט׳לה מוסי ׃ ויעשו את
הכתנת שש מעשה ארג לאהרן ולבניו ׃ ועבדו ית כתונין דבוצא
עובד מחי לאהרן ולבנוהי ׃ וצנעו ט׳תואני מן עשר משזור צנעה חאיך
להארון ובניה ׃ ואת המצנפת שש ואת פארי המגבעת שש ואת מכנסי
הבד שש משזר ׃ וית מצנפתא דבוצא וית שבח קובעיא דבוצא וית
מכנסי בוצא דבוץ שזיר ׃ וט׳עמאמה מן עשר וט׳קלאנס ט׳פאכרה מן עשר
משזור ׃ ואת האבנט שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני מעשה
רקם כאשר צוה יהוה את משה ׃ וית המינא דבוץ שזיר ותכלא וארגונא
וצבע זהורי עובד צייר כמא דפקיד יי״ ית משה ׃ וט׳זנאר מן עשר משזור
ואסמאנגון וארגואן וצבג קרמז צנעה ראקם כמא אמר ט׳לה מוסי ׃
ויעשו את ציץ נזר הקדש זהב טהור
ויכתבו עליו מכתב פתוחי חתם קדש ליהוה ׃ ועבדו ית ציצא כלילא
דקודשא דהב דכי וכתבו עלוהי כתב מפרש כגלף דעזקא קדש ליי״ ׃
וצנעו עצאבה תאג ט׳קדס מן דהב כאלץ ונקשו עליהא כנקש ט׳כאתם
קדש ליי״ ׃ ויתנו עליו פתיל תכלת לתת על המצנפת מלמעלה כאשר
צוה יהוה את משה ׃ ויהבו עלוהי חוטא דתכילתא למיתן על מצנפתא
מלעילא כמא דפקיד יי״ ית משה ׃ ועלקוהא בסלך אסמאנגון לתוצע

רש״י ז״ל

הקימו וגו׳ הרם ׃ ה״ג עסוק היה בירך נראה כמקימו והוא נזקף וקם מאיליו וזהו שנ׳ הוקם המשכן הוקם
מאיליו מדרש רבי תנחומא ויברך אותם משה אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם ויהי נועם
יי׳ ע׳

עלי עמאמה פוק גבהה כמא אמר אלה מוסי ׃

ותכל כל עבדת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל
אשר צוה יהוה את משה כן עשו ׃ ושלימת כל עבידת משכנא משכן
זמנא ועבדו בני ישראל ככל הפקיד יי ית משה כן עבדו ׃ פכמלת גמיע
צנעה מסכן מסכן כבא מחצר וצנע בני אסראיל כגמיע מא אמר
אלה מוסי כדאך צנעו ׃ ויביאו את המשכן אל משה את האהל ואת
כל כליו קרסיו קרשיו בריחו ועמדיו ואדניו ׃ ואיתיאו ית משכנא לות בריחיו
משה ית משכנא וית כל מנוהי פרפוהי דפוהי עברוהי ועמודוהי וסמכוהי ׃ ואתו
באמסכן אלי מוסי כבא וגמיע אניתה שצצה ותכאתגה ואמהאגה ועמדה
וקואעדה ׃ ואת מכסה ערת האילם המאדמים ואת מכסה ערת התחשים
ואת פרכת המסך ׃ וית חופאה דמשכי דכרי מסמקי וית חופאה דמשכי
ססגונא וית פרכתא דפרסא ׃ וגשא גלוד כבאש מדים וגטא גלוד
דארש וסגף מסתור ׃ את ארון העדות ואת בדיו ואת הכפרת ׃ ית
ארונא דסהדותא וית אריחוהי וית כפרתא ׃ וצנדוק שהאדה ודהוקדה
וגטאה ׃ את השלחן את כל כליו ואת לחם הפנים ׃ ית פתורא ית כל מנוהי
וית לחים אפיא ׃ מאידה וגמיע אניתהא וכבז מווגה ׃ את המנרה הטהרה
את נרתיה נרת המערכה ואת כל כליה ואת שמן המאור ׃ ית מנרתא דכיתא
ית בוציניהא בוציני סדרא וית כל מנהא וית משחא דאנהרותא ׃ ומנארה
כלצה וסרגהא סרג מצור וגמיע אניתהא ודהן אצאה ׃ ואת מזבח
הזהב ואת שמן המשחה ואת קטרת הסמים ואת מסך פתח האהל ׃ וית מדבחא
דדהבא וית משחא דרבותא וית קטרת בסמיא וית פרסא דתרע משכנא ׃
ומדבח אדהב ודהן מסח ובכור מעמוג וסתר באב כבא ׃ את מזבח הנחשת
ואת מכבר הנחשת אשר לו את בדיו ואת כל כליו את הכיר ואת כנו ׃ ית מדבחא
דנחשא וית סרדא דנחשא דיליה ית אריחוהי וית כל מנוהי ית כיורא וית בסיסיה ׃
ומדבח נחאס וסרד נחאס די לה ודהוקה וגמיע אניתה וחוץ ומקעדה ׃
את קלעי החצר את עמדיה ואת אדניה ואת המסך לשער החצר את
מיתריו ויתדתיה ואת כל כלי עבדת המשכן לאהל מועד ׃ ית סרדי דרתא
ית עמודהא וית סמכהא וית פרסא לתרע דרתא ית אטונוהי וסכהא וית כל
מני פלחן משכנא למשכן זמנא ׃ וקלוע צראדק ועמדה וקואעדה וסתר

בבו'

רשי ז"ל

ה' אהינו עלינו וגו' והוא הו"ה מזמורים שבתפלה למשה" וסכות על הארון לשון הגנה אחרי מהיצההירה"
וערכת את ערכו' שתים מערכות של לחם הפנים" ויפרש את האהל' הן יריעות העזים" את העדות הלוחות"
עכ ע'

213

:אבה ואטנאבה ואותארה וסאיר אניה׳ עמל למסכן לקבא למחצר: את בגדי
השרד לשרת בקדש את בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן: ית
לבושי שמושא לשמשא בקדשא ית לבושי קדשא לאהרן כהנא וית לבושי
בנוהי לשמשא: ותיאב אלשי לכדמה פי אלקדס להרון אלאמאם ותיאב בניה
לאלאמאמה: ככל אשר צוה יהוה את משה כן עשו בני ישראל את כל
העבדה: ככל דפקיד יי׳ ית משה כן עבדו בני ישראל ית כל פלחנא: כגמיע
מא אמר אללה מוסי כדאך צנעו בני אסראיל גמיע אלעמל: וירא משה את כל
המלאכה והנה עשו אתה כאשר צוה יהוה כן עשו ויברך אתם משה: וחזא
משה ית כל עבידתא והא עבדו יתה כמא דפקיד יי׳ כן עבדו ובריך יתהון משה:
פראי מוסי גמיע אלצנאעה ואדי בהם קד צנעוהא כמא אמר אללה כדאך צנעו
תם בארך פיהם מוסי:

וידבר יהוה אל משה לאמר: ומליל: תם כלם: ביום החדש הראשון
באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד: ביום ירחא קדמאה בחד לירחא
תקים ית משכנא משכן זמנא: פי שהר אלאול פי יום אלאול מנה אנצב לך
מסכן קבא למחצר: ושמת שם את ארון העדת וסכת על הארון את הפרכת:
ותשוי תמן ית ארונא דסהדותא ותטיל על ארונא ית פרוכתא: וציר פיה
צנדוק לשהאדה ואסתר עליה לסגף: והבאת את השלחן וערכת את ערכו
והבאת את המנרה והעלית את נרתיה: ותעיל ית פתורא ותסדר ית סדריה ותעיל
ית מנרתא ותדליק ית בוציניהא: תם אדכל למאידה ואסרד סרדהא ואדכל
למנארה ואסרג סרגהא: ונתתה את מזבח הזהב לקטרת לפני ארון העדת
ושמת את מסך הפתח למשכן: ותתין ית מדבחא דדהבא לקטרת בסמיא
קדם ארונא דסהדותא ותשוי ית פרסא דתרעא למשכנא: תם אגעל
מדבח אלדהב לאלבכור בין ידי צנדוק לשהאדה ועלק סתר באב אלמסכן:
ונתתה את מזבח העלה לפני פתח משכן אהל מועד: ותתין ית מדבחא דעלתא
קדם תרע משכנא משכן זמנא: ונתת את הכיר בין אהל מועד ובין המזבח
ונתתה שם מים: ותתין ית כיורא בין משכן זמנא ובין מדבחא ותתין תמן מיא
תם אגעל בין קבא למחצר ולמדבח ואגעל פיה מאא: ושמת את החצר

תם אגעל מדבח אלגבירה ענד סתר באב קבה למחצר ונחב...

רש״י ז״ל

על ירך המשכן צפונה: בחצי הצפוני של רוחב הבית׳ ירך׳ כתרגומו צדא כירך הזה שהוא בצדו של אדם׳ ויקטר עליו
קטרת סמים: שחרית וערבית כמו שנ׳ בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות וגו׳ ובהעלות אהרן וגו׳ אף ביום השמיני למלואים
שהוא יום הקמת המשכן שמש משה והקריב קרבנות צבור חוץ מאותן שנצטוו בו ביום שנ׳ קרב אל המזבח וגו׳ את
העולה: עולת התמיד׳ ואת המנחה: מנחת נסכים של תמיד כמו שנ׳ ועשרון סלת בלול בשמן וגו׳ ורחצו ממנו
משה ואהרן ובניו: יום שמיני למלואים הושוו כולם לכהונה ותרגומו ומקדשין מניה בו ביום קדש משה עמהם
ובקרבתם: כמו ובקרבם כשיקריבו כתיב ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד ופסוק אחר אומר ובבא משה
אל

סביב ונתת את מסך שער החצר: ותשוי ית דרתא סחור סחור ותתין ית פרסא ז
דתרע דרתא: ואצרב אלצראדק מסתדירא ועלק סתר באבה: ולקחת את
שמן המשחה ומשחת את המשכן ואת כל אשר בו וקדשת אתו ואת כל כליו
והיה קדש: ותסב ית משחא דרבותא ותרבי ית משכנא וית כל דביה ותקדיש
יתיה וית כל מנוהי ויהי קודשא: וכד מן דהן אלמסח ואמסח אלמסכן וגמיע מא פיה
וקדסה: ומשחת את מזבח העלה ואת כל כליו וקדשת את המזבח והיה
המזבח קדש קדשים: ותרבי ית מדבחא וית כל מנוהי ותקדיש ית מדבחא
ויהי מדבחא קדש קדשין: ואמסח מדבח אלצעידה וגמיע אניתה וקדסה פיציר
מן כואץ אלאקדאס: ומשחת את הכיור ואת כנו וקדשת אתו: ותרבי ית
כיורא וית בסיסיה ותקדיש יתיה: ואמסח מנה אלחוץ ומקעדה וקדסהמא:
והקרבת את אהרן ואת בניו אל פתח אהל מועד ורחצת אתם במים: ותקריב
ית אהרן וית בנוהי לתרע משכן זמנא ותסחי יתהון במיא: וקדם הרון ובניה אלי
באב כבא אלמחצר ואגסלהם במא: והלבשת את אהרן את בגדי הקדש
ומשחת אותו וקדשת אתו וכהן לי: ותלביש ית אהרן ית לבושי קודשא
ותרבי יתיה ותקדיש יתיה וישמיש קדמי: ואלבס הרון תיאב אלקדס ואמסחה
וקדסה ליאם לי: ואת בניו תקריב והלבשת אתם כתנת: וית בנוהי תקריב
ותלביש יתהון כתונין: וקדם בניה ואלבסהם תואניא: ומשחת אתם כאשר
משחת את אביהם וכהנו לי והיתה להיות להם משחתם לכהנת עולם
לדרתם: ותרבי יתהון כמא דרביתא ית אבוהון וישמשון קדמי ותהוי למהוי
להון רבותהון לכהנת עלם לדריהון: ואמסחהם כמא מסחת אביהם ליאמו
לי ויכון מסחהם דאך להם אמאמה אלדהר לאגיאלהם: ויעש משה ככל אשר
צוה יהוה אתו כן עשה: ועבד משה ככל דפקיד יי יתיה כן עבד: פצנע מוסי
גמיע מא אמרה אללה כדאך צנע: ויהי

בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן: והוה בירחא
קדמאה בשתא תניתא בחד לירחא אתקם משכנא: פלמא כאן פי אליום
אלאול מן אלסנה אלתאניה פי אליום אלאול מנה נצב אלמסכן: ויקם משה את המשכן
ויתן את אדניו וישם את קרשיו ויתן את בריחיו ויקם את עמדיו: ואקים משה
ית משכנא ויהב ית סמכוהי ושוי ית דפוהי ויהב ית עברוהי ואקים ית עמודוהי:
פאוול מא נצבה מוסי וצע קואעדה ורכב עליהא תכאתגה ווצע אמהאגה

רש״י ז״ל

ג אהל מועד בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם כי שכן עליו הענן אמור מעתה כל זמן שהיה הענן שם לא היה יכול לבא נסתלק הענן נכנס ומדבר עמו: לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם: בכל מסע שהיו נוסעין היה הענן שוכן במקום אשר יחנו שם מקום חנייתן אף הוא קרוי מסע וכן וילך למסעיו וכן אלה מסעי לפי שממקום החנייה חזרו ונסעו לכך נקראו כולן מסעות:

סליק בס״ד ברד

ואוקף עמדה ׃ ויפרש את האהל על המשכן וישם את מכסה האהל עליו
מלמעלה כאשר צוה יהוה את משה ׃ ופרס ית פרסא על משכנא ושוי ית חופאה
דמשכנא עלוהי מלעילא כמא דפקיד יי̇ ית משה ׃ תם בסט עליה אלכבא וציר
אלגשא עליה מן פוק כמא אמרה אללה ׃ ויקח ויתן את העדת אל הארן
וישם את הבדים על הארן ויתן את הכפרת על הארן מלמעלה ׃ ונסיב ויהב ית סהדותא
בארונא ושוי ית אריחיא על ארונא ויהב ית כפרתא על ארונא מלעילא ׃ תם
אכד אלשהאדה פוצעהא פוק אלצנדוק וגעל עליהא אלגשא ׃ ויבא את הארן אל
המשכן וישם את פרכת המסך ויסך על ארון העדת כאשר צוה יהוה את
משה ׃ ואעיל ית ארונא למשכנא ושוי ית פרוכתא דפרסא ואטיל על ארונא
דסהדותא כמא דפקיד יי̇ ית משה ׃ תם אדכל אלצנדוק אלי אלמסכן ועלק אלסגף
אלמסתור פסתרה עליה כמא אמר אללה מוסי ׃ ויתן את השלחן באהל מועד
על ירך המשכן צפנה מחוץ לפרכת ׃ ויהב ית פתורא במשכן זמנא על שדא
דמשכנא צפונא מברא לפרכתא ׃ וציר אלמנארה פי כבא אלמחצ̇ר פי גאנב אלמסכן
אלגרבי ׃ ויערך עליו ערך לחם לפני יהוה כאשר צוה יהוה את משה ׃ וסדר
עלוהי סדרין דלחים קדם יי̇ כמא דפקיד יי̇ ית משה ׃ וצף עליהא צפא
כבז בין ידי אללה כמא אמר אללה מוסי ׃ וישם את המנרה באהל מועד נכח
השלחן על ירך המשכן נגבה ׃ ושוי ית מנרתא במשכן זמנא לקביל פתורא
על שדא דמשכנא דרומא ׃ תם ציר אלמנארה כבא אלמחצ̇ר חדא אלמאידה
פי גאנב אלמסכן אלגנובי ׃ ויעל הנרת לפני יהוה כאשר צוה יהוה את משה ׃
ואדליק ית בוציניא לקדם יי̇ כמא דפקיד יי̇ ית משה ׃ ואסרג אלסרג בין ידי אללה
כמא אמרה ׃ וישם את המנרה באהל מועד לפני הפרכת ׃
ושוי ית מדבחא דדהבא במשכן זמנא לקדם פרכתא ׃ וגעל מדבח אלדהב פי
כבא אלמחצ̇ר בין ידי אלסגף ׃ ויקטר עליו קטרת סמים כאשר צוה יהוה את משה ׃
ואקטר עלוהי קטורת בסמין כמא דפקיד יי̇ ית משה ׃ ובכר עליה מן בכור
אלצמוג כמא אמרה אללה ׃ וישם
את מסך הפתח למשכן ׃ ושוי ית פרסא דתרעא למשכנא ׃ תם עלק סתר
אלבאב עלי אלמסכן ׃ ואת מזבח העלה שם פתח משכן אהל מועד ויעל עליו
את העלה ואת המנחה כאשר צוה יהוה את משה ׃ וית מדבחא דעלתא שוי

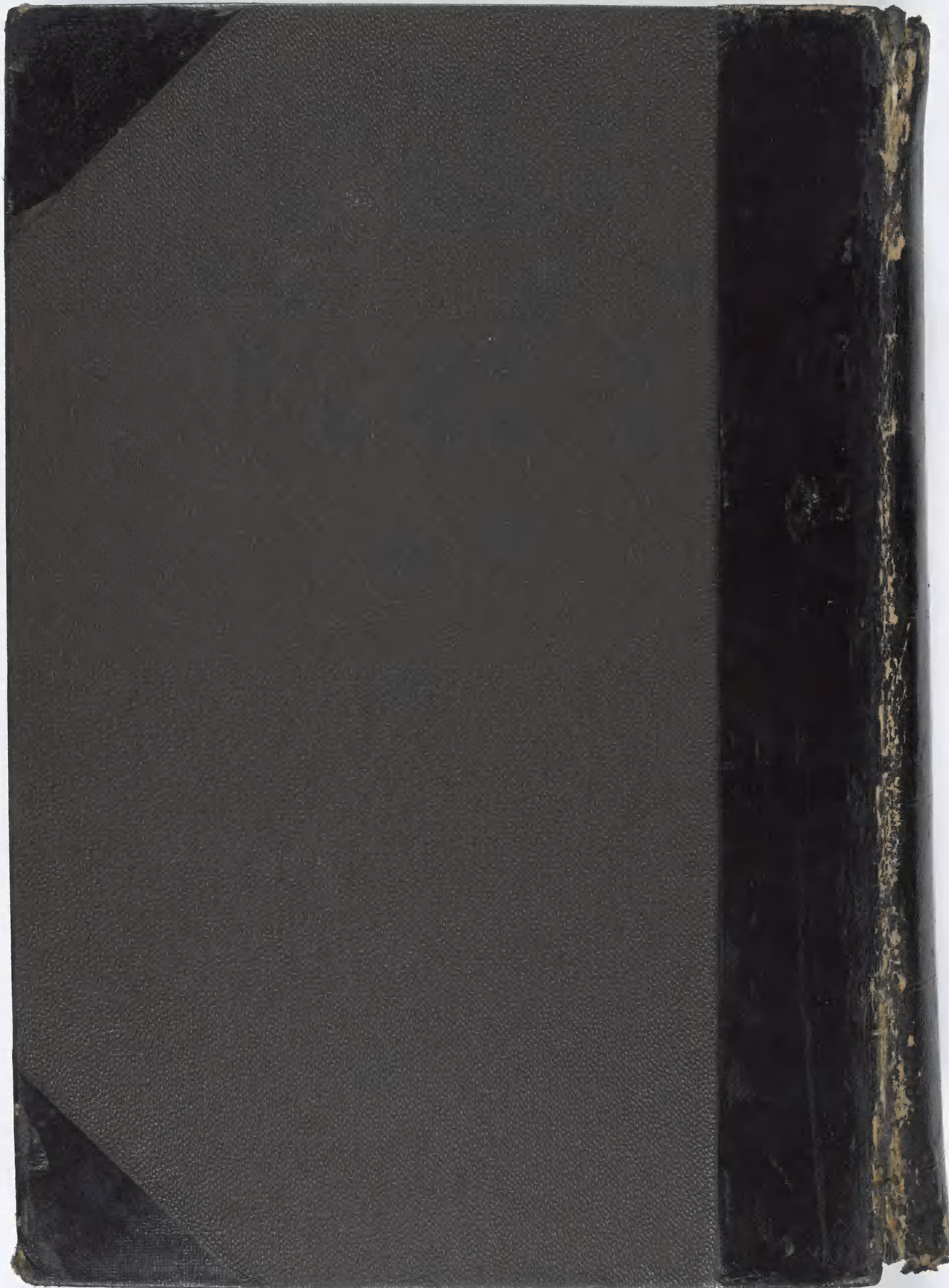
בתרע משכנא משכן זמנא ואסיק עלוהי ית עלתא וית מנחתא כמא דפקיד
יי ית משה ׃ תם צייר מדבח ﭏקראבין עלא באב כבא ﭏמחצר וקרב עליה
ﭏצעידה וﭏהדייה כמא אמרה ﭏלה ׃ וישם את הכיור
בין אהל מועד ובין המזבח ויתן שמה מים לרחצה ׃ ושוי ית כיורא בין משכן
זמנא ובין מדבחא ויהב תמן מיא לקידוש ׃ וצייר ﭏחוץ בין כבא ﭏמחצר וﭏמדבח
וגעל פיה מאא לﭏגסל ׃ ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו את ידיהם ואת רגליהם
ויקדשון מניה משה ואהרן ובנוהי ית ידיהון וית רגליהון ׃ פיגסל מנה מוסי והארון
ובניה אידיהם וארגלהם ׃ בבאם אל אהל מועד ובקרבתם אל המזבח
ירחצו כאשר צוה יהוה את משה ׃ במיעלהון למשכן זמנא ובמקרבהון
למדבחא מקדשין כמא דפקיד יי ית משה ׃ פי דכולהם ﭏא כבא ﭏמחצר
ופי תקדמהם ﭏי ﭏמדבח יגתסלון כמא אמר ﭏלה מוסי ׃
ויקם את החצר סביב למשכן ולמזבח ויתן את מסך שער החצר ויכל
משה את המלאכה ׃ ואקים ית דרתא סחור למשכנא ולמדבחא
ויהב ית פרסא דתרע דרתא ושיצי משה ית עבידתא ׃ תם צרב ﭏצראדק
חולי ﭏמסכן וﭏמדבח ועלק סתר באבה ואכמל מוסי גמיע ﭏצנאעה ׃
ויכס הענן את אהל מועד וכבוד יהוה
מלא את המשכן ׃ וחפא עננא ית משכן זמנא ויקרא דיי אתמלי ית משכנא
תם גטא ﭏגמאם כבא ﭏמחצר ונור ﭏלה מלא ﭏמסכן ׃ ולא יכול משה לבוא אל
אהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד יהוה מלא את המשכן ׃ ולא יכיל משה
למיעל למשכן זמנא ארי שרא עלוהי עננא ויקרא דיי אתמלי ית משכנא ׃
ולם יטיק מוסי אן ידכל ﭏי כבא ﭏמחצר כמא סכן עליה ﭏגמאם ונור ﭏלה
מלא ﭏמסכן ׃ ובהעלות הענן מעל המשכן יסעו מעל המשכן בני ישראל
בכל מסעיהם ׃ ובאסתלקות עננא מעלוי משכנא נטלין בני ישראל בכל
מטלניהון ׃ וכאן ארתפע ארא ﭏגמאם ען ﭏמסכן ירחלון בני אסר' פי גמיע
מראחלהם ׃ ואם לא יעלה הענן ולא יסעו עד יום העלתו ׃ ואם לא מסתלק
עננא ולא נטלין עד יום אסתלקותיה ׃ ואן לם ירתפע ﭏגמאם לא ירחלון אלא
יום ארתפעה ׃ כי ענן יהוה על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית
ישראל בכל מסעיהם ׃ ארי ענן יקרא דיי על משכנא בימא וחיזו אישתא הוי
בליליא ביה לעיני כל בית ישראל בכל מטלניהון ׃ לאן גמאם מן ענד ﭏלה על
ﭏמסכן נהארא ונאר תכון פיה לילא בחצ'רה בני אסר' פי גמיע מראחלהם

חזק ונתחזק בג״ב ביל״ו יאל״ו

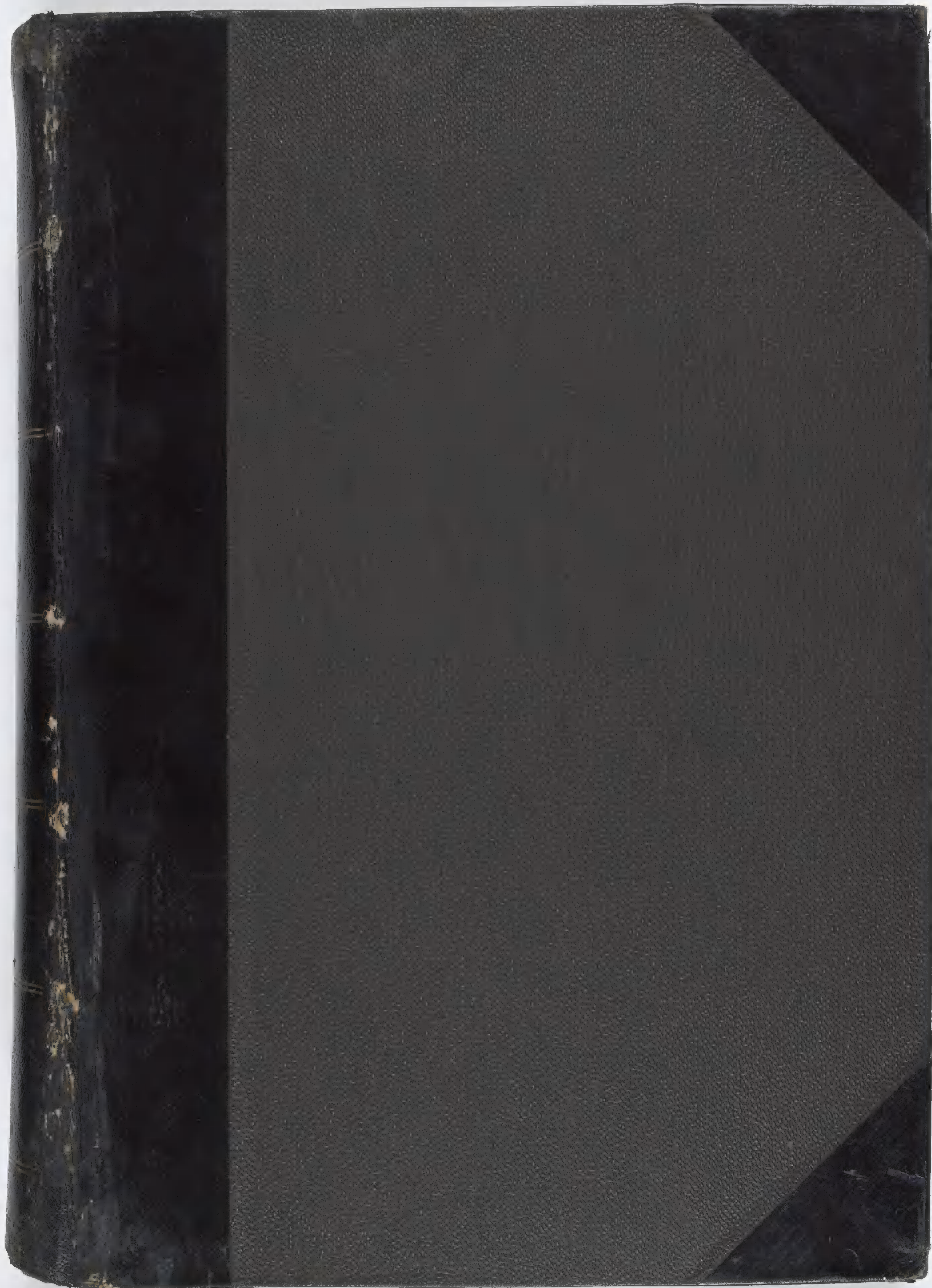
סכום הפסוקים של ספר בראשית אלף ומאתים ותשעה סימן אר״ט וחציו אלהים לא תקלל ״ בר״ך סג״ב בה״ס שוש״ר

214 folios Nov-1894 G.G.

OR 7 C.C.

B

PENTATEUCH.
HEBREW,
ARAMAIC &
ARABIC.

VOL.
I.

BRIT. MUS.
OR.
4838.

OR. 4838.

Bought of Messrs Heller & Weiss
Nov. 14. 1894